

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİYE TEORİSİ BİLİM DALI

KÜRESEL VERGİ REKABETİ: KURUMLAR VERGİSİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

DOKTORA TEZİ

Kemal CEBECİ

İstanbul, 2011

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİYE TEORİSİ BİLİM DALI

KÜRESEL VERGİ REKABETİ: KURUMLAR VERGİSİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

DOKTORA TEZİ

Kemal CEBECİ

Danışman: Prof. Dr. Turgay BERKSOY

İstanbul, 2011

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

MALİYE Anabilim Dalı MALİYE TEORİSİ Bilim Dalı Doktora öğrencisi
KEMAL CEBECİ'nin KÜRESEL VERGİ REKABETİ: KURUMLAR VERGİSİ ÜZERİNE
KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun
01.06.2011 tarih ve 2011-10/25 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından
oybirliği/oyçokluğu ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 12.07.2011

- 1) Tez Danışmanı : PROF. DR. TURGAY BERKSOY
2) Jüri Üyesi : PROF. DR. AYŞEGÜL MUTLU
3) Jüri Üyesi : PROF. DR. HÜLYA KIRMANOĞLU
4) Jüri Üyesi : PROF. DR. ÖMER FARUK BATIREL
5) Jüri Üyesi : PROF. DR. SELAHATTİN GÜRİŞ

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Kemal Cebeci
Anabilim Dalı	: Maliye
Programı	: Maliye Teorisi
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Turgay Berksoy
Tez Türü ve Tarihi	: Doktora – Temmuz 2011
Anahtar Kelimeler	: Kurumlar vergisi, vergi rekabeti, vergi politikası, küreselleşme, panel veri modelleri

ÖZET

KÜRESEL VERGİ REKABETİ: KURUMLAR VERGİSİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Son yıllarda kurumlar vergisi politikaları, vergi rekabeti literatüründe üzerinde sıklıkla durulan önemli bir konu haline gelmiştir. Özellikle 1980 sonrası dönemde, dünya genelinde kurumlar vergisi açısından oran indirimlerinin hayata geçirildiği görülmektedir. Çalışmamızda, küreselleşmeye, kamu maliyesine ve vergilemeye ilişkin faktörlerin, kurumlar vergisi oranına etkileri incelenmektedir. Kurumlar vergisi oranının bağımlı değişken olarak ele alındığı panel veri analizi ile, 14 OECD ülkesinde, 1995-2009 döneminde, kurumlar vergisinin belirleyicileri 14 değişken çerçevesinde analiz edilmiştir. Çalışmamızda, küreselleşmeye ilişkin faktörler olarak açıklık ve doğrudan yabancı yatırımlar değişkenleri ile kurumlar vergisi oranı arasında negatif ilişki tespit edilmiştir. Söz konusu bulgular, literatüre uygun şekilde, sermaye hareketlerindeki artış ve entegrasyon ile birlikte, kurumlar vergisi oranlarının düştüğünü ortaya koymaktadır. Buna ek olarak vergi rekabetinin, mal ve hizmetler üzerindeki vergileri arttırdığı tespit edilmiştir. Son olarak, bütçe açıkları ve kamu borç stoku, vergi rekabeti açısından iki kısıt olarak ele alınmış, her iki değişken ile kurumlar vergisi oranı arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Her iki değişken için bulgular, finansman sorunları yaşayan ülkelerin, vergi rekabeti sürecine daha sınırlı şekilde dahil olduklarını ortaya koymaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname	: Kemal Cebeci
Field	: Public Finance
Programme	: Theory of Public Finance
Supervisor	: Professor Turgay Berksoy
Degree Awarded and Date	: Phd – July 2011
Keywords	: Corporate income tax, tax competition, tax policy, globalization, panel data models

ABSTRACT

GLOBAL TAX COMPETITION: A COMPARATIVE ANALYSIS ON CORPORATE INCOME TAX

In the last decades, state corporate income tax policy have been regularly discussed in tax policy and tax competition literature. Evidences prove that, since 1980, a striking worldwide decline in corporate taxes has occurred. In this research, we investigate the role of factors about globalization, public finance and taxation on corporate income tax rates and corporate income tax competition. We take statutory corporate tax rate into account as dependent variable and investigate the effects of 14 independent variables as a determinants of corporate tax rate. For a panel data analysis of 14 OECD countries, 14 variables, for the period 1995-2009, we find that openness and foreign direct investment has indeed a negative and significant impact on corporate tax rate. The analysis leads to robust empirical evidence that increasing capital mobility results in a reduction in corporate tax rate. Main findings of our research about openness and foreign direct investment are strongly consistent with the tax competition literature. Furthermore, tax competition tends to raise taxes on goods and services. Our findings consistent with the literature, as predicted in the literature, effects of tax competition leads higher tax rates on goods and services,. Lastly, as constraints of tax competition, budget deficit and public debts also lead to an increase in corporate income tax rate and have positive effect on corporate income tax rate. Both budget deficit and public debt play a role as limitation of tax competition and countries with financing problems have to imply less competitive tax policies.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TABLO LİSTESİ	X
GRAFİK LİSTESİ	XII
ŞEKİL LİSTESİ	XIII
KISALTMALAR	XIV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM MALİYE DİSİPLİNİ AÇISINDAN KÜRESELLEŞME SÜRECİ

1-KÜRESELLEŞMENİN TEORİK ÇERÇEVESİ.....	8
1.1. Kavram ve Tanım Olarak Küreselleşme.....	9
1.2. Küreselleşmenin Ekonomik Analizi.....	12
1.3. Maliye Disiplini Açısından Küresel Dinamiklerin Değerlendirilmesi.....	18
2. KÜRESELLEŞMENİN KAMU MALİYESİNE ETKİLERİ.....	19
2.1. Küresel Süreçte Devletin Temel Dönüşümü.....	19
2.1.1. Ulus Devlet Üzerine Düşünceler.....	20
2.1.2. Devletin Değişen Roller/Yeni ve Sınırlı Devlet / Sınırlı Devletin Yeni Yüzü ve Değişen Roller.....	21
2.1.3. Politika Araçları Açısından Kamu Maliyesi.....	24
2.2. Küreselleşmenin Vergilendirme Üzerindeki Etkileri.....	26
2.2.1. Vergilendirme Yetkisi.....	26
2.2.2. Vergi Politikalarına ve Sistemlerine Etkileri.....	27
2.2.3. Vergilemede Küresel Eğilimler.....	30
2.3. Küreselleşme ve Kamu Maliyesinin Paradoksu.....	31
2.3.1. Küçük Devlet-Büyük Harcama Paradoksu.....	31
2.3.2. Vergi Gelirlerini Artırma – Rekabet Paradoksu.....	34
2.4. Küreselleşme Sürecinde Ortaya Çıkan Vergi Sorunları.....	35
2.4.1. Uluslararası Çifte Vergilendirme.....	35
2.4.2. Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi.....	40
2.4.3. Finansal Spekülasyonların Vergilendirilmesi.....	45
2.4.4. Transfer Fiyatlandırması.....	50
2.4.5. Küresel Vergi Rekabeti.....	56

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL VERGİ REKABETİ: ETKİLERİ ve SONUÇLARI

1- KÜRESEL VERGİ REKABETİ.....	57
1.1. Vergi Rekabeti Kavramı v Özellikleri.....	58
1.1.1. Kavram ve Tanım	58
1.1.2. Düzenleyici Rekabetten Ayıran Unsurlar.....	62
1.1.3. Vergi Rekabetine İlişkin Teorik Modeller.....	64
1.1.3.1. Tiebout Modeli.....	65
1.1.3.2. Zodrow-Mieszkowski Modeli.....	67
1.1.4. Vergi Rekabetine İlişkin Yaklaşımlar.....	68
1.1.4.1. Geleneksel Kamu Maliyesi Yaklaşımı.....	69
1.1.4.2. Kamu Tercihi Teorisi Yaklaşımı.....	69
1.2. Vergi Rekabetinin Türleri.....	71
1.2.1. Konumu İtibariyle Vergi Rekabeti.....	71
1.2.1.1 Yatay Rekabet.....	71
1.2.1.2. Dikey Rekabet.....	72
1.2.2. Ölçek İtibariyle Vergi Rekabeti.....	72
1.2.2.1. Ulusal Vergi Rekabeti.....	73
1.2.2.2. Bölgesel Vergi Rekabeti.....	74
1.2.2.3. Küresel Vergi Rekabeti.....	76
1.2.3. Vergi Türleri ve Yapısı Açısından Vergi Rekabeti.....	76
1.2.3.1. Dolaylı Vergiler Açısından Rekabet.....	76
1.2.3.2. Dolaysız Vergiler Açısından Rekabet.....	77
1.2.3.3. Vergi Harcamaları Açısından Rekabet.....	78
1.2.3.4. Sosyal Güvenlik Yükleri Açısından Rekabet.....	78
1.2.4. Sonuçları İtibariyle Vergi Rekabeti.....	79
1.2.4.1. Yararlı Vergi Rekabeti.....	79
1.2.4.2. Zararlı Vergi Rekabeti.....	80
1.3. Vergi Rekabetinde Amaç ve Araçlar.....	81
1.3.1 Vergi Rekabetinden Beklenen Amaçlar.....	81
1.3.1.1. Doğrudan Yabancı Yatırımlar.....	82
1.3.1.2. Nitelikli İşgücü Hareketleri.....	82
1.3.1.3. Finansal Sermaye Akımları.....	84
1.3.2. Vergi Rekabetinde Kullanılan Araçlar.....	85
1.3.2.1. Oran İndirimi.....	86
1.3.2.2. Genel Amaçlı Teşvikler.....	86
1.3.2.3. Özel Amaçlı Teşvikler.....	88
1.3.2.3.1. Serbest Bölgeler.....	89
1.3.2.3.2. İkili Gelir Vergisi Sistemi (Dual Vergileme).....	90
1.3.2.3.3. Sosyal Damping.....	93
1.3.2.3.4. Vergi Tatili Uygulamaları.....	97

2. ETKİLERİ ve SONUÇLARI İTİBARIYLA KÜRESEL VERGİ REKABETİ.....	97
2.1. Rekabetçi Vergilemeye İlişkin Bulgular.....	98
2.1.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi.....	98
2.1.2. Nitelikli İşgücü Hareketlerinin Gelişimi.....	99
2.1.3. Finansal Sermaye Hareketlerinin Gelişimi.....	100
2.2. Etkileri ve Sonuçları İtibariyle Vergi Rekabeti.....	100
2.2.1. Küresel Vergi Rekabetinin Etkileri.....	100
2.2.1.1. Kamu Maliyesi ve Vergilendirmeye Etkileri.....	101
2.2.1.2. Ekonomik Etkiler.....	105
2.2.1.3. Siyasi Etkiler.....	107
2.2.1.4. Sosyal Etkiler.....	109
2.2.2. Küresel Vergi Rekabetinin Sonuçları.....	112
2.2.2.1. Küresel Vergi Rekabetinin Kazanımları.....	112
2.2.2.2. Küresel Vergi Rekabetinin Zararları.....	115
3. ZARARLI VERGİ REKABETİ DÜŞÜNCESİ ve ENGELLEME GİRİŞİMİ: OECD ve AVRUPA BİRLİĞİ.....	119
3.1. Zararlı Vergi Rekabeti.....	119
3.1.1. Zararlı Vergi Rekabetine İlişkin Kriterler ve Vergi Cennetleri.....	119
3.1.2. Tercihli Vergi Rejimleri.....	124
3.2. OECD Bünyesinde Zararlı Vergi Rekabetiyle Mücadele.....	126
3.2.1. OECD 1998 Raporu: Zararlı Vergi Rekabeti: Gelişmekte Olan Küresel Bir Sorun.....	127
3.2.2. 2000’li Yıllarda Vergi Rekabetine İlişkin OECD Raporları.....	129
3.3. Avrupa Birliği Bünyesinde Zararlı Vergi Rekabetiyle Mücadele...	131
3.3.1. Avrupa Birliği’nde Zararlı Vergi Rekabeti Uygulamaları...	132
3.3.2. Avrupa Birliği Bünyesindeki Girişimler.....	133
3.3.2.1. Ruding Raporu.....	134
3.3.2.2. Monti Memorandumu.....	135
3.3.2.3. Yönerge.....	136
3.3.3. AB Bünyesinde Vergi Rekabetine Karşı Vergi Uyumlaştırması.....	138
3.3.1. Vergi Yakınlaştırması – Vergi Uyumlaştırması.....	140
3.3.2. Dolaylı Vergilerin Uyumlaştırılması.....	142
3.3.3. Dolaysız Vergilerin Yakınlaştırılması.....	143
3.3.4. Vergi Uyumlaştırmasının Eleştirisi.....	144
3.4. Zararlı Vergi Rekabetiyle Mücadelede Küresel Bilgi Paylaşımı.....	146
3.4.1. Zararlı Vergi Rekabeti-Bilgi Paylaşımı İlişkisi.....	148
3.4.2. Bilgi Paylaşımı Türleri.....	150
3.4.3. OECD ve AB’de Bilgi Paylaşım Düzeyine İlişkin Güncel Değerlendirmeler.....	152

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİ ÖZELİNDE KÜRESEL VERGİ REKABETİ: DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR ve VERGİ YÜKLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRMELER

1. VERGİ REKABETİ SÜRECİNDE GELİR VERGİLEMESİ REFORM ÖRNEKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ...	154
1.1. Vergi Rekabeti Sürecinde Gelir Vergisi Reformları.....	154
1.1.1. Gelir Vergisi Oranlarındaki İndirimler.....	155
1.1.2. Düz Oranlı Gelir Vergisi Uygulaması	158
1.1.3. İkili Gelir Vergisi Modeli.....	161
1.2. Gelir Vergilemesi Reformları Sürecinde Kurumlar Vergisi.....	163
1.2.1. Kurumlar Vergisine İlişkin Güncel Tartışmalar.....	163
1.2.2. Vergilemede Adalet Açısından Kurumlar Vergisi.....	163
1.2.3. Vergilemede Etkinlik Açısından Kurumlar Vergisi.....	164
1.2.4. Kurumlar Vergisinin Geleceğine İlişkin Tartışmalar.....	166
2. KURUMLAR VERGİSİ ÖZELİNDE KÜRESEL VERGİ REKABETİ...	166
2.1. Vergi Rekabetine İlişkin Kurumlar Vergisi Üzerine Yapılan Ampirik Çalışmaların Değerlendirilmesi.....	167
2.1.1. Kurumlar Vergisi Rekabeti Teorisi Üzerine Ampirik Çalışmalar.....	167
2.1.1.1. Kullanılan Değişkenlerin Değerlendirilmesi.....	167
2.1.1.2. Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi.....	170
2.1.2. Kurumlar Vergisi Hasılatına İlişkin Çalışmalar.....	170
2.1.2.1. Kullanılan Değişkenlerin Değerlendirilmesi.....	171
2.1.2.2. Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi.....	172
2.1.3. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarına İlişkin Çalışmalar.....	174
2.1.3.1. Kullanılan Değişkenlerin Değerlendirilmesi.....	175
2.1.3.2. Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi.....	176
2.2. Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimine İlişkin Değerlendirmeler..	179
2.2.1. Kurumlar Vergisi Oranlarının Küresel Gelişimi.....	179
2.2.2. OECD ve Avrupa Birliği'nde Kurumlar Vergisi Oranlarına İlişkin Trendler.....	181
2.2.3. Sermaye Üzerindeki Vergi Yükleri Açısından Avrupa Birliği Bölgesi.....	182
2.2.3.1. Avrupa Birliği Ülkelerinde Sermaye Üzerindeki Vergi Yüğü.....	182
2.2.3.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi.....	186
2.2.4. Sermaye Üzerindeki Vergi Yükleri Açısından OECD Bölgesi.....	187

2.2.4.1 OECD Ülkelerinde Sermaye Üzerindeki Vergi Yüğü.....	188
2.2.4.2. OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi.....	190
2.2.5. Dibe Doğru Yarış Hipotezi.....	193
3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GELİŞİMİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER.....	196
3.1. Doğrudan Yabancı Yatırım Akımlarının Küresel, Bölgesel ve Ülke Grupları İtibariyle Gelişimi.....	196
3.1.1. Doğrudan Yabancı Yatırım Akımlarının Küresel Gelişimi.....	196
3.1.2. Doğrudan Yabancı Yatırım Akımlarının Ülke Grupları İtibariyle Gelişimi.....	199
3.1.3. G8 Ekonomilerinde Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi.....	203
3.2. Avrupa Birliği ve OECD Özelinde Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi.....	206
3.2.1. Avrupa Birliği'nde Doğrudan Yabancı Yatırımlar.....	206
3.2.2. OECD Bölgesinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar.....	210
3.3. En Çok DYY Çeken On Ülke İçin DYY ve KV Verilerinin Gelişimi.....	213
4. VERGİ HASILATLARI ve VERGİ YÜKLERİ AÇISINDAN VERGİ REKABETİ SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	215
4.1. Vergi Hasılatları Açısından Rekabetçi Sürecin Analizi.....	215
4.1.1. Gelir Vergisi Hasılatının Gelişimi.....	216
4.1.1.1. AB Bölgesi Gelir Vergisi Hasılatının Gelişimi.....	216
4.1.1.2. OECD Bölgesi Gelir Vergisi Hasılatının Gelişimi...	218
4.1.2. Kurumlar Vergisi Hasılatının Gelişimi.....	219
4.1.2.1. AB Bölgesi Kurumlar Vergisi Hasılatının Gelişimi.....	219
4.1.2.2. OECD Bölgesi Kurumlar Vergisi Hasılatının Gelişimi.....	221
4.2. İktisadi Kaynaklar Açısından Rekabetçi Sürecin Analizi.....	223
4.2.1. AB Bölgesi Açısından Vergi Yüklerinin Gelişimi.....	223
4.2.1.1. Emek, Sermaye ve Tüketim Üzerindeki Vergi Yükleri.....	223
4.2.1.2. Dolaylı ve Dolaysız Vergiler Açısından Vergi Sisteminin Yapısı.....	226
4.2.2. OECD Bölgesi Açısından Vergi Yüklerinin Gelişimi.....	232
4.2.2.1. İktisadi Kaynaklar Açısından Vergi Yüklerinin Gelişimi.....	232
4.2.2.2. OECD Bölgesi Vergi Sisteminin Yapısı.....	236
4.3. Vergi Hasılatı ve Vergi Yüklerine	

İlişkin Sonuç Değerlendirmeler.....	237

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ REKABETİ ÇERÇEVESİNDE KURUMLAR VERGİSİ ORANININ BELİRLEYİCİLERİ ve PANEL VERİ ANALİZİ

1. TEORİK OLARAK KURUMLAR VERGİSİ ORANININ BELİRLEYİCİLERİ.....	238
1.1. Ekonomik Faktörler.....	238
1.1.1. Ekonomik Ölçeğe İlişkin Faktörler.....	239
1.1.1.1. Milli Gelir Düzeyi/Kişi Başı Gelir.....	239
1.1.1.2. Nüfus.....	240
1.1.2. Kamu Maliyesi ve Finansmanına İlişkin Faktörler.....	241
1.1.2.1. Kamu Borç Stoku.....	241
1.1.2.2. Bütçe Açığı.....	242
1.1.2.3. Kamu Harcamaları.....	243
1.1.2.4. Vergi Hasılatı.....	243
1.1.2.5. Gelir Vergisi.....	244
1.1.2.6. Mal ve Hizmet Vergileri.....	244
1.1.3. Ekonomik Entegrasyon ve Küreselleşmeyle İlgili Faktörler.....	245
1.1.3.1. Açıklık (İthalat+İhracat/GSYİH).....	245
1.1.3.2. Sermaye Hareketliliği.....	246
1.1.3.3. Doğrudan Yabancı Yatırımlar.....	247
1.1.4. Konjonktürel Dalgalanmalara İlişkin Açıklayıcı Faktörler..	248
1.1.4.1. Ekonomik Büyüme.....	248
1.1.4.2. Kurum Kazançları	249
1.1.4.3. Enflasyon.....	249
1.1.5. Diğer Ekonomik Faktörler.....	250
1.1.5.1. İşsizlik.....	250
1.1.5.2. İşgücüne Katılım Oranı.....	250
1.1.5.3. Döviz Kuru.....	251
1.1.5.4. Yatırımlar.....	251
1.2. Kurumsal ve Politik Faktörler.....	252
1.2.1. İyi Yönetişim ve Kurumsal Kalite.....	252
1.2.2. Politik Faktörler.....	254
2. KURUMLAR VERGİSİ ORANININ BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE BİR PANEL VERİ ANALİZİ.....	255
2.1. Modele İlişkin Literatür ve Yöntem Üzerine Değerlendirilmesi.....	255
2.1.1. Modele İlişkin Literatür Üzerine Değerlendirmeler... ..	255
2.1.2. Araştırma Yöntemine İlişkin Teorik Değerlendirmeler.....	258

2.1.2.1. Çalışmada Kullanılan Yöntem: Panel Veri Analizi...	258
2.1.2.2. Sabit Etkiler Yöntemi ile Panel Veri analizi.....	260
2.1.2.3. Rassal Etkiler Yöntemi ile Panel Veri Analizi.....	261
2.1.2.3. Panel Veri Setinin Hazırlanması.....	261
2.2. Model: Kurumlar Vergisinin Belirleyicisi Olarak Kamu Maliyesine ve Küreselleşmeye İlişkin Faktörler.....	262
2.2.1. Modelde Kullanılan Değişkenler.....	263
2.2.2. Modelde Kullanılan Ülkeler.....	267
2.2.3. Model Sonuçlarına İlişkin Beklentiler.....	268
2.2.4. Modelin Teorik Formülasyonu.....	270
2.2.5. Modelin Sonuçlarına İlişkin Değerlendirmeler.....	272
 3. MODEL SONUÇLARININ HİPOTEZLER ÇERÇEVESİNDE ÜLKELER İTİBARI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ	276
3.1. Seçilmiş Ülkelerde Kurumlar Vergisi Oranlarının Trendi.....	276
3.2. Küreselleşme ve Vergi Rekabeti.....	278
3.3. Bütçe Açıkları ve Vergi Rekabeti.....	280
3.4. Kamu Borç Stoku ve Vergi Rekabeti.....	282
3.5. Mal ve Hizmet Vergileri ve Vergi Rekabeti.....	284
 SONUÇ	288
 EKLER	293
Ek 1. Dünya Genelindeki Ülkeler İtibariyle 2010 Yılı Kurumlar Vergisi Oranları(196 Ülke).....	293
KAYNAKÇA	296

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Dünya Ölçeğinde Emtia İhracatı ve Üretim Hacminin Gelişimi 2000-2009.....	14
Tablo 2: Devletin Değişen Roller ve İşlevleri.....	24
Tablo 3: Çifte Vergilemeyi Önleme Anlaşmalarında Düzenlenen Gelir Türleri.....	38
Tablo 4: Vergi Oranı Değişen Yerel Yönetim Sayıları, Finlandiya 1988-2002.....	74
Tablo 5: Vergi Teşviklerinin Genel Sınıflandırması.....	88
 Tablo 6: Vergi Cennetleri Listesi, Nisan 2009.....	 123
Tablo 7: Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler.....	132
Tablo 8: Bilgi Paylaşımı Konusunda Sistemsel Yaklaşımlar.....	151
Tablo 9 : Seçilmiş OECD Ülkelerinde Gelir Vergisi Üst Marjinal Oranların Gelişimi.....	155
Tablo 10: Düz Oranlı Gelir Vergisi Uygulamalarında Vergi Oranları.....	161
Tablo 11: İskandinav Ülkeleri İGV Modeli Uygulaması.....	162
Tablo 12: Dünya Geneline Kurumlar Vergisi Oran Aralıkları ve Ülke Sayıları.....	180
Tablo 13: AB16 ve AB25 İtibariyle Kurum Kazançları Üzerindeki Efektif Vergi Oranları	183
Tablo 14: Ülkeler İtibariyle AB’de Kurum Kazançları Üzerindeki Efektif Vergi Oranları.....	185
Tablo 15: AB Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi (2000-2010).....	187
Tablo 16: OECD Ülkelerinde Kurum Kazançları Üzerindeki Vergi Yüğü 2000-2009.....	189
Tablo 17: OECD Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi (2000-2010).....	192
Tablo 18: Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi (2000-2009).....	198
Tablo 19: Doğrudan Yabancı Yatırımların Girişlerinin Dağılımı (Ülke Grupları: 1980-2009 / Milyon \$).....	200
Tablo 20: Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi(1980-2009; DYY Girişleri, Toplam DYY’nin %’si).....	201
Tablo 21: G8 Ekonomilerinde Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerinin (milyon \$; 1981-2009).....	204
Tablo 22 : G8 Ekonomilerinde Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerinin Toplam DYY İçindeki Paylarının Gelişimi (%; 1981-2009).....	205
Tablo 23: AB’de Ülkeler İtibariyle DYY’ların Gelişimi (Toplam DYY’ların % si).....	209
Tablo 24: OECD Ülkelerinde DYY’ların Gelişimi (Toplam DYY’ların % si).....	212
Tablo 25: En Çok DYY Çeken On Ülke İçin DYY ve KV Verileri (2000-2009 : %).....	214
Tablo 26: Verginin Kaynakları Açısından Vergi Yükleri (% / GSYİH).....	224

Tablo 27: Verginin Kaynakları Açısından Vergi Hasılatları (% / Toplam Vergi Hasılatı).....	225
Tablo 28: AB Vergi Sisteminin Yapısı (Vergi Türleri/Toplam Vergi Hasılatı, %) AB27.....	227
Tablo 29 : AB Vergi Sisteminin Yapısı (Vergi Türleri/Toplam Vergi Hasılatı, %) AB16.....	228
Tablo 30: AB 27 Farklı Vergiler İtibariyle Dolaylı Vergilerin Yapısı.....	229
Tablo 31: AB 27 Farklı Vergiler İtibariyle Dolaysız Vergilerin Yapısı.....	230
Tablo 32: AB 16 Farklı Vergiler İtibariyle Dolaylı Vergilerin Yapısı.....	231
Tablo 33: AB 16 Farklı Vergiler İtibariyle Dolaysız Vergilerin Yapısı.....	232
Tablo 34: OECD’de Kaynaklar İtibariyle Vergi Hasılatının GSYİH ve Toplam Vergi Hasılatı İçindeki Payları(%).....	235
Tablo 35: OECD Bölgesinde Vergi Sisteminin Yapısı.....	236
Tablo 36: Panel Veri Seti Örneği.....	262
Tablo 37: Modelde Kullanılan Değişkenler.....	266
Tablo 38: Modelde Kullanılan Ülkeler.....	267
Tablo 39: Model Sonuçlarına İlişkin Beklentiler.....	269
Tablo 40 : Değişkenlere İlişkin Ölçütler.....	271
Tablo 41: Modelin Sonuçları.....	273
Tablo 42: Model Sonuçları ile Beklentilerin Karşılaştırılması.....	275
Tablo 43: Seçilmiş Ülkelerde Kurumlar Vergisi Oranlarının Trendi.....	277
Tablo 44: Açıklık Ölçütü ve Kurumlar Vergisi Oranlarının Karşılaştırması.....	279
Tablo 45: Bütçe Açığı Ölçütü ve Kurumlar Vergisi Oranlarının Karşılaştırması.....	281
Tablo 46: Kamu Borç Stoku Ölçütü ve Kurumlar Vergisi Oranlarının Karşılaştırması.....	283
Tablo 47: Mal ve Hizmet Vergileri Ölçütü ve Kurumlar Vergisi Oranlarının Karşılaştırması.....	286

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa No.

Grafik 1: Avrupa Birliği'nde Kamu Harcamalarının GSYİH'ya Oranı(%).....	33
Grafik 2: Dünyada Doğrudan Yabancı Yatırım Stokunun Gelişimi, 1985-2009 (milyon \$).....	99
Grafik 3: Seçilmiş OECD Ülkelerinde 1985 ve 2009 İtibariyle Gelir Vergisi Oranlarının Ortalaması.....	156
Grafik 4 : AB27 ve AB16 Açısından Gelir Vergisi Oranlarının Ortalama Trendi.....	157
Grafik 5: Kurumlar Vergisi Oranları Dünya Ortalaması.....	179
Grafik 6: Kurumlar Vergisi Oranları OECD Ortalaması.....	181
Grafik 7: Kurumlar Vergisi Oranları Avrupa Bölgesi Ortalaması.....	182
Grafik 8: Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi (Giriş, 1981-2009).....	197
Grafik 9: 2009 Yılında Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerinin Dağılımı(Ülke Grupları).....	199
Grafik 10: Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi (1980-2009; DYY Girişleri, Toplam DYY'nin %'si).....	202
Grafik 11: G8 Ülkelerinde Toplam DYY Girişleri 1986-2009 (milyon \$ ve toplam DYY'nin %'si).....	203
Grafik 12: AB'de DYY'ların Gelişimi (Toplam DYY'ların % si ve Milyon \$ olarak).....	207
Grafik 13: OECD'de DYY'ların Gelişimi (Toplam DYY'ların % si ve Milyon \$ olarak).....	210
Grafik 14: AB'de Gelir Vergisi Hasılatının GSYİH'ya Oranı.....	216
Grafik 15: AB'de Gelir Vergisi Hasılatının Toplam Vergi Hasılatına Oranı.....	217
Grafik 16 : OECD Bölgesi Gelir Vergisi Hasılatının Gelişimi, (% GSYİH).....	218
Grafik 17: AB'de Kurumlar Vergisi Hasılatının GSYİH'ya Oranı.....	220
Grafik 18: AB'de Kurumlar Vergisi Hasılatının Toplam Vergi Hasılatına Oranı.....	221
Grafik 19: OECD Kurumlar Vergisi Hasılatının Trendi.....	222
Grafik 20: OECD'de Kaynaklar İtibariyle Vergi Hasılatının GSYİH'ya Oranı(%).....	233
Grafik 21: OECD'de Kaynaklar İtibariyle Vergi Hasılatının Toplam Vergi Hasılatı İçindeki Payı(%).....	234

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1: Vergi Rekabeti Oluşum Süreci Akış Şeması.....	64

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AGÜ:	Az gelişmiş ülkeler
ÇUI:	Çok Uluslu İşletmeler
ÇVÖA	Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
ETUC:	European Trade Union Confederation
EU:	European Union
GATT:	General Agreement on Tariffs and Trade
GSMH:	Gayrisafi Milli Hasıla
GSYİH:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
GOÜ:	Gelişmekte Olan Ülkeler
ICFTU:	İşçi Sendikaları Konfederasyonu
İGV:	İkili Gelir Vergisi
IMF:	International Monetary Fund
KDV:	Katma Değer Vergisi
KV:	Kurumlar Vergisi
KVK:	Kurumlar Vergisi Kanunu
KPMG:	Klynveld Peat Marwick Goerdeler
MDG :	Millennium Development Goals (MDGs)
OECD:	Organisation for Economic co-operation and Development
ÖTV:	Özel Tüketim Vergisi

KVK:	Kurumlar Vergisi Kanunu
TMK:	Türk Medeni Kanunu
UN-CEFACT:	Birleşmiş Milletler Yönetim, Ticaret ve Ulaştırma İşlemleri Kolaylaştırma Merkezi
UNICE:	Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe
WTO:	World Trade Organization

GİRİŞ

Dünya genelinde, 1980 sonrası dönemde ortaya çıkan siyasi, ekonomik, sosyal pek çok eğilimin ve gelişmenin küreselleşme olgusundan bağımsız ele alınması giderek olanaksız hale gelmektedir. Oldukça kapsamlı şekilde birçok alanda etki ve sonuçlarını ortaya çıkaran küreselleşme olgusu, günümüzde hemen hemen bütün disiplinlerin çalışma konularından birini oluşturmaktadır. Bilgi iletişim teknolojileri ve çok uluslu işletmelerin öncülüğünde ekonomik faaliyetleri ve üretim tekniklerini büyük ölçüde dönüştüren küreselleşme olgusunun, beraberinde getirdiği ekonomik etkilerin anlaşılması, ekonomi ve maliye bilimi için oldukça önem arz eden bir konu haline gelmektedir. Literatüre ilişkin incelemeler, küreselleşmeye ilişkin, dinamikleri ve sonuçları açısından iki önemli noktanın altının çizildiğini ortaya koymaktadır. Bunlardan birincisi, küreselleşmenin temel dinamiğini oluşturan bilgi teknolojilerinin gelişmesi ve çok uluslu şirketlerdir. İkincisi ise küreselleşme olgusuyla birlikte eşanlı ortaya çıkan ve sürecin sonuçlarından biri olarak değerlendirilebilecek olan ekonomik etkilerdir.

Küreselleşme olgusunun maliye disiplini özelinde ortaya çıkardığı sonuçların başında ulus devletin dönüşümü gelmektedir. Küreselleşme sürecinde rol oynayan uluslararası kuruluşlar, çok uluslu işletmeler, sivil toplum örgütleri gibi aktörler, günümüzde ulus devleti dönüşüme zorlamakta, ulus devlette süreçte küresel aktörlere uyum sağlamaktadır. Politika aşamasında küresel sisteme entegre olmak isteyen ülkeler, uluslararası aktörlerden bağımsız hareket etme olanaklarını büyük ölçüde yitirmektedir. Çok uluslu işletmeler de dünya ekonomisi içindeki paylarını her geçen gün artırmakta ve buradan hareketle devletlerin egemenlik güçleri üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadırlar.

Maliye disiplini çerçevesinde, küreselleşmenin maliye disiplini çerçevesinde etkilerinin görüldüğü bir diğer alan ise vergilendirme konusu olmaktadır. Vergilendirme alanında; vergilendirme yetkisi sorunu, uluslararası işlemlerin vergilendirilmesi, transfer fiyatlandırması, küresel vergi rekabeti gibi yeni çalışma konularının kürselleşmeyle birlikte literatüre girdiği görülmektedir. Çalışmanın konusu olmasından dolayı küreselleşmenin vergilendirme açısından yarattığı etkiler daha büyük önem arz etmekte

ve çalışmanın bütününde konu detaylı olarak incelenmektedir. Günümüzde küresel vergi sorunları, ulusal ve küresel ölçekte çok sayıda çalışmanın temel hareket noktasını oluşturmakta, pek çok bilimsel kongreye konu olmakta ve başta OECD olmak üzere çok sayıda uluslararası kuruluşun üzerinde önemle durduğu konular olmaktadır.

Çalışmanın konusunu oluşturan küresel vergi rekabeti, küreselleşme sürecinin beraberinde getirdiği ve özellikle 1980'lerle başlayıp 2000'li yıllarda giderek güçlenen bir süreci ifade eden bir kavramdır. En basit şekliyle; ülkelerin, hareketli üretim faktörleri için özendirici vergi politikaları uygulamalarını ifade eden bir kavram olan küresel vergi rekabeti çerçevesinde ülkeler, başta doğrudan yabancı yatırımlar olmak üzere, nitelikli işgücü, finansal sermaye gibi hareketli faktörleri kendi vergilendirme yetkileri alanına çekmek için, oran indirimleri ile birlikte teşvik edici vergi düzenlemeleri hayata geçirmektedirler. Vergi rekabeti sürecinde ülkelerin kullandıkları temel değişkenlerin başında oran indirimleri gelirken, hedef değişken olarak ön plana çıkan faktör ise doğrudan yabancı yatırımlar olmaktadır.

Literatür incelendiğinde, vergi rekabetine ilişkin çalışmaların 1960'lı yıllara kadar uzandığı ancak konuya ilginin 1980'ler sonrası arttığı ve kavramın büyük ölçüde küreselleşmeyle birlikte ele alındığı görülmektedir. Vergi rekabeti kavramının küreselleşmeyle birlikte anılmasının nedeni, küreselleşmenin dinamikleri ve ekonomik sonuçlarının vergi rekabeti sürecini hızlandırmasıdır. Bu çerçevede çok uluslu işletmeler, sermayenin dolaşım hızının artması, faktör hareketliliğindeki artışlar, küreselleşmenin beraberinde getirdiği ve ayı zamanda küreselleşmeyi hızlandıran faktörler olarak vergi rekabetini de büyük ölçüde etkileyen değişkenler olmaktadır. Dolayısıyla, vergi rekabetinin daha iyi anlaşılması, öncelikle küreselleşme sürecinin detaylı bir biçimde incelenmesi ve anlaşılması ile mümkün olabilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, küreselleşme konusu da vergi rekabetinin ön eki niteliğinde düşünülerek, kavram küresel vergi rekabeti olarak ele alınmış ve küreselleşme olgusu vergi rekabeti kavramı çerçevesinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Vergi rekabetinin temel hedef değişkeni olan doğrudan yabancı yatırımlar, çok uluslu işletmelerin katkısıyla ekonomiler için giderek önemi artan bir değişken haline gelmektedir. İktisat yazınında doğrudan yabancı yatırımları etkileyen pek çok faktör

ortaya konmuş olsa da vergilendirmenin de işletmeler için temel maliyet unsurlarından biri olarak altının çizilmesi, vergi rekabetini daha da anlamlı kılmaktadır. Bir maliyet unsuru olarak vergi, ülkelerin doğrudan yabancı yatırımları çekmek için yükün azaltıldığı ölçüde, küresel bir politika aracı haline gelmektedir. Vergi rekabetinin de temel çerçevesi, büyük ölçüde, doğrudan yabancı yatırımlar için vergi yükünün düşürülmesi üzerine dayanmaktadır. Günümüzde çok sayıda ülke, vergi politikalarını inşa ederken gerek doğrudan yabancı yatırımları dikkate almakta, gerekse de diğer ülkelerin uyguladıkları vergi politikalarını göz önünde tutarak vergi sistemlerini şekillendirmektedirler.

Küresel vergi rekabeti, rekabet kavramında da olduğu gibi birden çok rekabetçiyi içine alan bir kavramdır. Yani en az iki ülkenin esasen de çok sayıda ülkenin dahil olduğu ve birbirleriyle rekabetini ifade eden bir kavram olmakta ve etkileri ve sonuçları itibarıyla küresel bir olguyu ifade etmektedir. Bir ülkedeki teşvik edici vergi politikası, diğer ülkelerin vergi tabanlarını hedeflemekte ve dolayısıyla rakip ülkelerin de, tabanlarını korumak ya da diğer ülkelerdeki yerleşik kaynakları kendi ülkelerine çekmek için vergi yüklerini düşürmeleri ile sonuçlanmaktadır. Ülkelerin karşılıklı olarak uyguladıkları vergi politikalarına verdikleri tepkiler, küresel anlamda aynı matraha yönelik davranışlar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla rekabetçi vergi politikaları karşılıklı etkileşim ile vergi yüklerinin sürekli azalan bir trend izlemesine neden olabilmektedir. Vergi yüklerinde ortaya çıkan bu eğilim de vergi rekabetine ilişkin kaygıların temelini oluşturmaktadır.

Vergi rekabetine ilişkin ortaya çıkan kaygılar ve konunun zararlı yönlerine dikkat çeken yaklaşımın öncüsü olarak OECD ön plana çıkmaktadır. OECD kavramı, zararlı vergi rekabeti olarak ifade etmekte ve küresel ölçekte ortaya çıkan rekabetçi vergilemenin, ülkelerin finansman sorunları ile karşılaşmalarına neden olacağını ileri sürerek nihai aşamada ülkelerin kamu maliyesi dinamiklerinin çökeceğini¹ savunmaktadır. Sosyal refahın artırılması için yapılması gereken kamu harcamalarının temel finansman aracı olan vergiler açısından ortaya çıkacak rekabetçi bir süreç,

¹ Vergi rekabetinin bu yönüne ilişkin “fail” ifadesi kullanılmaktadır. Kelimenin tam olarak Türkçe’ye çevrilmesi, çalışma alanına göre farklılık arz edebilmektedir. Kelime, bütçe açısından ortaya çıkaracağı sorunlar açısından çalışmada, “çöküş” ve “acze düşme” şeklinde Türkçe’ye çevrilmiştir.

devletlerin, temel finansman kaynaklarını kaybetmeleri ile sonuçlanabilecektir. Ayrıca söz konusu rekabetin, ülkelerde vergi oranları açısından, sıfıra doğru bir yarış halini alacağı ileri sürülmektedir. Konunun negatif yönlerine odaklanan bu yaklaşım, OECD'nin ortaya koyduğu temel ilkeler ile şekillenmekte ve vergi rekabeti karşıtlarının temel argümanları olmaktadır.

OECD'nin, zararlı vergi rekabeti çerçevesinde altını çizdiği iki temel nokta bulunmaktadır. Bunlar; tercihli vergi rejimleri ve vergi cennetleridir. Kuruluş, vergi rekabetini önlemeye yönelik çalışmalarını büyük ölçüde, tercihli vergi rejimleri ve vergi cennetleri ile mücadele noktasına yoğunlaştırmaktadır. OECD, 1998 yılından bu yana yayınladığı raporlar ile düzenli olarak söz konusu iki zararlı vergi rekabeti uygulaması ile ilgili mücadelesini sürdürmekte, çeşitli ilkeler ile zararlı vergi rekabetinin sınırlarını belirlemeye çalışmakta ve bazı yaptırımlar ile bu iki uygulamayı ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. OECD'nin, vergi rekabetiyle mücadelesinde günümüz itibariyle önemli mesafeler kat edildiği görülse de süreçte yaşanan tartışmalar, organizasyon bünyesinde de konuya farklı bakış açılarının söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır. Vergi rekabetine yönelik literatürdeki farklı bakış açılarının benzer şekilde OECD bünyesinde de mevcut olduğu ve kimi ülkelerin rekabetçi vergilemeyi önlemeye yönelik politikalara muhalif kaldıkları görülmektedir.

OECD bünyesinde, vergi rekabeti zararlı bir süreç olarak ele alınsa da literatürde konunun olumlu yönlerine dikkat çeken çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkün olmaktadır. Dolayısıyla vergi rekabetinin, bütünüyle zararlı bir süreç olarak ifade edilmesinin doğru olmayacağı düşünülmektedir. Vergi rekabetinin, özellikle kamu yönetimi ve harcamalarında etkinliğin sağlanması, aşırı vergi yükünün önüne geçilmesi ve rekabetin yaratacağı olumlu sonuçları bünyesinde taşımasından dolayı küresel ölçekte ekonomilere katkı sağlayacağı yönünde de görüşler bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında vergi rekabetine ilişkin daha doğru bir yaklaşım, sürecin olumlu ve olumsuz sonuçları olan bir olgu olarak ortaya konması olabilecektir. Bu noktada sürecin olumlu ve olumsuz yönlerinin altının çizilmesi önem arz ederken, ülkeler itibariyle sonuçların farklı olabileceğinin de gözlerden kaçmaması gerekmektedir.

Hareketli üretim faktörleri odaklı olarak gerçekleşen vergi rekabeti incelendiğinde, sürecin her vergi için aynı şekilde ortaya çıkmadığı görülmektedir. Vergilerin oluşturduğu yükün farklı faktörler açısından farklı şekilde etkilere sahip olduğu düşünüldüğünde, rekabetin, dolaylı vergilerden ziyade dolaysız vergiler açısından daha yoğun yaşandığı görülmektedir. Dolaysız vergiler içinde de küresel ölçekte vergi rekabetinin en yoğun yaşandığı alan kurumlar vergisi olmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlar açısından temel maliyet unsurlarından biri olan kurumlar vergisi yükü, özellikle oran indirimleri yoluyla azaltılmaya çalışılmakta ve sermaye için cazip bir ekonomik ortam oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu yönüyle de bir ülkenin, vergi rekabetine hangi ölçüde dahil olduğunu tespit etmek için en belirgin gösterge, ülkedeki kurumlar vergisi oranı olmaktadır. Dolayısıyla vergi rekabetinin tam olarak anlaşılabilmesi, kurumlar vergisinde ortaya çıkan eğilimlerin ve gelişmelerin detaylı şekilde ele alınmasıyla mümkün olabilmektedir.

Çalışma, “küresel vergi rekabeti: kurumlar vergisi üzerine karşılaştırmalı bir analiz” adını taşımakta ve vergi rekabeti sürecinin, kurumlar vergisi özelinde incelenmesini amaçlamaktadır. Vergi rekabetinde kullanılan temel vergi aracı olan kurumlar vergisi, gerek doğrudan yabancı yatırımlar gerekse de üretim faktörü olarak sermaye üzerinde oluşturduğu yük açısından önemli bir politika aracıdır. Bu çerçevede çalışma en başta kurumlar vergisini ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmanın konusunun seçilmesinde, vergi rekabetinin, küreselleşme sürecinde giderek artan önemi, uluslararası literatürün konuya gösterdiği ilgi, kurumlar vergisi özelinde ve kurumlar vergisinin belirleyicileri noktasında literatüre yapılmak istenen katkı etkili olmuştur. Çalışmanın amacını: küresel vergi rekabetinin dinamikleri, etkileri ve sonuçları ile incelenmesi ile birlikte vergi rekabetinin kurumlar vergisi özelinde detaylı şekilde ele alınması oluşturmaktadır. Çalışma bu amaçlar çerçevesinde özellikle üç nokta üzerine odaklanmaktadır. Bunlar: kurumlar vergisi çerçevesinde doğrudan yabancı yatırımların analiz edilmesi, kurumlar vergisi rekabetinin vergi yükleri itibarıyla ortaya çıkardığı sonuçlar ve ülkelerin vergi rekabeti sürecine dahil olmalarına etki eden temel faktörler olarak kurumlar vergisi oranının belirleyicileridir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, vergi rekabetinin ön eki niteliğinde olan ve 1980 sonrası dönemde pek çok ekonomik değişkeni etkileyen bir olgu olan küreselleşme ve küreselleşme sürecinin kamu maliyesi ve vergilendirme üzerinde yarattığı etkiler incelenmektedir. İkinci bölümde, vergi rekabeti teorisi ortaya konulacak, bununla birlikte dinamikleri, etkileri ve sonuçları itibariyle vergi rekabeti süreci incelenerek engelleme girişimleri, OECD ve AB çerçevesinde ele alınmaktadır. Üçüncü bölüm, vergi rekabetinin tamamen kurumlar vergisi özelinde ele alınmasından oluşmaktadır. Bu bölümde, süreç kurumlar vergisi açısından ele alınmış ve aynı zamanda doğrudan yabancı yatırımlar üzerine değerlendirmeler ile analizin kapsamı genişletilmiştir. Bunun yanında bölümün odaklandığı bir diğer konu, kurumlar vergisi özelinde ortaya çıkan rekabetçi sürecin, vergi yükleri ve vergi hasılatları açısından ortaya çıkardığı sonuçlar olmaktadır. Dördüncü bölüm, çalışmanın ekonometrik analiz kısmını oluşturmaktadır. Literatürde yapılan incelemeler ekonometrik modeller açısından: doğrudan yabancı yatırımlar, kurumlar vergisi hasılatı ve kurumlar vergisinin belirleyicileri şeklinde üç ana çalışma alanının ön plana çıktığını göstermektedir. Buradan hareketle çalışma, ekonometrik modelini, diğerlerine göre daha sınırlı sayıda incelemeye konu olmuş olan kurumlar vergisi oranının belirleyicileri üzerine inşa etmektedir. Kurumlar vergisinin belirleyicilerinin tercih edilmesinin nedeni, sınırlı sayıdaki çalışmalara bir yenisini ekleyerek ve daha kapsamlı değişkenler ile literatüre katkı yapmak aynı zamanda bir taraftan kurumlar vergisinin belirleyicilerini tespit ederken diğer yandan bu değişkenlerin, ülkelerin vergi rekabetine katılım düzeylerinin belirleyicileri olması açısından iki yönlü bir araştırmanın yapılmak istenmesi olmuştur. Özetle çalışma, kurumlar vergisi oranına etki eden faktörleri araştırmakta ve bu değişkenler ile ülkelerin vergi rekabeti sürecine dahil olmaları noktasındaki kısıtlarını incelemektedir.

Çalışmada yöntem olarak 14 OECD ülkesinde, 1995-2009 dönemi itibariyle kurumlar vergisinin belirleyicilerini 14 değişken çerçevesinde ele alan panel veri analizi tercih edilmektedir. Panel veri analizi seçiminde: söz konusu analizin yatay kesit ve zaman serilerini eşanlı modellemesi ve havuzlayarak incelemeye tabi tutması etkili olmuştur. Bu şekilde daha çok gözlem sayısına ulaşan panel veri modelleri aynı zamanda çoklu doğrusal bağlantı, otokorelasyon gibi sorunları da minimize etme

olanağı sağlayabilmektedir. Buna ek olarak birden çok ülkenin analiz çerçevesinde ele alınmasının ancak panel modelleriyle mümkün olması, yöntemin tercih edilmesinde rol oynayan bir diğer faktör olmuştur.

Panel veri yöntemi ile oluşturulan model üç hipotezi araştırmaktadır:

* Ülkelerin, küresel ekonomiye entegrasyon süreci arttıkça, ülkelerin rekabetçi gücü artmakta ve kurumlar vergisi oranları izole ülkelere göre daha düşük olmaktadır. Bu çerçevede, DYY ve açıklık² değişkeni ile kurumlar vergisi oranı arasında negatif ilişki beklenmektedir.

* Ülkelerin, finansman ihtiyacı arttıkça, vergi rekabeti açısından güçleri zayıflamakta ve rekabetçi süreçte, dezavantajlı hale gelmektedirler. Bu çerçevede, kurumlar vergisi oranı ile kamu borç stoku, bütçe açığı, kamu harcamaları ve vergi hasılatları arasında pozitif ilişki beklenmektedir.

* Küresel vergi rekabeti çerçevesinde, kurumlar vergisi oranlarındaki indirimler, vergi yükünün diğer faktörler üzerine kaymasına neden olmaktadır. Bu çerçevede, mal ve hizmet vergileri ve gelir vergisi ile kurumlar vergisi oranı arasında negatif ilişki beklenmektedir.

Çalışmada uygulanan yöntem ile söz konusu hipotezlerin doğruluğu araştırılacak ve sonuçlar detaylı bir incelemeye tabi tutulacaktır. Bununla birlikte, hipotezler çerçevesinde, ülkeler itibariyle değerlendirmeler yapılarak, kurumlar vergisinin belirleyicileri ve ülkelerin vergi rekabeti kısıtları tespit edilmeye çalışılacaktır.

² Açıklık değişkeni, uluslararası literatürde *openness* şeklinde ifade edilmekte ve ithalat ve ihracat toplamının, GSYİH'ya oranlanması ile hesaplanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MALİYE DİSİPLİNİ AÇISINDAN KÜRESELLEŞME SÜRECİ

Küreselleşme, ekonomik, siyasi, sosyal alanlarda pek çok değişim ve dönüşümü beraberinde getiren ve büyük ölçüde teknolojideki ilerleme ve iletişim araçlarındaki gelişmeyle birlikte hızlanan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Maliye disiplini için de küreselleşmenin etkileri hiç şüphesiz önem arz etmektedir. Gerek teorik açıdan gerekse de politika noktasında maliye disiplini içinde pek çok çalışma alanı günümüzde küreselleşme olgusu çerçevesinde şekillenmekte ve analizlerine küreselleşmenin beraberinde getirdiği etkileri dahil etmektedirler. Çalışmanın birinci bölümünde, küreselleşmenin maliye disiplini özelinde ortaya çıkardığı sonuçlar, sürecin teorik çerçevesinin ortaya konulması ile birlikte ele alınacaktır. Bu çerçevede odaklanılan temel noktalar; temel ekonomik aktör olarak devletin dönüşümü, ulus-devlet üzerine değerlendirmeler, politika araçları açısından ortaya çıkan değişimler, vergilendirme özelinde sürecin incelenmesi ve küresel vergi sorunları olmaktadır. Çalışmanın konusundan hareketle, küreselleşme sürecinde vergilendirme açısından ortaya çıkan sonuçlar daha fazla önem arz etmekte ve daha kapsamlı bir incelemeye tabi tutulmaktadır.

1-KÜRESELLEŞMENİN TEORİK ÇERÇEVESİ

Küreselleşme, tarihsel bir inceleme çerçevesinde kökleri oldukça eskilere dayandırılabilen bir kavramdır. Fransız Devrimi'ni takip eden süreçte Sanayi Devrimi'nin hayata geçmesi ile birlikte ekonomik yapıda ortaya çıkan değişimler sonucunda dünya, yeni bir döneme girmiştir. Bu yeni dönem, yıllar itibarıyla ekonomik, sosyal ve kültürel alanda farklı sonuçları beraberinde getirmiştir. Küreselleşme, sanayi devrimine kadar uzanan bir boyutta incelenebilecek ancak sonuçlarını ve etkilerini özellikle son çeyrek yüzyılda ortaya çıkaran bir süreçtir.

Günümüzde küreselleşme sürecini hızlandıran iki unsurdan söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi bilişim teknolojilerinin gelişmesi, bir diğeri ise

özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Amerika Birleşik Devletleri'nin egemen güç haline gelmesi. Bu yönüyle küreselleşme, soğuk savaş sonrası ortaya çıkan “yeni dünya düzeni” olarak da tanımlanmaktadır³. Küreselleşme süreci ekonomik, sosyal ve siyasi olarak üç farklı boyutu olan bir kavramdır. Ekonomik anlamda çok uluslu şirketlerin dünya ekonomisindeki egemenlikleri ve paylarının artması, sosyal anlamda kültürler arası etkileşim sürecinin hızlanması, siyasi olarak ise Amerika Birleşik Devletleri'nin öncülüğünde liberal devlet anlayışının ön plana çıkması, küreselleşmenin bu üç alandaki etkilerinin başında gelmektedir⁴.

Küreselleşme tarihi incelendiğinde, 1970 sonrasındaki küreselleşme sürecinin kapitalizmin 19. yüzyıl boyunca içinde bulunduğu genel küreselleşme dalgasının bir devamı niteliğinde olduğu görülmektedir. Dünya kapitalizminin son iki yüzyıllık tarihi, iki ayrı uzun salınım altında, iki adet küreselleşme evresinin gerçekleşmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Bu evrelerden birincisinin 18. yüzyıl sanayi devriminin teknolojik gelişmelerini takiben, genel olarak 1870-1914 arasında dünya mal ve finans piyasalarında hükmünü sürdürdüğü görülmektedir. Söz konusu yıllara damgasını vuran bu ilk küreselleşme dalgasının temel özelliği, para piyasalarında ve ticaret ilişkilerinde altın standardının norm kabul edilmiş olmasıdır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ve ulus devletlerin görece bağımsız kalkınma ve ticaret politikaları ile şekillenen 1914-1970 ara döneminden sonra dünya ölçeğinde yeni bir küreselleşme dönemine girildiği görülmektedir⁵. 1970'lerden sonra etkilerini artık gittikçe artan boyutlarda ortaya koyan süreç, pek çok disiplinin de inceleme alanına giren konuların başında gelmektedir.

1.1. Kavram ve Tanım Olarak Küreselleşme

Küreselleşmenin tanımlarına ilişkin, literatürde bir fikir birliğinden söz etmek oldukça güç görünmektedir. Oldukça karmaşık ve çok yönlü bir süreci ifade eden küreselleşmenin, bütün yönleriyle tek bir tanım içinde ifade edilmesinin zorluğu,

³ Arie M. Kacowicz, “Regionalization, Globalization, and Nationalism: Convergent, Divergent, or Overlapping?”, The Helen Kellogg Institute for International Studies, University of Notre Dame, Working Paper 262, December 1998, <http://kellogg.nd.edu/publications/workingpapers/WPS/262.pdf>, (08 Haziran 2006), p. 5.

⁴ Emre Kongar, “Küreselleşme Bağlamında Türkiye”, Panel Sunumu, Ege Üniversitesi, İzmir, 26 Nisan 2001, http://www.kongar.org/makaleler/Izmir_konusmasi.php, (14 Ağustos 2008), p. 1.

⁵ Erinc Yeldan, “Neoliberal Küreselleşme İdeolojisinin Kalkınma Söylemi Üzerine Değerlendirmeler”, Praksis, 2002, Sayı 7, s. 3, Bu yazının daha önceki versiyonu, II. Dünya Sosyal Forumu, 31 Ocak – 5 Şubat 2002, Port Allegre, Brezilya'da, International Development Economics Associates (IDEAs) tarafından düzenlenen Rethinking Development Economics: Active Growth and Social Policies under Globalization konulu panelde sunulmuştur.

konunun farklı yönlerinin ön plana çıkarılmasını zorunlu kılmaktadır. Küreselleşme olgusuna her disiplin kendi çerçevesinden bakmakta ve konuya ilişkin yapılan tanımlamalar, özellikle küreselleşme sürecini ele alan disiplinin ilgi alanına giren yönlerine odaklanmaktadır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve daha pek çok yönlü bir kavram olan küreselleşmenin literatürde bu yönleriyle farklı tanımlamalarla ifade edildiği görülmektedir.

Küreselleşmenin tanımı üzerinde konsensus olmamasına karşın kavram genel olarak, sermaye, teknoloji, insanlar, fikirler ve hizmetlerin entegrasyonu ile eş anlamda kullanılmaktadır⁶. Büyük ölçüde ekonomik dinamiklerden beslenen süreç etkilerini giderek her alanda ortaya koyar bir hal almaktadır. Küreselleşme, uluslararası ticaret ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları kanalıyla üretim faktörleri açısından daha üst düzey bir hareketlilik ve ileri düzeyde entegrasyon sağlamaktadır⁷. Bunun sonucunda da dünya, bugüne kadar yaşananlara hiç benzemeyen farklı bir döneme tanıklık etmektedir.

Bugünkü anlamda ele alınan küreselleşme sürecinin tarihsel boyutu, kapitalist üretim ve tüketim tarzının getirmiş olduğu hammadde ihtiyacı, nihai ürünlerin yeni pazarlara satılabilmesi zorunluluğu ve bu sistemin işleyebilmesi için Avrupalı ulus devletlerin denizaşırı imparatorluklar kurma girişimlerine kadar uzanmaktadır⁸. Kapitalist anlayışın inşa ettiği uluslararası ekonomi kavramı ile bugün yaşanmakta olan küreselleşme sürecinin aynı şeyi ifade etmediği görülmektedir. Fransız devrimi sonrası dünyada yükselen ulus devlet modelinin ürettiği ulusal ekonomi ve dolayısıyla bu devletlerin birbirleriyle gerçekleştirdikleri ekonomik ilişkiler sonrası ortaya çıkan uluslararası ekonomi kavramı son çeyrek yüzyılda yerini dünya ekonomisi sözü ile ifade edilen daha çok küreselleşme çerçevesinde ele alınan bir modele bırakmıştır⁹.

⁶ Samuel Adams, "Globalization and Income Inequality: Implications for Intellectual Property Rights", Journal of Policy Modelling, Vol. 30, Issue. 5, 2008, pp. 726.

⁷ Ben Ansell, "Human Capital and Globalization: The Missing Factor?", Prepared for delivery at the 2003 Annual Meeting of the American Political Science Association, August 28 - August 31, 2003. [http://www.polisci.umn.edu/~ansell/papers/Human%20Capital%20and%20Globalization.pdf.\(08.06.2008\)](http://www.polisci.umn.edu/~ansell/papers/Human%20Capital%20and%20Globalization.pdf.(08.06.2008)), p. 3.

⁸ Immanuel Wallerstein, "The Modern World System", From Immanuel Wallerstein, **The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century**, New York: Academic Press, 1976, <http://home.myuw.net/jjcrump/courses/102winter06/WallersteinEtc.pdf>, (09 Haziran 2008), p. 230.

⁹ Mürteza Hasanoğlu, "Küreselleşmenin Devlet Yönetimine Etkileri", Sayıştay Dergisi, Sayı 43, s. 71.

Uluslararasılaşma kavramı, ulusal ekonomilerin meta-hizmet alışverişi, emek ve sermaye hareketleri yoluyla karşılıklı olarak birbirlerine açılması ve dünya pazarlarıyla ilişki kurması anlamında kullanılmaktadır. Buradaki çerçeve genel olarak ulusal ekonomilerin dış ilişkilerini öne çıkaran bir kavramdır. Bu yönüyle küreselleşme, ulusal ekonominin tarihsel bir kategori olarak eridiği ve ulusal pazarların, tek dünya pazarına entegre olduğu süreci anlatmaktadır. Birinci durum daha çok dışa açılma kavramını temsil ederken, ikinci durum yani küreselleşme ise entegrasyon ya da bütünleşme sürecini temsil eden bir kavramdır¹⁰. Uluslararasılaşma ile küreselleşme arasındaki farklara dikkat çeken bir diğer çalışmada Daly(2006), küreselleşmeyi, uluslararasılaşmadan farklı olarak geleceğin kaçınılmaz dalgası olarak nitelendirmektedir. Uluslararasılaşma, daha çok uluslararası ticaretin öneminin artması, uluslararası ilişkilerin gelişmesi, anlaşmaların, ittifakların ön plana çıkması şeklinde değerlendirilmektedir. Küreselleşme, pek çok resmi ulusal ekonominin katılımıyla ortaya çıkan ve küresel bir ekonomiye karşılık gelen bir durumdur. Kavram esasen, ulusal sınırların, etkin bir küresel ekonomi ve iktisadi amaçlar için tarihten silinmesidir¹¹.

Dünya ölçeğinde, entegrasyon sürecinde meydana gelen gelişmeden hareketle küreselleşme, dünya ölçeğinde ekonomik, siyasal ve kültürel bütünleşme, fikirlerin, görüşlerin, pratiklerin, teknolojilerin küresel düzeyde kullanılması, sermaye dolaşımının evrenselleşmesi, ulus devlet sınırlarını aşan yeni ilişki ve etkileşim biçimlerinin ortaya çıkması, mekanların yakınlaşması, dünyanın küçülmesi, sınırsız rekabet, serbest dolaşım, pazarın dünya ölçeğinde büyümesi ve ulusal sınırların dışına çıkması, kısaca dünyanın tek pazar haline gelmesi şeklinde tanımlanabilmektedir¹².

Bu tanımda ele alınan unsurlar küreselleşme sürecinin boyutlarının oldukça geniş kapsamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim *Hirst-Thompson*'da sürecin benzer boyutlarına dikkat çekmektedirler. Küreselleşme, temelde ulusal ekonomilerin, dünya piyasalarına eklemlenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu eklemlenme gerek

¹⁰ Coşkun Adalı, **Günümüz Kapitalizmi ve Devleti Üzerine**, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 62-63

¹¹ Herman E. Daly, "Population, Migration, and Globalization", *Ecological Economics*, Vol. 59, Issue. 2, 2006, pp. 187-188.

¹² H. Bayram Kaçmazoğlu, "Doğu-Batı Çatışması Açısından Globalleşme", *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 6, Ocak 2002, s. 49.

ekonomik anlamda gerekse diğer etki ve sonuçlar çerçevesinde bağımlılık ve etkileşimi gündeme getirmektedir. Küreselleşme sürecinde ulusal ekonomilerin karar süreçleri ve ekonomik göstergeleri küresel piyasa dinamiklerinden bağımsız hareket edememektedir. Söz konusu bağımlılık ulus devletlerde siyasi iktidarların, küresel gelişmeler ve ihtiyaçlar karşısında iç politikalarını nasıl yönlendirecekleri sorununu beraberinde getirmekte ve ulusal anlamda ele alınacak pek çok karar küresel etkilerden ayrı ele alınamaz hale gelmektedir¹³. Küresel dünyadan bağımsız hareket etmeye çalışan veya küresel ortamla bütünleşemeyen ülkeler, sektörler veya faktörler¹⁴ süreçten olumsuz etkilenmektedir¹⁵.

Sosyal, siyasi ve kültürel anlamda da dünyanın bütününe etkisi altına alan gelişmeler büyük ölçüde küreselleşmenin baskın ideolojisi olan neoliberalizm çerçevesinde şekillenmektedir¹⁶. Bu yönüyle küreselleşme, ekonomik ilişkiler ağının dünya çapında yaygınlaşması ve yoğunlaşması, üretim faktörlerinin ülkeler arasında serbest bir şekilde dolaşımı, ticaretin ulusaşırı bir hal alması, finansal hareketlerin dünya ölçeğinde yaygınlaşması gibi teknik boyutları ifade ederken; bununla birlikte batılı siyasi, kültürel ve sosyal değerlerin dünyanın diğer toplumları tarafından kabul edilmesi gereken bir tercih olarak ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Öte yandan bu değerler sadece belli alanlarla değil, tüketim kültüründen demokratik yönetim tarzına, insan hakları anlayışından pozitif bilime kadar birçok alanı kapsayıcı nitelikte ortaya çıkmaktadır.¹⁷

1.2. Küreselleşmenin Ekonomik Analizi

Ekonomik küreselleşmenin tekamülünde küresel firmalar, telekomünikasyon, bilgi ve ulaşım teknolojisindeki ilerlemeler, WTO ve IMF gibi uluslararası kuruluşların çabalarıyla dünya ekonomisinde sağlanan liberalleşme hareketleri, ülkelerin hızlı ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmede piyasa ekonomisinin önemini

¹³ Paul Hirst and Grahame Thompson, "The Problem of Globalization: International Economic Relations, National Economic Management and the Formation of Trading Blocks", *Economy and Society*, Vol. 21, No. 4, 1992. Aktaran: Asuman Altay, "Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikrofinansman Yaklaşımı", *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, Cilt. 44, Sayı. 510, 2007, s. 58.

¹⁴ Bu süreçten en olumsuz etkilenen üretim faktörü olarak emek ön plana çıkmaktadır.

¹⁵ Altay, s. 58.

¹⁶ Chineze J. Onyejekwe, "Economic Globalization and the Free Market Ethos: A Gender Perspective", *Nebula*, No. 1, June 2004, <http://www.nobleworld.biz/images/ARTL2.pdf>, (09 Haziran 20087), p. 26.

¹⁷ Davut Ateş, "Küreselleşme: Ne Kadar Tek Boyutlu?", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Sayı. 7, No. 1, 2006, s. 2.

kavramaları, uluslararası firmaların sınır ötesi satış yapma ve maliyet düşürmek amacıyla daha ucuz kaynak sağlama gibi faktörler rol oynamaktadır. Ekonomik küreselleşme, genel olarak üretimin ve finansal hareketlerin küreselleşmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Üretim faaliyetlerinin küreselleşmesi ile birlikte gelişmekte olan ülkeler üzerindeki rekabet baskısı artmaktadır. Teknolojik gelişmenin hızlanması, yatırımların serbestleşmesi ve diğer gelişmelerle birlikte üretimin her aşamasının ayrı ayrı parçalara ayrıldığı görülmektedir. Bu durum üretimin mevcut yapısını değiştirirken aynı zamanda üretimin mekansal seçiminde de önemli değişimleri beraberinde getirmektedir.¹⁸

Dünya ekonomisindeki entegrasyon ve küreselleşme ile birlikte üretim faktörleri, mallar, hizmetler ve üretim süreçleri ülke sınırlarını aşmakta, bu şekilde uluslararası bağımlılıklar ve ülkelerin karşılıklı etkileşimleri artmaktadır¹⁹. Üretim faaliyetlerinin küreselleşmesi ile üretim, küresel firmalar aracılığıyla sınır-ötesi sabit sermaye yatırımı, sınır-ötesi iştirak, fason imalat anlaşmaları gibi değişik şekillerde uluslararası arenaya taşınmaktadır. Bu gelişmeler doğal olarak üretim alanının ülke ölçeğinden dünya geneline yayılması sonucunu doğurmaktadır. Üretim alanı olarak bütün dünyayı hedefleyen bu firmalar, üretim faaliyetlerini maliyet avantajı sağlayacak ülkelere kaydırmanın yollarını aramakta ve faaliyetlerini hammadde maliyeti, ara malı maliyeti, işgücü maliyeti ve dışsal maliyetler açısından daha cazip gördükleri ülkelere kaydırmaktadırlar²⁰. Öte yandan ülkeler uluslararası ticarete uzmanlaşma ile bir yandan ölçek ekonomilerinden faydalanma yoluna giderken, diğer yandan da her aşama için üretimi, minimum maliyetle gerçekleştirebilecekleri ülkelere yayarak maliyet avantajı yakalamaya çalışmaktadır. Bu da üretim sürecinin ve dolayısıyla ticaretin

¹⁸ United Nations Industrial Development Organization, “Inserting Local Industries into Global Value Chains and Global Production Networks: Opportunities and Challenges for Upgrading With a Focus on Asia”, UNIDO, 2004, Vienna, http://www.unido.org/fileadmin/media/documents/pdf/Services_Modules/Global_Value_Chains.pdf, (3 Mayıs 2008), p. 3.

¹⁹ Aşyegül Mutlu, “Küresel Kamusal Mallar Bağlamında Sağlık Hizmetleri ve Çevre Kirlenmesi: Üretim, Finansman ve Yönetim Sorunları”, 21. Türkiye Maliye Sempozyumu’nda sunulan tebliğ, 10-14 Mayıs 2006, Antalya, s. 195.ss. 195, 216

²⁰ Coşkun Can Aktan, “Ekonomik, Siyasal ve Sosyo-Kültürel Globalleşme”, <http://www.canaktan.org/yeni-trendler/globallesme/ekonomik-global.htm>, (03.05.2008), s. 1

dünyanın farklı bölgelerine yayılmasına ve ülke ekonomileri arasında entegrasyona neden olmaktadır²¹.

Küresel ölçekte ekonomiler arasındaki etkileşimin artışı, ihracat ve ithalat gibi dış ticaret kalemlerinin ekonomiler açısından önemini de giderek artırmaktadır. 2008 yılında yaşanan küresel krizin etkileri bir yana bırakılırsa, 2000-2009 döneminde ihracatın sürekli bir artış eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo 1
Dünya Ölçeğinde Emtia İhracatı ve Üretim Hacminin Gelişimi 2000-2009

Dünya emtia ihracatı ve üretim hacminin Büyüme Gelişimi (%), 2000-2009				
Yıllık Yüzde Değişim				
	2000-2009	2007	2008	2009
Dünya Emtia İhracatı	3,0	6,5	2,0	-12,0
Tarımsal Ürünler	3,0	5,5	2,0	-3,0
Petrol ve Madencilik	2,0	3,5	0,5	-4,5
İmalat	3,5	8,0	2,5	-15,5
Dünya Emtia Üretimi	1,5	0,5	1,0	-5,0
Tarımsal Ürünler	2,0	2,5	3,5	0,5
Petrol ve Madencilik	1,0	0,0	1,0	-2,0
İmalat	1,0	0,0	1,0	-7,0
Dünya GSYİH	2,0	3,5	1,5	-2,5

Kaynak: World Trade Organization, International Trade Statistics, 2010
http://www.wto.org/english/res_e/statistics_e/its2010_e/its10_world_trade_dev_e.htm

Tablo1’den hareketle 2000 sonrası dönemde dünya genelinde ihracat ve üretim hacminin gelişimi incelendiğinde, ihracat hacmindeki ortalama yıllık artışın, dünya milli gelirindeki artıştan fazla olduğu görülmektedir. 2000-2009 döneminde yıllık ihracat artış ortalaması % 3 olarak gerçekleşirken, emtia üretim artışı % 1,5’te kalmıştır. Bu da ülkelerin üretim artışından daha büyük oranda ihracata yönelik ekonomik arayışlar içinde olduklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte ihracattaki artışın, dünya GSYİH’sındaki artışında üzerinde olması, ekonomik küreselleşmeye ilişkin güçlü bir veri olarak ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyimle günümüzde artık ekonomiler, iktisadi

²¹ Sven Arnt, “Global Production Networks and Regional Integration”, Claremont McKenna College Working Paper, No. WP 2003/12, <http://www.claremontmckenna.edu/econ/papers/2003-12.pdf>, (19 Haziran 2008), p. 3.

faaliyetlerini büyük ölçüde dış dünya ile entegrasyon çerçevesinde şekillendirmektedirler.

Küreselleşmenin ekonomik etkilerinin hissedildiği bir diğer alan ise finansal işlemlerdir. Sınır ötesi finansal sermaye hareketlerinin, endüstrileşmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki hareketinin yoğunlaşması, sürecin temel dinamiği olmaktadır. 1980’ler sonrası yaşanan süreç, ülkelerin sermaye hareketleri üzerindeki kontrolleri azaltmalarını beraberinde getirmiştir²². Özellikle finansal sektör aktörlerindeki gelişme, bankacılık sistemlerinin ulusaşırı bir hal alması, bilgi ve iletişim teknolojisinde meydana gelen ilerleme, sürecin hızlanmasında ve etkinliğinin artmasında rol oynayan anahtar faktörler olmuşlardır²³. Öte yandan gelişmekte olan ülkelerin uluslararası finansal faaliyetleri kendi ülkelerine çekmek için uygulamaya koydukları deregülasyon politikaları, esnek kur rejiminin benimsenmesi, finansal araç türlerindeki hızlı artış, telekomünikasyon araçları gibi siyasal, kurumsal ve teknik faktörler de sürecin hızlanmasına katkı sağlayan diğer gelişmeler olarak dikkat çekmektedir²⁴.

Sermaye hareketlerinin artması ve sermaye üzerindeki kontrollerin azalması küresel sermayenin dağılımı ve risk paylaşımı açısından avantajlar sağlayabilmektedir²⁵. Finansal küreselleşme bir yandan yatırımcılar açısından risklerin dağıtılmasına imkan sağlarken diğer yandan sermayenin daha üretken bölgelere akışını sağlayarak ülkelerin kalkınmalarına katkı sağlamaktadır²⁶.

Kimi zamanda finansal sektörü dışa açılan bir ekonomide döviz kurunun yanında faizlerdeki değişim ve ülkeye sermaye giriş çıkışları sonucunda, farklı

²² M. Ayhan Kose, Eswar Prasad, Kenneth Rogoff, and Shang-Jin Wei, “Financial Globalization: A Reappraisal”, IMF Working Paper, No. WP/06/189, August 2006, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06189.pdf>, (21 Haziran 2008), p. 7.

²³ Robert T. Parry, “Financial Globalization and International Financial Institutions: Principles and Parallels”, European Banking and Financial Forum, “Our Europe, or Their Europe, or Whose Europe?”, Prag, March 2000, <http://www.frbsf.org/news/speeches/2000/000329.pdf>, (21 Haziran 2008), pp.2-3.

²⁴ Aktan, “Ekonomik, Siyasal ve Sosyo-Kültürel Globalleşme”, s. 1.

²⁵ Kose, Prasad, Rogoff and Wei, p. 7.

²⁶ Rene M. Stulz, “The Limits of Financial Globalization”, The Journal of Finance, Vol. LX, No. 4, August 2005, http://www.cob.ohio-state.edu/fin/faculty/stulz/publishedpapers/jofi_775_limits.pdf, (22 Haziran 2008), p. 1595.

ülkelerdeki getiri oranlarından arbitraj²⁷ sağlama gibi çabalar da söz konusu olabilmektedir²⁸. Ancak söz konusu imkanların kullanımı ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Söz konusu süreç, gelişmekte olan ülkeler için avantajlar sağlarken, geri kalmış ülkelerde görece daha düşük düzeyde fayda sağlamakta ve milli gelir dalgalanmalarına neden olabilmektedir²⁹.

Finansal piyasalardaki küreselleşme, ülkelerin sermaye hareketlerini serbestleştirmeleri ile birlikte kendi iç yapılarının da liberalleşmesi sonucunu beraberinde getirmektedir. Daha çok yabancı sermaye çekerek yatırımların kalitesini artırmak ve mali piyasalarda derinlik sağlamak için iç piyasaların serbestleştirilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu yeni süreç yeni ekonomik imkanları ortaya çıkarırken ekonomi için olası yeni riskleri de beraberinde getirebilmektedir³⁰.

1970'lere kadar uzanan bir süreçte ancak özellikle de 1980'lerin ikinci yarısından başlayarak iç ve dış borç baskısı altında olan birçok gelişmekte olan ülke, finansman ihtiyaçlarını ticaret ve kambiyo rejimlerini serbestleştirerek uluslararası sermaye piyasalarından sağlamaya başlamışlardır. Söz konusu ülkelerde reel faizlerin yüksek ve döviz kurlarının düşük tutulması kısa vadeli sermaye hareketlerinin ilgili ülkelere doğru yönelmesine yol açmıştır³¹. Bu da söz konusu ülkelerde para giriş ve çıkışlarına bağlı olarak dönem dönem krizlerin yaşanmasına neden olmuştur.

²⁷ Finansal sektörü dışa açılan bir ekonomide o ülkenin finansal araçlarından elde edilen gelirin diğer ülkenin finansal araçlarından sağlanacak getiri, reel kur ayarlaması, beklenen enflasyon oranı ve risk faktörü toplamına eşit olduğu zaman iç ve dış faiz arbitrajı yapabilmek olanağı ortaya çıkmaktadır;

$İd = if + rf + Apt + R$

İd : Söz konusu ülkenin finansal araç geliri

if : Diğer ülkelerin finansal araç geliri

rf : Reel kur ayarlaması

Apt: Beklenen enflasyon oranı

R: Risk faktörü

Yukarıdaki eşitliğin bozulması halinde ulusal iktisat politikası uygulayıcıları, ulusal faiz oranları ve döviz kurunu kullanmak suretiyle ülkeye sermaye hareketleri aracılığıyla kaynak giriş ve çıkışı sağlayabilmektedirler. Bu tarz bir politika uygulanabilmesi ise, finansal piyasaların serbestleştirilmesini gerektirmektedir. Gazi Erçel, "Türkiye'de İç ve Dış Faiz İlişkilerindeki Gelişmeler". Maliye Yazıları, Sayı. 22, Ocak-Şubat 1990, ss. 14-15. Aktaran: Ufuk Başoğlu, "Finansal Serbestleşme ve Uluslararası Portföy Yatırımları", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, Sayı 4, 2000, s. 89.

²⁸ Erçel, ss. 14-15.

²⁹ Kose, Prasad, Rogoff and Wei, p. 7.

³⁰ Süleyman Yaşar, **Global Ekonomide Makroekonomi Yönetimi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2005, s. 2

³¹ Robert A. Blecker, "International Capital Mobility, Macroeconomic Imbalances and the Risk of Global Contraction", CEPA Working Paper Series, No. 5, June 1998, <http://ideas.repec.org/p/epa/cepawp/1998-10.html>, (25 Haziran 2008), pp. 13-15.

1980 ve 90'lı yıllarda çok sayıda gelişmekte olan ülkede yaşanan ekonomik sorunlar neticesinde küresel sermaye hareketleri, ortaya çıkardıkları olumlu, olumsuz sonuçlar yanında finansal krizler çerçevesinde de değerlendirilmeye tabi tutulmakta ve krizlere etkileri üzerine değerlendirmeler literatürde dikkat çekmektedir. 1970'li yıllarda uluslararası sermaye piyasalarında, ticari banka kredilerinin hakimiyeti söz konusu iken, 1990'lı yıllara birlikte tahvil ve hisse senetlerine yönelik portföy yatırımları ön plana çıkmıştır. Portföy yatırımlarının payındaki bu artış dünya ekonomisinin işleyiş sürecinde iktisadi krizlerin dinamiklerini de büyük ölçüde değiştirmiştir. 1990'lı yıllarda Meksika, Türkiye, Brezilya ve Doğu Asya ülkelerinde yaşanan krizlerin finansal içeriğe sahip olması, genel olarak uluslararası sermaye akımlarının ve finansal serbestleşmenin etkilerinin tartışılmasına yol açmıştır³². Küreselleşmeyle birlikte uluslararası mal ticaretine ilişkin serbesti üzerinde bir konsensus söz konusu iken finansal sermayeye ilişkin aynı görüş birliği söz konusu iktisadi krizlerin etkisiyle tartışmalı olmakta ve *Tobin Vergisi* gibi önlemlerin uygulanması önerilerini gündeme getirebilmektedir³³. Bazı akademisyenlere göre sermaye hesabı liberalizasyonu ve kontrolsüz sermaye akımları küresel finansal istikrarın önündeki ciddi bir engel teşkil etmektedir³⁴.

Buna karşın ileri sürülen bir görüşe göre sermaye hareketlerinin liberalleşmesi az gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan veya gelişmiş ülke konumuna gelmeleri gibi bir üst aşamaya geçmelerine katkı sağlarken, gelişmiş ülkeler arasında da istikrarın güçlenmesine olanak sağlamaktadır³⁵. Çin ve Hindistan'da sermaye kontrollerinin azaltılması ile birlikte bu ülkelerde başarılı ekonomik gelişme söz konusu tezin kanıtı olarak ileri sürülmektedir. Sermaye hareketleri üzerindeki kontrollere ilişkin farklı görüşler olmakla birlikte tezin ve verilerin neler ifade ettiğinin yanında teori ve

³² Başoğlu, "Finansal Serbestleşme ve Uluslar arası Portföy Yatırımları", s. 89.

³³ Frederic S. Mishkin, "Is Financial Globalization Beneficial?", JMCB-FDIC Lecture presented at the FDIC, Washington, D.C. on September 22, 2005, www.fdic.gov/bank/analytical/cfr/2005/sept/CFRfall_2005_FMishkin.pdf, (25 Haziran 2008), p. 2. This lecture draws heavily on material in chapters 1-7 of my forthcoming book, **The Next Great Globalization: How Disadvantaged Nations Can Harness Their Financial Systems to Get Rich**.

³⁴ Dani Rodrik, "Who Needs Capital-Account Convertibility", This is a contribution to a symposium edited by Peter Kenen, to be published as part of a Princeton Essay in International Finance.1998, <http://people.umass.edu/econ721/rodrik.98.princetonessay.PDF>, (25 Haziran 2008), p. 2.

³⁵ Lawrence H. Summers, "International Financial Crises: Causes, Prevention, and Cures", The American Economic Review, Vol. 90, No. 2, May 2000, http://www.sfu.ca/~kkasa/summers_AER00.pdf, (25 Haziran 2008), p. 14.

verilerin neyi ifade etmediği anlam taşımakta ve konunun olumlu ve olumsuz yönlerinin anlaşılması için gelecek dönemdeki gelişmelerin izlenmesi gereklilik arz etmektedir.³⁶

1.3. Maliye Disiplini Açısından Küresel Dinamiklerin Değerlendirilmesi

Maliye literatürünün, reel ekonomik koşullar, iktisadi gelişmeler ve kamu kesimi politikalarının tarihsel süreçteki izdüşümü niteliği taşıdığı görülmektedir. Disiplin içindeki çalışmalar ve teoriler reel yaşamı sürüklememiş, daha çok reel yaşamdaki gelişmelerin tespit edilmesi ve analiz edilmesi ile ortaya konan teoriler ve çalışmalar, maliye disiplini literatürünü ortaya koymuştur. Bu noktada maliye ve kamu kesimi literatürü de kapitalizmin dönüşüm süreçlerinin ve aşamalarının izlenmesi ve bu süreçlerde ortaya çıkan sorunların ve bu sorunları aşmaya yönelik reel yaşamda geliştirilen çözümlerin irdelenmesi ile bugünkü noktaya gelmiştir³⁷. Küresel gelişmelerin de günümüzde maliye disiplini açısından yeni sonuçlar ortaya koyması kaçınılmaz olmuştur. Günümüzde küreselleşen dünyada, ulusal sınırlar ötesi ilişkilerin ve mübadelelerin, ulusiçi ilişkileri aşması ile birlikte teori, gerçekliği açıklayamaz hale gelmiş, rolleri ve ilişkileri yeniden modelleştirmek ihtiyacı gündeme gelmiştir³⁸.

Küreselleşme sürecinin ekonomik olarak ortaya çıkardığı etkilerin ülkeler için yeni bir sürecin başlangıcı olarak değerlendirilmesi yanlış olmayacaktır. Finansal sermaye hareketlerindeki artışlar, üretimin küreselleşmesi, emeğin ve diğer faktörlerin serbest dolaşımı gibi olgular maliye disiplininin çalışma konuları içinde değerlendirilebilecek sonuçlar ortaya koymaktadırlar. Kamu maliyesinin iki temel politika aracı olan kamu harcamaları ve vergilerin yönetiminde, küresel dinamiklerden bağımsız hareket etmek giderek olanaksız hale gelmektedir. Bir ülkedeki kamu harcamaları düzeyi, bütçe büyüklükleri ve bunların finansman yöntemleri gibi konular pek çok uluslararası aktörün takip ettiği göstergeler durumuna gelmektedir. Bu durumda

³⁶ Kose, Prasad, Rogoff and Wei, p. 7.

³⁷ İzzettin Önder, “Kamu Kesiminin Anlaşılmasında Alternatif Yöntem”, 5. Karaburun Bilim Kongresi, 2-5 Eylül 2010, İzmir, http://www.kongrekaraburun.org/eski/tam_metinler_2010/a_8/01_Izzettin_Onder.pdf, (25 Haziran 2008), s. 4.

³⁸ Hülya Kirmanoğlu, “Maliye Teorisi’nin Çıkması: Küresel Kamusal Mallar (Kalkınma Yardımları İçinde Küresel Kamusal Malların Finansmanı)”, 21. Türkiye Maliye Sempozyumu’nda sunulan tebliğ, 10-14 Mayıs 2006, Antalya, s. 169.

lkeler mali politikalarını küresel aktörlerden bağımsız olarak uygulama olanağını giderek yitirmektedirler. 1980’lerle birlikte ortaya çıkan konjonktürde özellikle gelişmekte olan ülkeler, kamu kesimini sınırlandırıcı mali düzenlemelere ağırlık vermişler ve bu amaçla bir yandan vergi oranlarını azaltıcı şekilde gevşek vergi politikaları uygulama yoluna giderken diğerk yanda da kamu harcamalarını daraltıcı sıkı harcama politikaları izlemiřlerdir³⁹.

Maliye disiplini açısından küreselleşme sürecinde dikkate değerk bir diğerk nokta ise başlığında küresel kelimesinin getiğı çalışmaların sayısındaki gözle görülür artış olmuştur.. Küresel kamusal mallar, küresel vergi rekabeti, küresel finansal krizler gibi yeni çalışma alanları, maliye biliminin içinde son dönemlerde ortaya çıkan çalışma alanları olarak önem kazanan konular olmuşlardır. Çalışmamızın konusu çerçevesinde küreselleşme sürecinde devletin iktisadi politikalarında ortaya çıkan dönüşüm takip eden bölümde ele alınacak, kamu maliyesini bir bütün olarak dönüştüren gelişmeler ışığında devleti, rekabetçi vergilemeye götüren dinamikler irdelenmeye çalışılacaktır.

2. KüRESELLEşMENİN KAMU MALİYESİNE ETKİLERİ

Küreselleşme süreci gerek dinamikleri gerekse ortaya çıkardığı sonuçlar açısından kamu maliyesini bir bütün halinde ilgilendiren bir olgu olmakla birlikte, kamu maliyesinin temel çalışma alanlarında da yeni eğilimler ve etkiler ortaya çıkarmıştır. Bu bölümde başta ulus-devlet açısından bazı yeni olgular ele alınacak ve takip eden başlıklar altında kamu maliyesinin temel alanlarından biri olan vergilendirme konusunda spesifik olarak ortaya çıkan etkiler, eğilimler, sorunlar ve paradokslar incelenmeye çalışılacaktır.

2.1. Küresel Süreçte Devletin Temel Dönüşümü

Devletin bir siyasi ve ekonomik aktör olarak yaşadığı dönüşüm, küreselleşme olgusunun en önemli sonuçlarından birisidir. Siyasi bir aktör olarak devlet bugün,

³⁹ Aytaç Eker, “Küreselleşme Sürecinde Kamu Maliyesinde Yaşanan Dönüşüm”, Aytaç Eker ve Hayal Ayça şimşek(Ed.), **Küreselleşme ve Kamu Maliyesinde Yaşanan Dönüşüm**, (İçinde ss. 1-24), Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2009/392, Ankara, 2009, s. 1.

giderek ulus-devlet modeli çerçevesine sığamaz hale gelmekte ve egemenlik gücünü ortaya çıkan diğer aktörlerle paylaşmak durumunda kalmaktadır. Söz konusu dönüşüm, ekonomik sonuçlarını beraberinde getirmekte, küreselleşmeye birlikte devlete ekonomik bakışta da değişiklikler gündeme gelmektedir. Başta büyük devlet olgusunun giderek önemini yitirmesi, devleti ekonomik alanda sınırlamakta, bununla birlikte politika uygulama kabiliyetini önemli ölçüde zayıflatmaktadır. Küreselleşmenin kamu maliyesi üzerindeki etkilerini anlamak için başta siyasi anlamda ortaya çıkan dönüşümün iyi anlaşılması öte yandan da ekonomi içinde artık nasıl bir devletin söz konusu olacağının tespit edilmesi önem arz etmektedir.

2.1.1. Ulus Devlet Üzerine Düşünceler

Sistem veya kurumların, uygulama alanı bulması ve varlığını sürdürebilmesi için, genel kabul gören meşru bir temele oturtulması gerekmektedir. Bugünkü anlamda ulus devlet modeli, kendine yeni bir meşruiyet oluşturma sürecinde, “ulus” unsurunu dinin yerine ikame etmiş ve bu unsurun bağlayıcılığını, varolan sistemin boşluğunu doldurmada kendine temel dayanak noktası olarak seçmiştir⁴⁰. Ulus devlet; politik ve jeopolitik bir varlık olan devlet ile kültürel ve etnik bir kavram olan ulusun belli bir coğrafyada buluşması ile ortaya çıkan bir devlet modelidir. Ortak beğenilere, ortak kültüre bağlı bireylerin aynı devlet çatısı altında örgütlenmeyi arzu eden toplulukların oluşturduğu, kendilerini diğerlerinden ayırdıkları bir otoriteyi ifade etmektedir⁴¹.

Ulus devlet, siyasi iktidar biçimlerinin somut örneklerinden biri iken ulus ise söz konusu devletin kendini meşrulaştırmada ve egemenlik gücünün temelini oluşturmada kullanılan bir kavramdır⁴². Ulus devlet, iktidarı altındaki alanları diğer devletlerin iktidarı altındaki alanlardan, sınırlar vasıtasıyla açık ve net bir biçimde

⁴⁰ Jürgen Habermas, **Küreselleşme ve Milli Devletin Akıbeti**, Çeviren: Medeni Beyaztas, Bakış Yayınları, İstanbul, 2002, Aktaran: İlknur Türe, “Küreselleşme, Kapitalizm ve Ulus-Devlet”, Finans Politik&Ekonomik Yorumlar, Cilt. 46, Sayı. 530, 2009, s. 34, ss. 27-41,

⁴¹ John Stuart Mill, **Consideration of Representative Government**, Chapter 16: Considerations on Representative Government, 1861, http://ebooks.adelaide.edu.au/m/mill/john_stuart/m645r/chapter16.htmlChapter_16, (28 Haziran 2008), p. 1.

⁴² Ali Esgin, “Ulus-Devlet ve Küreselleşmeye İlişkin Bazı Tartışmalar”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 25, No. 2, Aralık 2001, p. 186.

ayırmaktadır. Bu şekilde ülke, kendi sınırları dahilinde egemen sayılmakta ve sınırları dahilinde merkezi otorite dışında herhangi bir otorite kabul etmemektedir⁴³.

Bugün ulus kavramı üzerine inşa edilen ulus-devlet, küreselleşmenin tehdidini en fazla hisseden siyasi aktör olarak ön plana çıkmaktadır⁴⁴. Ulus-devletin ülke sınırları ve bu sınırlar içindeki devletin kural koyma gücü, küreselleşmenin önündeki iki temel kısıt olarak görünmektedir⁴⁵. Yaşanan süreçte bu iki unsurdan sınırlar noktası, halen büyük ölçüde mevcut durumunu korumakta iken ulus-devletin bağımsız kural koyma yetki ve gücü yıllarla birlikte aşınmalar göstermiştir. Günümüzde ulus devlet, kimi zaman resmi, kimi zamanda fiili olarak yetki ve güçlerini küreselleşme sürecinin yeni aktörleri olarak ortaya çıkmış olan, uluslararası kuruluşlar, çokuluslu şirketler, hükümet dışı organizasyonlar, sivil toplum kuruluşları gibi pek çok aktör ile paylaşmak durumunda kalmakta bazen de kimi yetkilerini tamamen elinden yitirmektedir⁴⁶.

2.1.2. Devletin Değişen Roller/Yeni ve Sınırlı Devlet / Sınırlı Devletin Yeni Yüzü ve Değişen Roller

Dünya ekonomisinde yaşanan değişimin başlıca unsuru, tüm ülkelerde serbest piyasa ekonomisine geçme çabaları yoluyla bütün ekonomilerin dünya pazarı ile bütünleşmesi olmaktadır. Taşımacılık ve ulaştırma giderlerinin düşmesi, uluslararası ticaretteki engellerinin büyük ölçüde azalması, iletişim teknolojisinin gelişmesi, sermaye ve finansal akımların hızlanması neticesinde ekonomilerin ve farklı toplumların giderek yakınlaşması⁴⁷ şeklinde ifade edilebilecek olan küreselleşme süreci hiç şüphesiz, devletin ekonomik fonksiyonlarında da bazı değişimleri beraberinde getirmekte ve özellikle ulus devletlerin rolleri ile ilgili bir karmaşa ortaya çıkardığı görülmektedir⁴⁸.

⁴³ H. Emre Bağçe, “Küreselleşme, Devlet ve Demokrasi,” Amme İdaresi Dergisi, Cilt. 32, Sayı. 4, 1999, s. 6.

⁴⁴ Türe, s. 34.

⁴⁵ Cem Eroğul, “Ulus-Devlet ve Küreselleşme”, Işık Kansu(Der.), **Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme**, (İçinde pp. 46-60.), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara,1996. p. 48.

⁴⁶ Phil Howison, “The Decline of the Nation-State”, 2006, <http://pacificempire.org.nz/wp-content/uploads/TheDeclineOfTheNationState.pdf>, (29 Mayıs 2008), p. 3.

⁴⁷ World Bank, “Globalization, Growth, And Poverty”, Copublication Of The World Bank and Oxford University Press, 2002, <http://notendur.hi.is/olafsson/globaligrowthpov.pdf>, (29 Mayıs 2008), p. 1.

⁴⁸ Eker, s. 8.

Devletin rolleri genel olarak; düzenleyici uygulamalar, kamusal malların sunumu, piyasa başarısızlıklarına müdahale, gelir dağılımı şeklinde ortaya konmaktadır⁴⁹. Ancak günümüzde ortaya çıkan ekonomik gelişmeler ve politikalar, büyük ölçüde küreselleşmenin baskın ideolojisi olan neoklasik yaklaşım çerçevesinde şekillenmekte ve devletin rolleri noktasında da farklı yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır⁵⁰. Söz konusu düşünce, devlet müdahalesine büyük ölçüde karşı bir duruş sergilemektedir. Devlet müdahalesinin, ekonominin işleyişine etkilerine ilişkin tartışmalar 1960'lara gelindiğinde *Friedman*'ın önderliğindeki monetaristlerle, yeni keynesyen⁵¹ düşünce arasında yaşanmıştır. Bu tartışmaların uzantısında ortaya çıkan ve büyük ölçüde *Friedman*'ın görüşlerini benimseyen neoklasik ekol; *Lucas, Sargent, Wallace, Barro* gibi iktisatçılar tarafından temsil edilmiş ve dünyayı, değişen koşullara hızlı uyum gösteren piyasalarda, bireylerin kendi çıkarları için akılcı bir biçimde hareket ettikleri bir yer olarak görmüşlerdir. Bu düşünceye göre devlet müdahalesi, ekonomiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yaklaşım, piyasa aksaklıklarına yararlı devlet müdahalesi ve girişimine rol tanıyan geleneksel makro ekonomiye bir meydan okuma şeklinde ortaya çıkmıştır⁵².

Neoklasik düşüncenin, serbest piyasa ekonomisi ve küçük ama güçlü devlet şeklinde iki önemli ayağı bulunmaktadır. Piyasa ekonomisinin hakimiyeti, devletin küçültülmesi, özelleştirmeler, mali disiplin⁵³ gibi kavramlar neoklasik söylemler olarak ön plana çıkmıştır. Bunlara ek olarak, liberal söylemin özgürlük, görünmez el gibi kavramları yeniden yükselmeye başlamış, refah devleti uygulamaları ve artan kamu

⁴⁹ Turgay Berksoy ve Abdülkadir Işık, "Avrupa Birliği Süreci: Sağlık Hizmetleri Piyasasında Devletin Rolü ve Bazı Değerlendirmeler", s. 89, Turgay Berksoy ve Abdülkadir Işık(Ed.), İçinde: Avrupa Birliği Üzerine Yazılar, ss. 89-100. SPK Yayın No. 177, 2. Baskı, İstanbul, Şubat 2006, s. 89.

⁵⁰ Onyejekwe, p 26.

⁵¹ Yeni Keynesyen iktisat, Keynesyen düşüncenin, Hicks'in IS/LM analizi çerçevesine oturtulmuş yarı resmi bir ifadesidir. David Colander, "New Keynesyen Economics in Perspective", *Eastern Economic Journal*, Vol. 18, No. 4, 1992, <http://community.middlebury.edu/~colander/articles/New%20Keynesian%20Ec%20in%20Persp.pdf>, (29 Mayıs 2008). p. 438, pp. 437-448. Yeni Keynesyen düşünce genel olarak Keynesyen görüşü benimsemekle birlikte literatüre yaptıkları katkılar; fiyatların değişme maliyetleri, bilgiye ilişkin sorunlar, fiyatların katılığı, katalog maliyetleri gibi konular olmuştur. Bu düşüncenin temsilcileri; George Akerlof, Janet Yellen, Olivier Blanchard, Gregory Mankiw, Larry Summers, Ben Bernanke'dir. Rudiger Dornbusch and Stasunley Fischer, **Makroekonomi**, Çevirenler: Salih Ak, Mahir Fisunoğlu, Erhan Yıldırım, Refia Yıldırım, McGraw-Hill-Akademi, İstanbul 1998, s. 8.

⁵² Dornbusch and Fischer, **Makroekonomi**, s. 7.

⁵³ Mali disiplin, OECD ülkelerinin, 1990'larda sürdürdükleri maliye politikasının temelini oluşturmaktadır. Ömer Faruk Batirel, "Türk Maliye Politikası 2005", İstanbul Mali Müşavirler ve Muhasebeciler Derneği Türk Maliye Politikası Konulu konferansta sunulan tebliğ, 24 Eylül 2005, İstanbul, s. 11, ss. 1-52.

harcamaları sorgulanmaya başlanmıştır⁵⁴. Bireylerin kendi çıkarlarını piyasa sürecinde en iyi şekilde ifade edecekleri, bireysel özgürlüğün kaynakların en etkin şekilde dağılmasını sağlayacağı ve buradan hareketle devletin minimal düzeyde kalmasını öngörülmüştür⁵⁵.

Bütün bu gelişmeler ışığında küresel ekonomik modelin temel felsefesi serbest piyasa ekonomisi üst başlığı altında; mal, hizmet ve sermaye hareketlerinin tam serbestleştirilmesi, dış ticaretin korumacı iktisat politikalarından arındırılması, sübvansiyonların kaldırılması, ulusal paraların konvertibilitesinin sağlanması, devlet tekellerinin kaldırılması, kamu iktisadi kuruluşlarının özelleştirilmesi, mal, hizmet ve sermaye dolaşımındaki kamu müdahalelerinin kaldırılması, dolaysız yatırımlar, portföy yatırımları ve kısa vadeli sermaye hareketleri üzerindeki sınırlamaların kaldırılması gibi politikaları içinde barındırmaktadır⁵⁶.

⁵⁴ Hüsamettin İnanç ve Muhittin Demiray, " Siyasal Bir İdeoloji Olarak Neo-Liberalizm ", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı. 11, 2004, s. 164.

⁵⁵ Bretton Woods Project, **The World Bank and the State**, Chapter One: The Neoliberal State, 2000, <http://www.rrojasdatabank.info/neolibstate/neolibstate1.pdf>, (09 Haziran 2008), p. 1.

⁵⁶ Mehmet Aktel, **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, Asil Yayın Dağıtım, Feryal Matbaacılık, 2003, s. 95ç

Tablo 2
Devletin Değişen Roller ve İşlevleri

DEVLETİN ROLÜ	İŞLEVİ
Ekonomik Rol	* Sınırlı ve düzenleyici devlet
Sosyal Rol	* Gelir dağılımında adalet * Çevrenin korunması * Yoksullukla mücadele
Siyasal Rol	* Küresel tehditlerle mücadele ve küresel barış * Ulus devlet anlayışının aşınması ile ortaya çıkabilecek bağımlılıkların siyasi ve mali egemenliği zedelememesi için alınması gereken önlemler ve bu bağlamda siyasi ve milli egemenliğin korunması
Hukuki rol	* Piyasa mekanizmasının işleyişinde hukuki altyapının oluşturulması * Ekonomik, sosyal ve siyasi rollerin düzenlenmesinde gerekli hukuki altyapının oluşturulması

Kaynak: Meliha Ener ve Esra Demircan, “Küreselleşme Sürecinde Değişen Devlet Anlayışından Kamu Hizmetlerinin Dönüşümüne: Sağlık Hizmetlerinde Piyasa Mekanizmaları”, Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt. 13, Sayı. 1, 2008, s. 61.

Tablo 2, küreselleşme sürecinde devletin rollerinde meydana gelen değişimleri ortaya koymaktadır. Buna göre küreselleşme, devletin: ekonomik, sosyal, siyasi ve hukuki olarak önemli bir değişim yaşadığı bir süreci ifade etmektedir. Devletin, artık günümüzde düzenleyici rolleri ön plana çıkan, küresel işbirliğine daha yakın olan ve küreselleşmenin beraberinde getirdiği sorunlarla mücadele eden bir otorite haline geldiği görülmektedir.

2.1.3. Politika Araçları Açısından Kamu Maliyesi

Yeni dünya düzeninde ortaya çıkan sınırlı devlet fikrinin, devleti sınırlandırması yanında dikkate değer en önemli noktalardan bir diğeri ise devletin

politika araçları üzerindeki egemenliğini giderek elinden kaybediyor olmasıdır. Süreç, devleti sınırlandırmakla kalmamakta, küreselleşmenin beraberinde getirdiği karmaşık yapıda, politika araçlarını kimi zaman ortadan kaldırmakta kimi zamansa etkilerinin sınırlı düzeyde kalmasına neden olmaktadır. Bu durum iki temel alan olan para ve maliye politikalarının artık geleneksel bakıştan ayrı farklı bir açıyla ele alınmasını ve uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Mal ve para piyasalarının aldığı yeni şekil, devletin politika uygulamalarını büyük ölçüde etkilemektedir. Bugün küreselleşmeyle birlikte uluslararası mal ticaretine ilişkin serbesti üzerinde oluşan görüş birliği, finansal sermaye konusunda tartışmalı hale gelmektedir⁵⁷. Finansal sermayeye ilişkin kaygılar da büyük ölçüde ekonomiler üzerinde ortaya çıkardığı krizler ve devletin iktisadi politikaları üzerindeki tahrip edici etkilerden ileri gelmektedir. Artık devletler açısından makro değişkenleri yönetmek oldukça güç hale gelmekte ve yeni ekonomik enstürmanlar devletin politika yapıcısı olarak gücünü büyük ölçüde zayıflatmaktadır.

Ancak ulus devletin, ortaya çıkan yeni ekonomik düzene ilişkin halen en önemli politika yapıcısı olduğu unutulmamalıdır. Bugün giderek artan küresel sermaye hareketleri ve sermaye hesabı liberalizasyonu küresel ekonomiyi tehdit etmekte ve bu tehdidi önleme görevi yine devlete düşmektedir⁵⁸. Bazı akademisyenlere göre sermaye hesabı liberalizasyonu ve kontrolsüz sermaye akımlarının, küresel finansal istikrarın üzerindeki tehdidine ilişkin alınacak önlemler ulus devletler açısından gündeme gelmektedir. Söz konusu görüşün temsilcileri, sermaye akımlarının kontrol altına alınmasını önermişler, uluslararası varlık ticaretini kontrol etme gerekliliği fikrinin öncüleri olmuşlardır. Ortaya atılan politika önerileri, kontroller, vergi önlemleri gibi enstürmanlar, maliye ve para politikası aracı olarak yine devlete düşen görevler olmaktadır. Sonuç olarak her ne kadar hareket alanı zayıflasa ve politika araçları

⁵⁷ Finansal sermaye hareketlerin özellikle finansal piyasalar üzerinden ekonomileri rizlere sürükleyebildiği ve söz konusu krizlerin hem diğer sektörlerle hem de diğer ülkelere yayılma ihtimalinin söz konusu labildiği düşünülmektedir. Frederic S. Mishkin, "Monetary Policy Strategy: Lessons from the crisis", NBER Working Paper, No. 16755, National Bureau of Economic Research, February 2011, <http://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2011/res2/pdf/fm.pdf>, (19 Haziran 2011), p. 21-22, pp. 1-62

⁵⁸ Choudhry T. Shehzad and Jakob De Haan, "Finacial Liberalization and Banking Crises", CESifo, September 2008, <http://www.finance-innovation.org/risk09/work/6450490.pdf>, (16 Aralık 2008), p. 3.

üzerinde kontrol gücü azalsa da ulus-devlet, günümüzde ekonomiyi yönlendirecek en önemli aktör olarak konumunu korumaktadır.

2.2. Küreselleşmenin Vergilendirme Üzerindeki Etkileri

Küreselleşme sürecinin ekonomik anlamda ortaya çıkardığı etkiler noktasında vergilendirme konusu önemli bir yere sahiptir. Maliye disiplini içinde özel bir yere sahip olan vergilendirme alanında ortaya çıkan etkilerin başında vergilendirme yetkisi sorunu gelmektedir. Bunun yanında mal ve hizmetlerin ticaret ölçeğinin genişlemesi, sermaye hareketlerinin artması, emek ve sermayenin dolaşımı gibi faktörler vergi sistemleri ve vergi politikaları açısından yeni anlayışlar ve etkiler ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu bölümde küreselleşmenin vergilendirme alanında ortaya çıkardığı etkiler ele alınacak bununla birlikte vergilendirmede ortaya çıkan yeni eğilimler ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.2.1. Vergilendirme Yetkisi

Vergilendirme yetkisi; dar anlamda, devletin veya yetkili kamu kuruluşlarının sadece vergi koyma yetkisini ifade ederken; geniş anlamda, kamu giderlerini karşılamak üzere gerçek ve tüzel kişiler üzerine konulan her çeşit mali yükümlülüğe ilişkin yetkiyi kapsayan bir kavramdır. Vergilendirme yetkisinin demokratik toplumlarda yasama organınca kullanılması, ulusal egemenliğin temel unsurlarından birini oluşturmakta ve halkın kendi kendini yönetmesinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir⁵⁹. Küresel dinamiklerin, ulus-devlet modeliyle de çatışmalı bir şekilde vergilendirme yetkisi alanında yeni gelişmeleri ortaya çıkardığı görülmektedir. Ülke sınırları içinde geçerli olan vergilendirme yetkisinin sınırları, uluslararası alandaki çıkarlar doğrultusunda belirlenirken; yasalarla veya uluslararası antlaşmalarla, yetkinin kullanımından vazgeçilmesi veya bütünleşmeyle oluşturulan uluslararası kuruluşlara veya bölgesel entegrasyonlara devredilmesi söz konusu olabilmektedir⁶⁰. Özellikle Avrupa Birliği açısından, vergilemeye ilişkin ortaya konan direktifler, üye ülkeler için pek çok noktada bağlayıcı olmakta ve kimi durumlarda AB, ulus devleti aşan bir vergilendirme otoritesi

⁵⁹ Nami Çağan, “Demokratik Sosyal Hukuk Devletinde Vergilendirme”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 37, Sayı. 1-4, 1980, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/305/2873.pdf>, (21 Şubat 2009), p. 148.

⁶⁰ Fatih Saraçoğlu, “Vergilendirme Yetkisi ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri”, Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt. 5, Sayı. 3, 2003, p. 180.

olarak ortaya çıkmaktadır. OECD'nin de vergi politikası üzerine yaptığı çalışmalar üye ülkeler açısından doğrudan bağlayıcı bir nitelik taşımasa da küresel koşullar ülkeleri söz konusu kuruluşun çizeceği çerçeveye uymaya büyük ölçüde zorunlu kılmaktadır.

Vergilendirme yetkisi sorunu, kimi zaman da çok taraflı işlemler noktasında ülkeler arasında da bir sorun teşkil edebilmektedir. Küresel sürecin temel dinamiklerinden biri olan gerek finansal gerekse de doğrudan nitelikli sermaye akımları ve bunun yanında ticaretin sınırları aşması, uluslararası ticarete vergilendirme yetkisini taraf ülkelerden hangisinin kullanacağı sorununu beraberinde getirmektedir. Ülkeler bu gibi durumları, aralarında yapacakları ikili veya çok taraflı vergi anlaşmaları yolu ile aşmaya çalışmaktadırlar ⁶¹.

2.2.2. Vergi Politikalarına ve Sistemlerine Etkileri

Küreselleşmeyle birlikte devleti küçültmeye yönelik çabalara karşın kamu giderlerinin finansman ihtiyacı devam etmekte bu da yeterli düzeyde finansman sağlayacak bir vergi politikasının inşasını zorunlu kılmaktadır. Günümüzde serbest dolaşım koşullarının gerek emek gerekse de diğer faktörlerce kolaylaştığı ve vergiden kaçınma olanaklarının arttığı düşünüldüğünde ülkeler açısından ihtiyaç duyulan finansmana ulaşacak bir vergi politikası yürütmenin zor olduğu görülmektedir. Ülkeler için vergi oranlarını belirlemek kendi ellerinde olsa da vergi matrahı ve dolayısıyla vergi hasılatı, iç ve dış faktörlere bağlı olarak farklı değişkenlerden etkilenmektedir.

Vergi politikaları açısından yapılabilecek olan ilk gözlem, vergi yüklerinin indirilmesi yönündeki düşüncedir. Vergi teorisinden hareketle verginin iki önemli yük ortaya çıkardığı ileri sürülmektedir. Verginin birincil yükü, bir maliyet unsuru olarak ortaya çıkardığı yük iken, diğeri ise yüksek vergilemenin ortaya çıkaracağı saptırıcı etkiler olmaktadır. Verginin, bir maliyet unsuru olarak ortaya çıkardığı yükün ortadan kaldırılması oldukça zor iken, vergi neticesinde ortaya çıkacak saptırıcı etkilerin azaltılması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu noktada saptırıcı etkilerin, vergi tabanının genişletilmesi ve matrah esnekliklerine bağlı olarak marjinal oranların düşük

⁶¹ Günümüzde OECD bünyesindeki ülkeler arasında, 2000'in üzerinde çok taraflı vergi anlaşması bulunmaktadır. Tax Justice Network, "Tax Information Exchange Arrangements", Tax Justice Briefing, Tax Justice Network, May 2009, p. 1.

tutulması yoluyla minimize edilebileceği görüşü ileri sürülmektedir⁶². Piyasa ekonomisi modeli açısından da rasyonel yaklaşım, vergilemenin saptırıcı etkilerinin minimize edilmesi ve vergilerin hiç olmadığı durumda, piyasa mekanizmasının sağlayacağı koşullara uygun bir politika belirlenmesi olmaktadır⁶³.

Vergi politikası açısından ikinci durum, vergilenebilir üretim faktörlerinin hareketliliğinin artmış olmasının vergi matrahlarını yakalamayı güçleştirmesi, bunun yanında da vergi politikalarının hareketli faktörler için cazip hale getirilmesidir. Özellikle sermayenin hareketliliğinin artması, vergi otoriteleri tarafından söz konusu faktörü ülkeye çekecek şekilde sermaye üzerindeki vergi yükünün azaltılması sonucunu doğurmaktadır. Benzer durum, emek faktörü için de geçerli olmaktadır. Zira emek faktörü de geçmiş dönemlere göre daha hareketli hale gelmiş ve uygulanacak politikalar göre pozisyon alabilecek konuma gelmiştir. Buna göre hem emek açısından ve daha güçlü bir şekilde sermaye açısından faktörlerin esnekliklerinin arttığını belirtmek mümkün olabilecektir⁶⁴. Bunun sonucunda da küresel anlamda düşünüldüğünde, rekabetçi süreç ülkeleri, yurt dışı matrahları kendi ülkelerine çekecek düzenlemelere götürebilmektedir.

Küresel sürece paralel olarak dikkat çeken bir diğer nokta ticari kazanç, kurum kazançları ve gelir üzerinden alınan vergilerin azalma eğiliminde, mal ve hizmetler ve emek gelirleri üzerinden alınan vergilerin artma eğiliminde olacağına ilişkin görüştür. Bu durum da dolaylı vergilerin, kamu gelirlerinin temel kaynağı haline gelmesine neden olmaktadır⁶⁵. Rekabetçi süreçle de ilgili olan bu durum, gelirlerin elde edilmesi aşamasında değil, gelirin kullanılması aşamasında vergilendirilmesine ilişkin bir yönelimin söz konusu olduğunu göstermektedir.

⁶² Dhoris Kule and H. Dieter Wenzel, "The Size of the Public Sector", The Albanian Economy: Performance and Policy Challenges, 4th Conference of the Bank of Albania, 11-12 September, 2003, http://www.bankofalbania.org/web/pub/kule_wenzel_244_1.pdf, (19 Aralık 2010), p. 14, pp. 1-15

⁶³ Alen Auerbach and James R. Jr. Hines, "Perfect Taxation with Imperfect Competition", NBER Working Paper, No. 8138, National Bureau of Economic Research, February 2001, p. 3.

⁶⁴ Levent Özer, **Vergilemede Global Eğilimler**, KPMG, Scala Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 62

⁶⁵ Andreas Haufler, Guttorm Schjeldrup and Frank Stahler, "Commodity Taxation and International Trade in Imperfect Markets", University of Konstanz, Center of Finance and Econometrics, CoFE Discussion Paper, No. 00-32, October 2000, p. 1. Paper presented at the 56th Congress of the International Institute of Public Finance (IIPF) in Seville, at the Annual Congress of the German Economic Association in Berlin, and at seminars in Freiburg and Kiel.

Bununla birlikte piyasa ekonomilerince iyi bir vergi yönetiminin, ekonomide ortaya çıkacak saptırıcı etkileri minimize etmesi gerekmektedir. Vergi politikasının inşasında, malların ve faktörlerin vergi esneklikleri dikkate alınmalı ve piyasayı bozucu etkiler en aza indirilmelidir. Ancak finansman ihtiyacına bağlı olarak çoğu zaman ülkeler gerek mallar arasında tüketim vergileri açısından farklı uygulamalara gitmekte aynı zamanda benzer farklılaştırmalar farklı faktör gelirleri için de ortaya çıkabilmektedir. Küresel anlamda düşünüldüğünde ise rekabetçi süreç yine ülkeleri yurt dışı matrahları kendi ülkelerine çekecek düzenlemelere götürebilmektedir⁶⁶. Bu tür uygulamalar matrahı genişleyen ülke için pozitif sonuçlar doğurabilecek iken vergi hasılatı kaybına uğrayan ülkeler için ise finansman sorunlarını beraberinde getirmektedir. Bu nokta da dikkate değer bir diğer konu ise günümüz koşullarında hareketli sermayenin vergi duyarlılığının artmış olmasının, ülkelerin doğru politikalar uygulaması açısından ne kadar güç bir durumda olduklarını ortaya koymasıdır. Bu da ülkeleri, kamu harcamaları açısından ciddi finansman sorunlarıyla karşı karşıya bırakabilecektir.

Günümüzde önerilen vergi politikaları, vergi sistemleri içinde dolaysız vergilerden dolayı vergilere doğru bir dönüşümü beraberinde getirmektedir. Gelişmekte olan ülkelere vergi yapısındaki dönüşüm vergi yükü dağılımını, sermaye gelirleri lehine çevirmektedir. Bunun yanı sıra küreselleşme ile birlikte sermayenin uluslararası dolaşımının artması, söz konusu faktörlerin, yüksek vergi yükü alanlarından, düşük vergi yükü alanlarına kaymasına neden olmaktadır. Bu nedenle özellikle mali sermaye üzerindeki vergi yükünü azaltma çabaları başta olmak üzere, KV ve diğer vergilerin dünya çapında uyumlaştırılma çalışmaları gündeme gelmektedir⁶⁷.

Vergi sistemleri açısından özellikle gelir ve KV noktasında yaşanan rekabetçi süreç, devleti finansman noktasında dolaylı vergilere başvurmaya itmektedir. Bununla birlikte dolaylı vergilerin, saptırıcı etkiler ve büyüme açısından daha faydalı olduğu kanısı, bu vergilerin genel vergi uygulamaları içindeki alanını genişletmektedir. Dolaysız vergilerin kendi içinde bir inceleme yapılacak olursa burada da vergilemenin

⁶⁶ Genel olarak vergi rekabeti olarak adlandırılabilir bu tutum çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır ve ilerleyen bölümlerde kapsamlı olarak ele alınacaktır.

⁶⁷ Veli Kargı ve H. Yasemin Özügür, “Türkiye’de Küreselleşmenin Vergi Politikaları Üzerine Etkileri: 1980-2005 Dönemi”, Celal Bayar Üniversitesi, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt. 14, Sayı. 1, 2007, s. 279.

esneksiz faktörler üzerinde kaydırıldığı ve emek vergilemesinin ağırlığının arttığı ileri sürülmektedir⁶⁸. Sonuç olarak iktisadi kaynaklar açısından gelir, sermaye ve harcamalar açısından vergilendirme anlayışında değişikliklerin yaşandığı görülmekte ve küreselleşme süreciyle birlikte kaynaklar açısından vergilendirmede yeni eğilimlerin ortaya çıktığı ileri sürülebilmektedir.

2.2.3. Vergilemede Küresel Eğilimler

Küreselleşmenin vergi politikası ve vergi sistemleri üzerinde ortaya çıkardığı etkiler incelendiğinde genel olarak şu eğilimlerin ortaya çıktığından bahsedilebilmektedir⁶⁹;

- Ülkeler, vergilendirme yetkilerini vergi anlaşmaları ile uluslararası kuruluşlar ve bölgesel entegrasyonlar ile paylaşmaktadırlar⁷⁰.

- Ülkeler, mal ve hizmet ticareti üzerindeki saptırıcı etkileri azaltmak için mal ve hizmetler üzerindeki vergileri uyumlaştırma çabasına girmektedir.

- Vergi sistemleri içinde dolaylı vergilerin payı, dolaysız vergilere göre artış göstermektedir.

- Esnek ve hareketli faktörler üzerindeki vergi yükü azalırken, vergileme büyük ölçüde esnekliği daha düşük olan faktörler üzerine kaymaktadır.

- Sermaye faktörü üzerindeki vergi yükü azalmaktadır.

⁶⁸ Philipp Genschel, "Globalization, Tax competition and the Welfare State", Politics&Society, Vol. 30, No. 2, June 2002, <http://www2.ihis.aau.dk/political-economy/Genschel2.pdf>, (18 Mart 2009), p. 246.

⁶⁹ Vito Tanzi, "Globalization, Tax System, and the Architecture of the Global Economic System", Chapter 13 of **Taxation and Latin American Integration**, Edited by Vito Tanzi, Alberto Barreix and Luiz Villela, <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=724426>, (14 Şubat 2010), pp. 6-8, pp. 1-23. Allison Christians, "Global Trends and Constraints on Tax Policy in the Least Developed Countries", <http://www.law.ubc.ca/files/pdf/ncbl/papers/Christians.pdf>, (14 Şubat 2010). p. 2-3, pp. 1-20. Michael Keen and Alejandro Simone, "Tax Policy in Developing Countries: Some Lessons from the 1990s and Some Challenges Ahead", İçinde: Sanjeev Gupta, Benedict J. Clemens and Gabriela Inchauste, **Helping Countries Developed: the Role of Fiscal Policy**, International Monetary Funds, 2004, pp. 302-308, pp. 302-352. Klara .S. Peter, Steve Buttrick and Denvil Duncan, "Global Reform of Personal Income Taxation, 1981-2005: Evidence from 189 Countries", IZA, IZA Discussion Paper Series, No. 4228, Germany, June 2009, <http://econpapers.repec.org/paper/aysispwps/paper0721.htm>, (14 Şubat 2010)p. 2-3, pp. 1-52

⁷⁰ Burada özellikle uluslararası kuruluş olarak OECD, bölgesel entegrasyon olarak AB'nin vergilendirme alanındaki çalışmalarının, ülkelerin vergi sistemlerini önemli ölçüde etkilediği görülmektedir.

-Özellikle KV oranında aşağı yönde bir eğilim ortaya çıkmaktadır.

- Uluslararası anlamda vergilendirme konusunda bilgi paylaşımının önemi artmaktadır.

- Ülkeler, KV başta olmak üzere, sermaye üzerindeki vergi yükünü azaltarak rekabetçi politikalarla avantajlar sağlama çabası içine girmektedir.

- Vergi yükünü azaltma çabası, kamu finansman sorununu beraberinde getirmekte ve borçlanma, bütçe için giderek önemi artan bir finansman kalemi haline gelmektedir.

2.3. Küreselleşme ve Kamu Maliyesinin Paradoksu

Küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı ekonomik dinamiklerin küçük, tarafsız ve büyük ölçüde düzenleyici bir devlet talebi, önceki başlıklarda ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ancak teoride oldukça sağlam temellere sahip bu görüş, uygulama noktasında bazı soru işaretlerini beraberinde getirmektedir. Devlet gerçekten küçülmüş müdür, eğer küçülmediyse ortaya çıkan harcama yükünün finansman boyutları açısından ne tür sorunlar ortaya çıkacaktır, ve bu durum yeni devlet anlayışı ile ne kadar uyumludur?

2.3.1. Küçük Devlet-Büyük Harcama Paradoksu

Devletin ya da daha geniş kapsamlı olarak, kamu kesiminin ekonomideki payı tarihsel süreçte, literatürde kendisine geniş bir tartışma alanı bulan bir konu olmuştur. Farklı dönemler itibariyle farklı devlet yaklaşımları benimsenmekle birlikte günümüze doğru yaklaştıkça, devletin küçültülmesi fikrinin yaygınlaştığı görülmektedir. 19. yüzyıl klasik iktisatçıları, minimal devlete dikkat çekmişler ve devletin ekonomideki payının sınırlı kalması gereği üzerinde durmuşlardır. 1930'larla birlikte Keynes'le ortaya çıkan düşünceler konuya farklı bir bakış getirmiştir. Takip eden süreçte özellikle de II. Dünya Savaşı'nın ardından refah devletinin yükselmesiyle birlikte Keynesyen politikalar daha

da güçlenmeye başlamış, devlete yüklenen yeni fonksiyonlarla birlikte süreç, kamunun ekonomi içindeki payının artmasıyla sonuçlanmıştır⁷¹.

Tam istihdama yönelik olarak uygulanan talep yanlı ve harcamacı politikalara dayanan model, kamu harcamalarının artması ve vergilerin düşürülmesi yönündeki genişlemeci politikalara dayanmıştır⁷². Sosyalizm ve piyasa kapitalizminin ortasında kalan refah devleti paradigması, batı ekonomilerinde küreselleşmeyle birlikte yaşanan değişim, uluslararası ticaretin gelişmesi ve sermaye akımlarındaki genişlemeyle birlikte fonksiyonunu yitirmeye başlamış ve ekonomik politikaların sorgulanmasına neden olmuştur⁷³.

1960'larla birlikte devletin büyüklüğü yeniden tartışılmaya başlanmış ve özellikle de 1970 sonrası dönem artık büyük devletin muhaliflerinin oldukça güçlendiği ve kendilerine sağlam dayanaklar bulabildikleri gelişmelere sahne olmuştur⁷⁴. Bütçe açıklarındaki artış ve kamu finansman sorunlarıyla birlikte süreç, 1980'lerden sonra yeniden küçük devlet anlayışının yükseldiği, neoklasik ekol ve arz-yanlı iktisatçıların fikirlerinin egemen olduğu bir dönemi beraberinde getirmiştir.

Söz konusu yeni devlet için; küçük ve denk bütçe, düşük harcama düzeyi, özelleştirme gibi kavramalar temel politikalar olarak ön plana çıkmıştır. Kamu harcamalarının, büyüme üzerindeki pozitif etkisi artık tartışmalı hale gelmiş ve finansman sorunlarının, ekonomi üzerinde yaratacağı olumsuz etkiler önem kazanmıştır. Buna göre daha düşük harcama düzeyinde daha düşük vergiler vasıtasıyla ekonomik büyümenin gerçekleştirilebileceği üzerinde durulmuştur⁷⁵.

⁷¹ Patrick J. Caragata, "From Welfare State to Optimal Size of Government: A Paradigm Shift for Public Policy", *Agenda*, Vol. 5, No.3, 1998, p. 278

⁷² Ritwik Bhattacharjee, "Welfare State: Dead and Buried?", Centro Argentino de Estudios Internacionales, Working Paper, WP 07/2006, <http://www.caei.com.ar/es/programas/economia/07.pdf>, (17 Aralık 2008), p. 4.

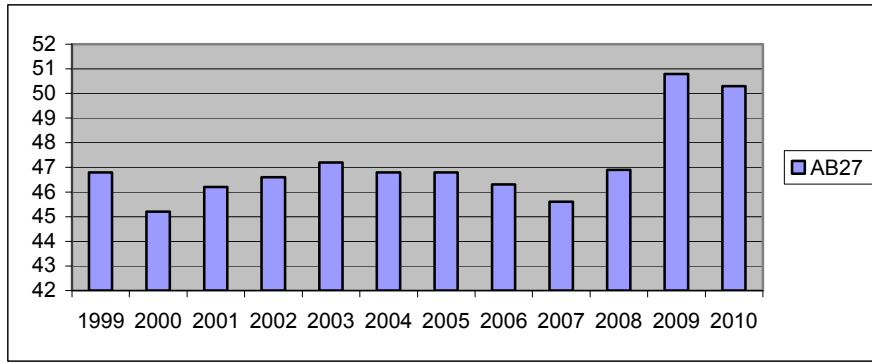
⁷³ Caragata, p. 278

⁷⁴ 1970'li yıllarda yaşanan stagflasyonun, Keynesyen politikalar sonucu ortaya çıktığı öne sürülmüştür. Refah ekonomisini, kamu kesimini büyütmesinin ekonomide istikrarsızlıklara neden olduğu öne sürülmüş ve özellikle monetarist düşüncenin öncüsü olan Friedman tarafından Keynesyen politikalar şiddetle eleştirilmiştir. Friedman, sadece harcamalar yönünden değil, devlete, düzenleyici rolleri noktasında da karşı durmuş ve serbest piyasa koşullarının egemen olması gerektiğini savunmuştur. Ayrıntılı bilgi için: Thomas I. Palley, "Milton Friedman and the Monetarist Counter-Revolution: A Re-Appraisal", *Eastern Economic Journal*, Vol. 19, No. 1, 1993, p. 78-79.

⁷⁵ Antonio Afonso and Davide Furceri, "Composition Size, Composition, Volatility and Economic Growth", European Central Bank, Working Paper Series, No: 849, January 2008, p. 5.

1980’lerle birlikte nazari olarak yaşanan bu dönüşümün, uygulamada aynı başarıyı gösterdiği tartışmalı bir konudur. Zira, devletin ekonomi içindeki payı açısından pek çok ülkenin, hali hazırda oldukça büyük bir devlete sahip oldukları söylenebilmektedir⁷⁶. Grafik 1 incelendiğinde de AB27 itibariyle devletin ekonomik büyüklüğünün 1999-2010 döneminde yaklaşık 3 puan artış gösterdiği görülebilmektedir.

Grafik 1
Avrupa Birliği’nde Kamu Harcamalarının GSYİH’ya Oranı(%)

Kaynak: European Union, Eurostat Database 2011, kullanılarak hazırlanmıştır.

Küçük devlet, büyük harcama paradoksunun, küresel vergi rekabeti açısından taşıdığı önem; vergisel anlamda küçülen devletin, harcama anlamında büyüyen devleti nasıl finanse edeceği sorunudur. İktisat felsefesi anlamında küçülen ancak bütçe olarak milli gelirin büyük bir bölümünü kullanan devletin, söz konusu yüksek harcama düzeyini nasıl devam ettireceği, vergilerin de giderek azaldığı bir konjonktürde alternatif finansman kaynağı olan borçlanmanın boyutunun ne olacağı gibi sorular önem arz etmektedir. Zira vergi rekabetinin zararlı olduğu kabulünün altında yatan temel nedenlerden biri olan vergilemedeki sıfıra doğru yarışın, devletin finanse edilemez hale

⁷⁶ 2010 yılı itibariyle kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı: Fransa’da % 56, Danimarka’da % 58, İrlanda’da % 67, Finlandiya’da % 55 düzeylerini bulmaktadır. Eurostat Database, 2011.

gelmesi⁷⁷ ile sonuçlanacağı argümanı büyük ölçüde bu endişeyi destekler bir nitelik arz etmektedir⁷⁸.

2.3.2. Vergi Gelirlerini Artırma – Rekabet Paradoksu

Yıllar itibariyle kamu harcamalarının ve kamu kesiminin kaynak kullanımının arttığı ve kamunun geleneksel fonksiyonlarının ötesinde genişlediği görülmektedir⁷⁹. Bu noktada kamu harcamalarının, ekonomik büyüme üzerinde oluşturacağı pozitif etkiler yanında konunun finansman boyutuyla ele alınması daha anlamlı olmaktadır. Kamu harcamaları ekonomik büyümeye katkı sağlayabilmekte ancak söz konusu harcamaların finansmanı için başvurulacak vergiler veya borç finansmanı büyümeyi olumsuz etkileyebilecektir⁸⁰. Bu yönüyle devletin büyüklüğüyle ilgili tartışmaları, kamunun finansmanı boyutuyla da ele almak daha sağlıklı sonuçlar ortaya çıkarabilecektir.

Devletin küçültülmesine ilişkin görüşle birlikte vergi yükünün de azaltılmasına ilişkin çabalar, 1980 sonrası kendisine önemli sayıda taraftar bulmuştur. Devletin ekonomiye müdahale etmemesi ve yüksek vergilerle ekonomik aktivite üzerinde saptırıcı etkiler yaratmaması ve özellikle de üretimi teşvik etmesi fikrinin örneklerine 1980 sonrası dönemde rastlamak mümkündür. Bununla birlikte devletin büyüklüğüne ilişkin yapılacak analize vergileri de dahil etmek analizin daha sağlıklı olması açısından önemlidir. Yüksek vergiler, ekonomide bireyler üzerinde yük oluşturarak kişilerin kullanılabilir gelirlerini azaltırken diğer yandan ortaya çıkardığı saptırıcı etkiler ile ekonominin dinamiklerinde bozulmalara yol açabilmektedir⁸¹.

Konunun, vergi rekabeti için taşıdığı önem ise rekabetçi vergilemenin öngördüğü düşük vergileme ile, ihtiyaç duyulan yüksek vergi hasılatının nasıl temin edileceği sorusudur. Vergi rekabeti sürecinde vergi oranlarındaki düşüşlerin sabit matrah koşullarında vergi hasılatını düşüreceği açıktır. Ancak hali hazırda rekabetçi

⁷⁷ Bu noktada kavramsal olarak literatürde “*public failure(insolvency)*” ifadesi kullanılmaktadır. Kamu finansman yetmezliği şeklinde de ele alınabilecek bu ifade ile devletin harcamalarının, olağan finansman olanakları ile finanse edilemez hale gelmesinin yaratacağı sonuçlar vurgulanmaktadır.

⁷⁸ Bruno Gurtner and Joseph Christensen, “The Race to the Bottom: Incentives for New Insetnment?”, Tax Justice Network, October 2008, http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Bruno-John_0810_Tax_Comp.pdf , (19 Ocak 2009), p. 5.

⁷⁹ James Gwartney, Randall Holcombe and Robert Lawson, “The Scope of Government and the Wealth of Nations”, Cato Journal, Vol. 18, No. 2, Fall, 1998, p. 164.

⁸⁰ Afonso and Furceri, p. 5.

⁸¹ Kule and Wenzel, p. 14.

süreçte hedeflenen de düşük oranlar ile vergi tabanını genişleterek marjinal vergi yükünün azaltılması vasıtasıyla, vergi hasılatının artırılması olmaktadır⁸². Yani temel sorun, yüksek düzeydeki harcamanın düşük oranlı bir vergileme ile nasıl finanse edileceği sorunudur. Vergi rekabeti taraftarları, rekabetin kamu gelirlerine olumlu yansıyacağını belirtirken, muhalif yaklaşım ise, vergi rekabetinin, vergi hasılatının azalması ile sonuçlanacağı yönünde olmaktadır⁸³.

2.4. Küreselleşme Sürecinde Ortaya Çıkan Vergi Sorunları

Küreselleşmeyle birlikte dünya ticaretinin artması ve bununla birlikte üretim faktörleri hareketliliğindeki gelişmelerle birlikte ülkelerin vergi sistemleri, birbirlerini daha çok etkiler hale gelmiş ve sistemler arası dışsal etkilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur⁸⁴. Bu etkileşim küresel ölçekte bazı alanlarda vergi sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunlar, bütün ülkeleri etkilemekle birlikte ulusal düzeyi aşması nedeniyle, sorunlarla mücadelede de küresel bir işbirliğini gerekli kılacak niteliktedir.

2.4.1. Uluslararası Çifte Vergilendirme

Çifte vergileme, aynı gelir veya varlık üzerinden birden çok vergi ödenmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Çifte vergileme hukuki ve ekonomik olmak üzere iki farklı şekilde söz konusu olabilmektedir. Hukuki çifte vergileme bir gelir veya değer için aynı vergi mükellefi üzerinden iki farklı ülke veya aynı ülke içindeki iki ayrı kamu idaresi tarafından vergilenmesidir. Ekonomik çifte vergileme ise bir gelirin iki ayrı vergi ile iki defa vergilenmesidir. Örneğin önce kurum kazancı üzerinden vergilendirilen bir kurum kazancının daha sonra hissedarların aldıkları temettüler üzerinden yeniden vergiye tabi tutulması şeklinde ortaya çıkabilmektedir⁸⁵. Sonuç olarak çifte vergileme, vergiye tabi bir gelirin birden fazla ülkede vergi konusu olması,

⁸² Aron Kiss, "Minimum Tax and Repeated Tax Competition", IEHAS Discussion Paper, No. 1116, Institute of Economics, Hungarian Academy of Science, October 2009, http://media.coauthors.net/konferencia/conferences/1/aron_kiss_mke.pdf, (16 Ekim 2010), p. 2.

⁸³ Bu yönüyle vergi rekabetinin, vergi hasılatları açısından yarattığı sonuçlar, çalışmanın önemli inceleme alanlarından birini oluşturmakta ve üçüncü bölümde vergi gelirleriyle ilgili detaylı analizlere yer verilmektedir.

⁸⁴ Coşkun Can Aktan ve İstiklal Y. Vural, "Vergi Rekabeti", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı. 22, Ocak-Haziran 2004, s. 1 ss. 1-18.

⁸⁵ Marina Kesner-Skreb MSc, "Double Taxation", Financijska T teorija i Praksa, Vol. 2, No.4, 2005, <http://www.ijf.hr/eng/FTP/2005/4/skreb.pdf>, (11 Ağustos 2009), p. 443.

aynı gelirin hem elde edildiği ülkede hem de geliri elde edenin mukim⁸⁶ olduğu ülkede vergilendirilmesidir⁸⁷.

Çifte vergilendirme sorunu daha çok gelir üzerinden alınan vergilere ilişkin bir problem olarak ortaya çıkmakta ve gelir unsurlarının vergilendirilmesine ilişkin ölçütlerden yola çıkarak bir gelirin iki kere vergilendirilmesine neden olmaktadır. Buradan hareketle çeşitli nedenlerle gelir vergisinin yanı sıra uygulanmakta olan KV, söz konusu iki vergi türü arasında entegrasyon sağlanmadığı takdirde çifte vergileme sorununa yol açarak kurumlaşma açısından girişimciler üzerinde olumsuz yönde sonuçlar doğurabilmektedir. Kazancın sermayeye eklenmesi ya da nakit kar dağıtımına göre farklı vergi yüklerinin ortaya çıkması girişimcilerin tercihlerinde sapmalara neden olabilmektedir. Kar payı dağıtımında yüksek düzeylere ulaşan vergi yükü, iktisadi kararların alınmasını etkileyerek kazancın sermayeye katılması yoluyla kurumlaşmaya olumlu etki yapabileceği gibi, işletme dışına çıkan kazancın geri dönmemesine neden olarak kurumlaşma açısından olumsuz sonuçlara da yol açabilmektedir⁸⁸. Öte yandan yüksek gerek KV gerekse temettü gelirleri üzerinde ortaya çıkan yüksek vergi yükü tasarrufları ve yatırım kararlarını olumsuz yönde etkileyerek büyüme hızlarını yavaşlatabilmektedir⁸⁹.

Çifte vergilemenin yarattığı etkiler çok uluslu işletmeler açısından da olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. ÇUI'ler açısından, bir ülkeden diğerine göre değişebilen yasalara ve idari koşullara uygunluk sağlama zorunluluğu, bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Vergi sistemleri açısından ülkeden ülkeye farklılık gösteren koşullar ve uygulamalar, ÇUI üzerindeki yükü artırmanın yanında, yalnızca bir yasal sistem içinde faaliyet gösteren benzer nitelikte bir işletmeye kıyasla, mevzuata uygunluğun sağlanması yönünden daha yüksek maliyetlerin ortaya çıkmasına neden

⁸⁶ Gerçek veya tüzel kişiler ikametgah, ev, kanuni merkez, iş merkezi veya benzeri yapıda diğer herhangi bir kriter nedeniyle bir devlette vergi mükellefiyeti altına giriyorlarsa artık bu devletin mukimi olarak kabul edilmektedirler. Gelir İdaresi Başkanlığı, "Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Çerçevesinde Vergilendirme Esasları", Ankara, Ocak 2007, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Mevzuat_DisIliskiler/AB/Cifte_Vergi_Esaslari/cifte_vergi_esaslari.pdf, (11 Ağustos 2009), s. 4.

⁸⁷ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı, 2007, s. 1.

⁸⁸ Austan Goolsbee, "The Impact and Inefficiency of the Corporate Income Tax: Evidence from State Organizational Form Data", Nber Working Paper, No. 9141, September 2002, pp. 5-6.

⁸⁹ Chris Edwards, "Dividend Taxation: Nearly All Major Nations Relieve Double Taxation", Statement of Chris Edwards Before the Senate Democratic Policy Committee, Cato Institute, January 2003, p. 1, pp. 1-3

olmaktadır. Bunun yanında eşit rekabet açısından da çok uluslu bir işletme çifte vergilendirmeye maruz kaldığında yerel bir rakip işletmeye göre daha yüksek bir efektif vergi oranıyla karşı karşıya kalmaktadır⁹⁰.

Vergi politikaları açısından bakıldığında ülkelerin, aynı gelir kalemini kendi sınırları dahilinde birden fazla yasal sistem içinde mükerrer vergilendirilmesinin önlenmesi, makul koşullarda kendi sınırları içinde ortaya çıkan gelir ve giderler bazında, mükelleflerin vergilendirilmesine ilişkin yasal hakların belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Öte yandan sınır ötesi işlemler açısından değerlendirildiğinde de çifte vergilendirme, zaman zaman mal ve hizmetlerle ilgili sınır ötesi işlemlerin ve sermaye hareketlerinin önünde bir engel teşkil edebilmektedir⁹¹. Bazı ülke ve entegrasyonlar, ikili ve çok taraflı anlaşmalarla çifte vergilendirmeyi önlemek ve ulusal vergi uygulamalarının karşılıklı olarak tutarlı olmasını sağlamaya çalışmaktadırlar⁹². Hukuki çifte vergilendirme sorunu genellikle çifte vergilemeyi önleme anlaşmaları ile çözülmeye çalışılırken, ekonomik çifte vergilendirme sorununu çözmek için söz konusu anlaşmalar yetersiz kalabilmektedir⁹³. Ülkeler arasında çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının oldukça kapsamlı olarak ortaya çıktığı görülmekte ve bu anlaşmalarda çok sayıda gelir unsuru göz önünde tutulmaktadır.

⁹⁰ İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, “Çok Uluslu İşletmeler Ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlaması Rehberi I”, Rapor, 07/1-2-3-4-5, İYMMO, 15 Ocak 2007, s. 72, ss. 1-108

⁹¹ İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası , s. 72.

⁹² Aktan ve Vural, s. 16.

⁹³ Zeki Gündüz, “Transfer Fiyatlamasına Yöntemsel Bakış ve Türkiye’de Beklenen Düzenlemeler”, Sunum, Price Waterhouse Coopers, İstanbul, 27 Haziran 2006, <http://www.vergiportali.com/doc/TF/TFSUNUM1.pdf>, (25 Ocak 2009)p. 3.

Tablo 3
Çifte Vergilemeyi Önleme Anlaşmalarında Düzenlenen Gelir Türleri

Gayrimenkul varlıklardan elde edilen gelirler,	Şirket yönetim kurulu üyelerinin gelirleri,
Ticari kazançlar,	Sanatçı ve sporcu gelirleri,
Uluslararası taşımacılık kazançları	Özel sektör çalışanlarının emekli maaşları,
Temettü gelirleri,	Kamu çalışanlarının ücret gelirleri ve emekli maaşları,
Faiz gelirleri,	Öğretmenler ve öğrenciler
Royalty ⁹⁴ gelirleri,	Ücret gelirleri,
Sermaye değer artış kazançları,	Serbest meslek faaliyetlerinden elde edilen gelirler,

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, “Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Çerçevesinde Vergilendirme Esasları”, Ocak 2007, Ankara, s. 2

Anlaşmalarda ele alınan gelir unsurları ayrı ayrı ele alınmakta ve vergileme yetkisi duruma göre mukim olunan ülkeye veya gelirin elde edildiği kaynak ülkeye bırakılmakta, bazen de her iki ülke arasında paylaştırılmaktadır. Vergilemenin her iki devlette de yapıldığı durumda aynı kazançlar üzerinden mükerrer vergilendirmeyi önlemek için diğer devlette ödenen vergi mukim olunan devlette anlaşmanın çifte vergilendirmenin önlenmesine ilişkin madde hükümleri çerçevesinde duruma göre mahsup veya istisna edilmektedir⁹⁵. Herhangi bir ülkenin kendisi için belirlediği vergilendirme yetkisi, o ülkenin mukimlik esası, kaynak esası, ya da her iki esası da kapsayan bir vergilendirme sistemini benimseyip benimsemediğine bağlı olarak şekillenmektedir. Mukimlik esasına dayalı vergilendirme sisteminde bir ülke, ülke dışındaki kaynaklardan ya da aynı yasal sistem içinde ülkede mukim olduğu kabul edilenlerden (kurumlar gibi tüzel kişiler de dâhil olmak üzere) elde edilenler de dahil olmak üzere, herhangi bir tam mükellef kişinin elde etmiş olduğu gelirleri vergi matrahına dahil edecektir. Kaynak esasına dayalı vergilendirme sisteminde ise, mükellefin hangi ülkenin mukimi olduğuna bakmaksızın, tabi olduğu vergi sistemi içinde elde etmiş olduğu gelirler vergi matrahına dâhil edecektir. ÇUI'lere

⁹⁴ Royalty gelirleri: yurtdışında bulunan şirketin Türkiye’de ürünlerinin imalatı yahut kullanımı ile ilgili olarak Türkiye’de teknik bilgi ve verilerin kullanılması, bu ürünlerin üretiminde yahut satış-pazarlamasında kullanılacak teknolojinin veya isim hakkının transferi, ilgili yabancı ülkede daha önce yapılan araştırma-geliştirme giderlerinin yansıtılması v.b. karşılığında alınan bedeller olarak tanımlanabilmektedir. Murat Demir, “Gümrük Kıymetine İlave Edilecek Royalty Bedelleri ile Bu Bedeller Üzerinden Ödenen Mükerrer KDV”, Vergide Gündem Dergisi, Mart 2011, www.vergidegundem.com, (20 Mayıs 2011), p. 5, pp. 5-9

⁹⁵ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı, “Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Çerçevesinde Vergilendirme Esasları”, 2007, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/CifteVergilendirme/cifte_vergilendirme.htm, (10 Haziran 2011), s. 1.

uygulandığı biçimiyle bu iki esas, çoğunlukla birlikte kullanılır ve genellikle böyle bir vergilendirme sisteminde ÇÜİ bünyesinde yer alan her işletme ayrı bağımsız bir işletme olarak ele değerlendirilir. OECD üyesi ülkeler, bu ayrı işletme yaklaşımını, adil sonuçların elde edilmesi ve birbirinden mahsup edilemeyen çifte vergilendirme riskinin minimum düzeye indirgenmesi açısından, en uygun yöntem olarak belirlemişlerdir. Bu nedenle, grup bünyesinde yer alan her işletme, mukimlik ya da kaynak esasına göre kendisine atfedilen gelirler üzerinden vergilendirilmektedir. Ayrı işletme yaklaşımının grup içi işlemlere uygulanabilmesi için, tek tek grup üyelerinin kendi aralarında gerçekleştirdikleri işlemlerin emsaline uygun olduğu savıyla vergilendirilmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte; bir ÇÜİ grubunun üyeleri arasındaki ilişkiler, grup üyelerine, grup içi ilişkilerinde, bu grup üyelerinin serbest piyasalarda faaliyet gösteren bağımsız kuruluşlar olmaları durumunda benimsemiş olacakları koşullardan farklı özel birtakım koşulları belirlemelerine imkân tanıyabilmektedir⁹⁶. Ancak nihai kararlar açısından OECD üyesi ülkeler, emsallere uygunluk ilkesini benimsemişlerdir⁹⁷.

Bu uluslararası vergilendirme ilkeleri OECD üyesi ülkeler tarafından, her yerel vergi otoritesi bünyesinde uygun vergi matrahlarının belirlenmesinin sağlanması ve çifte vergilendirmenin önlenerek, vergi idareleri arasında ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların en alt düzeye indirgenmesi ve uluslararası ticaretin ve yatırımların teşvik edilmesini temin etmek amaçlarının gerçekleşebilmesi için belirlenmiş bulunmaktadır. Küresel ekonomide ülkeler arasındaki koordinasyon, vergisel anlamda rekabetin desteklenmesinden ziyade, yukarıda belirtilen bu amaçların elde edilebilmesi açısından önem taşımaktadır⁹⁸.

OECD'nin ortaya koyduğu ilkesel ve hukuki anlamdaki kapsalı düzenlemelerin yanında çifte vergilendirmenin önlenmesine yönelik önerilen bir diğer yöntem ise vergi politikası uygulamasında ortaya çıkan temettü gelirlerinin vergilendirilmesine ilişkin düzenlemelerdir. Bu noktada çifte vergilemeyi önlemenin yöntemi temettü gelirleri üzerinden alınan verginin oranının taban düzeye indirilmesidir. Özellikle son yıllarda küresel trend gerek KV açısından gerekse temettü gelirleri vergilemesi açısından

⁹⁶ İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, s. 73.

⁹⁷ Emrah Ferhatoğlu, "Uluslararası Vergi Uyuşmazlıklarının Giderilmesi: Avrupa Birliği Tahkim Anlaşması", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 57, Sayı. 4, p. 213.

⁹⁸ İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, s. 74.

sermaye üzerindeki vergi yükünün azaltılması yönündedir. Pek çok ülkede politika yapımcılarının genel kanısı, yüksek oranlı sermaye vergilemesi, tasarrufları ve yatırımları olumsuz etkilemekte ve saptırıcı etkiler ortaya çıkarmaktadır. Bu da ekonomik büyümenin olumsuz etkilenmesine neden olmakta ve büyüme oranlarında azalmalar ortaya çıkmasına neden olabilmektedir⁹⁹.

2.4.2. Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi

2000’li yıllarla hızla gelişen teknoloji ile birlikte e-ticaretin önemi giderek artmakta, dijital bilgi akışı ve elektronik ortamdan elde edilen paylar da, ülkelerin zenginliği için önemli bir fırsat oluşturmaktadır¹⁰⁰. E-ticaret’e ilişkin literatürde genel kabul gören bir tanımdan bahsetmek oldukça zordur. DTÖ elektronik ticaret; mal ve hizmetlerin üretim, reklam, satış ve dağıtımlarının telekomünikasyon ağları üzerinden yapılması şeklinde tanımlamıştır¹⁰¹. Birleşmiş Milletler Yönetim, Ticaret ve Ulaştırma İşlemleri Kolaylaştırma Merkezi (UN-CEFACT), ise e-ticarete ilişkin, işlemin elektronik araçlar (elektronik posta ve mesajlar, elektronik bülten panoları, www teknolojisi, akıllı kartlar, elektronik fon transferi, elektronik veri değişimi vb.) üzerinden paylaşılmasına odaklanmaktadır¹⁰². Avrupa Komisyonu’nun 1997 yılında yapmış olduğu bir tanımlamada e-ticaret; işletme faaliyetlerinin elektronik olarak yapılması şeklinde ifade edilmektedir¹⁰³.

Bir işlemin e-ticaret kapsamına girebilmesi için elektronik ortamda gerçekleşmiş olması, iki veya daha fazla taraf arasında mal/hizmet alım satımı veya tanıtımının gerçekleşmesi buna ek olarak da metin, ses ve görüntü şeklindeki sayısal bilgilerin işlenmesi ve saklanması söz konusu olması gerekmektedir. Ancak bu

⁹⁹ Chris Edwards, “Dividend Taxation: Nearly All Major Nations Relieve Double Taxation”, 2003, p. 2-3.

¹⁰⁰ Ramazan Gökbuğ, “Siber Uzayda Bit Vergisi Üzerine”, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt XXII, Sayı 2, 2003, s. 36.

¹⁰¹ World Trade Organization, “Work Programme on Electronic Commerce”, WTO, Electronic Commerce Work Programme, September, 1998, http://www.wto.org/english/tratop_e/ecom_e/wkprog_e.htm, (20 Ekim 2008), p. 1.

¹⁰² United Nations, Economic and Social Council, Committee for Trade, Industry and Enterprise Development, Trade/Cefact/1998/25, August 1998, http://www.unece.org/cefact/cf_plenary/plenary98/docs/98cf25.pdf, (19 Ağustos 2009), p. 5.

¹⁰³ Bu faaliyetler hem mamul mal satışları (tüketim malları, makine ve teçhizat) ve hizmetleri (bilgi hizmetleri, finansal ve yasal hizmetler) ve hem de geleneksel kamusal faaliyetleri (sağlık ve eğitim) kapsamaktadır. European Commission, “Electronic Commerce: Commission Presents Framework for Future Action” E-Commerce Directive, , April, 1997, Brussels, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/97/313&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>, (21 Ekim 2008), p. 1.

durumda da, ticaretin hangi aşamalarının internette gerçekleşmesi durumunda e-ticaret sayılacağı, buna bağlı olarak sayısal göstergelerin nasıl ölçüleceği tartışma konusu olmaktadır¹⁰⁴. Konuyu bu yönleriyle ele alan dikkat çekici tanım OECD'nin yaklaşımıdır. OECD'ye göre dar ve geniş anlamda olmak üzere iki tür e-ticaretten bahsedilmektedir. E-ticaret, geniş anlamıyla, işletmeler, haneler, kişiler, kamu veya özel sektör kurum ve kuruluşları arasında bilgisayar ağları üzerinden bir malın alışı veya satışının gerçekleşmesini ifade etmektedir. Ödeme ve teslimat ağ dışında gerçekleşmiş olsa dahi siparişin söz konusu ağ üzerinden verilmiş olması işlemin e-ticaret olarak değerlendirilmesi için yeterli olmaktadır¹⁰⁵. Bu tanıma göre, internet ve benzeri açık veya kapalı ağlar üzerindeki tüm alış veriş, kapalı ağlarda 1960'lardan beri kullanılan elektronik veri değişim sistemleri, etkileşimli otomatik telefon hizmetleri (çağrı merkezleri gibi) e-ticaret kapsamında değerlendirilmektedir¹⁰⁶. Dar anlamda e-ticaret tanımı ise geniş kapsamlı tanımın ortaya koyduğu kişi, kurum, hanehalkı, kamu idareleri ve diğer kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan mal ve hizmet alışverişinin internet üzerinde gerçekleştirilmiş olması koşulunu ortaya koymaktadır¹⁰⁷. Buna göre, kapalı ağlardaki elektronik veri değişimi uygulamaları ve telefon hizmetleri e-ticaret kapsamı dışında kalmaktadır. Önemli olan işlemin, herhangi bir araç vasıtasıyla web ağı erişimi üzerinden gerçekleşmesidir¹⁰⁸.

E-ticaretin dinamik bir yapıya sahip olması, bilişim ve iletişim sektörlerindeki gelişmelerden sürekli etkilenmesi ve sürekli bir değişim ve gelişim içinde olması nedeniyle, hukuksal alt yapısı henüz tamamlanmamış bir olgu olarak dikkat çekmektedir¹⁰⁹. Bununla birlikte insanlar ve kurumlar arasındaki çeşitli ilişki biçimleri internet üzerinden gerçekleştirildikçe, yeni etik sorunların da ortaya çıkabilme olasılığı söz konusu olabilmektedir¹¹⁰. İnternete ve e-ticarete ilişkin teknik standartların

¹⁰⁴ Tolga Tüfekçi, "E-Ticaret İçin Yeniden Bir Değerlendirme" Tübitak Bilgi Teknolojileri ve Elektronik Araştırma Enstitüsü, http://www.uzay.tubitak.gov.tr/tubitakUzay/yayinlar/ict_euasla_2003_bld_T_Tufekci.pdf, (21 Ekim 2008), p. 1.

¹⁰⁵ OECD, "Measuring the Information Economy 2002" **Annex 4. The Oecd Definitions Of Internet And E-Commerce Transactions**, p. 89, pp. 89-90

¹⁰⁶ Tüfekçi, s. 2.

¹⁰⁷ OECD, "Measuring the Information Economy 2002", p. 89.

¹⁰⁸ Tolga Tüfekçi, s. 2.

¹⁰⁹ Önder Canpolat, "E-Ticaret ve Türkiye'deki Gelişmeler", T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Yayın No. 89, Ankara, Mart 2001, s. 12

¹¹⁰ Muhittin Tataroğlu ve Bayram Coşkun, "Bilgi İletişim Teknolojileri ve E-Devletin Etik Açısından İrdelenmesi", www.etikturkiye.com/etik/kyonetim/Tataroglu.pdf, (10 Ocak 2010), s. 165.

belirsizliği, işlemlerin yasal düzeni, sözleşmenin kurulması, hükümsüzlüğü, bilginin güvenlik ve gizliliği, elektronik imza, internet faaliyetlerinde düzenleme ihtiyacı ve devletin rolü, vergilendirme, internet işlemlerinin usul hukuku açısından durumu, tüketicinin korunması, gibi sorunlar konuya ilişkin temel problemler olarak ön plana çıkmaktadır. Vergi hukuku ve vergi politikası açısından ise internet ve e-ticaretin gelişmesiyle birlikte internet firmalarının ortaya çıkması, bu firmaların yerleşim yerinin karmaşık olması, tüketicilerle işletmenin ayrı ülkelerde olması dolayısıyla farklı vergi otoriteleri altında farklı vergi düzenlemelerine tabii olmaları vb. gibi faktörler vergileme sorununa yol açan nedenler olmaktadır. Bununla birlikte uluslararası e-ticarette verginin tahsilatı, ödeme araçlarının geliştirilmesi, gümrük prosedürlerinin basitleştirilmesi, e-ticarete uygun hale getirilmesi gibi çözülmesi zorunlu olan sorunlar da gündeme gelebilmektedir¹¹¹.

E-ticaretten kaynaklanan değişimler vergi otoritelerini; işlemlerin, daha güç tanımlanabilir sanal ortamlara doğru kayması ve fiziksel ürün üretimi ve satışından dijital formlara doğru değişimi noktasında güçlüklerle karşı karşıya bırakmaktadır¹¹². Bu genel değerlendirmelerin ışığında vergiye ilişkin denetimini zorlaşması ve ticari işlemleri gerçekleştiren tarafların gerçek kimliğinin ve yerinin saptanmasındaki zorluklar şeklinde iki sorun ortaya çıkmaktadır. Bu tür güçlükler nihai aşamada, uluslararası gayri fiziki malların satış vergilerinin toplanmasıyla ilgili problemleri beraberinde getirmektedir. Elektronik ticaret ile birlikte hem vergi politikası hem de vergi hukuku alanındaki gayri fiziki mallar üzerinden alınan mal ve hizmet vergileri ile ilgili olarak; ödeme araçlarının geliştirilmesi, gümrük prosedürlerinin basitleştirilmesi, e-ticarete uygun hale getirilmesi gibi çalışmalar faydalı sonuçlar verebilmektedir¹¹³.

Gelirler üzerinden alınan vergilerde ise, gelirin kaynağı ve ikametgah konularında, tartışmalar halen devam etmektedir. Bu konuda, ABD Maliye Bakanlığı yayınladığı bir raporda, ikametgah esasına dayalı vergilendirmenin daha iyi bir yöntem olduğuna dikkat çekilmektedir. Raporda, coğrafi unsurlara, örneğin servis sağlayıcının bulunduğu yere atıf yapılmak suretiyle gelirin kaynağını belirlemeye çalışan

¹¹¹ Canpolat, s. 23.

¹¹² Vito Tanzi, "Globalization and the Work of Fiscal Termites", Finance and Development, Vol. 38, No. 1, March 2001, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2001/03/tanzi.htm>, (14 Mayıs 2009), p. 34

¹¹³ Canpolat, s. 23-24.

yaklaşımların temelindeki mantığın, iletişim teknolojilerindeki son gelişmeler karşısında zayıfladığı belirtilmiştir. Buna karşın konuya ilişkin OECD'nin görüşü ise farklılık arz etmektedir. OECD Elektronik Ticaret Vergi Araştırma Grubu tarafından hazırlanan bir rapora göre; ikametgah esasına dayalı vergilendirmenin kolay olmayacağı ifade edilmiş, bunun yerine uluslararası bir uzlaşmanın gerekliliği vurgulanmıştır. E-ticaret üzerinden gerçekleştirilen harcamalar üzerinden alınan vergilerle ilgili ise üç ana eğilim ortaya çıkmaktadır. İlk yaklaşıma göre, internette yapılan alışverişler vergi dışı tutulmalıdır. İkinci görüş, mevcut vergilerin internet üzerinden yapılan alışverişlere de uygulanmasını ancak yeni vergiler konulmamasını önermektedir. Bir diğer eğilim ise, özellikle bilgisayar ağları üzerinden satışı yapılan sayısal ürünlerin vergilendirilmesiyle ilgili olarak *byte* vergisi önerisidir¹¹⁴.

Dijital trafik üzerine uygulanması önerilen *byte* vergisi *Arthur Cordell* tarafından 1994 yılında gündeme getirilmiş olan ve 1 megabyte için 1 cent (.000001 cent/byte) vergi uygulanmasını öngören bir vergidir. Otomatik olarak tahsil edilecek bu verginin, e-ticarette ilişkin diğer dolaylı ve dolaysız vergilerin tahsilindeki dezavantajları ortadan kaldıracakı öngörülmektedir. Servis sağlayıcıları aracılığıyla tahsil edilmesi öngörülen bu verginin, doğrudan ulusal gelir servislerine aktarılmasıyla olası vergi kayıplarının da önüne geçileceği düşünülmektedir¹¹⁵. *Byte Vergisi* uygulamasının çeşitli yararlarına dikkat çekilmekte ve internet kullanımına ilişkin katkılar sağlayacağı üzerinde durulmaktadır. *Byte* vergisi uygulaması, kullanımı ayrıntılarıyla listelemeyi gerektireceğinden entelektüel mülkiyet haklarının korunmasına yardımcı olabilecektir. Ayrıca *byte* vergisi'nin internet kullanımı için yeni bir maliyet hesaplama aracı olarak elektronik iletişimin daha etkili kullanımını sağlayabileceği öngörülmektedir. Bu yolla da internete ilişkin ortak mallar trajedisi denilen durumun ortaya çıkmasının önleneyeği savunulmaktadır. İnternet hizmetleri, “ortak mallar trajedisi”¹¹⁶ denilen duruma yol açabilmektedir. Kamusal nitelikli internetin aşırı

¹¹⁴ Sultan Baysan, “Siber Mekanının Vergilendirilmesinin Gerekli Olup-Olmadığı Üzerine Bir Deneme”, Balıkesir Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt. 2, Sayı. 3, 1999, pp. 2-3, 1-15.

¹¹⁵ Arthur J. Cordell, “New Taxes for a New Economy”, Government Information in Canada/Information Gouvernementale au Canada, Vol. 2, No. 4, 1996, <http://library2.usask.ca/gic/v2n4/cordell/cordell.html>, (07 Aralık 2008), p. 1.

¹¹⁶ *The tragedy of commons*(ortaklar trajedisi), ortak kullanıma açık malların aşırı kullanımı neticesinde, söz konusu kaynağın yok olma tehlikesini ifade etmektedir. Garrett Hardin, “The Tragedy of Commons”, Science, December 1968, http://www.garretthardinsociety.org/articles/art_tragedy_of_the_commons.html, (14 Aralık 2008), p. 1.

kullanımı kaçınılmaz olduğundan bu durum, tüm toplum için bir kayıp oluşturmaktadır. *byte* vergisi tıkanıklığın marjinal sosyal maliyeti olarak yorumlanmakta ve vergi uygulamasının, kullanıcıları bu marjinal sosyal maliyetleri en aza indirecek şekilde, yararları daha çok olan internet faaliyetlerine odaklanmaya zorlayabileceği öngörülmektedir¹¹⁷.

Byte vergisi karşısındaki görüşler ise özellikle akademisyenler ve diğer internet kullanıcılarının araştırmalarının olumsuz etkileneceği noktasına dikkat çekmektedirler. Yine ticaretten doğan vergi kayıplarının sadece internette kaynaklanmadığı ve internet trafiğini izlemenin zorluğunu ve maliyeti üzerinde durulmaktadır. Ayrıca telefon ve internet ücretleri sırasında ödenen KDV'nin aynı zamanda *byte* vergisinin ödenmesi anlamına geldiği de ileri sürülmektedir¹¹⁸. *Byte* vergisinin uygulanabilmesinde iletişim yoğunluğunu kaydedebilecek yeni ölçüm araçlarına duyulan ihtiyacın yanı sıra, verginin muhasebe maliyetlerini karşılayacak düzeyde hasılat sağlayıp/sağlayamayacağı tartışılmakta ve bu verginin uygulanmasının küresel bir oybirliğini gerektirdiği ve bunun güçlüklerine vurgu yapılmaktadır¹¹⁹.

OECD, bünyesinde yapılan araştırmalar neticesinde, etkin ve uygun bir internet vergilendirmesi için şu özelliklerin göz önünde bulundurulması gerektiğinin altı çizilmektedir¹²⁰:

* Sistem adil olmalıdır : Aynı durumdaki vergi ödeyenler benzer işlemleri yaptıklarında aynı şekilde vergilendirilmelidir.

* Sistem basit olmalıdır : Vergi idarelerinin yönetim giderleri ve anlaşmazlıklarla ilgili yönetim maliyetleri düşük tutulmalıdır.

* Kurallara açıklık getirmelidir : Bir işlemin vergi sonucu, önceden bilinmeli, vergi yükümlülükleri, neyin vergilendirildiğini ve bu vergiyi nerede ödeyeceğini bilmelidir.

* Sistem etkin olmalıdır: Vergi kayıpları asgariye indirilmelidir.

¹¹⁷ Gökbunar, s. 43-44.

¹¹⁸ Martin Bangemann, "Bangemann says 'nein' to Bit Tax", Issue 12, "Learning in a Global Information Society", 1997, <http://www.pjb.co.uk/12/tax.htm>, (07 Aralık 2008). p. 1.

¹¹⁹ Gökbunar, s. 45-46

¹²⁰ Nusret Ekin, **Bilgi Ekonomisinde Elektronik Ticaret**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası., 1998, s. 119

* Ekonomik sapmalardan kaçınılmalıdır: Şirket kararları, vergisel faktörlerden ziyade ticari ve iktisadi amaçlarla alınmalıdır.

* Sistem yeterli ölçüde esnek ve dinamik olmalıdır : Vergi kararları teknolojik ve ticari gelişmeleri yakından izlemelidir.

Birçok olayda elektronik işlemlerin çıkardığı sorunların çözümünde sadece bir devletin getireceği düzenlemeler yetersiz kalmaktadır ¹²¹ . Dolayısıyla e-ticaretin potansiyelinin günden güne artması devletleri, internet işlemlerinin vergilendirilmesinde, vergi kaybına neden olmayacak fakat çifte vergilendirme veya haksız vergilendirmeye de yol açmayacak düzenlemeleri gerçekleştirmesini zorunlu kılmakta ve bu yöndeki çalışmalar devam etmektedir. Bu süreçte ülkelerin koordineli hareket etmesi ve uluslararası norm ve standartların ortaya konması önem arz etmektedir.

2.4.3. Finansal Spekülasyonların Vergilendirilmesi

1980’li yılların öncesine kadar pek çok araştırmacı ve akademisyen, finansal krizlerin açıklanmasında, gelişmekte olan ülkelerdeki hükümetlerin, döviz kuru politikaları ile mali politikaları arasındaki çatışmalara dikkat çekmişlerdir. Ancak 1990’lı yıllardan sonra ortaya çıkan krizler, bu tür açıklamaların yetersizliğini göstermiş ve kriz süreçlerinin farklı dinamiklerden beslendiğini ortaya koymuştur. 1990’lı yıllarda yaşanan ekonomik krizlerin temelinde, finansal sistemdeki bozukluklar ve ödemeler dengesindeki istikrarsızlık yattığı ileri sürülmüştür. Bu dönemde ortaya çıkan krizlerin bir diğer ortak özelliği, iktisadi gelişmede önemli rol oynayan finansal sistemin, gerekli düzenlemeler yapılmadan liberalize edilmesidir¹²². Hızla bütünleşen finans piyasaları uluslararası sermaye hareketlerinin kaynak ve kanallarının yanı sıra hacmini de değiştirmiş ve sermaye hareketlerinin küresel ölçekte genişlemesi, bu hareketlerin yol açtığı sorunların da ölçeğini büyütmüştür¹²³.

¹²¹ Gökbunar, s. 38.

¹²² Nihat Işık, “Finansal Krizlerin Ortaya Çıkmasında Sermaye Hareketlerinin Rolü: Rusya, Türkiye ve Arjantin Krizleri”, Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt.5, Sayı. 2, Aralık 2005, s. 85.

¹²³ Şeyda İnandım, “Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri ile Reel Döviz Kuru Etkileşimi: Türkiye Örneği”, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, Kasım 2005, s. 8

Genel olarak sermaye hareketleri liberalizasyonu, ülkelerin, sermaye hareketlerine kapalı bir rejimden, sermayenin serbestçe hareket edebileceği bir sisteme geçmesini ifade eden bir kavramdır¹²⁴. Sermaye hareketleri liberalizasyonu literatürde iki konuyla özdeşleştirilmektedir. Bunlardan ilki, liberalizasyon sonrasında artan spekülatif amaçlı yabancı yatırımların finansal piyasalarda yarattığı olumsuz etkilerdir¹²⁵. İkinci konu ise literatürde geniş ölçüde yer alan uluslararası risk paylaşımının kazanımlarıdır. Konumuz gereği ikinci husustan ziyade serbestleşmenin beraberinde getirdiği istikrarsızlıklar, üzerinde dikkatle durulması gereken bir noktayı oluşturmaktadır.

Yapılan pek çok araştırmada, 1990'lı yıllardaki krizlere ilişkin bazı ortak noktalara dikkat çekilmektedir. Finansal kriz yaşayan ülkelerin genelinde gözlenen ortak gösterge, bu ülkelerin yabancı kaynaklı ve kısa vadeli, kamu ya da özel borçlarının uluslararası rezervlerine oranının yüksek olmasıdır. Gelişmekte olan birçok ülke, yurtiçi tasarrufların yetersiz olması ve bu eksikliğin yurtdışı piyasalardan teminine yönelik olarak gelişmiş ülkelerin kaynaklarına duydukları ihtiyaç sebebiyle finansal yapıları yeterince gelişmeden ve derinleşmeden, mevcut finans piyasalarını dışa açmışlardır¹²⁶. Açık ekonomi tercihi sonrasında, bu ülkelerdeki yüksek miktardaki kısa vadeli borçlar, olası bir dış finansman sıkıntısı ile birleşince yüksek bir kırılganlığa yol açmış ve güven krizini beraberinde getirmiştir. Bu da, düşük tasarruf düzeyinde kıt olan sermayenin kırılgan piyasaları terk ederek bu ülkelere kaçmasına neden olmuş ve bu ülkelerin ani şoklar karşısında krizlerle karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur¹²⁷.

Finansal krizlerle finansal serbestleşme arasındaki ilişkiye bakıldığında krizlerin tetikleyicisi olarak dikkat çeken temel değişken sıcak para hareketleri olmaktadır¹²⁸. Gelişmekte olan ülkelerin yatırımların ve kalkınmanın finansmanında

¹²⁴ Jayati Ghosh, "The Economic and Social Effects of Financial Liberalization: A Primer for Developing Countries", Desa Working Paper, No. 4, October, 2005, p. 2.

¹²⁵ Turgut Türsoy, "Sermaye Hesabı Liberalizasyonu: Teorik Bir İnceleme", Doğu Üniversitesi Dergisi, Cilt. 9, Sayı. 2, 2008, s. 218.

¹²⁶ Nihat Işık, s. 83

¹²⁷ Dani Rodrick and Andres Velasco, "Short-Term Capital Flows", NBER Working Paper, No. 7364, September, 1999, p. 2.

¹²⁸ İktisat literatüründe birçok çalışmada ekonomik krizler ve sıcak para ilişkisinin ortaya konduğuna tanık olunmaktadır. Ramon Moreno, "What Explain Capital Flows", Federal Reserve Bank of San Francisco, FRBSF Economic Letter, July 2000. Guy Debelle and Gabriele Galati, "Current Account Adjustment and Capital Flows", Bank for International Settlements, Working Paper No: 169, February, 2005. Aktaran: Rodrick and Velasco, p. 2

kullanmayı tasarladıkları yabancı finansman, her dönemde ve her ülkede sürdürülebilir bir olgu olmamış, kimi ülkelerde dönemler itibariyle yatırımları finanse etmekten çok ülkelerin mevcut koşullarını kullanarak yüksek reel faiz olgusuyla birlikte spekülasyon kazançlar elde etmiş ve olası bir belirsizlik durumunda kısa vadede kazançlarıyla birlikte söz konusu ülkeleri terk etmişlerdir¹²⁹. Sermaye hareketleri içinde de özellikle GOÜ'e doğru portföy yatırımlarının payının artması söz konusu risklerin boyutlarını artırmıştır¹³⁰. Kriz öncesinde, ekonomik büyümeyi ve daha fazla sermaye girişini teşvik eden büyük sermaye girişleri yaşanırken, ani bir şekilde gerçekleşen kısa vadeli sermayenin çıkışının tahribatı, faydalarının çok ötesine geçmektedir¹³¹. Ayrıca mali piyasalardaki serbestleşmeyle birlikte yatırım araçlarının çeşitlenmesi ve piyasalardaki şişkinlikler istikrarsızlıkları beraberinde getirebilmekte ve bu mekanizmalar denetlenmediğinde de krizlerin yaşanması kaçınılmaz olmaktadır¹³². Bu noktada söz konusu süreçlerin denetlenmesi gündeme gelmekte ve finansal kırılganlığı ortadan kaldırmak, sıcak para hareketlerini kontrol altına almak, krizlerin önüne geçmek, finansal istikrarı¹³³ sağlamak ve mali anlamda vergi geliri elde etmek açısından uluslararası sermaye hareketlerine yönelik vergi uygulanması önerileri ortaya çıkmaktadır.

Nobel ödüllü iktisatçı *James Tobin* tarafından, para transferleri üzerine uygulanması önerilen *Tobin* vergisi, uluslararası bütün transferleri kapsayan ve oldukça düşük oranlı bir vergi uygulamasıdır¹³⁴. *Tobin* tarafından önerilen vergi esasen *Keynes* tarafından ABD'deki spekülasyon sermaye hareketleri için önerdiği transfer vergisinin

¹²⁹ Taner Berksoy, ve Burak Saltoğlu, **Türkiye Ekonomisinde Sermaye Hareketleri**, İstanbul Ticaret Odası Yayın No. 1998-58, İstanbul, 1998, p. 1.

¹³⁰ Nagehan Keskin, "Sermaye Kontrolleri: Nedenleri, Türleri ve Ülke Deneyimleri", *Sosyoekonomi*, No. 2009-1, Ocak-Haziran 2009-1, s. 149.

¹³¹ Nihat Işık, s. 86

¹³² Ömer Özpinar ve Ergün Şimşek, "Küreselleşmenin Getirdiği Sorunlar ve Bu Sorunlara Çözüm Önerileri", *Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt XXII, Sayı 2, 2003, s. 8.

¹³³ Bu temel özelliklere bağlı olarak finansal istikrarın dar ve geniş anlamda iki farklı tanımı yapılabilir. Dar anlamda finansal istikrar; finansal sistemin, ekonominin performansını artırma yeteneğine ve öngörülemeyen, beklenmedik gelişmeler sonucu veya içsel olarak ortaya çıkan finansal dengesizliklerle başa çıkabilme gücüne sahip olmasıdır. Geniş anlamda ise finansal istikrar, ekonominin kredi, likidite, döviz vb. gibi finansal riskleri fiyatlandırma, dağıtma ve yönetme mekanizmalarının ekonominin performansına yeterli ölçüde katkıda bulunacak kadar sağlıklı bir şekilde işleyebilmesidir. Garry J. Schinasi, "Defining Financial Stability", IMF Working Paper, No.187, October 2004, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp04187.pdf>, (11.07. 2010), p. 6, pp. 1-18

¹³⁴ Thomas I. Palley, "The Economic Case for the Tobin Tax", James Weaver, Randall Dodd and Jamie Baker (Ed.), **Debating The Tobin Tax** içinde (5-26), New Rules for Global Finance Published, Washington, November 2003, p. 6.

uluslararası boyuttaki bir uygulamasıdır¹³⁵. *Tobin* vergisi genel olarak krizlerin tetikleyicisi olarak dikkat çeken kısa vadeli spekülasyon sermaye akımları üzerindeki yükü vergi önlemi ile artırarak bu hareketleri sınırlandırmayı amaçlamaktadır¹³⁶. *Tobin* vergisinin, %0,01 ile %0,25 aralığında bir oranda uygulanması ile uluslararası bankacılık sisteminin yaşayacağı riskleri azaltılabileceği ileri sürülmektedir¹³⁷. Bununla birlikte belirsizliğin arttığı kriz ortamlarında para transferi üzerine uygulanacak olası bir verginin, spekülasyon hareketleri sınırlandıracağı savunulmaktadır¹³⁸.

Literatürde *Tobin* vergisinin, iki aşamalı olarak uygulanması önerilmektedir. Buna göre konjonktürün normal seyrettiği dönemlerde döviz piyasasındaki işlemler üzerine düşük oranlı bir vergi uygulanmalıdır. İkinci aşamada ise spekülasyon hareketlerin yoğunlaştığı durumlarda aktif hale gelecek ve konjonktörü kırabilme gününe sahip ve istikrar fonksiyonunu yerine getirebilecek yüksek oranlı bir vergi uygulaması önerilmektedir¹³⁹. İki aşamalı *Tobin* vergisinin piyasalar üzerindeki etkisi üzerine bir değerlendirme yapmak gerekirse birinci aşamadaki verginin düşük oranlı olarak uygulanmasının likiditeyi azaltıcı etkisinin düşük olmasının likidite problemleri yaşanması gibi bir sorunu da önleyecek olması açısından olumlu görünmektedir. Finansal hareketliliğin arttığı dönemlerde ise oranın yüksekliği likiditeyi kısacak, kısa vadeli arbitrajları ve dalgalanmaları engelleyecek aynı zamanda da devlet için önemli bir gelir kaynağı teşkil edecektir¹⁴⁰.

Tobin'e göre sermaye hareketlerinin yavaşlatılması ancak bunların vergiye tabi tutulması ile mümkün olmakta bu yolla krizleri ortadan kaldırmak mümkün olmasa da krizlerin sıklıkları ve şiddeti zayıflatılarak ve maliyetleri azaltılabilecektir¹⁴¹. Bu tür bir

¹³⁵ Ilene Grabel, "Currency Transactions Taxes: A Brief Assessment of Opportunities and Limitations", James Weaver, Randall Dodd and Jamie Baker(Ed.), **Debating The Tobin Tax** içinde (93-100), New Rules for Global Finance Published, Washington, November 2003, p. 93.

¹³⁶ Ludger Schuknecht, "A Simple Trade Policy Perspective on Capital Controls", ERAD Staff Working Paper, No. 98-11, World Trade Organization, October, 1998, p. 4.

¹³⁷ Dean Baker, "Tobin Taxes: Are They Enforcable?", James Weaver, Randall Dodd and Jamie Baker(Ed.), **Debating The Tobin Tax** içinde (101-108), New Rules for Global Finance Published, Washington, November 2003, p. 102

¹³⁸ Bruno Jetin, "How Can a Currency Transaction Tax Stabilize Foreign Exchange Markets?", James Weaver, Randall Dodd and Jamie Baker(Ed.), **Debating The Tobin Tax** içinde (51-76), New Rules for Global Finance, Washington, November 2003, p. 52.

¹³⁹ Paul B. Spahn, "International Financial Flows and Transaction Taxes: Survey and Options", IMF Working Paper, No. 95/60, IMF, 1995, p.35.

¹⁴⁰ Kunibet Raffert, "The Tobin Tax: Reviving A Discussion", World Development, Vol.26, No.3, March 1998, p. 533.

¹⁴¹ James Tobin, "Financial Globalization", World Development, Vol. 28, Issue 6, June 2000, p. 1104.

uygulama bir yandan spekülasyon azaltarak, ülkelerin merkez bankalarının hareket kabiliyetini ve ulusal para birimi üzerindeki denetimini artırırken diğer yandan da mali açıdan önemli bir vergi geliri sağlayabilecektir. Bu da ülkelerin kırılganlığını azaltarak ekonomileri daha sağlıklı bir hale getirecektir¹⁴². *Tobin* vergisi uygulaması olumlu etkilerinin yanı sıra uygulama açısından oldukça zor bir vergidir. Uluslararası sermaye piyasalarının küreselleşmesi, entegrasyonun artması, teknolojinin gelişmesiyle birlikte finansal araçların çeşitlenmesi ve aynı zamanda işlem hacminin artması, sermayeyi diğer ülkelere göre daha yüksek oranda bir vergiye tabi tutmayı güçleştirmektedir. Finansal sermaye üzerine uygulanacak olası bir ek vergi yükü sermayenin günümüzdeki imkanların da gelişmesiyle birlikte söz konusu ülkeyi terk etme sürecini hızlandırabilecektir¹⁴³.

Finansal yatırım araçları gelirlerinin vergilenmesi, menkul sermayenin kolaylıkla vergi yükünden kaçınabilme olanaklarına sahip olmasından dolayı en gelişmiş ekonomilerde bile sorun olmaya devam etmektedir. Bugün OECD bünyesinde yapılan çalışmalar, sermaye piyasası araçları gelirlerinin vergilendirilmesindeki zorluğa işaret etmekte ve uygulanabildiği durumlarda kaynakta kesinti yöntemini tasarrufların ülke dışına çıkmasına yol açmayacak en uygun yöntem olarak belirlemektedir¹⁴⁴. Diğer vergi uygulamalarında olduğu vergi tahsilatı açısından sağlıklı bir yöntem olan stopaj uygulaması gerek devlete gelir sağlama açısından gerekse de finansal piyasaları istikrara getirme açısından en sağlıklı yöntem olarak dikkat çekmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarındaki kırılganlığı azaltmaya ve olası krizleri önlemeye yönelik sermaye hareketleri üzerine uygulanacak olan bir verginin uzun süreli olarak yürürlüğü durumunda bunun bankacılık sisteminin güçlenmesi üzerindeki etkileri tartışmalı bir konudur¹⁴⁵. Finansal hareketlere uygulanacak bir vergi piyasadaki işlemleri daraltabilecek ve finansal piyasaların ve aynı

¹⁴² Özpınar ve Şimşek, s. 8

¹⁴³ Vito Tanzi, "Globalization, Technological Developments, and the Work of Fiscal Termites", IMF Working Papers, No. WP/00/181, IMF, November 2000, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp00181.pdf>, (24 Ekim 2008), p. 9.

¹⁴⁴ TSPAKB Vergi Konseyi, "Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi (Öneriler)", Vergi Konseyi Finansal İş ve İşlemlerin Vergilendirilmesi Alt Çalışma Komitesi, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, İstanbul, 2004, s. 2, ss. 1-25

¹⁴⁵ Turan Yay, Gülsün Gürkan Yay ve Ensar Yılmaz, "Finansal Krizler, Finansal Regülasyon ve Türkiye", İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı. 30, Mart 2004, s. 121.

doğrultuda bankacılık sisteminin derinleşmesini olumsuz etkileyebilecektir. Güçlü ve istikrarlı makroekonomik politikalar ve katı döviz kuru uygulamalarının terk edilmesiyle birlikte bankacılık sektöründeki ahlaki yozlaşmanın ve yolsuzluk sorunlarının çözülmesi durumunda yabancı sermaye hareketlerinin ülke ekonomileri için daha etkili olacağı düşünülmektedir¹⁴⁶. Öte yandan temel para ve maliye politikalarının iyi uygulanmadığı durumlarda sermaye hareketleri kontrollerinin, düzenlemelerinin veya uygulanacak bir verginin başarılı olması oldukça güç görünmektedir¹⁴⁷.

2.4..4. Transfer Fiyatlandırması

1901 yılında İngiliz *Harry Sidgwick*, “*The Principles of Political Economy*” adlı eserinde firmaların, üretim sırasında kendi ürünlerini de kullanma durumu ile karşı karşıya kalabileceklerini ve bu durumda söz konusu ürünler için piyasa fiyatı üzerinde işlem yapabileceklerini ortaya koymuştur¹⁴⁸. 1956’da Ulusal Muhasebeciler Derneği’nin, transfer fiyatlandırması konusunda ilk araştırmayı bastırdığı görülmektedir. 1970’lerle birlikte transfer fiyatlandırması konusu hakkında literatür genişlemeye başlamıştır. 1990’ların ardından ise teknolojik gelişmeyle birlikte muhasebe yönetiminde meydana gelen köklü değişiklikler transfer fiyatlandırması konusuna ilgiyi daha da artırmış ve konuya ilişkin oldukça kapsamlı bir literatürü beraberinde getirmiştir¹⁴⁹. Muhasebe standartları ve tekniklerinin gelişiminin yanı sıra çokuluslu şirketlerin¹⁵⁰ hakimiyetinin artması da transfer fiyatlandırması sorununu ortaya çıkaran bir diğer etken olmuştur. Küreselleşme sürecinde iletişim ve üretim tekniklerindeki değişim ile birlikte, ÇUI’lerin dünya ticaretindeki payı her geçen gün

¹⁴⁶ Ahmet Ay ve Fatih Mangır, “Uluslararası Finansal Entegrasyon Bağlamında Sermayenin Vergilendirilmesi: Tobin Vergisi”, Maliye Dergisi, Sayı. 153, Temmuz-Aralık 2007, s. 136.

¹⁴⁷ Yılmaz Akyüz, “Finansal İstikrarsızlığın ve Şokların Yönetimi”, İktisat, İşletme ve Finans, 2004, Cilt. 19, Sayı 219, 20004, s. 17

¹⁴⁸ İlerleyen yıllarda ekonomik hayatta Du Pont, General Motors gibi büyük firmaların, karşı karşıya kaldıkları bu durum, 1925’de Ulusal Maliyet ve Muhasebeciler Derneği’nin 6. Uluslararası Maliyet Muhasebesi Konferansı’nda transfer fiyatlandırması konusunu gündeme getirmiştir. Tuncay Kapusuzoğlu, **Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması**, Oluş Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 4-5.

¹⁴⁹ Kapusuzoğlu, s. 4-5.

¹⁵⁰ Çok uluslu şirketler, belirli bir merkezden yönetilen ve aynı anda dünyanın çeşitli ülkelerinde mal ve hizmet üreten organizasyonları ifade etmektedir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ise ÇUŞ’lerin ana merkezinin bulunduğu ülkenin dışındaki bir ülkede, yeni bir şirket kurması ya da mevcut bir yerli şirketi satın alarak veya sermayesini yükselterek kendisine bağlı bir duruma getirmesi olarak tanımlanmaktadır. Alkan Soyak, “Çokuluslu Şirketler Melek mi, Şeytan mı? “İktisat Ekolleri ve Türkiye Gerçekleri””, “Bilim ve Ütopya Dergisi, Ağustos 2007, s. 5.

artmaktadır¹⁵¹. ÇUI'lerin dünya ekonomisindeki hakimiyetinin yaygınlaşmasıyla birlikte bazı kazanımların yanında kendine özgü bazı sorunların da ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır. Söz konusu şirketler kendi içinde yapmış oldukları ticari işlemler ile vergilemedeki mali boşluklardan istifade edebilmektedirler¹⁵². ÇUI'ler kullandıkları transfer fiyatlaması gibi çeşitli muhasebe süreçleri nedeniyle kârların yabancı yavru şirketlerin vergi gelirlerinde görünmemesini sağlayabilmektedirler. Bu da transfer fiyatlaması ve kar transferi yoluyla yurt dışına gelir transferlerine neden olabilmektedir¹⁵³. Firmalar transfer fiyatlaması ile vergileri azaltmanın yanında hükümetler tarafından belirlenen finansal sınırlamalardan da kaçınmak yoluna gidebilmektedirler. Bu yöntemle ayrıca firmaların, gümrük vergisini de azaltma imkanları ortaya çıkabilmektedir¹⁵⁴.

Transfer fiyatlandırması, malların hizmetlerin ya da gayri maddi hakların ilişkili kişiler arasında el değiştirmesinde uygulanan fiyat olarak tanımlanmaktadır¹⁵⁵. Buna göre; mal, gayrimenkul, hisse, her türlü hak satışları, finansman, kiralama, ücret ve danışmanlık vb. her türlü hizmetler transfer fiyatlandırması konusuna girebilmektedir¹⁵⁶. Transfer fiyatlandırmasına konu olacak işlemler, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satım işlemleridir. Transfer fiyatlandırması; mal veya hizmet alım-satım işlemleri, alım-satım işlemleri, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemleri kapsamaktadır¹⁵⁷. Dolayısıyla bu süreçte firmanın kendi bölümleri veya yan kollarına uyguladığı bir fiyat söz konusu olmaktadır ve bu fiyatta transfer fiyatı olarak adlandırılmaktadır. Bu noktada transfer fiyatı, bir

¹⁵¹ Robert Turner, "Study on Transfer Pricing", Technical Committee on Business Taxation Working Paper, No. 96-10, Department of Finance, Ottawa, 1996, p. 5.

¹⁵² Soner Yakar ve Elif N. Ünal, "Transfer Fiyatlama ve Çok Uluslu İşletmeler Açısından Bir Değerlendirme", Vergi Sorunları Dergisi, Yıl. 30, Sayı. 222, Mart 2007, s. 124.

¹⁵³ Soyak, s. 5.

¹⁵⁴ Yakar ve Ünal, s. 131.

¹⁵⁵ Metin Duran, "Transfer Fiyatlandırması", KPMG, Global Transfer Pricing Service, KPMG Transfer Fiyatlandırması Semineri, Gaziantep, Türkiye, 11.04.2008, s. 1.

¹⁵⁶ Zeki Gündüz, "Transfer Fiyatlandırması, GVK Düzenlemeleri, Vergi Cennetleri, Masraf Dağılımı", Sunum, Price Waterhouse Coopers, 15.06.2006, İstanbul, <http://www.vergiportali.com/doc/bulten/ZGunduzSunum.pdf>, (25 Ocak 2009), s. 1.

¹⁵⁷ İstanbul Vergi Dairesi, "Transfer Fiyatlandırması, Kontrol Edilen Yabancı Kurum ve Örtülü Sermayeye İlişkin Formun Doldurulması ve Yıllık Transfer Fiyatlandırılması Raporu Hakkında Soru ve Cevaplar", http://www.ivdb.gov.tr/guncel/ortulusermaye_sss.pdf, (10 Mayıs 2010)s. 1.

firmanın bir alt biriminin diğer alt birimine sunduğu ürün, ara malı, hammadde, hizmet vb. için belirlediği fiyatı ifade etmektedir¹⁵⁸.

Tanımda ifade edilen ilişkili kişi kavramı; grup şirketlerini, çok uluslu şirketleri, kurum ortaklarını, kurum iştiraklerini, serbest bölgede şubesi bulunan kurumları, zararlı vergi rekabetine yol açan ülkelerde şubesi bulunan kurumları vb. gibi unsurları bu kapsamda değerlendirmektedir¹⁵⁹. Transfer fiyatlaması konusu esas itibarıyla geçmişte sıkı kambiyo rejimleri nedeniyle ülkeler arasında kar ve para transferlerinin yapılmasındaki güçlükleri aşmak için başvurulmuş bir yöntemdir. Bu yöntem ülkeler arasındaki farklı vergi uygulamaları nedeniyle vergi hukukunu da etkilemiştir. Bütün devletler, kendi siyasi sınırları içerisinde elde edilen kazançlara ait vergilerin kendi hazinelerine ödenmesini arzu etmektedirler. Bu nedenle vergi kanunlarında kamu alacağını tehlikeye düşürecek bu tür işlemlerin veya yöntemlerin yasaklanması doğal kabul edilmelidir¹⁶⁰.

Transfer fiyatlandırması genellikle uluslararası ticarette ilişkili şirketlerin kendi aralarında yaptıkları alışverişlerde gündeme geldiğinden birden fazla ülkeyi ilgilendiren bir konudur. Avrupa ülkeleri başta olmak üzere dünyada 45'ten fazla ülkenin yerel mevzuatında transfer fiyatlandırmasına yönelik spesifik yasalar ve düzenlemeler bulunmaktadır¹⁶¹. Transfer fiyatlandırması sebep olduğu vergi kaybı nedeniyle KV hasılatının olması gereken düzeyden daha düşük gerçekleşmesine neden olmaktadır¹⁶². Ortaya çıkabilecek vergi kaybının önüne geçmek için vergi kanunlarında çeşitli yasal düzenlemelere yer verilebilmektedir.

Örtülü sermaye¹⁶³ ve örtülü kazanç başlığı altında yer alan ilke ve ölçütler, KV'nde vergi güvenliğini sağlayan, kurum kazançlarının vergilemeden kaçırılarak

¹⁵⁸ Charles T. Horngren, Gary L. Sundem and William O. Stratton, Introduction to Management Accounting, 14th Edition, Pearson PRentice Hall, USA. p. 764.

¹⁵⁹ Hülya Yılmaz ve Gressi Benveniste, "Transfer Fiyatlandırması", Yeni Transfer Fiyatlandırması Kurallarının Değerlendirilmesi, Deloitte Academy, İstanbul, 19 Aralık 2006, s. 7.

¹⁶⁰ Sakıp Şeker, "Örtülü Sermaye Kullanımı ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Üzerine Bir Değerlendirme", Yaklaşım, No. 2008-4, 2008, s. 1.

¹⁶¹ Metin Duran, s. 2.

¹⁶² Fatih Saraçoğlu, "Kurumlar Vergisi Hasılatı Üzerine Bir Değerlendirme", Mali Pusula Dergisi, Sayı. 4, Nisan 2005, s. 50.

¹⁶³ Türk Kurumlar Vergisi Kanunu, örtülü sermaye kavramını; kurumların, ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak temin ederek işletmede kullandıkları borçların, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin üç katını aşan kısmı, şeklinde tanımlamıştır. Kurumlar Vergisi Kanunu, Kanun No: 5520, Madde 12, Kabul Tarihi : 13/6/2006

işletme dışına çıkarılmasına engel olan temel müesseselerdir¹⁶⁴. Gerek örtülü sermaye¹⁶⁵ gerekse de örtülü kazancın önüne geçebilmek için ülkeler vergi kanunlarında çeşitli düzenlemelere yer vermektedirler. Türkiye’de de vergi kanunlarında transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımına ilişkin düzenlemelere rastlamak mümkündür. Türk Vergi sistemine göre, transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı, ilişkili kişilerin aralarında yaptıkları mal veya hizmet alım ya da satım işlemlerindeki fiyat veya bedeli, emsallerinden farklı tespit etmek suretiyle vergi matrahını aşındırmaları ve kurum kazancının vergilendirilmeden ortaklara veya diğer ilişkili kişilere aktarılmasını sonucunu doğurmaktadır¹⁶⁶. KV Kanunu’nun 13. maddesinde konuya ilişkin yapılan düzenlemelerle sorun çözülmeye çalışılmıştır. Transfer fiyatlandırması rehberi, kurumların, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunmaları durumunda, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtıldığını kabul etmektedir. Buna göre transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımından söz edebilmek için¹⁶⁷:

- * Bir kurum tarafından bir mal veya hizmet alım ya da satımının yapılmış olması,
- * Söz konusu kurumun bu mal veya hizmet alım ya da satımını ilişkili kişilerle yapmış olması,
- * Bu mal veya hizmet alım ya da satımında “emsallere uygunluk ilkesi”ne aykırı olarak fiyat veya bedel tespiti yapılmış olması gerekmektedir.

¹⁶⁴ Mustafa Tan, “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Örtülü Sermaye Müesseselerinde Karşı Kurum Düzeltmesi ve Olası Bazı Sorunlar”, Vergi Sorunları Dergisi, Yıl. 31, Sayı. 232, Ocak 2008, s. 167, ss. 167-177

¹⁶⁵ Kurumlar vergisi mükelleflerinin örtülü sermaye mahiyetindeki borçlanmaları üzerinden hesapladıkları ya da ödedikleri faizlerin kurum kazancının tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınması fikrinin altında, kurumların ilişkili oldukları gerçek ve tüzel kişiler tarafından kuruma gerçekte bir sermaye olarak konulan ve bu sebeple de sadece kurumun kar veya zararına ortak olmayı sağlayan paraların, borç olarak değerlendirilerek karşılığında faiz ödenmesi ve bu yolla kurum kazancının bir kısmının vergi ödenmeden kurum dışına çıkarılmasının önlenmesi yatmaktadır. Vergi güvenlik müessesesi olarak vergi sistemimizde yer alan örtülü sermaye uygulamasının asıl amacı, öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizlerin kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmasının önüne geçmektir. Cem Tekin ve Emre Kartaloğlu, **Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Dönem Sonu İşlemleri**, İstanbul SMMMO Yayını, Yayın No:96, Aralık 2007, İstanbul, s.13-16

¹⁶⁶ T.C. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı, “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Rehber”, Gelir İdaresi Başkanlığı, Yayın No. 114, Kasım 2010, p. 2, pp. 1-28.

¹⁶⁷ T.C. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı, “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Rehber”, p. 2.

Kurumların ilişkili kişilerle yapmış oldukları mal veya hizmet alım ya da satım işlemlerinde kullanılacak fiyat veya bedelin emsallere uygun olması durumunda, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı söz konusu olmamaktadır¹⁶⁸.

Kurumlar Vergisi Madde 13'e göre¹⁶⁹;

İlişkili kişilerle yapılan işlemler: alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilmektedir. Kanun ilişkili kişiyi de açıklamakta buna göre *ilişkili kişi*; kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları ifade etmektedir. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoyu ile üçüncü derece dahil yansoy¹⁷⁰ hısımları ve kayın hısımları¹⁷¹ da ilişkili kişi sayılmaktadır. Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Kanunda, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılır ifadelerine yer verilmektedir. Kanun, emsallere uygunluk ilkesini ise şu şekilde açıklamaktadır; ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder¹⁷². Kurumlar Vergisi Madde 13'de özellikle "emsallere uygunluk" ilkesinin altı çizildiği görülmektedir. Buna göre, kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya

¹⁶⁸ Tekin ve Kartaloğlu, s. 90-91

¹⁶⁹ KVK. Madde 13.

¹⁷⁰ Biri, diğerinden gelen kişiler arasında üstsoy-altsoy hısımlığı; biri diğerinden gelmeyip de, ortak bir kökten gelen kişiler arasında yansoy hısımlığı vardır. TMK. Madde 17.

¹⁷¹ Kayın Hısım: Eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları, aynı tür ve dereceden kayın hısımları olur. Kayın hısımlığı, kendisini meydana getiren evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmaz. Türk Medeni Kanunu, Kanun No: , Madde 18.

¹⁷² KVK. Madde 13.

da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılmaktadır¹⁷³.

OECD Modeli, vergilendirmede şahsilik ilkesine, dolayısıyla mukim ülkenin vergilendirme yetkisine daha fazla önem vermektedir. Öte yandan ilk defa 1979’da yayınlanan Çok Uluslu Teşebbüsler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlaması Rehberi, OECD’nin konuya ilişkin diğer çalışması olarak dikkat çekmektedir. Transfer Fiyatlandırma Rehberi OECD tarafından güncellenmektedir¹⁷⁴. Güncellemelerle birlikte 1995 ve 1999 yıllarında yeniden basılan transfer fiyatlandırma rehberi, örtülü kazanç ile ilgili uluslararası alanda temel metin vasfına sahiptir.

OECD Modelinin Bağımlı Teşebbüsler başlıklı 9’uncu maddesi birinci fıkrası transfer fiyatlandırması konusunu şu şekilde ele almaktadır¹⁷⁵;

a) Bir Akit Devlet(*contracting state*) teşebbüsü doğrudan veya dolaylı olarak diğer Akit Devlet teşebbüsünün yönetim, kontrol veya sermayesine katıldığında veya

b) Aynı kişiler, doğrudan veya dolaylı olarak bir Akit Devlet teşebbüsünün ve diğer Akit Devlet teşebbüsünün yönetim, kontrol veya sermayesine katıldığında,

Ve her iki halde de, iki teşebbüs arasındaki ticari ve mali ilişkilerde oluşan veya empoze edilen koşullar, bağımsız teşebbüsler arasında oluşması gereken koşullardan farklılaştığında, bu teşebbüslerden birisinde olması gereken, fakat bu koşullar dolayısıyla kendini göstermeyen kazanç, o teşebbüsün kazancına eklenir ve buna göre vergilendirilebilir¹⁷⁶.

¹⁷³ Metin Duran, s. 20-25.

¹⁷⁴ Hüseyin Işık, **Çok Uluslu Şirketlerde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye**, T.C. Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Yayın No. 2005/370, Ankara, 2005, s. 51-53.

¹⁷⁵ OECD, “Model Tax Convention on Income and on Capital”, Volume : I-II, OECD, Paris, 2000, s. C(9) – 1, Aktaran: Hüseyin Işık, s. 53.

¹⁷⁶ OECD bünyesinde transfer fiyatlandırmasına ilişkin çalışmalar 1979 yılında yayınlanan, Transfer Pricing and Multinational Enterprises isimli çalışmadan n bu yana sürdürülmektedir. UNCTAD, “Transfer Pricing Unctad Series on Issues in International Investment Agreements”, United Nations, New York and Geneva, 1999, p. 15.

2.4.5. Küresel Vergi Rekabeti

Küresel vergi sorunları içinde değerlendirilen bir diğer konu ise küresel vergi rekabetidir. Kimilerince yararlı olarak nitelendirilse de genel olarak ve uluslararası kuruluşlarında altını çizdiği şekliyle zararlı vergi rekabeti; günümüzde küresel ölçekte mücadele edilmesi gerektiği ileri sürülen bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bugün OECD, Avrupa Birliği gibi pek çok kuruluş vergi üzerinden yapılan rekabeti önlemeye yönelik pek çok çalışma yürütmektedirler¹⁷⁷. Küresel vergi rekabeti, çalışmanın konusu olmasından hareketle 2. bölümde detaylı olarak ele alınacaktır.

¹⁷⁷ Genevieve Gaboury and Francois Vailancourt, “Tax Competition and Tax Mimicking by Sub-national Entities: A Summary of the Literatur”, Institute of Inter-Governmental Relations(IIGR), Queen’s University, Kingston, Canada, October 2003, s. 15.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL VERGİ REKABETİ: ETKİLERİ ve SONUÇLARI

Birinci bölümde detaylı şekilde ortaya konmuş olan vergilendirme alanında yaşanan gelişmelerin en önemlisini vergi rekabeti oluşturmaktadır. Küresel vergi rekabetine verilen önem, gerek konuya literatürde gösterilen ilgiden gerekse de uluslararası kuruluşların çalışmalarından kolaylıkla anlaşılabilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümü, küresel vergi rekabetinin: teorik olarak incelenmesi öte yandan vergi rekabetinin dinamiklerinin, etkilerinin ve sonuçlarının ele alınması ve küresel vergi rekabetini önlemeye yönelik çalışmaların değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Küresel vergi rekabetine ilişkin teori, konunun anlaşılması açısından önem arz ederken, vergi rekabetinin sonuçları daha önemli olmakta, sürecin etkilerine bakışın farklı olması itibarıyla, bir yandan vergi rekabetini destekleyen bir düşünce ortaya çıkarken diğer yandan vergi rekabetinin zararlarına dikkat çeken ve OECD öncülüğünde ortaya çıkan engelleme girişimi söz konusu olmaktadır. Bu çerçevede ikinci bölümde, öncelikli olarak konunun teorik yapısı incelendikten sonra, analiz derinleştirilecek ve vergi rekabeti detaylı şekilde ele alınacaktır.

1- KÜRESEL VERGİ REKABETİ

Küreselleşme ve bölgesel entegrasyon hareketleri, devletlerin vergi toplama ve optimal bir vergi tabanı oluşturmada zorluklarla karşılaşmalarına neden olmakta ve bağımsız mali politikalar uygulama olanaklarını azaltmaktadır. Bu gelişme, hareketli üretim faktörlerinin, ulusal vergi sistemlerindeki farklılıklardan ya da diğer bir ifadeyle vergi sistemleri arasındaki arbitraj olanaklarından yararlanmak amacıyla vergi yükü düşük olan ülkelere yönelmelerine ve sonuçta hareketliliği daha düşük olan üretim faktörlerinin görece yüksek vergi yükü ile karşı karşıya kalmalarına yol açmaktadır. Doğal olarak bu süreç ulus devletlerin vergi politikalarının diğer ülkeler üzerindeki dışsal etkilerini artırmaktadır. Üretimin uluslararasılaşması ve bazı üretim faktörlerinin uluslararası hareketliliğinin artması, küresel vergi tabanından daha fazla pay almak isteyen ülkelerin, vergi yüklerinin bir kısmını diğer ülkelere ihraç etmelerine olanak

sağlamaktadır¹⁷⁸. Genel olarak vergi rekabetini ifade eden bu süreç kimi ülkelerin uyguladıkları politikalar ile bir “vergi cenneti” haline gelmelerine kimilerinin ise “vergi cehennemi” niteliği kazanmasına neden olabilmektedir¹⁷⁹.

1.1. Vergi Rekabeti Kavramı ve Özellikleri

Vergi rekabeti, küreselleşme süreciyle giderek etki alanı genişleyen ve ilgi çeken bir konu olsa da, kavramın ortaya çıkışı 1950’li yıllara kadar uzanmaktadır. Konunun, ekonomi literatürüne girmesi, *Tiebout*’un 1956 yılında yapmış olduğu, federal yapı çatısı altında yerel yönetimlerce kamu mallarının sunumuna ilişkin çalışmasına dayanmaktadır¹⁸⁰. Yerel otoriteler arasındaki rekabete ilişkin bir çalışma ile literatüre girmiş olan vergi rekabeti 1980 sonrası gelişmelerle birlikte artık küresel ölçekte ele alınan bir konu haline gelmiştir. Konuya ilişkin oldukça kapsamlı bir literatür bulunmaktadır. Bu bölümde vergi rekabeti literatürü, detaylı bir şekilde ele alınarak, kavramın tanımı, dinamikleri, amaçları, sonuçları vb. üzerinde durulacaktır.

1.1.1. Kavram ve Tanım

Vergi rekabeti geniş anlamıyla yerel yönetimler, eyaletler, merkezi yönetim gibi vergilendirme yetkisine sahip kamu idarelerinin uyguladıkları vergi politikalarının diğer vergi otoriteleri üzerinde meydana getirdiği etkileri ifade etmektedir¹⁸¹. Konuya genel bir bakış açısı ortaya koyan bu tanım, vergi otoriteleri arasındaki politika farklılıklarına dikkat çekmekle birlikte vergi rekabetinin önemli olan pek çok unsurunu dışarıda bırakmaktadır. Vergi rekabetinin amacına odaklanan bir diğer tanıma göre vergi rekabeti; bir bölge veya ülkedeki bireyler ve işletmelere teşvik sağlamak üzere, vergisel ayrıcalıklar kullanılarak farklı vergilendirme yetkisine sahip kamu idareleri arasında gerçekleştirilen rekabet olarak tanımlanmaktadır¹⁸². Vergi rekabetine ilişkin

¹⁷⁸ Aktan ve Vural, s. 1

¹⁷⁹ Vergi cehennemi kavramı, vergi cennetinin aksine, çok sayıda fakir hanehalkının ikamet ettiği vergü yükünün oldukça yüksek olduğu vergi otoriteleri için kullanılan bir kavram olmaktadır. Nico S. Hansen and Anke S. Kessler, “The Political Geography of Tax Heavens and Tax Hells”, *American Economic Review*, Vol. 91, No. 4, p. 1105.

¹⁸⁰ Myrna Holtz Wooders, “A Tiebout Theorem”, IMA Preprint Series, No. 128, University of Minnesota, February, 1985, p. 1.

¹⁸¹ Chris Edwards and Veronique de Rugy, “International Tax Competition: A 21st-Century Restraints on Government”, *Policy Analysis*, No: 431, April 12, 2002., p. 3.

¹⁸² Simon James, **A Dictionary of Taxation**, Cheltenham: Edward Elgar Publishing., 1998, p. 144. Aktaran: Simon James and Adrian Sawyer, “International Trends in Taxation and the Taxation of Investment”, *University of Exeter, Discussion Papers in Management*, No. 04/05, 2005, p. 19.

daha kapsamlı bir diğer tanıma göre ise kavram; bir ülkede işletmelerin rekabet gücünü artırmak veya yabancı yatırımları ülkeye çekebilmek için, vergi yükümlülerinin vergi yüklerini azaltarak, bir ülkenin ulusal ekonomisini geliştirme şekline ortaya konmaktadır¹⁸³. Bu tanımlarda vergi rekabetinin genelde ülkelerin çeşitli üretim faktörlerini kendi ülkelerine çekmek için başvurdukları politika farklılaştırması noktasına dikkat çekilmektedir. Buna göre vergi rekabeti, firma ve ulusal düzeyde rekabet gücünü artırmak isteyen idari birimlerin, vergilendirme yetkisine sahip olduğu alanlarda rakip idari birimlere kıyasla mükelleflerin vergi yüklerini azaltmak veya düşük tutmak suretiyle potansiyel olarak hareketliliği yüksek olan özellikle nitelikli işgücü ve sermaye gibi üretim faktörleri için kendi idari birimlerini cazip hale getirme çabasını ifade eden bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır¹⁸⁴.

Vergi rekabetine ilişkin vergi oranı üzerine dayandırılan tanımlar, vergi rekabetinin öneminin ve kapsamının yansıtılması açısından yetersiz kalmaktadır. Efektif vergi oranları, özellikle ÇUI'nın yatırım ve yerleşim kararlarını belirleyen önemli faktörlerden birisidir. Ancak vergi sistemlerinde, vergi oranları dışında başka vergisel ayrıcalıklar da vergi yükünü azaltabilmektedir¹⁸⁵. Dolayısıyla konunun sadece oran çerçevesinde ele alınması yetersiz kalabilmekte, oran indirimlerine ek olarak efektif vergi yükünü azaltacak uygulamaların, teorik çerçeveye dahil edilmesi daha sağlıklı olabilmektedir.

Vergi oranından öte daha kapsamlı bir bakışla vergi rekabeti; vergi oranı düşürülerek veya vergi konusunu daraltacak çeşitli düzenlemeler vasıtasıyla gerçekleştirilebilmektedir. Yatırımları cazip kılmak noktasında vergi oranı kadar önemli olan diğer unsur vergi oranının uygulanacağı vergi konusunun küçültülmesidir. Vergi konusu, çeşitli zamanlara göre veya vergilendirme yetkisine sahip olan yer seçimine göre farklılıklar arz edebilmektedir. Bundan dolayı sadece vergi oranından hareketle vergi rekabetini açıklamak konunun bütün yönleriyle ortaya konması açısından yetersiz kalmakta vergi matrahını da içine alacak şekilde gerçekleşecek bir yaklaşım, vergi

¹⁸³ Carlo Pinto, “(Harmful) Tax Competition within the European Union: Concept and Overview of Certain Tax Regimes in Selected Member States”, Lof Conference Papers, Amsterdam, 2002, p. 1.

¹⁸⁴ Aktan ve Vural, s. 1

¹⁸⁵ Trond E. Olsen and Peter Osmundsen, “Strategic Tax Competition; Implications of National Ownership”, Journal of Public Economics, Vol. 81, Issue. 2, 2000, p. 254.

rekabetini açıklama noktasında daha başarılı olmaktadır. Öte yandan vergi oranı ile ilgili bir değerlendirmede, kanuni vergi oranlarının, yatırımların teşvik derecesini yeterince yansıtmadığı görüşü ileri sürülmektedir. Kanuni oran¹⁸⁶, vergi oranı-vergi matrahı arasındaki bağlantıyı açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Vergi rekabetinin etkisi ise büyük ölçüde vergi oranlarının uygulandığı vergi matrahının ne olduğuna bağlıdır. Vergi rekabetiyle ilgili tanımlarda, kanuni vergi oranı yerine vergi mükelleflerinin gerçek vergi yüklerini yansıtacak olan efektif vergi oranlarının kullanılması daha sağlıklı bir yaklaşımdır¹⁸⁷.

Kanuni orandan farklı bir kavram olan efektif vergi oranı¹⁸⁸, kanuni oranın reel etkisini değiştiren faiz düzeyi, amortismanlar, matrahtan yapılan indirimler ve gelir vergisi-KV entegrasyonu gibi faktörlerden etkilenmektedir¹⁸⁹. Dolayısıyla vergi rekabeti ile kanuni orandan daha çok işletmeler üzerindeki efektif oranı yükünün düşürülmesi önem arz etmektedir. Uluslararası yatırımlarda yerleşim yeri veya karın nerede vergilendirileceği konusu büyük ölçüde firmaların karşı karşıya kalacağı muhtemel efektif vergi yükü çerçevesinde şekillenmektedir. Bu oranın özellikle uluslararası işletmeler için hesaplanması, kaynağın ve vergilendirmenin, birden çok vergi otoritesinin yetki alanına girmesi açısından zorluklar arz edebilmektedir¹⁹⁰.

Literatürde matrah, vergi oranları, idari birimlerin politika farklılaştırması gibi sürecin farklı yönlerine dikkat çekmekte olan vergi rekabeti konusunda yapılan tanımlar şöyle özetlenebilir:

1) *Wilson*, vergi oranlarına odaklandığı tanımında vergi rekabetini; ekonomik bütünleşme ve gittikçe artan finansal hareketlilikle birlikte, ülkelerin sermaye hareketliliğini sağlamak ve firmaları kendi piyasalarına çekmek için düşük vergi

¹⁸⁶ Kanuni vergi oranı: Her hangi bir kaynak üzerine hükümet tarafından uygulanan yasal oranı ifade etmektedir. The Free Dictionary, Erişim: <http://financial-dictionary.thefreedictionary.com/Statutory+tax+rate>, (14 Mayıs 2011), p. 1

¹⁸⁷ Filiz Giray, “Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları”, Akdeniz Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt. 5, Sayı. 9, Mayıs 2005, s. 94-95., ss. 93-122

¹⁸⁸ Efektif vergi oranı: Efektif vergi oranları, söz konusu vergi kaynağı açısından gerek vergi oranı gerekse de matrah açısından bilgilerin bir arada değerlendirilmesi ile birlikte, kaynak üzerindeki vergi yükünü daha net ortaya koymaktadır. Nelly Exbrayat, “Does trade Liberalization Trigger Tax Competition? Theory and Evidence from OECD Countries”, March 2011, <http://www.cerdi.org/uploads/pagePerso/34/Tax-Interactions.pdf>, (14 Mayıs 2011), p. 10, pp. 1-25

¹⁸⁹ Giray, “Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları”, s. 95.

¹⁹⁰ Kenneth G. Stewart and Michael C. Webb, “Capital Taxation, Globalization, and International Tax Competition”, University of Canada, Department of Economics Working Paper, No. EWP0301, 2003, p. 4.

oranları uygulamasıyla rakiplerin vergi matrahlarında aşınmaya neden olmaları şeklinde tanımlamıştır¹⁹¹.

2) *Barker* ise vergi rekabetinin sonuçlarından hareketle vergi rekabetini bir ülkenin bir ekonomik faaliyet üzerindeki vergilendirme yetkisinden o faaliyetin üzerindeki vergi yükünün diğer ülkelere göre düşük olacak ölçüde kısmen ya da tamamen vazgeçmesi şeklinde ifade etmiştir¹⁹². Burada uluslararası vergi rekabeti, bir faaliyeti ülkeye çekme ya da elde tutma çabası olarak özetlenebilmektedir¹⁹³. Vergileme yetkisini elinde bulunduran otorite nihai amacına ulaşmak için çeşitli düzenlemeler vasıtasıyla bir yandan söz konusu faaliyetin vergi yükünü azaltırken diğer yandan vergilendirme yetkisinden gönüllü olarak vazgeçmektedir.

3) *Mitchell* ise konuyu çok farklı bir noktadan ele alarak, vergi rekabetinin, uygulanan bir politika olmaktan ziyade küreselleşme sürecinde kendiliğinden ortaya çıkan bir olgunun adı olduğunu ileri sürmüştür. Küreselleşme, vergi yükümlülerinin üretim faaliyetlerinde yer seçimlerini düşük vergi yükü bulunan ekonomilere kaydırmalarına olanak sağlamaktadır. Bu da ülkelerin aşırı vergi toplamasına engel olabilmektedir. *Mitchell* bu olgunun aynı zamanda vergi rekabeti olarak adlandırıldığını belirterek kavramın aslında yeni ekonomik imkanların bir sonucu olduğunu ortaya koymaktadır¹⁹⁴.

4) Bireylerin çalıştığı, yatırım yaptığı; kurumların ise araştırma-geliştirme, üretim faaliyetleri ile faaliyet yerlerini serbestçe seçtiği küreselleşen ekonomik yapıda, bireylerin ve kurumların ekonomik faaliyetleri üzerinde vergi faktörü ile birlikte birçok ekonomik faktör etkili olabilmektedir. Bu anlamda, uluslararası vergi rekabeti, bir

¹⁹¹ Filiz Giray, “Zararlı Vergi Rekabeti ve Etkileri”, Vergi Dünyası, Yıl. 22, Sayı 260, Nisan 2003, s. 126. ; İsmail Engin, “Vergi Rekabeti: Avrupa Birliği ve Türkiye”, Avrupa Birliğine Geçiş Süreci ve Türk Kamu Maliyesinin Uyum (17. Türkiye Maliye Sempozyumu, TÜRMOB Yayınları – 185, Ankara), s. 181. Wilson, vergi rekabetinin daha çok diğer ülkeler üzerinde oluşturduğu dışsallıklar üzerinde durmakta ve kavramı bu şekilde tanımlamaktadır. John D. Wilson, “Tax Competition in a Federal Setting”, Michigan State University, 2005, This paper has been prepared for the conference, “Fiscal Decentralization: Analysis and Perspectives,” Bocconi University, USA, July 2003, p. 1. This paper has been prepared for the conference, “Fiscal Decentralization: Analysis and Perspectives,” Bocconi University, July 4, 2003. John D. Wilson, “Theories of Tax Competition: Bane or Boon”, National Tax Journal”, Vol. 52, No. 2, June 1999, p. 272.

¹⁹² William B. Barker, “Optimal International Taxation and Tax Competition: Overcoming the Contradictions”, Northwestern Journal of International Law & Business, Vol 22, No. 2, Winter 2002 p. 172.

¹⁹³ Emrah Ferhatoglu, “2004 Genişleme Sonrasında Avrupa Birliği’nde Vergi Rekabeti ve Sonuçları”, E-Akademi, Sayı. 51, Mayıs 2006, www.e-akademi.org, (19 Nisan 2010), s. 2.

¹⁹⁴ Daniel J. Mitchell, “An OECD Proposal to Eliminate Tax Competition Would Mean Higher Taxes and Less Privacy”, Backgrounder on Taxes, No 1395, The Heritage Foundation, , September 2000, p. 1.

ülkenin kendi sınırları içerisinde ekonomik faaliyetlerde bulunan birey ve kurumların seçimlerini etkileyen diğer ülkelerdeki vergi değişikliklerine karşılık vermesi olarak tanımlanabilmektedir. Bütün bu tanımların ışığında, uluslararası vergi rekabeti, farklı vergilendirme yetkisine sahip idarelerin, yabancı sermaye çekebilmek, yerli sermayeyi ise kaçırmamak için cazip vergi hükümleri uygulamaları bakımından rekabet içerisinde bulunmaları şeklinde ifade edilebilmektedir¹⁹⁵.

1.1.2. Düzenleyici Rekabetten Ayıran Unsurlar

Devletin bir ekonomik aktör olarak verginin ötesinde iktisadi politika araçlarına sahip olduğu düşünüldüğünde, hareketli faktörler üzerinde sadece verginin değil bir bütün halinde düzenleyici unsurların ve kamu performansının rol olduğu belirtilebilmektedir¹⁹⁶. Kamu harcamalarının düzeyi, bütçe açıkları, finansal istikrar, yolsuzluk gibi pek çok değişken, üretim faktörlerinin yerleşim yeri tercihini etkileyebilmektedir. Faktörler üzerinde yük oluşturabilecek durumların ortadan kaldırılması, ülkeleri daha cazip hale getirecek ve hareketli faktörler açısından özendirici bir rol oynayacaktır. Konuya bu yönüyle bakıldığında verginin ötesinde bir regülasyon ya da mali rekabetten bahsetmek yanlış olmayacaktır¹⁹⁷.

Vergi rekabetinin küresel ölçekte mali rekabet, hukuki yönü ile ise regülasyon rekabeti şeklinde cereyan ettiğini ifade eden yaklaşımlar söz konusu olabilmektedir. Bunun yanında küreselleşmenin beraberinde getirdiği serbestleştirme politikalarına bağlı olarak deregülasyon politikalarını ifade eder şekilde politika rekabetinden de bahsedilmekte olduğu görülmektedir. Öte yandan kamu hizmetlerinin kalitesinin de yatırım ortamını iyileştirmede oynadığı rol bakımından kamu harcama düzeyini de belirleyici bir değişken olarak dikkate alan düşünceler ileri sürülebilmektedir¹⁹⁸. Bütün bu farklı düşünceler ile birlikte ülkedeki yolsuzluk düzeyi, bürokratik süreçler, finansal istikrar, mali baskınlık, yatırım iklimi, sosyal algılar ve benzeri pek çok değişken

¹⁹⁵ Ferhatoğlu, “2004 Genişleme Sonrasında Avrupa Birliği’nde Vergi Rekabeti ve Sonuçları”, s. 2.

¹⁹⁶ Özgür Saraç, **Küresel Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Politikaları**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, Ağustos 2006, s. 110.

¹⁹⁷ Joel P. Trachtman, “International Regulatory Competition, Externalization, and Jurisdiction”, Harvard International Law Journal, Winter 1993, <http://www.worldtradelaw.net/articles/trachtmanregulatory.pdf>, (12 Şubat 2009), p. 4.

¹⁹⁸ Vergi rekabetine ilişkin teorik modeller, hareketli sermaye için girişilen rekabette kamu harcama düzeyinin de belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Zira ortaya çıkan vergi rekabeti, belli kamu harcama düzeyindeki bütçe kısıtı çerçevesinde cereyan eden bir vergi rekabeti olarak ortaya çıkmaktadır. Trachtman, p. 59.

hareketli faktörlerin yerleşim yeri tercihinde etkili olabilmekte ve kapsamlı bir bakış açısıyla bütünüyle bu alanlarda iyileşme sağlayacak düzenleyici işlemlerin, ülkeler arasında rekabetçi bir süreci ortaya çıkardığı düşünülebilecektir. Özetle hareketli faktörlere yönelik rekabet, geniş çerçevede düzenleyici bir rekabet sürecini ifade etmektedir. Ancak konuyu bu yönüyle ele almak vergi rekabetinin sonuçlarını değerlendirebilmek açısından sağlıklı sonuçlar doğurmayabilecektir. Yatırımların veya faktörlerin yerleşim yeri tercihini etkileyen faktörlerin analizi çerçevesinde düzenleyici rekabet konusu ele alınabilecek bir alan olabilir. Ancak vergi rekabeti özelinde yapılacak bir araştırmanın çerçevesinin belirlenmesi açısından konunun sadece vergilendirme açısından ele alınması, faktörlerin sürece tepkilerinin doğru bir şekilde tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir. Yukarıda belirtilen her alan tek başına bir çalışmanın konusu olabilecek niteliktedir. Benzeri şekilde de vergi rekabeti de tek başına özel bir niteliğe sahiptir ve yapılacak incelemenin vergilendirme konusu özelinde yapılması sonuçların diğer değişkenlerin etkilerinden arındırılması açısından daha sağlıklı sonuçlar ortaya koyabilecektir.

Şekil 1
Vergi Rekabeti Oluşum Süreci Akış Şeması¹⁹⁹

1. Küreselleşme sürecinin başlaması
2. Küreselleşme sonucu ortaya çıkan sermayenin akışkanlığının artması (Uluslararası teknolojik dönüşümler ve döviz kontrollerinde oluşan ferahlık)
3. Finansal akımların ve dolaylı olarak da fiziksel yatırım akışlarının yön değiştirmesi sonucunda hareketlilik
4. Sürekli geliştirilen üretim faktörlerinin hareketliliğinin iki farklı yönde politik-ekonomik dengeleri değiştirmesi ile ekonomik ve politik etkinliğin artması
5. Paket kamu hizmetlerinin arz edilmesi
6. Hareketli faktörler lehine bir vergi modelinin oluşturulması
7. Ulusal ekonomik entegrasyon sonucunda içsel vergi politikalarının, diğer ekonomiler üzerinde sahip olabileceği potansiyel etkinliği arttırması
8. Vergi rekabeti (küresel piyasada özellikle dünyada hakim trilyon dolarlık şirketler arasında rekabetin artması)

Şekil 1, vergi rekabeti sürecini, başlangıç noktasından nihai aşamasına kadar aşamaları ile birlikte ortaya koymaktadır. Vergi rekabeti süreci, küreselleşmeye birlikte ortaya çıkan dinamiklerden hareketle, faktör hareketliliğinin artması ve söz konusu faktörler için ülkelerin vergi sistemlerini kullanarak karşılıklı etkileşim düzeyinin yeni bir boyut kazanması şeklinde bir süreç çerçevesinde şekillenen bir olgu olmaktadır. Çalışma, yukarıda ifade edilen nedenlerden dolayı, vergi rekabetini, düzenleyici rekabetten ayıran bir çerçevede ele alacak ve hareketli faktörler için ülkelerin giriştikleri rekabeti, sadece vergilendirme özelinde inceleyecektir.

1.1.3. Vergi Rekabetine İlişkin Teorik Modeller

Vergi rekabetine ilişkin literatürde sayısız çalışma bulunmakta ancak bunların bazıları diğer çalışmaların da hareket noktasını oluşturması açısından öncülük arz etmektedir. Vergi rekabeti teorisinde köşe taşı olan iki modelden bahsedilebilmektedir.

¹⁹⁹ Zeynep Arıkan ve H. Ahmet Akdeniz, “Küreselleşen Dünyada Vergi Cennetlerinin Ekonomik Analizi”, Review of Social, Economic & Business Studies, Vol.5, No.6, Fall: 2004/2005, p. 289.

Bunlar: 1956 yılındaki çalışmasıyla *Tiebout* Teorisi, bir ise 1986 yılında ortaya konmuş olan *Zodrow ve Mieszkowski* Modeli'dir.

1.1.3.1. Tiebout Modeli

Charles Tiebout tarafından 1956 yılında yerel idareler kapsamında ortaya konan teori, vergi rekabeti teorisinin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Teori, yerel idarelerin sundukları kamu hizmetleri ve bunların finansmanında kullandıkları vergiler vasıtasıyla rekabet edebileceklerini, bu şekilde de optimal hizmet alanlarını belirlemeye ve daha fazla bireyi kendi bölgelerinde yaşamaya ikna edebileceklerini ortaya koymaktadır. İdareciler, kamu hizmeti ve vergi bileşeniyle rekabetçi bir yarışa girmektedirler. Çalışma esasen, yalnızca vergi rekabeti üzerine oturmamakta bununla birlikte kamu hizmeti değişkenini de incelemeye dahil etmektedir. Bireyler, eğitim hizmeti, sağlık hizmeti gibi alanlarda daha kaliteli hizmet sunum bölgesini tercih etmekte ve bunların finansmanı için kullanılan vergileri de dikkate almaktadırlar. *Tiebout* teorisini; bireylerin idareler arasında tam bir hareketliliğe sahip olmaları, yerleşim yeri tercihlerini maksimum refaha ulaştıkları bölgede yapacakları, hizmetler ve vergilere ilişkin tam bilgiye sahip oldukları, idareler arasındaki hareketliliğin sıfır maliyetle gerçekleştiği, istihdam olanakları açısından eşitliğin söz konusu olduğu, idarelerce sunulan hizmetlerin sıfır dışsallığa sahip olduğu, kamu hizmet sunumundan hareketle optimal bir topluluk büyüklüğünün varlığı gibi varsayımlar üzerine kurmaktadır²⁰⁰.

Söz konusu teori özellikle sadece bireyler üzerinden hareket etmesi ve diğer faktörleri dikkate almaması açısından eleştirilmekte, çalışmanın varsayımlarının gerçekçi olmadığı vurgulanmaktadır²⁰¹. Modele ilişkin, idarelerarası hareketliliğin herhangi bir maliyeti olmaması, seçmenlerin tam bilgiye sahip olması, sunulan hizmetlerin sıfır dışsallık ortaya çıkarması gibi varsayımların zayıf olduğu ileri sürülmektedir. Söz konusu zayıflıklara karşın çalışma, vergi rekabeti teorisi için önemli bir yere sahiptir ve takip eden yıllarda farklı çalışmalarda model geliştirilerek farklı

²⁰⁰ Charles M. Tiebout, "A Pure Theory of Local Expenditures", The Journal of Political Economy, Vol. 64, No. 5, October 1956, p. 419.

²⁰¹ Murat Çak, *Uluslararası Vergi Rekabeti Transfer Fiyatlaması ve Vergilendirme*, T.C. Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2008/385, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara, 2008, s. 4.

analizler ortaya konmasına olanak sağlamıştır. Örneğin, *Fischel*(1975) ve *White*(1975) çalışmalarında, teoriye firmaları dahil ederek, firmaların girdi olarak kullanabilecekleri mal ve hizmetlerin yerel yönetimler tarafından sağlandığı ve bunun karşılığında firmaların, yerel idare tarafından sağlanan girdilerin marjinal maliyetine eşit oranda bir vergi ödedikleri varsayımıyla modeli farklı bir şekilde ele almışlardır²⁰². Benzer şekilde *Richter* ve *Wellisch*, *Tiebout* hipotezini, hem çalışanların hem de sermaye ve firmaların hareketli olduğu varsayımından hareketle ele aldığı bir çalışma ile farklı bir şekilde ortaya koymuştur²⁰³.

Tiebout'a yönelik her ne kadar eleştiriler söz konusu olsa da bazı çalışmalar, yerel idareler arasında böyle bir durumun mevcut olabileceğini ortaya koymaktadır. *Tiebout* tarafından geliştirilen ve Ayaklarıyla Seç (vote on foot) modeli²⁰⁴, bireylerin tercihlerini açıklamak için geliştirilen bir model olsa da, konut yer seçiminin kentsel ölçekte analizinde de kullanılabilmektedir. Bu teori aynı zamanda A.B.D. gibi bir ülkedeki metropolitan yönetimlerin, neden parçalara bölündüklerini açıklamada kullanılabilecek bir çerçeve sunmaktadır. Bazı çalışmalar teorisinin, A.B.D.'de bazı bölgelerin koşullarını doğru yansıttığını ortaya koymaktadır²⁰⁵.

Oates, New Jersey için yaptığı çalışmada seçmenlerin, bölge tercihlerinde kamu hizmet sunumunun ve vergilerin etkili olabileceği sonucuna ulaşmıştır²⁰⁶. Benzer şekilde, *Gramlich* ve *Rubinfeld* birden fazla yerel idareyi içinde barındıran metropoller için kamu hizmetlerinin, yerleşim yeri tercihinde etkili olduğuna dair kanıtların söz konusu olduğu ifade etmektedir²⁰⁷.

²⁰² Ayrıntılı bilgi için: William A. Fischel, "Fiscal and Environmental Considerations in the Location of Firms in Suburban Communities." Published in E. Mills and W. Oates (eds.) *Fiscal Zoning and Land Use Controls*, D.C. Heath, 1975, Lexington, MA. Michelle J. White, "Firm Location in a Zoned Metropolitan Area." Published in E.S. Mills and W.E. Oates (eds.) *Fiscal Zoning and Land Use Controls*, D.C. Heath, 1975, Lexington, MA.

²⁰³ Ayrıntılı bilgi için: Wolfram F. Richter and Dietmar Wellisch, "The Provision of Local Public Goods and Factors in the Presence of Firm and Household", *Journal of Public Economics*, Volume 60, Issue 1, April, 1996.

²⁰⁴ Wallace E. Oates, "An Essay on Fiscal Federalism", *Journal of Economic Literature*, Vol. 37, No. 3, September 1999, p. 1124.

²⁰⁵ Mehmet C. Marın ve Hakan Altıntaş, "Konut Yer Seçimi-Ulaşım Etkileşim Teorileri: Kritik Bir Literatür İncelemesi", *Gazi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 19, No: 1, 2004, s. 79.

²⁰⁶ Wallace E. Oates, "The Effects of Property Taxes and Local Public Spending on Property Values: An Empirical Study of Tax Capitalization and the Tiebout Hypothesis", *Journal of Political Economy*, Vol. 77, No. 6, December 1969, p. 957.

²⁰⁷ Edward M. Gramlich and Daniel L. Rubinfeld, "Microestimates of Public Spending Demand Functions and Test of the Tiebout and Median- Voter Hypothesis", *Journal of Political Economy*, Vol. 90, No: 3, June 1982, p. 558.

Tiebout modeline ilişkin önemli noktalardan birisi modelin optimal yerel idare büyüklüğü varsayımından hareketle, yerel idarelerin girişecekleri rekabet neticesinde idarelerin optimal büyüklüğe doğru hareket edecekleri, kamu hizmet sunumu ve vergilemede etkinliğin artacağı, toplumsal refahı olumlu etkileyeceği iddiasıdır. Model, söz konusu sürecin küresel ölçekte de yaşanabileceğini gündeme getirmektedir²⁰⁸. Modelin yerel ölçekten küresel düzleme aktarılması ve vergi rekabetinin küresel ölçekte yaşanması, sermayenin ve emeğin serbest dolaşım imkanlarının artmasıyla birlikte dünya refahına katkı sağlayabileceği düşünülebilecektir. Ancak bir idarenin uyguladığı politikalar ve rekabetçi uygulamalar diğer idareler açısından negatif dışsallıklar oluşturmakta ve saptırıcı etkiler ortaya çıkabilmektedir²⁰⁹. Bu noktada teorinin eleştirilen temel varsayımlarının önemi artmakta, hareket maliyetlerinin söz konusu olduğu, bireylerin tam bilgiye sahip olmadığı ve özellikle de ortaya çıkabilecek dışsallıklar düşünüldüğünde küresel refah üzerindeki etkiler tartışmalı olmaktadır. Zira bir ülkenin girişeceği rekabet ve hedeflediği hareketli faktörler, diğer ülkeler için kayıplar ortaya çıkarabilecektir.

1.1.3.2. Zodrow-Mieszkowski Modeli

Vergi rekabeti teorisinin hareket noktalarından bir diğeri olan *Zodrow-Mieszkowski* Modeli, yerel yönetimler arasında ortaya çıkacak vergi rekabetinin, nihai aşamada vergi yüklerinin hareketli-hareketsiz faktörler arasındaki sapmasına odaklanmaktadır. Modele göre nihai denge noktasında sermaye düşük vergilemeye tabi olmakta ve denge kamu harcama düzeyi etkinlik noktasının altında gerçekleşmektedir²¹⁰. *Zodrow-Mieszkowski* Modeli'ne göre²¹¹:

- * Çok sayıda ve homojen yapıya sahip vergilendirme otoritesi bulunmaktadır.
- * Tam rekabet koşulları geçerlidir.
- * Bireylerin zevk ve tercihleri, aynı zamanda da gelirleri aynıdır

²⁰⁸ Saraç, s. 148.

²⁰⁹ John D. Wilson, "Theories of Tax Competition", *National Tax Journal*, Vol. 52, No. 2, June 1999, p. 272.

²¹⁰ Rainald Borck, "Tax Competition and the Choice of Tax Structure in a Majority Voting Model", *Journal of Urban Economics*, Vol. 54, Issue. 1, July 2003, p. 174.

²¹¹ George Zodrow, and Peter Mieszkowski, "Pigou, Tiebout, Property Taxation, and the Underprovision of Local Public Goods", *Journal of Urban Economics*, Vol. 19, Issue. 3, 1986, pp. 357-359.

* Üretilen mal ve hizmetler, ilgili idarede tüketilebilmekte ve diğer idareler için dışsallık oluşturmamaktadır.

* Vergilerin, kazancın elde edildiği yerel otoritede vergilendirilmektedir²¹².

* Yerel idarelerde; baş vergisi ve servet vergisi olmak üzere iki tür vergi uygulanmaktadır.

* Sermaye, idareler arasında serbestçe dolaşabilmektedir.

şeklinde ifade edilen varsayımlar ön plana çıkmakta ve modelin temel belirleyicileri olmaktadır. Bu varsayımlar altında, serbestçe hareket edebilen sermayeyi çekmek için yerel idarelerin servet vergilerini düşürmesi, diğer idarelerce takip edilmekte ve nihai olarak servet vergilemesi tamamen ortadan kalkarak vergi yükü, hareketli olmayan faktörlerin üzerine yüklenmektedir. *Zodrow-Mieszkowski Modeli*, *Wilson*(1986), *Wildasin*(1988) ve *Wilson*(1999)'ın çalışmalarında da takip edilen; vergi otoriteleri arasındaki etkileşimin, ülkeleri daha düşük ve etkin olmayan kamu harcama düzeyinde dengeye getirdiği ve vergi tabanının hareketli olduğu varsayımında sermaye üzerindeki vergi yükünün ortadan kalkacağı yönündeki vergi rekabetinin zararlı olduğu yönündeki görüşün temelini oluşturmaktadır ²¹³.

1.1.4. Vergi Rekabetine İlişkin Yaklaşımlar

Literatürde vergi rekabeti üzerine yapılan çalışmaların konuya ilişkin iki farklı bakış açısına sahip oldukları görülmektedir. Geleneksel yaklaşım, vergi ile ilgili değerlendirmelerinden hareketle vergi rekabetine karşı duran bir yaklaşıma sahip iken, kamu tercihi teorisi çerçevesinde vergi rekabeti pozitif yönleri ile ele alınan bir konu olarak dikkat çekmektedir.

²¹² Kazanç, milliyet esasına göre değil, kaynak esasına göre, elde edildiği ülkede vergilendirilmektedir. (*Source-based taxation*) John D. Wilson, "Theories of Tax Competition: Bane or Boon", p. 275.

²¹³ Sylvie Charlot, Sonia Paty and Virginie Piguët, "Does Fiscal Cooperation Increase Local Tax Rates?", INRA UMR CESAER Working Paper, No: 2010/1, INRA, 2010, pp. 1-25

1.1.4.1. Geleneksel Kamu Maliyesi Yaklaşımı

Vergi rekabetine ilişkin geleneksel kamu maliyesi bakışı, söz konusu yaklaşımın verginin fonksiyonlarına ilişkin düşüncelerinden hareketle şekillenmektedir. Verginin temel fonksiyonunun kamu giderlerinin finansmanı olduğu düşüncesinden hareketle vergiye, egemenlik teorisi çerçevesinde odaklanan yaklaşım, vergilemede adalete yoğunlaşmakta ve kamu giderlerinin hangi alanlarda kullanıldığı veya kamunun etkinliği gibi konuları göz ardı etmektedir.

Devleti vergi hasılatının artması ile sunacağı hizmet miktarının da artacağı üzerinde duran geleneksel yaklaşım, daha çok kamu geliri-daha çok kamu hizmeti varsayımından hareketle vergi rekabetinin, vergi hasılatını azaltacağı ve dolayısıyla hizmetlerde de aksama olacağı yönünde bir görüş benimsemektedirler. Bununla birlikte vergi rekabetinin diğer ülkelerin vergi matrahları üzerinde yaratacağı olumsuz etkiler, vergi yükü açısından faktörler arasında doğacak adaletsizlikler, emeğin nitelik farklarına göre ortaya çıkacak bozulmalar, yerli-yabancı faktörler arasındaki ayrımcı uygulamalar, yatırımların yerleşim yeri tercihinde ortaya çıkacak sapmalar gibi konular, söz konusu yaklaşımın vergi rekabetine karşı geliştirdiği argümanlar olarak dikkat çekmektedir²¹⁴.

Vergi uyumlaştırması konusu, bu yaklaşımın vergi rekabetinin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak üzere ileri sürdüğü bir öneri olarak ön plana çıkmaktadır²¹⁵. Genel olarak değerlendirildiğinde, iki farklı kutup açısından konunun farklı yönleri ön plana çıkarılmakta, uyumlaştırma, rekabet muhalifleri için savunulan bir süreç iken, vergi rekabeti taraftarları için olumsuz sonuçlarının altının çizildiği bir süreç olarak ifade edilmektedir.

1.1.4.2. Kamu Tercihi Teorisi Yaklaşımı

Kamu tercihi teorisinin, vergi rekabeti konusuna bakışı büyük ölçüde söz konusu yaklaşımın devlete bakış açısından hareketle şekillenmektedir. Kamu tercihi

²¹⁴ Signe Krogstrup, "A Synthesis of Recent Development in the Theory of Capital Tax Competition", EPRU Working Paper, No. 2004-2, University of Copenhagen, Denmark, 2004, pp. 23-24, pp. 1-49

²¹⁵ Clemens Fuest, "The Political Economy of Tax Coordination as a Bargaining Game Between Bureaucrats and Politicians", Public Choice, Vol. 103, No. 3-4, 2000, p. 357.

teorisi, devlete yeni bir bakış açısı getirmiş, maliye teorisi çerçevesinde piyasa aksaklıklarına benzer şekilde devlet aksaklığının altını çizmiştir²¹⁶. Kamunun iktisadi etkinliği bozacak ölçüde büyümesinin karşısında duran yaklaşım, vergi rekabetine, devleti olması gereken ölçülere getireceği için olumlu yaklaşmaktadırlar²¹⁷. Devletin ne kadar hasılat elde ettiğinden ziyade bunun kullanımı ve ortaya çıkaracağı etkinsizliklere dikkat çeken kamu tercihi teorisyenleri, vergi rekabetini etkin devlet için bir araç olarak görmektedirler.

Kamu tercihi yaklaşımına göre vergi rekabeti, devleti daha etkin bir ölçüğe getirecek ve kamu hizmetlerinin daha verimli kullanılmasına olanak sağlayacaktır. Rekabetin, piyasa için ortaya çıkardığı pozitif etkilerin altını çizen bu yaklaşım, hükümetler arasındaki rekabetin de benzer şekilde olumlu sonuçlar doğuracağını belirtmektedirler²¹⁸. Kamu tercihi teorisyenleri, yüksek vergilerin, ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkileri dikkate alındığında, vergi rekabetinin, ekonomik büyümeye katkı sağlayacağını ileri sürmektedirler. Vergi oranlarının düşürmenin vergi hasılatı kaybı yaratmayacağını belirten yaklaşım, gelir etkisinin doğduğu koşullarda düşük vergilerin, vergi hasılatına katkı yapacağını savunmaktadırlar. Öte yandan faktörlerin yerleşim yeri tercihleri üzerindeki etkilerin saptırıcı değil daha etkin bir dağılıma neden olduğunu savunmaktadırlar²¹⁹. Söz konusu pozitif etkilerin, yerel ölçekteki rekabet neticesinde de ortaya çıkacağı belirtilmekte, federal sistemlerde eyaletler arasındaki vergi rekabetinin etkinlik noktasındaki katkılarına dikkat çekilmektedir. *Buchanan*'a göre federal devletlerde, vergi uyumlaştırması etkinliği olumsuz etkilerken, eyaletler arası rekabet etkinliğin artmasına katkı sağlayabilmektedir²²⁰.

²¹⁶ Hülya Kirmanoğlu, *Kamu Ekonomisi Analizi*, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2007, s. 232.

²¹⁷ Eckhard Janeba and Guttorm Schjelderup, "Why Europe Should Love Tax Competition and the U.S. Even More So", NBER Working Paper 9334, National Bureau of Economic Research, 2002, pp. 29, pp. 1-39

²¹⁸ Charles B. Blankart, "A Public Choice View of Tax Competition", *Public Finance Review*, Vol. 30, No. 5, September 2002, p. 370.

²¹⁹ Klaus Vondra, "Between Tax Competition and Harmonisation. A Survey on Tax Coordination", Vienna University of Economics and Business, Discussion Paper, No. 18, December 2006, <http://epub.wu.ac.at/808/>, (14 Mayıs 2011), p. 8-9.

²²⁰ James Buchanan and Richard A. Musgrave, **Public Finance and Public Choice: Two Contrasting Visions of the State**, Cambridge: The MIT Press, USA, 1999, Aktaran: Aktan ve Vural, s. 14

1.2. Vergi Rekabetinin Türleri

Vergi rekabeti, konumu, gerçekleştiği ölçek veya ortaya çıkardığı olumlu-olumsuz etkiler itibariyle farklı sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Farklı rekabet tanımlamaları konunun pek çok boyutunun olmasından ileri gelmekte ve her bir sınıflandırmanın, vergi rekabetini farklı bir yönüyle ele almasından kaynaklanmaktadır.

1.2.1. Konumu İtibariyle Vergi Rekabeti

Vergi rekabeti, uluslararası düzeyde farklı ülkelerde gerçekleşiyorsa yatay vergi rekabeti, ulusal düzeyde yerel ve ulusal devlet yapıları arasında gerçekleşiyorsa dikey vergi rekabeti olarak ifade edilmektedir²²¹.

1.2.1.1 Yatay Rekabet

Yatay vergi rekabeti, aynı düzeyde vergilendirme yetkisine sahip olan iki veya daha fazla yerel idarenin veya bağımsız ülkenin hareketli vergi kaynağı üzerinden vergi almaları ve bunlardan birinin aldığı verginin, diğerinin vergi hasılatını etkilemesi şeklinde ifade edilmektedir²²². Yatay vergi rekabeti; federal yapıya sahip bir ülkedeki farklı bölgesel idareler veya federe devletler arasında olabildiği gibi uluslararası düzeyde farklı ülkeler arasında da ortaya çıkabilmektedir. Aynı şekilde bir bölgesel entegrasyona üye ülkeler arasındaki vergi rekabeti de yatay vergi rekabeti çerçevesinde ele alınmaktadır²²³.

Aynı düzeydeki idareler arasındaki vergi rekabeti, büyük ölçüde üretim faktörlerinin, firmaların ve bireylerin bölgeler arasındaki hareketliliğine dayanmaktadır. Üretim faktörlerinin ve ekonomik birimlerin bölgeler arası hareketliliği idareleri gerçekleştirdikleri faaliyetlerde daha etkin olmaya zorlarken, öte yandan bu durum vergilerin, yeniden dağıtım fonksiyonunu zayıflatabilmektedir²²⁴. Bir ülkenin diğer

²²¹ John D. Wilson, "Theories of Tax Competition", s. 289.

²²² Timothy J. Goodspeed, Çev. İsa Sağbaş, "Vergi Rekabeti, Fayda Vergileri ve Mali Federalizm", **Maliye Dergisi**, Sayı 139, Ocak-Nisan 2002, http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/md139/i.%20sagbas.pdf, (10 Mart 2010), s. 3.

²²³ Bruno De Borger and Stef Proost, "Vertical and Horizontal Tax Competition in Transport Sector", Center for Economic Studied Energy, Transport and Environment, Working Paper, No. 2004-12, Katholieke Universiteit, Netherlands, 2004, p. 1.

²²⁴ Pierre Salmon, "Decentralization and Supranationality: The Case of the European Union", International Monetary Fund, November 2000, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/2000/fiscal/salmon.pdf>, (09 Aralık 2008), p. 2.

ülkelerdeki hareketli üretim faktörlerini ve yatırımlarını kendi ülkelerine çekmek için vergi oranlarını düşürmeleri, geçmiş dönemlerde yatay vergi dışsallığı şeklinde ifade edilmiş olsa da son yıllarda politika anlamında bu davranışın ülkeleri daha etkin olmaya zorladığı ve konunun refahı artırıcı yönde etki yaptığı şeklindeki görüşler ortaya çıkmaya başlamıştır²²⁵.

1.2.1.2. Dikey Rekabet

Dikey vergi rekabeti, farklı kamu yönetim kademeleri arasındaki vergi rekabetini ifade eden bir kavram olarak kullanılmaktadır²²⁶. Federal yönetim yapısına sahip ülkelerde vergilendirme yetkisine sahip federe devletler ile, federal devlet arasında veya adem-i merkeziyetçi yapının güçlü olduğu ülkelerde merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında ortaya çıkan vergi rekabeti, dikey vergi rekabetinin örneklerini oluşturmaktadır.

Farklı düzeydeki idari kademeler arasındaki vergi rekabetini ifade eden dikey vergi rekabeti, yatay vergi rekabetinin aksine sermayenin ve diğer üretim faktörlerinin bölgelerarası hareketliliği noktasında ortaya çıkan bir olgu değildir²²⁷. Dikey vergi rekabeti, hem merkezi idarenin hem de yerel idarenin aynı vergi kaynağını birbirinden bağımsız olarak belirleyecekleri vergi oranıyla vergi kapsamına alma çabasından kaynaklanan bir durumu ifade etmektedir²²⁸. Merkezi hükümet ile daha alt düzeydeki bir alt yönetim biriminin aynı vergi tabanı üzerinde vergilendirme yetkisine sahip olması durumunda bir otoritenin vergi oranlarının yükseltmesi diğer vergi otoritesi için olumsuz bir dışsallık ortaya çıkarmakta ve vergi tabanını daraltmaktadır²²⁹.

1.2.2. Ölçek İtibariyle Vergi Rekabeti

Ölçek itibariyle vergi rekabeti, rekabetçi politikaların ortaya çıktığı etki alanı itibariyle yapılan değerlendirmeyi ifade etmektedir. Bu yönüyle vergi rekabeti, ülke

²²⁵ John D. Wilson, "Tax Competition in a Federal Setting", Michigan State University, 2005, This paper has been prepared for the conference, "Fiscal Decentralization: Analysis and Perspectives," Bocconi University, USA, July 2003, p. 1.

²²⁶ Michael Keen, "Vertical Tax Externalities in the Theory of Fiscal Federalism", IMF Staff Papers, Vol. 45, No. 3, IMF, September 1998, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/staffp/1998/09-98/pdf/keen.pdf>, (09 Kasım 2008), p. 454.

²²⁷ Salmon, p. 2.

²²⁸ Ferhatoğlu, "2004 Genişlemesi Sonrasında Avrupa Birliği'nde Vergi Rekabeti ve Sonuçları", s. 3

²²⁹ John D. Wilson, "Tax Competition in a Federal Setting", p. 1

içinde ulusal ölçekte, bölgesel entegrasyonlar çerçevesinde bölgesel ölçekte veya bütün dünya geneline yayılacak şekilde küresel ölçekte ortaya çıkabilmektedir.

1.2.2.1. Ulusal Vergi Rekabeti

Vergi rekabeti, en az iki farklı vergi otoritesi arasında ortaya çıkan bir süreçtir. Ulusal ölçekte vergi rekabetinden bahsedebilmek için de ülke içinde birden çok vergi otoritesinin bulunması gerekmektedir. Bu yönüyle ulusal vergi rekabeti, vergilendirme yetkisi açısından siyasi özerkliğin söz konusu olduğu federal yapılı devletlerde ortaya çıkan bir durumdur. Ulusal ölçekte vergi rekabetinin boyutları, yerel otoritelerin otonomilerine göre farklılık arz edebilmekte, Amerika Kanada gibi federe otoritelerin geniş vergilendirme yetkisine sahip olduğu ülkelerde vergi politikasındaki farklılaşmanın boyutu artarken daha sınırlı yetkiye sahip Güney Kore, Japonya gibi ülkelerde daha sınırlı kalmaktadır²³⁰.

Federal devletlerde, vergilendirme yetkisine sahip federe devletlerin, rakiplerine oranla avantajlı duruma geçmek için rekabetçi vergilemeye başvurduklarına ilişkin örneklerle rastlamak mümkündür. Federal bir devlet olan İsviçre’de, 1970-1990 dönemi incelendiğinde kurum kazançları üzerine uygulanan vergilerin kantonlar arasında farklılaştığı görülmektedir²³¹. Ancak söz konusu farklılaşma, 1990 yılında, Federal hükümetin, vergilerin harmonize edilmesine yönelik çalışma neticesinde büyük ölçüde ortadan kalkmıştır²³².

Ulusal ölçekte vergi rekabeti uygulamalarına örnek olan bir başka ülke ise Finlandiya olmuştur. Tablo 4, 1989-2002 döneminde yerel yönetimler arasındaki vergi politikalarını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

²³⁰ Wangari Gichiru, Jennifer Hassemer, Corina Maxim, Riamsalio Phetchareun and Dong Ah Won, “Sub-Central Tax Competition in Canada, the United States, Japan, and South Korea”, Prepared for the Fiscal Federalism Network, Organisation for Economic Co-operation and Development, Workshop in International Public Affairs, OECD, May 2009, p. 9.

²³¹ 1980’li yıllarda, 26 İsviçre Kanton’unda işletmeler üzerindeki vergi yüklerinin % 2 ila % 4 arasında bir bantta farklılık arz ettiği tespit edilmiştir. Bernard Dafflon” Local Business Taxation in Switzerland: Assessment, Strategies and Conflicts”, in Giancarlo Pola (ed.), Local Business Taxation: An International Overview. Milan: Vita e Pensiero, 1991, pp. 41–66. Aktaran: Sergio Rossi and Bernard Dafflon, “Tax Competition Between Subnational Governments: Theoretical and Regional Policy Issues with Reference to Switzerland”, published in Hein E., Heise A. and Truger A., Finanzpolitik in der Kontroverse, Metropolis-Verlag, Marburg, 2004, p. 228.

²³² Sergio Rossi and Bernard Dafflon, p. 228

Tablo 4
Vergi Oranı Değişen Yerel Yönetim Sayıları, Finlandiya 1988-2002

Yıl	Vergi Oranı Değişmeyenler	Vergi Oranı Düşenler	Vergi Oranı Artanlar	Toplam Yerel Vergi Otoritesi
1989	358	1	101	460
1990	372	0	88	460
1991	359	1	100	460
1992	354	0	106	460
1993	341	0	114	455
1994	328	2	125	455
1995	438	8	9	455
1996	415	35	5	455
1997	395	44	13	452
1998	356	19	77	452
1999	355	10	87	452
2000	354	15	83	452
2001	401	6	41	448
2002	337	3	108	448

Kaynak: Aki Kangasharju, Anti Moisio, Emmanuelle Reulier and Yvon Rocaboy, "Tax Competition Among Municipalities in Finland", Urban Public Economics Review, Universidade de Santiago de Compostela, Espana, 2006, pp. 12-23, p. 16

Söz konusu dönemde 448 ila 460 yerel otoritede, 1990'ların ilk yarısında sınırlı sayıda vergi indirimi uygulaması görülürken, 1995 yılından itibaren vergi politikaları daha rekabetçi hale gelmiş ve özellikle 1996 ve 1997 yıllarında 40'ın üzerinde otoritede vergi oranlarının indirilmesi şeklinde uygulamalar hayata geçirilmiştir.

1.2.2.2. Bölgesel Vergi Rekabeti

Vergi rekabetinin önem arz eden bir diğer türünü, bölgesel entegrasyonlar çerçevesinde cereyan eden bölgesel vergi rekabeti oluşturmaktadır. Ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda benzer nitelikler arz eden veya ortak bir çerçeve oluşturmaya çalışan söz konusu entegrasyonlar içinde oluşacak rekabetçi sürecin, diğer vergi rekabeti türlerinden farklılık arz ettiği görülmektedir. Günümüzde bölgesel oluşumların en ileri

düzeyi olarak ifade edilebilecek olan Avrupa Birliği açısından vergi rekabetinin ortaya çıkaracağı sonuçlar, pek çok faktörün serbest dolaşımına ve hareketlilik seviyesinin yüksekliğine bağlı olarak daha önemli sonuçlar ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir²³³.

Avrupa Birliği temel felsefesi doğrultusunda, Roma Anlaşması'ndan hareketle Madde 95-99'da, birlik içinde rekabeti bozucu ve saptırıcı nitelikteki vergi politikalarının ortadan kaldırılmasına vergi uyumlaştırması çerçevesinde Birlik kapsamındaki ülkelerde ortak bir vergi temelini oluşturulmasına dikkat çekilmektedir²³⁴. Birlik kendi içinde ayrımcı vergi politikalarına karşı çıkmakta, tek pazar prensibinden hareketle tek pazarı tehdit edecek düzenlemeleri önlemeye çalışmaktadır²³⁵. Ancak uyumlaştırma çalışmalarının, vergi türleri açısından benzer sonuçlar ortaya koymadığı ve aynı başarıyı göstermediği görülmektedir. Özellikle dolaylı vergilerin uyumlaştırılması açısından kat edilen mesafenin dolaysız vergiler noktasında başarılamadığı söylenebilir. Dolaylı vergiler, AB'de mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını doğrudan etkilemesi nedeniyle KDV ve ÖTV alanlarında belli ölçülerde uyumlaştırılmış ancak dolaysız vergilerde ise aynı ölçülerde bir uyumlaştırma söz konusu olmamıştır²³⁶.

Birlik içinde rekabetçi sürece farklı bakışlar söz konusu olabilmektedir. Bu noktada vergi rekabetinin daha yoğun yaşandığı dolaysız vergiler açısından ortaya çıkan sorunlar, Birlik içinde vergi rekabetine olumlu yaklaşan ülkelerin var olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. AB içinde kamu harcamaları görece yüksek olan Almanya, Fransa gibi ülkeler, vergi rekabetini sınırlandırarak vergi tabanlarını koruma arzusu göstermişler ve uyumlaştırma çalışmalarının destekçisi olmuşlardır. Buna karşın görece daha küçük olan Lüksemburg, Hollanda, İrlanda gibi ülkeler ise rekabetçi

²³³ Ronald B. Davies and Johannes Voget, "Tax Competition in an Expanding European Union", Oxford University Centre for Business Taxation, Working Paper, No. WP08/30, United Kingdom, November, 2008, p. 2.

²³⁴ Fikret Erkan, **Avrupa Birliği'nde Dolaysız Vergilerin Uyumlaştırılması Ve Avrupa Birliği Mahkemesi'nin Bu Konudaki Rolü**, Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Yayın No. 2009/399, Ankara, 2009, s. 2

²³⁵ Hakan Üzeltürk, **Avrupa Birliği Vergi Sisteminde Gelişmeler**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No. 2008-36, s. 17

²³⁶ European Commission, "Tax Policy in the European Union", EU, 2000, p. 6-7.

politikalar izleyerek vergi sistemlerinde, yabancı sermayeyi teşvik edici düzenlemelere yer vermişlerdir²³⁷.

AB içindeki vergi politikaları takip eden bölümlerde detaylı olarak incelenecektir ancak bu aşamada sonuç olarak özetlemek gerekirse, Birlik içinde, vergi rekabetine ilişkin ortak bir tavrın söz konusu olmadığı ve dolaylı vergiler açısından uyumlaştırma, dolaysız vergiler noktasında ise yakınlaştırma sürecinin söz konusu olduğu vurgulanabilmektedir²³⁸.

1.2.2.3. Küresel Vergi Rekabeti

Vergi rekabetinin en dikkat çekici türü küresel ölçekte gerçekleşen rekabet türüdür. Faktörlerin serbest dolaşımının hızlanması ile birlikte, rekabetçi süreç küresel bir hal almış ve dünya ölçeğinde vergi rekabeti üzerine çalışmalar önem kazanmıştır. Esasen vergi rekabeti, yerel ölçekte veya bölgesel nitelikli olsa dahi faktörlerin serbest dolaşımı ortamında konu küresel bir olgu haline gelmektedir. Zira rekabetçi otoriteler, uygulayacakları vergi politikaları ile yerel veya bölgesel ölçekli düşünseler dahi küresel aktörler için düşük vergi, her zaman bir cazibe unsuru olmakta ve ortaya çıkacak tepki küresel boyutlara ulaşabilmektedir.

1.2.3. Vergi Türleri ve Yapısı Açısından Vergi Rekabeti

Ülkeler, vergi rekabeti sürecinde üretim faktörleri üzerinde yük oluşturan farklı vergi türleri veya sosyal güvenlik ödemeleri açısından rekabete girişebildikleri gibi, vergi harcamaları vasıtasıyla avantajlar elde etmeye çalışabilmektedirler. Bu yönüyle vergi rekabeti farklı uygulamalar açısından da sınıflandırmaya tabi tutulabilmektedir.

1.2.3.1. Dolaylı Vergiler Açısından Rekabet

Dolaylı vergiler; üretim ve ithalata bağlı vergiler olup, üretim birimleri üzerinden alınan vergileri, ithalde alınan vergileri, ulaştırma ve sigorta gibi hizmetler, finansal işlemler ve sermaye işlemleri üzerinden alınan diğer spesifik vergileri ve üretimden alınan sair vergileri kapsamaktadır. Gerek kapsam gerekse de hasılat

²³⁷ Özer, ss. 80-82.

²³⁸ Üzeltürk, s. 17.

açısından en dikkat çekici dolaylı vergiler KDV ve ÖTV'dir²³⁹. Vergilendirmeye ilişkin rekabetçi süreçte dolaylı vergilerin aktif olarak kullanıldığını kanıtlayacak bulgulara rastlamak çok olanaklı değildir. Rekabetin aksine dolaylı vergiler için ortaya çıkan genel trend söz konusu vergilerin uyumlaştırılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında dolaysız vergilerde gerçekleşen rekabet toplam vergi hasılatı içinde dolaylı vergilerin artması ile sonuçlanabilmektedir.

KDV gibi tüketim vergilerindeki artışlardan sağlanan gelirler karşılığında dolaysız vergiler ve sosyal güvenlik primlerinin indirilmesi neticesinde karşılaşılan gelir kayıplarının telafi edilmesi konusu, politika karar vericilerinin başvurdukları bir yöntem olarak dikkat çekmektedir²⁴⁰. Tüketimden alınan vergilerin, gelirden alınan vergilere göre ekonomik büyüme için daha faydalı olduğu, vergilerin tasarrufları ve işgücü arzı ile ilgili kararları etkileme özellikleri ile ilişkilendirilmekte ve dolaylı vergilerin tercihi noktasında önemli bir argüman olarak kullanılmaktadır²⁴¹.

1.2.3.2. Dolaysız Vergiler Açısından Rekabet

Vergi rekabeti olarak adlandırılan olgu esasen dolaysız vergiler kapsamında yaşanan bir süreci ifade etmektedir. Hareketli ve esnek faktörler üzerindeki yükü azaltacak şekilde başta KV özelinde olmak üzere hayata geçirilen düzenlemeler, söz konusu faktörler için ülkeleri cazip hale getirmektedir. Bu yönüyle üretim üzerinde önemli bir maliyet unsuru oluşturan sosyal güvenlik primlerindeki ve KV'ndeki indirimlerin GSMH büyümesine olan etkisinin gerek dolaylı vergilerden gerekse de diğer dolaysız vergilerden daha yüksek olduğu öne sürülmektedir. Örneğin %10 KV indiriminin %1-2 GSMH artışına yol açacağı, ücretlerden alınanlar dahil diğer vergilerdeki indirimlerin bu açıdan zayıf olduğu ileri sürülmektedir²⁴².

²³⁹ Biltekin Özdemir, "Vergi Sistemlerinde Dolaysız Vergilerden Dolaylı Vergilere Kayış ya da Tüketim Vergilerinin Artan Ağırlığı", Maliye Dergisi, Sayı. 157, Temmuz-Aralık 2009, s. 12.

²⁴⁰ Özdemir, s. 15

²⁴¹ "Macroeconomic Effects Of A Shift From Direct To Indirect Taxation: A Simulation For 15 EU Member States", Note presented by the European Commission services (DG TAXUD) at the 72nd meeting of the OECD Working Party No. 2 on Tax Policy Analysis and Tax Statistics, Paris, 14-16 November 2006. <http://www.oecd.org/dataoecd/43/56/39494151.pdf>, (19 Aralık 2009), p. 1.

²⁴² Young Lee and Roger H. Gordon "Tax structure and economic growth", Journal of Public Economics, Vol. 89, 2005, www.oecd.org/dataoecd/43/56/39494151.pdf, (10 Aralık 2008, p. 1041, pp. 1027-1043).

Aynı şekilde, rekabet gücünün vergi türlerine farklı tepki verdiği, KV’ndeki indirimlerin uluslararası rekabet üzerinde doğrudan etkili olduğu Kuzey ülkelerindeki düşük oranları açıklamak için kullanılan bir gerekçe olarak ortaya çıkmaktadır²⁴³. Ancak rekabetçi süreç bütün dolaysız vergiler için aynı yönde gerçekleşmemektedir. Bu noktada ülkeler için hareketliliği yüksek olan faktörlere yönelik vergisel düzenlemeler ön plana çıkmaktadır. Bir kısım İskandinav ülkelerinin, daha hareketli olan sermaye gelirleri (faiz, kar payı ve sermaye kazançları) üzerinden daha düşük ve düz oranlı bir vergi alırken emek gelirlerinden daha yüksek ve artan oranlı bir verginin alındığı ikili gelir vergisi sistemini yürürlüğe koymuş olmaları bu kanıyı doğrular niteliktedir²⁴⁴.

1.2.3.3. Vergi Harcamaları Açısından Rekabet

Bir vergi sisteminde, matrahı azaltacak şekilde uygulanan istisna, muafiyet, indirim gibi uygulamaların bütünü şeklinde tanımlanan vergi harcamaları²⁴⁵ ülkeler arasında kanuni oran ile efektif oran arasında ortaya çıkaracağı marj açısından vergi rekabetinin bir unsuru olabilmektedir. Kanuni olarak yüksek görünen bir oran söz konusu uygulamalar ile aşağı çekilerek üretim faktörleri üzerindeki efektif yükü azaltmak yoluyla ülkeleri, rakipleri karşısında avantajlı konuma getirebilmektedir.

1.2.3.4. Sosyal Güvenlik Yükleri Açısından Rekabet

Sosyal güvenlik ödemeleri, özellikle emek üzerinde ortaya çıkardıkları maliyet ile hem emek faktörü açısından hem de emek istihdam eden firmalar açısından ek bir yük teşkil etmektedir. Bu yönüyle sosyal güvenlik alanındaki uygulamalar emek faktörünün yerleşim yeri tercihinde rol oynayabildiği gibi, emek yoğun faaliyet gösteren çok uluslu firmaların ülke seçiminde etkili olabilmektedir.

²⁴³ Stephane Garelli “IMD World Competitiveness Yearbook 2005”, Lausanne, Switzerland, 2005, <http://www.imd.ch/about/pressroom/pressreleases/IMD-World-Competitiveness-Yearbook-005.cfm?bhcp=1>, 10Aralık 2008, p. 1.

²⁴⁴ Aktan ve Vural, s. 4

²⁴⁵ Jim Saxton, “Tax Expenditures: A Review and Analysis”, Joint economic Committee, United States Congress, USA, August, 1999, p. 2, pp. 1-13

1.2.4. Sonuçları İtibariyle Vergi Rekabeti

Vergi rekabetinin etkilerine ilişkin genel olarak iki farklı görüş ortaya konmaktadır. Buna göre vergi rekabeti gerek rekabete giren vergi otoriteleri açısından gerekse de ekonominin diğer aktörleri açısından yararlı veya zararlı sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir²⁴⁶. Yararlı vergi rekabeti görüşü, kaynakların daha etkin kullanımını sağlama ve kamu harcamalarını disipline etme gibi birtakım refah artırıcı etkilere dayalı olarak savunulan bir yaklaşımdır. Öte yandan vergi rekabetinin zararlı olduğu fikri literatürde daha çok taraftar sahip olan bir görüştür ve küresel ölçekte de sorun büyük ölçüde zararlı vergi rekabeti şeklinde ifade edilmektedir. Sınırsız rekabet sonucu oluşan vergi rekabeti beraberinde getirdiği olumsuzluklar ile vergi rekabetiyle hedeflenen amaçların tersine refah kaybına neden olmaktadır²⁴⁷.

1.2.4.1. Yararlı Vergi Rekabeti

Rekabet konusu son yıllarda iktisadın pek çok alanında analizlerin dikkat çektiği bir konu haline gelmiştir. *Adam Smith*, kanunlara uygun olarak kendi çıkarı için hareket eden bireyin, serbest rekabet koşullarında aynı zamanda toplumun çıkarına hizmet etmiş olacağını ileri sürmüştür²⁴⁸. Rekabete ilişkin düşünceler *Adam Smith*'e kadar uzanmakta ve günümüzde de genel olarak rekabet kavramı evrensel olarak pozitif sonuçlar doğuran bir olgu olarak kabul edilmektedir. Rekabet, kavram olarak mutlak karşıtı olan tekel ya da kartele göre ekonomik sonuçları itibariyle daha ideal bir durumu ifade etmektedir. Firmalar, rekabetçi bir ortamda daha yenilikçi hareket edecekler, maliyetlerini düşürmeye çalışacaklar, pazar olanaklarını daha iyi değerlendirerek müşteri odaklı hareket ederek rakipleri karısında başarılı olmaya çalışacaklardır. Tekel durumunda ise verimliliği artırma ve maliyetleri düşürme noktasında olumlu katkı

²⁴⁶ Joann M. Weiner and Hugh J. Ault, "The OECD's Report on Harmful Tax Competition", National Tax Journal, Vol 51, No. 3, September 1998, p. 601.

²⁴⁷ Giray, "Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları", s. 94

²⁴⁸ Georgi Angelov, "Tax Harmonization or Tax Competition?", Balkan Parliament International Conference, AUBG, 14 October 2005, http://georgiangelov.com/wp-content/uploads/tax_harmonization.pdf, (12 Aralık 2008), p. 2.

sağlayan söz konusu davranışların hiçbirine gerek duyulmayacak toplum açısından fiyat ve üretim düzeyi noktasında daha etkinsiz bir sonuç ortaya çıkabilecektir²⁴⁹.

Genel olarak vergi rekabetinin faydaları üzerine odaklanan görüşler de büyük ölçüde rekabetin bütün alanlarda yarattığı olumlu sonuçların vergi alanında yaşanması durumunda da benzer sonuçları yaratacağı üzerine yoğunlaşmaktadır. Rekabetin, yaşam standardının yükselmesinin başlıca koşulu²⁵⁰ olduğu dile getirilmekte ve yine aynı şekilde vergileme alanında yaşanacak rekabetinde bireylerin ve toplumların yaşam standardının yükselmesine katkı sağlayacağı ileri sürülmektedir.

1.2.4.2. Zararlı Vergi Rekabeti

Sınırsız rekabet sonucu oluşan zararlı vergi rekabeti, oluşturduğu olumsuzluklar ile vergi rekabetiyle hedeflenen amaçların tersine kimi zaman refah kaybına neden olabilmektedir²⁵¹. Özellikle OECD 1996 yılından başlayarak zararlı vergi rekabetini önlemeye yönelik çalışmalar yapmakta ve çeşitli önlemler hayata geçirmektedir²⁵². OECD'nin de işaret ettiği gibi bazı vergi rekabeti uygulamaları, dünya refahını optimum noktasının altına düşürmekte ve kaynak dağılımını bozarak vergi rekabeti uygulamalarından beklenen pozitif amaçların gerçekleşmesini tehdit etmekte ve birtakım sorunlar yaratabilmektedir²⁵³.

Vergi rekabetinin zararlı yönlerinin altının çizilmesi, zararlı vergi rekabeti şeklinde bir tanıımı ortaya koymayı zorunlu kılmaktadır. Zararlı vergi rekabetinin tanımlanmasına ilişkin problem ise vergi rekabetinden kazanan ve kaybeden tarafların belirlenmesinin zorluğundan ileri gelmektedir. Vergi rekabetinde hükümetler açısından, bireyler açısından, küresel dünya açısından sonuçların ortaya konması, kazanan ve kaybeden tarafların kimler olduğunun belirlenmesi gibi soruların cevaplanması zararlı

²⁴⁹ Victoria Curzon Price, "Fiscal Competition and the Optimisation of Tax Revenues for Higher Growth", Legatum Institute, Presented at Legatum Prosperity Symposium, 20-21 June 2008, Brocket Hall, United Kingdom, <http://www.li.com/downloads/Curzon%20Price%20-%20Fiscal%20Competition.pdf>, (12 Aralık 2008) p. 3.

²⁵⁰ Alan Greenspan "Competition is Essential to Rising Living Standards", From remarks by the Chairman of the US Federal Reserve Board, Jackson Hole, Wyoming. The Independent Newspaper Webi 1 September 2005.

²⁵¹ Giray, "Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları", s. 94

²⁵² Price, p. 2.

²⁵³ Giray, "Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları", s. 110

vergi rekabetinin çerçevesinin çizilmesi açısından önem arz etmektedir²⁵⁴. Daha çok OECD'nin çerçevesini çizdiği zararlı vergi rekabetinde; vergi cennetleri ve tercihli vergi rejimleri iki tartışma alanı olarak ön plana çıkmakta²⁵⁵, bununla birlikte dibe doğru yarış, kamu finansman sorunları, yatırımlar üzerindeki saptırıcı etkiler, sosyal refah kaybı gibi konular da zararlı vergi rekabeti içinde ele alınan konular olarak dikkat çekmektedir.

1.3. Vergi Rekabetinde Amaç ve Araçlar

Ülkelerin vergi rekabeti sürecinde hedef aldıkları değişkenler ve amaçlarına yönelik kullandıkları araçlar farklılık arz edebilmektedir. Ülkeler ihtiyaç duydukları öncelikli faktöre göre düzenlemelere gidebilmekte ve bu amaca yönelik vergi yükünü azaltacak uygulamaları çeşitlendirebilmektedir. Literatürde yaygın bir şekilde ortaya çıkan genel kabul, temel aracın KV, öncelikli amacın ise doğrudan yabancı yatırımlar olduğunu ortaya koysa da nitelikli emek gücü ve finansal sermaye de ekonomilerin ihtiyaçlarına göre ön plana çıkan amaçlar olarak dikkat çekmekte bununla birlikte hedeflenen değişkene göre seçilecek araçlar da farklı şekillerde belirlenebilmektedir.

1.3.1 Vergi Rekabetinden Beklenen Amaçlar

Vergi rekabetinden beklenen öncelikli amaçlar literatürde doğrudan yabancı yatırımlar, nitelikli işgücü hareketleri ve finansal sermaye olarak ortaya konmaktadır²⁵⁶. Bunlar içinde de doğrudan yabancı yatırımların, gerek ekonomiye yaptığı katkılar gerekse de daha uzun vadeli faydalar sağlaması açısından ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak bütün ülkeler için söz konusu faktörün birincil amaç olduğunu ortaya koymak doğru olmayacak, ülkelerin ihtiyaçlarına göre hedef değişkenlerin farklılık arz ettiğini belirtmek daha doğru bir ifade olacaktır. Özellikle mevcut kapasitede sorunlar yaşamayan ülkeler için nitelikli işgücü hareketlerinin daha önemli bir değişken olduğu bunun yanında tasarruf sıkıntısı yaşayan ve mali piyasaları derin

²⁵⁴ Terry Dwyer, "Harmful Tax Competition and the Future of Offshore Financial Centres Such as Vanuatu", Pacific Economic Bulletin, p. 53.

²⁵⁵ OECD, "Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue" OECD Report, 1998, <http://www.oecd.org/dataoecd/25/26/44430243.pdf>, (2 Ocak 2009), p. 8.

²⁵⁶ Assaf Razin and Efraim Sadka, "Tax Competition and Foreign Direct Investment: Is There a Race to the Bottom?", The Pinhas Sapir Center for Development Tel Aviv University, Discussion Paper No. 6-2008, 2008, p. 2.

olmayan ülkeler içinse sermaye ihtiyacının daha öncelikli bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığı düşünülebilmektedir.

1.3.1.1. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkelerin vergi rekabeti çerçevesinde hedefledikleri temel değişken doğrudan yabancı yatırımlardır. Diğer faktörlere göre ekonomiye yaptığı katkıların daha fazla olması ve vade açısından daha uzun süreli olması DYY'ları temel hedef olarak ön plana çıkarmaktadır. Yabancı yatırım, yatırılabilir kaynakların kişi ve kuruluşlar tarafından bir başka ülkeye taşınması olarak tanımlanabilmektedir²⁵⁷. DYY ise menkul kıymet alımlarını ifade eden portföy yatırımları dışında kalan, yabancı yatırımcıların tek başlarına veya yerli yatırımcılarla ortaklık kurarak gerçekleştirdikleri yatırımları ifade etmektedir²⁵⁸.

DYY'ların da dünya genelindeki artışlarının diğer faktörlere benzer şekilde küreselleşmenin hızlandığı 1980'ler sonrasında rastlamaktadır. Portföy yatırımı ve DYY şeklinde ortaya çıkan sermaye hareketleri incelendiğinde, birinci tür yatırımlarda vergi ve faizlerin temel değişken olduğu görülürken, DYY'lar için vergi teşvikleri yanında çok daha kapsamlı bir faktör kümesinin ortaya çıktığı görülmektedir. DYY'lar için vergi önlemleri şüphesiz etkili olurken bunun yanında aynı ve nakdi teşvikler, altyapı, ucuz emek, siyasi istikrar gibi pek çok faktörün etkili olduğu düşünülmektedir²⁵⁹.

1.3.1.2. Nitelikli İşgücü Hareketleri

Nitelikli işgücünün ülke ekonomileri için öneminin artması esasen küreselleşme süreci ve üretim tekniklerinin değişmesiyle birlikte ortaya çıkan bir gelişme olarak dikkat çekmektedir. Küreselleşmenin yarattığı fırsatlar, siyasi sınırların bağlayıcılığının giderek azalması, kültürler arası etkileşimin artması, teknik ilerleme, bilişim teknolojilerindeki ilerleme gibi gelişmeler işgücünün geçmişe göre hareketliliğini önemli ölçüde artırmaktadır. Bununla birlikte ekonomide yaşanan

²⁵⁷ T.C. DPT, "Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları-Özel İhtisas Komisyonu Raporu", İçinde: VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Mayıs 2000, Ankara, s. 1

²⁵⁸ Kadir Karagöz, "Türkiye'de Doğrudan Yabancı Yatırım Girişimlerini Belirleyen Faktörler: 1970-2005", Journal of Yaşar University, Vol. 2, No. 8, s. 930.

²⁵⁹ Reint Gropp and Kristina Kostial, "The Disappearing Tax Base: Is Foreign Direct Investment Eroding Corporate Income Taxes?", IMF Working Paper, No: 00/173, IMF, 2000, p. 13.

dönüşümlerin hizmet sektörünü ön plana çıkarması ve teknoloji yoğun alanlarda ortaya çıkan nitelikli işgücü ihtiyacı üretimde söz konusu faktörün rolünü ön plana çıkarmaktadır. Ülkelerde yetişmiş işgücüne duyulan ihtiyaç, sanayileşme ve ekonomik gelişmeyle birlikte doğru orantılı bir nitelik arz etmektedir. Bankacılık, sigortacılık, bilişim gibi alanlardaki ilerlemenin yanında hemen hemen her sektör için belli aşamaların teknik altyapı gerektirmesi neticesinde eğitilmiş ve nitelikli işgücüne olan talep artmaktadır²⁶⁰.

Dolayısıyla dünya ölçeğinde emek hareketlerinin niteliğinde, ortaya çıkan bu ihtiyaca göre bir değişim yaşanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişmekte olan ülkelerde yaşanan insan arzı yetersizliğine bağlı emek gücüne duyulan ihtiyaç, günümüzde artan rekabet koşullarıyla yerini nitelikli insan gücüne olan talebe bırakmaktadır²⁶¹. Savaş sonrası emek göçü büyük ölçüde nitelik gerektirmeyen, zor koşullarda, düşük ücretle, sınırlı süreli olarak ve geri dönmek şartıyla gerçekleştiği görülmektedir²⁶². Ancak günümüzde süreç tamamen farklı bir şekilde yaşanmakta, ülkeler nitelikli emeğe cazip düzenlemeler sağlayabilmekte ve süresiz oturma hakkına kadar özel düzenlemelere yer verilebilmektedir. Nitekim *Schröder*'in, 2000 yılı başında bilgisayar sektöründeki uzmanlara ve ileri teknoloji alanındaki işgücüne yeşil kart uygulanacağını açıklaması, nitelikli işgücünün ekonomiler açısından önemini ortaya koymaktadır²⁶³. Emek piyasası açısından vergi rekabetinin ortaya çıkardığı etkiler özellikle nitelikli işgücü açısından önem arz etmektedir. Nitelikli işgücü günümüzde, vergi rekabetinin temel amaç değişkenlerinde biri haline gelmekte ve ülkeler nitelikli emeği ülkelerine çekmek için vergi sistemlerinde özendirici uygulamalara yer verebilmektedirler. Vergi, genel itibarıyla bireylerin kullanılabilir gelirlerinde ve kişisel refahlarında bir azalmaya yol açtığı için bireylerin, vergi otoritelerinin uygulamalarını yakından takip etmeleri kaçınılmaz olmaktadır²⁶⁴. Buradan hareketle ülkelerin bireylerin

²⁶⁰ Jacob Mincer, "Human Capital, Tehcnolgy, and the Wage Structure: What do Time Series Show?", NBER, Working Paper, No: 3581, NBER, p. 3.

²⁶¹ Ayhan Gençler, "Almanya'nın Göçmen Politikalarında Yeni Yönelişler", Kamu-İş, Cilt. 7, Sayı. 2, 2003, s. 5, ss. 1-6

²⁶² Thomas Straubhaar, "New Migration Needs a NEMP(A New European Migration Policy) and not (Only) a German Einwanderungsgesetz", HWWA-Hamburg Institute of International Economics, Europa Kolleg, Hamburg, CEPR London, 2001, <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/19456/1/95.pdf>, (10 Ocak 2009), p. 4.

²⁶³ Gençler, s. 5

²⁶⁴ Turgay Berksoy ve İbrahim Demir, "Vergileme Üzerine Politik Etkiler", 19. Türkiye Maliye Sempozyumu'nda sunulan tebliğ, 10-14 Mayıs 2004, Antalya, s. 516, 513-532

tutumlarını da dikkate alarak, nitelikli emeği çekecek şekilde vergi politikaları izlemeleri, rekabetçi vergileme sürecinde anlamlı bir politika haline gelmektedir.

1.3.1.3. Finansal Sermaye Akımları

Sermaye faktörünün ülkeler açısından önemi göz ardı edilemez bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır. Dünya genelinde ortaya çıkan sermaye hareketleri doğrudan yabancı yatırım niteliğinde olabildiği gibi kimi zaman kısa vadeli kar amaçlı hareket eden finansal sermaye şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Sıcak para olarak da adlandırılan bu olgu küreselleşmenin beraberinde getirdiği imkanlarla birlikte kar potansiyeli yüksek ülkeler için önemli bir potansiyel olurken, sermaye sahipleri içinse kısa vadeli yüksek kar olanaklarını ortaya çıkarmıştır. Sıcak para hareketlerindeki artışlar her zaman olumlu sonuçlar ortaya çıkarmamakta kimi zaman mali krizlerin tetikleyicileri olarak dikkat çekmektedirler. 1990'lar ve 2000'lerde Latin Amerika ülkelerinde yaşanan krizler ve Asya krizlerindeki örneklerde olduğu gibi ya krizlerin tetikleyicisi olmuşlar, ya da yaşanan istikrarsızlıkların boyutlarının büyümesine yol açmışlardır²⁶⁵.

Bütün potansiyel olumsuz etkilerine karşın sıcak para, özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli bir kaynak olma niteliği taşımaktadır. İç tasarruf yetersizliğine bağlı olarak bazı durumlarda kamu finansmanı için bir araç olarak ön plana çıkan kısa vadeli sermaye kimi zaman da özel kesim aktörlerin finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında rol oynamaktadır. Dolayısıyla ülkeler kısa vadeli kazanç arayışı içinde olan finansal sermayeyi ülkelerine çekmek için yüksek faizin yanında bazı vergisel teşvikler uygulama yoluna da gidebilmektedirler. Finansal sermaye için vergi sistemlerinde yer alan teşviklerin rolünün yanında gelişmiş olan ülkelerdeki düşük faiz ve büyüme oranlarının da, gelişmiş ülkelerin tercihinde rol oynadığı görülmekte dolayısıyla sadece vergi teşvikleri çerçevesinde konunun açıklanması yetersiz kalabilmektedir. Sıcak para için altının çizilmesi gereken bir diğer nokta ise, söz konusu sermayenin ülkeye girişte yarattığı etkiler ile çıkış aşamasında ortaya çıkardığı etkilerin

²⁶⁵ 1994 Meksika, 1997 Asya, 1998 Rusya, 1999 Brezilya, 1994, 2000, 2001 Türkiye krizlerinde sıcak para hareketlerinin önemli rol oynadığı dikkat çekmektedir. Özer, s. 53.

tamamen zıt olduğu ve dolayısıyla ÷lkeler için politika aşamasında bu durumun da dikkate alınması gerekmektedir.

1.3.2. Vergi Rekabetinde Kullanılan Araçlar

Genel teşvikler, bütün mükelleflerin yararlanabileceği çeşitli vergisel kolaylıkları kapsamaktadır. Genel teşviklerin ele alınmasından önce vergi teşviki kavramının genel çerçevesinin çizilmesi daha kapsamlı bir analiz için önem arz etmektedir. Vergilerin kamu finansmanının temel aracı olarak kullanılmasını ifade eden fiskal fonksiyonunun yanında bazı ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşmak için kullanılabileceği görüşü müdahaleci devlet anlayışıyla birlikte literatürde yerini almaya başlamıştır. Bu çerçevede verginin, ekstra mali fonksiyonu olarak ifade edilen bu amaçlara ulaşmak için kullanımı giderek yaygınlaşmış, vergi politikası olarak yeni bir çalışma alanı ortaya çıkmıştır. Verginin ekstra mali fonksiyonlarının başında da vergi politikasının belli ekonomik faaliyetleri öne çıkaracak şekilde teşvik uygulamalarının vergi sistemlerinde yer alması gündeme gelmiştir.

Teşvik kavramı, literatürde belirli ekonomik faaliyetlerin emsallerine oranla daha hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla devlet tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi ve gayrimaddi destek, yardım ve özendirilmelerin bütünü şeklinde tanımlanmaktadır²⁶⁶. Vergi teşvikleri ÷lkelerin kalkınma stratejilerine uyumlu olarak belli yatırımcıları veya belli kategorilerdeki ekonomik faaliyetleri hedef alan mali uyarıcılar şeklinde ortaya çıkmaktadır²⁶⁷. ÷lkeler, rekabetin giderek arttığı günümüzde vergi sistemlerinde yaptıkları düzenlemeler ile bazı sektörleri veya üretim faktörlerini diğerlerine göre kayırdıkları gözlenmekte ve bu yolla küresel ölçekte avantajlı duruma gelmeye çalışmaktadırlar.

Vergi teşvikleri büyük ölçüde vergi sistemlerindeki indirim, istisna, muafiyet ve erteleme gibi yöntemlerle sağlanmaktadır. Bu yönüyle teşviklerin ilk bakışta vergi hasılatını azaltabileceği düşünölebilmektedir. Ancak teşvik uygulamaları neticesinde ekonomik faaliyetler üzerinde meydana gelecek etkiler uygulamada gerek vergi hasılatı

²⁶⁶ Recep Bıyık ve Aydın Kıratlı, **Vergi Teşvikleri ve Korumaları**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Yıldız Ofset, İstanbul, 2001, s. 9

²⁶⁷ Gurtner and Christensen, p. 4

gerekse de ekonomik sonuçlar açısından olumlu sonuçlar ortaya çıkarabilecektir. Amaca uygun olarak selektif ve rasyonel inşa edilmiş bir teşvik sistemi yatırımları uyarabilmekte, verimliliği ve üretkenliği artırabilmekte, yeni iş sahalarının ortaya çıkabilmesini sağlayabilmekte ve ekonomik faaliyetlerin genişlemesiyle vergi matrahını büyütürken vergi hasılatını artırabilmektedir.

Vergi teşvikleri; ülkenin ekonomik önceliklerini ve kalkınma stratejilerini dikkate alacak şekilde ekonomik amaçlı olabileceği gibi, bazı mükelleflerin özel durumlarını dikkate alacak şekilde sosyal amaçlı veya vergi idaresinin bazı uygulamalarına odaklanarak idari ve teknik amaçlı olarak düzenlenebilmektedir²⁶⁸. Her ne şekilde olursa olsun teşvik uygulamalarının amacına ulaşabilmesi için sonuçlarının hesaplanabilir olması, genel kapsamlı olmaktan ziyade özel ve selektif olması, normal koşullarda ortaya çıkabilecek durumları teşvik kapsamına almaması ve rekabet yapısından yoksun işletmeleri ortaya çıkarmaması gerekmektedir.

1.3.2.1. Oran İndirimi

Küresel vergi rekabetinde kullanılan araçların başında oran indirimleri gelmektedir. Vergi oranı, mükellef psikolojisini de etkileyen ve bir vergiye ilişkin dikkat çeken ilk unsur olması açısından rekabetçi vergilemeye hizmet eden en önemli araç konumundadır. Ülkeler hareketli faktörler üzerine uygulanan vergilerin oranlarında indirimlere gitmek yoluyla ülkelerini, rakiplerine göre cazip hale getirmeye çalışmaktadırlar. Kanuni oranlarda yapılacak indirimlerin olumlu etki yaratacağı kaçınılmaz olsa da bu nokta da asıl önemli olanın, faktörler üzerindeki net vergi yükünü azaltması açısından efektif vergi oranlarında meydana gelecek indirimlerin daha etkili olacağının altının çizilmesi gerekmektedir²⁶⁹.

1.3.2.2. Genel Amaçlı Teşvikler

Vergi rekabeti çerçevesinde ele alınabilecek olan genel amaçlı teşvikler, yerleşik veya yerleşik olmayan bütün mükellefleri kapsayacak şekilde uygulanan ve

²⁶⁸ Ekonomik amaçlı teşviklere yatırım indirimi, sosyal amaçlı teşviklere sakatlık indirimi, teknik ve idari amalı teşviklere mükerrer vergilemeyi önleyecek şekilde iştirak kazançları istisnası örnek gösterilebilir. Bıyık ve Kıratlı, s. 9-10

²⁶⁹ Ronald B. Davies and Johannes Voget, “Tax Competition in an Expanding European Union”, The Institute for International Integration Studies Discussion Paper Series, No. 276, January 2009, p. 12.

herkesin yararlanabileceği istisna, muafiyet, indirim gibi vergisel düzenlemelerden oluşmaktadır. Vergi rekabeti olarak adlandırılan süreç aslında ülkelerin teşvik rekabetini ifade eden bir yarış ifade etmektedir ve dolayısıyla vergi sistemleri inşa edilirken ülkeler mümkün olduğunca daha fazla üretken faktörü ülke içine çekebilecek şekilde cazip uygulamalara gitmekte ve vergi sistemlerindeki matrah azaltıcı ve vergi yükünü düşüren önlemler yaygınlaşmaktadır. Bu uygulamalar ülkelerin kalkınma stratejilerine ve ekonomik hedeflerine göre belli alanlarda seçici olarak uygulanan önlemler ve ayrıcalıklı düzenlemeler şeklinde ortaya çıkmaktadır²⁷⁰. Hızlandırılmış amortisman, yatırım indirimi, finansman fonu, vergi iadesi, zarar mahsubu, sosyal güvenlik katkısı gibi önlemler ülkelerin genel amaçlı teşvikler kapsamında vergi sistemlerinde yer verdikleri uygulamalar olarak dikkat çekmektedir²⁷¹. Vergi teşvikleri konusu küresel vergi rekabeti çerçevesinde ele alındığında önemli olan vergi sistemlerinde yer verilen teşviklerin, yerleşik olmayan faktörlerin özellikle de sermayenin ülkeye çekilmesi olmaktadır. Zira ülkelerin bu uygulamalarla hedef aldığı temel değişten ülke dışındaki sermaye olmaktadır. Ülkeler bu uygulamalar ile toplayabileceği vergiden vazgeçerken bunu hiç şüphesiz ülkeye gelecek ek faktörlerin ülke ekonomisine yapacağı katkı beklentisi ile gerçekleştirmektedir.

²⁷⁰ Gurtner and Christensen, p. 4

²⁷¹ Mustafa Duran, **Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları**, Hazine Müsteşarlığı, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Araştırma ve İncele Dizisi, No: 33, 2003, s. 27.

Tablo 5
Vergi Teşviklerinin Genel Sınıflandırması

Kategori	Spesifikasyonlar
Kar/Gelir esaslı teşvikler	Standart kurumlar vergisi oran indirimi, vergi tatili, zararların mahsubu
Sermaye yatırımları esaslı teşvikler	Hızlandırılmış amortisman, yatırım indirimi, faiz kazançları istisnası; ar-ge kredileri
Emek esaslı teşvikler	Soysal güvenlik yükümlülüklerinin azaltılması; istihdam edilen çalışan sayısına veya emeğe yapılan ödemelere göre vergilendirilebilir kazançlarda çeşitli indirimler
Satış esaslı teşvikler	Toplam satışlara bağlı olarak gelir vergisi indirimleri
Katma değer esaslı teşvikler	Net kazançlara bağlı olarak gelir vergisi kredisi ve gelir vergisi indirimleri

Kaynak: Bruno Gurtner and John Christensen, “The Race To The Bottom: Incentives For New Investment?”, October 2008, Tax Justice Network, p. 4, pp. 1-20

Uygulanan vergi teşvikleri odaklandığı hedef değişene göre gelire, sermaye yatırımlarına, emeğe, satışlara veya katma değere yönelik olarak farklı şekiller alabilmektedir. Örneğin hızlandırılmış amortisman, faiz kazançları istisnası gibi önlemler sermayeye yönelirken, zararların ileriye-geriye mahsubu, vergi tatili gibi uygulamalar özellikle karların ya da gelirlerin daha az vergilendirilmesine yönelik olarak uygulanan yöntemler olarak dikkat çekmektedir. Ülkeler küresel rekabette hangi değişkene yönelmişlerse vergi sistemlerinde uygulayacakları teşviklerde bu noktada seçici bir şekilde söz konusu değişkene odaklanmaktadır.

1.3.2.3. Özel Amaçlı Teşvikler

Özel amaçlı teşvikler, vergi mükellefiyeti noktasında yerel ve küresel ölçekte ayrımcılık gözeten ve bazı durumlarda sadece yerleşik olmayan üretim faktörlerine

odaklanan uygulamalardır²⁷². Özel amaçlı teşviklerin yaygınlaşması özellikle milliyet esaslı olarak ayrımcılık gözetmesiyle, vergilemede adalete ilişkin kaygıları gündeme getirebilmektedir.

1.3.2.3.1. Serbest Bölgeler

Serbest bölgelerin ilgi odağı haline gelmesi dünya ekonomisindeki dönüşümle bağlantılı olarak özellikle 1980'lerden sonra ortaya çıkmış bir durumdur. İthal ikameci anlayışın terk edilip dışa açık serbest ekonomik modelin benimsenmesi ve aynı zamanda çok uluslu şirketlerin stratejileri, serbest bölgelerin dünya genelinde yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir²⁷³.

Serbest bölgeler genel olarak; ülkenin siyasi sınırları içinde olmakla beraber, dış ticaret, vergi ve gümrük mevzuatının uygulanması bakımından gümrük hattı dışında sayıldığından, ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin yasal düzenlemelerin uygulanmadığı, yapılan sınai ve ticari faaliyetler için daha geniş muafiyet ve teşviklerin tanındığı, ülkenin diğer kısımlarından fiziki olarak ayrılan ve ticari, endüstriyel ve hizmet faaliyetlerinin yapıldığı yerler olarak tanımlanmaktadır²⁷⁴. Fiziksel olarak ülke sınırları dahilinde yer alan bölgeler olsalar da hukuken ülke dışında kabul edilen serbest bölgelerin vergi rekabeti aracı olması tartışmalı olsa da son yıllarda rekabetteki gelişmelerle birlikte serbest bölge uygulamalarında dünya genelinde önemli bir artış gözlenmektedir²⁷⁵.

Değişik ülkelerdeki serbest bölge uygulamaları arasında “gümrük hattı dışında sayılma” ve “özel teşviklerin sağlanması” gibi ortak özellikler bulunmakla beraber, ülkelerin ekonomi ve ticaret politikalarının yanı sıra, sosyal ve siyasal durumlarına göre de bazı farklılıklar söz konusu olabilmektedir. Bunun sonucunda serbest bölgelerin²⁷⁶

²⁷² Thomas F. Field, “Tax Competition in Europe and America”, Tax Notes, Vol: 98, No: 14, March 31, 2003, p. 2045, Aktaran: Saraç, s. 126.

²⁷³ Çiğdem B. Kocaman, “Serbest Bölgelerin Makroekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 56, Sayı. 3, 2007, p. 104.

²⁷⁴ Serdar Akar, “Serbest Bölgeler”, Türk Dış Ticaret Vakfı, p. 1, http://www.zucder.org.tr/docs/serbest_bolgeler.pdf

²⁷⁵ Mukul G. Asher and Ramkishan S. Rajan, “Globalization and Tax Systems: Implications for Developing Countries with Particular Reference to Southeast Asia”, CIES Discussion Paper, No: 99/23, October 1999, p. 14-15.

²⁷⁶ Serbest bölgeler, Türkiye Gümrük Bölgesinin parçaları olmakla beraber; serbest dolaşımda olmayan eşyanın herhangi bir gümrük rejimine tabi tutulmaksızın ve serbest dolaşıma sokulmaksızın, gümrük mevzuatında öngörülen haller dışında kullanılmamak ya da tüketilmemek kaydıyla konulduğu, ithalat vergileri ile ticaret politikası önlemlerinin ve kambiyo mevzuatının uygulanması bakımından, Türkiye Gümrük Bölgesi dışında olduğu kabul

tanımları, ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca uygulamadaki bu farklılıklardan dolayı konuya ilişkin terminolojide²⁷⁷ de farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Halen yirmiye yakın terim genellikle serbest bölge olarak bilinen uygulamayı tanımlamak için kullanılmaktadır²⁷⁸.

Ülkemizdeki serbest bölgelerin kuruluş amaçları 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 1 inci maddesinde şu şekilde belirtilmektedir²⁷⁹:

- * İhracat için yatırım ve üretimi artırmak,
- * Yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak,
- * Ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli şekilde temin etmek,
- * Dış finansman ve ticaret imkanlarından daha fazla yararlanmak.

Türkiye'de 2008 yılının Haziran ayı sonu itibariyle serbest bölgelerde 3711 firma faaliyet göstermektedir. Yabancı sermayeli firma sayısı 648 iken üretici firma sayısı ise 827'ye ulaşmıştır. Yine 2008 yılının ilk yarısında ticaret hacmi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 12'lik bir artış kaydederek 13,3 milyar doları aşmıştır. 2008 yılının ilk yarısında serbest bölgeler ticaret hacminde İstanbul Deri ve Endüstri, Ege ve İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgeleri ilk üç sırada yer almaktadır. Bu rakamlar, ticaret hacmi ve ülke ekonomisine katkısı noktasında serbest bölgelerin ehemmiyetini göstermesi açısından önem arz etmektedir²⁸⁰.

1.3.2.3.2. İkili Gelir Vergisi Sistemi (Dual Vergileme)

Giderek artan küresel rekabette ülkelerin hareketli üretim faktörleri için kendi iç pazarlarını cazip kılmaya yönelik uyguladıkları bir diğer politika da ikili gelir vergisi sistemidir. Özellikle gelişmiş ülkeler, rakipleri karşısında rekabet güçlerini koruyabilmek için vergi sistemlerini revize etmekte ve yeni reformları gündeme

edilen ve serbest dolaşımdaki eşyanın, bir serbest bölgeye konulması nedeniyle normal olarak eşyanın ihracına bağlı olanaklardan yararlandığı yerlerdir. Gümrük Kanunu, Kanun No: 4458, Madde 152, Kabul Tarihi: 27.10.1999

²⁷⁷ Serbest bölge, serbest liman, gümrüksüz bölge, ihrac ürünleri işleme bölgesi, dış ticaret bölgesi, serbest ekonomik bölge, serbest üretim bölgesi, ikiz fabrika, özel ekonomik bölge, vergisiz bölge, serbest ticaret bölgesi, vergisiz ticaret bölgesi, yabancı yatırım bölgesi, gümrüksüz havaalanı gibi farklı terimler literatürde ve farklı ülkelerde serbest bölgeye benzer nitelikte kullanılan kavramlardır. Akar, p. 2.

²⁷⁸ Akar, p. 1,

²⁷⁹ Serbest Bölgeler Kanunu, Madde 1, Kanun No: 3218, Kabul Tarihi: 06.06.1985

²⁸⁰ T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, "Türkiye Serbest Bölgeleri", http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/SB/ABIliskilerDb/Haziran_2008.pdf, (7 Aralık 2008), s. 8

getirmektedirler²⁸¹. Bu doğrultuda ülkeler artan rekabetle birlikte servet vergilerini ve yabancıların faiz, kar payı ve diğer yatırım kazançları üzerinden alınan vergileri azaltma yönünde politikalar uygulamaktadırlar²⁸².

Bu anlamda ikili gelir vergisi sistemi; sermaye ve emek gelirlerini farklı vergilendirme temeline dayanan bir gelir vergisi uygulamasıdır²⁸³. İkili gelir vergisi sisteminde, üniter gelir vergisi²⁸⁴ sisteminden farklı olarak farklı gelir unsurlarının toplamından oluşan bir matrah değil, emek ve sermaye faktörlerinden elde edilen gelirler sedüler²⁸⁵ olarak vergilendirmeye tabi tutulmaktadır²⁸⁶. Hareketli olan üretim faktörlerinin gelirleri faiz, kar payı ve sermaye kazançlarından daha düşük ve düz oranlı bir vergi alınırken, emek gelirlerinin artan oranlı şekilde vergilendirilmesi öngörülmektedir²⁸⁷. Yani ikili gelir vergisi sisteminde, sermaye üzerindeki vergi yükü düşürülürken, emek gelirleri üzerindeki vergi yükünün artırılması söz konusu olmaktadır²⁸⁸.

Vergi sistemlerinde sermaye gelirlerinin düşürülmesine yönelik ilk reform hareketi 1980'lerin sonuna doğru Norveç'te gündeme gelmiştir. Sermaye gelirleri üzerindeki vergi yükünün düşürülmesi amaçlı olarak başlatılan reform hareketi 1992 yılı itibariyle tam olarak ikili gelir vergisi olarak adlandırılabilen bir gelir vergisi sisteminin tatbiki halini almıştır. Buna göre sermaye faktöründen elde edilen gelirlerin düz oranlı düşük bir vergiye tabi tutulması, emek gelirlerinin ise daha yüksek olarak artan oranlı bir vergiye tabi tutulması öngörülmüştür. Aynı zamanda bütün gelirler üzerindeki vergi yükünün düşürülmesi ve farklı sermaye unsurlarının gelirleri üzerindeki efektif vergi oranlarının harmonize edilmesi hedeflenmiştir. Norveç'in

²⁸¹ Aktan ve Vural, s. 4

²⁸² Edwards and Rugy, "International Tax Competition: A 21st-Century Restraints on Government", p. 12

²⁸³ Bernd Genser, "The Dual Income Tax: Implementation and Experience in European Countries", Georgia State University, Andrew Young School of Policy Studies, Annual Conference on Public Finance Issues, April 2006, Paper presented at the Conference "Alternative Methods of Taxing Individuals", Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University, Atlanta, GA, 7-9 June 2006, p. 6.

²⁸⁴ Üniter gelir vergisi: Mükelleflerin, çeşitli kaynaklardan elde ettiği gelirlerin birleştirilerek tek bir toplam halinde vergilendirilmesidir. Mecit Eş, **Kamu Maliyesi**, Ekspres Matbaası, Kütahya, 2002, s. 184.

²⁸⁵ Sedüler gelir vergisi: Çeşitli kaynaklardan elde edilen gelir unsurlarının farklı tarifelerle ayrı ayrı vergilendirilmesidir. Özhan Uluatam, **Kamu Maliyesi**, Savaş Yayınları, 4. Baskı, 1991, s. 255.

²⁸⁶ Annette Alstadsaeter, "The Achilles Heel of the Dual Income Tax: The Norwegian Case", Finnish Economic Papers, Vol. 20, No. 1, Spring 2007, p. 5.

²⁸⁷ Paul V. D. Noord, "The Tax System in Norway: Past Reforms and Future Challenges", OECD Economic Department Working Papers, No. 244, OECD2000-17, 2000, p. 6.

²⁸⁸ Alstadsaeter, p. 5.

yanında Danimarka, İsveç, Finlandiya ve takip eden yıllarda Hollanda gibi ülkelerde de benzer yönde reform çalışmaları gözlenmiş ancak söz konusu ülkelerdeki uygulamalar Norveç'teki gibi saf ikili gelir vergisi uygulaması şeklinde ortaya çıkmamıştır²⁸⁹.

İkili gelir vergisi sistemi uygulamaları ülkeden ülkeye farklılıklar gösterse de bazı noktaların ortak özellikler taşıdığı gözlenmiştir²⁹⁰;

- * Emek ve sermaye gelirleri farklı oranlarda vergilenmektedir.
- * Emek gelirlerine artan orali tarife uygulanırken, sermaye gelirleri genel olarak emek gelirlerine uygulanan tarifenin en düşük oranı ile vergiye tabi tutulmaktadır.
- * Faiz ve kar payı gelirlerinde tevkifat yöntemi uygulanmaktadır.
- * Sermaye gelirlerine sağlanan teşviklerin uygulamadan kaldırılması ile vergi tabanı genişletilmekte ve sistem sadeleştirilmektedir.

İkili sistem uygulaması ile ilgili temel problem, işletme kazançlarının sermaye ve emek şeklinde nasıl ayrıma tabi tutulacağı noktasında ortaya çıkmaktadır. Öte yandan sermaye üzerine uygulanacak vergi oranının da faktörlerin politik pazarlık gücünden etkilenebileceği ileri sürülmektedir²⁹¹. İkili gelir vergisi uygulamasına yönelik bir diğer eleştiri ise emek gelirleri üzerindeki yüksek vergi yükünün gelir dağılımı adaletini zedelediği yönündedir. Gelir elde etme yönünde risk unsuru sermayeye göre daha fazla olan emek bu sistemde ek olarak yüksek vergi oranlarıyla sermaye karşısında daha da dezavantajlı hale gelmektedir. Buna ek olarak sermayenin düşük vergilenmesi ile beklenen matrah artışının söz konusu olmaması, sermayenin vergi dışı kalan bir kaynak haline gelmesine neden olabilmektedir²⁹².

İkili gelir vergisi sistemi vergilendirme alanında oldukça radikal bir değişim olarak nitelendirilmektedir. Bu sistem gelir vergilemesinde üniter yapıdan sedüler

²⁸⁹ Noord, p. 5-6.

²⁹⁰ Shigeki Morinobu, "Capital Income Taxation and The Dual Income Tax", The Issue and Problem of The Dual Income Tax içinde, Ed. Japan Research Institute, June 2004, p. 3. Aktaran: Saraç, s. 130

²⁹¹ Genser, p. 17-18

²⁹² İkili gelir vergisinin Finlandiya ile ilgili yapılan çalışmasında, gelir vergisi matrahı artarken, sermaye vergilemesinde her hangi bir matrah artışının ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir. Jukka Pirttila and Hakan Selin, "How Successful is the Dual Income Tax? Evidence from the Finnish Tax Reform of 1993", Uppsala Universitet, Department of Economics Working Paper, No. 2006:26, 2006, pp. 17-18, pp. 1-40

yapıya doğru bir yönelimi ortaya koymaktadır²⁹³. Ancak sistem gelir vergilemesindeki adalet-etkinlik noktasındaki ödünleşimin(*trade-off*) adalet aleyhine bozulmasına neden olmakta bu da eleştirilerin özellikle bu noktada yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Buna karşın sistem, ülkelere yüksek oranlı vergilerin neden olduğu sermaye kayıplarını en aza indirme imkanı vermesi açısından önem taşımakta ve bir rekabet aracı olarak kullanımının yaygınlaşmasını beraberinde getirmektedir.

1.3.2.3.3. Sosyal Damping

Küreselleşmeyle birlikte artan rekabet sonucu işçilik maliyetleri giderek önem kazanmış, kapitalist ülkelerde bir yandan çalışma mevzuatlarının esnetilmesini diğer yandan da emek maliyetlerinin düşürülmesine yönelik çabaları beraberinde getirmiştir²⁹⁴. Bu gelişmeler ışığında ülkeler maliyetleri düşürme yolunda geleneksel yöntemlerin dışına çıkarak çalışma ve çevre koşullarına yönelik yeni arayışlar yoluna girmişlerdir. Yabancı yatırımcıların pazara girişiyle ilgili kurallar, çevre ve çalışma standartları gibi yerel politikalar, ülkelerin uluslararası rekabet gücünü önemli ölçüde etkilemektedir. Bu çerçevede çevre ve çalışma standartları düşük olan ülkeler, yüksek standartlara sahip rakipleri karşısında haksız bir maliyet avantajına sahip olmaktadır²⁹⁵.

Düşük işçilik maliyetleri ve çalışma standartlarıyla emek faktörünün uluslararası rekabette önemli bir unsur haline gelmesi, yüksek çalışma standartlarına sahip olan ülkelerin rekabet gücünü zayıflattığı gibi bu ülkelerde işsizliğin artmasında da rol oynamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler ise, ücretlerin ve işçi haklarının gelişmesini engelleyerek, yabancı yatırımları kendilerine çekmekte ve sosyal damping olarak ifade edilen yani bir rekabet aracının ortaya çıkmasına neden olmaktadır²⁹⁶.

Sosyal damping, ülkelerin kendi ülkelerinde yerleşik olan firmaların uluslararası alanda mal ve hizmetlerin üretim ve ihracatında rekabet üstünlüğü

²⁹³ Saraç, s. 131

²⁹⁴ Aziz Çelik, “Avrupa Sendikalarının Yükselişi ve Düşüşü Üzerine”, Birikim Dergisi, Sayı. 200, Aralık 2005, http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/Avrupa%20sendikalarinin%20yukselisi%20ve%20dususu.pdf, (5 Aralık 2008) s. 6.

²⁹⁵ Lee Eddy, “Globalization and Labour Standards”: A Review of Issues”, International Labour Review, Vol. 136, No. 2, 1997, p. 173.

²⁹⁶ Banu Uçkan, “Küreselleşme ve Uluslar arası Çalışma Örgütü”, CEİS Dergisi, Cilt. 6, Sayı. 6, Kasım 2002, s. 8.

kazanmalarına yönelik olarak çalışma koşullarının kötüleştirilmesi vasıtasıyla işgücü maliyetlerinin düşürülmesini ifade etmektedir²⁹⁷. Çok uluslu işletmeler açısından ise sosyal damping, firmaların, üretim ünitelerini kendi yerel piyasalarına değil çalışma koşullarına ilişkin düzenlemelerin daha zayıf olduğu dolayısıyla işgücü maliyetlerinin daha düşük olduğu bölgelere kaydırmaları anlamına gelmektedir²⁹⁸. Sosyal damping kavramı, işçi maliyetlerinin yanı sıra ülkelerin potansiyel rakiplerine karşı rekabetçi bir üstünlük kazanmak amacıyla çalışma standartları, sosyal güvenlik, çevresel düzenlemeler gibi pek çok unsuru içine alan oldukça kapsamlı bir politika aracı olarak da ifade edilmektedir.

Sosyal damping uygulamasının vergi rekabetinde kullanılan araçlardan biri olduğuna ilişkin literatürde bir konsensus olmasa da emeğin ucuzlatılması ve çevresel düzenlemelerin gevşetilmesi sürecinde kimi zaman vergilerin de kullanılıyor olması söz konusu uygulamanın vergi rekabeti konusu içinde değerlendirilmesi gerektiği düşüncesini güçlendirmektedir²⁹⁹. Sosyal damping firmaların tercihi olmaktan çok hükümetlerin kendi endüstrileri için rekabetçi maliyet üstünlükleri sağlamak veya çokuluslu işletmeleri kendi ülkelerine çekmek için başvurdukları bir yöntem olarak dikkat çekmektedir³⁰⁰. Bu anlamda da genel olarak piyasa aktörleri arasında gerçekleşen bir olgu olan rekabetin sosyal damping noktasında hükümetler arasında gerçekleşen bir rekabet aracı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Tarıma dayalı besin sanayi, taşımacılık, inşaat ve bayındırlık gibi sektörlerde maliyetlerde hammaddeye çok işgücü belirleyici olmakta ve fiyat büyük ölçüde buna göre şekillenmektedir. Bu tür ürünlerde örneğin ihracatçı ülkede emeğe ödenen ücretin çok düşük tutulması ve buna bağlı olarak fiyatın önemli ölçüde düşmesi durumunda sosyal dampingden bahsedilebilmektedir. Başka bir deyişle, sosyal damping, ihracatçı ülkedeki üreticiler

²⁹⁷ W. Max Corden and Neil Vousden, "Paved With Good Intentions: Social Dumping And Raising Labour Standards In Developing Countries", In Zdenek Drabek (ed.) Globalisation Under Threat. Cheltenham: Edward Elgar, 2001, <http://www.economics.unimelb.edu.au/SITE/mccorden/pavedwithgoodintentions.pdf>, (8 Aralık 2009), p. 1.

²⁹⁸ Tito Cordella and Isabel Grilo, "Social Dumping and Relocation: IS There a Case for Imposing a Social Clause?", Regional Science and Urban Economics, Vol. 31, Issue. 6, November 2001, p. 645.

²⁹⁹ Literatürde bazı çalışmalarda ve doktora tezlerinde sosyal dampingin, vergi rekabeti aracı olarak ele alındığı görülmektedir. Saraç, s. 132.

³⁰⁰ Hans W. Sinn, "Social Dumping in the Transformation Process?", NBER Working Paper Series, No: 8346, 2001, p. 3.

lehine elverişli sosyal koşullardan, özellikle çocuk ve kadın işçi çalıştırma ve düşük ücretlerden kaynaklanan düşük fiyatlı ithalatın bir alt türü olmaktadır³⁰¹.

Sosyal damping kapsamında emek ve çalışma standartları konusu literatürde ekonomik ve ahlaki olarak iki farklı noktadan ele alınmaktadır. Buna göre ekonomik argüman; gelişmekte olan ülkelerdeki düşük ücret düzeyi ve kötü çalışma standartlarının gelişmiş ülkelerdeki yaşam standartlarını tehlikeye sokmaktadır. Ahlaki³⁰² argüman ise söz konusu uygulamaların gelişmekte olan ülkelerde çalışanların insan haklarını ciddi ölçüde tehdit ettiği yönündedir³⁰³. Sosyal dampingin egemen olduğu rekabet ortamında en ileri sosyal koşullara sahip ülkelerde dahi ulusal sosyal gelişme durabilmekte; hatta ücret, sosyal yardımlar, sosyal korunma düzenlemeleri gibi mevcut koşullarda bir gerileme ortaya çıkabilmektedir³⁰⁴. Bununla birlikte sosyal damping, ülkeler arasında haksız rekabete yol açtığı gibi sosyal standartların oluşturulmasının önünde de önemli bir engel olmaktadır³⁰⁵.

Birçok gelişmiş ülkede; AGÜ'lerdeki düşük ücret ve yetersiz çalışma koşulları nedeniyle oluşan rekabet, endişe uyandırmaktadır ve sosyal damping terimi günden güne daha popüler hale gelmektedir³⁰⁶. Son yıllarda sosyal damping uygulamasının önlenmesi³⁰⁷ ve gelişmiş ülkelerdeki firmaların haksız rekabetten korunmasına yönelik Avrupa ve gelişmiş ülkelerdeki işçi örgütleri ve insan hakları hareketleri Kuzey ülkelerindeki çalışma standartlarının Güney ülkelerinde de uygulanmasına yönelik baskılarını artırmaktadırlar³⁰⁸. Örneğin İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU)³⁰⁹, çalışanların küreselleşmenin yarattığı sosyal tahribattan korunması ve sosyal dampingin

³⁰¹ Metin Saraçoğlu ve Erol Bulut, "Uluslar arası Ticaret ve Sosyal Damping", İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Mecmuası, Toker Dereli'ye Armağan, Cilt. 51, Sayı. 1, İstanbul, 2000, s. 305.

³⁰² "Moral argument" kavramının "Moral" kelimesi yerine Ahlaki argüman şeklinde ifade edilmesinin daha doğru olacağı düşünülmüştür.

³⁰³ Stephan S. Golup, "Are International Labor Standarts Needed to Prevent Social Dumping?", Finance and Development, Vol. 34, Num. 7, December 1997, p. 20.

³⁰⁴ Saraçoğlu ve Bulut, s. 306

³⁰⁵ Abdulkadir Şenkal, "Sosyal Politika ve Uluslar arası Sosyal Standartlar: Sosyal Politika Açısından Eleştirel Bir Yaklaşım", Kamu-İş Dergisi, Kamil Turan'a Armağan Özel Sayısı, Cilt. 7, Sayı. 2, Yıl: 2003, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/7228.pdf>, (10 Ocak 2009), s. 19.

³⁰⁶ Saraçoğlu ve Bulut, s. 306

³⁰⁷ Sosyal damping; haksız vergi yarışı ve düşük ücretli ülkelerin taşeron haline gelmesi gibi konularla birlikte genişleme sürecinde endişe edilen konular arasında dile getirilmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, "Genişlemiş Bir Avrupa Birliği'nde Sosyal Politikaların Geleceği", AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Bülteni, Sayı. 3, Aralık 2005, s. 3.

³⁰⁸ Naoto Jinji, "Social Dumping and International Trade", Presented in Asian Pacific Trade Seminar (APTS) 2005, Hitotsubashi University, <http://www.etsg.org/ETSG2005/papers/jinji.pdf>, (17 Ocak 2009), p. 2.

³⁰⁹ Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu

önlenmesi için Dünya Ticaret Örgütü'nden uluslararası ticaret anlaşmalarını bir “sosyal şart” eklenmesini talep etmiştir. Ancak bu talep özellikle düşük emek standartlarına sahip ülkeler tarafından kabul görmemektedir³¹⁰. Öte yandan söz konusu önlemlere ilişkin gelişmekte olan ülkeler böyle bir şartın, korumacılığın örtülü bir şekli olduğunu ileri sürmekte ve hayata geçirilmesine engel olmaktadır³¹¹.

Özellikle Avrupa’da işçi sendikaları, gelecekte yatırımların Almanya gibi ücret ve sosyal yardımların yüksek olduğu ülkelere kayacağı endişelerini dile getirmektedirler. Bunun gelişmiş topluluk üyelerinde işsizliğe neden olacağı kaygısı, işçi sendikaları tarafından açıkça dile getirilmektedir. Ayrıca, mevcut çalışma koşullarının geliştirilmesi bir yana, korunmasının dahi güçleşeceği vurgulanmaktadır. Sosyal dampingi önleyebilmek için, ETUC³¹²’a göre, tüm çalışanların sosyal açıdan korunmaları sağlanmalı, bölgesel dengesizlikler ve eşitsizlikler sosyal haklarda bir gerilemeye yol açmamalıdır. Bunun için de Avrupa pazarının sosyal bir boyutunun olması üye ülkelerdeki yasal düzenlemelerin aynı hükümleri taşımasına bağlı olmaktadır³¹³. Bu süreçte Avrupa sendikalarını, kendi refah kalelerini korumak ve bir tür içe kapanmak millileşmek basıncı ile Avrupa ölçekli sosyal politika arayışları arasına sıkıştırmaktadırlar. Avrupa sendikaları geçmişten farklı olarak giderek artan bir biçimde Avrupa ölçekli politikaların izini sürmekte ve AB organlarını bu yönde zorlamaktadırlar³¹⁴.

Topluluğun işveren örgütü olan UNICE³¹⁵ de iç pazarın tamamlanmasında sosyal politikanın önemini kabul etmekte, ancak Topluluk içinde çalışma koşullarını standartlaştırmanın çok kolay olmadığını ileri sürmektedir. İşveren örgütü sosyal dampingi fazla önemsememesine karşın, istihdam, çalışma koşulları, mesleki eğitim, sosyal güvenlik, örgütlenme ve toplu pazarlık konularının Topluluk ülkelerinin ortak değerleri olduğunu kabul etmektedir. Sosyal Avrupa’nın oluşması düşüncesine UNICE de destek vermekle birlikte sosyal dampingin önlenmesine yönelik ETUC kadar gayretli

³¹⁰ Çelik, s. 10

³¹¹ Jinji, p. 2.

³¹² European Trade Union Confederation (ETUC)

³¹³ Metin Kutsal, “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Sosyal Boyutu”, Prof. Dr. Nusret Ekin’e Armağan, Türk Ağır Sanayi ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası, Ankara, 2000, <http://www.tuhis.org.tr/yayinlar/nekinarmagan.pdf>, (8 Kasım 2008), s. 57.

³¹⁴ Çelik, s. 10

³¹⁵ Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe

olmadığı dikkat çekmektedir³¹⁶. Nihai olarak bakıldığında teşvik amaçlı uygulanan sosyal dampingden ziyade makroekonomik, yapısal, hukuki ve düzenleyici ortam ile desteklenen ve uluslararası normlara uygun bir vergi sistemi ve ekonomi yaratmak hem ahlaki hem de ekonomik açıdan daha rasyonel bir yöntem olacağı düşünülmektedir.³¹⁷

1.3.2.3.4. Vergi Tatili Uygulamaları

Vergi tatili uygulaması, bir teşvik türü olarak, belirli alanlarda mükelleflerin belirli zaman dönemi için vergi ödememesini ifade etmektedir. Vergi tatili süresince, vergi tamamen kaldırılabilmesi gibi uygulama, vergi yükünü azaltacak şekilde istisna ve muafiyetler şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Genel olarak gelir veya kurumlar çerçevesinde uygulanan vergi tatili, yaygın bir şekilde 5-10 yıllık dönem itibarıyla mükellefi vergi dışında bırakmaktadır³¹⁸.

Vergi tatili uygulaması, yönetiminin kolay olması ve yatırımcıların, vergi yönetimi ile ilişkilerini kesmesi açısından cazip bir teşvik aracı olmaktadır. Vergi tatilleri, vergi idaresinin yükünü hafifletirken, yatırımcıların da karmaşık düzenlemelerden, yolsuzluklardan ve bürokrasiden kurtulmalarına olanak sağlayabilmektedir³¹⁹. Ancak vergi kaybı doğurması, kısa vadeli projeleri cazip hale getirmesi, mevcut yatırımların yeni yatırımlar gibi gösterilmesi, eski ve yeni firmalar arasında eşitsizlik yaratması, beyan ödevi olmadığı durumda da şeffaflığı azaltması gibi dezavantajları da beraberinde getirebilmektedir³²⁰.

2. ETKİLERİ ve SONUÇLARI İTİBARIYLA KÜRESEL VERGİ REKABETİ

Küresel vergi rekabetine ilişkin literatürde ortaya çıkan tartışmalar, büyük ölçüde vergi rekabetinin etkileri ve sonuçları noktasında ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla vergi rekabetinin etkilerinin anlaşılması, konuya yaklaşımın temel hareket noktasını

³¹⁶ Kutal, s. 57-58.

³¹⁷ Ahmet Tekin, "Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı. 16, Aralık 2006, s. 313.

³¹⁸ Unctad, "Incentives and Foreign Direct Investment", United Nation Conference on Trade and Development, Genova, 2000, p. 19.

³¹⁹ Ahmet Tekin, s. 305

³²⁰ Mustafa Bulut, *Yatırım İkliminin İyileştirilmesinde Vergi Politikalarının Rolü: Türkiye Örneği*, T.C. Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2009/388, 2009, p. 133.

oluşturmaktadır. Bu bölümde öncelikli olarak küresel vergi rekabetini tetikleyen ve hızlandıran dinamikler, vergi rekabetinin varlığına ilişkin bulgular ele alınacaktır. Bununla birlikte küresel vergi rekabetinin ortaya çıkardığı etkiler incelenecek ve sürecin; siyasi, ekonomik ve sosyal sonuçları üzerine değerlendirmeler yapılacaktır.

2.1. Rekabetçi Vergilemeye İlişkin Bulgular

Vergi rekabeti olarak adlandırılan süreç ülkelerin, hareketli üretim faktörleri doğrultusunda vergi sistemlerinde uygulanan düzenlemeleri ifade etmektedir. Bu çerçevede başta vergi oranlarında meydana gelen değişimlerle birlikte hareketliliği yüksek olan faktörlerin gelişimi, vergi rekabetinin düzeyi hakkında bilgiler verebilecektir.

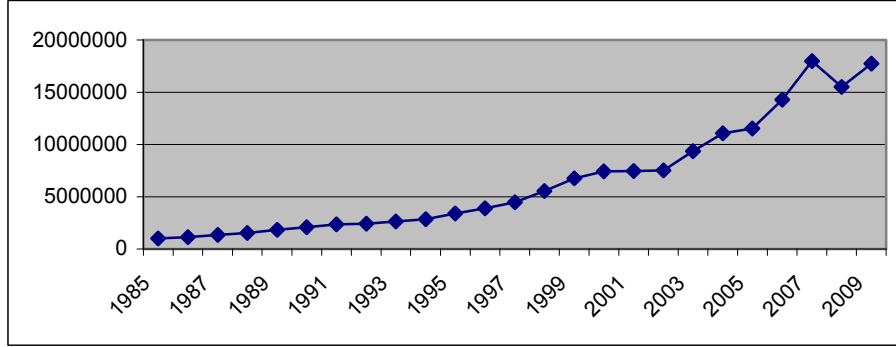
2.1.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi

DYY'ın gelişimi, vergi rekabetini temel hedef faktörü olması açısından süreci tanımlamada en önemli değişken niteliği taşımaktadır. Küreselleşme dinamikleriyle birlikte DYY hareketleri önemli boyutlarda artış göstermiş ve günümüzde ekonomiler için önemli bir kaynak haline gelmiştir. Genel olarak daha düşük maliyetli bölgeleri kendisine hedef seçen DYY, yerleşim yeri tercihinde vergilendirmeyi de bir faktör olarak dikkate almakta ve bu durum da ülkelerin söz konusu yatırımlar lehinde vergisel düzenlemeler uygulamalarını gündeme getirmektedir³²¹. Özellikle ekonomik gelişmenin de dinamiği olarak DYY, gelişmekte olan ülkelerin sundukları cazip avantajlardan yararlanarak karlarını artırma yoluna gitmektedirler. Bir ülke için sermaye girişini ifade eden DYY girişi başka bir ülke için DYY çıkışını ifade edeceğinden, ülkelerin izledikleri vergi politikalarının birbirleri ile etkileşimine neden olmakta ve vergi rekabetinin boyutlarını artırmaktadır³²².

³²¹ Joosung Jun, "How Taxation Affects Foreign Direct Investment", Worldbank Policy Research Working Paper, No. 1307, World Bank, p. 1.

³²² Giuseppe Nicoletti, "Taxation, Business Environment and FDI in OECD Countries", OECD Workshop on Effective Corporate Taxation, July, 2006, p. 4.

Grafik 2
Dünyada Doğrudan Yabancı Yatırım Stokunun Gelişimi,
1985-2009, (milyon \$)

Kaynak: Unctad Foreign Direct Investment Statistics, Unctad, 2011.

Grafik 2, 1985-2009 döneminde dünya genelinde DYY stokunun gelişimini göstermektedir. Buna göre 1985 yılı itibariyle 994 milyon dolar olan DYY stokunun, sırasıyla 2000 yılında 7 trilyon dolar, 2005 yılında 11 trilyon dolar, 2009 yılında da 17 trilyon dolar seviyesine yükseldiğini göstermektedir. Bu veriler, DYY'lerin ekonomileri için öneminin giderek arttığını göstermekte aynı şekilde ekonomi politikalarının şekillenmesinde rol oynayabilecek bir değişken haline geldiğini göstermektedir. Bu çerçevede, DYY hareketleri etkilerini vergi politikaları üzerinde de göstermekte ve rekabetçi vergi politikalarını gündeme getirebilmektedir.

2.1.2. Nitelikli İşgücü Hareketlerinin Gelişimi

Vergi rekabetinin bir diğer göstergesi ise dünya genelinde nitelikli işgücü hareketlerindeki artış olmaktadır. Ülkeler, bir üretim faktörü olarak emek için de rekabete girişebilmekte ancak burada hareketliliği görece yüksek olan nitelikli işgücü ön plana çıkmaktadır. Beşeri sermaye teorisine göre de büyümeye katkısı daha yüksek olan nitelikli işgücü ülkelerin kalkınma çabalarına olumlu katkı sağlayabilmektedir³²³.

Vergi rekabetinin temel modeli olan *Tibeout* hipotezi de seçmenlerin hareketliliği üzerine kurduğu model ile konuyu ele almış ve bu noktada seçmenlerin de

³²³ Emanuele Baldacci, Benedict Clements, Sanjeev Gupta and Qiang Cui, "Social Spending, Human Capital, and Growth in Developing Countries: Implications for Achieving the MDGs", IMF Working Paper, No. WP/04/217, IMF, November 2004, p. 3.

vergi yüklerine bağlı olarak, ikamet edecekleri vergi otoritesini belirleyebileceklerini ifade etmiştir³²⁴. Dolayısıyla günümüzde işgücü de, emeğin hareketliliğinin arttığı ölçüde ülkelerin uyguladıkları vergi politikalarına göre yerleşim yerlerini belirleme olanaklarına sahip olabilmektedirler.

2.1.3. Finansal Sermaye Hareketlerinin Gelişimi

Hareketliliği yüksek olan bir değişken olarak finansal sermaye yatırımları, diğer faktörlerden kısmi olarak farklılık arz etmektedir. Yüksek kar beklentisi yöneleceği ülkeleri seçen finansal yatırımlar, öncelikli olarak bir ülkedeki faiz hadlerine odaklanmaktadır³²⁵. Ancak tasarrufları düşük olan ülkelerin finansman ihtiyaçları açısından finansal sermayenin önemi günümüzde gittikçe artmakta ve ülkeler, özellikle faiz kazançları üzerine ayrımcı vergi düzenlemelerini hayata geçirebilmektedirler.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi de finansal sermayenin hareketliliğini artıran bir faktör olarak ön plana çıkmakta ve söz konusu sermaye hareketleri arttığı ölçüde, finansman sorunları olan ülkeler için, finansal sermaye odaklı ortaya çıkan vergi rekabeti de şiddetlenebilmektedir

2.2. Etkileri ve Sonuçları İtibariyle Vergi Rekabeti

Küresel vergi rekabetinin çeşitli alanlarda ortaya çıkardığı etkiler ve bu etkiler çerçevesinde olumlu veya olumsuz sonuçları önem arz etmektedir. Bu bölümde öncelikle farklı başlıklar çerçevesinde etkiler incelenecek buna ek olarak bu etkilerden hareketle olumlu ve olumsuz sonuçlar üzerinde durulacaktır.

2.2.1. Küresel Vergi Rekabetinin Etkileri

Küresel vergi rekabeti, vergileme noktasında ortaya çıkardığı yeni eğilimler ile pek çok alanda etkilerini göstermektedir. Vergi politikasının mali fonksiyonu yanında ekonomik, sosyal pek çok amaçla kullanılabilmesi doğal olarak vergi rekabetinde yaşanan sürecin de söz konusu alanda farklı değişimler ortaya çıkarması ile

³²⁴ Charles M. Tiebout, "A Pure Theory of Local Expenditures", The Journal of Political Economy, Vol. 64, No. 5, October 1956, p. 424, pp. 416-424

³²⁵ Stephen E. Haynes, "Identification of Interest Rates and International Capital Flows", The Review of Economics and Statistics, Vol. 70, No. 1, February 1988, p. 103.

sonuçlanmaktadır. Bununla birlikte dikkat çekici bir diğer nokta ise vergilendirme yetkisinin siyasi bir anlam ifade ediyor olmasının, siyasi anlamda da yeni yaklaşımların ve sorunların ortaya çıkmasına neden olmasıdır. Bunlara ek olarak diğer etkiler ise; ekonomik ve sosyal alanda ortaya çıkan etkiler şeklinde sıralanabilmektedir.

2.2.1.1. Kamu Maliyesi ve Vergilendirmeye Etkileri

Vergileme, kamu maliyesinin kamu harcamaları ile birlikte en temel konularından birisidir. Kamu maliyesinde birincil finansman yöntemi olan vergileme bütün ülkeler için dikkatle inşa edilmesi gereken bir politika alanıdır. Dolayısıyla burada ortaya çıkabilecek sonuçlar doğrudan kamu harcamalarını ve hizmet kalitesini etkileyebilmektedir. Ülkelerin giriştikleri vergi rekabeti de doğal olarak ilk etkilerini vergileme alanında ve takip eden süreçte kamu harcamalarının gerek miktarı gerekse de kalitesi noktasında ortaya çıkaracaktır. Zararlı olarak addedilen bir vergi rekabeti literatürünün bulunması da büyük ölçüde konunun, kamu maliyesi açısından yarattığı etkiler çerçevesinde ele alınması neticesinde ortaya çıkmaktadır.

Vergi rekabetinin, kamu maliyesi üzerinde yarattığı etkilerin başında, mali bozulma gelmektedir³²⁶. Mali bozulma, vergi matrahının erozyona uğraması sonucunda ülkelerin vergi hasılatının azalmasını ifade eden bir kavramdır. Vergi rekabeti sonucunda hareketli faktörler üzerindeki vergi yükünün azaltılması, vergi hasılatını azaltırken öte yandan bu faktörlerin düşük vergili ülkelere hareketi, yüksek vergi uygulayan ülkelerin vergi matrahlarında aşınmaya neden olmaktadır. Ülkeler arasındaki faktör hareketliliği sonucunda yüksek vergili ülkelerde, hareketli olmayan faktörlere daha düşük ödeme yapılması ve gelirlerin azalması, burada ortaya çıkan vergi matrahının da azalması sonucu doğurmaktadır³²⁷.

Vergi rekabetinin, vergi oranları ve vergi matrahları üzerinde yarattığı etkiler kamu maliyesi açısından önemlidir. Rekabet sonucu, vergi oranlarındaki indirimlerin,

³²⁶ Mali bozulma(fiscal degradation), vergilenebilir tabanın, yeni bir ekonomik aktivite yaratmaksızın, vergi yükü düşük otoriteler lehine yeniden dağılımını ifade etmektedir. Komşuyu zarara sokma politikası şeklinde de ortaya çıkan süreç başka bir ülkenin vergi matranı hedef almayı ifade etmektedir. Ben J.M. Terra and Peter J. Wattel, **European Tax Law**, Google E-Books, Fifth Edition, Kluwer Law International, London, United Kingdom, 2005, p. 249

³²⁷ Enrique G. Mendoza and Linda L. Tesar, “A Quantitative Analysis of Tax Competition v. Tax Coordination Under Perfect Capital Mobility”, NBER Working Paper, No. 9746, NBER, 2003, p. 2.

vergi hasılatını azaltması kuvvetle muhtemeldir. Vergi matrahı açısından ise, hareketli faktörler, ülkeye çekilebildiği sürece kamu otoritesi açısından ilave bir vergilenebilir bir matrah ortaya çıkmaktadır. Bu değerlendirmelere karşın vergi oranlarındaki düşüşün mutlaka bir vergi hasılatı kaybına yol açacağına ilişkin kesin bir yargıda bulunmak olanaksızdır³²⁸. Vergi oranı ve hasılatı ilişkisinin ne yönde olacağı oranın optimum oranın üzerinde veya altında olmasına göre farklılık arz etmektedir³²⁹. Bu noktada vergi oranlarındaki indirimlerin, vergi hasılatına yapacağı katkı, vergi matrahının, vergi oranlarına ne kadar duyarlı olduğuna bağlı olacaktır. Yerleşik matrahtan çok olası bir vergi indirimi durumunda ülkenin çekeceği hareketli faktörlerin yaratacağı matrah etkisi belirleyici olmaktadır. Ülke, uygulayacağı vergi indirimi sonucunda ortaya çıkacak vergi hasılatı kaybını, ülkeye çekeceği ilave matrah ile telafi edemediği sürece kamu maliyesi açısından bir vergi kaybı ile karşı karşıya kalacaktır.

Kamu maliyesi açısından vergi rekabetinin dikkatleri çektiği bir diğer konu ise kamu harcama politikalarında meydana gelen etkilerdir. OECD'ye göre düşük vergi oranları ile yaratılan rekabetçi ortam, kamu harcama programlarının etkinliğini artırabilmektedir³³⁰. Hareketli faktörlerinde etkin iş çevresi arayışları hükümetleri, mali programlar ve regülasyonlar noktasında etkinliğe zorlamaktadır³³¹. Vergilendirme alanındaki rekabet, vergi gelirlerinin daha etkin kullanılmasını zorunlu kılmakta, kamu harcamalarında tasarrufu ve kamu hizmetlerinin etkinliğinin artmasını beraberinde getirmektedir³³². Ancak bu olası olumlu sonuca rağmen söz konusu durum, reform uygulamayan ülkeler açısından vergi matrahı kaybı olarak sonuçlanabilmektedir³³³.

³²⁸ Pierre.A. Bruchez and Christoph A. Schaltegger, "International Tax Competition and Trends in Tax Policy: Some Implications for Switzerland", Working Paper, No. 8, Swiss Federal Finance Administration, October 2005, p. 18.

³²⁹ Vergi oranları ile vergi hasılatı arasındaki ilişkinin ne yönde olacağına ilişkin bilinen çalışmalardan birisi Laffer Eğrisi analizidir. Buna göre optimal bir vergi oranına kadar, vergi oranı-vergi hasılatı ilişkisi pozitif yönde olmakta ancak vergi oranı optimal noktayı aştığında vergi oranı-vergi hasılatı ilişkisi negatif yönde olmaktadır. Yüksek vergi oranları, ikame etkisi doğurmakta, çalışma azmini azaltmakta ve kayıtdışı çıkılması gibi sonuçlar doğurmaktadır. Laffer analizi, özellikle 1980 sonrası dönemde arz yanlı iktisatçılar tarafından düşük vergi oranlarını destekleyici yönde savunulmuş bir analiz olarak dikkat çekmektedir. Brian Snowdon and Howard R. Vane, **An Encyclopedia of Macroeconomics**, Edward Elgar Publishing, 2002, United Kingdom, p. 425-426.

³³⁰ OECD, "The OECD's Project on Harmful Tax Practices: The 2001 Progress Report", Paris: OECD, November 2001, p. 4.

³³¹ Bruchez and Schaltegger, p. 30

³³² Ahmet B. Yereli, "Macroeconomic Effects of Tax Competition in Turkey", Southern-East Europe Review, Vol. 8, No. 1, May 2005, p. 20.

³³³ Chris Edwards and Veronique de Rugy, "International Tax Competition", Economic Freedom of the World: 2002, Annual Report, Inter-American Development Bank, 2002, p. 50.

Dolayısıyla ortaya çıkan olumlu veya olumsuz sonuçlar ülkeden ülkeye farklılık arz edebilmektedir.

Vergi rekabetinin, kamu maliyesi açısından beraberinde getirdiği bir diğer etki ise kamu finansman yöntemlerinde meydana gelen sapmalar ve bununla birlikte kamu harcama ve hizmet sunumundaki değişimdir. Kamu finansmanındaki etki dolaylı-dolaysız vergi yüklerindeki kaymalar olabileceği gibi borçlanmanın da kamu finansmanındaki ağırlığının artması şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Dolaysız vergilerin, vergi rekabetinde yoğun bir şekilde başvurulmuş bir araç olması hükümetlerin vergi uygulamalarında dolaylı vergilere ağırlık vermesi sonucunu doğurabilmektedir. Burada da dolaylı vergilerin ağırlık kazanıyor olması adalet ile ilgili kaygıları beraberinde getirmektedir³³⁴. Dolaylı vergilere ilişkin etkinlik noktasındaki *Ramsey* analizi, esnekliği düşük olan mallara yüksek vergi oranı, esnekliği görece yüksek olan mallara düşük vergi oranı uygulanmasını önermektedir³³⁵. Finansman ve maksimum gelir amaçlı inşa edilecek bir dolaylı vergi politikası *Ramsey* Kuralı ışığında uygulandığı vakit, etkinliğe hizmet ettiği sürece adaletten uzaklaşıyor olacaktır³³⁶.

Bununla birlikte sermayeye odaklanan vergi rekabeti hareketli üretim faktörlerinin vergi yüklerinin düşmesi ile sonuçlanırken, hareketli olmayan veya görece daha az hareketli olan faktörler, özellikle de emek üzerindeki vergi yükünün artmasına neden olmaktadır³³⁷. Bazı ülkelerde özellikle KV oranlarındaki düşüşün, emek üzerindeki vergi yükünün artırılması ile telafi edilmeye çalışıldığı gözlenmektedir. Ayrıca ikili gelir vergisi sistemi uygulamaları ile de sermaye dışındaki gelirlerin daha yüksek vergi yükü ile karşılaştıkları durumlar ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak

³³⁴ Malgorzata Jakubiak and Malgorzata Markiewicz, "Capital Mobility and Tax Competition in the EU After Enargement" CASE, Center for Economic and Social Research, Second Euroframe Conference on Economic Policy Issues in the European Union, June 2005, Austria, http://www.euroframe.org/fileadmin/user_upload/euroframe/docs/2005/session5/eurof05_markiewicz.pdf, (11 Aralık 2009), p. 3, pp. 1-21

³³⁵ Ramsey Kuralı: Ramsey kuralına göre optimal mal vergilemesi için yakın ikamesi olmayan, talep esnekliği düşük mallard yüksek vergi, talep esnekliği yüksek mallardan ise düşük vergi alınmalıdır. Arye L. Hillman, **Public Finance and Public Policy: Responsibilities and Limitations of Government**, Cambridge University Press, United Kingdom, 2003, p. 469

³³⁶ Gareth D. Myles, **Public Economics**, October 2001, <http://people.exeter.ac.uk/gdmyles/papers/pdfs/pubec.pdf>, (17 Haziran 2011), p. 106

³³⁷ Gurtner and Christensen, p. 7

hükümetler, ihtiyaç duydukları finansmanı sadece vergi yükünü kaydırarak değil borçlanmayı da daha sık kullanarak sağlamaya çalışabileceklerdir³³⁸.

Vergi oranlarının giderek düşmesi sonucunda finansal zorluklar yaşanabileceği ve bununla birlikte kamu harcamaları ve hizmet sunumu noktasında sorunlar ortaya çıkabileceği literatürde sıklıkla ileri sürülen bir konudur³³⁹. Ancak kamu harcamaları açısından konuya farklı yaklaşımlar olduğu gözlenmektedir. Kamunun etkinsiz olduğu görüşünü savunanlar, vergi rekabetinin, kamu hizmet sunumunda hükümetleri tasarrufa zorladığı ve etkinliğe yaklaştırdığı ileri sürmektedirler. Ayrıca kamu kesiminin daralması, daha etkin işlediği ileri sürülen özel kesimin ekonomideki payının artmasını beraberinde getirmektedir. Buna karşın, finansman sorununa bağlı olarak kamu harcamalarının daraltılmasının kamu hizmet sunumunu da azalttığı aynı zamanda hizmet kalitesinde de aşınmalara neden olduğunu ileri süren görüşler de bulunmaktadır³⁴⁰. Siyasi kaygılar da göz önünde tutulduğunda hükümetler açısından, kamu harcamalarını azaltmanın cazip bir yol olmadığı düşünüldüğünde dolaylı vergilere başvurmak yolunda adım atacakları ayrıca borçlanmanın da kamu finansmanındaki ağırlığının artacağını beklemek yanlış olmayacaktır³⁴¹.

Vergi rekabetinin vergilendirme açısından yarattığı adalet ile ilgili olumsuz sonuçlar, benzer şekilde vergi psikolojisi noktasında da ortaya çıkmaktadır. Adalet açısından ilk akla gelen nokta, farklı vergi yüklerine sahip grupların benzer kamu hizmet düzeyinden yararlanmaları durumudur. Daha düşük vergi yükü ile karşılaşan hareketli faktörlerin, topluma sunulan kamu hizmetlerinden diğer gruplar kadar yararlanıyor olması ayrıca söz konusu teşviklerin bazı durumlar da kamu harcamaları şeklinde de olabilmesi sonucunda adalet ilkesi zedelenabilmektedir. Öte yandan yerleşik faktörlerin vergiye uyumunu da olumsuz etkileyen bu durum toplumda adalet

³³⁸ Thomas Plümper and Vera E. Troeger, "Tax Competition, Fiscal Policies, and Income Redistribution, A Simultaneous Equation Model Approach", University of Essex, Colchester, United Kingdom, <http://tim.hicks.me.uk/conference2009/papers/pdfs/PluemperTroeger2009.pdf>, (10 Mayıs 2010), p. 1. Martin Schratzenstaller, "Company Taxation Competition in an Enlarged EU", Fiscal Policies in European Union, First Euroframe conference on Economic Policy Issues in the European Union, Université Paris Dauphine, Paris, June 2004, p. 4.

³³⁹ Andre Fourcans and Thierry Warin, "Can Tax Competition Lead to a Race to the Bottom in Europe? A Skeptical View", Middlebury College Economics Discussion Paper, No. 06-04, March 2006, p. 5.

³⁴⁰ Alexander M. Hicks and Duane H. Swank "Politics, Institutions, and Welfare Spending in Industrialized Democracies, 1960-82." American Political Science Review, Vol. 86, No. 3, September 1992, p. 659.

³⁴¹ Eva Luthi, "The Cost of Tax Competition. Insights from a Dynamic Two-Country Model", February 2009, http://www.sgvs.ch/congress09/upload/p_198.pdf, (15 Aralık 2009), p. 19.

duygusunu zayıflatmakta, yabancı sermayeye karşı tepkileri artırmakta, kayıt dışı sektörlerin hacmini artırabilmekte ve muhtemele olarak vergi hasılatını da azaltabilmektedir. Buna ek olarak vergiye uyum noktasında yukarıda ele alınan vergi yükünün hareketli-hareketsiz faktörler arasında kayması, emek-sermaye arasındaki emek aleyhine oluşan durum, dolaylı vergilerin yaygınlaşması ve özellikle de esnekliği düşük mallara uygulanan yüksek oranlar gibi konular toplumdaki adalet duygusunun yara almasına ve hükümetlere duyulan güvenin azalmasına neden olabilmektedir.

2.2.1.2. Ekonomik Etkiler

Vergi rekabetinin, üretim faktörlerinin hareketine bağlı olarak ekonomi üzerinde saptırıcı etkiler doğurduğu bazı ekonomistlerce dile getirilen bir husustur. Burada üzerinde durulan konulardan birisi, vergi indirimleri sonucu sermaye ve emeğin sınır ötesi hareketlerinin, kaynakların en etkin biçimde kullanımına engel olmasıdır³⁴². Kaynakların, ekonomik etkinlikten ziyade vergilendirmenin doğuracağı maliyetlere göre hareket etmesi, kaynakların optimum kullanımını engellemektedir.

Yatırımların, yerleşim tercihinde de aynı durum söz konusu olmaktadır. Yatırım kararlarının, iktisadi kaynakların verimli kullanımı değil de vergi teşvikleri çerçevesinde şekilleniyor olması piyasaları saptırmaktadır. Bunun yanında söz konusu vergi teşvikleri ayrımcı özellikler taşımakta, yabancı yatırımcılar için sağlanan kolaylıklar yerel yatırımcılar için bir dezavantaja dönüşmektedir³⁴³. Aynı kamusal yükümlülükler çerçevesinde faaliyet göstermesi gereken ekonomik birimler, farklı vergi yükleri ile karşılaşmakta bu da rekabet eşitsizliğine neden olabilmektedir

Bununla birlikte seçici olarak uygulanan vergi teşvikleri rekabeti bozmakla kalmamakta, özellikle hareketli olan sermayeye yönelerek finansal hizmetleri ve offshore³⁴⁴ hizmetleri diğer sektörlerle göre cazip kılmaktadır. Bu da diğer uluslararası

³⁴² Chris Edwards and Veronique de Rugy, "International Tax Competition", Economic Freedom of the World: 2002 Annual Report, p. 43.

³⁴³ Gurtner and Christensen, p. 7

³⁴⁴ Offshore kavramı Türkiye’de kıyı bankacılığı kavramı şeklinde de kullanılmaktadır. Kıyı Bankacılığı, ülke dışından sağlanan fonların ülke dışında veya koşullara göre ülke içinde kullanılması, uluslararası devletsiz paraların fon fazlası bulunan merkezlerden fon açığı bulunan merkezlere transfer edilmesi gibi hizmetler yürüten, genellikle serbest bölgelerde kurulan merkezlerde faaliyet gösteren ve ülke içindeki bankacılık isteminin tabi olduğu yasal düzenlemelerin kapsamı dışında tutularak, getirilen mali ve hukuki avantajlar sayesinde cazip, çalışma

sektörler için dezavantaj oluşturmakta piyasalarda eşitliği dolayısıyla etkinliği bozarak bir sonraki aşamada yolsuzluğun artmasına da olanak sağlayabilmektedir³⁴⁵.

Vergi rekabetinin ekonomik etkilerine ilişkin üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise yatırım kararlarının iktisadi rasyonalite dışında gerçekleşme ihtimalidir. Bir ülkede, vergi rekabeti sonucundaki teşvikler ile yatırımlar artıyor ise bu durum aynı zamanda söz konusu ülkenin, iktisadi kaynaklarını rakip ülkelere göre daha etkinsiz kullandığı anlamına gelebilmektedir. Zira vergi değişkeni dışarıda bırakıldığında yatırımcıların yapacağı yerleşim tercihi iktisadi kriterlere göre en etkin seçim olmaktadır. Bu koşullar altında bir teşvik uygulaması ile yatırım kararlarının değişmesi mevcut iktisadi kriterlerin, vergisel önlemler ile etkisiz hale getirildiği ve rasyonel olmayan bir kaynak dağılımının ortaya çıktığı ileri sürülebilmektedir³⁴⁶.

Vergilendirmenin bir diğer etkisi tasarruflar kanalı üzerinden sermaye stokunun artışı veya azalışı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Genel kabul gören görüşe göre vergi artışları, sermaye stoku üzerinde negatif sonuçlar doğurmakta ve sermaye oluşumunu azaltmaktadır³⁴⁷. Vergi artışları ile özel tasarruflar üzerinde meydana gelecek olumsuz etki, yatırımlara aktarılacak tasarruf kaynağını azaltmaktadır. Vergi politikasında tersi bir uygulama ise gerek tasarrufları gerekse sermaye oluşumunu olumlu etkileyecektir³⁴⁸. Bu noktadan hareketle, vergi rekabeti neticesinde sermaye üzerindeki vergi yükünün azalması, rekabete girişen ülke için sermaye stokunda bir artış ile olumlu sonuçlar doğurabilecektir³⁴⁹. Tasarruflar ve sermaye birikimi üzerine yapılacak değerlendirmede dikkate alınması gereken bir diğer nokta ise vergi rekabetinin doğası gereği bir ülkede meydana gelen olumlu etkinin başka bir ülkede sermaye stoku azalışı pahasına gerçekleşiyor olabileceğidir. Bu durumda vergi

koşullarının sağlandığı bankacılık türüdür. Ahmet Erol ve Mehmet Fındıkçı, “Off-Shore Bankacılığı ve Türkiye Uygulaması” Mükellefin Dergisi, Sayı. 106, Ekim 2001, s. 212, ss.205-221,

³⁴⁵ Gurtner and Christensen, p. 7-8

³⁴⁶ Saraç, s. 183

³⁴⁷ Vergi rekabetinin, sermaye stokuna etkileri üzerine değerlendirmeler özel ve kamu yatırımları açısından farklılık arz edebilmektedir. Düşük vergiler, özel sermaye stokunu artırırken, kamu finansmanının sınırlanması, kamu yatırım stoku üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Pedro Gomes and Francois Pouget, “Corporate Tax Competition and the Decline of Public Investment”, European Central Bank, Working Paper, No. 928, August, 2008, p. 6.

³⁴⁸ James Buchanan, “The Economic Consequences of Deficit”, Journal of Public Finance and Public Choice, No. 3, 1986, p. 153.

³⁴⁹ Mark Koethenbuerger and Ben Lockwood, “Does Tax Competition Really Promote Growth”, CEISFO Conference Centre, Munich, 26-27 April 2008, p. 3.

rekabetinin sermaye stoku üzerindeki etkileri, vergi rekabetinin taraf ülkeleri açısından farklılık arz edebilmektedir.

2.2.1.3. Siyasi Etkiler

Hükümetler arasındaki rekabet, piyasa rekabeti ile benzerlikler arz etmektedir. Piyasa rekabeti nasıl üretimde etkinliğe ve tüketici tatmininin maksimum düzeye çıkmasına katkı sağlıyorsa, hükümetler arasındaki rekabette, kamu yönetiminde etkinliğe ve seçmen memnuniyetinin artmasına katkı sağlamaktadır³⁵⁰. Burada altı çizilen, rekabetin olumlu etkilerinin siyasi alana da yayılacağı yönündeki düşünceye karşın, genel olarak bakıldığında siyasi alanda ortaya çıkabilecek sonuçlar büyük ölçüde olayın negatif yönünü ortaya koyar nitelikte olmaktadır.

Küresel sürecin beraberinde getirdiği dönüşümün ulusal ekonomiler üzerinde yarattığı baskılar, ulusal otoritelerin vergilendirme yetkisini büyük ölçüde sınırlandırmaktadır. Vergi rekabeti de bir noktada hükümetlerin vergilendirme yetkisinden kısmen vazgeçmesi anlamına gelmektedir. Hareketli faktörleri ülkesine çekmek için hükümetler, vergilendirme yetkilerinden, rakiplerine oranla daha düşük vergi yükü uygulayacak şekilde vazgeçmektedirler³⁵¹. Günümüzde ülkeler, karşılıklı olarak rakip ülkelerin vergi politikalarından etkilenmekte ve kendi vergi sistemlerinin inşasında büyük ölçüde diğer ülke sistemlerini göz önünde bulundurmaktadırlar³⁵². Özellikle yatırımların vergi oranlarına olan duyarlılığı, vergi kanunları uygulanırken ülkelerin, rakiplerini göz önünde bulundurmalarını zorunlu kılmaktadır. Vergi rekabetinin, zararlı olduğu şeklindeki yaklaşım da, vergi otoritelerinin birbirleri üzerinde yarattıkları olumsuz etkilere dikkat çekmekte, bir vergi idaresinin vergi matrahını belirlerken diğer vergi otoritelerinin olası etkilerini dikkate almamasına işaret etmektedir³⁵³.

³⁵⁰ Chris Edwards and Veronique de Rugy, "International Tax Competition", Economic Freedom of the World: 2002 Annual Report, p. 49.

³⁵¹ Barker, p. 172

³⁵² Timothy Goodspeed, "Tax Competition and Tax Structure in Open Federal Economies: Evidence from OECD Countries with Implications for the European Union", European Economic Review, Vol. 46, Issue. 2, 2002, p. 360.

³⁵³ Wallace E. Oates, "Fiscal Competition or Harmonization? Some Reflections", National Tax Journal, Vol. 54, No. 3, September 2001, p. 507.

Vergi rekabeti içinde olan ülkeler sadece yabancı yatırımları değil aynı zamanda rakip ülkelerin vergi matrahlarının da bir kısmını çekmeyi hedeflemektedirler. Bu da bir ülkedeki matrah artışının diğer bir ülkedeki matrah azalışı pahasına gerçekleşmesi sonucunu doğurmaktadır³⁵⁴. Sonuçta ortaya çıkan mali bozulma ve tehlikeli komşuluk politikaları³⁵⁵ vergi matrahı kaybına uğrayan ülkede vergi hasılatını azaltırken küresel ölçekte sorunları beraberinde getirebilmektedir³⁵⁶. Zararlı etkileri açısından ele alındığında mücadele edilmesi gereken bir olgu olarak kabul edilen vergi rekabeti, engelleme girişimleri söz konusu olduğunda küresel işbirliğini zorunlu kılmakta ancak söz konusu tehlikeli komşuluk politikaları, oluşabilecek bir işbirliği ortamını tehdit etmektedir.

Siyasi alanda ortaya çıkan bir diğer sorun da ulusal otoritelerin vergilendirme yetkilerini kullanarak gerçekleştirdikleri bir rekabet olgusu olan vergi rekabetinin, bu otoritelerin vergilendirme yetkisini ve otoritesini zayıflatmasının yanında bu konuyu “zararlı” ön ekiyle kullananların ortaya koydukları zararlı vergi rekabetiyle mücadelede küresel işbirliğin gerekliliği düşüncesinin yine ulusal otoritelerin vergilendirme yetkisiyle çelişmesidir³⁵⁷. Burada söz konusu olacak muhtemel küresel işbirliği, uluslararası kuruluşların devreye girmesini gerektirecek ve bu da yine ulusal vergilendirme yetkisinden bir kademe daha vazgeçilmesi gerekliliğini doğuracaktır.

OECD hem de AB Vergi rekabetinin zararlarını engellemek, sermayenin uluslararası dağılımında çarpıklıklar ve vergi gelirlerinde erozyonu önlemek için uluslararası işbirliğine ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır³⁵⁸. Ancak OECD’nin başını çektiği engelleme girişimleri ve önerdiği küresel işbirliği üzerinde tartışmalar devam etmektedir. Buradaki eleştirilerin başında OECD’nin bir zenginler kulübü olduğu ve küçük devletlerin mali egemenliğini tehdit ettiği görüşü gelmektedir. OECD yetkilileri ise, yapılan çalışmaların ve işbirliğinin mali egemenliği sınırlama anlamına gelmeyeceği şeklinde yanıt vermektedirler. Ayrıca OECD’nin herhangi bir yaptırım

³⁵⁴ Asher and Rajan, p. 12.

³⁵⁵ Beggar the neighbour

³⁵⁶ Giray, “Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları”, s. 111.

³⁵⁷ Saraç, s. 184

³⁵⁸ Giray, “Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları”, s. 115

gücü olmadığı belirtilmektedir³⁵⁹. Ancak OECD'nin aldığı kararlar üye ülkeler için gayri resmi de olsa bağlayıcı olduğu ortadadır. Örneğin OECD'nin vergi cennetleri ve zararlı vergi rejimleri listesinde yer alan pek çok ülke, bu listede yer almamak için istenen düzenlemeleri yapma yoluna gitmektedirler³⁶⁰.

Buradaki bir diğer tartışma ise, OECD örgütlenmesinin demokratik seçimle şekillenmediği ve temsil kabiliyetinin bulunmadığı, dolayısıyla yapılan düzenlemelerin, temsilsiz vergi olmaz ilkesine³⁶¹ aykırı olduğu iddiasıdır. Bu yönüyle OECD çalışmalarının halen vergilendirme yetkisini elinde bulunduran ulus-devletin egemenlik alanının ihlali anlamına geldiği ileri sürülmektedir³⁶². Diğer taraftan demokrasinin ve piyasa ekonomisinin vazgeçilmez unsurları olan sermayenin ve özel mülkiyetin özerkliği, engelleme girişimleri ile sınırlandırılmakta ve bunların hareket özgürlükleri üzerinde önemli bir tehdit oluşmaktadır. Nihai durumda piyasa anlayışı ile hiç bağdaşmayan bu durum liberal mekanizmanın işleyişini engellemektedir³⁶³. Sonuç olarak gerek vergi rekabetinin ortaya çıkardığı etkiler açısından gerekse de engelleme girişimlerinin beraberindeki süreç siyasi alanda bazı sorunları beraberinde getirecek ve bu alanda yeni gelişmeleri ortaya çıkabilecektir. Engelleme girişimleri küresel işbirliğini zorunlu kılarken vergi rekabetinin kendisi bizzat ülkelerin işbirliğinden uzaklaşması anlamına gelmekte ve bir çelişkiyi ortaya çıkarmaktadır.

2.2.1.4. Sosyal Etkiler

Sosyal açıdan bakıldığında vergi rekabetinin yeniden dağılım, vergi yükünün paylaşımı, vergi sistemlerinin dönüşmesine bağlı olarak adaletten sapmalar gibi pek çok etkisinin olduğu görülmektedir. Öncelikli olarak vergi rekabetinin, hükümetlerin gelirin yeniden dağıtım fonksiyonunu zayıflattığı ileri sürülmektedir. Uluslararası ekonomik özürlüğü artması ile birlikte yüksek vergi yükü ile karşı karşıya olan işletmeler ve bireyler kendilerine yeni çalışma ve yatırım alanları aramaktadırlar. OECD'nin vergiden kaçınma ve free-rider olarak ifade ettiği bu durum, hükümetlerin müterakki vergileme

³⁵⁹ Esra E. Çalıcıoğlu, **Küreselleşme ve Vergilendirmede Yeni Eğilimler**, Kazancı Yayınları, İstanbul, 2003, p. 14-16.

³⁶⁰ Giray, "Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları", s. 116

³⁶¹ Parlamentoların onayı alınmaksızın vergi alınamayacağını ifade eden kuraldır. Batı demokrasilerinin temel anaysal ilkelerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Çağan, p. 131.

³⁶² Terry Dwyer, "The New Fiscal Imperialism", Policy, Volume 18, No. 4, Summer 2002, p. 13.

³⁶³ Saraç, s. 184

imkanının önüne geçmekte ve yeniden dağıtım politikalarını güçleştirmektedir. Gelirin yeniden dağıtımı, toplumda bazı kişilerin diğerlerine oranla daha yüksek vergi oranıyla karşılaşması anlamına gelmektedir. Ancak vergi rekabetinin yarattığı imkanlar, bazı kişi veya grupların gelirlerine nispetle yüklenmeleri gereken vergi yükünden daha azıyla karşı karşıya kalmaları ve bedavacılık sorununun ortaya çıkmasına yol açabilmektedir³⁶⁴. Buna ek olarak düz oranlı vergilemenin daha çok tercih edilir olmaya başlaması adalet ile ilgili kaygıları beraberinde getirmektedir. Özellikle düz oranlı vergilerin zengin gruba fayda sağlamak için orta gelir grubunu mağdur ettiği ileri sürülmekte, standart indirim uygulamalarıyla düşük gelirli grupların vergi oranı sıfıra çekilmeye çalışılsa da düz oranlı vergilerin geliri yeniden dağılım etkisi sınırlı olabilmektedir³⁶⁵.

Vergi rekabetinin ülkelerin vergi sistemlerinin yapısını değiştirdiği de bir gerçektir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kamu gelirlerindeki azalma, hükümetleri dolaysız vergileri, dolaylı vergiler ile ikame etmeye zorlamaktadır³⁶⁶. Vergi sistemlerindeki dönüşüm sadece bununla kalmamakta, vergi yükleri daha az hareketli olan emek ve tüketiciler üzerine kaymaktadır. Bu durumda bir taraftan emek talebini azaltırken, diğer yandan yeni iş alanlarının oluşmasını engellemekte ve sermaye gelirleri artarken gelir adaleti açısından önemli sıkıntıları beraberinde getirmektedir³⁶⁷. Adalet açısından ortaya çıkan bu senaryo, hükümetlerin vergi hasılatındaki azalma neticesinde kamu hizmetleri noktasında da zorunlu olarak bir açmaza girmesi ile eğitim, sağlık, ulaşım ve altyapı gibi alanlarda harcamaların aksaması ile sonuçlanarak sosyal sorunları daha da artırmaktadır³⁶⁸.

Vergi rekabetinin küresel refah üzerine etkilerine ilişkin sıfır toplamı bir oyun olduğu görüşü tartışmalıdır. Örneğin bir ülkede uygulanacak bir vergi indirimi, hareketli faktörleri o ülkeye çekerek, söz konusu ülkede refah artışına neden olurken, bu sonuç diğer ülkelerde refahın azalması şeklinde ortaya çıkan bir negatif dışsalılık olarak ele alınmaktadır. Ancak, benzer vergi indirimlerinin diğer ülkelere de takip edilmesi, yani

³⁶⁴ Chris Edwards and Veronique de Rugy, "International Tax Competition", Economic Freedom of the World: 2002 Annual Report, p. 43

³⁶⁵ Filiz Giray, "Düz Oranlı Vergi ve Uygulamaları", E-Yaklaşım, Mayıs 2006, Sayı:34, s. 1

³⁶⁶ Gurtner and Christensen, p. 7

³⁶⁷ Diesch Peter, "Tax Competition and its Effects on Domestic and Global Justice", Draft Paper, University of Montréal, July 2007, Aktaran : Gurtner and Christensen, p. 7.

³⁶⁸ Gurtner and Christensen, p. 7.

vergi rekabetinin, bütün ülkeler tarafından hayata geçirildiği bir durumda küresel olarak vergi sistemleri daha etkin hale gelecek, küresel ölçekte yatırımlar artacak ve küresel refahta bir artış meydana gelebilecektir³⁶⁹. Öte yandan kamu harcamalarını ve politikacıları disipline etme, kamu hizmetlerinin kalitesini yükseltme, ve küresel düzeyde kaynakların etkin kullanımını sağlama gibi birtakım faydaları olan vergi rekabetinin küresel refah açısından olumlu sonuçlar doğurabileceği söylenebilmektedir³⁷⁰.

Küreselleşmenin ve uluslararası dolaşımın kolaylaşmasıyla bağlantılı olarak vergi rekabetinin beraberinde getirdiği bir diğer etki ise emeğin dolaşım imkanlarının genişlemesidir. Bireyler, ödedikleri vergilerin karşılığında tatmin edici bir kamu hizmet düzeyi ile karşılaşmadıkları durumlarda kendilerine daha uygun çalışma ve yaşama ortamları arayışına girebilmektedirler. Bu durum özellikle Kanada-Amerika gibi yakın yaşam stilleri ve kültürlerine sahip ülkeler arasında daha sık rastlanan bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir. Kanada'nın en önemli ileri teknoloji firmalarından Nortel'in başkanı *John Roth*'un, konuyla ilgili olarak Kanada hükümetine yaptığı vergilerin indirilmesi yönündeki çağrı, bu olguyu kanıtlar nitelikte bir örnek teşkil etmektedir. Özellikle serbest dolaşım imkanlarının yaygın olduğu Avrupa Birliği içinde pek çok ünlü kişinin yaşamak için kendi ülkelerinden farklı noktaları tercih ettikleri görülmektedir. Örneğin çok sayıda Fransız tenis, futbol yıldızı ve sanatçının daha düşük vergi yüküyle karşılaşacakları İsviçre'ye yerleştikleri görülmüştür³⁷¹.

Sosyal etkiler açısından önem arz eden bir diğer konu ise vergi rekabetinin, emek piyasası açısından ortaya çıkaracağı etkilerdir. Reel ücretlerde azalma, çalışma standartlarının kötüleşmesi, işgücünün örgütlenme hakkının kısıtlanması ve işgücü üzerindeki vergi yükünün artması bu alanda doğabilecek olumsuz etkiler olarak dikkat çekmektedir³⁷². Küreselleşmeyle birlikte dibe doğru yarışın her alanda etkilerini hissettirmesi doğal olarak çalışma standartları açısından da tercihlerin minimum

³⁶⁹ Chris Edwards and Veronique de Rugy, "International Tax Competition", Economic Freedom of the World: 2002 Annual Report, p. 50.

³⁷⁰ Eckhard Janeba and Guttorm Schjelderup, "The Welfare Effects of Tax Competition Reconsidered: Politicians and Political Institutions", The Economic Journal, Vol. 119, Issue. 539, June 2009, p. 1143.

³⁷¹ Chris Edwards and Veronique de Rugy, "International Tax Competition", Economic Freedom of the World: 2002 Annual Report, p. 46.

³⁷² Charles Oman, **Policy Competition for Foreign Direct Investment**, OECD Development Center, 2000, p. 97.

seviyeye inmesi ve sermaye lehine gelişmesi anlamına gelmektedir. Bu da emek için daha kötü çalışma koşulları anlamına gelmektedir³⁷³. Ancak vergi rekabetinin, işgücü piyasasına etkisinin bütünüyle olumsuz olduğunu iddia etmek doğru olmayacaktır. Zira, işsizliğin ciddi boyutlara ulaştığı ülkelerde vergi rekabeti sonucu ülkeye çekilecek olan yatırımların yaratabileceği yeni iş sahaları bu anlamda emek piyasası için yeni olanaklar sağlayabilecektir³⁷⁴. Sonuç olarak vergi rekabetinin sosyal etkileri dikkate alındığında, bazı uç örnekler ve olumlu senaryolar bir tarafa bırakıldığında kısmi pozitif kazanımlar haricinde süreçten en olumsuz etkilenen tarafın emek faktörü olacağı ihtimali oldukça yüksektir.

2.2.2. Küresel Vergi Rekabetinin Sonuçları

Küresel vergi rekabetinin farklı ekonomik alanlar ve dinamikler açısından etkilerinin farklılık arz edebileceği önceki bölümde ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bölümde vergi rekabetinin sonuçları olumlu ve olumsuz şeklinde değerlendirilmeye çalışılacak ve vergi rekabetinin olası kazanım ve kayıpları incelenecektir.

2.2.2.1. Küresel Vergi Rekabetinin Kazanımları

Vergi rekabetinin yoğun olduğu durumlarda ülkeler; işletme kazançları, temettü gelirleri, faiz gibi sermaye kazançları üzerindeki vergi yüklerini düşürme yönünde güçlü bir eğilime sahip olmaktadır. Yatırımcılar da söz konusu düzenlemelere, sahip oldukları hareketli üretim faktörlerini, vergi yükünün düşük olduğu ülkelere kaydırarak tepki verebilmektedirler. Vergi ve yatırımların yer seçimi arasındaki bu ilişki, ülkelerin ekonomik olarak zararlı vergilemeden kaçınmalarını sağlayabilmektedir. Özellikle KV açısından değerlendirildiğinde, bu verginin esasen bireyler üzerine yüklenen gizli bir vergi olduğundan hareketle uygulamada KV oranının düşmesi olumlu sonuçlar doğurabilmektedir. Bu durum nihai olarak da vergi sisteminin daha şeffaf hale gelmesini ve bireylerin, hükümetin gerçek maliyetini anlayabilmelerine olanak sağlayabilmektedir³⁷⁵. Ortaya çıkan kazanımların, sadece mükellefiyet

³⁷³ Daniel W. Drezner, “The Race to the Bottom Hypothesis: An Empirical and Theoretical Review”, December 2006, <http://www.danieldrezner.com/policy/RTBreview.doc>, (22 Kasım 2009), p. 6.

³⁷⁴ Saraç, s. 185.

³⁷⁵ Veronique de Rugy, , “International Tax Competition”, Chapter 62, Policy Recommendations for the 108th Congress, Cato Handbook for Congress, CATO Institute, Washington, USA, February 2003, p. 624.

noktasında değil, daha iyi bir vergi sistemi, daha iyi bir kamu yönetimi, daha etkin bir kamu harcama seviyesi gibi sonuçları ile devletler açısından da ortaya çıkabileceği ileri sürülmektedir. Bu durumda da daha etkin bir kamu yönetimi, seçmen memnuniyetini de beraberinde getirebilmektedir³⁷⁶.

Vergi rekabeti uzun dönemde kurumsal anlamda katkılar sağlamakta, ekonomik ve politik kurumların kalitesinin artmasına olanak sağlamaktadır³⁷⁷. Bunun yanında daha rasyonel bir yaklaşımı zorunlu kılmakta, vergisel anlamda maliyetlerin ve yüklerin artması noktasında karar alıcıları daha dikkatli davranmaya zorlamakta, kamu yönetiminin kalitesini artırmaktadır³⁷⁸. Küresel rekabetin artması hükümetleri, daha etkin politikalar yürütmeye teşvik etmekte, gereksiz harcamalarda tasarrufa gidilmesiyle daha sağlıklı bir bütçe politikası uygulanmasına olanak sağlamaktadır³⁷⁹. Bütün alanlarda genel olarak faydalı sonuçlar doğuran rekabet, hükümetler arasında ortaya çıktığında da aynı şekilde olumlu sonuçlar doğurmakta, bir taraftan savurganlığı engellerken diğer yandan siyasileri uyguladıkları politikalar noktasında disiplin altında almaktadır³⁸⁰.

Kamu yönetimi ve ekonomisi açısından ortaya çıkan faydaları yanında vergi rekabeti, bireyler ve işletmeler açısından da çeşitli kazanımların doğmasına yol açabilmektedir. Her şeyden önce vergi oranlarındaki düşüşler vatandaşların kazançları açısından daha mutlu olmalarını sağlamakta, iş ve girişim ortamını iyileştirerek girişimciliğin gelişmesine ve ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır³⁸¹. Buradaki sonuç bireylerin fayda ve tatmin düzeyinin artmasından yola çıkarak makro düzeyde ekonomik büyüme rakamlarına kadar yansıyan çok kapsamlı ve oldukça önemli bir noktayı temsil etmektedir.

³⁷⁶ Chris Edwards and Veronique de Rugy, "International Tax Competition", Economic Freedom of the World: 2002, Annual Report, p. 49.

³⁷⁷ Kurumsal katkı olarak yabancı literatür, "institutional quality" kavramını kullanmaktadır. Burada ifade edilen sadece fiziksel olarak kurumların gelişimini değil aynı zamanda toplumda yerleşmiş yaklaşımların da daha iyi bir seviyeye ulaşmasını ifade edecek şekilde topyekün bir ilerlemeyi temsil etmektedir.

³⁷⁸ Price, p. 3.

³⁷⁹ Veronique de Rugy, , "International Tax Competition", 2003, p. 624.

³⁸⁰ Horacio L. P. Piffano, "Fiscal Decentralization, Tax Competition, and Federal Tax Administration: A Note from the Argentina Experience", Revista de Economía y Estadística, Vol. XLIII, Issue. 2, 2005, Instituto de Economía y Finanzas, Universidad Nacional de Córdoba, Argentina, p. 16.

³⁸¹ Veronique de Rugy, , "International Tax Competition", 2003, p. 624.

Literatürde yüksek vergi oranlarının olumsuz etkilerine yönelik görüşler şu noktalara dikkat çekmektedirler³⁸²;

- * Yüksek oranlı vergiler, bireylerin kullanılabilir gelirlerini ve gelir düzeyini artırma olanaklarını azaltmaktadır
- * Bireylerin çalışma arzuları azaltmakta, boş zaman tercihleri artırmaktadır.³⁸³
- * Girişimciliği ve risk alma eğilimini azaltmaktadır
- * Emek maliyetini yükselterek istihdamın artmasını engellemektedir.
- * Sermaye birikim ve oluşumunu yavaşlatmaktadır.
- * Kayıtdışı ekonomiyi artırmaktadır.
- * Gelirlerin ve ekonomik büyüme hızının düşmesine neden olmaktadır

Bu noktadan hareketle vergi oran ve yüklerinin düşmesine olanak sağlayan vergi rekabeti en geniş şekliyle söz konusu olumsuz etkilerin de ortadan kalkmasına olanak sağlamaktadır. Maliye politikası ve bütçe sürecinde pek çok karar alıcı gelir dağılımı amacını ekonomik büyüme hedefinin önünde tutmakta ve dolayısıyla vergi rekabetinden doğacak kazanımları göz ardı etmektedirler³⁸⁴. Vergilerin gerek sermaye oluşumu gerekse de tüketim üzerindeki negatif etkisi göz önünde tutulduğunda da bu durum, özellikle büyüme hızının düşmesine de neden olabilmektedir³⁸⁵. Uzun dönemli büyümede düşük vergi oranları ve vergi rekabetinin katkısı düşünüldüğünde de amaç değişken seçimine göre konuya yaklaşılması daha sağlıklı sonuçlar doğurabilecektir³⁸⁶. Büyüme hedefinin ön planda olduğu durumda tasarruflar, yatırımlar, yabancı sermaye gibi değişkenler üzerindeki vergi indirimleri büyüme hedefi üzerinde olumlu etkiler doğurabilecektir.

³⁸² Angelov, pp. 15-20.

³⁸³ Verginin ikame etkisi olarak ifade edilen bu durum, emek arzının azalmasına neden olmaktadır. Congressional Budget Office, "The Effect of Tax Changes on Labor Supply in CBO's Microsimulation Tax Model", Background Paper, Congressional Budget Office, USA, April 2007, p. 2, pp. 1-18.

³⁸⁴ Veronique de Rugy, , "International Tax Competition", 2003, p. 625.

³⁸⁵ Angelov, p. 20-21.

³⁸⁶ Vergi rekabeti sonucu vergi oranlarında meydana gelen düşüşler yatırımları ve üretimi olumlu etkileyerek ekonomik büyümenin hızlanmasına katkı sağlamaktadır. Veronique de Rugy, "International Tax Competition", 2003, p. 625.

Ekonomik faaliyetlerin, teorik olarak düşük vergili rejimlere hareket etmeye eğimli olduğu kabul edilmektedir³⁸⁷. Vergi rekabeti; bireyler veya tüzel kişilerin davranışları ve özgürlükleri ile ilgili de yeni olanaklar ortaya çıkarmaktadır. Rekabetçi süreç, bireylerin veya sermayenin küreselleşen süreçte kendilerine yeni yerleşim yeri tercihleri seçme olanakları sağlamakta, bu yönde esneklik seviyesini artırmaktadır. Bu da faktörlerin dünya ölçeğinde hareket etmelerini teşvik edecek ve dünya kaynaklarının daha optimal ve verimli dağılmasına olanak sağlayabilmektedir³⁸⁸.

2.2.2.2. Küresel Vergi Rekabetinin Zararları

Vergi rekabeti noktasında konuya özel bir önem veren OECD'nin yaklaşımlarını ele almak, rekabetçi vergilemenin zararlarına ilişkin oldukça kapsamlı bir çerçeve sunabilmektedir. 1998 yılı OECD raporu; vergi cennetleri ve tercihli vergi rejimlerini³⁸⁹ zararlı vergi rekabeti uygulamalarının en önemli iki örneği olarak ifade etmektedir³⁹⁰.

Vergi cennetleri ve tercihli vergi sistemlerinin, efektif vergi oranlarını diğer ülkelere oranla belirgin bir şekilde daha düşük tutmak suretiyle uygun olmayan rekabet koşulları oluşturması “zararlı vergi rekabeti” olarak adlandırılmaktadır³⁹¹. Başka bir tanımda ise zararlı vergi rekabeti; bir vergi idaresinin vergi matrahını belirlerken, diğer vergi idarelerinin olası etkilerini dikkate almadığı bir *mali dışsallık* türü olarak ortaya konmaktadır³⁹². Daha kapsamlı bir tanımla zararlı vergi rekabeti; devletlerin yabancı sermayeyi çekmek için vergilendirme yetkisini kötüye kullanarak agresif bir yaklaşımla sermaye ve finansal yatırımların yön değiştirmesi sağlanarak, vergi rejimleri yoluyla uluslararası bazda ülkelerin vergi matrahları erozyona uğratarak diğer bir deyişle iyi

³⁸⁷ James Hines, “Lessons from Behavioral Responses to International Taxation”, National Tax Journal, Volume. 52, No. 2, June, 1999, p. 312.

³⁸⁸ Özer, s. 64-65.

³⁸⁹ OECD engelleme girişimi, zararlı vergi rekabetine ilişkin özellikle iki konu üzerine odaklanmıştır. Bunlar vergi cennetleri ve tercihli vergi rejimleridir. Her iki uygulamanın da zararlı vergi uygulamaları ile etkinlikten ve ekonomik rasyonellikten uzak tercihlerin ortaya çıkmasına neden olduğu ileri sürülmektedir.

³⁹⁰ OECD, “Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue” 1998, p. 8.

³⁹¹ Saygın Eyüpçiller, “Vergi Cennetleri ve Tercihli Vergi Sistemleri: Uygun Olmayan Vergi Rekabetinin 1998 OECD Vergi Komitesi Raporu Işığında Değerlendirilmesi”, Vergi Dünyası, Şubat 2000, s. 197.

³⁹² Wallace E. Oates, “Fiscal Competition or Harmonization? Some Reflections”, 2001, p. 507.

niyet kurallarına uyulmayarak, gayrimeşru rekabet araçlarına dönüştürülerek bu yolla diğer bir ülkenin menfaatlerine zarar verilmesi olarak ifade edilebilmektedir³⁹³.

Zararlı vergi rekabeti ile mücadele, küresel bir işbirliğini zorunlu kılmaktadır ve bu anlamda da OECD'nin çalışmaları bu çabaya öncülük etmekte ve yol göstermektedir³⁹⁴. Zararlı vergi uygulamalarıyla ilgili OECD dört rapor yayınlamıştır. Bu raporlar; 1998 yılında yayınlanan Zararlı Vergi Rekabeti:Acil Bir Küresel Sorun, 2000 yılında yayınlanan Küresel Vergisel İşbirliğine Doğru:Zararlı Vergi Rekabetini Belirlemede ve Yok Etmede Gelişmeler, 2001 ilerleme raporu olarak yayınlanan OECD Zararlı Vergi Uygulamaları Projesi ve son olarak da 2004 yılında ilerleme raporu olarak yayınlanan OECD'nin Zararlı Vergi Uygulamaları Projesidir. Bütün bu projelerin amacı vergi cenneti ülkeleri belirleyerek, vergi rekabetinin ulusal ve uluslararası alanda zararlı yönünü ele alıp, bu konuda uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ile ne tür önlemler alınması gerektiğini ortaya koymak olmuştur³⁹⁵. Küreselleşmenin gelişmesiyle birlikte ulusal ekonomilerin uyguladıkları vergi politikalarının, giderek diğer ülkelerin vergi sistemlerini olumsuz etkilemesi, OECD'nin çalışmaları için temel motivasyon olmuştur.

OECD'nin konuya ilişkin çalışmalarına bakıldığında, zararlı vergi rekabeti; bir ülkenin vergi politikasının bir diğer ülkenin finansal sermaye ve hareketli üretim faktörlerine yönelik uyguladığı vergi politikasını etkilediği noktada başlamaktadır. Zararlı vergi rekabeti öncelikle ticaret ve yatırım akımlarında sapmalar meydana getirmektedir. Bununla birlikte hükümetlerin mali politika kısıtlarını ve hareket alanlarını daraltmaktadır. Bununla bağlantılı olarak vergi matrahlarının aşınmasına neden olmakta ayrıca mükelleflerin vergiye uyumunu da azaltabilmektedir³⁹⁶. OECD'nin gerek 1996 gerekse de 1998 yılındaki raporlarında da ifade edildiği üzere; vergi sistemlerinin hareketli üretim faktörlerini ve finansal sermayeyi ülke içine çekmeye yönelik inşa edildiği durumlarda ülkeler arasındaki vergi rekabeti olumsuz etkilerini doğurmaktadır. Yatırım kararları ve ticaretteki saptırıcı etkilerle birlikte söz

³⁹³ Arıkan ve Akdeniz, p. 291.

³⁹⁴ Michel Vaden Abeele, "Tax Competition Within Europe", Speech by Michel Vaden Abeele, Dublin, Ireland, 01.10.1999, Annual Conference of the Foundation for Fiscal Studies, 1999, p. 6.

³⁹⁵ Arıkan ve Akdeniz, p. 292.

³⁹⁶ Weiner and Ault, pp. 601-602.

konusu olumsuz rekabet ülkelerin ulusal vergi tabanlarının erozyona uğramasına neden olmaktadır³⁹⁷.

OECD'nin konunun genel çerçevesini çizdiği 1996 yılı raporu ve 1998 raporundan hareketle zararlı vergi rekabeti³⁹⁸;

- * Sermaye akımlarında sapmalara (vergi rekabetinin finansal sermaye akımları üzerinde doğrudan, reel yatırım akımları üzerinde ise dolaylı etkili olduğu da belirtilmiştir),
- * Vergi sistemlerinin adil olmayan bir yapıya kavuşmasına,
- * Vergi yükümlülerinin vergiye gönüllü uyumlarının zorlaşmasına,
- * Vergilerin ve kamu harcamalarının miktar ve bileşiminin değişmesine,
- * Vergi yükünün işgücü, servet ve tüketim gibi daha az hareketli vergi konularına kaymasına,
- * Vergi yönetim maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır.

Öte yandan zararlı vergi rekabeti, uluslararası yatırım kararlarının ekonomik mantık çerçevesindeki kriterlerden ziyade vergi değişkeninden hareketle yerleşim tercihlerini yapar hale gelmesi sonucunu doğurmaktadır. OECD, eğer her hangi bir çalışma yapılmadığı takdirde hükümetlerin bir süre sonra hareketli üretim faktörlerinin elde edebilmek için gittikçe daha rekabetçi vergi tekliflerini ortaya koymasının kaçınılmaz olacağını belirterek konunun ehemmiyetine dikkat çekmektedir³⁹⁹. Bu etkiler göz önünde tutulduğunda zararlı vergi rekabetinin hem ülkeler, hem ülkelerin kamu maliyesi açısından olumsuz sonuçlar doğurduğu aynı zamanda mükellefler ve hareketli üretim faktörleriyle birlikte küresel ticaretin etkinliği açısından da arzu edilmeyen sonuçlar ortaya çıkardığı anlaşılmaktadır.

Küresel vergi rekabeti çerçevesinde ortaya çıkan kaygılardan bir diğeri ise gelir dağılımı adaleti noktasında ortaya çıkmaktadır. Ülkelerin hareketli faktörleri çekmek için giriştikleri rekabet, vergi yüklerinin hareketsiz faktörler üzerine kaymasına neden

³⁹⁷ OECD, "Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue" 1998, p. 7.

³⁹⁸ Emrah Ferhatoglu, "2004 Genişlemesi Sonrasında Avrupa Birliği'nde Vergi Rekabeti ve Sonuçları", s. 4.

³⁹⁹ Australian Chamber of Commerce and Industry, "Harmful Taxation Competition", November 2000, <http://www.flattax-europe.eu/yliko/pdf/documents/doc3.pdf>, (29 Kasım 2009), p. 2.

olmaktadır. Hareketli faktörler görece daha düşük vergili ülkelere kayarken, vergi yükü büyük ölçüde hareketsiz faktörler üzerinde kalmaktadır⁴⁰⁰. Bu adalesiz duruma ek olarak sürecin, görece emek faktörünün vergi yükünün artması ile sonuçlandığı ileri sürülmektedir. Vergi sistemlerinin yapısı açısından bakıldığında ise dolaysız vergilerin payının azaldığı ve teorik olarak adaletsiz kabul edilen dolaylı vergilemeye doğru bir eğilimin ortaya çıktığı ifade edilmektedir⁴⁰¹. Adaletle ilişkin kaygılar bununla kalmamakta, rekabetçi vergileme, hükümetlerin artan oranlı vergileme imkanlarını da büyük ölçüde ortadan kaldırarak devletin gelir dağılımı fonksiyonunu büyük ölçüde zayıflatmaktadır⁴⁰².

Bütün bu değerlendirmeler ışığında vergi rekabetin zararları: mükellefiyet, siyasi tutumlar, kamu finansmanı ve kamu hizmet sunum kalitesi açısından şu şekilde özetlenebilmektedir⁴⁰³:

- * Vergi mükellefleri açısından da daha kaliteli kamu hizmeti beklentisi artmakta, birim vergi başına elde edilen olası tatmin beklentisi düzeyi artmaktadır.
- * Mali anlamdaki tekelleşen uygulamalar ise mükelleflerin ödedikleri vergilerin israfına yol açabilmektedir.
- * Ortaya çıkan mali açıklar, kamu harcamalarının kısılmasındansa vergi oranı ve yüklerinin daha da artırılarak giderilmeye çalışılmaktadır.
- * Hükümetler kamusal hizmetlerin sunumunda optimal noktayı bulmaya değil, kendi alanlarını maksimize etmeye çalışmaktadırlar.
- * Kamu hizmetlerinin sunumu ve harcamaların yönetim kalitesi artmakta, kurumsal ve düzenleyici yeniliklerin hayata geçirilme olasılığı artmaktadır.

⁴⁰⁰ Özer, s. 67.

⁴⁰¹ Enrique G. Mendoza And Linda L. Tesar, “A Quantitative Analysis Of Tax Competition V. Tax Coordination Under Perfect Capital Mobility”, 2003, p. 4.

⁴⁰² Kjetil Bjorvatn and Alexander Cappelen, “Income Distribution and Tax Competition”, Center for International Economics and Shipping, Working Paper No: 41/01, Norway, December 2001, p. 12.

⁴⁰³ Price, p. 3.

3. ZARARLI VERGİ REKABETİ DÜŞÜNCESİ ve ENGELLEME GİRİŞİMİ: OECD ve AVRUPA BİRLİĞİ

Etkileri itibariyle zararlı vergi rekabeti düşüncesinin ortaya çıkışında OECD'nin konuya ilişkin çalışmaları başrolü oynamaktadır. Bu çerçevede, bu bölümde zararlı vergi rekabeti düşüncesi ve engelleme girişimi, OECD ve AB açısından ele alınacaktır.

3.1. Zararlı Vergi Rekabeti

Önceki bölümlerde ele alındığı üzere küresel vergi rekabeti kimilerince kamu kesiminin etkinliğinin arttığı, vergi oranlarının optimum noktaya doğru hareket ettiği ve diğer benzeri olumlu yönleriyle desteklenmesi gereken bir süreç iken kimilerince ise mücadele edilmesi gereken zararlı bir olgu olarak nitelendirilmektedir. Küresel vergi rekabetinde ortaya çıkan sürecin özellikle olumsuz yönlerinin altını çizen hareketin başında OECD gelmektedir. Bunun yanında Avrupa Birliği içinde de süreçten kaygı duyan kesimler bulunmakta ve olgunun muhalifleri tarafından, ortaya çıkabilecek olumsuz etkilerin önüne geçmek için vergi uyumlaştırmasının altı çizilmektedir.

3.1.1. Zararlı Vergi Rekabetine İlişkin Kriterler ve Vergi Cennetleri

OECD bünyesinde zararlı vergi rekabetine ilişkin çalışmaların başlatıldığı ve konunun ilke defa dile getirildiği 1998 yılından bu yana pek çok çalışma yapılmış ve zararlı vergi rekabetine ilişkin genel kriterler ortaya konmaya çalışılmıştır. Bütün bu çalışmalar ışığında bilgi paylaşımı ve şeffaflık konularının özellikle ön plana çıktığı dikkat çekmektedir. Bilgi paylaşımı konusu gerek vergi rekabetinin varlığına ilişkin deliller sunması gerekse de vergi rekabeti uygulamaların ortadan kaldırılması açısından anahtar bir rol oynamaktadır. Bunun yanında yabancı yatırımların ayrımcı düzenlemelerle teşvik edilip edilmediği ve ayrımcı uygulamaların yerel ekonomik aktörleri dışlayıp dışlamadığı konusunun üzerinde de önemle durulmaktadır⁴⁰⁴.

⁴⁰⁴ Frances M. Horner, "The OECD, Tax Competition and The Future of Tax Reform", Head of Tax Competition Unit, Fiscal Affairs, OECD, January 2000, p. 6, Çev.Ersan Öz, Maliye Dergisi, Sayı. 145, 2004.

Vergi sistemlerinin belirtilen özellikleri taşıması her ne kadar önem arz etse de zararlı bir uygulamanın cazip olabilmesi için öncelikle vergi yükünü düşük düzeylere çekmesi gerekmektedir. Ülkelerin ilgili gelire düşük oranlı vergi uygulaması veya hiç vergi uygulamaması, vergi sistemlerinin düşük ya da sıfır vergilemeye olanak tanıyan tercihli ya da ayrımcı nitelikler taşıması, efektif vergi oranlarının emsallerine göre aynı gelirle uygulananlardan daha aşağıda olması gibi özellikler OECD tarafından, vergi yüklerini oldukça düşük düzeylere çekmesi açısından ortaya konan kriterler olarak ortaya konmaktadır⁴⁰⁵.

Vergi cenneti konusu literatürde sıklıkla ele alınan bir konu olmasına karşın, vergi rekabetine bakış açısıyla ilgili olarak da kaynaklanan nedenlerden dolayı kavrama ilişkin evrensel olarak kabul edilen bir tanımdan bahsetmek oldukça zordur. Vergi cennetleri genel olarak, yerleşik olmayan sermayeye, yerleşik olduğu ülkelerdeki vergi sorumluluklarından kaçabilmesi için özel ve ayrımcı vergisel düzenlemeler sunan sistemler şeklinde tanımlanabilmektedir⁴⁰⁶. Bununla birlikte kavrama kara para çerçevesinde bakan bir diğer tanım vergi cennetlerini; kara paranın kullanıldığı, kıyı bankacılığı ve paravan şirketler aracılığıyla kara para aklamanın kolay olduğu yerler şeklinde ifade etmektedir⁴⁰⁷. Stiglitz ise konuya çok genel bir bakış açısıyla yaklaşmakta ve pek çok ülkeyi vergi cenneti kapsamına sokacak şekilde; bir kişinin vergi yükünü azaltmak amacıyla önerilen vergi planları şeklinde bir tanım ortaya koymaktadır⁴⁰⁸. Kavrama ilişkin daha pek çok tanım ortaya konulabilmektedir ancak genel olarak vergi cenneti, düşük vergi oranlı veya vergisiz yabancı ülke olarak nitelendirilebilen, vergi mükelleflerinin, vergi yükünden kurtulmasına olanak sağlayan ve şeffaf olmayan işlemlerin yapılabilmesine olanak sağlayan yapısal düzenlemelerin bulunduğu vergi sistemlerini barındıran ülkeleri ifade eden bir kavramdır⁴⁰⁹.

Yabancı sermayenin ya da mükelleflerin vergi cenneti ülkeleri seçim nedenlerinin başında vergi yükünden kurtulma isteği gelmektedir. Bunun yanında, kendi

⁴⁰⁵ OECD, Harmful Tax Competition An Emerging Global Issue, OECD, Paris, 1998, pp.19-20.

⁴⁰⁶ Esra Ekmekçi, **Küreselleşme ve Vergilemede Yeni Eğilimler**, Kazancı Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 10.

⁴⁰⁷ Ülker Mavral, **Kara Para-Kayıtdışı Ekonomi ve Türkiye Yansımaları**, 2. Baskı, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, s. 67.

⁴⁰⁸ Joseph E. Stiglitz, **Kamu Kesimi Ekonomisi**, Çev: Ömer Faruk Batırel, Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Yayınları, No: 549-396, İstanbul, 1994, s. 736.

⁴⁰⁹ OECD, "Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue" 1998, pp. 21-22.

ülkesinde yüksek vergi oranlarının bulunması, bazı hesap ve işlemleri gizleme isteği, yatırımcıların ülke riskini dağıtmak istemeleri gibi unsurlarında gerçek kişi ve kurumların vergi cenneti ülkelere gitmesinde etkili olduğu ileri sürülmektedir. Buradan hareketle vergi cennetlerinin üç temel amaca hizmet ettiği belirtilebilmektedir. İlk olarak vergi cennetleri, pasif yatırımların muhafaza edildiği bir fonksiyonu icra etmektedir⁴¹⁰. İkinci olarak, kağıt üzerinde karların oluşturulduğu bir ortam olanağı sağlamaktadır. Üçüncü olarak ise, banka hesaplarına ilişkin olmak üzere, vergi mükelleflerinin kolaylıkla diğer ülkelere ait vergi otoritelerinin gözetimi ve denetimi dışında kalabilmelerine⁴¹¹ olanak sağlamaktadırlar⁴¹². Ortak ekonomik özellikleri ve vergiden kaçınma olanakları sunan vergi cennetleri, vergi kaçırma ve kara para aklama konusunda önemli olanaklar sağlamakta ve bu yönüyle de açısından küreselleşen dünyada ekonomik rolleri kaçınılmaz şekilde artarak önemle üzerinde durulması gereken bir konu haline gelmektedir.

Zararlı vergi rekabetiyle mücadele çerçevesinde vergi cennetlerine ilişkin OECD'nin ortaya koyduğu dört kriter bulunmaktadır⁴¹³;

- * Çok düşük ve etkili olmayan vergi oranları
- * Açıklık ve saydamlığın bulunmaması
- * Bilgi paylaşımında gösterilen çekinceler
- * Etkin ekonomik faaliyetlerin bulunmaması

Bu dört kriter vergi cennetleri için bir çerçeve sunmakla birlikte, vergi cennetlerinin kimi açıdan ortak özellikleri arz ettikleri görülmektedir. Buna göre vergi cennetlerinin genel özellikleri şu şekilde özetlenebilmektedir⁴¹⁴:

⁴¹⁰ Money boxes: Places where cash is simply allowed roll up, tx-free, in the securitisation company. Jennifer Donohue, Adam Blakemore, Rajiv Punja and Oliver Iliffe, "Sleeping Giants: Insurance Alchemy and Insurance Special Purpose Vehicles", Butterworths Journal of International Banking and Financial Law, March 2011, p. 145.

⁴¹¹ Safe harbours: Güvenli limanlar.

⁴¹² Ekrem Kayı, "Vergi Cennetleri", Denge YMM, <http://www.dengeymm.com.tr/userfiles/file/cennet.pdf>, (19 Aralık 2009), s. 2.

⁴¹³ OECD, "Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue" 1998, pp. 23.

⁴¹⁴ Arıkan ve Akdeniz, p. 314.

- Vergi cenneti ülkelerde vergi oranları ya çok düşüktür ya da hiç vergi alınmamaktadır.
- Düşük vergi oranları daha çok kurumsal faaliyetler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu ülkeler üretim işletmelerine önemli vergisel avantajlar sağlamaya çalışırlar ve söz konusu ülkelerde ekonomik faaliyette bulunma zorunluluğu yoktur.
- Kayıt dışı ekonomik alanlar olan bu yerler kara paranın aklandığı merkezler durumuna gelmişlerdir.
- Vergi cenneti ülkelerde ticari mahremiyete ve özellikle de vergi mahremiyetine çok sıkı bir şekilde bağlı kalınmaktadır. Vergi cenneti ülkeler ticari faaliyette bulunan mükelleflerinin sırlarını başka hiçbir ülkenin vergi dairelerine vermemektedirler.
- Bu durum yatırımcılar için güven ve avantaj kaynağıdır. Cennet ülkeler vergi anlaşması yapmaktan da kaçınırlar. Çünkü vergi anlaşmaları ülkeler arası bilgi paylaşımını öngörür. Bilgi paylaşımı ise bankacılık ve ticari işlemlerdeki gizliliği ortadan kaldıracığından dolayı, vergi cennetleri vergi anlaşması yapma konusunda isteksiz davranırlar
- Vergi cenneti ülkelerde çok iyi haberleşme ve ulaşım olanakları sağlanmaya çalışılmaktadır. Çünkü mükemmel haberleşme offshore şirket ve yatırımcılar için hayati bir öneme sahiptir.
- Vergi cennetlerinin hemen hemen yarısı genel İngiliz Hukukuna dayanır. Bu ülkelerin çoğu dış işlemlerinde İngiltere tarafından yönetilirler.
- Başka bir deyişle vergi cennetleri mükelleflerin vergilendirmeden kaynaklanan mali yüklerini en aza indirmek amacıyla vergi planlaması sonucu tercih ettikleri yerlerdir.
- Dünya ticaretinin yoğunlaştığı bu yerler aslında Dünya gayrisafi yurt içi hasılasına çok düşük düzeyde katkıda bulunmaktadır.

- Vergi cenneti ülkelerde finansal ve özellikle de vergi mevzuatı şeffaflıktan yoksun olup, vergilendirme yetkisinin kullanımında aksaklıklar mevcuttur. Daha çok yetki kullanımı alanında egemenlik gücü dış güçlerin etkisinde kalabilmektedir.

Tablo 6
Vergi Cennetleri Listesi, Nisan 2009

Gri Liste		KaraListe	
Vergi Cennetleri		Diğer Finans Merkezleri	
Andora	Liechtenstein	Avusturya	Kostarika
Anguilla	Marshal Adaları	Belçika	Malezya
Antigua ve Barbuda Adaları	Monaco	Bruney Sultanlığı	Filipinler
Aruba	Montserrat	Şili	Uruguay
Bahamalar	Nauru	Guatemala	
Bahreyn	Hollanda	Lüksemburg	
Beliz	Karayipler	Singapur	
Bermuda	Niue	İsviçre	
İngiliz Virgin Adaları	St Kitts ve Nevis		
Cayman Adaları	Saint Lucia		
Cook Adaları	St.Vincent&Grenadines		
Dominika	Bağımsız Samoa Devleti		
Cebelitarık	San Marino		
Grenada	Türk ve Caicos Adaları		
Liberya	Vanuatu Cumhuriyeti		

Kaynak: OECD, A Progress Report on the Jurisdictions Surveyed by the OECD Global Forum in Implementing the Internationally Agreed Tax Standard, 2 April 2009.

Nisan 2009'da yapılan G-20 zirvesinde vergi cennetlerinin ele alınmasıyla eş zamanlı olarak OECD tarafından açıklanan yeni liste, vergi cennetlerine ilişkin çerçeve oluşturmuştur. Buna göre açıklanan listede ülkeler kara liste-gri liste olmak üzere ikiye ayrılmakta, gri liste de kendi içinde vergi cennetleri ve diğer finans merkezleri olmak üzere sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Gri liste, OECD kurallarına uymayı taahhüt etmekle birlikte henüz düzenlemeleri somut olarak hayata geçirmemiş ülkeler" olarak

belirtilirken, kara liste ise işbirliği için harekete geçmeyen ve yaptırım uygulanması öngörülen ülkeler olarak ifade edilmektedir.

3.1.2. Tercihli Vergi Rejimleri

Zararlı vergi rekabeti çerçevesinde ele alınan konulardan biri olan tercihli vergi rejimleri, vergi cennetlerine benzer şekilde hareketli üretim faktörlerine odaklanmakta ve bir ülke için olumlu sonuçlar doğururken, diğer ülkeler için vergi kaybına neden olabilmektedirler⁴¹⁵. Tercihli vergi rejimleri kapsamında; hızlandırılmış amortisman imkânlarının tanınması, araştırma, geliştirme ve benzeri faaliyetlere doğrudan gider kaydetme hakkı tanınması ve uluslararası şirketlerin koordinasyon, lojistik vb. hizmet şubelerine özel ayrıcalıklar tanınması işletmelerin fiziki mekan değiştirmelerine neden olabilmekte bu da kimi ülkeler için vergi erozyonuna neden olabilmektedir⁴¹⁶. OECD üyesi ülkelerdeki tercihli vergi rejimi uygulamalarının yoğunluğuna incelendiğinde; vergi oranlarının düşük veya sıfır olmaması, etkin bilgi değişimi bulunması ve vergi anlaşmaları yapılmış olması bu ülkelerin tercihli vergi rejimlerini uygulamalarına engel teşkil etmemekte ve etkileri itibariyle vergi cennetlerinden çok ayrı durmadıkları görülmektedir⁴¹⁷.

Zararlı vergi rekabeti oluşturan tercihli vergi rejimlerini belirleyen faktörlerin başında, matrahının tespit yöntemi veya indirim ve istisnaların düzenlenişi sonucu efektif vergi oranının sıfır veya çok düşük düzeyde belirlenmiş olması gelmektedir. Rejim içinde serbest vergi kantonları oluşturulması yoluyla ülkeler, kendi mukimlerine açık veya örtülü biçimde yasaklanmış olan serbest vergi bölgeleri veya bu rejimlerden yararlanan firmaların ulusal ölçekte faaliyet göstermelerinin açık veya örtülü biçimde yasaklanması suretiyle farklılaştırma yapabilmektedirler. Tercihli vergi rejimlerinde sistemin şeffaflıktan yoksun olduğu dikkat çekmektedir. Bu ülkelerde mükellef bazında bazı maddelerin tercihli olarak uygulanabilmesi veya mevzuat uygulamasının müzakereye açık olması nedeniyle mükelleflerin koruma önlemleri alması söz konusu

⁴¹⁵ Arıkan ve Akdeniz, p. 293.

⁴¹⁶ Saygın Eyüpgiller, *Uluslar Arası Zarar Verici Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002, s. 26.

⁴¹⁷ Ersan Öz ve Sevinç Yaraşır, “Global Bir Kavram: Vergi Rekabeti”, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, Prof. Dr. Şerafettin Aksoy’a Armağan, 52. Seri, Yıl. 2009, <http://iudergi.com/index.php/iktisatmaliye/article/viewFile/177/284>, (14 Mart 2010) s. 30.

olabilmektedir. Ayrıca bu ülkelerde gerçek anlamda bilgi verme başka bir deyişle vergi istihbaratı olanağı söz konusu olmamaktadır⁴¹⁸.

OECD'nin 1998 yılı zararlı vergi rekabeti raporunda tercihli vergi rejimleri de detaylı olarak ele alınmış ve edici tercihli vergi rejimlerine ilişkin belirleyici kriterler ortaya konmaya çalışılmıştır. Buna göre belirtilen 4 özellikleri şu şekilde sıralanmıştır⁴¹⁹:

- Sıfır ya da düşük vergi oranları
- Rejimin konuluş amacının korunması (*Ring-fencing of regimes*)
- Şeffaflık eksikliği
- Etkin bilgi alışverişinin eksik oluşu

Raporda buna ek olarak konuyu detaylandıran 6 kriter daha dile getirilmiştir:

- Yapay olarak tanımlanmış (yapay gerekçelere dayanan) istisna ve indirimler içeren vergi matrahı,
- Uluslararası transfer fiyatlaması kurallarına bağlı kalınmaması,
- Yurt dışı kaynaklı gelirlerin vergiden istisna edilmesi,
- Vergi oranlarının veya matrahın pazarlığa tabi olması,
- Bilgi değişimi konusunda gizlilik kurallarının uygulanması,
- Çok sayıda çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasının bulunması

Birçok durumda tercihli vergi rejimleri, sınırlar arasında sermaye akımlarını belirli bir yol üzerinden göndermek için bir kanal olarak işlemesi amacıyla özel olarak dizayn edilmiş olabilmektedirler. Bu rejimler genel vergi kanununda veya idari

⁴¹⁸ Arıkan ve Akdeniz, p. 293.

⁴¹⁹ OECD, Harmful Tax Competition An Emerging Global Issue, OECD, Paris, 1998, pp.25-27.

uygulamalarda ya da genel vergi sisteminin çerçevesi dışında vergi dışı düzenlemeler ile inşa edilebilmektedirler⁴²⁰.

Tercihli vergi rejimleri vergi cenneti olan veya olmayan ülkelerde uygulanabilmekte, herhangi kasıt unsuru taşımadan, uygulayan ülkeler açısından avantaj, diğerleri açısından ise dezavantaj oluşturarak zararlı vergi rekabetine neden olmaktadır⁴²¹. Tercihli vergi rejimlerini vergi cennetlerinden ayıran özellikler; serbest vergi kantonları oluşturmaları ve bunlardan sadece yabancıların yararlanması, matrahın suni olarak tanımlanarak gerçek olmayan giderlerin matrahtan düşülmesine izin verilmesi veya gerçek giderleri suni olarak arttırmaya izin vermeleri, uluslararası transfer fiyatlandırma ilkelerinin uygulanmaması gibi noktalarda ortaya çıkmaktadır⁴²².

Tercihli vergi rejimleri, vergi cennetleri gibi diğer ülkelerin vergi tabanını erozyona uğratmakta, vergi kaçakçılığını kolaylaştırma ve böylece ülkelerin vergi politikaları üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmektedirler. Birçok durumda tercihli vergi rejimi sınırlar arasında sermaye akımlarını belirli bir yol üzerinden göndermek için bir kanal olarak işlemesi amacıyla özel olarak dizayn edilmiş olabilir. Genellikle sigortacılık, fon yönetimi, kıyı bankacılığı, hizmet ve dağıtım merkez rejimleri, Serbest Bölgeler, finans ve leasing alanlarında tercihli vergi rejimleri oluşturulmaktadır⁴²³.

3.2. OECD Bünyesinde Zararlı Vergi Rekabetiyle Mücadele

OECD, vergi rekabeti konusunu ele alırken konunun tanımını yapmaktan ziyade söz konusu süreci zararlı öngörmesinin nedenlerini kanıtlar nitelikte, vergi rekabetinin boyutlarını ve oluşturabileceği negatif etkilerin altını çizmektedir⁴²⁴.

* Vergi teşviklerinin sadece ülkede yerleşik olmayanları hedef alması

* Uluslararası ilkelerden bağımsız bir şekilde vergi matrahının hesaplanmasına olanak sağlayan teşvik uygulamaları

⁴²⁰ İhsan Günaydın ve Serkan Benk, "Globalleşmenin Vergi Sistemlerinde Ortaya Çıkardığı Sorunlar ve Çözüm Yolları-I", Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 179, s.139.

⁴²¹ Arıkan ve Akdeniz, p. 293.

⁴²² Şennur Hoşyumruk, Vergi Cennetleri, Tercihli Vergi Rejimleri ve Zararlı Vergi Rekabetinin OECD Ülkeleri ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1459, Açıköğretim Fak. Yayın No:775, Eskişehir, 2003, s. 64.

⁴²³ Arıkan ve Akdeniz, p. 294.

⁴²⁴ Giray, "Zararlı Vergi Rekabeti ve Etkileri", s. 128.

* Vergi teşviklerinin saydamlıktan yoksun olması

* Teşvik uygulamalarının, hareketli-hareketsiz faktörler arasında farklılık arz etmesi

Zararlı vergi rekabetinin önlenmesine yönelik OECD bünyesinde ortaya çıkan ilk yaklaşım, 1996 yılında Bakanlar Konseyi tarafından vergi rekabetinin, ülkelerin vergi tabanlarını olumsuz etkilemesi ve bununla birlikte yatırım ve finansman kararları üzerindeki saptırıcı etkilerini önlemeye yönelik etkin vergi sistemlerinin geliştirilmesi yönündeki kararı ile gündeme gelmiştir⁴²⁵. Çalışmaların başladığı 1996 yılından bu yana OECD, aktif olarak zararlı vergi rekabeti uygulamaları ile mücadelesini sürdürmektedir⁴²⁶.

3.2.1. OECD 1998 Raporu: Zararlı Vergi Rekabeti: Gelişmekte Olan Küresel Bir Sorun

OECD'nin 1998 tarihli raporu, vergi rekabetine ilişkin ilk ciddi çalışma olması ve konunun etraflıca ortaya konulmuş olması açısından önem taşımaktadır. Özellikle küreselleşme ve artan sermaye hareketliliğinin, ülkeler için vergi oranlarını düşürmek ve vergi politikasını hareketli faktörlere yönelik bir teşvik unsuru olarak inşa etmek için bir motive edici bir unsur olduğu ileri sürülmektedir⁴²⁷. OECD tarafından bu raporla, küreselleşmenin yarattığı vergi sorunları belirtilmiş ve ulusal vergi sistemleri üzerinde ortaya çıkan baskılara dikkat çekilmiştir. Raporda, küresel vergi sorunu olarak zararlı vergi rekabeti etraflı bir şekilde ele alınmıştır. Yine söz konusu raporda vergi rekabeti çerçevesinde ulusal ve küresel bazda ortaya çıkabilecek sorunlara dikkat çekilmiş ve zararlı vergi rekabetinin iki temel unsuru olan “vergi cennetleri” ve “tercihli vergi rejimleri” uygulamalarına yönelik detaylı açıklamalara yer verilmiştir. Bu raporla ve takip eden ilerleme raporlarıyla OECD vergi rekabetini önüne geçmek için mali ambargolar, cezai uygulamalar, ve süreci ortaya çıkaran ülkelere yönelik bu ülkelerle

⁴²⁵ OECD, Harmful Tax Competition An Emerging Global Issue, pp. 7.

⁴²⁶ Daniel J. Mitchell and Brian Garst, “Monitoring the OECD’s Campaign Against Tax Competition, Fiscal Sovereignty, and Financial Privacy: Strategies for Low-Tax Jurisdictions”, *Prosperitas*, Vol. XI, Issue. I, May 2011, p. 1.

⁴²⁷ OECD, “Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue”, p. 13.

ilgili işlemlerde indirim, istisna vb. kolaylıklara izin verilmemesi, sıkı denetime tabi tutulmaları gibi pek çok önlem belirlenmektedir⁴²⁸.

1998 raporunda öncelikli olarak vergi rekabetinin olumsuz etkilerine dikkat çekilmekte ve ülkelerin vergi rekabeti çerçevesinde hareketli olan faktörlere yönelik uyguladığı ayrımcı vergisel düzenlemelerin, vergi sistemleri ve ekonomiler üzerinde oluşturacağı etkiler şu şekilde ortaya konmaktadır⁴²⁹;

- * Vergi sistemlerindeki bütünselliğin ve vergi adaletinin zayıflaması
- * Vergi uyumunun azalması ve bedavacılık sorununun artması
- * Finansal ve fiziki yatırımlar açısından saptırıcı etkilerin ortaya çıkması
- * Vergi yükünün, hareketliliği düşük üretim faktörleri üzerine yoğunlaşması ve devletin yeniden dağıtım fonksiyonunun zayıflaması
- * Vergi uygulamalarının gerek mükellefler gerekse de idare açısından maliyetlerinin artması
- * Vergiler ve kamu harcamaları açısından kurgulanma zorunluluğunun doğması

Raporda ortaya çıkabilecek olumsuz etkilere yönelik ülkelerin tek taraflı olarak uygulayabileceği önlemlere de yer verilmiş ancak tek taraflı veya ikili anlaşmalar çerçevesinde alınabilecek önlemlerin konunun çözümünde yetersiz kalacağı vurgulanmıştır. Küresel bir vergi sorunu olarak ortaya konan vergi rekabetinin çözümü de hiç şüphesiz küresel işbirliğini gerekli kılmakta ve dolayısıyla raporda da sorunun küresel işbirliği çerçevesinde önlenmesine ilişkin önerilere de yer verilmiştir⁴³⁰. Bu öneriler çerçevesinde rehber ilkeler benimsenmiş ve bu rehber ilkeler büyük ölçüde zararlı vergi uygulamalarına kaynak teşkil edecek yasal düzenlemelerin ortadan kaldırılmasını hedeflerken aynı zamanda zararlı vergi uygulamalarına karşı geliştirilebilecek çerçeve tedbirleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Üye ülkelerin 5 yıl

⁴²⁸ Giray, “Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları”, s. 115.

⁴²⁹ OECD, “Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue”, p. 16.

⁴³⁰ OECD, “Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue”, p. 52-56.

içinde vergi sistemlerinde belirlenen rehber ilkeler çerçevesinde vergi sistemlerinde gerekli düzenlemeleri yapmaları hedeflenmektedir. Bunun yanında rehber ilkelere uyum göstermesini sağlamaya dayalı bir forum toplaması önerisi gündeme gelmiş ve bu forumu takip eden 1 yıl içinde bir vergi cennetleri listesi çıkartılması öngörülmüştür. Çalışmaların kapsamının genişletilmesi amacı ile de Forumun, gerektiğinde üye olmayan ülkelerle de diyaloga geçmesi şeklinde öneriler ortaya konmuştur⁴³¹.

Lüksemburg, raporun zararlı vergi rekabetini engellemekten ziyade bankacılık işlemlerin mahremiyetini ortadan kaldırmayı hedeflediğini, İsviçre ise vergi rekabetinin tamamen zararlı addedilemeyeceğini ve konunun yararları da olduğunu dile getirerek rapora şerh koymuşlardır⁴³². İsviçre ayrıca rapordaki önerilerin ve belirlenen kriterlerin yine raporda belirtilen ülkelerin kendi vergi sistemleri üzerinde egemen olduğu fikriyle örtüşmediğini ileri sürerek OECD'nin çelişkisini ortaya koymuştur⁴³³. Bu noktada İsviçre'nin altını çizdiği bir diğer nokta OECD'nin yüksek vergi oranlarına sahip olan ülkelerin lehindeki tutumunun tarafsızlığı ihlal ettiği ve OECD'nin temel felsefesiyle uyuşmadığı yönündeki iddiasıdır. Vergi rekabetinin gelişmiş ülkeler için tehdit oluşturduğu düşünüldüğünde OECD'nin kalkınmış ekonomileri koruduğu şeklinde bir sonuç ortaya çıkabilmektedir.

3.2.2. 2000'li Yıllarda Vergi Rekabetine İlişkin OECD Raporları

2000 raporu, 1998 raporu ile genel çerçevesi çizilen vergi rekabetiyle mücadelede kaydedilen aşama ve alınması planlanan önlemlere yer verilen bir ilerleme raporu niteliği taşımaktadır. Ayrıca 1998 raporunda alınan kararlar neticesinde oluşturulan bir forum, belirlenen 47 ülke ile yapılan görüşmeler sonucunda, 1998 kriterlerine göre söz konusu ülkelerin vergi cenneti niteliği taşıyıp taşımadıklarına ilişkin araştırmalarda bulunmuştur. Bu araştırmalar neticesinde vergi cenneti olarak belirlenen 35 ülke 2000 raporu ile bir liste şeklinde kamuoyuna ilan edilerek küresel ölçekte bir duyarlılığın sağlanması hedeflenmiştir⁴³⁴. Rapor bu yönüyle 1998'de teorik çerçevesi çizilen konulara ilişkin uygulamada ortaya somut veriler koyması açısından

⁴³¹ Saraç, s. 196-197

⁴³² OECD, "Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue", p. 74-76.

⁴³³ Saraç, s. 196.

⁴³⁴ OECD, "Towards Global Tax Co-operation", 2000, p. 9-20.

önem arz etmekte ve önemli bir aşamayı teşkil etmektedir. Bu ülkelere 31 Temmuz 2001'e kadar bir geçiş dönemi sağlanmış ve üst düzey taahhüt karşılığında listeden çıkarılacakları ilan edilmiştir. Yine rapor; vergi cennetleri ile olan işlemlerden kaynaklanan indirim, istisna gibi kolaylıkların kaldırılması, söz konusu işlemlere ilişkin raporlama kurallarının hayata geçirilmesi, vergi cennetleriyle ilgili faaliyetlerin denetiminin güçlendirilmesi gibi uygulanacak tedbirleri sıralayarak somut önlemler noktasında atılan bir adım niteliği taşımaktadır.

2000 raporunu takip eden bir diğer çalışma olan 2001 raporu OECD'nin diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında, vergi cennetlerine yönelik tedbirlerle ilgili ilke kararları dışında çok önemli bir anlam taşımamaktadır. Bu ilke kararlarda dikkati çeken husus, üye ülkelerin, alınacak ortak tedbirlerin uygulanıp uygulanmasında tamamen serbest bırakıldığının belirtilmiş olmasıdır⁴³⁵. Zorlayıcı bir üslup yerine bu noktada üye ülkelere esneklik tanınmıştır. 2001 raporunun önemi içeriğinden ziyade, Portekiz ve Belçika'nın da, Lüksemburg ve İsviçre gibi konuya muhalif bir tavır takınmaları ve işbirliği ekseninin giderek zayıflıyor olmasından kaynaklanmaktadır⁴³⁶. Vergi rekabetiyle mücadelede öteden beri küresel işbirliğinin altını önemle çizen OECD'nin içinde ortaya çıkan bu ayrışma, konuya farklı bakış açıların OECD bünyesi içinde de var olduğunu ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.

2004 İlerleme Raporu ile üye ülkelerin zararlı vergi rekabeti sürecinde kendi durumlarını değerlendirebilecekleri bir konsolide uygulama notu oluşturularak OECD internet sitesinde yayınlanmıştır. Buna ek olarak rapor, daha önceki raporlarda alınan üç ilke kararlarının genişletildiği bir çalışma niteliğindedir. Yeni ilke kararlardan dikkati çeken, zararlı uygulamaların farklılık arz edebileceği ve dolayısıyla alınacak tedbirlerinde hem ülkeden ülkeye farklılık arz edebileceği hem de zaman için dinamik koşullar neticesinde de farklılaşabileceğinin belirtilmiş olmasıdır. Ayrıca alınacak

⁴³⁵ OECD, "The OECD's Project on Harmful Tax Practises: The 2001 Progress Report", OECD, 2001, p. 13

⁴³⁶ Bu raporda Portekiz ve Belçika'nın sürece hangi nedenlerle destek vermediği belirtilmemiş, bu iki ülkenin muhalif duruşu sadece raporda bir dipnot olarak gösterilmiştir. OECD, "The OECD's Project on Harmful Tax Practises: The 2001 Progress Report", OECD, 2001, p. 4

önlemlerin mükellefler üzerinde yersiz bir şekilde ek bir vergi yükü oluşturmaması aynı şekilde vergi idaresi açısından da ek maliyetler getirmemesi gereğinin altı çizilmiştir⁴³⁷.

Bu rapor ile ilgili üzerinde durulabilecek bir diğer konu ise çifte vergilendirme anlaşmalarının zararlı vergi uygulamalarına karşı uygulanabilecek bir tedbir olarak gündeme gelmiş olmasıdır. Daha önce vergi cennetleriyle mücadelede çifte vergilendirme anlaşmaları yapılmamasını öneren OECD, bu tavsiyesi ile bir taftan kendisi ile çelişirken diğer yandan kuruluş bünyesinde küresel vergi sorunu olarak ele alınan bir konunun⁴³⁸ bir başka küresel vergi sorunu olarak ifade edilen zararlı vergi rekabetinin çözümü için önerilmesi gibi çelişkili bir durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur⁴³⁹.

3.3. Avrupa Birliği Bünyesinde Zararlı Vergi Rekabetiyle Mücadele

AB, OECD ile birlikte, zararlı vergi rekabetiyle mücadelede en etkin ve aktif uygulamaların gözlendiği entegrasyon olarak dikkat çekmektedir. İki önemli organizasyon açısından vergi rekabetine bakış açısında farklılıklar söz konusu olmaktadır. OECD çatısı altındaki çalışmalar daha çok vergi cennetleri ve tercihli vergi rejimleri çerçevesinde şekillendirilirken, AB bünyesindeki çalışmalar konuya daha çok uyumlaştırma çerçevesinden bakmaktadır⁴⁴⁰.

⁴³⁷ OECD, “The OECD’s Project on Harmful Tax Practises: The 2004 Progress Report”, Op. 15

⁴³⁸ Uluslararası çifte vergilendirme, OECD tarafından küresel vergi sorunları içinde değerlendirilen bir konudur.

⁴³⁹ Saraç, s. 198.

⁴⁴⁰ AB ve OECD açısından vergi rekabetine ilişkin kaygılar, vergi oranlarındaki dibe doğru yarış, kamu gelirlerindeki azalma, bazı mükelleflerin vergi yükünden kurtularak bedava yolcu sorunu ortaya çıkarması, yeniden dağılım sorunları gibi kaygılara dayanmaktadır. Pascal Salin, “The Case Against Tax Harmonization: The OECD and Tax Initiatives, Liberales Institut, LI-Paper, 2007, p. 2.

Tablo 7
Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler

1952	Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg, Hollanda
1973	Danimarka, İrlanda, Birleşik Krallık
1981	Yunanistan
1986	Portekiz, İspanya
1995	Avusturya, Finlandiya, İsveç
2004	Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya
2007	Bulgaristan, Romanya
AB15:	Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Danimarka, İrlanda, Birleşik Krallık, Yunanistan, Portekiz, İspanya, Avusturya, Finlandiya, İsveç
AB25:	AB15 + Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya
AB16:	AB15 + Norveç
AB27:	AB25 + Romanya, Bulgaristan

Kaynak: European Union, “Panorama of the European Union”,
http://europa.eu/abc/panorama/whatdoes/index_en.htm#continent

AB açısından vergi rekabeti konusu için önemli bir nokta söz konusu sürecin farklı AB tanımlamaları için farklı anlamlar ifade etmesidir. Tablo 7, AB üyesi ülkelere ilişkin, üyelik süreçlerini ve farklı AB ülke gruplarını ortaya koymaktadır. Vergi rekabetine bakış AB’nin genişleme sürecine bağlı olarak değişik anlamlar ifade etmekte ve sonuçlar üretmektedir.

3.3.1. Avrupa Birliği’nde Zararlı Vergi Rekabeti Uygulamaları

AB bünyesinde zararlı vergi rekabeti ile mücadelenin gelişiminin, Birlik’teki genişleme süreciyle yakından ilişkili olduğu görölmektedir. Genişleme süreci ile görece küçük ülkelerin, AB’ye dahil olmasının vergilendirme konusunun önemini artırdığı görölmektedir. Bu çerçevede, AB15 ve AB25 ya da AB27 açısından vergi rekabeti farklı anlamlar ifade etmektedir. AB açısından vergi rekabeti ile mücadele büyük ölçüde büyük AB ülkelerinin öncülüğünü yaptığı bir süreç olmaktadır. Birlik genişledikçe, AB15 ülkeleri, vergi tabanlarını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmakta ve

hareketli faktörlerinin vergi oranları düşük olan AB ülkelerine yönelmeleri şeklinde bir sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar⁴⁴¹.

AB bünyesinde zararlı vergi rekabetine yönelik çalışmaların KV üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Vergi rekabeti çerçevesinde en önemli araç olarak dikkat çeken KV'ne ilişkin AB'de uyumlaştırma yönünde önemli bir mesafe kat edilemediği ifade edilmektedir. Aynı zamanda ülkelerin vergilendirme yetkisini korumak istemeleri ve KV'nin yabancı sermayeyi çekmek için önemini koruyor olması, bu vergi açısından birlik bünyesinde sorunları beraberinde getirmektedir. 1990'lı yılların başından, 2000'li yılları da kapsayacak şekilde, Almanya, İrlanda, Hollanda, Lüksemburg gibi AB ülkelerinde KV oranlarında düşüşler bazı ülkelerin vergi rekabeti ortamı yarattığına ilişkin kanıtlar ortaya koymaktadır⁴⁴². Birlik bünyesinde 1996 itibariyle KV ortalama oranının % 38,2 iken 2002'de % 32,5'e⁴⁴³, 2010 yılı itibariyle de % 21⁴⁴⁴ seviyesine düşmüş ve KV'ne ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılması gereğinin ortaya çıkmıştır. Özellikle Birliğe yeni katılan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin, özelleştirme sürecinin sona ermesi ardından büyüme oranlarının azalması, söz konusu ülkelerin doğrudan yabancı yatırımları çekmek için rekabetçi vergi politikaları izleme yoluna gittikleri gözlenmektedir⁴⁴⁵. Bu çerçevede, AB bünyesinde, gerek vergi rekabetini önlemeye yönelik girişimler gerekse de uyumlaştırma çabalarının gündeme geldiği görülmektedir.

3.3.2. Avrupa Birliği Bünyesindeki Girişimler

AB'nin kuruluş felsefesinden hareketle, entegrasyonun ortaya çıkışından bu yana ortak bir vergi politikasının inşasına ilişkin çalışmalar her zaman gündemde olmuştur. Ruding Raporu, Monti Memorandumu, Yürütme Kodu (code of conduct) girişimi bu çabaya yönelik en güncel girişimler olması açısından önem arz eden çalışmalar olarak dikkat çekmektedir.

⁴⁴¹ Yeni üye devletlerde daha düşük kurumlar vergisi uygulamaları, vergi rekabetini, büyük AB ülkeleri için daha büyük bir soruna haline getirmektedir. Katinka Barysch, "Is Tax Competition Bad?", CER Bulletin, Issue. 37, August/September 2004, http://www.cer.org.uk/articles/37_barysch.html, (10 Temmuz 2011), p. 1.

⁴⁴² Özer, s. 81.

⁴⁴³ KPMG, "Corporate Tax Survey", Haziran 2002, s. 5-15.

⁴⁴⁴ Eurostat Database, 2011.

⁴⁴⁵ Emrah Ferhatoğlu, "2004 Genişleme Sonrasında Avrupa Birliği'nde Vergi Rekabeti ve Sonuçları", s. 5.

3.3.2.1. Ruding Raporu

1990 yılında şirketlerin vergilendirilmelerine ilişkin olarak AB bünyesinde kurulan komisyonun altında, başkanlığı Onno Ruding tarafından yapılan uzmanlar komitesince gerçekleştirilen iki yıllık bir çalışma neticesinde hazırlanan ve 1992 yılında yayınlanan Ruding raporu AB bünyesindeki girişimler içinde önemli bir anlam ifade etmektedir⁴⁴⁶. Roma antlaşması, ticari faaliyetlere ilişkin vergi rekabetini önleyici düzenlemelere sahip iken, 1980 sonrası dönemde sermaye hareketlerinin hızlanması ile gündeme gelebilecek rekabetçi uygulamalara yönelik yeni önlemlerin alınması gereksinimi doğmuş ve bu çerçevede Ruding Raporu çalışması hayata geçirilmiştir.⁴⁴⁷

Raporun amacı, Avrupa Birliği ülkelerindeki, KV'ndeki farklılıkların genel olarak birlik piyasalarının işleyişleri üzerinde saptırıcı etkilere doğurup doğurmadığı, söz konusu etkilerin varlığı söz konusu ise bunların ortadan kaldırılmasına yönelik ihtiyacın var olup olmadığı ve gündeme gelebilecek tedbirlerin hangilerinin daha uygun ve rasyonel olabileceği şeklinde ifade edilebilmektedir⁴⁴⁸.

Rapor ile, AB ülkelerinde KV uygulamalarına ilişkin farklılıkları ortaya koymaya çalışarak; oran, matrah, çifte vergilendirmeye ilişkin düzenlemeler gibi konular çerçevesinde mevcut uygulamaların, yatırımların yerleşim yeri tercihinde rol oynup oynamadığı incelenmiş ve farklı uygulamaların yatırımlar üzerinde saptırıcı etkilere sahip olduğu noktasında bir sonuca varılmıştır⁴⁴⁹.

Örneğin, İrlanda'da üretim sektöründeki şirketlere uygulanan kanuni KV oranı % 10 iken Almanya'da aynı oranın % 57,5 olduğu belirtilerek, somut örneklerle mevcut uygulamaların yatırımlar üzerindeki saptırıcı etkilerine dikkat çekilmiştir⁴⁵⁰.

Rapor, söz konusu farklı uygulamaların ortadan kaldırılmasına yönelik şu önerileri ortaya koymaktadır⁴⁵¹:

⁴⁴⁶ Çak, s. 27.

⁴⁴⁷ Saraç, ss. 209-210.

⁴⁴⁸ Michael Devereux, "The Ruding Committee Report: An Economic Assessment", Fiscal Studies, Vol. 13, Issue. 2, May 1992, p. 96.

⁴⁴⁹ European Commission, "Report of the Committee of Independent Experts on Company Taxation (Ruding Committee)", Official Publications of the European Communities, March 1992, Luxembourg, http://aei.pitt.edu/8702/01/31735055264083_1.pdf, (19 Mart 2010), p. 12.

⁴⁵⁰ Çak, s. 27.

- Üye ülkelerin hareketli yatırımları kendilerine çekmek için kullandıkları teşvik edici vergi hükümleri kaldırılmalıdır.

- Vergi mevzuatlarındaki sınır ötesi ortaklıkları ve yatırımları olumsuz etkileyen hükümler tespit edilerek ortadan kaldırılmalıdır.

- Ulusal işletmeleri, diğer ülke işletmeleri karşısında ayrıcalıklı konuma getiren vergi hükümleri ortadan kaldırılmalıdır.

- Uzun dönemde oranı tüm üye ülkelerde aynı olan ve matrahla ilgili hükümleri uyumlaştırılmış bir KV hayata geçirilmelidir.

Ruding komitesi tarafından AB bünyesinde KV alanında bir uyumlaştırmanın sağlanmasına yönelik olarak getirilen öneriler bazı ülkelerin tenkitleri nedeniyle pek bir uygulama alanı bulmasa da, vergi rekabeti alanında AB için bir dönüm noktası olarak görülmektedir⁴⁵².

3.3.2.2. Monti Memorandumu

Üye ülkelerde vergi gelirlerinin istikrarlı bir yapıya kavuşturulması, ortak pazarın en uygun şekilde işleyişinin garanti altına alınması, istihdamın teşvik edilmesi gibi konuların altının çizildiği Monti Memorandumu 1996 yılında yayınlanmıştır⁴⁵³.

Bu memorandum, vergi rekabeti açısından, emeğin vergi yüküne ve istihdama dikkat çekmesi açısından önem taşımaktadır. Sermaye gelirleri üzerinden alınan vergi gelirlerindeki erozyonun vergi yükünde sapmalara neden olduğu vurgulanmış ve bununla birlikte vergi matrahlarındaki aşınmalar ve saptırıcı etkiler gündeme gelmiştir. Sürecin, üye ülkelerde işsizlik sorununu beraberinde getireceğinin altı çizilmiştir⁴⁵⁴.

⁴⁵¹ European Commission, “Report of the Committee of Independent Experts on Company Taxation (Ruding Committee)”, p. 15.

⁴⁵² Çak, s. 28.

⁴⁵³ Mario Monti, “Monti Memorandum on Fiscality”, Europe Documents, No. 1981, 1996.

⁴⁵⁴ Luc Hinnekens, “The Monti Report: The Uphill Task of Harmonizing Direct Tax Systems of EC Member States”, EC Tax Review, No. 1, 1997, p. 42.

Bu müzakereyi takiben üye ülkelerin maliye bakanları Avrupa Birliği bünyesindeki zararlı vergi rekabeti uygulamalarını daha yakından takibe almak amacıyla bir çalışma grubu oluşturmuşlar ve bu çalışmaların ilk sonuçları ekim 1996 yılında yayınlanan bir raporla açıklanmıştır⁴⁵⁵. Raporda, AB'deki toplam vergi yükü ve her bir üretim faktörü üzerindeki vergi yükü on beş yıllık bir dönem itibarıyla hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar neticesinde işgücü üzerindeki vergi yükünün 1980-1994 yılları arasında 34,7'den 40,5'e yükseldiği buna karşılık, aynı dönemde sermaye, doğal kaynaklar gibi diğer üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünün 44,1'den 35,2'ye gerilediği belirtilmiştir⁴⁵⁶. Bu raporla vergi rekabetinin, faktörler üzerindeki vergi yükleri noktasında vergi sistemleri üzerinde yarattığı zararlı etkiler istatistiksel kanıtlarla ortaya konmuştur.

Ortaya konan bu veriler vergi rekabeti sonucunda vergi yükünün, hareketli faktörler üzerinden görece daha az hareketli faktörler ve özellikle de emek üzerine kaydıracağı iddiasını ve kaygısını da kanıtlar nitelik taşıması açısından önem arz etmektedir.

3.3.2.3. Yönerge

Aralık 1997 tarihinde kabul edilen kodun amacı AB bünyesinde faaliyet gösteren işletmelerin vergilendirilmesinde ortaya çıkan uygulamalarda, genel kalıplardan sapmaları tespit ederek işletmelerin vergilendirilmesine ilişkin genel çerçevenin belirlenmesidir.

Çalışma, efektif vergi yüklerini düşürerek zararlı vergi rekabetine neden olan uygulamalarını tespit etmeye yönelik bazı kriterler belirlemiştir⁴⁵⁷;

- Vergi sistemlerindeki teşviklerden sadece mukim (yerleşik) olmayanların ya da onlarla gerçekleştirilen işlemlerin yararlandırılması,

⁴⁵⁵ Çak, s. 28.

⁴⁵⁶ Mario Monti, "The Single Market and Beyond: Challenges for Tax Policy in the European Union", EC Tax Review, 1997, p. 2.

⁴⁵⁷ Claudio. L. Radaelli, "The Code of Conduct against Harmful Tax Competition: Open Method of Coordination in Disguise", Public Administration, Vol. 81, No. 3, September 2003, p. 522.

- Vergi yükümlülerine avantaj sağlayan hükümlerin iç piyasadan ya da ülkenin vergi sisteminden ayrı tutulması,
- Ekonomik olarak gerçek bir faaliyette bulunmayan işletmelerin de vergisel avantajlardan yararlandırılması,
- Vergiye tabi olan matrahın tespitinde, uluslararası normlar dışında kalan bir takım kuralların mevcut olması,
- Vergisel düzenlemelerin ve uygulamaların açık ya da şeffaf olmaması.

Raporda, birliğe üye ülkelerin vergi sistemlerini belirlenen kriterlere göre gözden geçirmeleri ve yeni uygulamalarda söz konusu kriterleri dikkate almaları gereği üzerinde durulmuş, bilgi paylaşımı noktasına da özellikle vurgu yapılmıştır⁴⁵⁸.

Bu girişimin ardından Mart 1998’de, daha önce belirlenen kriterler dikkate alınarak üye ülkelerdeki zararlı vergi uygulamalarının belirlenmesine yönelik bir alt komisyon kurulmuş ve Kasım 1998’e kadar olan çalışmalar neticesinde, komisyon ilk raporunda üye ülkelerde 85 potansiyel zararlı vergisel uygulama bulunduğunu ortaya koymuştur. Nihai rapor ise 23 Kasım 1999’da tamamlanmış ve bu raporda üye ülkelerdeki 66 muhtelif zararlı vergisel uygulamaya dikkat çekilmiştir⁴⁵⁹.

Bu rapora başta Hollanda olmak üzere bir çok üye ülkeden; komisyonun söz konusu çalışmayı gerçekleştirirken, zararlı vergisel uygulamaların tespitine yönelik mevcut kriterleri aşarak hareket ettiği ve yeni kriterler ile uygulamaları daha katı bir hale getirdiği yönünde eleştiriler dile getirilmiştir⁴⁶⁰. Söz konusu rapor her ne kadar zararlı vergi rekabetinin birlik içerisindeki dağılımı konusunda fikir verse de, yaptırım bazında ülkeleri yasal anlamda bağlayıcı bir özellik taşımayarak bir tavsiye kararından öteye geçememiştir⁴⁶¹.

⁴⁵⁸ Council of European Union, “Code of Conduct: Business Taxation”, Brussels, 23 November 1999, http://www.ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/primarolo_en.pdf, (20 Mayıs 2010), p. 19.

⁴⁵⁹ Çak, s. 30.

⁴⁶⁰ Hubert Hamaekers, “Tackling Harmful Tax Competition - A Round Table on the Code of Conduct”, European Taxation, Vol. 40, Issue. 9, Sep 2000, p. 398.

⁴⁶¹ Çak, s. 30.

3.3.3. AB Būnyesinde Vergi Rekabetine Karşı Vergi Uyumlařtırması

AB çerçevesinde ortak vergi düzenlemelerinin temel felsefesini, vergilerin űlkeler arası mal hareketlerinde rekabeti bozucu etki yapmaması ve tarafsız kalması anlayışı oluřturmaktadır. Buradan hareketle birlik içinde, vergilerin űye űlkeler arası ticarete nűtr kalmasını saęlayacak yűnde ortak dūzenlemeler tesis edilmesi gereęi űzerinde durulmaktadır⁴⁶².

AB’de vergi uyumlařtırması konusunda en űnemli çalıřma 1960 yılında oluřturulan Neumark Komitesi ve 1962 yılında sunulan Neumark Raporu’dur. Bu tarihlerde, Topluluęun en űnemli sorunlarını Gűmrűk Vergileri ve malların serbest dolařımı oluřturmaktadır⁴⁶³. Bu çabalar sonucunda dolaylı vergilerde bűyűk bir ilerleme kaydedildięi gűrűlmekte ancak dolaysız vergilerin uyumlařtırılması noktasında aynı mesafenin kat edilemedięi ve űlkelerin rekabetçi bir tutum takındıkları ileri sűrűlebilmektedir. AB’de vergi uyumlařtırmasının amacı ulus devletler arasındaki mevcut vergi oran ve uygulamalarından kaynaklanan rekabet eřitsizlięini ortadan kaldırarak kiřilerin ve sermayenin hareketlilięini artırmaktır. Bunun neticesinde farklı vergi uygulamalarının űye űlkelere saęladığı avantaj ya da dezavantajlar ortadan kaldırılarak vergilemenin ticaret űzerindeki etkisi űye űlkeler açısından yansız hale getirilmesi hedeflenmekte űte yandan AB dıřındaki űlkelere karřı homojen ve uyumlu bir bűyűk AB piyasası oluřturularak űlek ekonomilerinden yararlanılmakta ve birlik űyesi firmaların rekabet űstűnlűęű artırılması amalanmaktadır⁴⁶⁴.

AB’ye űye olan devletler, vergiyle ilgili milli egemenliklerinin bir kısmından Birlik lehine feragat etmiř olmakta, alınacak kararlara uygun davranma yűkűmlűlűęű altına girmektedirler. Vergi uyumlařtırması; serbest rekabeti bozan , malların,

⁴⁶² Nurettin Bilici, “Tűrk Vergi Sisteminin AB ile Uyumunu”, Tűrkiye İřveren Sendikaları Konfederasyonu, İřveren Dergisi, Eylűl 2007, http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=1862&id=91, (10 Haziran 2010), s. 1.

⁴⁶³ Yalçın Alganer ve Gűneř Yılmaz, “Avrupa Birlięi Műktesebatı Bağlamında Katma Deęer Vergisi’nde Yakınlaştırma ve Uyumlaştırma alışmaları”, Marmara Ŭniversitesi, İ.İ.B.F., Dergisi, Cilt XXVIII, Sayı 1, 2010, s. 139.

⁴⁶⁴ Tűrkiye İřveren Sendikaları Konfederasyonu, “Rekabet Dizisi: 1, Yeni Ekonomi ve Rekabet”, Tűrkiye İřveren Sendikaları Konfederasyonu, TİSK Yayınları, <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=2429>, (16 Kasım 2010), s. 1.

sermayenin ve şahısların özgürce dolaşımına engel teşkil eden mali karakterdeki hükümlerin değiştirilmesi veya yürürlükten kaldırılmasını ifade etmektedir⁴⁶⁵.

Roma Antlaşması'nda, Avrupa Birliği'nde maliye politikası ortak politika alanı olarak kabul edilmemiş ve Roma Antlaşması'nın vergi ile ilgili 90-95 ve 308. maddelerinde yer alan hükümler Topluluğun temel ilkeleri arasında değil, Topluluk Politikası başlıklı üçüncü kısımda rekabet hükümlerinden sonra yer almıştır. Ancak, Avrupa Birliği'nin izlediği temel politikaların hemen bütününün vergilendirmeyi ilgilendiren yönleri veya sonuçları söz konusudur. Bu açıdan konuya yaklaşıldığında, vergi politikası Birliğin temel amaçlarına ulaşılmasında önemli bir rol oynayan unsur olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁶⁶.

AB'nin vergi ile ilgili düzenlemelerin hukuki alt yapısı, Roma Antlaşması'nın 95, 96, 99 ve 100. maddeleri, Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma(Treaty Establishing The European Community)'nin ise 90, 91, 92, 93. ve 94. maddeleri ile belirlenmektedir. Vergilendirme konusu, Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşmanın "Topluluk Politikaları(Community Policies)" başlıklı Üçüncü Kısımın(Part Three) içerisinde düzenlenmektedir. Üçüncü Kısımın "Rekabet, Vergilendirme ve Mevzuatın Yakınlaştırılmasına İlişkin Ortak Kurallar(Common Rules on Competition, Taxation and Approximation of Laws)" adını taşıyan Altıncı Başlığın(Title Six) İkinci Bölümünü(Chapter Two) "Vergi Hükümleri(Tax Provisions)", Üçüncü Bölümünü(Chapter Three) ise "Mevzuatın Yakınlaştırılması(Approximation of Laws) oluşturmaktadır. Avrupa Topluluğu Kurucu Antlaşmasına göre, vergilendirme konusunda temel düzenlemeler olarak, gümrük birliğinin sağlanması ve ortak gümrük tarifesinin kabulüne yönelik 23, 25 ve 26. maddelerini, devlet yardımlarının yasaklanmasına yönelik 87. maddesini, dolaylı vergilere yönelik 91 ve 92. maddelerini, dolaylı vergilerin uyumlaştırılmasına yönelik 93. maddesini, mevzuatın yakınlaştırılmasına yönelik 94. maddesini ve çifte vergilendirmenin önlenmesine yönelik olarak da 293. maddesi gösterilebilir⁴⁶⁷.

⁴⁶⁵ Bilici, "Türk Vergi Sisteminin AB ile Uyum", s. 1.

⁴⁶⁶ Erkan, s. 2.

⁴⁶⁷ Alganer ve Yılmaz, s. 140.

AT Kurucu Antlaşmasının 93. maddesi, dolaylı vergilerin uyumlaştırılmasını öngörmekte ve Komisyon’a, üye devletler arası ticarete uygulanacak telafi edici tedbirler de dahil olmak üzere, çeşitli üye devletlerin katma değer vergisi, özel tüketim vergisi ve diğer dolaylı vergilerine ilişkin mevzuatını inceleme görevi vermektedir. Bu inceleme sonucunda Komisyon, Tek Pazarın sağlıklı işlemesine engel olan uyumsuzlukların giderilmesi için, Konsey’e önerilerde bulunacaktır. Komisyon’un teklifi ile ilgili, Avrupa Parlamentosu’nun ve Ekonomik ve Sosyal Komite’nin de görüşü alınacak ve Konsey’de oybirliği ile alınacak kararla, Tek Pazarın sağlıklı işlemesine engel teşkil eden dolaylı vergilerin uyumlaştırması yoluna gidilecektir. Dolaysız vergilerin uyumlaştırılması ise, aynı Antlaşma’nın genel hüküm niteliğindeki 94. maddesi baz alınarak yapılmaktadır. 94. madde, yine Komisyon’un teklifi üzerine, Avrupa Parlamentosu ile Ekonomik Sosyal Komite’nin de görüşü alınarak, Konsey’de oybirliği ile alınacak kararla, ortak pazarın sağlıklı işlemesine doğrudan etkili olacak milli mevzuatın yakınlaştırılmasını öngörmektedir⁴⁶⁸.

Bu aşamada özetlemek gerekirse, Birlik içinde, vergi rekabetine ilişkin ortak bir tavrın söz konusu olmadığı ve dolaylı vergiler açısından uyumlaştırma, dolaysız vergiler noktasında ise yakınlaştırma sürecinden bahsedilebilmektedir⁴⁶⁹.

3.3.3.1. Vergi Yakınlaştırması – Vergi Uyumlaştırması

Bölgesel entegrasyonlar içinde üye ülkelerin vergi sistemlerinin düzenlemelerine ilişkin kullanılan kavramlar da pek çok zaman yanlış algılamalar söz konusu olabilmektedir. AB çerçevesinde de vergisel düzenlemeler çoğu zaman uyumlaştırma başlığı altında ele alınmakta bu da vergisel düzenlemelerin içeriğinin yanlış anlaşılmasına neden olabilmektedir. AB çerçevesinde vergi koordinasyonu, vergi uyumlaştırması ve vergi yakınlaştırması gibi kavramaların kullanıldığı görülmektedir⁴⁷⁰. AB’de dolaylı ve dolaysız vergiler konularında yapılan çalışmalar neticesinde oluşturulan yasal düzenlemelerde, muhtelif farklılıklar söz konusu olmaktadır. Örneğin, dolaylı vergiler konusunda, AB mevzuatında “uyumlaştırma(harmonisation)” terminolojisi kullanılmış iken, dolaysız vergiler konusunda,

⁴⁶⁸ Bilici, “Türk Vergi Sisteminin AB ile Uyum”, s. 1.

⁴⁶⁹ Üzeltürk, s. 17.

⁴⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için Bkz. Alganer ve Yılmaz, s. 138.

“yakınlaştırma(approximation)” kullanılmıştır. Bu sebeple, özellikle vergilendirme konularında, her iki kavramın ve bu kavramlardan türetilen ikincil kavramların, ele alınışında ve algılanışında, ülkemizde vergilendirme literatüründe ve uygulamasında bir kavram kargaşası olduğu düşünülmekte ve kavramlar arasındaki farklılıkların altının çizilmesi gerektiği düşünülmektedir⁴⁷¹.

AB seviyesinde sürdürülen yakınlaştırma veya uyumlaştırma çalışmalarının amaçları, üye devletler arasındaki farklılıkları en aza indirmek, bu şekilde vergileme nedeniyle ortaya çıkan rekabet koşulları farklılaşmasının önüne geçmek, yine vergi mevzuat farklılıklarının yol açtığı karlılığa bağlı nedenlerle, mal dolaşımındaki sapmalarını ve nihayet vergi kaçakçılığını önlemektir⁴⁷². Temelde benzer amaçlara hizmet etse de bu iki kavram arasındaki farkı ortaya koymak önem arz etmektedir.

Uyum kelimesi anlam itibariyle, “birlik, ahenk, uygunluk, boyun eğme” ifadelerini bünyesinde barındıran bir kavramdır. Dolayısıyla “uyumlaştırma” kavramı içerisinde, bir zorlamayı da içermektedir. Uyumlaştırma, yakınlaştırmayı da bünyesinde barındırmakta, fakat daha ileri ve daha geniş bir hareketi ve süreci kapsamaktadır. Vergi uyumlaştırması kısaca, ortak kurallar dizisine dayalı vergi sistemlerinin yakınlaştırılması suretiyle ortak bir noktada birleştirilmesi süreci olarak tanımlanabilmektedir⁴⁷³. AB kurucu antlaşmasının 93 ve 94. maddeleri dolaylı vergiler için uyumlaştırmadan bahsederken, dolaysız vergiler için yakınlaştırma kavramını ortaya koymaktadır⁴⁷⁴.

Yakınlaştırma ise uyumlaştırma kavramından daha dar kapsamda düşünülmesi gereken bir durumu ifade etmektedir. Yakınlaştırma; vergi mevzuatının birbirine eşitlenmesinden ziyade, vergileme konusunda belirli alanlarda, mevzuatta belirlenmiş sınırlar dahilinde, ülkelerin bağımsız hareket edebilmesine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda, yakınlaştırma kavramında, uyumlaştırma kavramının ihtiva ettiği “birlik ve ahenk” karşılıkları yerine, “yakın ya da küçük ve önemsiz farklılıklarla birbirinden ayrılma” ifadeleri yer almaktadır. Vergi alanında uyumlaştırmaya ulaşmak,

⁴⁷¹ Alganer ve Yılmaz, s. 154.

⁴⁷² Kamil Güngör, “Avrupa Birliği Ortak Vergi Politikasının Çerçevesi”, www2.aku.edu.tr/~kgungor/AB.doc, (15 Aralık 2010), s. 24.

⁴⁷³ Alganer ve Yılmaz, s. 138.

⁴⁷⁴ Bilici, “Türk Vergi Sisteminin AB ile Uyum”, s. 1.

yakınlaştırmaya ulaşmaktan daha güç görünmekle birlikte her ikisinde de belli bir amaca doğru bir süreç söz konusu olmaktadır⁴⁷⁵.

3.3.3.2. Dolaylı Vergilerin Uyumlaştırılması

AB bünyesinde, ortak pazarın oluşumunda ve işleyişinde mal ve hizmet bedelleri ile doğrudan ilişkili olan dolaylı vergiler açısından uyumlaştırma çalışmaları öncelik arz etmektedir⁴⁷⁶. Bu çerçevede AB’de vergi uyumlaştırması alanında yapılan çalışmalar; katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi olmak üzere iki temel başlık altında ele alınmaktadır. KDV, 1960’lı yıllardan bu yana 105 sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkede başlıca tüketim vergisi olarak uygulanmaktadır⁴⁷⁷.

Oldukça kapsamlı bir uygulama alanına sahip olan KDV ile ilgili ilk uyumlaştırma, 11 Nisan 1967 tarihinde çıkarılan 1. direktif ile gerçekleştirilmiştir. Bu direktif ile KDV, topluluğun ortak gider vergisi olarak kabul edilmiş ve üye ülkelerde en geç 1 Ocak 1970 tarihine kadar, uygulanan değişik gider vergilerinin terk edilerek, KDV sistemine geçilmesi kararlaştırılmıştır. AB’nin KDV rejimine şekil veren direktifler; 1967 yılında kabul edilen 2. direktif, 1977 yılında kabul edilen 6. direktif ve Tek Pazarın gerçekleştirilmesi çerçevesinde kabul edilen 16 Aralık 1991 tarihli direktiftir⁴⁷⁸. 2. direktifi yürürlükten kaldıran 6. Direktif, AB KDV sisteminin temelini oluşturmaktadır. Söz konusu direktif, yürürlüğe girdiği tarihten bu yana çıkarılan çeşitli yeni direktiflerle değişikliğe uğramıştır⁴⁷⁹. Yapı itibariyle, bir tüketim vergisi olan katma değer vergisi, malların ve hizmetlerin fiyatlarıyla orantılı olarak uygulanmakta, kapsamı itibariyle de pazara sunulan her mal ve hizmet KDV’ye konu olabilmektedir⁴⁸⁰. 1.1.1993 tarihi itibariyle AB’ye üye ülkeler arasındaki mal

⁴⁷⁵ Alganer ve Yılmaz, , s. 138.

⁴⁷⁶ Alganer ve Yılmaz, s. 135.

⁴⁷⁷ Ömer Faruk Batırel, “Katma Değer Vergisinde Global Eğilim ve Sorunlar”, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1999, s. 55, ss. 55-88.

⁴⁷⁸ Mali sınırların kaldırılması amacıyla, 77/388/AET sayılı Direktifi Değiştiren ve Ortak Katma Değer Vergisi Sistemini tamamlayan 16 Aralık 1991 tarihli Konsey Direktifi (91/680/AET) ile 6. Direktif revize edilmiştir. T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı, “Üye Ülkeler Arasında Ticaretin Vergilendirilmesi İçin Geçiş Düzenlemeleri”, [www.gib.gov.tr/fileadmin/kitaplar/AB_kdv_mevzuat/uye_ulkeler.doc\(14](http://www.gib.gov.tr/fileadmin/kitaplar/AB_kdv_mevzuat/uye_ulkeler.doc(14) Mayıs 2011).

⁴⁷⁹ Batuhan L. Bozkurt, “AB ve Türkiye KDV Mevzuatlarının Karşılaştırılması ve Uyumlaştırma Sorunu”, E-Yaklaşım, Sayı. 27, Ekim 2005, s. 1.

⁴⁸⁰ İktisadi Kalkınma Vakfı, “Avrupa Birliği’nin Vergi Politikası”, <http://www.ikv.org.tr/pdfs/961fd1e2.pdf>, (19 Kasım 2010), s. 9-10, ss. 1-27.

hareketlerinde KDV kontrolleri sona erdirilmiş ve KDV'nin sınırda değil, ithalatçının bulunduğu yerdeki vergi idaresinde ödenmesi benimsenmiştir⁴⁸¹.

AB bünyesinde, bir diğer dolaylı vergi olan ÖTV'nin uygulama alanını uyumlaştırmaya yönelik dört yönerge kabul edilmiştir. Bu yönergeler ÖTV'ye konu olan ürünlerin kapsamını ortaya koymuş ve üye devletlerin hangi ürünlere özel tüketim vergisi uygulayacakları ve bu vergilerin uygulama yöntemleri belirlemiştir. Böylece malların serbest dolaşımına ilişkin ortaya çıkabilecek bir diğer vergisel uygulama ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Avrupa Birliği'nde özel tüketim vergisi beş grup mal üzerinden, her ürün kategorisi için ürünün yapısına göre, sigaralarda hem nispi, hem maktu, diğer ürünlerde maktu tutarlarda alınmaktadır. Ürün grupları, alkol ve alkollü içecekler, tütün mamulleri ve petrol(enerji)⁴⁸² ürünleridir. 1 Ocak 1993'ten itibaren işlerlik kazanan Tek Pazar'ın gereksinimlerinin karşılanması amacıyla 1992 yılında özel tüketim vergilerinin uyumlaştırılmasına yönelik bir dizi yönerge kabul edilmiştir. Üye devletlere özel tüketim vergisi konu olan ürünler üzerine, yönergelerde getirilen minimum seviyelerin altında olmamak şartıyla, özel tüketim vergileri koyma imkanı tanınmış ve yönergelerde, vergilerin üst seviyeleri için sınırlandırmalar belirlenmekle birlikte üye devletler esnek bırakılmıştır⁴⁸³.

3.3.3.3. Dolaysız Vergilerin Yakınlaştırılması

AB bünyesinde dolaysız vergiler açısından uyumlaştırma süreci oldukça sınırlı şekilde kalmakta ve konu ancak yakınlaştırma şeklinde hayata geçirilebilmektedir. Bununla birlikte dolaysız vergiler noktasında Birlik, çifte vergilendirmenin önlenmesi ve vergi rekabetinin ortadan kaldırılmasına odaklanmaktadır. AB'de dolaysız vergilere ilişkin çalışmalar, AT Kurucu Antlaşması'nın genel hüküm niteliğindeki 94. Maddesi temel alınarak gerçekleştirilmektedir. 94. Madde, ortak pazarın, sağlıklı işlemesine doğrudan etki edecek milli mevzuatların yakınlaştırılmasını öngörmekte ve bu

⁴⁸¹ Günümüzde, KDV için genel olarak varış ilkesinin benimsendiği görülmektedir. Bilici, "Türk Vergi Sisteminin AB ile Uyum", s. 1.

⁴⁸² Enerji ürünleri – madeni yağlar (benzin, mazot ve gazyağı gibi petrol ürünleri), elektrik, doğalgaz, taş kömürü ve kömür. Daha önce sadece madeni yağlarla sınırlı olan enerji ürünlerine ilişkin asgari oran sistemi, 27 Ekim 2003 tarihli Direktif (2003/96) ile kömür, doğalgaz ve elektrik de dahil olmak üzere tüm enerji ürünlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Maliye Bakanlığı, "Avrupa Birliği'nde Vergilendirme", T.C. Maliye Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, <http://www.abmaliye.gov.tr/?q=node/24>, (23 Kasım 2010), s. 1.

⁴⁸³ İktisadi Kalkınma Vakfı, "Avrupa Birliği'nin Vergi Politikası", ss. 12-13.

çerçevede yakınlaştırma, dolaysız vergileri kapsayacak şekilde hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. AB’de, işgücü ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanabilmesi için dolaysız vergilerdeki uyumlaştırma ihtiyacının önündeki en önemli engel, bu konudaki uyumlaştırmanın, ülkelerin vergilendirme yetkilerinin kısıtlanması anlamına gelmesi olmaktadır. Bu da üye ülkelerin, söz konusu uyumlaştırma sürecine direnç göstermesine neden olmaktadır.

Dolaysız vergilerin yakınlaştırılması açısından Birlik bünyesinde, en başarısız olunan vergi, gelir vergisidir. Kişisel gelir vergisinin, vergi politikaları açısından taşıdığı önem, vergilemede adaletin temel amacı olması ve aynı zamanda kapsam itibarıyla genel tabanlı bir vergi olması, uyumlaştırma çabalarının sınırlı düzeyde kalmasına neden olmaktadır. Gerek emeğin gerekse de sermayenin dolaşımına etki edebilen bir vergi olan gelir vergisinin niteliği, ülkelerin bu vergi noktasında yetkilerini devretme isteklerini zayıflatmaktadır. Gelir vergisine ilişkin AB’deki çabalar: tasarrufların vergilendirilmesi, emeklilik kesintilerinin vergilendirilmesi, kar paylarının vergilendirilmesi ve çifte vergilendirmenin önlenmesi konularında yoğunlaşmasına karşın, uyumlaştırma çabalarının, yakınlaştırma düzeyine dahi ulaşamadığı görülmektedir⁴⁸⁴.

3.3.3.4. Vergi Uyumlaştırmasının Eleştirisi

AB bünyesinde her ne kadar bütün hukuki, siyasi ve ekonomik mevzuatlara ilişkin uyumlaştırma eğilimi gözleniyor olsa da söz konusu uyumlaştırma sürecine muhalif görüşler de söz konusu olabilmektedir. Vergilendirme alanında da söz konusu uyumlaştırma sürecine önemli eleştiriler getirildiği gözlenmektedir. Uyumlaştırma karşıtı düşüncenin temel argümanlarından biri, söz konusu sürecin, ülkelerin vergilendirme yetkisinin ortadan kalkmasına neden olacağı olmaktadır⁴⁸⁵. Halen çok önemli bir maliye politikası aracı olma özelliğini koruyan vergilerde, gidilecek uyumlaştırma, ülkelerin vergi politikası inşa etme yeteneklerini zayıflatmakta ve kalkınma, gelir dağılımı gibi alanlarda hükümetin politika kısıtlarını artırmaktadır.

⁴⁸⁴ Ezel Altunay, “Avrupa birliği Vergi Politikası ve Türkiye’nin Uyum sürecinin Değerlendirilmesi”, Bütçe Dünyası Dergisi, Sayı. 34, 2010/2, 2010, s. 102.

⁴⁸⁵ “Rekabet Dizisi: 1, Yeni Ekonomi ve Rekabet”, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, TİSK Yayınları, s. 1, <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=2429>, (16 Ekim 2010). p. 1.

Süreç daha kapsamlı düşünüldüğünde, siyasal süreçte hesap verme sorumluluğu olan hükümetler, temsili demokratik sistemde, halktan aldıkları yetkilerini kullanma olanaklarını yitirmektedirler.

Uyumlaştırma ile ilgili bir diğer nokta ise, rekabetin getireceği kazanımların yitirilmesi olmaktadır. Bu düşünce, rekabetin her ne şekilde olursa olsun olumlu sonuçlar doğuracağı varsayımına dayanmakta ve aynı şekilde vergilendirme alanındaki rekabetin de pek çok alanda olumlu sonuçları beraberinde getireceğini ileri sürmektedir⁴⁸⁶. Vergi rekabetinin, faktörlerin en etkin kullanılacağı bölgelere gitmesine olanak sağlayacağını belirten bu görüş, uyumlaştırmanın ise bunu engelleyeceğini ve kaynakların etkin kullanılmasını engellemekle birlikte küresel anlamda refahı azaltacağını ileri sürmektedir. Öte yandan Birlik bünyesinde uyumlaştırmanın, Birlik'te, merkezileşmeyi artırırken AB'nin temelinde yatan rekabet unsurunu ortadan kaldıracaktır. Bu durumda da her coğrafyada tekdüze bir sistemin hayat geçirilmesinin, rekabetin olumlu sonuçlarını ortadan kaldıracığı savunulmaktadır.

Uyumlaştırma olgusunun altında yatan düşüncenin temeli, vergi rekabetinin, kamu gelirlerini azaltacağı ve kamu hizmetlerinde aksamalar yaşanacağı düşüncesine dayanmaktadır. Ayrıca kamu borç stoku artışı ve kamu maliyesi dinamiklerinin bozulması diğer problemler olarak ön plana çıkarılmaktadır⁴⁸⁷. Uyumlaştırma karşıtı görüş, bu tezleri de vergi rekabetinin, vergi gelirlerini azaltmadığı öte yandan rekabetçi vergilemenin gerek vergiler gerekse de kamu harcamaları açısından hükümetleri etkin düzeye getirdiği yönündeki argümanlar ile çürütmektedirler. Vergi rekabetinin yaşandığı 1980 sonrası dönem incelendiğinde, özellikle rekabetin en şiddetli yaşandığı KV açısından, hasılatın azalmadığı buna karşın görece yüksek vergi oranına sahip ülkelerde, KV gelirlerinin azaldığı ortaya konmaktadır⁴⁸⁸.

⁴⁸⁶ Vergilendirme alanındaki rekabetin, diğer alanlarda olduğu gibi, her ekonomik birimin, en mükemmel noktada faaliyet göstermesine neden olmaktadır. Uyumlaştırma ise süreçlerin yavaşlamasına, yenilik ve buluşların azalmasına ve reformların yavaşlamasına neden olabilmektedir. Jacques Garelo, "Tax Competition or Tax Harmonization?", Institute for Research in Economic and Fiscal Issues, IREF, September 2010, <http://www.irefeurope.org/en/content/tax-competition-or-tax-harmonization>, (13 Haziran 2011), p. 1.

⁴⁸⁷ Reint Gropp and Kristina Kostial, "FDI and Corporate Tax Revenue: Tax Harmonization or Competition", IMF, Finance and Development, Volume 38, Number 2, June 2001, p. 1.

⁴⁸⁸ Signe Krogstrup, "Are Corporate Taxes Racing to the Bottom in the European Union?", September, 2004, Switzerland, The Graduate Institute of International Studies, p. 2.

Uyumlaştırma-rekabet karşılaştırmasındaki bir diğer nokta ise vergi yükleri açısından ortaya çıkmaktadır. Vergi rekabetinin, vergi yüklerini hareketsiz faktörler açısından ağırlaştırdığı düşüncesi, uyumlaştırma yaklaşımını güçlendirmektedir⁴⁸⁹. Ancak rekabet taraftarları söz konusu durumu, vergi gelirlerinin sıfıra doğru yarışı hipotezinin geçersizliğini kanıtlamak için kullanmaktadır. Yani KV açısından vergi yüklerinin azalması, hükümetlerin vergi geliri ihtiyacını, diğer faktörler üzerinden elde edeceği gelirlerle kompanse edebileceğini ileri sürmektedirler. Öte yandan vergi yüklerinin, dolaysız vergilerden, dolaylı vergilere doğru kaymasının, ekonomik akla daha uygun olduğu görüşü ileri sürülmekte ve dolaylı vergi ağırlıklı bir yapının, daha etkin bir vergilemeye olanak sağladığı, buna ek olarak ekonomik büyümeyi desteklediği ileri sürülmektedir⁴⁹⁰.

Nihai olarak bir değerlendirme yapılacak olursa her iki düşünceyi savunanların da bilimsel olarak geçerli ve kabul edici argümanlara sahip oldukları görülmektedir. Bu noktada konuya ilişkin, sürecin farklı ülkeler itibarıyla farklı sonuçlar doğuracağını ifade edecek şekilde bir tutum takınmanın daha doğru olacağı düşünülmektedir.

3.4. Zararlı Vergi Rekabetiyle Mücadelede Küresel Bilgi Paylaşımı

Günümüzde hareketli sermayeyi çekebilmek amacıyla vergi idarelerinin vergi yükümlüleriyle kendilerine uygulanacak ayrıcalıklı hükümler konusunda özel nitelikte anlaşmalar yapmaları ve mali bilgilerini yerleştiği oldukları ülkelerin vergi idareleriyle paylaşmaktan kaçınmaları söz konusu ülkelerin yabancı sermaye çekme başarısında etkin rol oynadığı görülmektedir. Bu çerçevede zararlı vergi rekabetini önlemede temel unsurlardan biri olan vergi sistemlerinin şeffaflığının artırılması ve uluslararası bilgi paylaşımı, gerek uluslararası kuruluşların çalışmalarında gerekse de literatürde önemi giderek artan bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

KV'ne ilişkin, Roma Antlaşması'nda doğrudan bir hüküm bulunmasa da gerek 95. gerekse de 100. maddelerde ifade edilen, ortak pazarın sağlıklı işleyişini engelleyen

⁴⁸⁹ Assaf Razin and Efraim Sadka, "FDI, Tax Competition and Gains from Tax Harmonization", CESifo Area Conference, Public Sector Economics, Munich, 20-22 April 2007, p. 4.

⁴⁹⁰ Literatürde, dolaylı vergilerin ekonomik büyüme açısından daha uygun olduğu savunulmaktadır. Thomas Anastassiou and Chaido Dritsaki, "Tax Revenues and Economic Growth: An Empirical Investigation for Greece Using Causality Analysis", Journal of Social Sciences, Vol. 1, Issue. 2, April 2005, p. 99.

hükümlerin yakınlaştırılmasına ilişkin ifadeler, uyumlaştırmanın temelini oluşturmaktadır. Söz konusu vergiye ilişkin atılan ilk adım ise 1962 yılındaki Neumark Raporu olmuştur. Rapor, dolaylı vergilere odaklanmış olsa da, dolaysız vergilere ilişkin de: tahvil ve faiz gibi temettülerin vergilendirilmesi, şirket kazançları üzerinden alınan vergilerin uyumlaştırılması ve şirket birleşmelerinde ortaya çıkan vergi engellerinin ortadan kaldırılmasına yönelik bir takvim öngörmüştür. Takip eden süreçte, 1966 yılında Zeitel ve Serge Raporları, 1970 yılında Van Den Tembel Raporu ve 1980 yılındaki Burke Raporu ile uyumlaştırma çabaları devam etmiştir. 1990 yılında Ruding Raporu ile ise konunun önemi yeniden vurgulanmış ve Birlik bünyesinde, % 30 oranında ortak bir KV önerisi gündeme gelmiştir. 1996 yılında ise AB Ekonomi ve Maliye Bakanları Konseyi, Verona'daki toplantıda vergi politikalarıyla ilgili vergi paketi çalışmasını hayata geçirmiş ve bu pakette işletme vergilemesine ilişkin şirket vergilendirmesinin genel kuralları, faiz gelirlerinin asgari seviyede vergilendirilmesi ve bağlı şirketler arasında faiz ve gayrimaddi hak bedeli ödemelerine ilişkin direktif önerileri ortaya konmuştur⁴⁹¹.

Bugüne kadar Avrupa Birliği Konsey'i tarafından KV'ni doğrudan ya da dolaylı yolla etkileyen biri tüzük, yedisi direktif olmak üzere sekiz düzenleme onaylanmıştır. Bu düzenlemeler⁴⁹²:

- Şirket Kuruluşu, Sermaye Artırımı Üzerinden Alınan Damga Vergisi ile ilgili 9 Nisan 1973 tarih ve 73/80 sayılı Direktifi,

- Dolaysız vergilendirme alanında karşılıklı yardımlaşmaya ilişkin üye ülkelerin ilgili kurumlarına yetki veren, 19 Aralık 1977 tarihli 77/799/ECC İdari İşbirliği Direktifi,

- Farklı üye ülkelerin şirketleriyle ilgili hisse değişiklikleri, hisselerin transferi, bölünmesi ve birleşmesi konusunda ortak vergi kurallarına ilişkin 23 Temmuz 1990 tarihli 90/434/ECC Direktifi,

⁴⁹¹ Altunay, s. 103.

⁴⁹² Erkan, s. 42-43.

- Farklı üye ülkelerde ana şirket ve bağlı şirket olması durumunda uyulması gereken ortak vergi sistemine ilişkin 23 Temmuz 1990 tarihli 90/435/ECC Direktifi,

- Farklı üye ülkelerde yer alan bağlı işletmelerin kârlarının çifte vergilendirmesinin önlenmesini sağlamak için çifte vergilendirmeyi hakem kararı ile önleme konvansiyonu (tahkim) başlıklı 20.08.1990 tarihli 90/436/ECC Direktifi,

- AB’de mukim bağlı şirketler arasında faiz ve telif hakları ödemelerinin vergilendirilmesinde ortak kuralları düzenleyen ilişkin 01.04.2004 tarihli Faiz ve Telif Hakkı (Lisans Ücreti) (Royalty) 2003/49/EC Direktifi,

- Avrupa Şirketi (SE) kuruluş yasasına ilişkin 8 Ekim 2004 tarihinden itibaren uygulamaya giren 8 Ekim 2001 tarihli (EC) No. 2157/2001 sayılı Konsey Tüzüğü ve 8 Ekim 2001 tarihli 2001/86/EC Konsey Direktifi kapsamaktadır.

Birlik bünyesinde, kuruluştan bu yana hayata geçirilen bütün bu çalışmalara karşın, KV açısından yakınlaştırmının istenen düzeyde hayata geçirilemediği görülmektedir. KV’nin, vergi rekabetinin en önemli aracı olmasının, uyumlaştırma çabalarını zorlaştıran bir neden olduğu görülmekte, ülkeler bu vergi açısından egemenlik güçlerini devretmeye istekli davranmadıkları gözlenmektedir.

3.4.1. Zararlı Vergi Rekabeti-Bilgi Paylaşımı İlişkisi

Vergi rekabeti çerçevesinde aynı vergi tabanı için rekabet eden ülkeler, bir taraftan vergi tabanının genişletecek şekilde hareketleri sermayeyi ülkeye çekecek düzenlemeleri genişletme yoluna giderken öte yandan vergileme dışına çıkacak araçları artmış olan mükellefleri, vergilendirme kapsamına alma çabası içine girmektedirler. Bu noktada birbirine rakip iki vergi otoritesi için , olası bilgi paylaşımından bir taraf avantajlar elde edebilirken, rakip otorite için sonuçlar farklı yönde ortaya çıkabilmektedir.

OECD’nin iki zararlı vergi rekabeti uygulaması olarak dikkat çektiği vergi cennetleri ve tercihli vergi rejimlerini tanımlamada kullanılan kriterlerden birini

şeffaflıktan yoksunluk ve dolayısıyla bilgi paylaşımına kapalı olmak oluşturmaktadır⁴⁹³. Dolayısıyla bilgilerin paylaşılmaması tutumunun zararlı vergi rekabetini tanımlamak için bir kriter olarak kullanıldığı koşullarda, uluslararası düzeyde bilgi paylaşımı ve şeffaflığın artırılması, söz konusu sürecin zararlarının minimize edilmesi açısından önem arz etmektedir.

Vergi cenneti olarak nitelendirilen ülkelerin kendi bünyesinde faaliyet gösteren mükelleflere ilişkin bilgileri, mukim oldukları vergi otoriteleriyle paylaşmama davranışına girdikleri gözlenebilmektedir. Öte yandan söz konusu ülkelerde şeffaflıktan uzak biçimde mükelleflerle, otoriteler arasında özel anlaşmalar gündeme gelebilmekte ve dolayısıyla bu uygulamalar, pek çok fon ve kaynak için bu ülkeleri cazip hale getirebilmektedir⁴⁹⁴. Rekabetçi tutum izleyen vergi cenneti ülkeler, yatırımcılara, kimi zaman düşük vergili kimi zaman sıfır vergili ve idari denetimlerin olmadığı bir yatırım ortamı sunmakta, bunun yanında gizlilik ilkesiyle de diğer ülkelerle mali bilgilerin paylaşımına uzak durmaktadırlar. Vergi cenneti olarak tabir edilebilecek olan bu ülkeler için bilgi paylaşımı, vergi rekabetinin kazanımlarını, kaybetmelerine neden olacak bir tehdit olarak görülmektedir⁴⁹⁵.

Bu veriler ışığından uluslararası düzeyde bilgi paylaşımının ve şeffaflığın artırılması, ülkelerin vergi tabanlarının kontrol etmelerine olanak sağlarken, vergi tabanları başka bir ülkeyle kaymış olsa dahi vergilenebilir kaynağın, en azından küresel ölçekte vergi dışı kalmamış bir kaynak haline gelmesini sağlamaktadır. Bilgi paylaşımı konusu kısmi olarak ülkelerin egemenlik gücünden vazgeçmeleri anlamına gelse de günümüz ekonomik koşullarına küreselleşmenin beraberinde getirdiği bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte bilgi paylaşımının etkin bir seviyeye çıkarılması, vergi rekabetiyle mücadele açısından ortaya çıkan vergi uyumlaştırılması gereksinimini de ortadan kaldıracaktır⁴⁹⁶. Günümüzde vergi cenneti olarak nitelendirilen ülkeler, OECD'nin çerçevesini çizdikleri bilgi paylaşımı modellerine

⁴⁹³ OECD, "Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue", OECD, Paris, 1998, p. 24.

⁴⁹⁴ Nurettin Bilici, "Vergi Cennetleri ile Mücadele", 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, 10-14 Mayıs, Antalya, s. 3.

⁴⁹⁵ Emrah Ferhatoğlu, "Uluslararası Vergi Rekabeti ve Sürükleyici Güçleri", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 7, Sayı. 1, Haziran 2006, s. 89.

⁴⁹⁶ Özer, s. 98.

dahil olmadıkları sürece kara listeden çıkma şanslarını kaybetmekte ve çeşitli yaptırımlara tabi tutulmaktadırlar⁴⁹⁷.

3.4.2. Bilgi Paylaşımı Türleri

Mukimlik ilkesine göre vergilendirme çerçevesinde bilgi paylaşımı, ülkelerin kendi vatandaşlarının yurtdışında yaptıkları yatırımlara ilişkin bilgilere ve bunlarla ilgili vergilendirmeye konu olabilecek her türlü detaya ulaşabilmesini kapsamaktadır⁴⁹⁸. Bilgi paylaşımı⁴⁹⁹ kavramı, bilgi değişiminden⁵⁰⁰ çok daha kapsamlı bir durumu ifade eden bir kavram olarak dikkat çekmektedir. Bilgi değişiminde karşılıklılık esası söz konusu iken bilgi paylaşımı çok daha bütünleşik bir biçimde karşılıklılık esasına dayanmaksızın ihtiyaç duyulan bilginin elde edilebilmesine dayanmaktadır⁵⁰¹.

Günümüzde ülkeler arasında vergiye ilişkin bilgi paylaşımı genel olarak üç şekilde gerçekleşmektedir. Yerleşik ülkenin, duruma özel bir bilgiyi istemesi durumunda sağlanan “talep üzerine verilen bilgi paylaşımı”, yapılan anlaşmalar kapsamında kaynak ülkenin, yerleşik ülkeye belirli aralıklarla ilgili bilgileri düzenli olarak rapor etmesi şeklinde ortaya çıkan “otomatik bilgi paylaşımı” ve bir ülkenin, tek taraflı olarak vergiye ilişkin bilgileri diğer ülkelerle paylaşması şeklinde gerçekleşen “spontane bilgi paylaşımı”⁵⁰².

Etkin bir bilgi paylaşımının olabilmesi için mükelleflerin yaptıkları işlemlere ilişkin verileri düzenli olarak kaydetmeleri ve bunları depolamaları gerekirken bunun yanında söz konusu bilgilerin vergi otoritelerince bütün kurumları içine alacak şekilde elde edebiliyor olması ve uluslararası bilgi paylaşımı noktasında da gerekli yetkilere sahip olmaları gerekmektedir⁵⁰³.

⁴⁹⁷ Ramazan Kılıç, “Vergi Cennetleri ile Mücadelede Bilgi Değişimi Anlaşmaları”, 25. Türkiye Maliye Sempozyumunda Sunulan Tebliğ, Antalya, 2010, 25. Türkiye Maliye Sempozyumu Kitabı, Gazi Üniversitesi, 2011, s. 388.

⁴⁹⁸ Philippe Bacchetta and Maria Paz Espinosa, “Information Sharing and Tax competition Among Governments”, Journal of International Economics, Vol. 39, Issues. 1-2, August 1995, p. 103.

⁴⁹⁹ Information sharing: Bilgi paylaşımı, Özer, s. 99.

⁵⁰⁰ Exchange of information: Bilgi değişimi, Özer, s. 99.

⁵⁰¹ Özer, s. 99.

⁵⁰² Michael Keen and Jenny E. Ligthart, “Information Sharing and International Taxation”, Tilburg University, Discussion Paper, No. 2004-117, November. 2004, p. 4.

⁵⁰³ Özer, s. 99.

Tablo 8

Bilgi Paylaşımı Konusunda Sistemsel Yaklaşımlar

İki Taraflı Yaklaşım	Çok Taraflı Yaklaşım
-ÇVÖA kapsamında yapılan anlaşmalar	- AB Karşılıklı Yardım Yönergesi ⁵⁰⁴
-ÇVÖA'nın bilgi değişimi koşullarını genişleten anlaşmalar	- OECD karşılıklı anlaşma Modeli ⁵⁰⁵
-ÇVÖA dışında bilgi paylaşımına yönelik anlaşmalar	- İskandinav Ülkeleri Karşılıklı Anlaşma Modeli
	- CIAT Model Anlaşması

Kaynak: Levent Özer, **Vergilemede Global Eğilimler**, KPMG, Scala Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 102-103'den hareketle hazırlanmıştır.

ÇVÖA çerçevesinde OECD ve BM model anlaşmalarının 26. maddesi iki taraflı bilgi değişimi konusunu içermekte ve paylaşımın çifte vergilendirme kapsamında kalmasını öngörmektedir. Bu model sınırlı bir bilgi paylaşımını ifade etmekte ve karşılıklılık esasına dayanmaktadır. İki taraflı anlaşmaların bir diğer türü ise ÇVÖA'nın kapsamını genişleten ve büyük ölçüde vergi suç ve suçlularına ilişkin bilgi paylaşımını içermektedir. Üçüncü tür anlaşmalar ise çifte vergilendirme dışında kalan ve vergi cenneti ülkeleri kapsayan anlaşmalardır⁵⁰⁶. Bu anlaşmalar vergi suçları ile ilgili mevzuların yanında, vergi kavrayıcı bilgiler olan vergiye ilişkin; tahsilat, matrah, yükümlülük gibi konuları da içermektedir⁵⁰⁷.

Çok taraflı anlaşma modelleri, iki taraflı anlaşmaların, anlaşmalara taraf olmayan üçüncü ülkeleri kapsam dışında bırakmasından dolayı ortaya çıkan problemleri önlemek için gündeme gelen modellerdir. Gerek AB gerekse de OECD kapsamında örneklerine rastlanabilecek olan çok taraflı anlaşmalara farklı gölgeler itibarıyla de ülkelerin başvurabildikleri görülmektedir⁵⁰⁸. İskandinav ülkelerinde ve Amerika bölgesi

⁵⁰⁴ EU, EC Mutual Assistance Directive.

⁵⁰⁵ OECD, CMA-Convention on Mutual Administrative Assistance, 1995.

⁵⁰⁶ Bu anlaşmalarda genel olarak taraflardan biri gelişmiş bir ülke olurken diğer ülke vergi cenneti olarak addedilebilecek bir ülke olmaktadır. ABD bu çerçevede; Aruba, Antigue, Bahama Adaları ve Hollanda antileri ile ikili anlaşmalara imza atmıştır. Özer, s. 102.

⁵⁰⁷ OECD, "Improving Access to Bank Information for Tax Purposes: The 2003 Progress Report", OECD, Paris, 2003, p. 19.

⁵⁰⁸ Özer, s. 103.

OEDC ve AB bölgesi dışında söz konusu çok taraflı anlaşmaların hayata geçirildiği bölgeler olarak dikkat çekmektedirler⁵⁰⁹.

3.4.3. OECD ve AB’de Bilgi Paylaşım Düzeyine İlişkin Güncel Değerlendirmeler

Bilgi paylaşımı konusunda başlangıç noktasını OECD’nin 1963 yılında hazırladığı gelir ve servetin vergilendirilmesinde, çifte vergilendirmenin önüne geçebilmek için hayata geçirilen idari yardımlaşma projesi oluşturmaktadır. Tam anlamıyla bilgi paylaşımını temsil etmeyen proje, bilgi paylaşımının temellerini atması açısından önem arz etmektedir. Takip eden süreçte 1977 yılındaki revize edilmiş versiyonuna kadar ülkeler toplam 179 anlaşma imzalamışlardır. 1977 projesi, bilgi paylaşımının kapsamını, iki taraf ülkede ikame etmeyen mükellefleri de kapsayacak şekilde genişleterek, anlaşmaları gayri resmi olarak çok taraflı hale getirmiştir⁵¹⁰. 2000’li yıllara kadar genel olarak çifte vergilendirmeyi önleme çerçevesinde şekillenen bilgi paylaşımı konusu, OECD’nin 1998 yılında zararlı vergi rekabeti ile ilgili yayınladığı raporla birlikte artık zararlı vergi rekabeti ve vergi cennetleri ile mücadelenin bir parçası haline almış ve vergi yönetiminde etkinliğin sağlanmasının bir unsuru haline gelmiştir⁵¹¹. 2000’li yıllarda birbirini takip eden pek çok çalışma ile bilgi paylaşımının kapsamı genişletilmeye çalışılmıştır. Gelenen süreçte bilgi paylaşımı, vergi cennetlerinin belirleyici bir kriteri haline getirilmiştir. Bu dönemde bilgi paylaşımı konusunda AB ve G20 ülkelerinin katkısı ile vergi cennetleri üzerinde oluşan baskılar artırılmıştır⁵¹². Son olarak 2009 yılında Londra’da yapılan G20 zirvesi sonrasında, banka hesaplarının gizliliği ilkesinin de sona ermesiyle kapsam oldukça genişletilmiştir. G20 zirvesinin ardından 6 aylık süreçte ülkeler 90’ın üzerinde bilgi paylaşımı imzalanmış, 60’dan fazla anlaşmanın da çerçevesi genişletilmiştir. 2010 yılı itibarıyla

⁵⁰⁹ 1999 yılında açıklanan CIAT-The Inter-American Center of Tax Administration model anlaşması ve Danimarka, Faroe Adaları, Finlandiya, Grönland, İzlanda, Norveç ve İsveç’in dahil olduğu 1989 yılında hayata geçirilen, 1991’de uygulanmaya başlanan İskandinav Ülkeleri Vergi Konusunda Karşılıklı Anlaşma Modeli(Nordic Convention on Mutual Assistance in Tax Matters) bunlara örnek olarak gösterilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkn: “CIAT Model Agreement Tax Information Exchange”, CIAT, 1999. ve Nordic Mutual Assistance Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters, 7 December 1989.

⁵¹⁰ Kılıç, s. 395.

⁵¹¹ Richard W. Rahn and Veronique de Rugy, “Threats to Financial Privacy and Tax Competition”, Policy Analysis, No. 491, October, 2003, p. 1.

⁵¹² Ayrıntılı bilgi için bkn. European Council, Council Directive, 2003/48, 3 June 2003.

ise vergi cennetlerinin, bilgi paylaşımı çerçevesinde imzaladıkları anlaşma sayısı 370'e ulaşmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİ ÖZELİNDE KÜRESEL VERGİ REKABETİ: DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR ve VERGİ YÜKLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRMELER

Vergi rekabetinin, gelir vergilemesi açısından yarattığı sonuçlar, büyük ölçüde gerek KV gerekse de gelir vergisi açısından oranlardaki önemli oran indirimleri şeklinde ortaya çıkmıştır. Oranlardaki indirimlerin yanı sıra teşvik uygulamalarının kapsamının genişletilmesi ve özel nitelikli düzenlemeler ile yabancı sermaye için uygun koşullar yaratılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde gelir vergilemesi reformları sürecinde gelir ve KV açısından ortaya çıkan eğilimler ve vergi oranlarının gelişimi incelenecek buna ek olarak özellikle KV özelinde küresel vergi rekabeti süreci detaylı şekilde ele alınacaktır. KV özelinde yapılacak değerlendirmeler çerçevesinde; oranlarda ortaya çıkan trend, KV'ne ilişkin güncel tartışmalar, doğrudan yabancı yatırımların gelişimi ve rekabetçi sürecin vergi sistemleri ve vergi yükleri açısından ortaya çıkardığı sonuçlar değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1. VERGİ REKABETİ SÜRECİNDE GELİR VERGİLEMESİ REFORM ÖRNEKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu kısmında, 1980 sonrası süreçte gelir vergilemesi noktasında, gelir ve KV açısından yaşanan reform süreçleri ve bunlara ilişkin örnekler ele alınacak, vergi oranlarının trendi ile birlikte söz konusu vergilerdeki aşağı yönlü eğilim ortaya konmaya çalışılacaktır.

1.1. Vergi Rekabeti Sürecinde Gelir Vergisi Reformları

Vergi rekabetinin gelir vergilemesi açısından ortaya çıkardığı eğilimler 1980 sonrası dönemde bazı ülkelerde kapsamlı gelir vergisi reformlarını gündeme getirmiştir. Bu reformlar içinde en dikkat çeken örnekler düz oranlı gelir vergisi uygulaması ve ikili gelir vergisi sistemleridir.

1.1.1. Gelir Vergisi Oranlarındaki İndirimler

Gelir vergisi, küresel vergi rekabeti çerçevesinde kullanılan araçlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Gerek hareketli nitelikli işgücü üzerinde oluşturduğu yük, gerekse de üretim faaliyeti neticesinde kişisel olarak ede edilen nihai faydayı ifade etmesi açısından gelir üzerindeki vergi yükünün düşürülmesi, ülkeleri rakiplerine göre daha cazip hale getirebilmektedir.

Tablo 9

Seçilmiş OECD Ülkelerinde Gelir Vergisi Üst Marjinal Oranların Gelişimi

	1985	2009	1985-2009		1985	2009	1985-2009
Avusturya	60	45	15,00	İtalya	65	43	22,00
Avustralya	62	50	12,00	Japonya	70	40	30,00
Belçika	68	50	17,50	Lüksemburg	57	38	19,00
Danimarka	40	26	13,56	Hollanda	72	52	20,00
Finlandiya	51	31	20,50	Yeni Zelanda	66	38	28,00
Fransa	65	40	25,00	Norveç	40	25	15,45
Almanya	56	45	11,00	Portekiz	77	42	34,60
Yunanistan	63	40	23,00	Türkiye	50	35	15,00
İzlanda	38	24	13,90	Birleşik Krallık	60	40	20,00
İrlanda	60	41	19,00	ABD	50	35	15,00

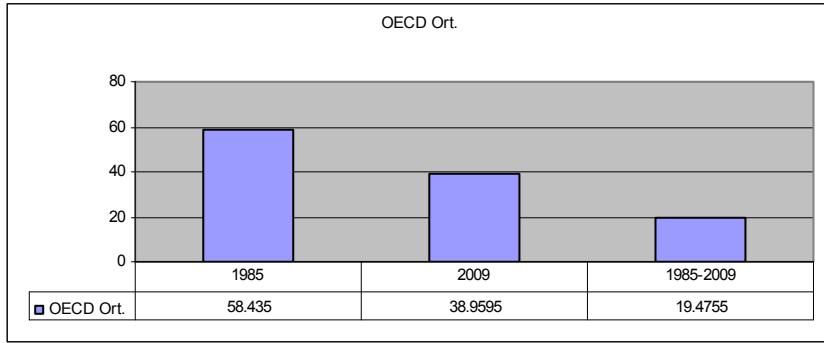
Kaynak: OECD Revenue Statistics, 2010, 2009,2008,2007, 2006'dan yararlanılarak hazırlanmıştır

OECD bölgesi incelendiğinde 1985-2009 arasında genel olarak gelir vergisinde en yüksek matrah dilime uygulanan marjinal oranlarda aşağı yönde bir eğilim olduğu gözlenmektedir. Seçilmiş OECD ülkelerinde söz konusu dönemde en yüksek dilime uygulanan kanuni oranda ortalama % 19,4 düşüş yaşanmıştır. Gelir vergisi açısından en yüksek indirimler özellikle 1985 yılı itibariyle vergi yükünün, emsallerine göre oldukça yüksek olduğu ülkelerde gerçekleştiği görülmektedir. Bu da ülkelerde gelir vergisi açısından rakiplerine yaklaşma yönünde bir eğilim olabileceğini düşündürmektedir. 1985 yılında vergi oranı % 60'ın üzerinde olan Yeni Zelanda İtalya, Japonya, Hollanda, Fransa gibi ülkeler, bu oranı 25 yıllık süreçte yaklaşık %20-30 arasında aşağıya çekmişlerdir.

Tablo 9 incelendiğinde Hollanda, Avustralya, Belçika'da 2009 itibariyle hali hazırda % 50 düzeylerindeki oranın korunduğu görülmektedir. Danimarka, İzlanda,

Norveç’te ise en yüksek dilime uygulanan marjinal oran % 30’un altında gerçekleşmektedir. Bu üç ülkenin, kişisel gelire uyguladıkları oran ile rakiplerine göre söz konusu vergi açısından yüklerini önemli ölçüde düşük tuttukları ortaya çıkmaktadır.

Grafik 3
Seçilmiş OECD Ülkelerinde 1985 ve 2009 İtibariyle Gelir Vergisi
Oranlarının Ortalaması

Kaynak: OECD Revenue Statistics, 2010, 2009,2008,2007, 2006’dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

AB bölgesi çerçevesinde gelir vergisi oranlarında yaşanan trendin, söz konusu bölgenin küresel vergi rekabetine nasıl tepki verdiğini ve sürece dahil olup olmadığını göstermesi açısından önem arz etmektedir. OECD açısından yapılan incelemenin gelir vergilemesinde oranlar açısından aşağı yönde bir eğilimi gösterdiği ortaya konmuştur. Bu çerçevede benzer şekilde AB açısından oranların seyri gösterge olması açısından öncelik arz etmektedir.

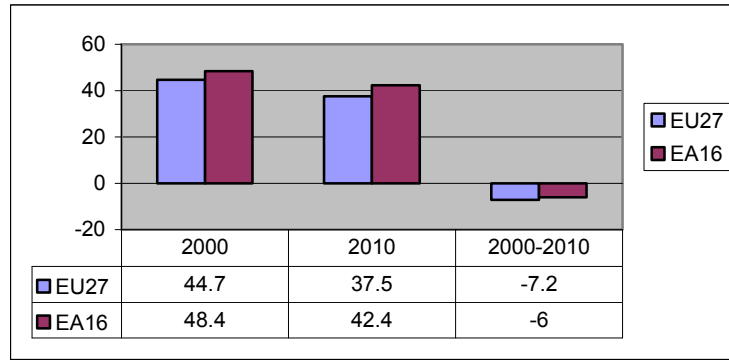
AB bölgesi incelendiğinde 2000-2010 döneminde gelir vergisinde en yüksek matrah dilimine uygulanan oranda genel olarak bir düşüş seyri gözlenmektedir. Romanya, % 24 ile en büyük çaplı düşüşün yaşandığı ülke olarak ön plana çıkmaktadır⁵¹³. Romanya ile birlikte Slovakya ve Bulgaristan % 20’nin üzerindeki düşüş yönündeki hareket ile yine dikkate değer ölçüde gelir vergisi açısından vergi yükünü indiren ülkelerdir. Bu ülkeler, AB’ye en son katılan ülkeler arasında olmaları açısından önem arz etmektedir. AB 15 içindeki Fransa’da da gelir vergisi oranında

⁵¹³ Romanya’da, düz oranlı gelir vergisi uygulamasına geçmildir. Söz konusu ülkede gelir vergisi % 16 oranında uygulanmaktadır. Ömer Faruk Batırel, “Gelir Vergisi Tarifesi Uygulaması Üzerine Düşünceler”, Yaklaşım, Sayı. 214, Ekim 2010.

önemli bir düşüş yaşanmıştır. Avusturya, Yunanistan ve Malta ise en yüksek dilime uyguladıkları marjinal oranda her hangi bir değişiklik yaşanmayan üç ülke olarak diğerlerinden ayrılmaktadır. Letonya, Birleşik Krallık, İsveç ve Portekiz’de ise diğer ülkelerin aksine gelir vergisinde en yüksek dilim marjinal oranında artış meydana gelmiştir. Özellikle Birleşik Krallık’taki % 10’luk artış dikkate değer bir oran olarak gelir vergisi açısından vergi yükünü önemli ölçüde artırabilecek bir trendi ifade etmektedir.

Grafik 4

AB27 ve AB16 Açısından Gelir Vergisi Oranlarının Ortalama Trendi

Kaynak: Eurostat Database, 2011.

AB bölgesinde gelir vergisinde yaşanan süreç, AB27 ve AB16 çerçevesinde ayrı ayrı ele alınacak olursa oranlarda meydana gelen indirimin birbirine yakın olmakla birlikte küçük çapta farklılık arz ettiği görülmektedir. AB27’de 2000 yılı itibariyle % 44,7 olarak gerçekleşen gelir vergisi oran ortalaması, 2010 yılı itibariyle % 37,5’e gerilemiştir. AB16’da ise 2000 yılında % 48,4 olan oran, 2010 yılında % 42,4 seviyesine inmiştir. AB27 genelinde, ülkeler itibariyle ortalama düşüş % 7,2 olarak gerçekleşirken, AB16 olarak daha dar bir çerçevede ortalama düşüş oranı % 6 olarak gerçekleşmiştir. Bu fark AB16 açısından gelir vergisindeki aşağı yöndeki sürece bakış açısının kısmen daha muhafazakar olduğunu ortaya koymaktadır.

1.1.2. Düz Oranlı Gelir Vergisi Uygulaması

Gelir vergisi reformları çerçevesinde ortaya çıkan düz oranlı gelir vergisi, kaynak olarak gelir ya da tüketim gibi geniş bir vergi tabanı üzerinden alınan tek oranlı bir vergi uygulamasını ifade etmektedir⁵¹⁴. Düz oranlı vergi tartışmaları Friedman'ın 1962 yılında ortaya koyduğu bir öneri olarak ortaya çıkmış ve ilerleyen süreçte literatürde pek çok çalışmaya konu olmuştur⁵¹⁵. Friedman düz oranlı vergilerin; adalet, basitlik, tasarruflar ve yatırımlar üzerindeki etkiler gibi konular açısından, artan oranlı uygulamalara göre daha olumlu sonuçlar yarattığını ortaya koyarak sadece gelir için değil, tüm vergiler açısından düz oranlı vergi uygulamasını önermiştir⁵¹⁶. Hayek'in artan oranlı vergilemeye karşı çıkmasını takiben Friedman'ın, % 23 düzeylerindeki bir vergi önerisi bu alanda ilk ciddi öneri olarak dikkat çekmektedir⁵¹⁷.

Vergi rekabeti sürecinde tartışmaya açılan ve pek çok ülkede gündeme gelen düz oranlı gelir vergisi uygulaması ise kendine özgü bir nitelik taşımakta ve büyük ölçüde 1985'te Hall-Rabushka tarafından önerilen gelir vergisi sisteminden hareketle uygulama alanı bulmaktadır⁵¹⁸. Hall-Rabushka tarafından önerilen vergi, Marx'ın Komünist Manifesto'da ortaya koyduğu argümanlar doğrultusunda 1848'den günümüze birçok ülke tarafından hayata geçirilen kapsamlı gelir vergisinin meydana getirdiği karmaşıklıklara ve sorunlara çözüm bulmayı amaçlamaktadır⁵¹⁹. Düz oranlı vergi, teoride marjinal vergi oranını, tek hale getirmekte ve artan marjinal oranlılığa bağlı oluşacak saptırıcı etkileri azaltabilmektedir⁵²⁰. Hall-Rabushka tarafından ABD için önerilen model; gelir ve KV'nin yerini alacak artan oranlı bir tüketim vergisi niteliği taşımaktadır⁵²¹. Bu noktada sisteme düz oranlı vergi niteliğini kazandıran unsur, belli

⁵¹⁴ Joseph J. Thorndike, "The Flat Tax: Fiscal Revolution or Policy Diffusion?", H.Nehring ve F. Schui(Ed.), Global Debates about Taxation, Houndmills: Palgrave Macmillan içinde), 2007, p. 203.

⁵¹⁵ Milton Friedman, Capitalism and Freedom, Fortieth anniversary Edition, 2002, University of Chicago Pres, Google E-Books, p. 175.

⁵¹⁶ Coşkun Can Aktan, "Düz ve Düşük Oranlı Vergiler ile Ekonomik Büyüme İlişkisi", Vergi Dünyası, Sayı. 203, Temmuz, 1998, s. 43-44.

⁵¹⁷ Friedman, p. 175.

⁵¹⁸ Robert E. Hall and Alvin Rabushka, "The Route to a Progressive Flat Tax", Cato Journal, Vol. 5, No. 2, 1985, p. 465.

⁵¹⁹ İstiklal Yaşar Vural, "Uygulamada Düz Oranlı Gelir Vergilerinin Ekonomik Etkileri", Maliye Dergisi , Sayı 158, Ocak-Haziran 2010, s. 182.

⁵²⁰ Ercan Türkan, **Düz Oranlı ve Tüketim Tabanlı Vergi Sistemi: ABD'de Yaşanan Tartışmalar ve Bu Tartışmalardan Çıkarılabilecek Dersler**, DPT, Ankara, 1997, s. 7.

⁵²¹ Gustavo Ventura, "Flat Tax Reform: A Quantitative Exploration", Journal of Economic Dynamics and Control, Vol. 23, 1999, p. 1429.

bir standart indirimin üzerindeki bütün gelirlere aynı marjinal vergi oranlarının uygulanması olmakta ve bireyin geliri ile istisna düzeyi arasındaki fark, düz oranlı vergiye tabi tutulmaktadır⁵²².

Sistem birbiriyle uyumlu iki farklı vergiyi içeren modelden oluşmaktadır. Modelin birinci kısmını oluşturan “ücret vergisi”, belirli bir gelir düzeyi üzerinde bulunan tüm emek gelirlerini (ücret, maaş, emeklilik gelirleri) tek oranlı bir vergiye tabi tutmaktadır. İstisna düzeyinin altında kalan gelirlerden tanınan muafiyet nedeniyle hiç vergi alınmazken, sınırın üstünde tek bir vergi oranının söz konusu olması gelir arttıkça, alınan ortalama vergi oranının artmasını sağlamaktadır. Artan oranlılığın sağlandığı kısım olan ücret vergisinde, artan oranlılık marjinal vergi oranı değişmezken ortalama vergi oranının değişmesi yoluyla sağlanmaktadır. Modelin ikinci kısmını emek geliri ve yatırımların dışında kalan tüm kazanç ve iratları vergilendirmeyi amaçlayan “işletme vergisi” meydana getirmektedir. İşletme vergisi, kurum olsun veya olmasın işletmelerin elde ettiği tüm gelirlerden ücret ödemeleri, emeklilik sistemine yapılan katkılar, diğer iktisadi birimlerden satın alınan girdilere yapılan ödemeler ile yatırım için yapılan giderler düşüldükten sonra elde edilen tutara ücret gelirlerine uygulanana eş, tek bir vergi oranının uygulandığı bir vergidir⁵²³.

Düz oranlı gelir vergisinin temel ilkelerini⁵²⁴;

- Tüm gelirleri herhangi bir indirim, kanuni boşluklar, istisna ve muafiyetler olmadan vergilendirmek
- Bütün vergi yükümlülerine ve bunların her türlü gelirlerine tek oranlı bir vergi uygulamak
- Tüm gelirleri sadece bir defaya özgü olarak vergilendirmek esastır
- Tüm gelirin kaynakta vergilendirilmesi

⁵²² Joseph E. Stiglitz, **Kamu Kesimi Ekonomisi**, s. 765

⁵²³ İstiklal Yaşar Vural, “Uygulamada Düz Oranlı Gelir Vergilerinin Ekonomik Etkileri”, s. 183.

⁵²⁴ Türkan, s. 7.

oluşturmaktadır. Bunların yanında söz konusu vergi ile: genellik, basitlik, tarafsızlık, adalet, etkinlik gibi ilkeler açısından da olumlu sonuçlar doğuracağı iddiası ileriye sürülmektedir⁵²⁵.

Dünyada yürürlüğe konulan ilk düz oranlı vergi uygulaması örneği İngiltere'ye bağlı bir ada olan Manş Kanalı'ndaki Jersey'de 1940'ta hayata geçirilmiştir. Bir diğer uygulama ise 1960'da bir diğer Manş Kanalı adası olan Guernsey'in de ortaya çıkmış kişi ve kurum kazançları %20'lik vergi oranına tabi tutulmuştur⁵²⁶. Guernsey'de veraset ve sermaye transferi üzerinden vergi alınmazken, katma değer vergisi ile stopaj da uygulanmamış ve sermaye gelirlerine önemli bir ayrıcalık sağlanmıştır⁵²⁷.

Takip eden süreçte düz oranlı vergi uygulayan ülkelerin sayısında dikkate değer bir artış olmuştur. 1981-1985 döneminde ülkelerin sadece % 1,6'sı bu yönde bir vergi uygulamasını kullanırken, 2001-2005 döneminde ülkelerin % 6,3'ü, düz oranlı vergiyi hayata geçirmişlerdir⁵²⁸. Estonya ise Avrupa Bölgesi'nde düz oranlı vergiyi hayata geçirerek bu açıdan bölgede bir trendin başlangıcı açısından önemli bir aşama oluşturmuştur. Estonya'nın uygulamasında gelir vergisinde üç, KV'nde bir oran kaldırılarak tüm gelirler hiçbir farklılık ve kesinti olmaksızın % 26 oranında vergiye tabi tutulmuştur⁵²⁹. Yeni sistemin ekonomi üzerindeki olumlu etkisi, diğer ülkelerin de Estonya'yı takip etmesine neden olmuştur. Bugün itibarıyla Karadağ, Kırgızistan, Makedonya, Kazakistan, Moğolistan, Türkmenistan, Arnavutluk, Bulgaristan, Beyaz Rusya, Rusya, Ukrayna, Gürcistan, Sırbistan, Çek Cumhuriyeti, Romanya, Slovakya, Ermenistan, Estonya, Letonya ve Litvanya düz oranlı gelir vergisi uygulayan ülkeler olarak dikkat çekmektedirler.

⁵²⁵ Filiz Giray, "Düz Oranlı Vergi Uygulamaları", s. 1-2.

⁵²⁶ Andrei Grecu, "Flat Tax-The British Case", Adam Smith Institute, London: Adam Smith Research Trust, 2004, <http://www.itpa.org/open/archive/grecuflattax.pdf>, (17 Aralık 2010), p. 13.

⁵²⁷ İstiklal Yaşar Vural, "Uygulamada Düz Oranlı Gelir Vergilerinin Ekonomik Etkileri", s. 185.

⁵²⁸ Peter, Buttrick and Duncan, p. 23.

⁵²⁹ T.C. Maliye Bakanlığı, "Düz Oranlı Vergi Mali Gündemin Odağında", T.C. Maliye Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Rapor No. 6, 9 Mayıs 2005, s. 1.

Tablo 10
Düz Oranlı Gelir Vergisi Uygulamalarında Vergi Oranları

	GV Oranı		GV Oran
Karadağ	9	Ukrayna	15
Kırgızistan	10	Sırbistan	15
Makedonya	10	Slovakya	19
Kazakistan	10	Gürcistan	15
Moğolistan	10	Romanya	16
Türkmenistan	10	Ermenistan	20
Arnavutluk	10	Estonya	20
Bulgaristan	10	Letonya	23
Rusya	13	Litvanya	24
Beyaz Rusya	12	Çek Cumhuriyeti	15

Kaynak: Ömer Faruk Batırel, “Gelir Vergisi Tarifesi Uygulaması Üzerine Düşünceler”, Yaklaşım, Sayı. 214, Ekim 2010.

1.1.3. İkili Gelir Vergisi Modeli

1980’ler sonrasında gündeme gelen gelir vergisi reformları çerçevesinde ortaya çıkan örneklerden biri de ikili gelir vergisi uygulamasıdır. İkili gelir vergisi sisteminin temeli büyük ölçüde Johansson-Samuelson tarafından geliştirilen modele dayanmakta ve sermaye gelirleri üzerine uygulanacak tek tip bir verginin, yatırımlardan sağlanan getiriler için tarafsız bir vergi uygulaması olacağı görüşüne dayanmaktadır⁵³⁰. Ancak söz konusu sistemin uygulaması 1980’lerin ikinci yarısını bulmuştur. İkili gelir vergisi uygulaması ilk olarak Danimarka’da uygulanmış ve takip eden süreçte 1987-1993 yılları arasında Finlandiya, Norveç ve İsveç’te bu sistemi hayata geçirmişlerdir⁵³¹. İskandinav ülkelerinde 1980’li yılların başında marjinal vergi oranlarının Norveç’te % 66, İsveç’te % 87’ye kadar yükselmiş olması bu ülkelerde vergiden kaçınma davranışlarının artmasına neden olmuş ve vergi matrahlarında önemli aşınmalara neden olmuştur. Bu da söz konusu ülkelerde vergi reformlarının gündeme gelmesini zorunlu

⁵³⁰ Doina Maria Radulescu, **CGE Models and Capital Income Tax Reforms: The Case of a Dual Income Tax for Germany**, Springer-Verlag, Berlin, Germany, 2007, p. 23 (google e-book).

⁵³¹ Pirtilla and Selin, p. 1.

kılmıştır⁵³². 2000’li yıllarda ise Almanya ve ABD gibi G8 ülkelerinde de ikili sistem uygulamasına yönelik öneriler ve tartışmalar gündeme gelmiştir⁵³³.

Tablo 11
İskandinav Ülkeleri İGV Modeli Uygulaması

	Finlandiya	Norveç	İsveç
Uygulama Tarihi	2008	2008	2008
Kişisel Gelir Vergisi Oranları:			
* Sermaye geliri	28	28	30
* Emek geliri	27-50	28-48	31,5-56,5
*Gelir Vergisi ve kurumlar vergisinin entegrasyonu	Borsaya kayıtlı şirketlerde: Karpaylarının sadece %70’i vergilendirilir (sermaye geliri olarak) Borsaya kayıtlı olmayan şirketlerde: Götürü bir miktar gelir vergisinden muafı ve bu sınırın üstündeki karpaylarının sadece %70’i vergilendirilir (emek geliri olarak)	Sadece götürü bir miktarı aşan sermaye kazançları ve karpayları vergilendirilir (sermaye geliri olarak)	Borsaya kayıtlı şirketlerde: Bütünleşme yok Borsaya kayıtlı olmayan şirk. Kar payı ve sermaye kazançları indirilmiş oranda vergilendirilir
Kurumlar vergisi oranı	26	28	28
Kişisel Gelir Vergisi(%)			
*Kar payları	19,6 (=0,7 x 28)	28	30
*Hisselerden elde edilen sermaye kazançları Stopaj vergisi	28	28	30
*Faiz	28	28	30
*Kar payı	19	0	30

Kaynak: Peter B. Sorensen, “Dual Income Taxes: A Nordic Tax System”, Presented at Conference on New Zeland Tax Reform-Where to Next?, at the Victoria University of Wellington, 11-13 February, 2009, Tax Policy Conference, March 2009,
<http://www.econ.ku.dk/pbs/diversefiler/dual%20income%20taxes%20oucbt.pdf>, (22 Ocak 2011), p. 1.

Tablo 11, Finlandiya, İsveç ve Norveç’teki sistemlerin genel özelliklerini ortaya koymaktadır. Her üç ülkede de sermaye kazançlarına % 28 oranında düz oranlı vergi uygulandığı görülürken, emek gelirleri için % 27 ile % 56,7 arasında değişen oranlarda vergi uygulandığı görülmektedir.

⁵³² Ali Çelikkaya, “İkili Gelir Vergilemesi Modeli ve İskandinav Ülkelerindeki Uygulaması”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF Dergisi, Ekim, 2010, s. 108.

⁵³³ Pirtilla and Selin, p. 1.

1.2. Gelir Vergilemesi Reformları Sürecinde Kurumlar Vergisi

KV'nin gerekliliğine ilişkin teorik tartışmalar yıllar içinde farklı bir boyut kazanmıştır. Özellikle küreselleşme sürecinin hızlanması ve ekonomik faaliyetlerin niteliğinin değişmesi, vergi yapılarının da yeni düzene ayak uydurmasını zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede özellikle 1980'li yıllarla birlikte gelir vergisi reformları gündeme gelmiş ve pek çok ülkede söz konusu iktisadi unsurun vergilendirmesi konusunda yeni eğilimler ortaya çıkmıştır.

1.2.1. Kurumlar Vergisine İlişkin Güncel Tartışmalar

KV'nde yaşanan süreç, ülkelerde hayata geçirilen gelir vergisi reformlarının bir parçası olarak düşünülmektedir. 1980 sonrası arz yanlı yaklaşımlar çerçevesinde vergi oranlarında meydana gele aşağı yönlü hareket özellikle ekonominin küresel dinamiklerinin artması ile birlikte KV açısından da oranların düşürülmesi şeklinde bir süreci beraberinde getirmiştir. Bu noktada küresel vergi rekabetini de içine alacak şekilde KV'nin geleceğine ilişkin yeni tartışmalar ortaya çıkmış ve adalet-etkinlik ve yönetim maliyetleri açısından yeni fikirlerin gündeme gelmesine neden olmuştur.

1.2.2. Vergilemede Adalet Açısından Kurumlar Vergisi

KV'nin gerekçelerinden biri olan ayırma prensibi çerçevesinde sermaye gelirlerinin vergilenmesi ile kısmi de olsa emek gelirleri lehine bir vergileme hedefleyen kurum vergilemesi, günümüzde adalet açısından söz konusu fonksiyonunu büyük ölçüde yitirmiş görünmektedir. Özellikle KV oranlarının sürekli bir düşüş içinde olması efektif olarak kurumları büyük ölçüde vergi dışı bırakır bir hal almıştır. Hareketliliği yüksek olan sermayenin stratejik önemi, söz konusu kaynağın düşük bir vergilemeye tabi tutulması şeklinde bir eğilimi ortaya çıkarmaktadır.

KV'nin adalet işleviyle ilgili bir diğer nokta, kurumların söz konusu vergi yükünden kurtulma olanaklarının artmış olmasıdır. Serbest dolaşım imkanlarının artması, kurum kazançlarının, vergi oranlarının daha düşük olduğu ülkelerde toplanması olanaklarını artırmaktadır. Her ne kadar, uluslararası platformda mücadele edilen bir konu olsa da transfer fiyatlaması politikaları da firmaların, KV yükünü azaltmaların

olanak sağlayabilmektedir. Bunun yanında firmalar, borç yönetimi ile de bilançoları üzerinde gerçekleştirdikleri, muhasebe operasyonları ile öz sermayelerini azaltarak, KV yükünden kurutulma olanağına kavuşabilmektedirler.

KV'nin, yansıtılma imkanlarının da gelir vergisine göre daha kolay olması söz konusu verginin adalet ile ilgili fonksiyonunu yerine getirmesini güçleştirmektedir⁵³⁴. Mal veya hizmet sunumuna yönelik faaliyet gösteren firmalar, ödedikleri vergiyi taraf oldukları birimlere aktarma olanaklarına sahip olabilmektedirler. Sonuç olarak günümüzde KV'nin, adalet ile ilgili fonksiyonunu yerine getirmesinin oldukça güç olduğu söylenebilmektedir.

1.2.3. Vergilemede Etkinlik Açısından Kurumlar Vergisi

KV üzerine etkinlik açısından ortaya çıkan tartışmalar, adaletle ilgili kaygıların daha ötesinde bir durum arz etmektedir. KV, gerek yerel ölçekte gerekse de küresel ölçekte pek çok saptırıcı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Diğer vergilerin de saptırıcı etkiler ortaya çıkarması muhtemel olsa da sermaye vergileri neticesinde ortaya çıkan etkinlik kaybının görece daha büyük boyutlara ulaştığı iddia edilmektedir⁵³⁵.

Gelir vergisinin tamamlayıcı niteliğinde olan KV, ekonomik aktivitenin ilk aşamasında sermayenin kurumlaşma veya kurumlaşmama tercihi üzerinde saptırıcı etiler ortaya çıkarmakta ve bireylerin örgütlenme tercihini etkilemektedir. Bununla birlikte, bireylerin risk tercihlerini etkilemekte ve sınırlı sorumluluk altında gelir beklentileri üzerinde etkiler doğurabilmektedir. Bununla birlikte kar dağıtım politikası tercihinde de etkiler doğururken, firmaların yatırım finansmanları tercihlerinde de

⁵³⁴ Kurumlar vergisinin yansıtılması, geleneksel vergi yansıtmasının yanında vergi yükünün sermaye üzerinden, emek faktörü üzerine kayması şeklinde de ele alınmaktadır. Açık bir ekonomide sermayenin hareketli olduğu koşullarda, kurumlar vergisinin, daha az emek üzerine yansıdığı düşünülmektedir. Jennifer C. Gravelle, "Corporate Tax Incidence: Review of General Equilibrium Estimates and Analysis", Congressional Budget Office, Working Paper Series, Washington D.C., No. 2010-03, May, 2010, p. 1.

⁵³⁵ Ballard(1985), 1 \$ vergi hasılatı elde etmek için % 46 kurumlar vergisi oranına karşın aynı hasılatın % 23 gelir vergisi oranı ile elde edilebileceğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Fullerton ve Henderson(1987), gelir vergisinde % 26 oran ile elde edilecek hasılat artışının kurumlar vergisinde anca % 33 oran ile elde edilebildiğini tespit etmişlerdir. Judd(1987), ise benzer şekilde, % 25 kurumlar vergisi ile % 15 gelir vergisi sonucuna ulaşmıştır. Charles Ballard, John B. Shoven and John Whalley, "General Equilibrium Computations of the Marginal Welfare Costs of Taxes in the United States", American Economic Review, Vol. 75, No. 1, March 1985, p. 136. Don Fullerton and Yolanda K. Henderson, "The Marginal Excess Burden of Different Capital Tax Instruments", NBER Working Paper, No. 2353, p. 38. Kenneth L. Judd, "The Welfare Cost of Factor Taxation in a Perfect Foresight Model", Journal of Political Economy, Vol. 95, No. 4, August 1987, p. 706.

sapmalar ortaya çıkarmakta; işletme bilançolarında borçlanma ve özsermayenin ağırlıkları üzerinde belirleyici olabilmektedir⁵³⁶.

Bu noktada küresel vergi rekabeti çerçevesinde KV'nin ortaya çıkardığı uluslararası sapmalar daha dikkat çekici olmaktadır. KV yerel ölçekte yatırım yeri seçimlerini etkilediği gibi aynı şekilde sermayenin küresel yerleşim yeri tercihinin de etkilemektedir. Bu çerçevede gerek yabancı bir işletmenin hisselerinin alınması gerekse de doğrudan yabancı yatırım şeklinde KV oranının düşük olduğu ülkelere yönelik bir hareket yaşanmakta ve yatırımlar üzerine saptırıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Doğrudan yabancı yatırımların hacminde meydana gelen artış ve ekonomiler için taşıdıkları anlam, ülkeler açısından sermaye vergilemesi açısından zorunlu olarak düşük vergilemeyi beraberinde getirebilmektedir⁵³⁷. KV de bir maliyet unsuru olması noktasında sermaye vergilemesi açısından doğrudan yabancı yatırımlar için temel belirleyicilerden birisi olabilmektedir⁵³⁸. Bu durum, vergi rekabeti aracı olarak KV'ni önemini artırmakla birlikte, toplam vergiler içindeki pay olarak, sermaye vergilerin payını azaltmakta ve söz konusu verginin fiskal fonksiyonunu ortadan kaldırmaktadır.

Vergi rekabeti çerçevesinde KV'nin fiskal fonksiyonunu yitirmesine neden olan bir diğer olgu ise transfer fiyatlandırması olmaktadır. Gerek finansal operasyon imkanlarının artması gerekse de ekonomik faaliyetlerin uluslararası boyutlara ulaşması, transfer fiyatlandırması imkanlarını artırmaktadır⁵³⁹. Kurumlar, transfer fiyatlandırmasını kullanarak vergi yükünden kurtulabilmekte, bu da gelir üzerinde küresel ölçekte saptırıcı etkiler doğmasına neden olurken, KV hasılatının aşınmasına neden olabilmektedir.

⁵³⁶ Ruud A. De Mooij, "Will Corporate Income Taxation Survive?", *De Economist*, 2005, Vol. 153, No. 3, pp. 283-289, pp. 277-301.

⁵³⁷ W. Steven Clark, "Corporate Tax Incentives for Foreign Direct Investment", OECD, Attracting Foreign Direct Investment for Development, Global Forum on International Investment, Shanghai, 5-6 December, 2002, p. 3.

⁵³⁸ Johannes Becker, Clemens Fuest and Nadine Riedel, "Corporate Tax Effects on the Quality and Quantity of FDI", Center for Business Taxation, University of Oxford, May, 2009, http://www.elsevier.com/authored_subject_sections/S04/misc/Nadine_Riedel2.pdf, (08 Mayıs 2010), p. 1.

⁵³⁹ Alfredo J. Urquidi, "An Introduction to Transfer Pricing", *New School Economic Review*, Vol. 3, No. 1, 2008, p. 28.

1.2.4. Kurumlar Vergisinin Geleceğine İlişkin Tartışmalar

Gerek küreselleşme sürecinin, gerekse de bu süreçte ortaya çıkan vergi rekabetinin beraberinde getirdiği olgular, KV'nin gerekliliği ile ilgili teorik bakış açıları çerçevesinde şekillenen fonksiyonlarını yerine getirebilmesini güçleştirmektedir. Buna ek olarak, devlet bütçesi açısından KV ile ilgili uluslararası sapmaların, ulusal ölçekte ortaya çıkan sapmalardan daha kapsamlı etkiler ortaya çıkardığı görülmektedir. Vergi politikaları açısından uluslararası bağlantıların güçlenmesi, ülkeleri, rakip ülkelerin politikalarına tepki vermeye itmekte bu da bir ülkedeki KV oranındaki indirimin, diğer ülkelerde takip edilmesi ile sonuçlanabilmektedir. Aynı hareketli vergi matrahı için rekabetçi politikalar izleyen ülkelerin davranışları nihai aşamada vergi oranlarının, herhangi bir matrah kazancı olmaksızın düşmesi ile sonuçlanabilmektedir⁵⁴⁰.

Takip edilen vergi politikalarına karşın entegrasyonun artması, ekonomik faaliyetler açısından yığılma eğilimini⁵⁴¹ artırmakta bu da yatırımların yerleşim yeri tercihinde vergilere duyarlılığını azaltmaktadır. Bu koşullar altında, hükümetler daha makul vergi oranları uygulayabilme olanağına kavuşsa dahi olası kar transferi ve taban kaybı korkusu vergi oranları açısından yine aşağı yönlü bir baskı oluşturmaktadır. Uluslararası vergi koordinasyonunun da söz konusu olmaması durumunda yığılma etkisi ve vergi indirimleri birleşince, nihai aşamada vergi oranları sürekli olarak düşmekte ya da vergi yükü diğer faktörler üzerine kaydırılmaktadır⁵⁴².

2. KURUMLAR VERGİSİ ÖZELİNDE KÜRESEL VERGİ REKABETİ

Küresel vergi rekabeti şeklinde ortaya konulan süreç esasen ağırlıklı olarak KV özelinde cereyan eden rekabetçi vergileme uygulamalarını ifade etmektedir. Yabancı faktörler ve doğrudan yabancı yatırımlar için ciddi bir maliyet unsuru olan KV açısından pek çok ülke hali hazırda yaşanmakta olan rekabetçi sürece dahil olmaktadır. Son yirmi-otuz yıllık dönemde birçok ülkede KV'nde reform çabalarının

⁵⁴⁰ De Mooij, "Will Corporate Income Taxation Survive?", 2005, pp. 295-296.

⁵⁴¹ *Agglomeration tendency*: Yığılma etkisi/eğilimi olarak adlandırılan kavram, ekonomik aktivitelerin belli sayıdaki merkezilemiş alanlara toplanmasını ifade etmektedir. Allan Gyngell, Davi Skilling and Mark Thirlwell, "Australia and New Zealand in a Globalising World", Lowy Institute for International Policy, The New Zealand Institute, May 2007, http://www.nzinstitute.org/Images/uploads/Gyngell_et_al_Australia_and_New_Zealand.pdf, (10 Temmuz 2011), p. 4.

⁵⁴² De Mooij, "Will Corporate Income Taxation Survive?", pp. 295.

ortaya çıktığı ve oranlarda önemli indirimlere gidildiği görülmektedir. Dolayısıyla sürecin gerçek anlamdaki analizi, KV analizleri açısından şekillenmektedir. Çalışmanın bu başlığı altında, küresel vergi rekabeti tamamen KV özelinde analiz edilecektir. Bu çerçevede, literatüre ilişkin kapsamlı bir incelemeye yer verilecek ve daha sonra, KV açısından ortaya çıkan bölgesel ve küresel eğilimler ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.1. Vergi Rekabetine İlişkin Kurumlar Vergisi Üzerine Yapılan

Ampirik Çalışmaların Değerlendirilmesi

KV'ni, vergi rekabeti konusu çerçevesinde ele alan pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar da ilk olarak rekabetçi sürecin KV hasılatında meydana getirdiği etkiler ele alınmakta ve bu açıdan kamu maliyesi açısından konunun önemine ve etkilerine vurgu yapılmaktadır. Çalışmalarda üzerinde durulan bir diğer önemli konu ise doğrudan yabancı yatırımlar-KV ilişkisidir. KV yükünde meydana gelecek indirimlerin, doğrudan yabancı yatırımları tetikleyici rol oynadığı pek çok çalışma tarafından ortaya konmaktadır. Bununla birlikte, vergi cennetleri, vergi yükünün farklı faktörler üzerindeki dağılımı gibi konulara odaklanan çalışmalar da bulunmaktadır.

2.1.1. Kurumlar Vergisi Rekabeti Teorisi Üzerine Ampirik Çalışmalar

Vergi rekabetinin başlangıç noktasını söz konusu vergideki düşüş yönündeki eğilimin hangi faktörlere bağlı olarak açıklandığı oluşturmaktadır. Literatürde KV orandaki indirimler üzerine odaklanan pek çok çalışma bulunmakta ve kapsamlı bir değişken kümesi içinde süreç açıklanmaya çalışılmaktadır.

2.1.1.1. Kullanılan Değişkenlerin Değerlendirilmesi

KV üzerine yapılan çalışmaların odaklandığı noktalardan birini vergi rekabeti teorisi çerçevesinde KV oranlarında meydana gelen indirimleri açıklamaya yönelik modeller oluşturmaktadır. Bu yöndeki çalışmalar bir ülkede meydana gelecek vergi oranı indirimine, diğer ülkelerin verecekleri tepkilere odaklanarak, KV oranında meydana gelen indirimleri etkileyen faktörleri analiz etmektedir. Söz konusu teorik

modeller ülkeler arasındaki KV oranlarındaki korelasyonu araştırmakta ve hükümetlerin vergi oranlarına yönelik politikalarını açıklamaya çalışmaktadır⁵⁴³.

Çalışmalarda doğrudan kanuni vergi oranları kullanılabildiği gibi bunun yanında sermaye üzerindeki vergi yükünü ifade edebilecek şekilde; efektif KV oranları veya sermaye üzerindeki *implicit*⁵⁴⁴ vergi oranları da kullanılabilmektedir⁵⁴⁵. Vergi rekabeti teorisi büyük ölçüde sermaye hareketliliği ile açıklanan bir süreci ifade etmektedir ve buna bağlı olarak sermaye hareketliliğinin artması ve ülkenin dışa açık olmasının vergi rekabetini arttıracığı yönünde bir eğilim ortaya çıkmaktadır⁵⁴⁶. Bu temel varsayımlar çerçevesinde rekabeti açıklamak için pek çok değişken modellere dahil edilebilmektedir.

Vergi rekabeti konusundaki teorik modeller KV'ni bağımlı değişken olarak ele almakta ve KV'nde meydana gelen indirimleri; komşu ülkedeki vergi oranı, kişisel gelir vergisi oranı, gayrisafi yurtiçi hasıla, nüfus, belli yaş grupları itibariyle nüfusun dağılımı, kamu harcamaları, seçim dönemleri, iktidardaki siyasi parti, sermaye hareketliliği, ekonominin dışa açık olup olmaması gibi değişkenlerden hareketle açıklamaya çalışmaktadır⁵⁴⁷. Bu değişkenlere ek olarak; bütçe açıkları, kamu borç stoku, ülke büyüklüğü, döviz kuru gibi değişkenler de vergi rekabetine ilişkin teorik modellerde açıklayıcı değişken olarak yer alabilmektedir⁵⁴⁸.

Bir ülkede devletin ekonomik büyüklüğü için kullanılan kamu harcamalarının milli gelire oranı değişkeni ülkenin rekabet gücünde önemli bir rol oynamakta ve harcamaların düzeyinin büyüklüğüne bağlı olarak hükümetlerin vergi oranlarını düşürme esnekliği zayıflamaktadır. Nüfusun yaş grupları itibariyle dağılımı da kamu harcama düzeyi üzerinde yaratacağı baskı itibariyle kamu kesiminin büyüklüğü üzerinde rol oynamaktadır. Seçim periyotları da politik iş çevrimleri teorisinden

⁵⁴³ Friedrich Heinemann, Michael Overesch and Johannes Rincke, "Rate Cutting Tax Reforms and Corporate Tax Competition in Europe", Discussion Paper No: 08-028, ZEW, Centre for European Economic Research, April 2008, p. 2, pp. 1-25.

⁵⁴⁴ Implicit Tax Rate, AB istatistiklerinde, efektif vergi yüklerini göstermek için kullanılan bir ölçüttür. Çalışmada implicit vergi yükü yerine efektif vergi oranı/yükü kavramı kullanılmaktadır.

⁵⁴⁵ Nandra Eugenia Ramona, "Tax Competition in the European Union: Evidence From Panel Data", Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper No: 21082, 2007, p. 234, pp. 230-243.

⁵⁴⁶ Krogstrup, p. 33.

⁵⁴⁷ Heinemann, Overesch and Rincke, p. 13.

⁵⁴⁸ Ramona, p. 235.

hareketle vergi politikaları üzerinde rol oynamakta bununla birlikte siyasilerin tutumları da iktidardaki partinin bakış açısına göre değişkenlik arz edeceğinden modellere dahil edilmektedir⁵⁴⁹.

Devletin yaratacağı vergi baskısı açısından kamu harcama düzeyi, bütçe açıkları ve kamu borç stoku değişkenleri de ülkelerin vergi rekabeti sürecine dahil olmasını etkilemekte ve rekabetçi güçleri üzerinde kısıtlayıcı olabilmektedir. Söz konusu değişkenler ile vergi oranları arasında ortaya çıkacak ilişki beklentisi genel olarak negatif yönlü olmaktadır⁵⁵⁰. Coğrafi ölçüler, milli gelir gibi değişkenler ile ifade edilmeye çalışılan ülke büyüklüğü ölçütü gerek ülkelerin vergi açısından rekabetçi gücünü açıklamak gerekse de ülkelerin piyasa ve ölçek gücünü kullanabilmeleri açısından anlamlı bir değişken olmaktadır⁵⁵¹. Vergi rekabeti sürecinde faktör esnekliklerinin oynadığı rol ve vergi yükünün faktörler arası saptırıcı sonuçları noktasında istihdam ve kişisel gelir vergisi gibi değişkenler de sürece dahil edilmektedir⁵⁵².

Ülke ekonomisinin dışa açık olması da vergi politikalarına etki etmekte ve genel kabulden hareketle ekonomi ne kadar dışa açık olursa vergi oranları o ölçüde aşağı yönde bir eğilim takip etmektedir. Modeller genel olarak dışa açıklılığın belirleyicisi olarak ithalat ve ihracat rakamlarını dikkate almaktadır⁵⁵³. Söz konusu değişkenler gibi rekabetçi süreci etkileyen ve gerek sermaye akımları gerekse de dış ticaret açısından önem taşıyan ülke büyüklüğü, döviz kuru gibi değişkenler de açıklayıcı değişkenler olarak dikkat çekmektedir⁵⁵⁴. 1980’ler sonrası küreselleşme sürecinin hızlandırdığı ve faktör hareketliliğine bağlı bir olgu olan vergi rekabeti için dış ticaretle ilgili değişkenler bu anlamda önem arz etmektedir.

⁵⁴⁹ Heinemann, Overesch and Rincke, p. 13.

⁵⁵⁰ Hannes Winner, “Has Tax Competition Emerged in OECD Countries? Evidence from Panel Data”, International Tax and Public finance, 12, 2005, p. 673.

⁵⁵¹ Sam Bucovetsky, “Asymmetric Tax Competition”, p. 176. Sam Bucovetsky and John D. Wilson, “Tax Competition with Two Tax Instruments,” Regional Science and Urban Economics, Volume 21, Issue. 3, 1991, pp. 345-346.

⁵⁵² Winner, “Has Tax Competition Emerged in OECD Countries? Evidence from Panel Data”, 2005, p. 671.

⁵⁵³ Heinemann, Overesch and Rincke, p. 14.

⁵⁵⁴ Ramona, p. 232.

2.1.1.2. Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi

KV’nde yaşanan rekabet ve KV oranının belirleyicilerine ilişkin uygulanan modeller özellikle birkaç nokta üzerine yoğunlaşmaktadır. Söz konusu çalışmalar genel olarak küreselleşme sürecinin, KV oranında, aşağı yönde bir eğilimi ortaya çıkardığını vurgulamaktadırlar. Bu çerçevede daha açık ve küresel entegrasyon düzeyi yüksek olan ülkelerin, daha düşük KV oranına sahip olduklarını belirtmektedirler. Ayrıca, küresel sisteme entegre ülkeler, diğer ülkelerin politika baskılarını daha fazla hissetmekte ve rakip ülkelerin oran indirimlerine benzer şekilde karşılık verme durumu ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bu çalışmalarda altı çizilen bir diğer nokta, kamu maliyesi dinamiklerinin, ülkelerin rekabet güçlerine etkileri olmaktadır. Bu çerçevede, kamu borç stoku yüksek, bütçe açığı sorunu yaşayan ve kamu harcama düzeyi yüksek olan ülkeler, daha fazla finansman ihtiyacı hissetmekte, dolayısıyla daha yüksek KV oranı uygulamak zorunda kalmaktadırlar⁵⁵⁵.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, KV oranının belirleyicilerine ilişkin oluşturulacak modelde, söz konusu literatüre detaylı olarak yer verileceği için, konu üzerinde bu başlık altında genel değerlendirmelerde bulunmakla yetinilecektir. Gerek KV oranının belirleyicileri gerekse de ülkelerin rekabet gücünü etkileyen faktörler, dördüncü bölümde detaylı olarak ele alınacaktır.

2.1.2. Kurumlar Vergisi Hasılatına İlişkin Çalışmalar

Vergi rekabeti konusunda yapılan çalışmaların odaklandığı bir diğer nokta vergi oranlarındaki düşüş yönündeki eğilimin vergi gelirleri açısından yarattığı etkiler olmaktadır. Bu noktada KV oran indirimlerinin, KV hasılatı açısından yaratacağı sonuçlar pek çok çalışmaya konu olmaktadır.

⁵⁵⁵ George Halkos and Nickolas Kyriazis, “Is Tax Competition Harmful and is the EU an Optimal Tax Area?”, European Journal of Law and Economics, Volume 21, April 2006, pp.164. Thomas Plümper, Vera E. Troeger and Hannes Winner, “Why is there no Race to the Bottom in Capital Taxation? Tax Competition among Countries of Unequal Size, Different Rigidities and Heterogenous Fairness Norms”, 2009, (<http://privatewww.essex.ac.uk/~vtroe/pdf/ISQ2008.pdf> , (10 Mayıs 2010), p. 34. Nandra Eugenia Ramona, p. 237.

2.1.2.1. Kullanılan Değişkenlerin Değerlendirilmesi

Vergi rekabetini savunan görüş olası KV oran indirimlerinin, üretkenliği ve yatırımları artırarak vergi hasılatında olumlu etkiler ortaya çıkaracağını ileri sürmektedir⁵⁵⁶. KV hasılatını vergi rekabeti çerçevesinde ele alan modeller, KV hasılatını belirleyen faktörleri ele alarak rekabetçi süreçte söz konusu faktörlerin KV hasılatı üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. Bu çerçevede KV kanuni-efektif oranları, işletme kazançları, kurum kazançları, GSYİH, ekonomide kurumlaşmış kesimin payı gibi değişkenler modellere dahil edilmektedir. KV firma davranışlarını pek çok açıdan etkileyebilmekte ve ortaya çıkan bu etkiler neticesinde söz konusu vergi matrahını şekillendirici sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir⁵⁵⁷.

KV oranları özellikle yatırım, istihdam, yerleşim yeri seçimi, uyum gibi konularda firma davranışlarına etki etmekte ve bu çerçevede firmaların vereceği tepkiler vergi hasılatı açısından önem arz etmektedir⁵⁵⁸. Vergi politikasına firmaların vereceği tepkiler; kurumlaşma tercihleri, istihdam, işletme karlarında meydana gelen değişimler, gibi değişkenler vasıtasıyla vergi hasılatını etkilemektedir. Bazı çalışmalar vergi rekabetinin etkisini daha net ortaya koyabilmesi açısından yatırımlar ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını da incelemeye katarak daha kapsamlı analizler ortaya koymaktadırlar⁵⁵⁹.

Modellerde efektif vergi oranları ya da yüklerinin kullanılması sermayenin vereceği tepkileri analiz etmek açısından kanuni vergi oranlarına göre daha anlamlı

⁵⁵⁶ Chris Edwards, "Corporate Tax Laffer Curve", Tax&Budget Bulletin, Cato Institute, No. 49, November, 2007, p. 1.

⁵⁵⁷ Sorensen, kurumlar vergisinin gerekliliğini analiz ettiği çalışmada kurumlar vergisinin işletmeler açısından ortaya çıkardığı etkileri ortaya koymuş ve bulguları çerçevesinde kurumlar vergisinin gerekliliği üzerinde değerlendirmeler ortaya koymuştur. Peter Birch Sorensen, "Can Capital Income Taxes Survive? And Should They?", EPRU Working Paper Series, August 2006. Revised version of keynote lecture presented at the CESifo Venice Summer Institute workshop on The Future of Capital Income Taxation at Venice International University, 17-18 July 2006, , p. 41.

⁵⁵⁸ John Stinespring, "Are state corporate Income Tax rates Too High? A Panel Study of Statewide Laffer Curves", p. 1.

⁵⁵⁹ Doğrudan yabancı yatırımların, vergi hasılatı üzerindeki etkisi pozitif olması beklenirken transfer fiyatlaması imkanlarının ortaya çıkması etkinin negatif olması şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Reint Gropp and Kristina Kostial, "FDI and Corporate Tax Revenue: Tax Harmonization or Competition", June 2001.

olabilmektedir⁵⁶⁰. Zira söz konusu değişkenler sermaye üzerindeki vergi yükünün daha sağlıklı yansıtmakta ve nihai aşamada kurum kazançlarını etkileyebilmektedir.

Kurum kazançlarının, KV'nin matrahını oluşturduğu düşünüldüğünde yabancı sermaye yatırımlarının ve yurtiçi yatırımların vergi matrahı üzerinde belirleyici olduğu ifade edilebilmektedir⁵⁶¹. Öte yandan firmaların yerleşim yeri tercihlerini değiştirmeleri oran tercihinin göre hasılat üzerinde önemli etkilere sahip olabilmektedir. Bunun neticesinde kurum karlılığının artması ve kurumlaşmış kesimin ekonomideki büyüklüğü vergi hasılatı açısından pozitif yönde bir sonuç yaratabilmektedir⁵⁶². Buna ek olarak konjonktürel açıdan bakıldığında, KV açısından teşvik edilen yatırımlarda meydana gelecek artış, görece karlılığı düşük yatırımlardan, karlılığı yüksek yatırımlara doğru bir kaymaya neden olarak, teşvik kapsamındaki yatırımların artması, matrah artışı ve dolayısıyla hasılat artışı ile sonuçlanabilmektedir⁵⁶³.

2.1.2.2. Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi

KV'ndeki rekabetçi süreçle ilgili olarak *Devereux*(2002), *Bond* (2000), *Griffith and Klemm* (2004), KV hasılatına ilişkin trendi incelemişlerdir. Söz konusu çalışmalarda, KV hasılatının genel olarak azalmadığını tespit edilmekle birlikte bunun nedenleri tam olarak ortaya konmamaktadır.

Griffith ve Klemm(2004), 1965 yılından 2003'e kadar OECD ülkelerinde KV hasılatının tarihsel seyrini incelemişlerdir. Vergi hasılatına etki eden faktörlerin analizi ortaya konmasa da özellikle 1980 sonrası dönemde oran indirimlerine karşın KV hasılatının milli gelire oranının istikrarlı bir seyir izlediğini ortaya koymuşlardır⁵⁶⁴.

Aynı konuya odaklanan *Devereux, Griffith ve Klemm*(2004), İngiltere'de KV kanuni oranındaki indirimlere rağmen KV hasılatının arttığını tespit etmişler ve bunun

⁵⁶⁰ Joanna Piotrowska and Werner Vanborren, "The Corporate Income Tax Rate-Revenue Paradox: Evidence in the EU", European Commission, Taxation Papers, February 2008, p. 8.

⁵⁶¹ Claudio Agostini and Soraphol Tulayasathie, "Tax effects on Investment Location: Evidence from Foreign Direct Investment in the U.S. States", Office of Tax Policy Research, University of Michigan Business School, 2001, pp. 27-28.

⁵⁶² Michael P. Devereux, Rachel Griffith and Alexander Klemm, "Why has the UK corporation Tax Raised so much Revenue?", The Institute for fiscal Studies, WP04/04, February 2004, p. 26, pp. 1-27

⁵⁶³ Alen J. Auerbach, "Why Have Corporate Tax Revenues Declined? Another Look", CESifo working Paper, No: 1785, August 2006, p. 18.

⁵⁶⁴ Rachel Griffith and Alexander Klemm, "What has been the Tax Competition Experience of the Last 20 Years", Institute for Financial Studies, WP04/05, 2004, London, England, p. 30.

nedenlerini araştırmışlardır. Oran indirimlerine karşın efektif oranların artmış olabileceği, ekonomide kurumlaşmış kesimin payının genişlemesi ve kurumların karlılığı gibi değişkenler çerçevesinde yapılan analizde, özellikle finansal kesim başa olmak üzere kurum karlarındaki artışın öne çıktığını ve matrah genişletici etkisinin temel belirleyici olabileceğini ortaya koymuşlardır⁵⁶⁵.

KV hasılatı açısından ziyade konuya daha kapsamlı yaklaşan *Gropp and Kostial* (2000) and *Benassy-Quere* (2000) doğrudan yabancı yatırımlar, vergi oranları ve KV hasılatı arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Her iki çalışmada doğrudan yabancı yatırımların, vergi oranı farklılıklarına duyarlı olduğunu ortaya koymaktadır. *Gropp and Kostial* (2000), yabancı menşeyli gelirlerin istisna tutulduğu ülkelerde bu etkinin istatistiki olarak daha anlamlı olduğu tespit etmişlerdir. Çalışmalar ayrıca AB'deki vergi uyumlaştırmasının AB'de vergi gelirlerine etkisini incelemişlerdir. *Gropp and Kostial* (2000), yüksek vergi oranlarına sahip ülkelerin uyumlaştırma sürecinden daha avantajlı çıkacaklarını ortaya koymuşlardır. Buna ek olarak bütün çalışmalar doğrudan yabancı yatırım pozisyonlarının yine süreçten etkileneceğini tespit etmişlerdir⁵⁶⁶.

Bartelsman and Beetsma (2003) benzer bir soruya cevap aramış ve vergi kaynaklı olarak kurumların, transfer fiyatlaması motivasyonunun KV hasılatına etkilerini araştırmışlardır. Söz konusu çalışma özellikle transfer fiyatlaması, bir sorun olarak düşünüldüğünde konuya açıklık getirmesi açısından dikkat çekicidir. 16 OECD ülkesini kapsayan çalışmada 1979-1997 dönemi ele alınmış⁵⁶⁷ ve KV oranında tek taraflı olarak yapılacak % 1'lik artışın, KV hasılatını % 3 azalttığı ortaya konmuştur⁵⁶⁸. Bu çalışma karların düşük vergili ülkelere transferini kanıtlar nitelikte olması açısından önem arz eden bir analiz olarak görünmektedir.

Genel olarak vergi hasılatının artışını ortaya koyan çalışmalar söz konusu olsa da KV hasılatının azaldığını ileri süren ve bunun nedenlerini araştıran bir çalışma olarak *Auerbach ve Poterba*'nın 1987 yılındaki analizi önem arz etmektedir. *Auerbach ve Poterba*, Amerika'da 1959-1985 döneminde KV gelirlerindeki düşüşün nedenini

⁵⁶⁵ Devereux, Griffith and Klemm, "Why has the UK Corporation Tax Raised so Much Revenue", 2004, p. 26.

⁵⁶⁶ Clausing, "Corporate Tax Revenues in OECD Countries", International Tax Public Finance, 2007, 14, p. 117.

⁵⁶⁷ Clausing, p. 117.

⁵⁶⁸ Eric J. Bartelsman and Roel M. W. J. Beetsma, "Why Pay More? Corporate Tax Avoidance Through Transfer Pricing in OECD Countries", Tinbergen Institute Discussion Paper, 2000, No: 054/2, p. 11.

araştırmışlardır. *Douglas* (1990), benzer bir çalışmayı 1960-1985 dönemini kapsayacak şekilde Kanada için ele almış ve aynı şekilde vergi hasılatını vergi oranı ve karlılık çerçevesinde incelemiştir⁵⁶⁹. Her iki çalışma da, KV gelirleri üzerinde; kurumların karlılığındaki düşüşün, vergi oranlarındaki düşüşe göre daha etkili olduğu sonucuna varmışlardır⁵⁷⁰. Düşük vergilemenin, vergi hasılatını olumlu yönde etkilediğini kanıtlar nitelikteki çalışmalara zıt bir durumu ortaya koyan *Auerbach* ve *Poterba*'nın araştırması 1959-1985 dönemini incelemektedir. Vergi rekabeti literatürünün ise 1980 sonrasına odaklandığı düşünüldüğünde söz konusu çalışmanın vergi hasılatı açısından negatif bir durumu ortaya koyuyor olması kanımızca çok bir anlam ifade etmemektedir. Ayrıca çalışma vergi hasılatının düşüşünü, rekabetçi sürecin endikatörlerinden ziyade işletme karlarındaki düşüşe bağlamakta ve dolayısıyla rekabetin pozitif yönlü literatürüne çok aykırı durmamaktadır.

Clausing(2007), OECD ülkeleri için 1979-2002 dönemini kapsayan analizinde KV hasılatı, milli gelir, kanuni oran, vergi matrahı, işletme karlılıkları gibi değişkenlerden hareketle optimal bir kurumlar vergi oranı tespit etmeye çalışmıştır. *Clausing*, çalışmasında KV hasılatını maksimize eden KV oranını % 33 olarak tespit etmiştir. Ancak bu oranın bir optimal oran olmadığını, koşulların ülkeden ülkeye farklılık arz edebileceğini ayrıca örnekleme göre de oranın değişebileceğini belirtmiştir⁵⁷¹.

2.1.3. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarına İlişkin Çalışmalar

Literatürde vergi rekabeti çerçevesinde KV alanında yapılan çalışmaların odaklandığı bir diğer alan ise KV-doğrudan yabancı yatırımlar ilişkisi olmaktadır. Vergi rekabetinin birincil amacı olarak ön plana çıkan doğrudan yabancı yatırımları çekme çabası, söz konusu analizlerin önemini, süreci anlama noktasında artırmaktadır.

⁵⁶⁹ Alan V. Douglas, “Changes in Corporate Tax Revenue”, *Canadian Tax Journal*, 38, 1, January/February, pp. 66–81.

⁵⁷⁰ Alan J. Auerbach and James M. Poterba, “Why have Corporate Tax Revenues Declined?”, NBER Working Paper, No: 2118, Cambridge, USA, 1987, p. 2.

⁵⁷¹ Clausing, p. 130-131.

2.1.3.1. Kullanılan Değişkenlerin Değerlendirilmesi

Devletler, rekabetçi vergileme yarışında özellikle KV oranlarında indirimlere giderek kendi ülkelerini, doğrudan yabancı yatırımlar açısından cazip kılma yoluna gidebilmektedirler⁵⁷². Bu da KV'ni, doğrudan yabancı yatırımları etkileyen diğer faktörlerle birlikte, yatırım kararları tercihi üzerinde etkisi olan bir diğer değişken olarak ortaya çıkarmaktadır.

Doğrudan yabancı yatırımların yerleşim yeri tercihinde etkili olan faktörlerin incelendiği modellerde pek çok değişkenin bir politika aracı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Vergilere ilişkin faktörler, işgücü maliyetleri, üretkenlik, hukuki düzenlemeler, coğrafi uzaklık gibi faktörler modellere bağımsız değişken olarak dahil edilmektedir⁵⁷³. Bu değişkenler yanında vergisel faktörler olarak; efektif vergi oranları veya kanuni vergi oranları önemli birer etken olabilmektedir⁵⁷⁴. Vergi oranı olarak ifade edilen faktör, işletmelerin vergi oranı olarak neyi algıladığı ile yakından ilgili bir konudur. İşletmelerin yerleşim yeri tercihinde vergisel faktörler açısından marjinal vergi oranları, efektif vergi oranları, ortalama vergi oranları, ortalama efektif vergi oranları veya sosyal güvenlik yükümlülükleri dikkate alınabilmekte ve bu açıdan hangi değişkenin modele dahil edilmesi gerektiği önem arz etmektedir⁵⁷⁵. Burada vergisel faktörlerle birlikte işgücü maliyetlerinin de, sermayenin maliyetini doğrudan etkilediği için belirleyici değişkenler olarak ön plana çıkması muhtemel olmaktadır⁵⁷⁶.

Vergi dışı faktörler ve bazı makro değişkenler de doğrudan yabancı yatırımların analizinde modellere dahil edilebilmektedirler. Kamu politikaları, vergi tarafından olduğu gibi harcama tarafından da doğrudan yatırımlar üzerinde etkili

⁵⁷² Agostini and Tulayasathien, “ p. 4.

⁵⁷³ Gaeten Nicodeme, “Corporate Income Tax and Economic Distortions”, European Commission, Taxation Papers, April 2009, p. 11.

⁵⁷⁴ Michael Devereux and Rachel Griffith”, Taxes and the Location of Production: Evidence from A Panel of US Multinationals”, Journal of Public Economics, 1998- 68, p. 362. Michael Overesch and Georg Wamser, “The Effects of Company Taxation in EU Accession Countries on German Multinationals”, June 2008. p. 22. Version of Workshop Presentation in European Tax Policy Forum (ETPF) Meeting, October 2007, Madrid. Thiess Buettner and Martin Ruf, “Tax Incentives and the Location of FDI: evidence from a panel of German multinationals, International Tax and Public Finance, 14(2):, 2007, p. 151.

⁵⁷⁵ Kurumların, doğrudan yabancı yatırım tercihinde vergi olarak veya yük olarak algıladıkları ölçü yerleşim yeri tercihinde rol oynayabilmektedir. Bununla birlikte hangi vergilerin(çevre, enerji, kurumlar) yük algısına dahil edildiği anlam taşımakta ve bu algılama faaliyet alanına bağlı olarak farklılık arz edebilmektedir. Graeme Leach, “Corporate Taxation and Its Impact on Foreign Direct Investment”, QFinance, [http://www.qfinance.com/business-strategy-viewpoints/corporate-taxation-and-its-impact-on-foreign-direct-investment?full,\(10](http://www.qfinance.com/business-strategy-viewpoints/corporate-taxation-and-its-impact-on-foreign-direct-investment?full,(10) Mart 2011), p. 2.

⁵⁷⁶ Devereux and Griffith”, 1998, p. 351.

olabilmekte ve kamu harcama düzeyi de doğrudan miktar olarak ya da milli gelire oran olarak ifade edilebilmektedir⁵⁷⁷. Bu değişkenlerle birlikte ülke büyüklüğü, talep koşulları, pazar büyüklüğü gibi ölçüleri yansıtmaları açısından GSYİH, temel belirleyicilerden biri olurken aynı zamanda bazı faktörlerin GSYİH'ya oran olarak ifade edilmesiyle birlikte kullanılan bir değişken olmaktadır. Yatırım yapılacak ülkedeki yolsuzluk düzeyi ve şeffaflıkla ilgili göstergeler, kanun egemenliği, belirsizlik⁵⁷⁸ gibi değişkenler de gerek çalışma ortamının sağlıklı işlemesi gerekse güven algılaması açısından önem arz eden göstergeler olarak ortaya konulmaktadır. Risk faktörleri olarak dikkat çeken bu değişkenlere dış borç/GSYİH oranı, faiz ödemelerinin, ihracat gelirlerine oranı gibi mali disiplinle ilgili rasyolarda dahil edilebilmektedir⁵⁷⁹.

2.1.3.2. Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi

KV üzerine yapılan çalışmaların bir bölümü konuyu doğrudan yabancı yatırımlar çerçevesinde ele almaktadır. Bir ekonomi için genel olarak yatırım kararlarını etkileyen temel faktör, sermayenin maliyeti olmaktadır. Sermayenin maliyeti ile vergi sonrası yatırımdan beklenen getirinin eşit olduğu nokta, yatırımlar için denge noktasını oluşturmaktadır. Vergi sonrası getiri, sermaye maliyetinin üzerinde olduğu sürece yatırım yapılmakta, eşitlik ise kırılma noktasını oluşturmaktadır. Bu analize göre vergi, yatırım maliyeti artırarak, yatırım kararlarını olumsuz etkilemektedir⁵⁸⁰. Dolayısıyla KV'nin bir maliyet unsuru olarak düşünüldüğünde yabancı yatırımların, vergiden olumsuz etkilenmesi söz konusu olabilmektedir.

Azemar ve Delios, 1990-2000 dönemini kapsayan çalışmalarında, yatırım kabul eden ülkede uygulanan kanuni vergi oranlarının Japon firmalarının, yerleşim yeri tercihinde negatif etkisi olduğunu ortaya koymuşlardır⁵⁸¹. Doğrudan yabancı yatırım

⁵⁷⁷ Agnes Benassy-Quere and Amina Lahrecge-Revil, "Corporate Taxation and FDI within the EU25", 2005, http://www.euroframe.org/fileadmin/user_upload/euroframe/docs/2005/session7/eurof05_lahreche.pdf, (10 Mart 2010), p. 8, pp. 1-21.

⁵⁷⁸ Martin Zagler, "Foreign Direct Investment and Corporate Income Taxation Under Legal Uncertainty", 2008, <http://www.etpf.org/papers/52FDI.pdf>, (10 Mart 2011), p. 22.

⁵⁷⁹ N. J. Schoeman, Z. Clausen Robinson and T. J. De Wet, "Foreign Direct Investment Flows and Fiscal Discipline in South Africa", SAJEMS NS, Volume 3, No: 2, 2000, p. 241.

⁵⁸⁰ Koffie Nassar, "Corporate Income Tax Competition in the Caribbean", IMF Working Paper, No. WP/08/77, March 2008, p. 3.

⁵⁸¹ Celine Azemar and Andrew Delios, "Tax Competition and FDI, the Special Case of Developing Countries", Maison des Sciences Economiques Université Paris, 2008, http://isdsm.univ-tln.fr/PDF/isdsm23/isdsm23_Azemar.pdf, (01 Mayıs 2010), p. 10.

girişleri ile vergileme arasındaki negatif ilişki benzer şekilde OECD ülkeleri çerçevesinde yapılan analizlerde *De Mooij* and *Ederveen* tarafından da ortaya konmaktadır⁵⁸².

Bellak, Leibrecht ve *Romish* 2007 tarihli çalışmalarında, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde DYY'ların, vergilere duyarlılığını araştırmışlar, doğrudan yabancı yatırımların vergi oranı esnekliğini -1,45 olarak hesaplamışlardır. Buna göre vergi oranındaki % 1'lik indirimin, doğrudan yabancı yatırımları % 1,45 artırdığını ortaya koymuşlardır⁵⁸³. Benzer bir çalışmada *De Mooij* ve *Ederveen*(2003⁵⁸⁴,2005⁵⁸⁵) vergi esnekliğini sırasıyla -3,3 ve -2,05 olarak hesaplamışlardır. Buna göre vergi yükündeki % 1'lik düşüş, doğrudan yabancı yatırımları % 3,3 ve % 2,05 artırmaktadır.

Vergi oranlarının DYY'ler üzerindeki etkisinin araştırılması noktasında kanuni oranların kullanılması söz konusu etkileri tam olarak ortaya koymakta yetersiz kalabilmektedir. Analizlerde yatırımlar üzerindeki gerçek vergi yükünü yansıtmaması açısından efektif vergi oranlarının ele alınması daha doğru bir sonuç ortaya koyabilmektedir. *De Mooij* ve *Ederveen* 2003 ve 2005'teki çalışmalarında efektif vergi oranları ile yaptıkları analizde esneklik değerlerini kanuni oranların kullanıldığı duruma göre daha güçlü tespit etmişlerdir. Buna göre sırasıyla -9,3 ve -5,9⁵⁸⁶ olarak tespit edilen esneklik değerleri, efektif oranlar ile yabancı yatırımların vergiye tepkisinin daha da şiddetlendiğini göstermektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde, büyüme potansiyelinin yüksek oluşu ve bu ülkelerin DYY açısından daha cazip imkanlar ortaya koyması, söz konusu ülkeleri DYY'ler açısından daha önemli kılmaktadır. Böyle bir durumda doğal olarak KV oranının,

⁵⁸² Ruud A. De Mooij and Sjeff Ederveen, "Taxation and Foreign Direct Investment: A Synthesis of Empirical Research", International Tax and Public Finance, Volume 10, Number 6, November 2003, p. 674. Ruud A. De Mooij and Sjeff Ederveen, "How Does Foreign Direct Investment Respond to Taxes? A Meta Analysis", Paper presented at the Conference on FDI and Taxation, GEP Nottingham, October, 2005, p. 27.

⁵⁸³ Christian Bellak, Markus Leibrecht and Roman Römish, "On the Appropriate Measure of Tax Burden on Foreign Direct Investment to the CEECs", Applied Economics Letters, No: 14, 2007, Publisher: Routledge Taylor&Francis Group, Editor: Mark Taylor, p. 605.

⁵⁸⁴ Ruud A. De Mooij and Sjeff Ederveen, "Taxation and Foreign Direct Investment: A Synthesis of Empirical Research", 2003, p. 674.

⁵⁸⁵ Ruud A. De Mooij and Sjeff Ederveen, "How Does Foreign Direct Investment Respond to Taxes? A Meta Analysis", 2005, p. 27.

⁵⁸⁶ Ruud A. De Mooij and Sjeff Ederveen, "How Does Foreign Direct Investment Respond to Taxes? A Meta Analysis", 2005, p. 18.

doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki belirleyici etkisi gelişmekte olan ülkeler için daha güçlü olmaktadır⁵⁸⁷.

Genel olarak vergi indirimlerinin, doğrudan yabancı yatırımları olumlu etkilediği ortaya konsa da DYY'leri etkileyen kimi diğer faktörlerde yağılacak düzenlemeler, vergilerin etkisini ortadan kaldıracılabilmektedir. *Haufler ve Wooton*, 1999 yılındaki çalışmalarımda farklı büyüklükteki iki ülke arasındaki vergi rekabetini doğrudan yabancı yatırımlar açısından ele almışlardır. Çalışmaya göre doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının, vergi oranları görece daha yüksek olsa dahi ölçek olarak büyük olan ülkeyi tercih ettiklerini tespit etmişlerdir. Bu durumda da ölçek olarak daha küçük olan ülke söz konusu dezavantajını veri oranlarını düşürerek telafi yoluna gitmektedir⁵⁸⁸. Buna göre DYY'ler bazı durumlarda ülke büyüklüğünün yaratacağı ölçek avantajını vergi maliyetine tercih edebilmektedirler. Benzer bir konuyu ele alan ancak ilişkiyi ters yönlü olarak inceleyen çalışmalarımda *Benassy, Fontagne ve Lahreche*(2003)'ün bulguları ise vergisel düzenlemelerin etkisini ön plana çıkarmaktadır.. Buna göre çalışmada 11 OECD ülkesinde 1984-2000 döneminde vergileme farklılıklarının, doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki etkisini incelenmiş ve vergisel önlemlerin, pazar potansiyelindeki farklılıkları masetme kapasitesine sahip olduğunu ortaya konmuştur⁵⁸⁹. Buna ek olarak işgücü maliyetleri, ülkelerin birbirine olan coğrafi uzaklığı gibi faktörler de DYY kararlarına etki edebilmektedir⁵⁹⁰. Ayrıca sermaye sahiplerinin, yatırım kararlarında makroekonomik riskleri de göz önünde tutukları ortaya konmaktadır⁵⁹¹. Bu bulgular ışığında doğal olarak KV oranının, doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki belirleyici etkisi gelişmekte olan ülkeler için daha belirleyici olmaktadır⁵⁹². Gelişmekte olan ülkeler, diğer belirleyicilere ilişkin dezavantajlarını, vergi indirimleri yoluyla ortadan kaldırma yoluna gidebilmektedirler.

⁵⁸⁷ Azemar and Delios, p. 2.

⁵⁸⁸ Andreas Haufler and Ian Wooton, "Country Size and Tax Competition for Foreign Direct Investment", *Journal of Public Economics*, Volume 71, Issue 1, January 1999, p. 121.

⁵⁸⁹ Agnes Benassy-Quere, Lionel Fontagne and Amina Lahreche-Revil, "Tax Competition and Foreign Direct Investment", CEPII, CEPII Working Paper No: 2003-17, December 2003, p. 26.

⁵⁹⁰ Christian Bellak, Markus Leibrecht and Aleksandra Riedl, "Labour Costs and FDI Flows into Central and East European Countries: A Survey of the Literature and Empirical Evidence", *Structural Change and Economic Dynamics*, Volume 19, Issue 1, March 2008, pp. 17.

⁵⁹¹ Christian Bellak and Markus Leibrecht, "Do Low Corporate Income Tax Rates Attract FDI?-Evidence from Central and East European Countries", *Applied Economics*, April 2009, Publisher: Routledge Taylor&Francis Group, Editor: Mark Taylor, p. 2693.

⁵⁹² Azemar and Delios, p. 2.

2.2. Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimine İlişkin Değerlendirmeler

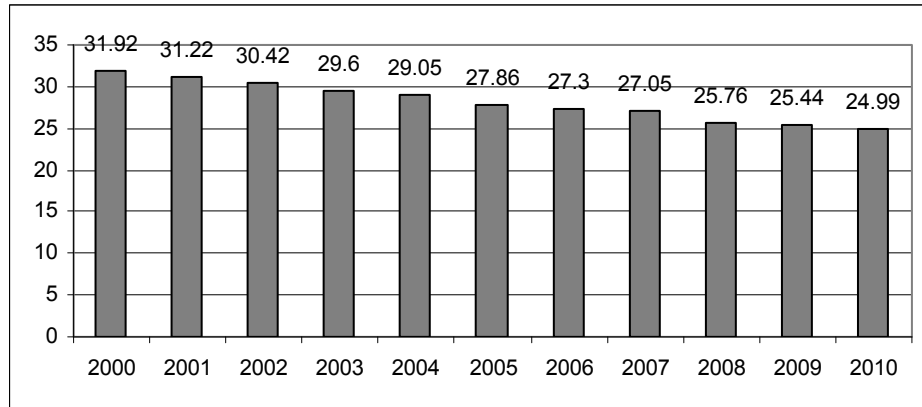
KV oranının yıllar itibariyle gelişiminin bölgesel ve ülke bazında incelenmesi küresel vergi rekabetinin boyutlarının anlaşılması noktasında önem arz etmektedir. Her ne kadar vergi rekabeti olgusunun varlığına ilişkin genel bir kabul söz konusu olsa da rekabetin şiddeti gerek bölgesel açıdan gerekse de ülkeler itibariyle farklılık arz etmektedir. Kimi ülkeler daha agresif politikalar izleyebilmekte ve oran noktasında daha cazip uygulamalara gidebilmekte kimileri ise söz konusu süreçte daha ihtiyatlı bir tavır takınabilmektedirler.

2.2.1. Kurumlar Vergisi Oranlarının Küresel Gelişimi

KV oranlarında 1980'lerle başlayan süreç, 2000'li yıllarla birlikte benzer bir seyir takip etmekte ve oranlar dünya genelinde aşağı yönde bir eğilim göstermektedir. Grafik 5'e göre, KV oranlarının dünya ortalaması, 2000 yılında % 31,92 iken, bu oran 2010 yılı itibariyle % 24,99'a düşmüştür.

Grafik 5

Kurumlar Vergisi Oranları Dünya Ortalaması

KPMG, Corporate and Indirect Tax Survey 2010 kullanılarak hazırlanmıştır.

KV oran ortalamasına yaşanan düşüş, on yıllık süreçte % 6,97 ölçüsünde gerçekleşmiştir. Bu veriler, oranların bu dönemde ortalama olarak 2000 yılındaki düzeyine göre % 20 ölçüsünde düştüğünü göstermektedir. Öte yandan veriler, yıllık bazda ele alındığında da oranların istikrarlı olarak düşüş trendi içinde olduğunu

göstermektedir. Oranlarda yaşanan söz konusu düşüşler, dünya genelinde KV açısından aşağı yönlü bir eğilimi kanıtlar bir nitelik taşıırken, söz konusu vergi açısından rekabetçi sürecin artarak devam ettiğini ortaya koymaktadır⁵⁹³.

Dünya genelinde KV'nin oran aralıkları 2010 yılı itibariyle verilerine ulaşılabilen 213 vergi otoritesi için elde edilmiş ve genel eğilimi ortaya koyması açısından Tablo 12 hazırlanmıştır. 213⁵⁹⁴ vergi otoritesinde KV oran aralığının minimum % 0 maksimum % 60 aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 12
Dünya Genelinde Kurumlar Vergisi Oran Aralıkları ve Ülke Sayıları

Kurumlar Vergisi Oran Aralığı	Toplam Ülke Sayısı
0	17
0-10 arası	14
11-20 arası	38
21-30 arası	96
31-40 arası	44
41-50 arası	3
51-60 arası	1
61-70 arası	0
71-80 arası	0
81-90 arası	0
91-100 arası	0
Toplam Vergi Otoritesi Sayısı	213

KPMG, Corporate and Indirect Tax Survey 2010, OECD Stat Database, Eurostat Database, Economywatch.com, Tradingeconomies.com verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 12, dünya genelindeki vergi otoritelerinde uygulanan KV oranlarının, oran aralıkları itibariyle vergi otoritesi sayılarını vermektedir. Buna göre KV oranı % 0-10 arasında 14 ülke, % 11-20 arasında 38 ülke, % 21-30 arasında 96 ülke, % 31-40 arasında 44 ülke bulunmaktadır. Bu veriler, dünya genelinde KV oranlarının yoğunluklu olarak % 21-30 aralığında olduğunu göstermektedir. Ayrıca 17 vergi otoritesi ise % 0 oran uygulamaktadır. KV oranı % 41'in üzerinde ise sadece 4 ülke bulunmaktadır.

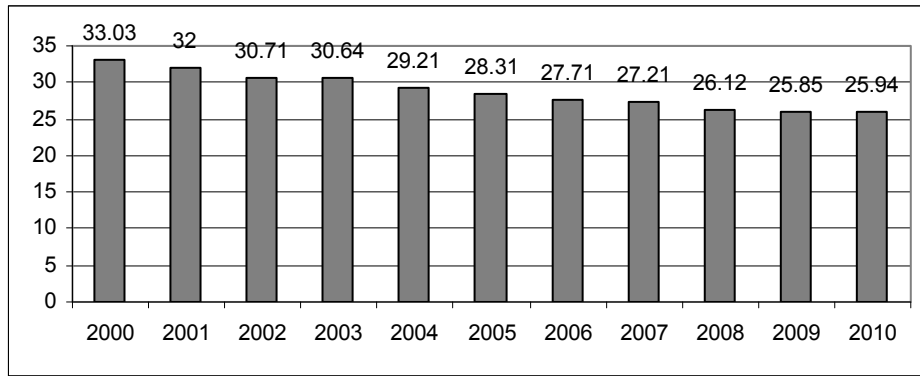
⁵⁹³ KPMG, "KPMG Corporate and Indirect Tax Survey 2010", p. 5.

⁵⁹⁴ Tablo 12'de 213 vergi otoritesinin vergi oranları kullanılarak hazırlanmıştır. Söz konusu otoritelerin bir kısmı ülke olma özelliği taşımamaktadır. Bundan dolayı Ek 1'de 196 ülkenin kurumlar vergisi oranları sunulmaktadır.

2.2.2. OECD ve Avrupa Birliği'nde Kurumlar Vergisi Oranlarına İlişkin Trendler

Son 25 yılda, OECD, KV oranlarının önemli düşüşler yaşandığı bir organizasyon olarak dikkat çekmektedir⁵⁹⁵. Dünya genelinde oranlardaki düşüşün OECD bölgesi açısından da benzerlik gösterdiği görülmekte ve on yıllık dönemi yansıtan Grafik 6, OECD açısından KV oranlarının sürekli azaldığını ortaya koymaktadır. Yüksek KV'nin, yüksek KV hasılatını garanti etmediği düşüncesindeki yükseliş ve ülkelerin vergi rekabeti çerçevesinde DYY çekmek için giriştikleri yarış, vergi oranlarının düşmesinde temel rol oynamaktadır⁵⁹⁶.

Grafik 6
Kurumlar Vergisi Oranları OECD Ortalaması

KPMG, Corporate and Indirect Tax Survey 2010 kullanılarak hazırlanmıştır

Grafik 6, OECD'de oran ortalamasının 2000 yılında % 33,03 iken, 2010 yılında % 25,94'e düştüğünü ortaya koymaktadır. OECD açısından düşüş dünya genelinin bir miktar üzerinde gerçekleşerek % 7,09 olmuştur. OECD'de sadece 2010 yılı itibariyle ortalamada oldukça sınırlı şekilde % 0,09 artış gerçekleşmiştir.

Grafik 7, AB Bölgesi için KV oranlarının trendini ortaya koymaktadır. Buna göre AB itibariyle KV oran ortalaması 2000 yılında % 31,29 iken, bu oran 2010 yılında % 21,52 olmuştur. Bu veriler, KV oranlarındaki en keskin düşüşün AB'de yaşandığını

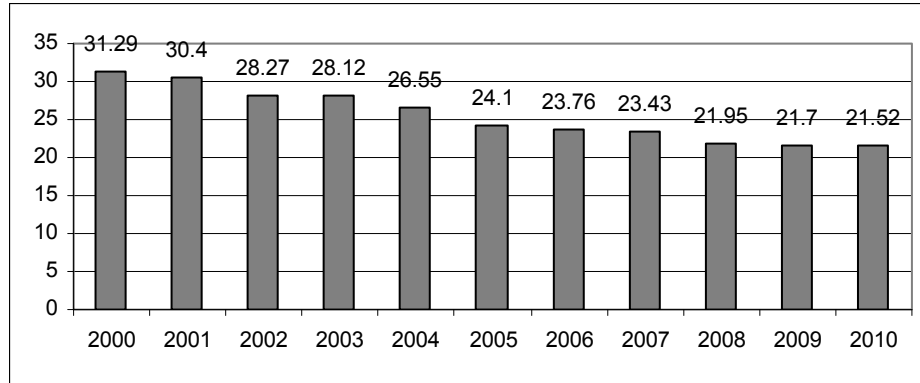
⁵⁹⁵ Simon Loretz, "The Condition of Corporate Taxation in the OECD in a Wider Context", Oxford Review of Economic Policy, Vol. 24, No. 4, 2008, p. 641.

⁵⁹⁶ Chris Atkins and Scott A. Hodge, "U.S. Lagging Behind OECD Corporate Tax Trends", Fiscal Fact, No. 55, Tax Foundation, May 2006, <http://www.taxfoundation.org/files/ff55.pdf>, (25 Mart 2011), p. 3.

göstermektedir. On yıllık dönemde oran ortalaması % 9,77 düşmüştür. AB’de KV oranlarındaki düşüşün, son 10 yılda, OECD’nin üzerinde olduğu ve AB’de oranların aşağı yönlü seyrinin özellikle 2003’ten sonra hızlandığı görülmektedir.

Grafik 7

Kurumlar Vergisi Oranları Avrupa Bölgesi Ortalaması

KPMG, Corporate and Indirect Tax Survey 2010 kullanılarak hazırlanmıştır

AB bünyesine yeni katılan ülkeler ve genişleme süreci, görece daha küçük ülkelerin birliğe katılmasını sağlamış ve daha düşük KV’ne sahip olan bu ülkeler, AB’de KV oran ortalamasındaki düşüşte anahtar rol oynamıştır. 2010 yılı itibariyle, AB bünyesinde KV oranları % 10 ile % 34 arasında değişmektedir. Bulgaristan ve Kıbrıs % 10 ile en düşük vergi oranına sahip ülkeler iken, Belçika % 34 ile en yüksek vergi oranına sahip ülke konumundadır⁵⁹⁷.

2.2.3. Sermaye Üzerindeki Vergi Yükleri Açısından Avrupa Birliği Bölgesi

Sermaye üzerindeki vergi yükünün ne şekilde geliştiği, rekabetçi vergileme tutumuna ilişkin önemli veriler ortaya koymaktadır. Sermaye üzerindeki vergi yükünün AB bünyesinde farklı ülke grupları itibariyle de seyri ayrıca önem arz etmektedir.

2.2.3.1 Avrupa Birliği Ülkelerinde Sermaye Üzerindeki Vergi Yükü

Avrupa Birliği, vergi rekabeti açısından oldukça kapsamlı bir literatüre sahip olan bir bölgesel entegrasyon olarak dikkat çekmektedir. Vergi rekabetine olan ilgi AB

⁵⁹⁷ AGN International, “2010 Corporate Tax Survey”, AGN International- Europe, <http://www.agn-europe.org/htm/firm/news/ttf/2010/Corporate%20Tax%20Article%202010.pdf>, (19 Mayıs 2011), p. 1, pp. 1-2

için 2000’li yıllarla birlikte, birliğe dahil olan yeni ülkeler ile birlikte daha önemli bir konu haline gelmiştir. Özellikle yeni üye ülkeler ile, AB15 olarak nitelendirilen, gelişmiş ve eski AB üyesi ülkelerin vergi politikalarının farklılaşması, konuyu, birliğin geleceği açısından da önemli bir olgu haline getirmektedir.

AB’de vergi rekabetinin en belirgin göstergesi, sermaye üzerindeki vergi yükünün⁵⁹⁸ yıllar ile birlikte izlediği seyir olmaktadır. Birlik bünyesinde, kurum kazançları üzerindeki vergi yükünün 1995’ten 2008’e kadar geçen 14 yıllık dönemdeki trendinin, vergi rekabetinin boyutları açısından önemli kanıtlar ortaya koyduğu görülmektedir.

Tablo 13

AB16 ve AB25 İtibariyle Kurum Kazançları Üzerindeki Efektif Vergi Oranları

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
AB16	23.2	27	27	27.2	27.8	26.9	26.2	24.7	22.9	21.7	23.2	24.4	26.3	24.2
AB25	26.9	27.3	25.8	25.5	25.5	25.1	24	22.3	20.7	19.9	21.4	21.9	23.2	21.8

Kaynak: Eurostat Database

Tablo 13 incelendiğinde, AB16⁵⁹⁹ ve AB25⁶⁰⁰ açısından kurum kazançlarının vergi yükünün farklılık arz ettiği ve vergi rekabetinin boyutlarının ülkeler itibariyle farklılaştığı gözlenmektedir. AB16’da, 1995 yılı itibariyle, % 23,2 olan vergi yükü, 2008 yılı itibariyle 24,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar, dönem itibariyle yükün % 1 arttığını ortaya koymaktadır. Buna karşın, AB25 için söz konusu gösterge, 1995 yılında, % 26,9 iken, 2008 itibariyle % 21,8’e gerilemiş, ve kurum kazançları üzerindeki yük % 5,1 azalmıştır. AB16 ve AB25 için bu oranlar arasındaki farklılaşmanın, büyük ölçüde birliğe genişleme süreci çerçevesinde 2004 yılında katılan 12 yeni üye ülkeden kaynaklandığı görülmektedir. Yeni üye ülkelerde kurum kazançları üzerindeki vergi

⁵⁹⁸ Sermaye üzerindeki vergi yükünü ifade etmek için, kanuni oranlar, efektif oranlar, implicit tax rate gibi ölçüler kullanılmaktadır. AB istatistikleri bu noktada implicit tax rate ölçüsünü kullanmaktadır. The **implicit tax rate**, abbreviated as **ITR**, sometimes also referred to as an **average** or **effective tax rate**, is calculated by dividing the revenues from taxes on a special activity or good by an appropriate corresponding aggregate tax base from national accounts statistics. EU Glossary, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Implicit_tax_rate_%28ITR%29, (25 Mart 2011), p. 1.

⁵⁹⁹ AB15 ülkeleri: Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Danimarka, İrlanda, Birleşik Krallık, Yunanistan, Portekiz, İspanya, Avusturya, Finlandiya, İsveç. AB 15 ülkelerine Norveç’in dahil edilmesi ile AB16 oluşmaktadır.

⁶⁰⁰ AB15 ülkelerine; Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya’nın dahil olmasıyla AB25 oluşmaktadır.

yükünün düşük olması, genişlemiş AB’de de kurum kazançları üzerindeki vergi yükünü ortalama değer olarak düşürmektedir. Yeni üye ülkelerin katkısının yanında, 2001 yılından başlayarak, AB16’da da kurum kazançları üzerindeki vergi yükünde azalma dikkat çekmektedir. 2001 yılında % 26,2 olan oran takip eden yıllarda genel olarak düşüş seyri içinde olmakta, sadece 2007 itibariyle gerçekleşen dikkat çekici artış, 2008 yılında tekrar düşüş şeklinde kendini göstermektedir. Bu oranlar, gerek AB15 bünyesinde de kurum kazançları üzerindeki vergi yükünün azaltılması yönünde bir eğilimin ortaya çıktığını göstermekle birlikte, yeni üye ülkelerin kurum kazançları üzerindeki vergi yükünün azaltılmasına önemli bir katkı yaptığı görülmektedir. Birlik bünyesinde efektif vergi oranları, bir yandan KV gelirleri için bilgi verirken öte yandan kurum kazançları üzerindeki vergi yükü hakkında bilgiler vermektedir. 2008 yılındaki düşüşte büyük ölçüde konjonktürel faktörlerin etkili olduğu düşünülmekte, gelecek yıllarda bu oranda artışlar beklenmektedir⁶⁰¹.

AB’de, ülkeler itibariyle kurum kazançları üzerindeki vergi yükünün gelişimi, Birlik bünyesindeki eğilim hakkında daha detaylı bilgiler verebilmektedir. Tablo 14, AB’de ülkeler itibariyle efektif vergi oranları vergi yüklerinin trendini ortaya koymaktadır. 1995-2008 döneminin bütünü için eksiksiz veriye sahip olan 17 ülkenin 8’inde, sermaye üzerindeki vergi yükü düşerken, 9 ülkede vergi yükünün arttığı görülmektedir.

⁶⁰¹ European Commission, “Taxation Trends in the European Union, Eurostat, European Commission, 2010 Edition, p. 14.

Tablo 14

Ülkeler İtibariyle AB’de Kurum Kazançları Üzerindeki Efektif Vergi Oranları

	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008-1995
Belçika	20.3	27.9	24.4	24.2	23.2	22.3	22	22	22.7	20.9	21.4	1.1
Bulgaristan	NA	NA	NA	NA	NA	NA	14.8	NA	15.3	20	NA	NA
Çek Cumh	47.2	30.1	26.2	28.3	30.3	32	29.8	25.5	25.5	25.7	25.7	-21.5
Danimarka	19.3	19.7	23	21.1	20	22.3	24.9	26.7	28.7	28.9	24.9	5.7
Almanya	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Estonya	15.2	8.9	4.1	3	4.7	6.5	6.9	5.7	6.5	7.7	8.3	-6.8
İrlanda	NA	NA	NA	NA	10	10.2	10.4	10.2	10.4	8.7	7.6	NA
Yunanistan	NA	NA	29	25.1	26	21	20.1	21.6	18.6	NA	NA	NA
İspanya	NA	NA	30.7	28.5	31.4	31.2	35.2	43.5	51.9	61.8	34	NA
Fransa	21.5	28.7	29.6	32.9	29	24.4	26.4	26.1	31.8	30.5	29.1	7.6
İtalya	19.5	22.4	19.2	23.6	20.9	24.6	21.3	20.7	27	30	31.5	12
Kıbrıs	21.8	36.2	28.6	29.3	30.7	28.3	23	26.8	30.4	34.2	37.3	15.5
Letonya	61.6	12.6	8.6	8.8	8.3	6.6	8	9.6	11.1	13.1	15.2	-46.4
Litvanya	20.1	7.4	3.9	2.5	2.6	5.7	7.2	8	10.8	9.8	11.1	-9.1
Lüksemburg	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Macaristan	NA	25.8	28.7	25.6	20.1	19.3	17.4	18.2	15.6	18.1	19.9	NA
Malta	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Hollanda	20	21.9	18.5	17.3	18.1	14.4	14.4	12.5	12	10.7	11.9	-8
Avusturya	24.8	27.6	27.1	37.6	28.7	27.1	26.2	23.7	23.5	25.1	26.1	1.3
Polonya	46.8	42.5	37.1	37.2	37	21.9	18.7	21	19.1	20.3	20	-26.8
Portekiz	17	21.5	25.5	22.7	22.4	19	18.8	19.4	22.6	NA	NA	NA
Romanya	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Slovenya	16.7	16.6	19.6	22.2	24.6	21	23	33.8	30.5	30.5	27.4	10.7
Slovakya	51.2	49.7	40.2	32.5	34.4	34.8	22.6	23.3	20.3	19.4	20.7	-30.5
Finlandiya	19	25.3	30.4	18.5	21.2	18.7	18.7	17.9	15.2	17.8	19.3	0.3
İsveç	19.2	29.2	41	30.8	23.5	25.3	22.7	31.7	21.9	28.4	23.2	4.1
Birleşik Krl.	23.3	30.2	31	31.8	23.9	19.4	19.6	23.5	25.5	22.1	22.2	-1

Kaynak: European Union, EuroStat Database kullanılarak hazırlanmıştır.

Kurum kazançları üzerindeki vergi yükünün düştüğü 8 ülkeden sadece Hollanda ve Birleşik Krallık, AB15 içinde yer alırken, diğer 6 ülke birliğe yeni katılan ülkelerden oluşmaktadır⁶⁰². AB15’e dahil olan Birleşik Krallık’ta vergi yükü sadece %

⁶⁰² Sermaye üzerindeki vergi yüküne ilişkin implicit vergi yükü, bazı durumlarda matrah artırıcı uygulamalara bağlı olarak vergi gelirlerinin artması neticesinde olduğundan yüksek görünebilmektedir. Vergi yükü artmadığı halde kimi durumlarda vergi gelirindeki artış, vergi yükünün arttığı izlenimi doğurabilmektedir. Ruud A. De Mooij and Gaeten Nicodeme, “Corporate Tax Policy, Entrepreneurship and Incorporation in the EU”, Tinbergen Institute Discussion Paper, No. TI2007-030/3, 2007, p. 11, pp. 1-51.

1 düşerken, Hollanda'daki düşüş daha ciddi boyutlarda ortaya çıkmış ve % 8 olarak gerçekleşmiştir. Vergi yükünün en çok düştüğü ülkeler, % 46,4 ile Letonya, % 26,8 ile Polonya, % 21,5 ile Çek Cumhuriyet, ve % 30,5 ile Çek Cumhuriyeti olmuştur. Vergi yükü en çok artan ülkelerin ise, AB15 bünyesindeki İtalya ve birliğe 2004 yılında dahil olan Kıbrıs olduğu görülmektedir. Yeni üye ülkelerden verileri tam olan ülkelere sadece Slovenya'da, kurum kazançları üzerindeki vergi yükünde % 10,7 artış gerçekleşmiştir. Bu veriler, Birlik bünyesinde kurum kazançları üzerindeki vergi yükünün düşmesinde, yeni üye ülkelerin yaptığı katkıyı ortaya koyan nitelikler taşımaktadır. 2010 yılı itibariyle kurum kazançlarının yanında sermaye üzerindeki vergi yükü açısından değerlendirme yapılırsa veriler, bütün ülkeler itibariyle AB istatistiklerinde mevcut olmasa da sermaye üzerindeki vergi yükü en yüksek ülke % 45,9 ile Birleşik Krallık olurken, en düşük ülke % 10,7 ile Estonya olmuştur⁶⁰³.

2.2.3.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi

Sermaye üzerindeki vergi yükünü göstermesi ve vergi rekabetinin araçlarından birisi olması açısından KV oranlarının seyri, AB için bir diğer açıklayıcı değişken olarak ön plana çıkmaktadır. Yabancı yatırımcının algılaması açısından en şeffaf ve doğrudan değişken olan kanuni oran, rekabetçi vergileme için temel politika değişkenlerinden birisi olmaktadır. AB'de KV oranlarında aşağı yönlü bir trend olduğu görülmekte ve oranlardaki indirim eğiliminin genişleme süreci ile birlikte hızlandığı gözlenmektedir⁶⁰⁴. Tablo 15 AB ülkelerinde 2000-2010 dönemi KV oranlarını göstermektedir. KV kanuni oranlarına ilişkin veriler, aşağı yönlü seyri çok net bir biçimde ortaya koymaktadır. AB üyesi olan 27, ve AB16'ya dahil olan Norveç'ten oluşan 28 ülkenin 25'inde 10 yıllık süreçte KV oranının düştüğü görülmektedir. Norveç, Malta ve Macaristan, kanuni oranların sabit kaldığı ve arttığı 3 ülkedir.

⁶⁰³ AGN International, "2010 Corporate Tax Survey", p. 1.

⁶⁰⁴ Wolfgang Eggert and Andreas Haufler, "Company Tax Coordination Cum Tax Rate Competition in the European Union", Munich Discussion Paper, No. 2006-11, Ludwig-Maximilians University, University of Munich, March 2006, <http://epub.ub.uni-muenchen.de/902/1/company.pdf>, (14 Mayıs 2011), p. 5.

Tablo 15
AB Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi (2000-2010)

	2000	2010	2000-2010		2000	2010	2000-2010
Belçika	40.2	34	-6.2	Lüksemburg	37.5	28,6	-8.9
Bulgaristan	32.5	10	-22.5	Macaristan	19,6	20,6	1
Çek Cumh	31	19	-12	Malta	35	35	0
Danimarka	32	25	-7	Hollanda	35	25,5	-9.5
Almanya	51.6	29,8	-21.8	Avusturya	34	25	-9
Estonya	26	21	-5	Polonya	30	19	-11
İrlanda	24	12,5	-11.5	Portekiz	35.2	26,5	-8.7
Yunanistan	40	24	-16	Romanya	25	16	-9
İspanya	35	30	-5	Slovenya	25	20	-5
Fransa	37.8	34.4	-3.4	Slovakya	29	19	-10
İtalya	41.3	31.4	-9.9	Finlandiya	29	26	-3
Kıbrıs	29	10	-19	İsveç	28	26,3	-1.7
Letonya	25	15	-10	Birleşik Kral.	30	28	-2
Litvanya	24	15	-9	Norveç	28	28	0

Kaynak : KPMG, Corporate and Indirect Tax Survey 2010 kullanılarak hazırlanmıştır

Ülkelerden 9’unda KV oranındaki düşüş % 10’un üzerinde gerçekleşmiştir. Söz konusu dokuz ülke içinde sadece, Almanya, İrlanda, Yunanistan AB15’e dahil olan ülkeler iken, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Kıbrıs, Letonya, Polonya ve Slovakya, birliğe sonradan dahil olan ülkeler olarak dikkat çekmektedir. Oranların seyri, birliğe yeni katılan ülkelerin rekabetçi vergi politikaları açısından daha agresif bir tutum izlediklerini göstermekte, bununla birlikte, Almanya, İrlanda, Yunanistan, İtalya, Hollanda, Portekiz gibi AB15 üyelerinin de sürece dahil olmaya çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Veriler, nihai olarak hemen hemen bütün ülkelerin KV açısından aşağı yönlü seyre uyumlu şekilde politikalar izlediklerini ortaya koymaktadır. Bu da vergi rekabeti teorisinin, ülkelerin karşılıklı olarak politika uygulamalarından etkilendikleri ve birbirleri üzerinde oluşturdıkları baskıyı kanıtlar bir nitelik arz etmektedir.

2.2.4. Sermaye Üzerindeki Vergi Yükleri Açısından OECD Bölgesi

OECD, küresel ölçekte vergi rekabeti konusunun en derin şekilde ele alındığı organizasyon olarak dikkat çekmektedir. 1998’de konuyla ilgili ilk raporun

yayınlanmasından günümüze OECD, gerek tercihli vergi rejimleri gerekse de vergi cennetleri çerçevesinde, vergi rekabeti ile mücadeleyi sürekli olarak sürdüren bir organizasyon olmaktadır⁶⁰⁵.

Söz konusu organizasyon bünyesinde vergi rekabetinin boyutlarının ele alınması açısından sermaye üzerindeki vergi yükünün yıllar ile birlikte seyrinin ortaya konulması gerekmektedir. AB içinde sermaye üzerindeki vergi yükünün ortaya koymak için kullanılan efektif vergi oranları göstergesinin OECD açısından elde edilmesinde güçlükler ile karşılaşılabilir. Bundan dolayı OECD için sermaye üzerindeki vergi yükünün göstergesi olarak, organizasyon bünyesinde KV oranları ve kurum kazançları üzerindeki vergi yükü göstergeleri ele alınacaktır.

2.2.4.1 OECD Ülkelerinde Sermaye Üzerindeki Vergi Yüğü

OECD bünyesinde pek çok ülke, daha rekabetçi mali ortam yaratmak, finansal sapmaların önüne geçmek, vergi gelirlerinin sürekliliğini sağlamak amaçlı KV reformlarını hayata geçirdikleri görülmektedir⁶⁰⁶. Büyük ölçüde orana indirimleri şeklinde hayata geçen bu reformların, KV hasılatı açısından yarattığı sonuçlar önem arz etmektedir.

Vergi rekabetinin bir diğer göstergesi olarak kullanılabilecek olan kurum kazançları üzerindeki vergi yükünü ifade etmek için, kurum kazançlarından elde edilen vergi gelirlerinin, GSYİH'ya oranı kullanılmıştır. Söz konusu gösterge, vergi rekabetini tam olarak ifade etmese de, dönem itibarıyla OECD bölgesinde kurumların ödedikleri vergiyi göstermesi açısından anlamlı olabilmektedir. Öte yandan bu gösterge aynı zamanda, vergi oranlarındaki indirimin, vergi hasılatına nasıl yansıdığını ortaya koyması açısından da önem taşımaktadır. Tablo 16, 2000-2009 döneminde OECD ülkelerinde kurum kazançları üzerinden alınan vergilerin, GSYİH'ya oranını göstermektedir.

⁶⁰⁵ OECD, "Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue" 1998, p. 19.

⁶⁰⁶ Bert Brys and Christopher Heady, "Fundamental Reform of Corporate Income Tax in OECD Countries", İçinde: Fundamental Reform of Corporate Income Tax, Centre for Tax Policy and Administration, OECD Tax Policy Studies, OECD, 2007. This paper draws heavily on an internal OECD document that was prepared by the authors, and which was partly based on an internal OECD document written by Michael Devereux and Peter Birch Sørensen. https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=IPF63&paper_id=87, (20 Mart 2011), p. 2.

Tablo 16
OECD Ülkelerinde Kurum Kazançları Üzerindeki Vergi Yüğü 2000-2009

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2000-2009
Avustralya	6,1	4,3	5,0	5,0	5,5	5,8	6,4	6,8	5,9	..	-0,2
Avusturya	2,0	3,1	2,2	2,2	2,3	2,2	2,2	2,4	2,5	1,7	-0,3
Belçika	3,2	3,1	3,0	2,9	3,1	3,3	3,5	3,5	3,3	2,5	-0,7
Kanada	4,4	3,1	3,2	3,3	3,6	3,5	3,8	3,5	3,3	2,5	-1,9
Çek Cumh.	3,5	4,1	4,3	4,6	4,7	4,5	4,8	5,0	4,2	3,7	0,2
Danimarka	3,3	2,8	2,9	2,9	3,2	3,9	4,3	3,8	3,4	2,4	-0,9
Finlandiya	5,9	4,2	4,2	3,4	3,5	3,3	3,4	3,9	3,5	2,0	-3,9
Fransa	3,1	3,4	2,9	2,5	2,8	2,4	3,0	3,0	2,9	1,4	-1,6
Almanya	1,8	0,6	1,0	1,3	1,6	1,7	2,1	2,2	1,9	1,3	-0,5
Yunanistan	4,1	3,4	3,4	2,9	3,0	3,3	2,7	2,5	2,5	0,0	-4,1
Macaristan	2,2	2,3	2,3	2,2	2,2	2,1	2,3	2,8	2,6	2,2	0,0
İzlanda	1,2	1,0	0,9	1,2	1,0	2,0	2,4	2,5	1,9	1,1	-0,1
İrlanda	3,7	3,5	3,7	3,7	3,6	3,4	3,8	3,4	2,8	2,4	-1,3
İsrail	3,9	3,5	2,8	2,9	3,4	4,0	4,9	4,5	3,5	2,8	-1,2
İtalya	2,9	3,5	3,1	2,8	2,8	2,8	3,4	3,8	3,7	3,1	0,2
Japonya	3,7	3,5	3,2	3,4	3,7	4,3	4,7	4,8	3,9	2,4	-1,3
Kore	3,2	2,8	3,0	3,7	3,3	3,8	3,6	4,0	4,2	3,7	0,5
Lüksemburg	7,0	7,3	8,0	7,3	5,7	5,8	4,9	5,3	5,1	5,4	-1,5
Hollanda	4,0	3,9	3,3	2,8	3,1	3,8	3,3	3,2	3,2	..	-0,8*
Yeni Zelanda	4,1	3,7	4,2	4,6	5,4	6,2	5,7	5,0	4,4	3,3	-0,8
Norveç	8,9	8,9	8,1	8,0	9,9	11,8	13,0	11,4	12,5	8,2	-0,7
Polonya	2,4	1,9	2,0	1,8	2,2	2,5	2,4	2,8	2,7	..	0,3*
Portekiz	3,7	3,3	3,3	2,8	2,9	2,7	2,9	3,6	3,6	..	-0,1*
Slovakya	2,6	2,6	2,5	2,8	2,6	2,7	2,9	3,0	3,1	2,8	0,2
Slovenya	1,2	1,3	1,6	1,7	1,9	2,8	3,0	3,2	2,5	1,9	0,7
İspanya	3,1	2,8	3,2	3,1	3,4	3,9	4,1	4,7	2,8	2,2	-0,9
İsveç	3,9	2,9	2,3	2,4	3,0	3,7	3,6	3,7	3,0	2,8	-1,1
İsviçre	2,7	3,0	2,6	2,5	2,5	2,6	3,0	3,1	3,3	3,4	0,7
Türkiye	1,8	1,8	1,8	2,1	1,7	1,7	1,5	1,6	1,8	1,9	0,1
Birleşik Krl.	3,5	3,4	2,8	2,7	2,8	3,3	3,9	3,4	3,6	2,8	-0,8
ABD	2,6	1,9	1,7	2,1	2,5	3,1	3,4	3,0	1,8	2,1	-0,5
OECD	3,54	3,25	3,18	3,14	3,31	3,64	3,84	3,85	3,53	..	-0,1*

Kaynak: OECD Revenue Statistics (1965-2009), OECD, 2010, p. 85

* 2009 yılı verisi bulunmayan ülkeler için son yıl verisi ile, 2000 yılı verisi farklı kullanılmıştır.

** Meksika ve Şili için OECD kaynaklarından ilgili veriler elde edilememiştir.

31 OECD ülkesinin 9'unda kurum kazançları üzerindeki vergi yükü artarken,

22 OECD ülkesinde vergi yükünün azaldığı görülmektedir. Bu veri kurumların vergi yükünün azaldığını göstermekle birlikte aynı zamanda KV hasılatının artmadığı

şeklinde de ortaya konulabilmektedir. Finlandiya % - 3,9 ve Yunanistan % - 4,9 ile en büyük düşüşün yaşandığı iki ülke olarak ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte, Kanada, Fransa, İrlanda, İsrail, Japonya, Lüksemburg ve İsveç kurum kazançları üzerindeki vergi yükünün % 1'in üzerinde düştüğü ülkeler olarak dikkat çekmektedir. OECD ortalaması itibariyle ise vergi yükünün % -0,1 azaldığı görülmektedir. Kurum kazançları üzerinden elde edilen vergi gelirlerinde artış olan 9 ülkenin hiçbirinde bu artış % 1'in üzerinde gerçekleşmediği görülmekte bu da genel bir bakış açısıyla OECD ülkelerinde kurumlar üzerindeki vergi yükünün azaltılması yönündeki bir eğilimi ortaya koymaktadır.

2.2.4.2. OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi

Küresel vergi rekabeti açısından oldukça anlamlı bir gösterge olan KV kanuni oranlarının seyri, süreçle ilgili açıklayıcı bilgiler ortaya koyabilmektedir. Ülkeler 1980 sonrası dönemde gerek vergi rekabeti çerçevesinde, gerekse de KV'nin yaratacağı saptırıcı etkileri ortadan kaldırmak için kapsamlı bir şekilde vergi oranlarını indirme yönünde bir eğilim içinde olmuşlardır⁶⁰⁷.

Tablo 17 incelendiğinde, OECD ülkelerinde KV oranlarının seyri incelendiğinde aşağı yönlü trend net bir biçimde görülebilmektedir. 1980'lerden bu yana oran düşüşleri söz konusu olmakla birlikte tablonun ortaya koyduğu 2000 sonrası veriler, aşağı yönlü seyrin 2000'li yıllarla birlikte de devam ettiğini göstermektedir. 2000 sonrası dönemde sadece 5 ülkede KV oranları sabit kalmış veya artış göstermiş iken, 28 ülkede söz konusu oranda düşüş gözlenmektedir. 12 ülkede KV oranındaki düşüş % 10'un üzerinde gerçekleşmiştir.

10 yıllık dönem itibariyle Kanada, Çek Cumhuriyeti, İsrail, Almanya, Yunanistan, Türkiye, İzlanda, İrlanda, Slovakya, Polonya, İtalya ve Portekiz gibi ülkelerde KV oranında % 10'un üzerinde düşüşler yaşanmıştır. Söz konusu 10 yıllık

⁶⁰⁷ OECD, "Policy Brief", Organization for Economic Co-operation and Development, July 2008, <http://www.oecd.org/dataoecd/30/16/41069272.pdf>, (15 Mart 2011), p. 3, pp. 1-8.

dönemde sadece Çin ve Macaristan'da küçük ölçekli oran artışı söz konusu olmuş, bununla birlikte ABD⁶⁰⁸ ve Norveç'te KV oranı değişmemiştir.

Bu veriler birlik bünyesinde genel itibariyle rekabetçi bir sürecin varlığını kanıtlamakta ve ülkelerin birbirlerinin vergi politikalarını yakından izlediklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca oranlardaki düşüşler, OECD bünyesindeki vergi rekabetiyle mücadelenin, oranlar açısından çok başarılı olmadığını ortaya koymaktadır.

⁶⁰⁸ ABD'deki kurumlar vergisi oranının, dünyadaki trende aykırı olarak oldukça yüksek olduğu belirtilmekte ve söz konusu ülke, küresel vergi politikasına uyum sağlayamadığı yönünde eleştirilmektedir. Duanjie Chen and Jack Mintz, "U.S. Effective Corporate Tax Rate on New Investments: Highest in the OECD", Cato Institute, Tax and Budget Bulletin, No. 62, May 2010, p. 1, pp. 1-3.

Tablo 17
OECD Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi (2000-2010)

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2000-2010
Avustralya	36	30	30	30	30	30	30	-6
Avusturya	34	25	25	25	25	25	25	-9
Belçika	40	34	34	34	34	34	34	-6
Kanada	45	36	36	36	34	33	31	-14
Çin	15	17	17	17	17	17	17	2
Çek Cumh.	31	26	24	24	21	20	19	-12
Danimarka	32	28	28	28	25	25	25	-7
Finlandiya	29	26	26	26	26	26	26	-3
Fransa	37	34	33	33	33	33	33	-4
Almanya	52	38	38	38	30	29	29	-23
Yunanistan	40	32	29	25	25	25	24	-16
Macaristan	18	16	16	16	16	16	19	1
İzlanda	30	18	18	18	15	15	18	-12
İrlanda	24	13	13	13	13	13	13	-11
İsrail	36	34	31	29	27	26	25	-11
İtalya	41	37	37	37	31	31	31	-10
Japonya	42	41	41	41	41	41	41	-1
Kore	31	28	28	28	28	24	24	-7
Luxemburg	37	30	30	30	30	29	29	-8
Meksika	35	30	29	28	28	²⁸	30	-5
Hollanda	35	32	30	26	26	26	26	-9
YeniZelanda	33	33	33	33	30	30	30	-3
Norveç	28	28	28	28	28	28	28	0
Polonya	30	19	19	19	19	19	19	-11
Portekiz	37	28	28	25	25	25	25	-12
Slovakya	29	19	19	19	19	19	19	-10
Slovenya	25	25	25	23	22	21	20	-5
İspanya	35	35	35	33	30	30	30	-5
İsveç	28	28	28	28	28	26	26	-2
İsviçre	25	21	21	21	21	21	21	-4
Türkiye	33	30	20	20	20	20	20	-13
BirleşikKrl.	30	30	30	30	28	28	28	-2
ABD	40	40	40	40	40	40	40	0
OECD	33	28	28	27	26	26	26	-7

Kaynak: KPMG's Corporate and Indirect Tax Survey 2010

2010 yılına gelindiğinde OECD'de en yüksek KV oranının % 41 ile Japonya ve % 40 ile ABD'de, en düşük vergi oranının ise 13 ile İrlanda'da olduğu görülmektedir.

Bu oranlar literatürün ortaya koyduğu İrlanda'nın, rekabetçi ülkelerin başında gelmesi olgusunu kanıtlarken öte yandan ABD'deki yüksek KV oranına ilişkin eleştirileri de kanıtlar nitelik taşımaktadır⁶⁰⁹.

2.2.5. Dibe Doğru Yarış Hipotezi

Rekabetin ekonomik etkinliği artırıcı etkileri üzerine değerlendirmeler *Adam Smith*'den bu yana pek çok iktisatçı tarafından savunulagelmiştir. Piyasa rekabeti söz konusu olduğunda literatürde olumlu yönde bir görüş birliği dikkat çekerken, hükümetler arasındaki rekabete gelince konuya farklı yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Dibe doğru yarış hipotezi de hükümetler arasındaki rekabetin zararlı olabileceğine ilişkin endişeleri artıran bir konu olarak dikkati çekmektedir⁶¹⁰. Bu noktada küresel vergi rekabetine ilişkin ele alınması gereken önemli konulardan birisi söz konusu rekabet ortamının yarattığı vergi oranlarında ki düşüşün, bir dibe doğru yarış şeklini alıp almayacağı tartışmasıdır.

Dibe doğru yarış⁶¹¹ hipotezini ileri sürenlere göre; vergi rekabeti ve benzeri düzenleyici rekabet, yatırımlara ve hareketli faktörlere odaklanan vergi sistemleri neticesinde, vergilerde indirim yönünde bir döngüyü ve teşvik politikalarını tetikleyerek oranların sıfıra doğru bir hareketiyle sonuçlanacaktır⁶¹². Sıfır oranlarında doğal olarak neticesi hükümetlerin karşı karşıya kalacakları olası kaynak sorunlarıdır. Küresel vergi rekabetinin dikkat çekici noktası, bağımsız vergi otoritelerinin, ortak bir vergi tabanını paylaşıyor olmasıdır. Buradan hareketle, bir ülke sermaye üzerindeki vergi oranını indirerek bir diğer ülkenin vergi tabanını zayıflatmış olacaktır. Vergilendirilebilir tabanını kaybeden ve vergi hasılatı kaybı ile karşılaşan diğer ülke bu yaklaşıma benzer bir politika ile tepki verecek ve oran indirimi ile benzer bir politika uygulama yolunu seçecektir. Bu süreç zincirleme bir şekilde devam ederek nihai olarak sermaye

⁶⁰⁹ ABD'de kurumlar vergisi oranlarının yüksek olduğu ileri sürülmekte bunun da ABD'yi, vergi rekabeti sürecinde dezavantajlı hale getirdiği vurgulanmaktadır. Scott A. Hodge, “ Ten Benefits of Cutting the U.S. Corporate Tax Rate”, Special Report, No. 192, Tax Foundation, May 2011, <http://www.taxfoundation.org/files/sr192.pdf>, (16 Mart 2011), p. 2.

⁶¹⁰ Bruchez and Schaltegger, p. 12.

⁶¹¹ Kavram, uluslararası literatürde “race to bottom” olarak ifade edilmektedir.

⁶¹² Gurtner and Christensen, p. 5

üzerindeki vergi yükünün sıfıra inmesi ile sonuçlanacaktır⁶¹³. Bu durumda da bir ülkenin uygulayacağı vergi indirimden elde ettiği kazanımlar geçici olacak, rakip ülke benzer bir indirim politikası ile süreci tersi yönde kendi lehine çevirmeye çalışacaktır⁶¹⁴. Dibe doğru yarış argümanının ileri sürdüğü en uç senaryoyu ise hükümetlerin vergi hasılatı kaybına bağlı olarak yaşayacakları finansman sorunları neticesinde düşecekleri aciz⁶¹⁵ hali oluşturmaktadır.

Vergi rekabetinin, yaratabileceği olası dibe doğru yarış durumu, Avrupa bölgesinde, vergi uyumlaştırması fikrinin güçlenmesine neden olmaktadır. Burada özellikle üzerinde durulan konu, sıfır orana ulaşmasa dahi çok düşük vergi oranlarının yaratacağı kamu harcamalarının finansmanı sorunu ve ülkelerin yaşayacağı finansal çıkmazlardır⁶¹⁶.

Mendoza ve Tesar, dibe doğru yarışın, vergi rekabetinin bir çıktısı olup olamayacağı sorusunu sormuşlar ve çalışmalarında vergi rekabetinin, dibe doğru yarış ile neticelenmeyeceğini ortaya koymuşlardır. Dikkat çektikleri bir diğer nokta ise, vergi sistemleri etkin olmayan pek çok ülkenin, finansal entegrasyonla birlikte giriştikleri sermaye vergilemesi rekabeti ile daha etkin vergi sistemlerine kavuştuklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca, hareketli olmayan faktörler üzerindeki vergilerin uyumlaştırılması ve tüketim vergilendirilmesindeki bağımsızlık ile sermaye vergilemesinde ortaya çıkabilecek vergi kayıplarının massedilebileceğini ileri sürmüşlerdir⁶¹⁷.

Dibe doğru yarış hipotezi aynı zamanda vergi uyumlaştırması taraftarlarınca da, konunun gerekliliğinin bir kanıtı olarak kullanılmaktadır. Ancak bulgular, dibe doğru yarış hipotezinin geçerli olmadığını, ve uyumlaştırma yaklaşımının kendi varsayımlarını inşa etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır⁶¹⁸.

⁶¹³ Thomas Plümper, Vera E. Troeger and Hannes Winner, “Why is there no Race to the Bottom in Capital Taxation? Tax Competition among Countries of Unequal Size, Different Rigidities and Heterogenous Fairness Norms”, *International Studies Quarterly*, Volume 53, Issue 3, September, 2009, p. 762.

⁶¹⁴ Bu süreç literatürde “beggar-thy-neighbour process” şeklinde ortaya konmaktadır. Gurtner and Christensen, p. 5

⁶¹⁵ Insolvency: Hükümetlerin düşecekleri aciz hali için insolvency kavramı kullanılmaktadır.

⁶¹⁶ Fourcans and Warin, p. 5.

⁶¹⁷ Enrique G. Mendoza and Linda L. Tesar, “Why hasn’t Tax Competition Triggered a Race to the Bottom? Some Quantitative Lessons from the EU”, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 52, 2005, p. 201-202.

⁶¹⁸ Fourcans and Warin, p. 3.

Dibe doğru yarış argümanı, iddiasını büyük ölçüde vergi oranlarının seyrinden hareketle ortaya koymaktadır. Buna karşı geliştirilebilecek ilk husus sadece vergi oranı odaklı bir analizin konuyu tam olarak açıklamakta yetersiz olacağıdır. Bu noktada vergi oranlarına bağlı olarak vergi hasılatının azalacağı iddia edilmekte ancak literatürde *Laffer Analizi* ile özdeşleşmiş olan vergi indirimlerinin, vergi tabanına yaptığı katkı ihmal edilmektedir. Gerçekten kötü senaryo olan kamu finansman sorununun ortaya çıkması vergi hasılatı kaybının, vergi tabanındaki genişleme etkisini aşması durumunda gerçekleşecek olmasıdır. Yatırımlar üzerindeki vergi yükünün düşmesi ile yapılacak olan yeni yatırımların rekabete girişen ülke için vergilenebilir ek bir matrah yarattığı gerçeğinin ihmal edilmemesi gerekmektedir.

Rekabetin sağlayacağı bir diğer katkı alanı ise yatırımların beslendiği temel kaynak olan tasarruflar üzerinde olmaktadır. Vergilerde yapılacak artışların ya da uygulanmakta olan yüksek oranların, tasarrufları olumsuz etkileyeceği literatürde genel kabul gören bir gerçektir. Buna göre tasarrufları teşvik edecek her türlü vergi politikası ülke için artı yatırım yapma olanağını ifade etmektedir⁶¹⁹. Şüphesiz her tasarrufun doğrudan yatırıma gitmediği iktisat yazınında ortaya konmuş bir gerçek olsa da tasarruflar üzerindeki olumlu etkinin yatırımları artırma ihtimali üzerinde daha dikkatle durulması gerekmektedir. Bu noktada doğal olarak ülkede gerçekleşecek her yatırım, vergi tabanını genişletecek diğer taraftan milli gelir üzerinde yaratacağı pozitif etki ile de hükümet için ek bir vergilenebilir matrah ortaya çıkaracaktır⁶²⁰.

Vergi rekabetinin, yatırımlar ve tasarruflar üzerinde yarattığı olumlu etkilerin yanında ele alınması gereken bir diğer nokta, vergi oranlarındaki düşüşün bütün üretim faktörleri üzerindeki vergileri veya bütün vergi türlerini kapsamıyor olmasıdır. Vergilendirmedeki rekabetçi süreç, hareketli olan faktörler üzerindeki vergi yükünün

⁶¹⁹ Literatürde vergilerin tasarrufları büyük ölçüde olumsuz etkilediği kabul edilmektedir. Bunun yanında farklı vergilerin, tasarruflar üzerindeki etkileri farklılık arz edebilmektedir. Vergi rekabetinde vergilendirmenin ağırlıkla tüketim vergilerine doğru kaymasının, tasarruflar açısından olumlu sonuçlar doğurması beklenebilir. Zira tüketim vergileri gelirin bütününe değil sadece tüketilen kısmını konu almakta ve dolayısıyla gelir dolaysız vergilere nazaran görece tasarruflar üzerinde daha olumlu sonuçlar doğurabilmektedir. Joseph J. Cordes, Robert D. Ebel and Jane Gravelle, **Encyclopedia of Taxation and Tax Policy**, Urban Institute, Washington, USA, 2005, p. 65-67.

⁶²⁰ Bu çerçevede doğrudan yabancı yatırımların, vergi hasılatını olumlu etkilediği ileri sürülmektedir. Johannes Becker and Clemens Fuest, "Internationalization and Business Tax Revenue-Evidence from Germany", Paper prepared for the ETPF Meeting in London, April 2007, <http://www.etpf.org/papers/24international.pdf>, (19 Mayıs 2011), p. 1, pp. 1-29.

azalması ile birlikte kamu finansman yükünü büyük ölçüde tüketim vergileri üzerine kaydırmaktadır⁶²¹. Dolaylı vergilerin payının artması ve gelir vergilemesinde de emek-sermaye arasında, sermaye lehine bir tercihin ortaya çıkması vergi rekabetinin, vergileri bütünleşik bir halde sıfıra doğru sürüklemeyeceğinin bir göstergesi olmaktadır. Özetle hükümetler vergi rekabetine dengesiz bir biçimde değil, seçici uygulamalar ile özellikle sermaye üzerindeki vergi yükünü düşürerek ve bunun yanında finansman sorununu gözden çıkarmayıp vergi politikasını dolaylı vergilere ve diğer vergilenebilir kaynaklara kaydırarak dahil olmaktadır.

3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GELİŞİMİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

DYY, vergi rekabetinde temel amaç faktör olması açısından politikaların şekillenmesinde etkili olan ana faktör olmaktadır. KV özelinde de bakıldığında, temel vergi maliyeti olması açısından söz konusu vergi ile DYY arasında ilişkinin söz konusu olduğu düşünülmektedir. Bu ana başlık altında DYY'ın gelişimi istatistiki olarak incelenecek ve en çok DYY çeken ülkeler ile KV oranları arasında karşılaştırmalara yer verilecektir.

3.1. Doğrudan Yabancı Yatırım Akımlarının Küresel, Bölgesel ve Ülke Grupları İtibariyle Gelişimi

DYY'ın, dünya genelindeki dağılımında farklı bölgeler itibariyle ve gelişmişlik düzeylerine göre farklılıklar söz konusu olduğu düşünülmektedir. Özellikler gelişmekte olan ülkelerin gerek gelişme potansiyelleri gerekse de teşvik edici düzenlemeler çerçevesinde DYY için daha güçlü bir potansiyele sahip oldukları düşünülmektedir. Bu başlık altında DYY hareketleri, farklı ülke sınıflandırmaları çerçevesinde ele alınacaktır.

3.1.1. Doğrudan Yabancı Yatırım Akımlarının Küresel Gelişimi

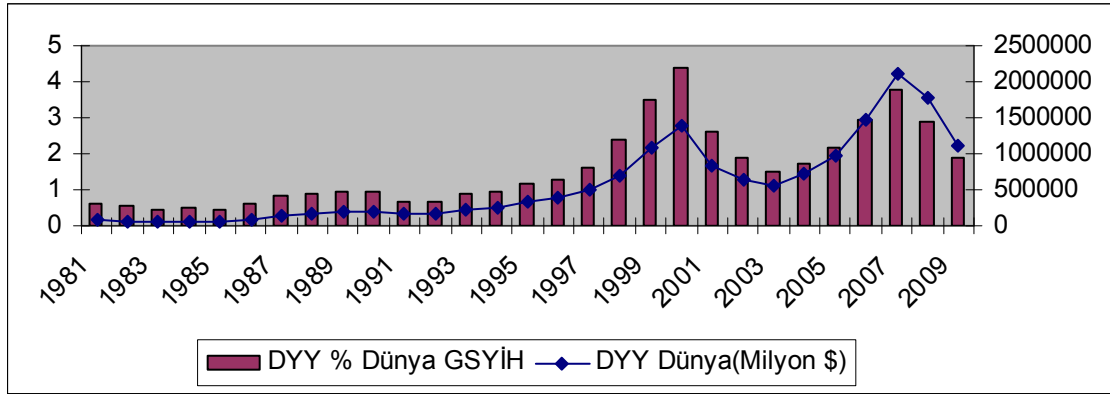
1980 sonrası dönemde dünya ekonomisinde meydana gelen değişimler ve küresel sürecin beraberinde getirdiği ortam doğrudan yabancı yatırımların ekonomiler için önemini oldukça artırmaktadır. Son otuz yıllık süreç incelendiğinde dünya

⁶²¹ KPMG, "KPMG's Corporate and Indirect Tax Survey 2009", 2009, p. 4.

ölçeğinde doğrudan yabancı yatırım hareketlerinin gerek dünya ekonomisinin gerekse de ulusal ekonomilerin büyümesi açısından temel bir değişken haline geldiği ve ekonomilerin karakteristiğini değiştirdiği görülmektedir⁶²². Günümüzde DYY'ların etkisiyle ülkelerin küresel entegrasyon süreci artmakta, ekonomik dinamiklerin ve politikaların değerlendirilmesinde hacim olarak artan DYY'ların etkisinin göz ardı edilmesi mümkün olamamaktadır⁶²³. Bu noktada uluslararası entegrasyonun artması ve doğrudan yabancı yatırım hacminin genişlemesi ülkelerin vergi politikaları üzerindeki baskıları artıran bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır⁶²⁴.

Grafik 8

Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi(Giriş, 1981-2009)

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 8'dan hareketle 1981 yılından günümüze dünya genelinde DYY verileri incelendiğinde DYY hacmindeki artış net olarak ortaya çıkmaktadır. DYY girişleri 1981'den 2009 yılına kadar geçen otuz yıllık süreçte yaklaşık on kat artış kaydetmiştir. DYY girişlerindeki artışın 1981-1995 döneminde kısmen sınırlı kaldığı ancak bu yıllardan itibaren ve özellikle de 2000'li yıllarla birlikte hızlandığı görülmektedir. Bu gelişme, küresel ekonomik entegrasyonun söz konusu yıllarda artığına işaret etmektedir. 2000'li yıllarda gerek dünya GSYİH'sındaki gerekse de DYY'lerdeki hızlı artışta,

⁶²² Daniel Chudnovsky and Andres Lopez, "Globalization and Developing Countries: Foreign Direct Investment and Growth and Sustainable Human Development", Paper prepared for the UNCTAD/UNDP Global Programme on "Globalization, Liberalization and Sustainable Development, March, 1999, p. 2.

⁶²³ Ashoka Mody, "Is FDI Integrating the World Economy?", Research Department, International Monetary Fund, Washington D.C. This paper was presented at the XIII World Congress of the International Economic Association in Lisbon, Portugal, in September 2002. January, 2004, p. 1.

⁶²⁴ Quere, Fontagne and Lahreche-Revil, 2003, p. 8.

küresel ekonominin şeklini değiştiren bilgi teknolojisindeki gelişmelerin ve geçiş ekonomilerinin yarattığı fırsatların katkılarının olduğu ileri sürülebilmektedir⁶²⁵.

Tablo 18, DYY verilerini rakamsal olarak ortaya koymaktadır. DYY girişleri 2000 yılındaki ilk zirvesini yapmış ve bu yıldan sonra 2001, 2002, 2003 yıllarında düşüş göstermiştir. Ancak dikkat edilmesi gereken nokta DYY’ların 2000 yılı itibariyle dünya GSYİH’sının % 4,4’üne ulaşarak tarihi zirvesini yapmış olmasıdır.

Tablo 18
Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi (2000-2009)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
DYY % Dünya GSYİH	4,40	2,61	1,89	1,52	1,74	2,17	2,97	3,80	2,91	1,88
DYY Dünya(Milyon \$)	1401	825	628	565	732	985	1459	2099	1770	1114

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

Buna göre, GSYİH’ya oran olarak bir daha % 4 seviyesine ulaşamayan DYY’lar, 2006, 2007 ve 2008 de yine yaklaşık % 3’ler seviyesinde hareket etmiştir. DYY girişleri, miktar olara ise 2006 yılında 2 trilyon doların üzerine çıkarak söz konusu ölçek açısından zirve seviyesine ulaşmıştır. Takip eden yıllarda ekonomik krizin etkisiyle DYY girişleri hacminde önemli sayılabilecek düşüşler yaşanmış ve 2009 itibariyle 1,1 trilyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Özellikle 2008 yılında krizin etkisi, Pazar koşullarının negatif seyretmesi, risklerin artması, finansal kaynakların sınırlandırılması gibi faktörler çerçevesinde DYY’leri diğer ekonomik göstergelerde olduğu gibi olumsuz etkilemiştir⁶²⁶. Genel olarak bakıldığında DYY’ların miktar ve dünya GSYİH’sına oran olarak paralel bir seyir izlediği görülmektedir. DYY’lerde 2009 yılındaki düşüşün bir kısmı 2010 yılında massedilmiş olsa da rakamlar kriz öncesi seviyesine ulaşamamıştır⁶²⁷.

⁶²⁵ Luis Miotti and Frederique Sachwald, “The Old Economy in the New Globalization Phase”, Institut Français des Relations Internationales, IFRİ Reports, France, 2006, p. 6-7.

⁶²⁶ United Nations, “World Investment Prospect Survey 2009-2011” United Nations Conference on Trade and Development, United Nations, 2009, http://www.unctad.org/en/docs/diaeia20098_en.pdf, (14 Şubat 2011), p. 1.

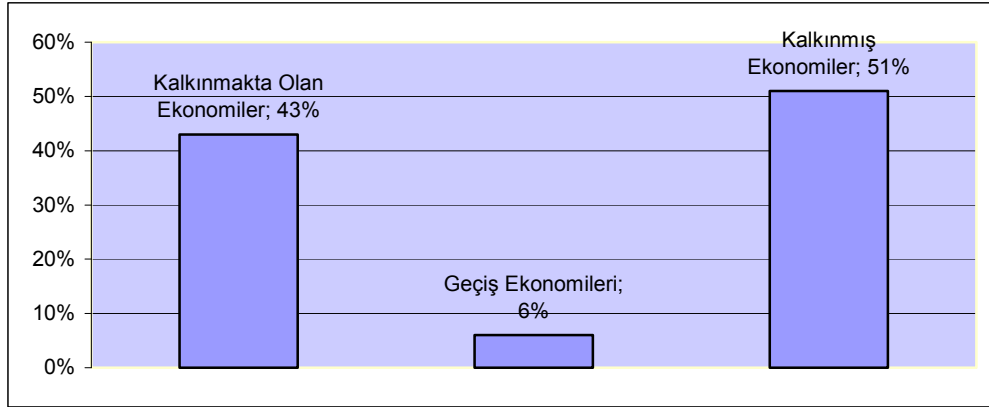
⁶²⁷ 2010 yılının ilk yarısında DYY rakamlarında bir toparlanma yaşanmıştır ancak yılın bütününün verileri henüz tam olarak istatistiklere yansımamıştır. James Zhan, “World Investment Report 2010: Investing in a Low-Carbon Economy” UNCTAD, Division on Investment and Enterprise, Geneva, 22 July 2010, p. 4.

3.1.2. Doğrudan Yabancı Yatırım Akımlarının Ülke Grupları İtibariyle Gelişimi

DYY'leri etkileyen pek çok faktörle birlikte pazar büyüklüğü, iç talep, teknoloji düzeyi vs. gibi değişkenler açısından ülkelerin milli gelir düzeyleri de belirleyici rol oynayabilmektedir. Bu doğrultuda DYY girişlerinin ülke grupları itibariyle dağılımı önem arz etmektedir. Bu doğrultuda DYY girişlerinin ülke grupları itibariyle dağılımı önem arz etmektedir.

Grafik 9

2009 Yılında Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerinin Dağılımı(Ülke Grupları)

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

Grafik 9'a göre, DYY girişleri ülke grupları açısından, 2009 yılı itibariyle incelendiğinde dikkat çekici sonuçlar ortaya çıkmaktadır. 2009 verileri dikkate alındığında toplam DYY girişlerinin % 51'nin kalkınmış ekonomilerde gerçekleştiği görülmektedir. Kalkınmakta olan ekonomilere DYY girişleri ise % 43 olarak gerçekleşmiştir. Geçiş ekonomilerinde meydana gelen DYY girişi ise toplam DYY girişlerinin % 6'sı olarak oluşturmaktadır. Bu tablo kalkınmış ülkelerin bir yandan DYY ihraç ederken diğer yandan DYY ithal eder konumunda olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 19
Doğrudan Yabancı Yatırımların Girişlerinin Dağılımı
(Ülke Grupları: 1980-2009 / Milyon \$)

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2009
Dünya Ölçeği	54076,4	55831,9	207697,2	342544	1401466	985796	1114189
Kalkınmakta Ol. Ek.	7477,01	14153,7	35095,65	115943	256465	330130	478349
Geçiş Ekonomileri	23,6	15	75,2	4112,57	7024,93	31100,6	69948,3
Kalkınmış Ekon.	46575,8	41663,2	172526,3	222488	1137976	624565	565892

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

Tablo 19, DYY girişlerini miktar olarak ortaya koymaktadır. Buna göre, her üç ülke grubu için de DYY girişlerinin istisnai yıllar dışında sürekli bir artış gösterdiği görülmektedir. Kalkınmış ekonomilerde DYY girişleri 2000 yılı itibariyle 1,1 trilyon dolar seviyesine ulaşarak zirve yapmaktadır. Bu yıl aynı zamanda bir önceki başlık altında ele alındığı üzere dünya genelinde DYY girişlerinin zirve yaptığı yıl olarak dikkat çekmektedir(GSYİH'nın % 4,4'ü) . kalkınmakta olan ekonomilerde ise DYY girişleri kesintisiz olarak sürekli artmaktadır. Kalkınmakta olan ekonomiler için 1980 yılı itibariyle 7 milyar dolar olan rakam 2009 yılında 478 milyar dolar seviyesine ulaşmaktadır. Geçiş ekonomileri için de benzer şekilde DYY girişleri açısından sürekli pozitif bir seyir gözlenmektedir. Söz konusu ülkelerde 1980 yılında 23 milyon dolar seviyesinde olan rakam, 2009 yılında 69 milyar seviyesine yükselerek en dikkat çekici artışı sergilemektedir. Ancak söz konusu ülke grubu için 2009 seviyesinin yüksek olmasından ziyade 1980 yılı düzeyinin düşük olduğunu ileri sürmek daha doğru bir yaklaşım olabilmektedir⁶²⁸. Ülke grupları açısından hacim değerlendirmelerinin yanı sıra dünya genelinde DYY girişleri içindeki oranlar açısından yapılacak değerlendirmeler gelişmişlik düzeyine göre yapılacak analizde daha sağlıklı sonuçlar ortaya koyabilecektir.

⁶²⁸ Geçiş ekonomileri için 1990 öncesi dönemin DYY verileri, diğer ekonomik verilerde olduğu gibi uygulanan iktisadi sisteme bağlı olarak diğer ülkelere göre önemli ölçüde farklılaşmaktadır.

Tablo 20
Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi
(1980-2009; DYY Girişleri, Toplam DYY'nin %'si)

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Dünya	100	100	100	100	100	100	100	100
Kalkınmakta Olan Ek.	18,2	15,9	18,5	15,6	16,9	25,8	32,0	34,4
Geçiş Ek.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	1,0	1,4
Kalkınmış Ekon.	81,8	84,1	81,5	84,4	83,1	74,0	67,0	64,2
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Dünya	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kalkınmakta Olan Ek.	40,4	33,8	37,8	39,2	27,0	21,0	18,3	26,0
Geçiş Ek.	0,8	1,2	1,5	2,1	1,1	0,8	0,5	1,2
Kalkınmış Ekon.	58,8	65,0	60,7	58,7	71,9	78,2	81,2	72,8
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Dünya	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kalkınmakta Olan Ek.	28,0	32,5	39,9	33,5	29,8	26,9	35,6	42,9
Geçiş Ek.	1,8	3,5	4,2	3,2	3,7	4,3	6,9	6,3
Kalkınmış Ekon.	70,2	64,0	56,0	63,4	66,5	68,8	57,5	50,8

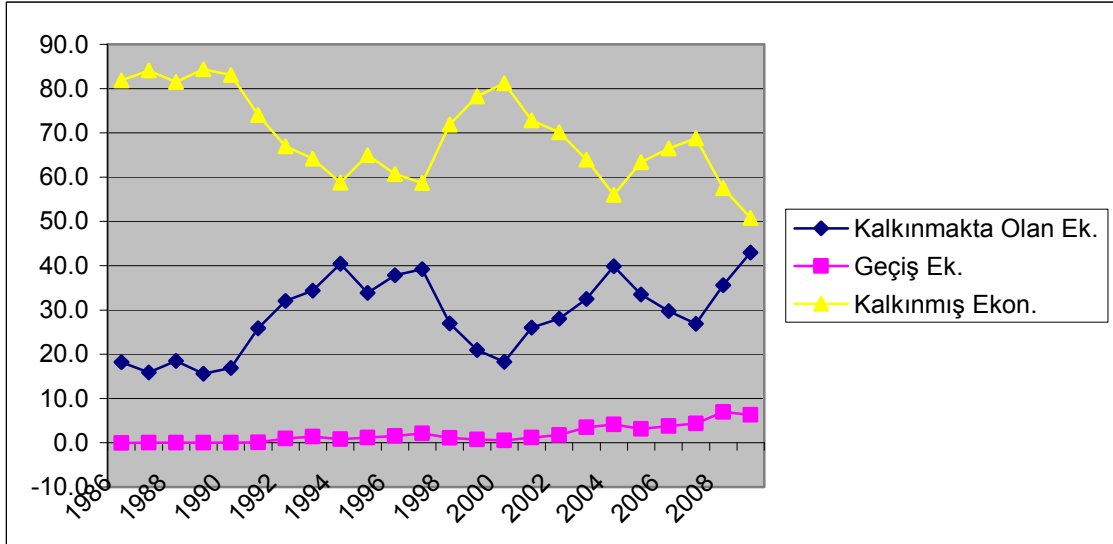
Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

Tablo 20, üç ülke grubu itibariyle 1986-2009 döneminde DYY girişlerinin, toplam DYY girişleri içindeki payını göstermektedir. Geçiş ekonomileri için 1990 öncesi veriler elde edilememekte ancak takip eden süreçteki rakamlar söz konusu ülkeler için DYY girişlerinde dikkate değer artışları kanıtlamaktadır. Geçiş ekonomileri için DYY girişlerinin payı 1991 yılında % 0,1 iken, takip eden yirmi yıllık süreçte büyük bir artış göstererek 2009 yılında % 6,3'e ulaşmıştır. Bu veriler geçiş ekonomilerinin, küreselleşme sürecine entegrasyonu açısından önem arz etmektedir. Veriler açısından daha çarpıcı olan durum ise kalkınmakta olan ülkeleri ile kalkınmış ülkeler arasında meydana gelen ödünleşimdir. Kalkınmakta olan ekonomilerde 1986 yılında dünya ölçeğindeki toplam DYY girişleri içindeki payı e % 18,2 olan DYY girişleri, 2009 yılı itibariyle % 42,9'a yükselmiştir⁶²⁹. Söz konusu yıl aynı zamanda

⁶²⁹ Kalkınmakta olan ekonomilerde gerek finansal liberalizasyon gerekse de maliyet avantajları ve uygulanan teşvik edici politikalar, DYY'ın artışlarında önemli rol oynamıştır. Sandy Kyaw, Foreign Direct Investment to Developing Countries in the Globalised World", Paper presented at the DSA Conference 2003, University of Strathclyde, Glasgow, 10-12 September 2003, p. 2.

kalkınmakta olan ekonomiler için zirve oranı ifade etmektedir. Kalkınmış ülkeler için ise bu oran 1986'da % 81,8 iken 2009 yılında % 50,8'e düşmüştür. Kalkınmış ekonomiler için zirve yılı ise % 84,4'lük oran ile 1989 olmaktadır. Kalkınmış olan ekonomilerde söz konusu dönemde DYY girişlerinin toplam içindeki payı yaklaşık % 30 azalırken, kalkınmakta olan ekonomiler için bu pay 24 puan artış sergilemiştir. Bu veriler DYY girişlerinin, kalkınmış ekonomilerden kalkınmakta olan ekonomilere doğru bir sapma gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 10
Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi
(1980-2009; DYY Girişleri, Toplam DYY'nin %'si)

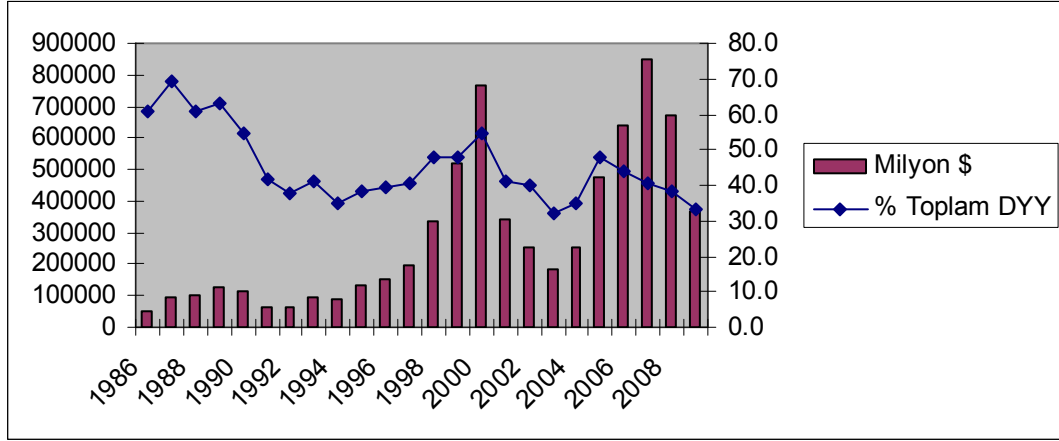
Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

Ülke grupları itibariyle değerlendirilen veriler grafik diagrama aktarıldığında sürecin seyri daha net anlaşılmaktadır. Grafik 10'a göre, geçiş ekonomileri için düzenli, istikrarlı ve sınırlı bir artış seyri bütün döneme yayılmış durumdadır. Kalkınmış ve kalkınmakta olan ekonomiler için ise kısmi olarak dalgalı seyirler görülebilmektedir. İki ülke grubu için trend zıt yönde işlemekte, bir gruptaki artış diğer ülke açısından kayıpla sonuçlanmaktadır. Kalkınmakta olan ekonomiler için 1998 ve 2002 arasındaki dört yıllık aşağı yönlü trendin 2005 sonrası yukarı yönlü bir harekete yerini bıraktığı görülmektedir.

3.1.3. G8 Ekonomilerinde Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi

G8 ülkeleri DYY açısından en güçlü ülke grubu olarak ön plana çıkmaktadır. 2009 yılı itibariyle dünya ölçeğinde gerçekleşen toplam DYY girişlerinin % 33'ü G8 ülkelere yönelmektedir. Toplam DYY yatırımlarının 1/3'ünü çeken G8 ülkelerinin zaman sürecindeki analizi ise farklı bulguları ortaya koyabilmektedir. Grafik 11, DYY verilerini, G8 ülkelerinin bütünü için ortaya koymaktadır.

Grafik 11
G8 Ülkelerinde Toplam DYY Girişleri 1986-2009
(milyon \$ ve toplam DYY'nin %'si)

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

G8 ülkeleri DYY girişleri milyon dolar olarak 1980'li yıllarda düşük seyretse de toplam DYY girişlerinin yaklaşık % 70'i söz konusu ülkelere gerçekleştirilmiştir. Takip eden yıllarda DYY girişleri milyon dolar olarak artış göstermiş olsa da toplam DYY girişlerindeki %'sel pay olarak 1990'ların ikinci yarısı ve 2000'lerin ilk yarısı dışında sürekli bir azalış seyri göstermektedir. DYY girişleri hacim olarak 2001 ve 2007 yıllarında zirve yaptığı görülmektedir. 2007 yılında DYY girişleri, 851 milyar doları aşmış ve toplam pay olarak ise % 40,5 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 21
G8 Ekonomilerinde Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerinin
(milyon \$; 1981-2009)

	1981	1985	1990	1995	2000	2001	2002
Kanada	661,4341	1372,411	7582,276	9254,772	66795,05	27663,42	22155,46
Fransa	2426,068	2207,831	15629,2	23673,16	43252,26	50476,82	49034,97
Almanya			2962,419	12024,74	198276,5	26414,07	53522,96
İtalya	1127,03	1071,7	6344,876	4816,515	13374,79	14870,56	14545,2
Japonya	189	608,7132	1806,039	41,46307	8322,739	6242,954	9240,119
Rusya Fed.				2065,723	2714,23	2748,286	3461,132
Birleşik Krall.	5879,38	5668,3	30461,12	19969,45	118764,3	52623,24	24029,45
ABD	25195	20490	48422	58772	313997,2	159477,6	74500,56
G8	35806,678	32294,414	113207,9	130617,8	765497,1	340517	250489,8
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kanada	7482,245	-445,035	25691,56	59761,45	108414,5	55269,72	18657,16
Fransa	42498,37	32560,39	84948,76	71848,02	96221,38	62256,56	59628,28
Almanya	32367,8	-10188,8	47438,91	55626,11	76543,19	24434,63	35606,4
İtalya	16414,72	16814,74	19974,63	39238,98	40201,85	17031,26	30538,21
Japonya	6324,343	7815,663	2775,409	-6506,5	22549,55	24425,55	11938,64
Rusya Fed.	7958,12	15444,37	12885,81	29701,43	55073,2	75461,41	38722,43
Birleşik Kral.	16777,91	55963,24	176006,1	156185,9	186381	91487,34	45675,54
ABD	53140,5	135849,8	104809,3	237136	265957	324560	129883
G8	182964	253814,4	474530,5	642991,4	851341,6	674926,5	370649,7

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

Tablo 21’den hareketle G8 ülkeleri, ayrı ayrı incelendiğinde ise ABD, Birleşik Krallık ve Fransa’nın en çok yabancı sermaye yatırımı çeken ülkeler olduğu görülmektedir. Her üç ülke söz konusu yirmi beş yıllık süreçte bu istikrarlarını korumuşlardır. ABD için DYY girişleri, 2000 yılında 300 milyar doların üzerine çıkarak zirve yapmıştır. Fransa için zirve yılı 84 milyar dolar ile 2005, Birleşik Krallık içinse 176 milyar dolar ile 2005 yılı olmuştur. Rusya ise her ne kadar toplam içindeki payı az olsa da hızlı bir DYY ithal eden ülke haline gelmiştir. 1995 yılında sadece 2 milyar dolar DYY çeken Rusya’da, 2009’da 38 milyar dolarlık DYY yatırımı gerçekleştirilmiştir. Bu rakamlar yaklaşık 19 kat artışa tekabül etmekte ve Rusya’yı diğer ülkeler karşısında ön plana çıkarmaktadır. Almanya’da ise 2000 yılı itibariyle oldukça dikkat çekici bir DYY girişi söz konusu olduğu görülmektedir. Diğer ülkeler için ise girişlerin görece istikrarlı bir seyir izlediği söylenebilmektedir. Söz konusu

bölge için rakamsal analizlerin toplam DYY girişleri içindeki payları açısından değerlendirilmesi süreci daha sağlıklı ortaya koymaktadır. 1981-2009 dönemi G8 için DYY girişlerinin miktar olarak arttığı ancak yüzdesel olarak azaldığı bir dönem olmuştur.

Tablo 22

**G8 Ekonomilerinde Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerinin
Toplam DYY İçindeki Paylarının Gelişimi (%; 1981-2009)**

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Kanada	3,31	5,94	3,74	3,05	3,65	1,87	2,85	2,12
Fransa	3,19	3,39	4,39	6,62	7,52	9,86	10,79	7,36
Almanya	—	—	—	—	1,43	3,07	-1,26	0,16
İtalya	-0,2	3,06	4,15	1,28	3,05	1,61	1,93	1,68
Japonya	0,28	0,86	-0,3	-0,54	0,87	0,83	1,66	0,09
Rusya Fed.	—	—	—	—	—	—	0,7	0,54
Birleşik Kr.	9,59	10,75	12,55	14,43	14,67	9,64	9,32	6,63
ABD	41,88	43,62	35,73	34,97	23,31	14,8	11,58	22,67
G8	60,7	69,2	61	63,3	54,5	41,7	37,6	41,3
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Kanada	3,2	2,7	2,48	2,37	3,22	2,28	4,77	3,35
Fransa	6,08	6,91	5,65	4,76	4,38	4,28	3,09	6,12
Almanya	2,79	3,51	1,69	2,52	3,48	5,16	14,15	3,2
İtalya	0,87	1,41	0,91	1,02	0,61	0,64	0,95	1,8
Japonya	0,35	0,01	0,06	0,66	0,45	1,17	0,59	0,76
Rusya Fed.	0,27	0,6	0,66	1	0,39	0,3	0,19	0,33
Birleşik Kr.	3,61	5,83	6,28	6,83	10,51	8,09	8,47	6,38
ABD	17,61	17,16	21,71	21,26	24,67	26,09	22,4	19,32
G8	34,8	38,1	39,4	40,4	47,7	48	54,6	41,3
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kanada	3,53	1,32	-0,06	2,61	4,1	5,16	3,12	1,67
Fransa	7,81	7,51	4,45	8,62	4,92	4,58	3,52	5,35
Almanya	8,52	5,72	-1,39	4,81	3,81	3,64	1,38	3,2
İtalya	2,32	2,9	2,3	2,03	2,69	1,91	0,96	2,74
Japonya	1,47	1,12	1,07	0,28	-0,45	1,07	1,38	1,07
Rusya Fed.	0,55	1,41	2,11	1,31	2,04	2,62	4,26	3,48
Birleşik Kr.	3,83	2,97	7,64	17,85	10,7	8,88	5,17	4,1
ABD	11,86	9,39	18,55	10,63	16,25	12,66	18,33	11,66
G8	39,9	32,3	34,7	48,1	44,1	40,5	38,1	33,3

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

Tablo 22, G8 ülkeleri için DYY girişlerini, toplam içindeki pay olarak ortaya koymaktadır. ABD, dünya ölçeğinde en çok yabancı sermaye çeken ülke konumunda bulunmaktadır. ABD için 1986 yılında % 41 olarak gerçekleşen oran 2001 yılında % 20'nin altına düşmüş ve 2000'li yıllar boyunca sürekli % 20'nin altında seyrederek 2009 yılı itibariyle % 11 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu düşüş trendinin Fransa, İtalya ve Rusya dışındaki ülkelerde de daha sınırlı olmakla birlikte geçerli olduğu görülmektedir. Özellikle Rusya'nın performansı oldukça başarılı olmuş 1992'de toplam DYY'ların % 0,7 sini çeken ülke, 2009 itibariyle toplam DYY'ların % 3,4'üne ev sahipliği yapmıştır. İtalya'da işse daha sınırlı yaklaşık % 2 düzeyinde bir artış meydana gelmiştir. Almanya açısından ise oldukça istikrarsız bir seyir görülmektedir. 1990'ların sonu ve 2000'lerin başında başarılı bir performans sergileyen Almanya'da takip eden süreçte DYY girişlerinin toplam içindeki payı azalmış, 2009 itibariyle % 3,2 olarak gerçekleşmiştir. Japonya ise DYY girişleri açısından G8 ülkeleri içinde bütün dönem boyunca en sınırlı seyreden ülke konumunda olmuştur. Japonya'nın DYY girişleri dönem boyunca % 2 seviyesini aşamamıştır. G8 ülkeleri için ortaya konulabilecek sonuç, hacim bazında artan DYY'ların, toplam DYY girişlerindeki % pay olarak bir azalış seyri içinde olduğudur.

3.2. Avrupa Birliği ve OECD Özelinde Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi

DYY ile ilgili değerlendirmeler, bu kısım altında AB bölgesi için genişletilerek analizin kapsamı genişletilecektir.

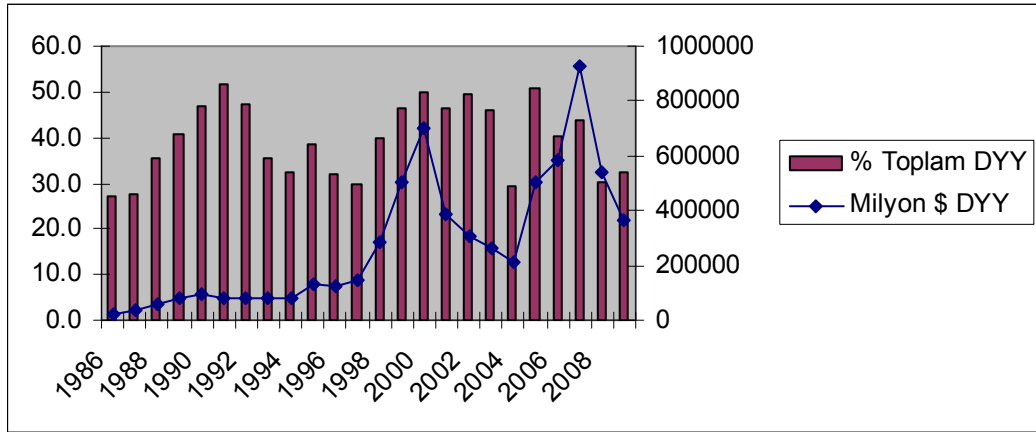
3.2.1. Avrupa Birliği'nde Doğrudan Yabancı Yatırımlar

AB Bölgesi'nde, 1986 yılından bu yana DYY'ların gelişimi, vergi oranlarının düşüş seyri içinde olduğu bu dönemde, uluslararası sermayenin, bu gelişmeye verdiği tepkiyi koyması açısından önem arz etmektedir. Grafik 12'den hareketle söz konusu dönemde, 1990'lı yılların başı, 2000'li yılların başı ve 2005 yılının DYY girişlerinde, dünya DYY girişleri içindeki pay olarak, zirve noktaların yakalandığı yıllar olduğu görülmektedir. 1990'ların başında DYY girişlerinin, toplam içindeki payı % 45'in üzerinde gerçekleşmiş, 1991 yılı itibariyle % 51 ile zirve noktasına ulaşmıştır.. DYY

girişleri için ikinci zirve yılı ise % 50,9 ile 2005 yılında gerçekleşmiştir. Dönemin sonlarına doğru, 2008 ve 2009'da DYY girişlerinin azaldığı ve toplam içindeki payının % 30'lar seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir.

Grafik 12

AB'de DYY'ların Gelişimi (Toplam DYY'ların % si ve Milyon \$ olarak)

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

DYY girişlerine miktar olarak bakılacak olursa, 2000 yılının birinci zirve ve takip eden süreçte 2005, 2006, 2007 yıllarının ise diğer zirveler olduğu görülmektedir. DYY girişleri, 2000 yılında 698 milyar dolara ulaşmış ve takip eden 4 yıl sürekli bir düşüş seyri içinde olmuştur. AB için 2005 yılında ise bu rakam, 500 milyar doların üzerinde çıkmış ve takip eden iki yılda da bu artış devam etmiştir. 2007 yılında DYY girişleri 923 milyar dolara ulaşarak, dönemin en yüksek hacmine ulaşmıştır. Takip eden yıllarda dünya genelinde yaşanan kriz rakamlara yansımış, 2009 yılında DYY girişleri 361 milyar dolara kadar gerilemiştir.

AB genelinde DYY girişlerinin, yıllar itibariyle istikrarlı bir seyir izlememekle birlikte genel olarak artış içinde olduğu ve gerek 1990'lı yılların başında gerekse de 2000'li yılların başında önemli artışlar yaşandığı ortaya konmuştur. 2000'li yılların sonunda da benzer süreç devam etmiş, DYY girişleri 1 trilyon dolar sınırına yaklaşmıştır.

Ülkeler itibariyle DYY girişlerinin ele alınması, Birlik bünyesindeki farklılaşmanın var olup olmadığını tespit etmek açısından önem arz etmektedir. Tablo 23, AB bünyesinde ülkeler itibariyle DYY girişlerini, toplam içindeki pay olarak, 2000 sonrası dönem itibariyle ortaya koymaktadır. Dönem itibariyle, 27 AB ülkesinin sadece 3'ünde DYY girişleri azalırken, diğer 24 AB ülkesinde DYY girişlerinde artış yaşandığı görülmektedir.

Tablo 23**AB’de Ülkeler İtibariyle DYY’ların Gelişimi (Toplam DYY’ların % si)**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009/2000
Avusturya	0.63	0.72	0.06	1.26	0.53	1.09	0.54	1.48	0.64	0.63	1
Belçika	..	..	2.59	5.92	5.95	3.49	4.04	5.64	6.21	3.03	0,44
Bulgistan	0.07	0.1	0.15	0.37	0.46	0.4	0.53	0.59	0.55	0.4	5.53
Kıbrıs	0.06	0.11	0.17	0.16	0.15	0.12	0.13	0.11	0.23	0.52	8.71
Çek Cumh.	0.36	0.68	1.35	0.37	0.68	1.18	0.37	0.5	0.36	0.24	0.69
Danimarka	2.41	1.4	1.06	0.48	-1.4	1.31	0.18	0.56	0.15	0.7	0.29
Estonya	0.03	0.07	0.05	0.16	0.13	0.29	0.12	0.13	0.1	0.15	5.4
Finlandiya	0.63	0.45	1.28	0.59	0.39	0.48	0.52	0.59	-0.11	0.23	0.36
Fransa	3.09	6.12	7.81	7.51	4.45	8.62	4.92	4.58	3.52	5.35	1.73
Almanya	14.15	3.2	8.52	5.72	-1.3	4.81	3.81	3.64	1.38	3.2	0.23
Yunanistan	0.08	0.19	0.01	0.23	0.29	0.06	0.37	0.1	0.25	0.3	3.81
Macaristan	0.2	0.48	0.48	0.38	0.62	0.78	1.36	3.4	3.5	-0.5	-2.54
İrlanda	1.84	1.17	4.67	4.03	-1.4	-3.21	-0.38	1.18	-1.1	2.24	1.22
İtalya	0.95	1.8	2.32	2.9	2.3	2.03	2.69	1.91	0.96	2.74	2.87
Letonya	0.03	0.02	0.04	0.05	0.09	0.07	0.11	0.11	0.07	0.01	0.22
Litvanya	0.03	0.05	0.12	0.03	0.11	0.1	0.12	0.1	0.1	0.03	1.16
Lüksemburg	6.33	10.69	0.65	0.51	0.71	0.61	2.18	-1.3	0.52	2.45	0.39
Malta	0.04	0.03	-0.07	0.17	0.05	0.07	0.13	0.05	0.05	0.08	1.94
Hollanda	4.56	6.29	3.99	3.72	0.63	4.85	0.54	5.49	-0.4	2.42	0.53
Polonya	0.67	0.69	0.66	0.81	1.76	1.04	1.34	1.12	0.83	1.02	1.52
Porterkez	0.47	0.75	0.29	1.26	0.26	0.4	0.75	0.15	0.26	0.26	0.54
Romanya	0.08	0.14	0.18	0.39	0.88	0.66	0.78	0.47	0.79	0.57	7.53
Slovakya	0.14	0.19	0.66	0.38	0.41	0.25	0.32	0.17	0.19	0	-0.03
Slovenya	0.01	0.04	0.26	0.05	0.11	0.06	0.04	0.07	0.11	-0.01	-0.62
İspanya	2.82	3.44	6.24	4.56	3.38	2.54	2.11	3.06	4.14	1.35	0.48
İsveç	1.67	1.32	1.95	0.88	1.5	1.01	1.87	1.29	1.9	0.97	0.58
Birleşik Krl.	8.47	6.38	3.83	2.97	7.64	17.85	10.7	8.88	5.17	4.1	0.48

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

Macaristan, Slovakya ve Slovenya, DYY girişlerinin azaldığı ülkeler olmuşlardır. Bulgaristan, Kıbrıs, Estonya, Yunanistan, Romanya ve İtalya, DYY’lerin % 2’nin üzerinde arttığı ülkeler olmuşlardır. DYY girişlerinin en çok arttığı ülke, % 8,71 ile Kıbrıs olurken bu ülkeyi sırasıyla; % 7,53 ile Romanya, % 5,53 ile Bulgaristan, % 5,40 ile Estonya, % 3,81 ile Yunanistan ve % 2,87 ile İtalya olmuşlardır. Bu ülkelere Yunanistan ve İtalya dışındaki ülkeleri AB’ye geç katılan ülkeler olarak dikkat çekmekte ve gerek bu ülkelerdeki gelişme potansiyeli, gerekse de DYY

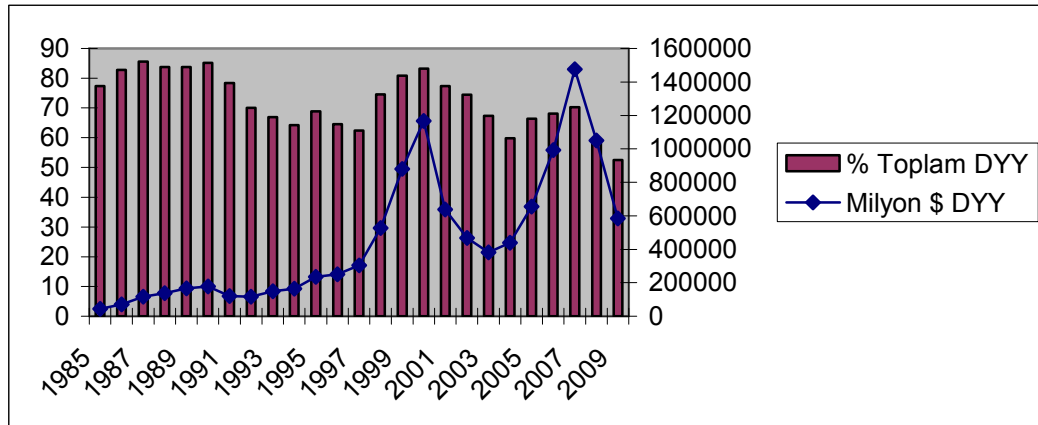
açısından daha agresif politikalar izlemelerinin, bu girişlerde rol oynadığı düşünülmektedir.

3.2.2. OECD Bölgesinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar

OECD açısından DYY girişleri incelendiğinde, dalgalı seyrin ortaya çıktığı görülmekte ancak söz konusu istikrarsızlığın, AB’de olduğu kadar geniş bir aralıkta gerçekleşmediği görülmektedir. Grafik 13 incelendiğinde, DYY girişlerinin, 1985-1990 arasından toplam içindeki pay olarak sürekli % 70’in üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. 1990’lı yıllar, oransal olarak daha düşük seviyede gerçekleşmiş ve genel olarak % 60-65 aralığında dalgalı bir seyir izlemiştir. 2000’li yıllarla birlikte yeniden artışa geçen DYY girişleri % 70 seviyesinin üzerinde çıkmış ve 2000 yılında % 83 ile zirve noktasına ulaşmıştır.

Grafik 13

OECD’de DYY’ların Gelişimi (Toplam DYY’ların % si ve Milyon \$ olarak)

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

Miktar olarak incelendiğinde ise yine AB’ye benzer şekilde, dünyadaki DYY hareketlerindeki artışlar OECD Bölgesi’ne de yansımış ve 2000’li yıllardan sonra zirve noktalarına ulaşmıştır. 1999 yılında 879 milyar dolara ulaşan DYY girişleri birinci zirvesini yakalamış ve daha sonra 2005 yılında kadar sürekli düşüş trendi içinde olmuştur. Söz konusu yıldan sonra ortaya çıkan artış trendi 2007 yılında 1,4 trilyon dolar ile bütün dönemin zirve noktasını yakalamıştır. 2008 ve 2009 yıllarında ise krizin

etkisiyle dünya genelinde yaşanan resesyon süreci, DYY girişleri açısından OECD'ye de yansımış ve DYY girişleri 2009 yılında 584 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 24'den hareketle, ülkeler açısından inceleme yapıldığında, 2009-1985 dönemi için; 33 OECD ülkesinin, 4'ünde yabancı yatırım girişlerinin toplam içindeki payının düştüğü, diğer 29 ülkede ise oransal olarak artış yaşandığı görülmektedir. Macaristan, Norveç, Slovakya ve Slovenya, OECD bünyesinde DYY girişlerinin, toplam içindeki pay olarak azaldığı 4 ülke olarak dikkat çekmektedir. 29 ülkede ise DYY girişlerinin artması, OECD'nin DYY'ler için cazip bir alan olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 24
OECD Ülkelerinde DYY'ların Gelişimi (Toplam DYY'ların % si)

	1985	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2009/1985	2009/2000
Avustralya	3.76	4.08	3.9	1.11	-2.46	2.13	2.17	2.64	2.03	0.54	0.91
Avusturya	0.3	0.31	0.56	0.63	1.09	0.54	1.48	0.64	0.63	2.09	0
Belçika	..	..	..	..	3.49	4.04	5.64	6.21	3.03	1.17	-0.46
Kanada	2.46	3.65	2.7	4.77	2.61	4.1	5.16	3.12	1.67	0.68	-3.09
Şili	0.26	0.32	0.86	0.35	0.71	0.5	0.6	0.86	1.14	4.41	0.79
Çek Cumh.			0.75	0.36	1.18	0.37	0.5	0.36	0.24	0.84	-0.11
Danimarka	0.22	0.55	1.26	2.41	1.31	0.18	0.56	0.15	0.7	3.15	-1.71
Finlandiya	0.2	0.38	0.31	0.63	0.48	0.52	0.59	-0.11	0.23	1.17	-0.4
Fransa	3.95	7.52	6.91	3.09	8.62	4.92	4.58	3.52	5.35	1.35	2.27
Almanya		1.43	3.51	14.15	4.81	3.81	3.64	1.38	3.2	2.24	-10.95
Yunanistan	0.8	0.48	0.31	0.08	0.06	0.37	0.1	0.25	0.3	0.38	0.22
Macaristan	..	0.27	1.49	0.2	0.78	1.36	3.4	3.5	-0.5	-1.88	-0.7
İzlanda	0.04	0.01	0	0.01	0.24	0.26	0.32	0.05	-0.01	-0.18	-0.02
İrlanda	0.29	0.3	0.42	1.84	-3.21	-0.38	1.18	-1.13	2.24	7.65	0.4
İsrail	0.2	0.07	0.46	0.5	0.49	1.05	0.42	0.61	0.35	1.74	-0.15
İtalya	1.92	3.05	1.41	0.95	2.03	2.69	1.91	0.96	2.74	1.43	1.79
Japonya	1.09	0.87	0.01	0.59	0.28	-0.45	1.07	1.38	1.07	0.98	0.48
Kore	0.39	0.37	0.37	0.64	0.72	0.33	0.13	0.47	0.52	1.34	-0.12
Lüksemburg	1.88	3.87	3.12	6.33	0.61	2.18	-1.39	0.52	2.45	1.3	-3.88
Meksika	3.55	1.27	2.78	1.29	2.27	1.37	1.31	1.34	1.12	0.32	-0.17
Hollanda	2.52	5.06	3.59	4.56	4.85	0.54	5.49	-0.43	2.42	0.96	-2.14
Yeni Zelanda	0.4	0.81	0.83	0.1	0.15	0.32	0.16	0.28	0.03	0.08	-0.06
Norveç	-0.71	0.75	0.7	0.51	0.55	0.44	0.28	0.45	0.6	-0.85	0.09
Polonya	0.03	0.04	1.07	0.67	1.04	1.34	1.12	0.83	1.02	38.07	0.35
Portekiz	0.53	1.4	0.2	0.47	0.4	0.75	0.15	0.26	0.26	0.49	-0.22
Slovakya			0.76	0.14	0.25	0.32	0.17	0.19	0	-0.06	-0.14
Slovenya			0.04	0.01	0.06	0.04	0.07	0.11	-0.01	-0.09	-0.02
İspanya	3.52	6.4	2.36	2.82	2.54	2.11	3.06	4.14	1.35	0.38	-1.47
İsveç	0.77	0.95	4.22	1.67	1.01	1.87	1.29	1.9	0.97	1.27	-0.7
İsviçre	1.88	2.64	0.65	1.37	-0.1	2.14	2.46	0.29	0.87	0.46	-0.5
Türkiye	0.18	0.33	0.26	0.07	1.02	1.39	1.05	1.02	0.68	3.85	0.61
Birleşik Kr	10.15	14.67	5.83	8.47	17.85	10.7	8.88	5.17	4.1	0.4	-4.37
ABD	36.7	23.31	17.16	22.4	10.63	16.25	12.66	18.33	11.66	0.32	-10.75
OECD Topl.	77.3	85.17	68.79	83.2	66.34	68.12	70.23	59.28	52.47	-24.83	-30.73

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. kullanılarak hazırlanmıştır

1985-2009 döneminde Almanya, Türkiye, Şili, İrlanda, Danimarka, Avusturya DYY girişlerinin % 2'nin üzerinde arttığı ülkeler olmuşlardır. İrlanda, % 7,65 artış ile DYY girişlerinin en çok arttığı ülke olmuştur. 2000-2009 döneminde ise 33 ülkenin 11'inde DYY girişleri artarken, 22 ülkede gerileme yaşanmıştır. Bu dönemde, ABD ve Almanya'da % 10'un üzerinde düşüş gözlenmiştir. DYY girişlerinin, toplam pay içindeki pay olarak % 1'in üzerinde arttığı ülkeler ise Fransa, İtalya olmuştur. Türkiye'de ise gerek 1985-2009, gerekse de 2000-2009 dönemi için DYY girişlerinde oransal olarak artışlar yaşandığı gözlenmektedir.

3.3. En Çok DYY Çeken On Ülke İçin DYY ve KV Verilerinin Gelişimi

Ülkelerin doğrudan yabancı yatırım performansları ile uyguladıkları vergi politikalarının ilişkisinin incelenmesi seçilecek vergi politikaları anlamında önem arz etmektedir. Bu doğrultuda DYY performansı en yüksek on ülke için KV oranları kullanılarak iki değişken arasında bir trendin söz konusu olup olmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır. DYY verilerinin hacim olarak değil, toplam DYY girişleri içindeki pay şeklinde ifade edilmesinin daha sağlıklı sonuçlar verebileceği düşünülmektedir. Seçilen on ülkeye DYY performansı dikkat çekici olan Lüksemburg'da dahil edilerek söz konusu ülke için de iki değişken arasında ilişki incelenecektir.

Tablo 25
En Çok DYY Çeken On Ülke İçin DYY ve KV Verileri (2000-2009 : %)

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Belçika	DYY/Toplam DYY	..	..	2,6	5,9	5,9	3,5	4,0	5,6	6,2	3,0
	KV Oran	40,2	40,2	40,2	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0
Çin	DYY/Toplam DYY	2,9	5,7	8,4	9,5	8,3	7,3	5,0	4,0	6,1	8,5
	KV Oran	33,0	33,0	33,0	33,0	33,0	33,0	33,0	33,0	25,0	25,0
Fransa	DYY/Toplam DYY	3,1	6,1	7,8	7,5	4,4	8,6	4,9	4,6	3,5	5,4
	KV Oran	33,7	35,3	34,3	34,3	34,3	33,8	33,3	33,3	33,3	33,3
Almanya	DYY/Toplam DYY	14,1	3,2	8,5	5,7	-1,4	4,8	3,8	3,6	1,4	3,2
	KV Oran	51,6	38,4	38,4	39,6	38,3	38,3	38,3	38,4	29,5	29,4
Lüksemburg	DYY/Toplam DYY	6,3	10,7	0,6	0,5	0,7	0,6	2,2	-1,4	0,5	2,4
	KV Oran	37,5	37,5	30,4	28,0	30,4	30,4	29,6	29,6	29,6	28,6
Hindistan	DYY/Toplam DYY	0,3	0,7	0,9	0,8	0,8	0,8	1,4	1,2	2,3	3,1
	KV Oran	38,5	39,6	35,7	36,8	35,9	36,6	33,7	34,0	34,0	34,0
Rusya	DYY/Toplam DYY	0,2	0,3	0,6	1,4	2,1	1,3	2,0	2,6	4,3	3,5
	KV Oran		43,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	20,0
Suudi Arab.	DYY/Toplam DYY	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	1,2	1,2	1,1	2,2	3,2
	KV Oran	45,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	20,0	20,0	20,0	20,0
Birleşik Kr.	DYY/Toplam DYY	8,5	6,4	3,8	3,0	7,6	17,9	10,7	8,9	5,2	4,1
	KV Oran	30,0	30,0	30,0	35,0	30,0	30,0	30,0	30,0	28,0	28,0
ABD	DYY/Toplam DYY	22,4	19,3	11,9	9,4	18,5	10,6	16,3	12,7	18,3	11,7
	KV Oran	40,0	40,0	40,0	34,0	34,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0
Türkiye	DYY/Toplam DYY	0,1	0,4	0,2	0,3	0,4	1,0	1,4	1,0	1,0	0,7
	KV Oran	33,0	33,0	33,0	40,0	33,0	30,0	20,0	20,0	20,0	20,0

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development, UnctadStat. Ve KPMG Corporate and Indirect Tax Survey 2010 kullanılarak hazırlanmıştır

Tablo 25’den hareketle, Belçika için veriler incelendiğinde KV oranının % 40,2’den % 34’e düşürüldüğü 2003 yılında DYY girişlerinde önemli bir sıçrama gerçekleşmiş ve DYY girişlerinin dünya geneli içindeki payı % 2,6’dan % 5,9’a yükselmiştir. Rusya için de benzer bir durum söz konusu olmuş, KV indiriminin gerçekleştiği 2002 yılından başlayarak DYY girişleri sürekli bir artış trendi göstermiştir. Türkiye’de oran değişiminin yapıldığı 2005 yılında DYY girişlerinde artış olmuş ancak bu artış oldukça sınırlı kalmıştır. ABD’de, KV oranının, diğer ülkelere göre yüksek olduğu görülmekte ancak DYY girişleri açısından söz konusu ülke sürekli olarak ilk sırada yer almaktadır. ABD için on yıllık trend iki değişken açısından anlamlı bir görüntü ortaya koymamaktadır. Ancak ABD’nin DYY girişlerinin on yıllık dönemde toplam içindeki oran açısından önemli bir düşüş sergilediği görülmektedir. Almanya’da

2001 yılında KV oranındaki yaklaşık % 10'luk indirim, DYY girişleri açısından dikkate değer sonuçlar ortaya çıkarmamıştır. Bu ülkenin DYY performansının yıllarla birlikte zayıfladığı görülmektedir. Suudi Arabistan 2000 yılında % 45 olan KV oranının bu dönemde kademeli olarak % 20 seviyesine indirmiş ve DYY performansı açısından da istikrarlı bir trend içinde çok önemli başarılar ortaya koymuştur. Suudi Arabistan 2009 yılı itibariyle toplam DYY yatırımların % 3,2'sini kendi bünyesine çekmektedir. Fransa'da bu dönemde gerek KV gerekse de DYY girişleri açısından önemli bir gelişme olmamış ancak ülke DYY performansı açısından oldukça başarılı performansını korumuştur. Hindistan'da ise KV oranı büyük ölçüde sabit kalırken, DYY girişlerinde önemli boyutlarda artış meydana gelmiş; 2000 yılı itibariyle % 0,3 olan oran 2009 yılında % 3,1'e yükselmiştir.

4. VERGİ HASILATLARI ve VERGİ YÜKLERİ AÇISINDAN VERGİ REKABETİ SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

KV çerçevesinde ortaya çıkan vergi rekabetinin, ülkelerde vergi yüklerinde sapmalara neden olduğuna ilişkin görüşler söz konusu olabilmektedir. Özellikle vergi rekabetine muhalif duran görüş, KV oranlarındaki indirimlerin, vergi yükünün emek üzerine kayması ile sonuçlandığının altını çizmekte ve adaletle ilgi sorunlara dikkat çekmektedir. Öte yandan bir diğer görüş ise vergi yükünün, tüketim vergilerine doğru kaydığı şeklinde ifade edilmektedir. Bu kısımda, gelir ve KV gelirlerinin izlediği trend OECD ve Avrupa birliği çerçevesinde ele alınacak ayrıca iktisadi kaynaklar itibariyle vergi yüklerinin gelişimi üzerine değerlendirmelere yer verilecektir.

4.1. Vergi Hasılatları Açısından Rekabetçi Sürecin Analizi

Gelir ve KV, dolaysız vergiler olarak iki temel finansman kaynağını oluşturmaktadır. Her ne kadar KV temel rekabet aracı olsa da gelir vergisi de nitelikli emeğin teşvik edilmesi açısından önemli bir araç olmakta ve ülkelerin oran indirimlerine gittikleri bir vergi olmaktadır. Söz konusu teşvik edici politikaların gelir ve KV gelirlerini ne şekilde etkilediği OECD ve AB çerçevesinde ele alınacaktır.

4.1.1. Gelir Vergisi Hasılatının Gelişimi

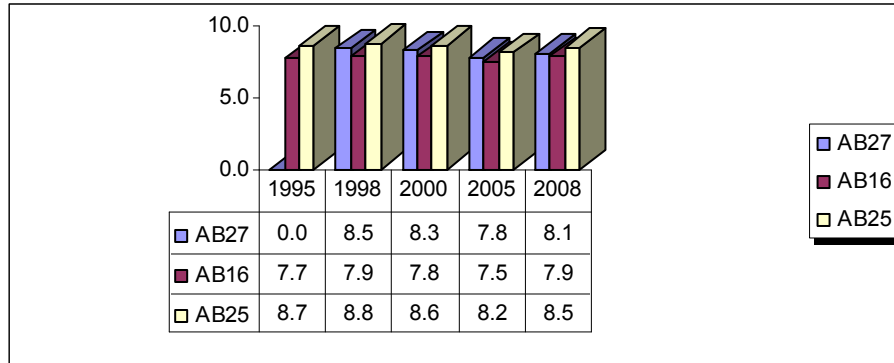
Gelir vergisi, mükellef sayısı ve kapsamı itibariyle ülkelerin temel finansman kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Bu çerçevede gelir vergisi hasılatının gelişimi, kamu finansmanı açısından önem arz etmektedir.

4.1.1.1. AB Bölgesi Gelir Vergisi Hasılatının Gelişimi

1980’le başlayan gelir vergisi reformları sürecinde AB Bölgesi’nde de oranlar açısından aşağı yönde bir seyir yaşanmıştır. Gelir vergisi oranlarındaki düşüşün vergi hasılatı açısından nasıl bir sonuç yarattığı söz konusu indirimlerin etkilerinin ele alınması açısından önem arz etmektedir.

Grafik 14

AB’de Gelir Vergisi Hasılatının GSYİH’ya Oranı

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

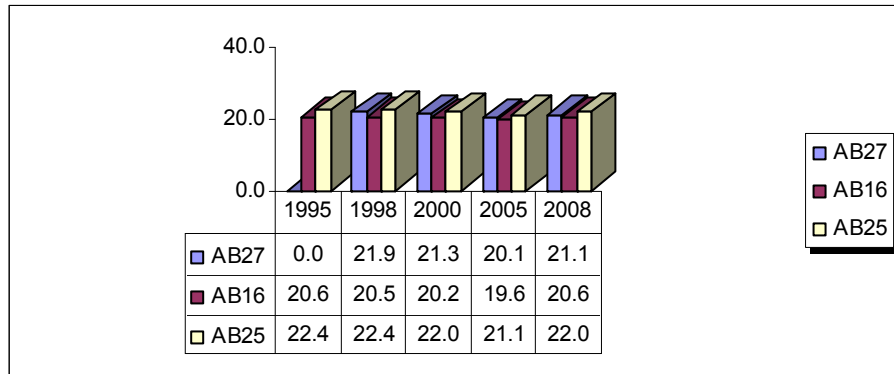
Grafik 14’den hareketle, AB27, AB16 ve AB25 Bölgesi çerçevesinde 1995-2008 arasında gelir vergisi hasılatının milli gelire oranının sınırlı dalgalı ancak genel olarak istikrarlı bir seyir izlediği görülmektedir. AB16’da gelir vergisi hasılatını milli gelire oranı, daha kapsamlı şekilde AB’yi tanımlayan AB25 ve AB27’e göre daha düşük olduğu görülmektedir. Buna karşın yine de AB16’da gelir vergisi hasılatının milli gelire oranı 1995’de %7,7 iken, 2008 itibariyle % 7,9’a yükselmiştir. AB27 ve AB25’de ise bu süreçte gelir vergisinin milli gelire oranının düşüş sergilediği görülmektedir. Her iki bölge içinde 1998 yılı bu oranın zirve yaptığı yıl olmuştur. 2000’li yıllarda ise yine her iki bölgede gelir vergisinin milli gelire oranı düzenli olarak düşüş göstermiştir. 2005 yılı

AB27 açısından oranın dip yaptığı yıl olmuştur. Genel olarak, gelir vergisinin milli gelire oranının düşüş sergilediği gözlenirse de AB bölgesinde oranlarda yaşanan düşüşle kıyaslandığında söz konusu seyrin göz ardı edilebilecek düzeyde olduğu düşünülmektedir.

Gelir vergisinin milli gelir açısından analizinin yanında toplam vergi hasılatı içindeki payının incelenmesinin daha anlamlı sonuçlar doğurabileceği düşünülmektedir. Zira vergi rekabeti sürecinde özellikle dolaysız vergiler açısından yaşanan oran indirimlerinin, toplam vergi hasılatı içindeki paylar açısından nasıl sonuçlar doğurduğu, finansman sapmalarının daha sağlıklı ortaya koyabilecektir.

Grafik 15

AB’de Gelir Vergisi Hasılatının Toplam Vergi Hasılatına Oranı

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 15’e göre, AB bölgesi genelinde gerek AB27 gerek AB16 gerekse de AB25 için gelir vergisi hasılatının, toplam vergi hasılatı içindeki payının yaklaşık %20 düzeylerinde olduğu görülmektedir. AB25 için bu oran, AB16 ve AB27’nin bir miktar üzerinde bulunmaktadır. Bu da AB27’ye dahil olan Bulgaristan ve Romanya’nın, gelir vergisi hasılatı açısından AB ortalamasına katkı yaptıklarını ortaya koymaktadır. AB25’te bu oran 2000’li yıllara kadar %22,4 ile zirve seviyelerini korumaktadır. 2000’li yıllarda ise binde oranlarda göz ardı edilebilecek sınırlı bir düşüş yaşandığı görülmektedir. AB16 için bu oran %20,6-%19,6 arasında seyrederken, AB27 için %21,9 ile %20,1 arasında dalgalanma göstermektedir. Vergi hasılatının trendi açısından

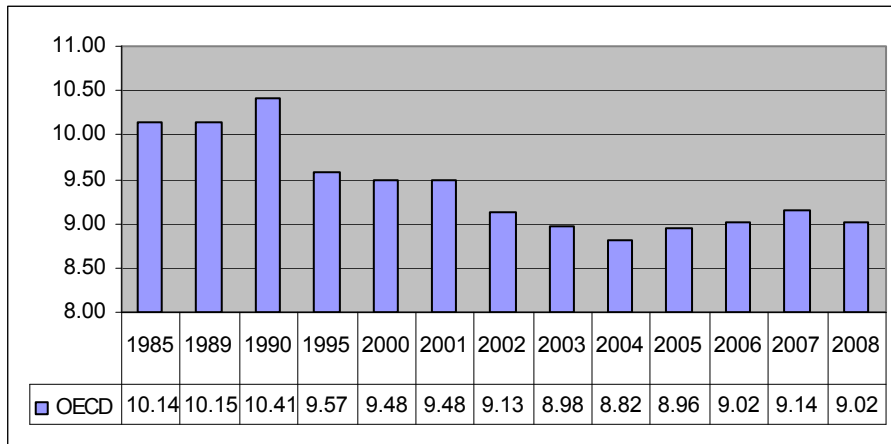
istikrarlı trendin korunması ve halen % 20 gibi önemli bir payı oluşturması rekabetçi sürecin, gelir vergisi hasılatı açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmadığını kanıtlar niteliktedir. Bu açıdan vergi rekabeti çerçevesinde gelir vergisi, oranlardaki düşüşe rağmen halen vergi hasılatı açısından önemini korumaktadır.

4.1.1.2. OECD Bölgesi Gelir Vergisi Hasılatının Gelişimi

OECD bölgesi de, AB’de olduğu gibi gelir vergisi oranlarının 1980 sonrası aşağı yönde eğilimin izlendiği bir organizasyon olmuştur. Gelir vergisi reformları süreci OECD’de de oran indirimleri şeklinde kendini göstermiştir. Grafik 16, OECD itibariyle 1985-2008 döneminde gelir vergisi hasılatının, GSYİH’ya oranını göstermektedir.

Grafik 16

OECD Bölgesi Gelir Vergisi Hasılatının Gelişimi, (% GSYİH)

Kaynak: OECD Revenue Statistics, 2011, <http://stats.oecd.org/Index.aspx>

OECD bölgesinde gelir vergisi oranlarında meydana gelen indirimlerin, gelir vergisi hasılatı açısından olumlu sonuçlar doğurmadığı görülmektedir⁶³⁰. Gelir vergisi hasılatının, 1985’den 2008 yılına gelindiğinde GSYİH’ya oran olarak % 1,12 düştüğü

⁶³⁰ Vergi rekabetinin, gelir vergisi hasılatını olumsuz etkileyebileceği literatürde ortaya konulan bir durum olmaktadır. Kurumlar vergisi oranlarındaki düşüş, dolayısıyla vergi yükünün kurumlaşmış kesim için azalması, bireyleri, kurum çatısı altında örgütlenmeye itmekte bu da gelir vergisi mükellefi sayısını azaltmaktadır. Söz konusu saptırıcı etki, mükellef sayısının ve matrah hacminin azalmasına bağlı olarak gelir vergisi hasılatını azaltabilmektedir. Ruud De Mooij and Gaetan Nicodeme, “How Corporate Tax Competition Reduces Personal Tax Revenue”, Ifo Institute for Economic Research at the University of Munich, Vol. 6, Issue. 1, 2008, p. 27.

görülmektedir. Söz konusu oran, 1990 yılında % 10,41 ile zirve yapmıştır. Esasen 1985-1990 döneminde trendin pozitif yönlü olduğu görülmektedir. Ancak gelir vergisi hasılatı, 1990'daki zirvesinin ardından 2005 yılına kadar genel olarak düşüş eğiliminde olduğu gözlenmiştir, 2005'ten sonra ise kısmi artışlar yaşanmıştır. Gelir vergisi hasılatı, 2004 yılında % 8,82 ile dip seviyesini görmüştür. 2008 yılında ekonomik krizin etkisiyle, genel olarak vergi hasılatında yaşanan düşüşler benzer şekilde OECD'de de gözlenmiştir, 2007'de % 9,14 olan oran, 2008 yılında % 9,02'ye gerilemiştir.

Literatürde, vergi rekabeti sürecinin, vergi yükleri itibariyle emek açısından olumsuz sonuçlar doğurduğunu ve özellikle emeğin vergi yükünün artması ile sonuçlandığını iddia etmektedir⁶³¹. Gerek OECD gerekse de AB bölgesi itibariyle yapılan istatistiki incelemeler, vergi rekabeti sürecinde gelir vergisi açısından yükün arttığına dair her hangi bir bulguyu ortaya koymamaktadır.

4.1.2. Kurumlar Vergisi Hasılatının Gelişimi

KV, vergi rekabetinin en yoğun yaşandığı vergi olarak ön plana çıkmaktadır. Temel hedef değişken olan doğrudan yabancı yatırımlarla ilişki düzeyi en yüksek olan KV'nde oranlar açısından önemli bir rekabet gözlenmektedir. Bu noktada vergi oranlarındaki indirimlerin, KV hasılatını ne yönde etkilediği, vergi rekabetinin olumlu ya da olumsuz sonuçlarına ışık tutacak nitelik taşımaktadır.

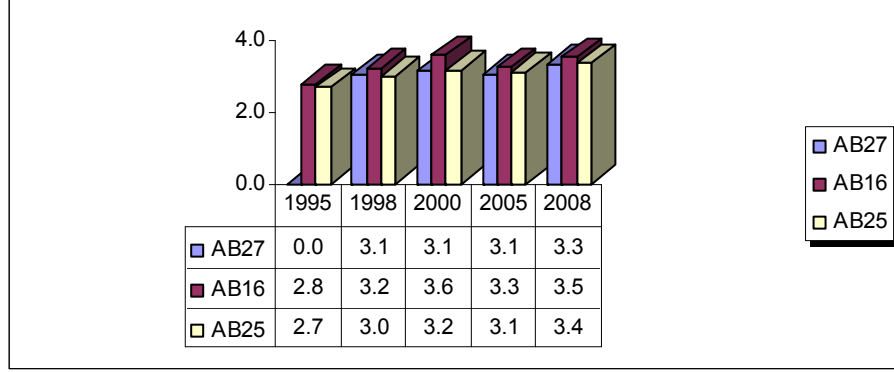
4.1.2.1. AB Bölgesi Kurumlar Vergisi Hasılatının Gelişimi

AB bölgesi, KV rekabetinin farklı düzeylerde yaşandığı bir organizasyon olarak dikkat çekmektedir. AB bünyesinde gelişmiş ekonomilerde vergi rekabeti daha sınırlı düzeyde cereyan ederken, entegrasyon AB27 çerçevesinde ele alındığında yeni katılan ülkeler açısından rekabetin daha şiddetli yaşandığı görülmektedir.

⁶³¹ Mauro Ghinamo, Paolo M. Panteghini and Federico Revelli, "FDI Determination and Corporate Tax Competition in a Volatile World", CESifo Working Paper, No. 1965, April 2007, p. 2.

Grafik 17

AB’de Kurumlar Vergisi Hasılatının GSYİH’ya Oranı

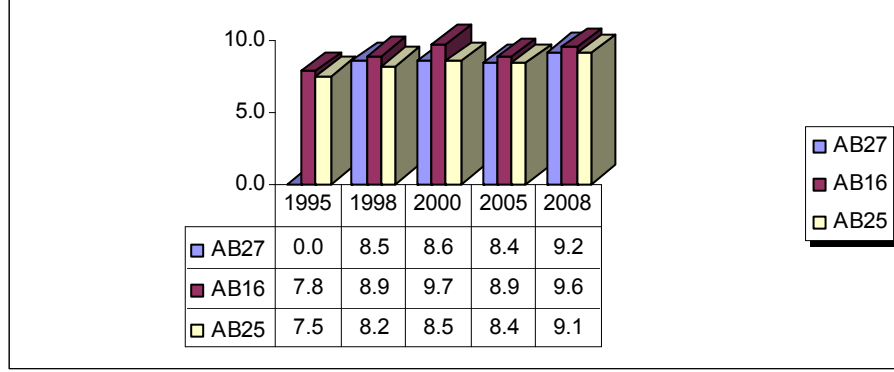

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 17’ye göre, AB27’de KV hasılatının, GSYİH’ya oranı 1998’den 2008’e %0,2’lik bir artış göstermiştir. Bu artış AB16 için daha dikkat çekici görülmektedir. AB16’da 1995’de KV gelirlerinin GSYİH’ya oranı %2,8 iken, 2008’de % 3,5’a yükselmiştir. AB16 için artış %0,7 olmuş ve AB27’deki artışın üzerinde gerçekleşmiştir. AB25 için de benzer durum gözlenmekte, KV hasılatının GSYİH’ya oranı 1998’de % 2,7 iken, 2008 yılı itibariyle % 3,4’e yükselmiştir. % 0,7 lik pozitif fark AB16’da olduğu gibi oldukça önemli bir gelir artışını ortaya koymaktadır. Bir bütün halinde ele alınırsa her üç ülke grubu itibariyle de KV gelirlerindeki artış net bir biçimde görülmekte bu da KV oranlarındaki düşüşün gelirler açısından negatif sonuçlar doğurmadığı sonucunu kanıtlar nitelik taşımaktadır.

Grafik 18

AB’de Kurumlar Vergisi Hasılatının Toplam Vergi Hasılatına Oranı

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

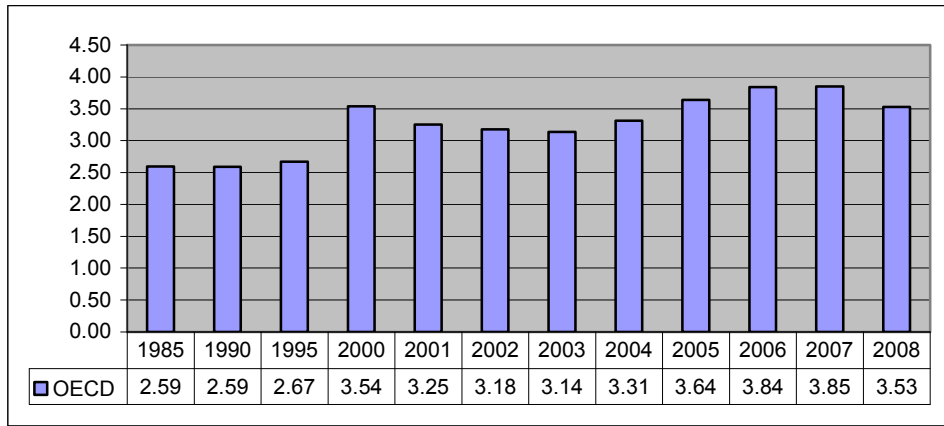
Grafik 18’den hareketle, AB bölgesi açısından KV hasılatının, toplam vergi hasılatı içindeki payı incelendiğinde, KV hasılatı açısından benzer şekilde pozitif önlü trend gözlenebilmektedir. Her üç ülke grubu için de KV’nin toplam vergi hasılatı açısından öneminin arttığı görülmektedir. AB16’da KV hasılatını toplam vergi hasılatı içindeki payı 1995’de %7,8 iken bu oran 2008 itibariyle % 9,6’ya yükselmiştir. AB16 için % 1,8’lik oldukça güçlü bir artış gerçekleşmiştir. Söz konusu artış AB27 ve AB25 açısından da doğrulanmaktadır. AB27’de 1998 için %8,5 olan oran 2008 yılı itibariyle %9,2’ye, AB25 için de 1995 itibariyle % 7,5 olan oran, 2008 yılında % 9,1’e yükselmiştir. KV’nde ortaya çıkan rekabetçi sürecin KV gelirlerini azaltacağı ve kamu finansman sorunlarını ortaya çıkaracağı iddiası bu veriler çerçevesinde geçerliliğini istatistiki olarak yitirmiş görülmektedir.

4.1.2.2. OECD Bölgesi Kurumlar Vergisi Hasılatının Gelişimi

Vergi rekabeti çerçevesinde temel gösterge KV olmakta ve dolayısıyla KV hasılatının gelişimi, gelir vergisine oranla daha fazla önem arz etmektedir. OECD, vergi rekabetiyle mücadelenin en kapsamlı yürütüldüğü organizasyon olması, söz konusu organizasyonun verilerini daha da anlamlı kılmaktadır. Vergi rekabetinin olumlu yönlerine vurgu yapan görüş, rekabetçi sürecin vergi hasılatını azaltmayacağını aksine ortaya çıkaracağı gelir etkisi ile, vergi hasılatına olumlu etki yapacağını öne sürmektedir. Vergi rekabetine muhalif görüş ise, oranlardaki düşüşün, sıfıra doğru yarışı

hızlandıracağı ve kamu finansmanı sorunlarını beraberinde getireceği üzerinde durmaktadır. Grafik 19 , OECD’de, 1985-2008 döneminde KV hasılatının, GSYİH’ya oranını göstermektedir.

Grafik 19
OECD Kurumlar Vergisi Hasılatının Trendi

Kaynak: OECD Revenue Statistics, 2011, <http://stats.oecd.org/Index.aspx>

Grafik 19, KV hasılatı açısından oldukça dikkat çekici bir nitelik arz etmektedir. OECD ortalaması olarak KV hasılatı 1985-2008 döneminde, istisnai yıllar dışında genel olarak artış trendi izlemektedir. 1985 yılı itibariyle GSYİH’nın % 2,59’u olan oran, 2000 yılında % 3,54 ile ilk zirvesini yapmış, 2005’de % 3,64, 2006’da % 3,84 ve 2007’de % 3,85 olmuştur. 2007 yılı aynı zamanda KV hasılatının zirve yaptığı yıl olarak dikkat çekmektedir. 2008 yılında ise oldukça sınırlı bir düşüş yaşanmış, oran % 3,53 olmuştur. 2000-2003 yılları arasındaki 3 yıllık dönemde ise sınırlı düşüşler gözlenmiştir.

Literatürde vergi rekabetini destekleyen görüşün vergi gelirlerine ilişkin yaklaşımı, KV oran indirimlerinin, KV hasılatını arttığı yönündedir. 19 endüstrileşmiş ülkeyi kapsayan çalışma, KV oran indirimlerini takiben, söz konusu vergi hasılatında önemli artışlar meydana geldiği ortaya konmaktadır⁶³². Yukarıda OECD ve AB bölgesi

⁶³² Chris Edwards, “Corporate Tax Laffer Curve”, 2007, p. 1.

itibariyle de yapılan istatistiki incelemeler vergi rekabeti sürecinde, her iki bölge için de, KV hasılatının arttığını net bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu bulgular, vergi rekabetinin, hasılat açısından yaratacağı olumlu etkileri destekler bir nitelik taşımaktadır.

4.2. İktisadi Kaynaklar Açısından Rekabetçi Sürecin Analizi

Vergi rekabeti sürecinin karşısında duran görüşlerin altını çizdiği noktalardan birisini hareketli faktörler üzerindeki vergi yükünün azaltılmasının, vergi sistemlerinin yapısını değiştireceği ve kamu finansmanının büyük ölçüde hareketli olmayan faktörler üzerine kaydıracağı yönündedir. Buna ek olarak vergilemenin dolaysız vergilerden, dolaylı vergiler ve özellikle de tüketim vergilemesine doğru kaymasının yaratacağı adaletsiz sonuçlara ilişkin kaygılar ortaya konmaktadır. Bu noktada iktisadi kaynaklar açısından vergi yüklerinin ne ölçüde bir gelişimi izlediğinin incelenmesi bu iddiaların geçerliliğinin test edilmesi açısından önem arz etmektedir.

4.2.1. AB Bölgesi Açısından Vergi Yüklerinin Gelişimi

Vergi rekabeti sürecinde, AB bölgesi açısından vergi yüklerinin ne şekilde etkilendiği, vergi sisteminin adaleti ve faktörlerin yükleri açısından önem arz etmektedir.

4.2.1.1. Emek, Sermaye ve Tüketim Üzerindeki Vergi Yükleri

Tablo 26, AB bölgesin açısından farklı ülke grupları itibariyle emek, sermaye ve tüketim açısından vergi yüklerinin seyrini GSYİH'ya oran olarak ortaya koymaktadır. AB16, AB25 ve AB27 açısından emek, sermaye ve tüketim üzerinden elde edilen vergi hasılatının GSYİH'ya oranı birbirine oldukça yakın seyretmektedir. Tüketim açısından yaklaşık % 12'ler, emek için yaklaşık %17-18'ler, sermaye için ise yaklaşık % 7-8 düzeylerinde bir oranın AB bünyesinde ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo 26
Verginin Kaynakları Açısından Vergi Yükleri (% / GSYİH)

Tüketim														
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
AB27	:	:	:	12,1	12,2	12,1	11,8	11,9	12,1	12,2	12,5	12,4	12,4	12,0
AB16	11,7	11,7	11,7	11,7	11,8	11,8	11,6	11,7	11,7	11,9	12,0	11,9	11,8	11,6
AB25	12,2	12,1	12,1	12,1	12,2	12,0	11,8	11,9	12,0	12,1	12,3	12,2	12,1	11,8
Emek														
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
AB27	:	:	:	18,0	18,0	17,9	17,8	17,6	17,5	17,3	17,2	17,1	17,2	17,5
AB16	17,9	18,0	18,0	17,8	17,8	17,7	17,8	17,7	17,7	17,5	17,5	17,3	17,2	17,6
AB25	18,5	18,5	18,5	18,5	18,4	18,2	18,2	18,0	18,0	17,7	17,7	17,6	17,6	18,0
Sermaye														
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
AB27	:	:	:	7,1	7,2	7,3	7,1	6,9	6,8	6,9	7,2	7,6	8,0	7,5
AB16	7,3	7,6	7,8	8,1	8,3	8,5	8,2	8,1	7,9	7,9	8,2	8,5	9,1	8,5
AB25	6,6	6,8	7,0	7,2	7,4	7,5	7,2	7,1	7,0	7,1	7,5	7,8	8,2	7,7

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

Farklı kaynaklardan elde edilen vergi hasılatının GSYİH'ya payları incelendiğinde sermaye üzerinden alınan vergilerin emek ve tüketime göre nisbi olarak daha düşük olduğu görülmektedir. En yüksek vergi yükü emek üzerine yoğunlaşmakta ve her üç grup içinde bu oran % 17'nin üzerinde gerçekleşmektedir. 1995-2008 trendi incelendiğinde ise her üç kaynak için de dikkate değer bir yukarı ya da aşağı yönlü bir seyir söz konusu olmamaktadır. Sermaye üzerindeki vergi oranlarının azaltılmasının sermaye üzerinden elde edilen vergi hasılatını aşındırmadığı görülmekte, her üç grup için de sermaye üzerinden elde edilen vergi hasılatının GSYİH içindeki payının arttığı dikkat çekmektedir. Emek üzerinden elde edilen vergi hasılatı ise her ne kadar diğer kaynakların üzerinde olsa da 10 yıllık süreçte emek üzerindeki vergi yükünün kısmi olarak düştüğü görülmektedir. Ancak bu düşüş her üç ülke grubu için de % 1'in altında kalmaktadır. Bu yönüyle emek faktörü halen kamu finansmanı için güçlü bir kaynak olma özelliğini korumaktadır. Vergi rekabetinin beraberinde getirdiği koşulların vergilemeyi büyük ölçüde tüketim üzerine kaydırıldığı iddiası da bir diğer önemli noktayı

oluşturmaktadır. 1990’lardan günümüze bir genel tüketim vergisi niteliği taşıyan KDV oranlarında bir artış seyri olduğu bir gerçektir. Ancak tüketim vergilemesinde oranlarda yaşanan artışların vergi hasılatına yansımadağı görülmektedir. AB bünyesinde her üç ülke grubu için de tüketim üzerinden elde edilen vergi hasılatının GSYİH’ya oranı her ne kadar sınırlı düzeyde kalsa da düşüş yönünde bir seyir izlediğı görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde her iç kaynak için de vergileme trendleri farklı seyrete de bu kaynaklardan elde edilen vergi hasılatının, sermaye dışında istikrarlı bir trend izlediğı iddia edilebilmektedir.

Tablo 27

Verginin Kaynakları Açısından Vergi Hasılatları (% / Toplam Vergi Hasılatı)

Tüketim														
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
AB27	:	:	:	33,3	33,3	33,3	33,1	33,6	33,9	34,3	34,6	34,2	33,6	33,1
AB16	32,5	32,2	31,9	31,8	32,0	31,7	31,5	31,8	32,0	32,5	32,5	32,0	31,4	31,1
AB25	33,3	33,2	32,9	32,7	32,8	32,6	32,5	32,8	33,1	33,3	33,5	33,0	32,5	32,0
Emek														
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
AB27	:	:	:	47,6	47,4	47,3	47,8	47,5	47,4	46,8	46,0	45,6	45,2	46,7
AB16	47,5	47,2	47,1	46,5	46,0	45,8	46,5	46,4	46,6	46,2	45,7	45,2	44,7	46,3
AB25	48,6	48,5	48,3	48,0	47,7	47,6	48,2	48,0	48,0	47,4	46,7	46,3	46,0	47,5
Sermaye														
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
AB27	:	:	:	19,3	19,6	19,6	19,4	19,2	19,0	19,2	19,6	20,4	21,3	20,4
AB16	20,1	20,7	21,2	21,8	22,3	22,7	22,2	21,9	21,5	21,4	22,0	22,9	24,1	22,7
AB25	18,1	18,4	18,9	19,4	19,7	19,9	19,5	19,3	19,1	19,4	20,0	20,8	21,6	20,6

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 27, iktisadi kaynaklar üzerinden elde edilen gelirlerin toplam vergi hasılatı içindeki payını göstermektedir. Tablo 27 incelendiğinde, tüketim üzerinden elde edilen vergi hasılatının, toplam vergi hasılatı içindeki payının her üç grup için de düşüş sergilediğı görülmektedir. AB16 ve AB25 için bu düşüş daha sert gerçekleşmekte, AB27 için ise düşüşün daha sınırlı gerçekleştiğı görülmektedir. Bu da Bulgaristan ve Romanya açısından tüketimin, toplam vergi hasılatına, diğer üye ülkelere göre daha

önemli katkı yaptığını düşündürmektedir. Tüketime benzer şekilde emek üzerinden elde edilen vergi hasılatının payının da yaklaşık % 1-1,5 dolaylarında azaldığı ortaya çıkmaktadır. Emek açısından AB16'da % 1,2, AB27'de % 0,9, AB25 içinse % 1,1 bir azalma gerçekleşmektedir. Sermaye açısından için ise durum diğer kaynaklara göre farklılık arz etmektedir. Toplam vergi hasılatı içinde sermaye üzerinden alınan vergilerin payı her üç ülke grubu için de artış sergilemektedir. Bu artış % 1'in üzerinde gerçekleşmiş, AB25 için ise artış % 2,5 olarak oldukça güçlü bir yükselişi temsil etmektedir. Sermaye üzerinden elde edilen vergi hasılatındaki artışın, sermaye üzerindeki vergi oranlarının azaltılması ile ters yönlü bir ilişkiyi ortaya koyduğu bu veriler ışığında ortaya çıkmaktadır. Burada sermaye üzerinden alınan vergilerdeki artış söz konusu kaynağın üzerindeki vergi yükünün arttığını düşündürüyor olsa da söz konusu hasılat artışının, vergi oranlarındaki indirimin, matrah genişletici etkisinden kaynaklandığı düşünülmektedir⁶³³.

4.2.1.2. Dolaylı ve Dolaysız Vergiler Açısından Vergi Sisteminin Yapısı

Vergi rekabeti çerçevesinde AB bölgesinde vergi sisteminin dolaylı-dolaysız vergiler açısından ortaya çıkan trend vergilemede etkinlik ve adalet açısından önem arz etmektedir. Öte yandan son yirmi yıllık süreçte vergilemede dolaylı vergilemeye yönelik bir eğilimin ortaya çıktığı belirtilmekte ve dünya genelinde dolaylı vergilerin payı artmaktadır⁶³⁴. Bu noktada AB'de vergi yapılarının incelenmesi ile söz konusu entegrasyon için bu şekilde bir eğilimin var olup olmadığı ortaya konabilecektir.

⁶³³ Vergi oranlarındaki indirimler ile matrahın genişlemesi vasıtasıyla gelir artışı hedefleyen politikaların limitleri olduğu vurgulanmaktadır. Laffer eğrisi göz önüne getirildiğinde, ikame etkisinin olduğu alanda, vergi indirimleri, vergi hasılatını artırabilmektedir. Ancak birinci bölgede, gelir etkisinin baskın olduğu durumda vergi indirimleri, vergi hasılatına olumlu yansımayabilmektedir. Giuseppe Carone, Jan H. Schmidt and Gaeten Nicodeme, "Tax Revenues in the European Union: Recent Trends and Challenges Ahead", Munich Personal Repec Archive, MPRA Paper No. 3996, July 2007, p. 10.

⁶³⁴ KPMG, "KPMG's Corporate and Indirect Tax Survey 2009", 2009, p. 4.

Tablo 28
AB Vergi Sisteminin Yapısı
(Vergi Türleri/Toplam Vergi Hasılatı, %) AB27

		1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dolaylı	A	37,6	37,7	37,4	37,8	38,3	38,8	39,1	39,1	38,4	37,6
Dolaysız	B	32,5	31,9	31,9	31,5	31,1	30,7	30,8	31,3	32,3	32,4
Toplam Vergiler ¹	C=A+B	69,9	69,4	69,0	69,0	69,1	69,3	69,7	70,2	70,5	69,8
Sosyal Güvenlik	D=e+f+g	30,1	30,6	31,0	31,0	30,9	30,7	30,3	29,8	29,5	30,2
İşveren	e	19,3	19,1	19,2	19,1	18,9	18,6	18,4	18,0	17,7	18,3
Çalışan	f	8,4	8,9	9,1	9,2	9,1	9,1	9,0	8,9	8,8	9,1
Self-employed	g	2,4	2,6	2,7	2,8	2,8	3,0	3,0	3,0	2,9	2,9
	A+B+D	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 28, AB27 açısından dolaylı ve dolaysız vergilerin, toplam vergi hasılatı içindeki paylarının dengeli bir seyir izlediğini göstermektedir. Ancak sosyal güvenlik yükümlülüklerinin de dolaysız yükümlülükler içine dahil edildiği durumda, dolaysız yükümlülüklerin payı yaklaşık % 70'lere ulaşmaktadır. AB27'de dolaylı vergilerin payı 1998'de % 37,6 iken 10 yıllık süreçte dar bir bantta dalgalanmalar görülse de 2008 yılı itibariyle yine pay % 37,6 olarak gerçekleşmiştir. Dolaysız vergilerin payı ise 1998'de % 32,5 iken 2008 yılında % 32,4'e düşmüştür. Bu dönemde sadece % 0,1'lik oldukça sınırlı bir daralma yaşanmıştır. Sosyal güvenlik yükümlülükleri ise yine istikrarlı bir seyir izlemiş % 30'lar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 29
AB Vergi Sisteminin Yapısı
(Vergi Türleri/Toplam Vergi Hasılatı, %) AB16

		1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dolaylı	A	36,8	36,9	36,4	36,6	37,1	37,9	37,9	37,8	37,1	36,2
Dolaysız	B	32,0	32,4	32,4	32,0	31,2	30,5	30,9	31,4	32,4	32,3
Toplam Vergiler1	C=A+B	68,6	69,1	68,6	68,4	68,2	68,2	68,7	69,0	69,4	68,3
Sosyal Güvenlik	D=e+f+g	31,4	30,9	31,4	31,6	31,8	31,8	31,3	31,0	30,6	31,7
İşveren	e	17,5	17,0	17,4	17,5	17,5	17,4	17,2	17,0	16,8	17,5
Çalışan	f	10,4	10,5	10,6	10,5	10,6	10,6	10,5	10,3	10,2	10,5
Kendi Namına Çalışan	g	3,5	3,4	3,5	3,6	3,7	3,8	3,7	3,7	3,7	3,7
	A+B+D	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 29'dan hareketle, AB16 incelendiğinde dolaylı ve dolaysız vergiler açısından trend AB27'dekine benzer şekilde istikrarlı bir seyir takip etmektedir. Dolaylı vergiler % 36-38 bandında dalgalanırken, dolaysız vergilerin payı büyük ölçüde % 30-32,5 aralığında bir trend izlemektedir. 2008 itibariyle sosyal güvenlik yükümlülükleri dahil dolaysız vergilerin payı % 64 olarak gerçekleşirken dolaylı vergilerin payı % 36 olmuştur. Sosyal güvenlik yüklerinin işveren-çalışan arasındaki dağılımında ise yükün ağırlıklı olarak işverenler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Nihai olarak bakıldığında, istatistiki trend, 2008 yılı bir kenara bırakıldığında, vergi sistemlerinin yapısı itibariyle, dolaylı vergilerin ağırlık kazandığı yönündeki görüşü, kısmi olarak doğrulamaktadır.

Tablo 30
AB 27 Farklı Vergiler İtibariyle Dolaylı Vergilerin Yapısı

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dolaylı Vergiler/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB27 Ort.	37,6	37,9	37,7	37,4	37,8	38,3	38,8	39,1	39,1	38,4	37,6
KDV/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB27 Ort.	18,6	19,2	20,2	20,3	20,8	20,9	21,2	21,9	22,0	21,7	21,4
Özel Tüketim ve Diğer Tüketim Vergileri/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB27 Ort.	8,8	9,0	8,7	8,9	8,9	9,2	9,4	9,0	8,7	8,5	8,4
Ürünler Üzerindeki Diğer Vergiler(ithalat dahil)/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB27 Ort.	6,3	5,7	5,0	4,5	4,3	4,3	4,4	4,3	4,4	4,3	3,9
Üretim Üzerindeki Diğer Vergiler/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB27 Ort.	3,8	4,0	3,7	3,8	3,8	3,9	3,9	3,8	3,9	3,8	3,9

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 30'dan hareketle, AB27'de dolaylı vergilerin kendi içinde farklı vergiler itibariyle payları incelendiğinde, genel tüketim vergisi niteliği taşıyan KDV'nin diğer vergilere göre ön plana çıktığı görülmektedir. KDV hasılatı toplam vergi hasılatının yaklaşık % 20'sini oluşturmaktadır. 1998 yılı itibariyle KDV gelirlerinin, toplam vergi hasılatı içindeki payı % 18,6 iken bu oran istikrarlı olarak artış izlemiş ve 2008 yılı itibariyle % 21,4'e yükselmiştir. KDV gelirleri 2006 yılı itibariyle % 22 ile zirve yapmış ve takip eden iki yılda oldukça düşük düzeyde kısmi bir düşüş göstermiştir. KDV'nin payındaki artışa karşın on yıllık süreçte üretim üzerindeki vergilerin payının önemli ölçüde azaldığı görülmektedir. Mal ve hizmetler üzerindeki dolaylı vergilerin payı 1998'de % 6,3 iken bu oran 2008 yılında % 3,9'a gerilemiştir. Özel tüketim vergilerinin payının ise daha sınırlı olmakla birlikte yine düşüş trendi içinde olduğu anlaşılmaktadır. Özel tüketim yükümlülüklerinin payı 1998'de % 8,8 olmuş, 2004'de % 9,4 ile zirve yapmış, 2008 yılı itibariyle ise % 8,4'e gerilemiştir.

Tablo 31

AB 27 Farklı Vergiler İtibariyle Dolaysız Vergilerin Yapısı

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dolaysız Vergiler/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB27 Ort.	32,5	32,1	31,9	31,9	31,5	31,1	30,7	30,8	31,3	32,3	32,4
Gelir Vergisi											
AB27 Ort.	21,9	21,4	21,3	21,5	21,0	20,9	20,4	20,1	20,4	20,8	21,1
Kurumlar Vergisi/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB27 Ort.	8,5	8,6	8,6	8,4	8,4	8,0	8,1	8,4	9,0	9,5	9,2
Diğer/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB27 Ort.	2,1	2,1	2,1	2,0	2,1	2,1	2,2	2,2	1,9	1,9	2,1

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 31’den hareketle, AB27’de dolaysız vergiler incelendiğinde ise KV açısından trendin, gelir vergisine göre daha dikkat çekici olduğu görülmektedir. Gelir vergisi hasılatı açısından oldukça dar bir aralıkta istikrarlı bir seyir gözlenirken, KV hasılatının, önemli ölçüde artış kaydettiği anlaşılmaktadır. Gelir vergisi hasılatının, toplam vergi hasılatı içindeki payı 1998 yılında % 21,9, 2008’de ise % 21,1 olarak gerçekleşmiştir. Kısmi bir düşüş ortaya çıksa da genel itibariyle gelir vergisi hasılatının payının sürekli olarak % 20’nin üzerinde seyrettiği bir süreç ortaya çıkmaktadır. KV gelirlerinin, toplam vergi hasılatı içindeki payı 1998’de % 8,5 iken, bu oran 2008’de % 9,2’ye yükselmiştir. 2006’dan sonra KV gelirlerinin payının sürekli olarak % 9’un üzerinde gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 32
AB 16 Farklı Vergiler İtibariyle Dolaylı Vergilerin Yapısı

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dolaylı Vergiler/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB16 ort.	36,8	37,0	36,9	36,4	36,6	37,1	37,9	37,9	37,8	37,1	36,2
KDV/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB16 ort.	16,8	17,8	18,8	19,0	19,4	19,5	20,0	20,3	20,4	20,0	20,1
Özel Tüketim ve Diğer Tüketim Vergileri/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB16 ort.	8,0	8,2	7,9	8,0	8,0	8,3	8,4	8,1	7,7	7,5	7,2
Ürünler Üzerindeki Diğer Vergiler(ithalat dahil)/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB16 ort.	7,7	6,9	6,0	5,4	5,1	5,0	5,2	5,1	5,3	5,2	4,7
Üretim Üzerindeki Diğer Vergiler/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB16 ort.	4,3	4,2	4,1	4,1	4,1	4,3	4,3	4,4	4,4	4,4	4,2

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 32, AB16 bölgesi açısından AB27'ye benzer nitelikte KDV, dolaylı vergiler içindeki ağırlığını koruduğunu ortaya koymaktadır. KDV hasılatının toplam vergi hasılatı içindeki payı 1998'de % 16,8 iken bu oran sürekli artarak 2008 itibariyle % 20,1'e yükselmiştir. Özel tüketim yükümlülükleri noktasında ise AB16'da gelirler açısından düşüş AB27'ye göre daha sınırlı kalmıştır. Mal ve hizmetler üzerindeki diğer vergisel yükümlülüklerdeki düşüş daha sert olmuş bu vergiler açısından oran 1998'de % 7,7 iken 2008'de % 4,7'ye kadar düşmüştür.

Tablo 33
AB 16 Farklı Vergiler İtibariyle Dolaysız Vergilerin Yapısı

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dolaysız Vergiler/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB16 Ort.	32,0	32,2	32,4	32,4	32,0	31,2	30,5	30,9	31,4	32,4	32,3
Gelir Vergisi											
AB16 Ort.	20,5	20,3	20,2	20,5	20,1	20,0	19,5	19,6	19,9	20,2	20,6
Kurumlar Vergisi/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB16 Ort.	8,9	9,3	9,7	9,5	9,4	8,7	8,5	8,9	9,4	10,1	9,6
Diğer/Toplam Vergi Hasılatı %											
AB16 Ort.	2,6	2,5	2,5	2,4	2,5	2,6	2,5	2,5	2,1	2,2	2,2

Kaynak: Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 33'den hareketle, AB16 bölgesi dolaysız vergiler açısından incelendiğinde, gerek gelir vergisi gerekse KV açısından hasılat noktasından daha istikrarlı bir seyir takip etmiştir. KV hasılatının toplam vergi hasılatı içindeki payı 1998'de % 20,5, 2008'de % 20,6 olmuş, gelir vergisinde ise bu oran 1998'de % 32, 2008'de ise % 32,3 olarak gerçekleşmiştir. Her iki vergi de toplam vergi hasılatı içindeki paylarını büyük ölçüde korumaktadırlar.

4.2.2. OECD Bölgesi Açısından Vergi Yüklerinin Gelişimi

Bu başlık altında, OECD bölgesi itibariyle, vergi yükleri açısından yapılan analizler yapılacak, OECD'de vergi yüklerinin gelişimi incelenecek ve vergi sisteminin yapısı incelenecektir.

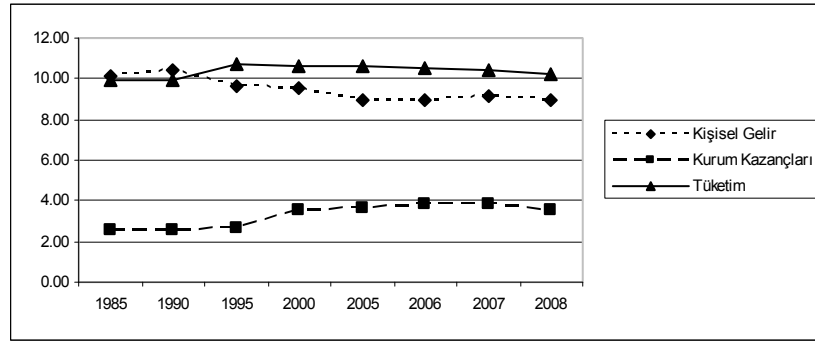
4.2.2.1. İktisadi Kaynaklar Açısından Vergi Yüklerinin Gelişimi

Vergi rekabeti sürecinin özellikle dolaysız vergiler açısından oranları daha düşük seviyelere çektiği bir süreç yaşanmaktadır. Vergi hasılatları noktasında yapılan istatistiki incelemeler KV gelirlerinin arttığını ancak diğer vergiler açısından gelirler

noktasında dikkate değer bir değişim yaratmadığı görülmektedir⁶³⁵. Sadece dolaylı vergilere doğru kısmi bir kayma görülmüş ancak bunun da oldukça sınırlı olduğu gözlenmiştir. OECD bölgesi itibariyle iktisadi kaynaklar üzerindeki vergi yüklerinin seyri, rekabetçi süreçte, gerek vergi oranlarının verdiği tepkileri değerlendirmek gerekse de kaynaklar üzerindeki vergi yüklerindeki sapmaları ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.

Grafik 20

OECD’de Kaynaklar İtibariyle Vergi Hasılatının GSYİH’ya Oranı(%)

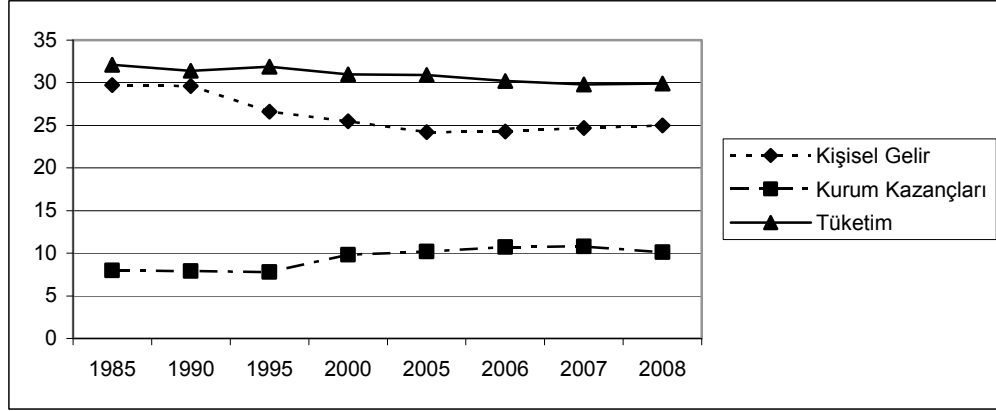

Kaynak: OECD Revenue Statistics, 2010, 2009, 2008, 2007, 2006’den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 20 incelendiğinde, OECD bölgesinde tüketim üzerindeki vergi yükünün 1985-1990 arası istikrarlı bir seyir izlediği ancak 1990’dan 1995’e sürekli arttığı ve takip eden süreçte de istikrarlı bir seyir izlediği görülmektedir. 1990 öncesi dönemde vergi yükü açısından kişisel gelirin ardında yer alan tüketim, bu yıllardan sonra diğer kaynaklara göre daha yüksek bir vergi yükü ile karşı karşıya kalmaktadır. Kişisel gelir üzerindeki vergi yükünün ise 1990-2000 arasında düşüş gösterdiği, 2000 sonrası dönemde ise istikrarlı seyrettiği görülmektedir. Grafikte en dikkat çekici nokta ise kurum kazançları üzerindeki vergi yükünün 1985’e göre günümüzde oldukça artmış olmasıdır.

⁶³⁵ Kurumlar vergisi gelirlerindeki artışa karşın söz konusu etkinin sadece vergi oranlarındaki indirimlerden kaynaklandığını söylemek iddialı bir yaklaşım olacaktır. Vergi oranlarının yanında; amortisman rejimleri, vergi idaresinin etkinliği, işletmelerin finansman tercihleri, borçlanma politikaları gibi pek çok faktör kurumlar vergisi hasılatına etki edebilmektedir. Alan Carter, “Corporate Tax Reform and Investment: Experience in UK&OECD Countries”, 3rd Meeting of Working Group 3 of the MENA-OECD Investment Programme on Tax Policy for Investment, OECD, Cairo, 19-20 June 2007, <http://www.oecd.org/dataoecd/13/41/38880900.pdf>, (12 Haziran 2011), p. 17.

Grafik 21
OECD’de Kaynaklar İtibariyle Vergi Hasılatının Toplam Vergi Hasılatı
İçindeki Payı(%)

Kaynak: OECD Revenue Statistics, 2010, 2009, 2008, 2007, 2006'dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 21 incelendiğinde, kişisel gelir, tüketim ve kurum kazançları üzerinden elde edilen vergi hasılatının toplam vergi hasılatı içindeki paylarına ilişkin değerlendirme 1985-1990 arası dönemde kişisel gelirin, vergi hasılatı içindeki payının diğer kaynaklara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak toplam vergi hasılatı açısından bakıldığında tüketim üzerinden elde edilen vergilerin 1985-2008 döneminde sürekli en yüksek paya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kişisel gelir ile tüketim arasındaki marj 1995'ten sonra artmaya başlamış ve 2000'den itibaren istikrarlı bir şekilde % 5'lik farkı korumaktadır. Kurum kazançları üzerinden alınan vergiler ise 1995-2000'de yaklaşık % 2,5 artış göstermiş ve takip eden süreçte % 10 seviyesinin üzerine çıkmıştır. Bütün dönem ele alındığında kişisel gelir ve tüketimin payının azaldığı, kuruma kazançlarından elde edilen vergi hasılatının ise artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 34
OECD’de Kaynaklar İtibariyle Vergi Hasılatının GSYİH ve Toplam Vergi
Hasılatı İçindeki Payları(%)

% GSYİH	1985	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Kişisel Gelir	10,10	10,40	9,60	9,50	9,00	9,00	9,10	9,00
Kurum Kazançları	2,6	2,6	2,7	3,5	3,6	3,8	3,8	3,5
Tüketim	9,9	9,9	10,7	10,6	10,6	10,5	10,4	10,2
% Top. Vergi Hasılatı	1985	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Kişisel Gelir	29,7	29,6	26,6	25,5	24,2	24,3	24,7	25
Kurum Kazançları	8	7,9	7,8	9,8	10,2	10,7	10,8	10,1
Tüketim	32,1	31,4	31,9	31	30,9	30,2	29,8	29,9

Kaynak: OECD Revenue Statistics, 2010, 2009,2008,2007, 2006’dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 34 ile trend analizi, rakamsal olarak genişletildiğinde kurum kazançlarından elde edilen vergi gelirlerinin 1985 yılında toplam vergi gelirlerinin % 8’ini oluştururken, bu oran 2008’de % 10,1’e yükselmiştir. Kurum kazançlarının vergilemedeki payı GSYİH’ye oran olarak da benzer bir seyir izlemiş, 1985’te % 2,6 olan pay, 2008 yılında % 3,5’e yükselmiştir. Bu veriler OECD bölgesi açısından KV oranlarındaki düşüşün, söz konusu vergi hasılatı açısından pozitif sonuçlar ortaya koyduğunu kanıtlar bir nitelik taşımaktadır. Kişisel gelir üzerinden elde edilen vergi hasılatı ise hem GSYİH’ye oran olarak hem de toplam vergi hasılatı içindeki pay olarak düşüş seyri göstermektedir. Tüketim üzerinden elde edilen vergi hasılatı ise GSYİH’ye oran olarak 1985’te % 9,9 iken 2008’de % 10,2’ye, toplam vergi hasılatı içindeki pay olarak ise 1985’te % 32,1 iken 2008’de % 29,9’a yükselmiştir. Bu veriler ışığında tüketimin en önemli vergi kaynağı olarak dikkat çektiği görülmekte bununla birlikte kurum kazançlarından elde edilen hasılatın ise sürekli arttığı görülmektedir.

4.2.2.2. OECD Bölgesi Vergi Sisteminin Yapısı

Tarihsel süreçte OECD bölgesinde vergi sistemlerinin yapısı gerek vergi rekabetine bağlı nedenler gerekse de diğer faktörlere bağlı olarak bazı değişiklikler göstermiştir. Tablo 16. 1965-2008 döneminde vergi sisteminin yapısını ortaya koymaktadır. Bu dönemde bazı vergilerin, sistem içindeki payında artış meydana gelirken bazı vergilerin ise önemini yitirdiği görülmektedir.

Tablo 35
OECD Bölgesinde Vergi Sisteminin Yapısı

	1965	1975	1985	1995	2000	2008
Kişisel Gelir Vergisi	26,2	29,8	29,7	26,6	25,5	25,0
Kurumlar Vergisi	8,8	7,6	8,0	7,8	9,8	10,1
Sosyal Gv. Yükümlülükleri	17,6	22,0	22,1	24,5	24,4	25,3
<i>(alışan)</i>	5,8	6,9	7,5	8,8	8,9	9,3
<i>(işveren)</i>	9,8	13,8	13,3	13,6	13,8	14,3
Bordro vergileri	1,0	1,3	1,1	0,9	1,0	1,1
Mülk(Property) Vergileri	7,9	6,3	5,3	5,5	5,6	5,4
Genel Tüketim Vergileri	11,9	13,4	15,8	19,1	19,4	19,5
Özel Tüketim Vergileri	24,3	17,7	16,2	12,8	11,5	10,4
Diğer Vergiler	2,3	2,0	1,7	2,7	2,6	3,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: OECD Revenue Statistics, 2010

Tablo 35 incelendiğinde kişisel gelir, kurum kazançları ve tüketim üzerinden alınan vergilerin her dönem itibariyle ağırlıklaırını korudukları görülmektedir. Kişisel gelir vergisinin, vergi sistemi içindeki payı 1975 yılında % 29,8 iken, bu oran 2008 yılı itibariyle % 25'e gerilemiştir. KV açısından ise tersi bir durum söz konusu olmuş, KV'nin payı 1975 yılında % 7,6 iken, 2008'de % 10,1'e yükselmiştir.. Genel tüketim vergilerinde ise oldukça dikkat çekici bir artış yaşanmış, 1975 yılında % 13,4 olan oran, 2008 yılı itibariyle % 19,5'e yükselmiştir.

4.3. Vergi Hasılatı ve Vergi Yüklerine İlişkin Sonuç Değerlendirmeler

AB ve OECD çerçevesinde, vergiler açıdan yapılan analizler genel bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda, dikkat çeken ilk nokta, kurumlar ve gelir vergisi oranlarında hayata geçirilen indirimler olmaktadır. KV açısından uygulanan politikaların, gelir vergisine göre daha agresif olduğu anlaşılmakta, daha büyük vergi indirimlerinin gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum, dolaysız vergilerde oranlar açısından aşağı yönlü trendi ortaya koymaktadır.

Vergi hasılatları itibariyle ise, KV hasılatının çok net bir biçimde arttığı gözlenirken, diğer vergiler açısından bu ölçüde bir artış gözlenmemektedir. Buna karşın yine de dolaylı vergilerde kısmi olarak artış yaşandığı söylenebilmektedir. Burada önemli bir nokta, özellikle KDV hasılatındaki önemli artışlardır. Dolaylı vergiler içinde KDV'deki artış diğer vergilerin üzerinde gerçekleşmiştir. KDV'deki bu gelişme, mal ve hizmetlerden alınan vergilerin arttığını doğrulamaktadır.

Vergi yükleri ile ilgili olarak ise, KV hasılatındaki artışa bağlı, sermaye üzerindeki vergi yükünün artmış olarak algılanabileceği düşünülmektedir. Ancak bunun bir yük artışı şeklinde gerçekleşmekten ziyade, taban artışına bağlı olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir. Emeğin vergi yükünde bir artış gözlenmemekte, tüketim üzerinde ise kısmi bir yük artışı yaşandığı görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ REKABETİ ÇERÇEVESİNDE KURUMLAR VERGİSİ ORANININ BELİRLEYİCİLERİ ve PANEL VERİ ANALİZİ

Çalışmanın dördüncü bölümü, KV oranının belirleyicileri üzerine oluşturulan panel veri analizi modelinden oluşmaktadır. KV'nin belirleyicisi olarak literatürdeki çalışmalarda modellere dahil edilen değişkenler üzerinde yapılan değerlendirmeleri takiben, modelin amacına uygun olarak seçilen 14 değişken ile 14 OECD ülkesinde, 1995-2009 dönemi için, KV'nin belirleyicileri araştırılmaktadır. Söz konusu değişkenler, KV'nin belirleyicisi olarak anlam taşıırken aynı zamanda vergi rekabeti sürecinde, ülkelerin KV üzerindeki politika esnekliklerini belirlemede oynadıkları rol açısından önem arz etmektedirler. Bu çerçevede, KV ile negatif ilişki içinde olan belirleyiciler açısından görece güçlü olan ülkeler, daha rekabetçi vergi politikaları izleyerek daha düşük KV oranını hayata geçirebilmektedirler. Dördüncü bölümün ilk kısmında, KV'nin belirleyicileri değerlendirilecek, ikinci kısımda model uygulamasına yer verilecek, üçüncü kısımda ise model sonuçları çerçevesinde hipotezler üzerine değerlendirmeler ve analizler yapılacaktır.

1. Teorik Olarak Kurumlar Vergisi Oranının Belirleyicileri

KV oranının belirleyicileri ekonomik faktörler, ekonomik ölçeğe ilişkin faktörler, kamu maliyesi ve finansmanına ilişkin faktörler, ekonomik entegrasyon ve küreselleşmeye ilişkin faktörler, konjonktürel dalgalanmalara ilişkin faktörler ve diğer faktörler olmak üzere farklı kategoriler itibarıyla ele alınmaktadır.

1.1. Ekonomik Faktörler

Literatürde ekonomilerin küreselleşmesi ve açıklığın artmasının vergi rekabeti sürecini hızlandırdığı ve KV oranlarında dibe doğru bir hareketi beraberinde getirdiği yönünde bir görüş söz konusu olmaktadır. Bu çerçevede bazı yerel ve küresel faktörler söz konusu rekabetçi sürece etki eden ekonomik faktörler olarak ön plana çıkmaktadır.

Genel olarak KV'nin mali fonksiyonu düşünüldüğünde temel belirleyicinin finansman ihtiyacı olduğu düşünülebilmektedir. Ancak bununla birlikte ülke ölçeğine, küresel sisteme entegrasyona ve kamu maliyesine ilişkin faktörler süreçte belirleyici rol oynayabilmektedir⁶³⁶.

1.1.1. Ekonomik Ölçeğe İlişkin Faktörler

Ülke ölçeğine ilişkin temel belirleyici, milli gelir düzeyi veya kişi başı milli gelir olarak ele alınmaktadır. Vergi rekabetine ilişkin teorik yaklaşım görece büyük ülkelerin daha yüksek vergi oranlarına sahip olduklarını ortaya koymaktadır⁶³⁷. Bu çerçevede gerek ölçeğe ilişkin milli gelirle ilgili değişkenler gerekse de nüfusla ilgili beklentiler, KV oranı ile pozitif yönlü olarak öngörülmektedir⁶³⁸.

1.1.1.1. Milli Gelir Düzeyi/Kişi Başı Gelir

Bir ülkenin milli gelir seviyesi, ülkenin ekonomik performansının en önemli göstergelerinden birini oluşturmaktadır. Bu çerçevede pek çok politika değişkenin de olduğu gibi vergi rekabeti açısından da milli gelir düzeylerindeki farklılıklar, ülkelerin vergi rekabeti açısından esnekliklerinde belirleyici rol oynayabilmektedir. *Wagner* kanunu da referans alınarak belirtilecek olunursa, milli gelir seviyesinin artması, daha büyük bir devlet ve dolayısıyla kamu harcamalarının ve kamu gelirlerinin artması sonucunu doğuracaktır⁶³⁹.

Özellikle üst gelir grubu ülkelerinde kamu harcamalarının düzeyi daha büyük boyutlarda olmakta ve söz konusu ülkeler için bütçe denkliliğine verilen ehemmiyet, kamu maliyesi açısından daha hassas olabilmektedir. Bu da ülkelerin vergi hasılatına karşı daha duyarlı olması sonucunu doğurmaktadır. Vergi rekabeti literatürü açısından ortaya çıkan sonuçlar genel olarak milli gelir seviyesi yüksek olan ülkelerin, rekabetçi sürece daha sınırlı şekilde dahil oldukları ve görece yüksek KV oranlarına sahip oldukları yönündedir. Sonuç olarak büyüme veya milli gelir seviyesi ile sermaye

⁶³⁶ Marcel Gerard and Fernande M. M. Ruiz, "Corporate Taxation and the Impact of Governance, Political and Economic Factors", Belgium, July, 2009, p. 9-11.

⁶³⁷ Sam Bucovetsky, "Asymmetric Tax Competition", Journal of Urban Economics, Vol. 30, No. 2, 1991, p. 168.

⁶³⁸ Gerard and Ruiz, p. 11-13.

⁶³⁹ Signe Krogstrup, "Are Corporate Taxes Racing to the Bottom in the European Union?", 2004, p. 17.

üzerindeki vergi yükü arasında pozitif bir ilişki söz konusu olmaktadır⁶⁴⁰. *Nandra*, AB bölgesi için yaptığı çalışmada AB15’de vergi rekabetinin, AB’ye sonradan dahil olan düşük gelirli ülkelere göre daha sınırlı gerçekleştiğini ortaya koymaktadır⁶⁴¹. AB bünyesinde üst gelir grubu ülkelerdeki yüksek oranlar G8 bünyesindeki ABD, Japonya gibi ülkeler için de doğrulanmakta, bu iki ülke için kurumlar vergi oranlarının diğer ülkelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir⁶⁴².

1.1.1.2. Nüfus

Ölçek açısından önem taşıyan bir diğer değişken olan nüfus ölçütünün de KV oranı ile pozitif ilişki içinde olduğu düşünülmektedir. Nüfus artışı, hükümetler için daha yüksek harcama düzeyini zorunlu kılmakta bu da ihtiyaç duyulan finansman gereksinimini artırmaktadır. Bu noktada vergi tabanının genişletilmesi ya da vergi oranlarının artırılması iki politika alternatifi olmaktadır⁶⁴³. Aynı nüfusa sahip iki vergi otoritesinin rekabetçi vergi politikası izlediği koşullarda bir otoritedeki nüfus artışı söz konusu otoritenin rekabet gücünü zayıflatmaktadır. Küçük vergi otoritesi ise görece daha elastik sermaye arzına bağlı olarak daha düşük vergi oranları uygulama olanağına sahip olabilmektedir⁶⁴⁴.

Nüfus değişkenine ilişkin benzer sonuçlar yerel otoriteler arasındaki rekabetçi vergileme açısından da benzer sonuçlar ortaya çıkarmakta, görece daha düşük nüfus yoğunluğuna sahip ülkeler rakiplerine göre daha düşük vergi oranları uygulayarak vergi tabanını genişletmeye çalışmakta ve rekabetçi güçlerini artırabilmektedirler⁶⁴⁵.

⁶⁴⁰ Signe Krogstrup, “Are Corporate Taxes Racing to the Bottom in the European Union?”, 2004, p. 17.

⁶⁴¹ Nandra Eugenia Ramona, p. 237.

⁶⁴² 2010 yılı itibariyle kurumlar vergisi oranı ABD’de % 40, Japonya’da % 40,69 olarak uygulanmıştır. KPMG, “KPMG Corporate and Indirect Tax Survey 2010”, pp. 69-67.

⁶⁴³ Gabriel Ramon Serna, “State Corporate Tax Policy: Is Tax Competition the Main Determinant?”, Capstone Project, 2008, http://www.martin.uky.edu/Capstones_2008/Serna.pdf, (17 Nisan 2011), p. 19.

⁶⁴⁴ Sam Bucovetsky, “A Concentration Index for Capital Tax Competition”, Toronto, May 2007. This paper is a (substantial) revision of the _rst half of “Tax Bloc Formation among Leviathans”, generalizing the assumption in that earlier paper that policy makers care only about tax revenue. The author thanks seminar participants at the University of Warwick, the University of Illinois, Queen's University, and the CEPII/CERGE workshop on \Tax Harmonization in the EU{25” for their helpful suggestions. p. 1.

⁶⁴⁵ Nestor Gandelman and Ruben Hernandez-Murilla, “Tax Competition and Tax Harmonization with Evasion”, The Federal Reserve Bank of St. Louis”, Workin Paper, No: 2002-015A, 2002, p. 9.

1.1.2. Kamu Maliyesi ve Finansmanına İlişkin Faktörler

Kamu maliyesine ilişkin ele alınan faktörler, vergi rekabeti sürecinde, kamu maliyesi dinamiklerinin, KV oranını ne şekilde etkilediğini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Buna ek olarak farklı vergi türleri itibariyle yüklerin gelişimi, KV oranının, vergi sistemlerinin yapısı itibariyle etkilerini ortaya koyabilmesi açısından sonuçlar ortaya koyabilecektir.

1.1.2.1. Kamu Borç Stoku

Kamu giderlerinin finansmanının temel kaynağı olan vergi gelirlerinin yeterli olmadığı durumda ülkelerin olağanüstü finansman olarak başvurdukları borçlanma, vergi rekabetinin bir diğer belirleyicisi olarak ön plana çıkmaktadır. Borçlanma değişkenine ilişkin vergi rekabeti literatüründe farklı yaklaşımların mevcut olduğu görülebilmektedir. Bir görüş, vergi oranlarındaki düşüş neticesinde kamu gelirlerindeki azalışın ülkeleri kamu finansmanı açısından borçlanma kaynağına daha çok başvurmaya ittiği yönündedir. Vergi rekabetinin olumsuz yönlerine dikkat çeken bu düşünceye göre ülkeler, oran indirimleri neticesinde yeterli matrah artışı sağlayamamakta ve kamu giderlerinin finansmanı için başvurdukları borçlanma ile gerek kamu dengeleri gerekse de adalet açısından olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Vergi rekabetinin, vergi tabanını genişleterek vergi hasılatını artırması durumunda ise borçlanma açısından bu tür olumsuz sonuçların ortaya çıkması söz konusu olmayacaktır.

Yaklaşımlar farklı olsa da kamu borç stoku, ülkelerin vergi rekabeti sürecine dahil olmasına etki eden bir faktör olmaktadır. Kamu giderlerinin iki finansman kaynağı olan borçlanma ile vergi arasında bir *trade-off*'un varlığı ilk bakışta değişkenler arasında negatif bir ilişki beklentisini ortaya çıkarabilmektedir. Kamu borç stokundaki artış kısa vadede vergi oranlarının düşmesi ile aynı anda gerçekleşebilecektir. Ancak vergilerin ertelenmesi niteliği taşıyan borçlanma, uzun vadede vergi oranlarının artması sonucunu beraberinde getirebilecektir⁶⁴⁶. Bu çerçevede kamu borç stokundaki artış, vergi oranlarının artması ile sonuçlanacaktır. Nihai olarak kamu borç stoku artışı,

⁶⁴⁶ Nandra Eugenia Ramona, p. 236.

ülkelerin vergi rekabeti sürecine dahil olma olanağını zayıflatarak görece yüksek vergi oranları uygulamalarını zorunlu kılacaktır⁶⁴⁷.

1.1.2.2. Bütçe Açığı

Bütçe açığı, kamu borç stoku ile birlikte, ülkelerin vergi rekabetine dahil olmalarına etki eden faktörlerin başında gelmektedir. Nihai olarak faktör ithalini ve böylelikle de matrah artışına bağlı olarak kamu geliri artışı hedefleyen ülkeler için bütçe kısıtı, vergi oranlarının rekabetçilik seviyesi açısından belirleyici olmaktadır. Bütçe açıklarının yüksek olması ülkenin vergi oranlarını düşürme açısından rekabetçi gücünü sınırlayan bir değişken olarak ön plana çıkmaktadır. Her ne kadar Laffer eğrisinin negatif eğimli konumu varsayımı altında, uzun vadeli olarak vergi hasılatının artması beklentisi ortaya çıkacak olsa da başlangıç noktası itibariyle yüksek bütçe açığı ortamında vergi oranı indirimleri olumlu karşılanmamaktadır. Bu veriler ışığında bütçe açığı ile vergi oranları arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir. Yani bir ülkede bütçe açığının artması, diğer ülkelerin düşük vergi oranları uyguladığı varsayımı altında daha yüksek vergi oranlarının uygulanması sonucunu doğurmaktadır⁶⁴⁸.

Bütçe açığı söz konusu olmasa dahi kamu harcamalarının olası artışı da bütçe kısıtı ile ilişkili şekilde daha yüksek vergilemeyi dolayısıyla daha yüksek KV oranlarını gerekli kılabilir⁶⁴⁹. Bu noktadan bakıldığında gere kamu harcaması artışı gerekse de bütçe kısıtı, KV oranı üzerinde yukarı yönlü bir baskı oluşturabilmektedir. 1980 sonrası dönemde düşük vergi oranları ile ülkelerin giriştikleri vergi rekabeti, olası kazanımların yanında pek çok ülkede bütçe açıkları sorununu gündeme getirmekle birlikte, mevcut bütçe açıkları ülkelerin vergi rekabeti açısından güçlerini zayıflatan bir değişken olarak ortaya çıkmaktadır⁶⁵⁰. Bu durum değişkenler arasındaki ilişkin esasen kısa ve uzun vadeli olarak farklı olabileceği beklentisini ortaya çıkarmakta, kısa dönemde vergi oranlarındaki düşüşler, bütçe açıklarını doğururken, uzun vadeli olarak bütçe açıkları, kurumlar vergi oranları üzerinde artış yönünde baskıya neden olmaktadır.

⁶⁴⁷ George Halkos and Nickolas Kyriazis, "Is Tax Competition Harmful and is the EU an Optimal Tax Area?", European Journal of Law and Economics, Volume 21, April 2006, p.164.

⁶⁴⁸ Plümper, Troeger and Winner, 2009, "p. 34.

⁶⁴⁹ Serna, p. 20.

⁶⁵⁰ Stewart and Webb, 2003, p. 1.

1.1.2.3. Kamu Harcamaları

Kamu harcamalarının artması, bütçe açıklarına benzer şekilde daha fazla finansman ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Doğal olarak bütçe açıkları; kamu harcamalarının, vergileri aştığı durumda ortaya çıkmakta ve kamu harcama seviyesi arttıkça gerek normal finansman gerekse de olağanüstü finansman ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Literatürde, kamu harcamaları ile vergi yükü arasında pozitif bir ilişki olduğu kabul edilmektedir⁶⁵¹. Bu doğrultuda bir ülkede kamu harcamalarındaki artışın, KV oranının da artması zorunluluğunu ortaya çıkaracağı savunulmaktadır. Öte yandan kamu kesiminin, ekonomi içindeki payının yüksek olduğu ülkelerde vergi yükünün de daha yüksek gerçekleştiği görülmektedir. Ülke grupları itibariyle KV oranları incelendiğinde de, kamu harcama seviyesi yüksek, kamu kesiminin ekonomi içindeki payının yüksek olduğu ülkelerde, bu değişkenlerle doğru orantılı olarak KV oranının daha yüksek uygulandığı görülmektedir. Bu değerlendirmeler ışığında, iki değişken arasındaki ilişkinin yönünün, pozitif yönde olduğu düşünülmektedir.

1.1.2.4. Vergi Hasılatı

Kamu giderlerinin temel finansman kaynağı olarak vergiler, kamu hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi noktasında temel değişken olmaktadır. Dolayısıyla kamu hizmet düzeyindeki artış vergi hasılatındaki artışı zorunlu kılmaktadır. KV rekabeti noktasında ise olası vergi indirimleri neticesinde ortaya çıkabilecek vergi hasılatı kaybı, ülke için kamu hizmet düzeyinin azalmasına neden olabilecek iken öte yandan kamu finansman sıkıntılarını beraberinde getirebilmektedir. Literatür genel olarak vergi oranları ile vergi hasılatı arasındaki ilişkiye pozitif yönlü olarak yaklaşmaktadır. Bu çerçevede vergi oranı artışı vergi hasılatını artırırken, olası vergi indirim ise vergi hasılatını azaltmaktadır.

KV oranını bağımlı değişken olarak ele alan çalışmalarda iki değişken arasındaki ilişkinin aynı yönde olması beklenmektedir. Dolayısıyla ülkelerin vergi rekabetine dahil olmalarını etkileyen bir faktör olarak vergi hasılatı, güçlü olduğu noktada ülkenin rekabet gücüne olumlu katkı yapabilmektedir. Ancak vergi hasılatını

⁶⁵¹ Ramona, p. 237.

bağımlı değişken olarak dikkate alan çalışmalarda ise farklı bir sonuç gözlenebilmekte, Laffer eğrisi teorisi çerçevesinde KV oran indirimlerinin, KV hasılatına etkisi pozitif olabilmektedir. Genel olarak 1980 sonrası dönemde ortaya çıkan gelir vergisi reformlarının odaklandığı temel varsayımda bu yönde olmuş, vergi oranlarının, Laffer eğrisinin ikame etkisinin ağır bastığı noktada bulunduğu varsayımından hareketle vergi oranlarının düşürülmesi savunulmuştur.

Sonuç olarak KV'nin bağımlı değişken olduğu modeller için iki değişken arasındaki ilişkinin yönü pozitif iken, KV'nin bağımsız buna karşın KV hasılatının bağımlı değişken olduğu modeller için ilişki ters yönlü olarak ortaya çıkmaktadır⁶⁵².

1.1.2.5. Gelir Vergisi

Vergi rekabeti sürecinde kurumlar üzerindeki vergi yükünün düşürülmesi, kamu finansmanı açısından yükün diğer kaynaklara kaydırılması sonucunu doğurabilmektedir. Bu çerçevede kurumlar üzerindeki vergi yükünün, sermayenin tam hareketli olduğu varsayımı altında işgücüne kaydığı şeklinde bir görüş ileriye sürülmektedir⁶⁵³. *Harberger*, 2008 yılında yaptığı çalışmasında kurumlar üzerindeki vergi yükünün sermayenin tam hareketli olduğu varsayımı altında işgücü üzerine % 100 olarak yansıdığını, bununla birlikte işgücünün üretim sektöründe hareketli olduğu durumda diğer sektörlerdeki görece daha az hareketli işgücü açısından bu yükün % 130 olarak üstlenildiğini ortaya koymaktadır⁶⁵⁴.

1.1.2.6. Mal ve Hizmet Vergileri

Rekabetçi vergileme sürecinde vergi yükleri açısından ortaya çıkan sapmaların bir diğeri ise dolaysız vergilerden dolayı vergilere doğru ortaya çıkan ve özellikle de

⁶⁵² Laffer eğrisinin gelir etkisinin ağır bastığı birinci bölgede, kurumlar vergisi oranındaki indirim, vergi hasılatını azaltırken, ikame etkisinin etkili olduğu negatif eğimli bölgede, kurumlar vergisi oran indirimi, kurumlar vergisi hasılatını artıracaktır.

⁶⁵³ George R. Zodrow, "Capital Mobility and Capital Tax Competition", James A. Baker III Institute for Public Policy, Rice University, July, 2009, p. 9.

⁶⁵⁴ Arnold C. Harberger, "Corporate Tax Incidence: Reflections on What is Known, Unknown and Unknowable", In *Fundamental Tax Reform: Issues, Choices and Implications*, edited by John W. Diamond and George R. Zodrow. Cambridge MA: MIT Press, 2008. Aktaran: George R. Zodrow, "Capital Mobility and Capital Tax Competition", James A. Baker III Institute for Public Policy, Rice University, July, 2009, p. 9.

mal ve hizmet vergilerine doğru yönelen eğilim olmaktadır⁶⁵⁵. Kamu finansmanı aracı olarak gelir vergilemesinin nisbi payındaki azalış, hükümetleri daha sağlam ve kolay gelir kaynağı olan tüketim vergilemesine yöneltmektedir. Dünya genelindeki trendin de dolaylı vergilerinin payının artırılması yönünde olduğu günümüzde vergi rekabetine daha şiddetli şekilde başvuran ülkeler açısından dolaylı vergilere yönelimin daha ağırlıklı gerçekleşmesi beklenebilmektedir.

Bu çerçevede ülkeler, KV oranını düşürme yoluna giderken, dolaylı vergilerin ağırlıklarını artırmakta ve sonuç olarak gerek vergi hasılatı içindeki pay gerekse de GSYİH içindeki pay olarak mal ve hizmetler üzerinden tahsil edilen vergi hasılatının payının artması öngörülmektedir. Dolayısıyla reform olarak ahayta geçirilen uygulamalar, dolaysız vergilerin düşürülmesi ve dolaylı vergilerin artırılması şeklinde hayata geçirilmektedir⁶⁵⁶.

1.1.3. Ekonomik Entegrasyon ve Küreselleşmeyle İlgili Faktörler

Vergi rekabetini hızlandıran olgulardan biri olan küreselleşme süreci, vergi yükleri itibariyle de kamu maliyesiyle ilgili sonuçlarını ortaya çıkarmaktadır. Küreselleşme ve uluslararası sisteme entegrasyon açısından özellikle iki değişken ön plana çıkmaktadır. Bunlar: ithalat ve ihracat hacmi toplamının, GSYİH'ya oranı ve doğrudan yabancı yatırımlar olmaktadır. Bunun yanında sermaye faktörünün küresel hareketliliği, KV oranları üzerinde etkili olmaktadır.

1.1.3.1. Açıklık (İthalat+İhracat/GSYİH)

Sermaye üzerindeki vergi yükünün belirleyici olarak modellere dahil edilen açıklık değişkeni, ülkenin ithalat ve ihracat toplamının, GSYİH'ya oranı şeklinde ifade edilmektedir. Ülkenin küresel ekonomik sisteme entegrasyon derecesi ve dış alem ile gerçekleştirdiği ekonomik işlemler doğal olarak vergi politikaları açısından da belirleyici olmaktadır. Sermaye üzerindeki vergi yükü ile, açıklık derecesi arasında farklı sonuçlar ortaya konmuş olsa da genel olarak bu iki değişken arasında negatif bir

⁶⁵⁵ Robert Lee, "Indirect Taxes Paying for Global corporate Tax Competition", Article in Tax-News.com, June 2007, http://www.tax-news.com/news/Indirect_Taxes_Paying_For_Global_Corporate_Tax_Competition_27728.html, (8 Mayıs 2011), p. 1.

⁶⁵⁶ Mendoza and Tesar, "Why hasn't Tax Competition Triggered a Race to the Bottom? Some Quantitative Lessons from the EU", 2005, p. 202.

ilişki öngörülmektedir. Ülkenin dış alem ile ilişkilerinin ve açıklık derecesinin artması, sermaye üzerindeki vergi yükünde bir azalmayı beraberinde getirmektedir⁶⁵⁷. Ticaret hacminin genişlemesi neticesinde dış alem ile entegrasyonun artması ile vergi politikaları üzerindeki uluslararası baskının artması, bu sonucun ortaya çıkmasına neden olan bir faktör olmaktadır⁶⁵⁸.

Ülkelerin milli gelir düzeyi ile de ilişkili olarak görece daha küçük olan ülkelerde, dış ticaret hacminin milli gelir içindeki payı büyük olan ülkelere daha yüksek olmakta ve söz konusu ülkelere yönelik sermaye hareketleri daha yoğun yaşanmaktadır. Bu çerçevede büyük ülkeler sermaye ihracatçısı olarak ortaya çıkarken, küçük ülkeler daha rekabetçi politikalar izleyerek sermaye açısından daha cazip hale gelebilmektedirler⁶⁵⁹. *Chennells ve Griffith*, 1997 yılında yaptıkları çalışmalarında on ülke için oraya çıkan sonuçlar itibariyle söz konusu durumu kanıtlar bulgulara ulaşmışlar, küçük ülkelerin açıklık ölçüsü açısından daha yüksek verilere sahip olduğunu ve daha düşük vergi oranları uygulayabildiklerini ortaya koymuşlardır⁶⁶⁰.

1.1.3.2. Sermaye Hareketliliği

Genel olarak vergi rekabeti literatürünün ortaya koyduğu bulgular, sermaye hareketliliği ile rekabetçi vergileme arasında pozitif bir ilişkinin varlığını doğrular nitelik taşımaktadır. Vergi rekabetinin ortaya çıkmasını hızlandıran bir süreç olarak da ele alındığında sermaye hareketliliğinin rekabetçi vergilemeyi etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede ülkelerin KV açısından yapacakları tercihler büyük ölçüde sermayenin hareketlilik düzeyi ile yakından ilişkili olmaktadır.

KV oranı ile sermaye hareketliliği arasındaki ilişki iki yönlü olarak ortaya çıkabilmektedir. KV oranındaki düşüş, söz konusu ülkeye sermaye hareketlerinde artışa neden olabilirken, sermaye hareketlerindeki artış aynı zamanda ülkeler üzerinde KV'ni düşürme yönünde bir baskı oluşturmaktadır. Ekonomik literatürün konuya genel

⁶⁵⁷ Lucas Bretschger and Frank Hettich, "Globalisation, Capital Mobility and Tax Competition: Theory and Evidence for OECD Countries", *European Journal of Political Economy*, Vol. 18, 2002, p. 710.

⁶⁵⁸ Zurika Robinson, "Corporate Tax Rates in the SADC Region: Determinants and Policy Implications", *South African Journal of Economics* Vol. 73:4 December 2005, p. 722.

⁶⁵⁹ Rachel Griffith and Alexander Klemm, "What has been the Tax Competition Experience of the Last 20 Years?", 2004, p. 8.

⁶⁶⁰ Clemens Fuest, Bernd Huber and Jack Mintz, "Capital Mobility and Tax Competition", CEISFO Working Paper, No: 956, 2003, p. 31.

yaklaşımı; sermaye hareketliliğindeki artışın, KV oranında düşüşe neden olacağı yönünde şekillenmekle birlikte daha radikal yaklaşımlar sürecin sermaye vergilemesinin yok olmasına kadar gidebileceğini vurgulamaktadır⁶⁶¹. *Garretsen* ve *Peeters*, 19 OECD ülkesi için 1981-2001 dönemine ilişkin çalışmalarında, genel teoriye paralel şekilde, sermaye hareketliliğindeki artışın daha düşük KV oranlarını beraberinde getirdiğini ortaya koymaktadırlar⁶⁶².

İki değişken arasındaki söz konusu ilişkiye karşın sermaye hareketliliği açısından sonuçlar karmaşık bir durumu ifade etmektedir. Vergilenebilir kaynağın hareketli olduğu koşullarda bir ülkenin vergi oranlarındaki düşüşün diğer ülkeler için vergi matrahı kaybına neden olacağı düşünüldüğünde süreç diğer ülkelerin vergi tabanı korumaya yönelik sermaye kısıtlamalarını gündeme getirmelerine neden olabilmektedir⁶⁶³. Ancak bu politika değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü değiştirmemekte, yüksek vergi oranı ve kısıtlı sermaye hareketliliği ile yine benzer bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Nihai olarak vergi tabanının hareketli olduğu varsayımı altında sermaye hareketliliğindeki artış, ülkeler üzerinde KV oranlarını düşürme yönünde bir baskı ortaya çıkarmaktadır⁶⁶⁴.

1.1.3.3. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Vergi rekabetinin hedef değişkeni olan DYY, KV oranının belirleyicisi olan temel faktörlerden birisidir. Vergi rekabeti analizlerinde, genellikle bağımlı değişken olarak kullanılan DYY'lar, pek çok faktörden etkilenen bir değişken olmakla birlikte, vergi yükünün artmasının, DYY'lar üzerinde olumlu etki yarattığı ifade edilmektedir. Ancak KV oranının, bağımlı değişken olarak kullanıldığı çalışmalarda genel itibariyle, DYY'lar, analizlere dahil edilmemektedir.

⁶⁶¹ Rachel Griffith and Lucy Chennells, "Taxing Profits in a Changing World", Institute for Fiscal Studies and University College London, 1997, p. 10.

⁶⁶² Harry Garretsen and Jolanda Peeters, "Capital Mobility, Agglomeration and Corporate Tax Rates: Is the Race to the Bottom for Real?", De Nederlandsche Bank, DNB Working Paper, No: 113, September 2006, p. 21.

⁶⁶³ Clemens Fuest, Bernd Huber and Jack Mintz, "Capital Mobility and Tax Competition", CEISFO Working Paper, No: 956, p. 32.

⁶⁶⁴ Signe Krogstrup, "Are Corporate Taxes Racing to the Bottom in the European Union?", 2004, p. 19.

KV'nin, DYY'lar açısından önemi, söz konusu yatırımlar için temel bir maliyet unsuru olmasından ileri gelmektedir. İki değişken arasında ele alınabilecek başka bir nokta ise, küresel ölçekte veya bir ülkeye yönelik DYY akımlarının KV oranını etkileyip etkilemediğidir. Hükümetler, vergi politikalarının fiskal ve ekstra fiskal fonksiyonlarını göz önünde tutmakta, KV açısından da DYY'ler ekstra fiskal bir amaç olarak rol oynayabilmektedir. Bu çerçevede, DYY'ı, hedefleyen ülkeler için KV politikasının, bu yatırımlar için minimum maliyet unsuru olacak şekilde inşa edilmesi gerekmektedir.

Çalışmamız çerçevesinde, DYY ve KV arasında karşılıklı olarak iki yönlü bir ilişki olduğu düşünülmektedir. DYY akımları, KV'ni etkilerken, KV oranlarındaki düşüş, DYY girişlerini artırmaktadır. KV oranının belirleyicileri çerçevesinde oluşturulacak modelde, DYY'da meydana gelecek artışın, daha düşük KV oranlarını beraberinde getireceği düşünülmektedir.

1.1.4. Konjonktürel Dalgalanmalara İlişkin Açıklayıcı Faktörler

Konjonktürel dalgalanmaların vergi hasılatında ortaya çıkarabileceği etki çerçevesinde KV oranı açısından ortaya çıkabilecek sonuçlar söz konusu olabilmektedir. Buradan hareketle; ekonomik büyüme, kurum kazançları ve enflasyon KV'nin belirleyicisi olarak ele alınabilmektedir.

1.1.4.1. Ekonomik Büyüme

Ekonomik faaliyet düzeyindeki değişiklikler ve konjonktürel hareketler, vergi politikalarını etkileyen bir faktör olabilmektedir. Vergi rekabeti teorisi, hükümetlerin denk bütçe varsayımına dayanmakta ve dolayısıyla, konjonktüel hareketlerin, vergi hasılatı üzerinde yaratacağı etkiler, vergi politikasının inşasında etkili olabilmektedir. Konjonktürel olarak canlanma dönemleri, vergi hasılatını olumlu etkilerken, konjonktürdeki aşağı yönlü hareketler, vergi hasılatı üzerinde negatif etkiler ortaya çıkarmaktadır. Buna ek olarak, pozitif üretim şokları, faiz oranlarını artırarak ülkeye sermaye girişine neden olurken, negatif üretim şokları, faiz oranlarını düşürerek sermayenin yurtdışına hareketine neden olmaktadır. Bu varsayımlar ve denk bütçe kısıtı

altında rasyonel hükümetlerin, canlanma dönemlerinde vergi oranlarını düşürmesi, durgunluk dönemlerinde ise daha yüksek vergi oranları uygulamaları beklenebilmektedir. Bu çerçevede ekonomik büyüme ile sermaye vergilemesi ve sermaye üzerindeki vergi oranları arasında negatif bir ilişkinin varlığı söz konusu olabilmektedir⁶⁶⁵.

Sermaye üzerindeki vergi yüküne ilişkin yapılacak değerlendirmelerde ise farklı bir sonuç ortaya çıkabilmektedir. Ekonomik büyüme neticesinde, artan oranlı tarifede, üst dilimlere geçilmesi ile marjinal oranların artması veya gelir düzeyinde meydana gelen nominal artışlar, sermaye üzerindeki vergi yükünün artması ile sonuçlanabilmektedir. Bu durumda sermaye üzerindeki vergi yükü ile büyüme arasındaki ilişki pozitif yönlü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada sermaye üzerindeki vergi yükü-ekonomik büyüme ve kurumlar vergi oranı-ekonomik büyüme arasındaki ilişki yönü beklentisi farklılık arz etmektedir⁶⁶⁶.

1.1.4.2. Kurum Kazançları

Konjonktürel dalgalanmalar ve ekonomik faaliyet düzeyinde meydana gelebilecek değişiklikler kurum kazançlarını da etkileyebilmekte ve bu çerçevede, kurum kazançları da çalışmalarda bir değişken olarak dikkate alınabilmektedir⁶⁶⁷.

1.1.4.3. Enflasyon

Enflasyon bütçeyle ilgili olarak finansman ihtiyacı çerçevesinde parasal genişleme ile ekonomik etkiler ortaya çıkarabilmektedir. KV'nin belirleyicisi olarak çok güçlü bir değişken olmamakla birlikte, bütçe finansmanı ile ilişkisi çerçevesinde modellere dahil edilebilen bir değişken olmaktadır⁶⁶⁸.

⁶⁶⁵ Lucas Bretschger and Frank Hettich, "Globalisation, Capital Mobility and Tax Competition: Theory and Evidence for OECD Countries", Germany, Received 1 September 2000; received in revised form 1 August 2001; accepted 1 September 2001, p. 7, pp. 1-29. Published in: European Journal of Political Economic, Volume 18, Issue 4, November 2002.

⁶⁶⁶ Signe Krogstrup, "Are Corporate Taxes Racing to the Bottom in the European Union?", 2004, p. 16.

⁶⁶⁷ Lucas Bretschger and Frank Hettich, "Globalisation, Capital Mobility and Tax Competition: Theory and Evidence for OECD Countries", Germany, Received 1 September 2000; received in revised form 1 August 2001; accepted 1 September 2001, p. 7, pp. 1-29. Published in: European Journal of Political Economic, Volume 18, Issue 4, November 2002.

⁶⁶⁸ Signe Krogstrup, p. 17.

1.1.5. Diğer Ekonomik Faktörler

Literatürde,, KV oranının belirleyicisi olarak: işsizlik, işgücüne katılım oranı, döviz kuru ve yatırımlar modellere dahil edilen diğer değişkenlerdir.

1.1.5.1. İşsizlik

İşsizlik oranının KV açısından etkileri iki şekilde ortaya çıkabilmektedir. Birincisi; KV oranındaki düşüşler, vergi yükünün emek faktörü üzerine kaydığı sürece, emeğin maliyetini artırmakta ve işsizlik oranının artmasına neden olabilmektedir. Bu yönde yapılacak değerlendirmeler ışığında KV oranı ile işsizlik oranında negatif ilişki ortaya çıkabilecektir⁶⁶⁹. İkinci nokta ise, işsizlik oranındaki artış, bir yandan vergi ve sosyal güvenlik primleri noktasında kamu gelirlerini azaltırken diğer yandan işsizlik sigortası çerçevesinde sosyal kamu harcamalarının artmasına neden olacaktır. Harcama artışı, KV’ni artması sonucunu doğurabilecek iken, kamu gelirlerindeki azalışın etkisi daha güçlü olmakta ve vergisel boyuttaki etkinin boyutlarının şiddetiyle birlikte KV oranı yukarı yönde daha fazla etkilenecektir. Sonuç olarak iki değişken arasındaki ilişki, etkileşim kanalının farklılığına göre pozitif veya negatif olabilecektir. Ancak literatürdeki genel kabul işsizlik oranı ile KV oranı arasında negatif bir ilişkinin varlığı yönünde şekillenmektedir⁶⁷⁰.

1.1.5.2. İşgücüne Katılım Oranı

İşgücüne katılım oranı, çalışma kuşağındaki bireylerin hangi oranda işgücü piyasasına dahil olduğunu tespit etmek için kullanılan bir göstergedir. Bu gösterge; aktif ve pasif işgücünün toplamının, çalışma yaşındaki nüfusa bölünmesiyle elde edilen bir oranı temsil etmektedir. Başka bir ifadeyle işgücüne katılım oranı; bir ülkedeki işgücünün, söz konusu ülkedeki 15-64 yaş arası nüfusa oranı şeklinde ifade edilmektedir⁶⁷¹.

⁶⁶⁹ Krogstrup, p. 16-17.

⁶⁷⁰ Geoffrey Garrett, “Capital Mobility, Exchange Rates and Fiscal Policy in the Global Economy”, Review of International Political Economy, Vol. 7, No. 1, 1995, p. 169.

⁶⁷¹ International Labour Office, “Global Employment Trends for Women 2004”, International Labour Office, March 2004, p. 1.

Demografik değişikliklerin, devlet bütçesi üzerinde yaratacağı etkileri incelemek için dikkate alınan bir değişken olan işgücüne katılım oranı, vergi politikası açısından belirleyicilerden birisi olabilmektedir. Söz konusu oranın artışı bir ülkede vergi hasılatı açısından olumlu etkiler ortaya çıkarabilmektedir. Bu da ülkenin vergi yükünü düşürmesine olanak sağlayabilmektedir⁶⁷². Ancak katılım oranının artmasıyla birlikte kamu harcamaları üzerinde ortaya çıkabilecek baskı, vergi yükünün artırılması gereğini beraberinde getirebilmektedir. Böyle bir durumda ise vergi oranları ile katılım oranı arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olarak ortaya çıkması beklenebilmektedir. Nihai olarak vergi yükü veya oranı il işgücüne katılım oranı arasındaki ilişki, katılım oranındaki artışın, vergi hasılatı ve kamu harcamaları açısından beraberinde getireceğı sonuçlara bağlı olarak şekillenmesi söz konusu olabilmektedir.

1.1.5.3. Döviz Kuru

Döviz kuru, KV oranı açısından doğrudan belirleyici bir değişken olarak kabul edilmemektedir. Ancak bazı çalışmalarda, DYY ve KV oranları arasındaki ilişkinin incelenmesi noktasında, döviz kuru da modellere dahil edilebilmektedir. Döviz kurunun doğrudan etkisi DYY noktasında ortaya çıkmakta, KV açısından temel belirleyici niteliğı taşımamaktadır. Ancak çalışmalarda DYY için de döviz kurunun, KV oranı kadar güçlü bir değişken olmadığı ortaya konmaktadır⁶⁷³.

1.1.5.4. Yatırımlar

KV oranı, DYY’da olduğu gibi, yurtiçi yatırımlar açısından da bir maliyet unsuru oluşturmaktadır. Ülkeler, vergi rekabeti çerçevesinde oran indirimleri ile DYY için kendi ülkelerini cazip hale getirmeye çalışırken bu aynı zamanda yurtiçi yatırımlar için de olumlu sonuçlar doğurabilmektedir. Dolayısıyla literatürdeki beklenti, yatırımlar ile KV oranı arasında negatif bir ilişkinin varlığı şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Vergi rekabeti çerçevesinde, yatırımlarla ilgili ortaya çıkan iki nokta özellikle önem arz etmektedir. Bunlardan birincisi, vergi rekabeti, özel yatırımlar üzerinde

⁶⁷² Krogstrup, p. 13.

⁶⁷³ Gary Clyde Hufbauer, “US Taxation of Foreign Income”, International Tax Policy Forum, Peterson Institute for International Economics, February 2008, <http://www.ibm.com/ibm/governmentalprograms/hufbauer-on-us-international-tax-peterson-institute.pdf>, (24 Mayıs 2011), p. 2.

olumlu sonuçlar doğurmakla birlikte, kamu gelirlerinin azalmasına bağlı olarak kamu yatırımlarının azalacağı şeklindeki düşüncedir. Bir diğer nokta ise yerli ve yabancı yatırımlar arasında uygulanacak ayrımcı vergi oranlarının da yatırımların türüne göre farklı sonuçlar ortaya çıkarmasıdır. Yatırımların kendi içindeki sınıflandırması açısından sonuçlar farklılık arz edebilse de bir ülkedeki yatırım düzeyi küresel olarak düşünüldüğünde, literatürde, yatırım düzeyi ile KV arasında negatif bir ilişkinin varlığı üzerinde genel bir kabul söz konusudur..

1.2. Kurumsal ve Politik Faktörler

Ekonomik faktörlerin yanında kurumsal ve politik faktörlerin de KV açısından belirleyici rol oynayabilmektedir. Bu çerçevede; ülkelerin siyasi sistemleri, iktidardaki partinin tutumları, firma davranışları, ideolojik faktörler gibi değişkenler, ekonometrik çalışmalara dahil edilebilmektedirler.

1.2.1. İyi Yönetişim ve Kurumsal Kalite

İyi yönetim, literatürde üzerinde konsensus olan bir kavram olmasa da genel itibarıyla fiziki ve fiziki olmayan kurumsal kaliteyi ifade eden bir kavramı temsil etmektedir. Bir ülkede hakim olan gelenekler ve kurumlar çerçevesinde hükümetlerin sağlam ve sağlıklı politikalar uygulama yeteneğini ifade eden kavram aynı zamanda vatandaşların ekonomik ve sosyal politikalara yönelik davranış ve tutumlarını da kapsayan bir çerçeveyi ortaya koymaktadır⁶⁷⁴.

Dünya Bankası'nın çerçevesini çizdiği ve literatürde ele alınan; ölçülebilirlik-hesap verilebilirlik, politik istikrar, şiddetin olmaması, düzenleyici kalite, etkin hükümet, kanun egemenliği, yolsuzluğun kontrolü'nden(*Voice and Accountability, Political Stability and Absence of Violence, Government Effectiveness, Regulatory Quality, Rule of Law, and Control of Corruption*) oluşan altı değişken, iyi yönetim seviyesini belirlemede kullanılmakta ve bu değişkenler ile ülkelerin kurumsal

⁶⁷⁴ Daniel Kaufmann,, Aart Kraay and Pablo Zoido-Lobaton., "Governance Matters", The World Bank, Policy Research Working Paper, 2196, Development Research Group Macroeconomics and Growth And World Bank Institute Governance, Regulation and Finance, October 1999, p. 1.

kalitesinin ölçülmesine çalışılmaktadır⁶⁷⁵. İyi yönetişimin belirleyicisi olan söz konusu değişkenler bir ülkede demokrasi seviyesini ortaya koyarken öte yandan ülkedeki demokrasi seviyesinin ortaya çıkardığı sonuçlar açısından belirleyici olmaktadır.

Demokratik gelişme, çok partili hayatın egemen olması ve özgür seçimler, yolsuzluğun önlenmesine olanak sağlayabilmekte ve kamu yönetiminde kronizmin⁶⁷⁶ önüne geçebilmektedir⁶⁷⁷. Demokratik bir yapı; seçmenlerin siyasi alanda yaşanan gelişmeleri yakından takip etmesine ve denetlemesine olanak sağlarken öte yandan kamu yönetiminin başarısının da değerlendirilmesine olanak sağlayabilmektedir. Buna karşın olumsuz açıdan bakıldığında demokrasinin yarattığı ortam, baskı grupları içinde olanakları artırabilmekte ve otokratik sistemlerde söz konusu olamayacak olan lobi faaliyetlerinin artmasına da neden olabilmektedir. Lobi faaliyetlerinin, siyasi istikrarsızlığın yaşandığı, daha demokratik ve bağımsız medyaya sahip ülkelerde daha güçlü gerçekleşmesi söz konusu olabilmektedir⁶⁷⁸. Söz konusu faaliyetlerin vergilendirme açısından ortaya çıkardığı sonuç ise lobilerin, özellikle işletme vergilerini aşağıya çekme yönündeki eğilimleri olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında vergilendirme noktasında lobi gruplarının etkileri, göz ardı edilemez bir duruma gelebilmektedir. Otokratik rejimlerde ise gerek lobi faaliyetlerinin sınırlı düzeyde kalması gerekse de serbest ticaret üzerindeki engeller, daha yüksek KV oranlarını beraberinde getirebilmektedir. Benzer şekilde ulusal ya da dini yönetimler de görece yüksek vergi oranlarını ortaya çıkarabilmektedir⁶⁷⁹.

⁶⁷⁵ World Bank, “Worldwide Governance Indicators”, The World Bank Group, 2010, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/resources.htm>. Daniel Kaufmann,, Aart Kraay and Pablo Zoido-Lobaton., “Aggregating Governance Indicators”, The World Bank, Policy Research Working Paper, 2195, Development Research Group Macroeconomics and Growth And World Bank Institute Governance, Regulation and Finance, October 1999, p. 30. Daniel Kaufmann,, Aart Kraay and Pablo Zoido-Lobaton., “Governance Matters”, 1999, p. 1.

⁶⁷⁶ Kronizm: bir yolsuzluk türü olarak ele alınan kronizm, kamu yönetiminde eş-dost vs. yakınların kayırılmasını ifade etmektedir..

⁶⁷⁷ Vito Tanzi, “Chapter 1: Governance, Corruption, and Public Finance: An Overview”, **Governance, corruption and Public Financial Management**, İçinde: Edited by: Salvatore Schiavo-Campo, Asian Development Bank Press, 1999, http://www.adb.org/Documents/Conference/Governance_Corruption_PFM/default.asp, (04.Mayıs 2011), p. 3.

⁶⁷⁸ Nauro F. Campos and Francesco Giovannoni. “Lobbying, Corruption and Other Banes”, The Institute for the Study of Labor , IZA Discussion Paper Series, No: 3693, September 2008, p. 4.

⁶⁷⁹ Gerard and Ruiz, p. 10.

1.2.2. Politik Faktörler

Karşılıklı olarak yakın ilişki içinde olan politik faktörleri, kurumsal faktörlerden ayrı düşünmek oldukça zor olsa da ülkenin siyasi sistemi, iktidardaki parti, seçim süreçleri gibi faktörler, vergileme açısından sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Konuya ilişkin genel bakış, iyi yönetişimin KV oranını düşüreceği, parlamenter sistem, çoğunluk oylaması, dini ve ulusal iktidarların KV'ni artıracak yönünde şekillenmektedir⁶⁸⁰.

Campos ve *Giovannoni*, daha zayıf ve baskı altındaki iktidarların, lobi faaliyetleri için uygun ortam hazırladığı ve bu faaliyetlerin artmasına olanak sağladığını ileri sürmektedirler. Buna göre iki partili yapıda gerçekleşecek çoğunluk oylaması⁶⁸¹ sisteminde, tek parti iktidarı altında lobi faaliyetleri daha zayıf kalmakta ancak oransal temsil sisteminde⁶⁸², koalisyon hükümetlerinin söz konusu olması durumunda iktidarın zayıflığına bağlı olarak, lobi faaliyetleri artmaktadır. Bu koşullar altında tek partili iktidar, politika gücünü elinde tutarak daha yüksek vergi oranlarını hayata geçirebilmektedir. Buna karşın, koalisyon çatısı altında iktidarlar, lobi faaliyetlerinin baskısı ile daha düşük KV uygulamalarına başvurabilmektedirler⁶⁸³.

Politik açıdan ele alınabilecek bir diğer faktör ise iktidardaki partinin ideolojisi olmaktadır. Hükümetlerin unik bir yapıya sahip olmadığı ve hanehalklarının refah maksimizasyonu hedefi çerçevesinde, siyasi aktörlerin de oy maksimizasyonu hedefiyle hareket edecekleri varsayımı altında vergilemenin politik ekonomisi gündeme gelmektedir⁶⁸⁴. Sol iktidarlar dağılım, ve daha yüksek düzeyde kamu harcaması tercihinde bulunurken, sağ iktidarlar büyüme odaklı ve daha düşük kamu harcaması tercih edebilmektedir. Sonuç olarak; kamu politikaları açısından sol iktidarlar, kamu harcamalarını ve dolayısıyla vergileri artırma eğilimi taşıırken, sağ iktidarlar daha liberal uygulamalar çerçevesinde gerek kamu harcamalarını gerekse de vergileri düşürme

⁶⁸⁰ Gerard and Ruiz, p. 3.

⁶⁸¹ Kavram, orijinal makalede “plurality rule election system” olarak kullanılmaktadır.

⁶⁸² Kavram, orijinal makalede “proportional representation system” olarak kullanılmaktadır.

⁶⁸³ Campos and Giovannoni, p. 29-30.

⁶⁸⁴ Lucas Bretschger and Frank Hettich, “Globalisation, Capital Mobility and Tax Competition: Theory and Evidence for OECD Countries”, Germany, Received 1 September 2000; received in revised form 1 August 2001; accepted 1 September 2001, p. 8, pp. 1-29. Published in: European Journal of Political Economic, Volume 18, Issue 4, November 2002.

eğilimi taşımaktadırlar. Bu da sağ iktidarlar yönetimindeki idarelerde daha düşük vergi oranlarını beraberinde getirebilmektedir⁶⁸⁵.

2. KURUMLAR VERGİSİ ORANININ BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE BİR PANEL VERİ ANALİZİ

KV oranının, vergi rekabetinin en temel aracı olarak ön plana çıktığı düşünüldüğünde, KV oranının belirleyicileri, ülkelerin rekabetçi vergileme sürecine dahil olmaları açısından önem arz etmektedir. Bu doğrultuda KV oranlarının belirleyicileri, 14 OECD ülkesinde, 1995-2009 dönemini kapsayan 15 yıllık veri seti ile, panel veri analizi metodu ile incelenecektir. Model, oranın belirleyicilerini ve bunların etkilerini tespit etmekle birlikte, söz konusu verilerin, ülkeler itibarıyla farklılıkları, ülkelerin vergi rekabetine hangi ölçüde dahil olabildiklerine ilişkin veriler ortaya koyacaktır.

2.1. Modele İlişkin Literatür ve Yöntem Üzerine Değerlendirilmesi

Vergi rekabetine ilişkin modellerde, KV oranının bağımlı değişken olarak ele alındığı çalışmaların sayısı oldukça kısıtlıdır. Genellikle DYY üzerine odaklanan literatürde, KV'ni belirleyen faktörlerin ihmal edildiği görülmektedir. Bu bölümde, KV oranının, bağımlı değişken olarak ele alındığı ve oranın belirleyicilerinin araştırıldığı literatür değerlendirilecek ve modelin yöntemi, panel veri analizine ilişkin teorik bilgiler ele alınacaktır.

2.1.1. Modele İlişkin Literatür Üzerine Değerlendirmeler

Vergi rekabeti, veri kamu harcaması düzeyinde, sadece sermaye vergilemesinin olduğu varsayımı altında hükümetlerin, hanehalklarının refahını maksimize edecek, harcama-vergi bileşimi tercihlerine dayanmaktadır. Bu çerçevede, vergi ve kamu harcaması açısından optimum bir noktanın tercih edilmesi sorunu gündeme

⁶⁸⁵ Ayrıntılı bilgi için: Jeffrey F. Timmons, “Left, Right and Center: Partisanship, Taxes and the Welfare State”, Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association, Marriott Wardman Park, Omni Shoreham, Washington Hilton, Washington, DC, Sep 01, 2005, p. 29, pp. 1-49. Dennis Quinn and Robert Y. Shapiro, “Economic Growth Strategies: The Effects of Ideological Partisanship on Interest Rates and Business Taxation in the United States”, American Journal of Political Science, Vol. 35, No: 3, 1991, p. 680-681.

gelmektedir⁶⁸⁶. Kapalı bir ekonomi için kamu harcama düzeyindeki artışın yaratacağı marjinal sosyal fayda ve vergilerin yaratacağı marjinal maliyet, açık ekonomiye göre daha fazla olmaktadır. Söz konusu varsayım, açık ekonomi ve tam sermaye hareketliliği çerçevesinde ele alındığında, bir ülkenin, kamu harcamalarını artırmak için vergileri artırma yoluna gitmesi, ülkedeki sermayenin, daha düşük vergi otoritelerine hareketine yol açmaktadır.

Literatürün odaklandığı noktaların başında küreselleşmenin, vergi rekabetini artırdığı ve nihai olarak ülkelerin KV oranlarını düşürmesine neden olması gelmektedir. Bu çerçevede küresel sisteme entegrasyon ile birlikte KV oranlarının düştüğü ileri sürülmektedir. Ülkelerin açıklık⁶⁸⁷ derecesi ile KV oranı arasında negatif ilişkinin varlığına ilişkin pek çok çalışma bulunmaktadır⁶⁸⁸. Burada sürece ülkelerin vereceği tepkiyi etkileyen bir faktör olarak ülkelerin büyüklüğü anahtar rol oynamaktadır. Büyük ülkelerde, sermayenin esnekliğinin daha düşük olması, daha yüksek vergi oranları uygulanabilmesine olanak sağlarken, görece küçük ülkelerde ise sermayenin daha esnek olduğu kabul edilmekte ve bu da küçük ülkeler için KV'ni indirme yönünde bir baskı oluşturmaktadır⁶⁸⁹. Dolayısıyla ülkelerin büyüklük ölçüsü olarak kullanılan, milli gelir veya kişi başına gelir gibi değişkenlerle, KV arasında negatif bir ilişkinin varlığı öne sürülmektedir. Bütün bu değerlendirmeler ışığında küresel sisteme entegrasyonun artması, KV oranlarını düşürmektedir. Dünya piyasalarına entegre olan ülkeler, emek gelirlerine daha yüksek vergi uygulamaktadır. Entegrasyonun seviyesine bağlı olarak, görece daha düşük olan ülkeler daha düşük KV oranı uygulayabilmektedir⁶⁹⁰.

⁶⁸⁶ Tiebout, 1956, p. 416.

⁶⁸⁷ Açıklık derecesinin belirleyicisi olarak ithalat ve ihracat toplamının GSYİH'ya oranı, sermaye hareketlerinin düzeyi, hükümetlerin faiz üzerindeki etkisine bağlı olarak yurtdışı yatırımlar gibi değişkenler kullanılabilir. Dooley and Chinn(1997), faiz paritesini(**covered interest parity conditions and scale of investment**), finansal sisteme entegrasyonun ölçüsü olarak ele almışlardır. Ancak reel ticaret değişkeni olarak ihracat ve ithalat ölçütünün kullanılmasının daha sağlıklı sonuçlar verebileceği düşünülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkn: Michale P. Dooley and Menzin D. Chinn, "Financial Repression and Capital Mobility: Why Capital Flows and Covered Interest Rate Differentials Fail to Measure Capital Market Integration", Bank of Japan Monetary and Economic Studies, No. 15, 1997.

⁶⁸⁸ Clemens Fuest, Bernd Huber and Jack Mintz, 2003, p. 31. Signe Krogstrup, 2004, p. 16. OECD, 1998, p. 13. Lucas Bretschger and Frank Hettich, 2002, p. 700. Zurika Robinson, 2005, p. 722. Clemens Fuest, Bernd Huber and Jack Mintz, 2003, p. 31.

⁶⁸⁹ Sam Bucovetsky, "Asymmetric Tax Competition, pp. 176-177. Sam Bucovetsky and John D. Wilson, "Tax Competition with Two Tax Instruments," pp. 345-346.

⁶⁹⁰ Lucas Bretschger and Frank Hettich, "Globalisation, Capital Mobility and Tax Competition: Theory and Evidence for OECD Countries", p. 700.

Kamu harcamaları ve bütçe açığı gibi kamu maliyesine ilişkin dinamikler de vergi rekabetinin etkilerinin ortaya çıktığı bir diğer alan olmaktadır. Teorinin çıkış noktasından da hareketle, kamu harcamalarının artması daha yüksek KV oranı gereksinimini ortaya çıkarırken bütçe açıkları, kamu borç stoku gibi değişkenler ile de KV arasında pozitif bir ilişkinin bulundu kabul edilmektedir. Nihai olarak bütçe dinamikleri sağlam, kamu borç stoku düşük ülkeler, daha düşük KV oranları uygulayarak daha rekabetçi politikalar izleyebilmektedirler. Bütçeye ilişkin bir diğer konu ise kamu finansmanı noktasında ortaya çıkmaktadır. Literatürde, KV oranlarının düşürülmesinin, sermaye üzerindeki vergi yükünü azaltırken, kişisel gelir veya tüketim üzerinden alınan vergilerde artışa yol açtığına ilişkin görüşler ileriye sürülmektedir⁶⁹¹. Vergi yükünün hareketsiz faktörler üzerine kayması, vergi rekabetinin, adaletle ilgili olarak öteden beri ileriye sürülen negatif etkisi olarak ortaya konan bir durumdur⁶⁹². Dolayısıyla, kişisel gelir vergisi ile mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerdeki artışın, KV'nin indirilmesi ile birleşebileceği düşünülebilmektedir.

Literatürde, politik faktörler itibariyle de KV oranına ilişkin ileri sürülen düşünceler söz konusu olabilmektedir. Burada özellikle iktidardaki hükümetin ideolojisi, ülkedeki lobi faaliyetleri, toplumsal ideolojiler, kurumsal kalite, iyi yönetim⁶⁹³ gibi faktörlerin KV açısından belirleyici olabildiği ortaya konmaktadır. Özellikle milliyetçi dini hükümetlerin ve zayıf koalisyonların daha yüksek KV oranları uyguladıkları ifade edilmektedir⁶⁹⁴. Ancak çalışmamızın kısıtları gereği politik ve kurumsal faktörler modelimize dahil edilmemiştir. Bunun yanı sıra konjonktürel dalgalanmaları açıklamaya yönelik döviz kuru ve enflasyonun da KV oranı üzerinde etkiler oluşturabileceğine dair çalışmalara rastlamak mümkündür⁶⁹⁵. Bu çalışmalar da

⁶⁹¹ Dani Rodrik, "Trade, Social Insurance, and the Limits to Globalization", NBER Working paper, No. 5905, NBER, January, 1997, pp. 20-21.

⁶⁹² Kurumlar vergisi oranlarının indirilmesi bir yandan bireylerin, kurum çatısı altında örgütlenmesini teşvik ederek adaletsizlikler ortaya çıkarırken, öte yandan emek faktörünün vergi yükünü artırarak artı bir adaletsizlik ortaya çıkarabilmektedir. Peter Dietsch and Thomas Rixen, "Justice and International Tax Competition", European Consortium for Political Research, Panel 3053, http://eis.bris.ac.uk/~plcdib/territory/papers/dietsch_justiceandtax.pdf, (10 Mayıs 2011), p. 7.

⁶⁹³ Hükümetin etkililiği(government effectiveness), düzenleyici kalite(regulatory quality), kanun egemenliği(rule of law), yolsuzluk kontrolü(control of corruption), Standard and Poor's tarafından iyi yönetim/governance indicators kriterleri olarak kabul edilmektedir. Daniel Kaufmann, Aart Kraay and Pablo Zoido-Lobaton, "Governance Matters II: Governance Indicators for 2000-01" Policy Research Working Paper, No. 2772, The World Bank Development Research Group and World Bank Institute, The World Bank, February 2002, p. 39.

⁶⁹⁴ Gerard and Ruiz, p. 32.

⁶⁹⁵ Ramona, p. 237.

söz konusu faktörler ana etki grubunda yer almamakla birlikte genel olarak kukla değişken niteliğinde ele alınan değişkenler oldukları gözlenmektedir.

2.1.2. Araştırma Yöntemine İlişkin Teorik Değerlendirmeler

Çalışmada, zaman serilerinin ve yatay kesit analizlerinin avantajlarının bünyesinde barındıran panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. İktisat yazınında pek çok ekonometrik analizde kullanılan panel veri yöntemi, disiplin açısından günümüzde öne çıkan en önemli analizlerin başında gelmektedir.

2.1.2.1. Çalışmada Kullanılan Yöntem: Panel Veri Analizi

Panel veri yöntemi; ülkeler, firmalar, hanehalkları gibi kesit gözlemlerinin, belli bir zaman dönemi içinde bir araya getirilmesi şeklinde tanımlanabilmektedir. Panel veri analizleri, kesit analizi ile zaman serisi analizini birleştiren uygulamalardır⁶⁹⁶. Bu çerçevede panel veri yöntemi, her iki analize ilişkin gözlemlerin havuzlanması niteliği taşımaktadır⁶⁹⁷. Panel yönteminin, iki farklı analizin avantajlarını bir çatı altında toplaması açısından bazı üstünlükleri söz konusu olabilmektedir. Bu çerçevede panel veri analizinin avantajları şu şekilde ifade edilmektedir⁶⁹⁸:

* Zaman boyunca; bireysel, firmalar, ülkeler gibi değişkenlerde bir heterojenliğin var olması yüksek bir olasılıktır. Panel veri tahmin yöntemleri, söz konusu heterojenlikleri, kesite özgü bazı değişkenlere izin vererek hesaba katabilmektedir.

* Kesit ve zaman serisi gözlemlerini birleştiren panel veri yönteminde, gözlem sayısı daha fazla olmaktadır.

⁶⁹⁶ Recep Kök ve Nevzat Şimşek, “Panel Veri Analizi”, <http://www.deu.edu.tr/userweb/recep.kok/dosyalar/panel2.pdf>, (14 Mayıs 2011), s. 2.

⁶⁹⁷ Jeffrey M. Wooldridge, *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*, Massachusetts Institute of Technology Press, USA, 2002, p. 7.

⁶⁹⁸ Keisuke Hirano, “Essays on the Econometric Analysis of Panel Data”, Harvard University, Cambridge, USA, July 1998, p. 1. Ugo Trivellato, “Issues in the Design and Analysis of Panel Studies: A Cursory Review”, *Quality & Quantity*, Vol. 33, No. 3, p. 341. Marc Nerlove, “Comments on: Panel Data Analysis- Advantages and Challenges”, *Test*, Vol. 16, Issue. 1, 2007, <http://faculty.arec.umd.edu/mnerlove/TEST%20Comments%20on%20Hsiao.pdf>, (21 Mayıs 2011), p. 43.

* Panel veri analizi, değişkenler arasında daha az çoklu bağlantı sorunu ortaya çıkarmaktadır. Panel veri yönteminde kesit ve zaman serileri birleştirildiğinden, gözlem sayısı artmakta ve bu da serbestlik derecesini yükselterek daha güvenilir tahminler yapılmasına olanak sağlamaktadır.

* Zaman serisi ve kesit gözlemleri birleştiren panel veri analizi, heri ki analiz içinde yetersiz gözlemin söz konusu olduğu durumlarda da ekonometrik analiz yapılmasına imkan tanımaktadır.

Panel veri analizinde kullanılacak bir model genel olarak şu şekilde ifade edilmektedir:

$$y_{ijt} = \alpha_{ijt} + \beta_{ij}x_{ijt} + \varepsilon_{ijt} \quad (1)$$

Bu modele göre y_{ijt} bağımlı değişkeni ifade ederken, $i, j = 1, 2, 3, \dots, N$ kesitsel birimleri için x_{ijt} ve β_{ij} sırasıyla sabit olmayan bağımsız değişkenler ve parametreleri ifade etmektedir. Her bir kesit birim $t = 1, 2, \dots, T$ dönemleri için gözlenmektedir. ε_{ijt} , t dönemlerindeki i 'nci bireyler için bağımsız ve normal dağılımlı hata terimlerini ifade etmektedir [$\varepsilon_{ijt} \sim i.i.d.(0, \sigma^2)$]. Panelde, her bir yıla ait değerler panelin kesit boyutunu, ekonomik birimlerin yıllar itibari ile aldıkları değerler ise zaman boyutunu ifade etmektedir. Bu çerçevede her bir ekonomik birime ilişkin bir zaman serisinin varlığı söz konusu olmaktadır.

Sabit ve tesadüfi etkiler modelleri arasındaki farklılık, regresyon elemanlarının sabit terimlerinden kaynaklanmaktadır. Sabit etkiler modelinde, havuzlanmış her regresyon değişkeni için ayrı bir sabit terim söz konusu iken, tesadüfi etkiler modeli, sabit terimleri, havuzlanmış regresyon elemanlarının tesadüfi değişkenleri olarak ele almaktadır.

2.1.2.2. Sabit Etkiler Yöntemi ile Panel Veri analizi

Panel veri ile tahminde kullanılan en basit modellerden birisi Sabit Etkiler Modelinde, birimlerin davranışlarındaki farklılıklar sabit terimdeki farklılıklarla ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Sabit etkiler modeli, eğim katsayılarının sabit olduğu varsaymaktadır. Bu modelde sabit terim grup-spesifik sabit terim olarak adlandırılmakta ve sabit niteliği, katsayının birimlere göre değişebileceğini, ancak zaman göre sabit olduğunu ifade etmektedir⁶⁹⁹.

Sabit etkiler modelinde, birimler arasındaki farklılıkların sabit terimdeki farklılıklarda yakalanabildiğini varsayılmakta ve bu amaçla panel verisi modeli, kukla değişken yardımıyla tahmin edilmektedir:

$$y_{ijt} = \alpha_{ij} + \beta'x_{ijt} + \varepsilon_{ijt} \quad (2)$$
$$i, j = 1, \dots, N \text{ ve } t = 1, \dots, T$$

1 numaralı modele göre yalnızca sabit parametre değişmekte ve sabit terim zamana göre değil, kesit bazında farklılık arz etmektedir. Hem kesit hem de zaman boyutu dikkate alındığında, sabit etkiler modeli (2) numaralı eşitlikteki şekliyle ifade edilmektedir. Bu modele ilişkin sabit etkiler terimi: sabit terimi her bir kesit için farklı olsa da, her bir kesitin sabitinin, zaman boyunca değişmemesinden ileri gelmektedir. modelde, eğim katsayıları, hem zaman hem de kesit için aynı olmaktadır⁷⁰⁰.

Sabit etkili modeller sabit terimlere ve eğimlere bağlı olarak: ülke kuklalı, zaman kuklalı, hem ülke hem zaman kuklalı, ülke kuklalı ve değişken kovaryanslı şekilde oluşturulabilmektedir.

⁶⁹⁹ Mustafa Özer ve Kemal Biçerli, “Türkiye’de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi”, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 3, Sayı. 1, 2003-2004, s. 72.

⁷⁰⁰ Kök ve Şimşek, s. 10

2.1.2.3. Rassal Etkiler Yöntemi ile Panel Veri Analizi

Örnek gruptaki bireylerin, tesadüfi olarak çekilmesi, ya da bireylerin ana kütleden temsilci olarak alınması durumunda, tesadüfi etkiler modelinin daha sağlıklı bir model olduğu kabul edilmektedir. Rassal etkiler, örnekleme sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Rassal etkiler modeli şu şekilde ifade edilmektedir:

$$\begin{aligned} y_{ijt} &= \alpha_{ij} + \beta_{xijt} + \varepsilon_{ijt} \\ \alpha_{ij} &= \alpha + u_{ij} \\ i, j &= 1, \dots, N \text{ ve } t = 1, \dots, T \end{aligned} \quad (3)$$

Modelde rassal etkiler: $\alpha_{ij} = \alpha + u_{ij}$ şeklinde ifade edilmektedir. Burada α_{ij} : ortak sabit α ile zamandan bağımsız kesit veri tesadüfi değişkeni u_{ij} 'nin toplamından oluşmaktadır. Tesadüfi hata, u_{ij} , tüm zaman boyunca sabittir. Bundan dolayı da $E[u_{ij}^2 | x] = \sigma^2$ şeklinde ifade edilmektedir..

2.1.2.3. Panel Veri Setinin Hazırlanması

Panel veri setleri, ardıl bloklar ya da yatay veri kesiti şeklinde hazırlanmaktadır. Çalışmamızda, ardıl biçimde sıralanmış panel veri seti kullanılmıştır. Veri setinin, dikey boyutunda yani zaman serisinde, yıllar, ülkeler ve ülkeler için oluşturulmuş sektör sıralaması kullanılırken, yatay boyutta, bağımlı ve bağımsız değişkenler kullanılmıştır.

Tablo 36
Panel Veri Seti Örneği

i	t	Y_{it}	$X1_{it}$		XK_{it}
1	1	Y_{11}	$X1_{11}$		XK_{11}
.	.	.	.		.
1	T	Y_{1T}	$X1_{1T}$		XK_{1T}
.	.	.	.		.
.	.	.	.		.
N	1	Y_{N1}	$X1_{N1}$		XK_{N1}
.	.	.	.		.
N	T	Y_{NT}	$X1_{NT}$		XK_{NT}

Panel veri setleri, bu şekilde oluşturulmakla, bir yıla ait yatay kesit setlerini, ve farklı değişkenlere ait zaman serilerini tek bir veri setinde havuzlamaya olanak sağlamaktadır.

2.2. Model: Kurumlar Vergisinin Belirleyicisi Olarak Kamu Maliyesine ve Küreselleşmeye İlişkin Faktörler

Modelde, KV oranlarının belirleyicileri, 14 OECD ülkesinde, 1995-2009 dönemini kapsayan 15 yıllık veri seti ile, 14 değişken çerçevesinde, panel veri analizi metodu ile incelenecektir. Model, KV oranının belirleyicilerini ve bunların etkilerini tespit etmekle birlikte, söz konusu bulguların, ülkeler itibariyle farklılıkları, ülkelerin vergi rekabetine hangi ölçüde dahil olabildiklerine ilişkin veriler ortaya koyacaktır. Model, *Nandra* (2007)'nin AB Bölgesi için KV oranının belirleyicileri ⁷⁰¹, *Krogstrup*(2004)'ün, AB Bölgesi için KV'nde dibe doğru yarışın varlığı ⁷⁰², *Gerard&Ruiz*(2009)'un, KV'nin belirleyicisi olarak politik ve ekonomik faktörler ⁷⁰³, *Bretschger&Hettich*(2002)'in OECD ülkeleri için küreselleşme, sermaye hareketliliği ve vergi rekabetine ilişkin bulgular ⁷⁰⁴, üzerine yaptıkları çalışmalar çerçevesinde şekillendirilmiştir. *Nandra*, 2007 yılında 27 AB ülkesi için 1994-2004 dönemini kapsayan ve bağımlı değişken olarak efektif vergi yüklerini kullandığı çalışmada, KV

⁷⁰¹ Nandra Eugenia Ramona, "Tax Competition in the European Union: Evidence From Panel Data", Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper No: 21082, 2007. p. 237.

⁷⁰² Signe Krogstrup, "Are Corporate Taxes Racing to the Bottom in the European Union?", September, 2004, Switzerland, The Graduate Institute of International Studies., pp. 19-20.

⁷⁰³ Marcel Gerard and Fernande M. M. Ruiz, "Corporate Taxation and the Impact of Governance, Political and Economic Factors", Belgium, July, 2009, p. 32.

⁷⁰⁴ Lucas Bretschger and Frank Hettich, "Globalisation, Capital Mobility and Tax Competition: Theory and Evidence for OECD Countries", European Journal of Political Economy", Vol. 18, 2002. p. 714.

yükü ile bütçe açığı, kamu borç yükü, kamu harcamaları arasından pozitif yönlü ilişkiyi ortaya koymuş, buna karşın açıklık düzeyi ile, KV yükü arasında negatif yönlü bir ilişki tespit etmiştir. *Krogstrup*, 2004 yılında AB bölgesi için, sermaye hareketliliği ile KV'nin ilişkisini araştırmış, ortalama efektif vergi oranlarını kullandığı çalışmada, 1980-2001 döneminde, sermaye hareketliliği ile KV yükü arasında negatif ilişki tespit etmiştir. *Gerard&Ruiz*, 2009 yılındaki çalışmada bağımlı değişken olarak KV kanuni oranlarını ele almışlar ve KV oranı ile politik ve ekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. *Gerard&Ruiz*, 1997-2008 yılı dönemi için 53 ülkede, 2007-2008 dönemi için 93 ülkede yaptıkları analizlerde iyi yönetim, açıklık ile KV oranı arasında negatif ilişkiyi ortaya koyarken buna karşın, ulusal ve dini hükümetler, çoğunluk oylaması sistemi ve ülke ölçeği ile KV oranı arasında pozitif yönlü ilişki tespit etmişlerdir. *Bretschger&Hettich*, 2002 yılındaki çalışmalarında, 14 OECD ülkesinde 1967-1996 dönemini ele almışlar, bağımlı değişken olarak efektif ortalama KV oranlarını kullandıkları çalışmada, küreselleşme, sermaye hareketliliği ve açıklık ile KV arasında negatif ilişki tespit etmişlerdir. Öte yandan çalışmanın bir diğer bulgusu olarak, küresel dinamikler ve vergi rekabeti çerçevesinde emek vergilerinin artma eğiliminde, sermaye vergilerinin ise azalma eğiliminde olduğu vurgulanmıştır. Araştırmamızda oluşturulan model, söz konusu çalışmalarda kullanılan değişkenler ve yöntemlerin ışığında, bağımlı değişken olarak KV kanuni oranlarını ele alarak, kamu maliyesine ilişkin olarak seçilmiş değişkenler, ekonomik değişkenler ve küreselleşme sürecinin etkisini ortaya koyan değişkenler çerçevesinde, KV oranının belirleyicilerini test etmektedir.

2.2.1. Modelde Kullanılan Değişkenler

Vergi rekabeti literatürü, küreselleşme ile birlikte sermaye hareketliliği ve açıklık derecesindeki artış ile birlikte, KV oranının aşağı yönde bir trende gireceğini ortaya koymaktadır. *Devereux, Lockwood ve Redoano*(2004), *Bretschger ve Hettich*(2002), sermaye hareketliliği ve ekonomilerin açıklık düzeyi ile vergi oranları arasındaki negatif ilişkiyi ortaya koymuşlardır⁷⁰⁵. Söz konusu oran indirimlerinin,

⁷⁰⁵ Michael Devereux, Ben Lockwood, and Michela Redoano, "Do Countries Compete over Corporate Tax Rates?" CEPR Discussion Paper, 3400, 2004, <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/academic/lockwood/dlrrev.pdf> (6 Temmuz 2011), p. 27. Lucas Bretschger and Frank Hettich, 2002. p. 714.

büyük ölçekli ülkeler için daha sınırlı kalacağı vurgulanmakta, vergi tabanının daha geniş olması neticesinde taban kaybının, küçük ülkelere nazaran görece daha sınırlı düzeyde kalacağı ileri sürülmektedir. Ancak son dönemde bazı çalışmalar, sermaye hareketliliği ile ilgili olarak aksi yönde sonuçlar ortaya koymuşlardır. *Garrett*(1995), *Quinn*(1997), *Swank*(1998), sermaye hareketliliği ile KV oranında pozitif yönlü bir ilişkinin varlığını tespit etmişlerdir ⁷⁰⁶ . Burada ortaya çıkan farklı sonuçların, çalışmalarda, bağımlı değişken seçimi tercihindan kaynaklandığı düşünülmektedir. Kurumlar üzerindeki vergi yükünü, GSYİH'ya oran olarak ele alan çalışmalar, sermaye hareketliliği ile sermaye vergilemesi arasında pozitif ilişki ortaya çıkabilmesine neden olabilmektedir. Oran indirimlerine karşın, KV gelirlerinin artması, modeller açısından yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Efektif ortalama oranların kullanıldığı çalışmasında *Rodrik*(1997), sermaye vergilemesi ile, sermaye hareketliliği ve açıklık arasında negatif ilişkiyi ortaya koymaktadır ⁷⁰⁷ . Benzer şekilde *Bretschger&Hettich*(2001), efektif oranlar ile söz konusu değişkenler arasında benzer bulgulara ulaşmışlardır. Bu durum, bağımlı değişken tercihinin, model sonuçlarını doğrudan etkileyebileceğini göstermekte ve bu çerçevede bağımlı değişken olarak KV oranının seçilmesinin daha doğru olacağını düşünmemize neden olmaktadır.

Bağımsız değişkenler açısından modelin odaklandığı temel noktalardan biri, küreselleşme süreciyle de ilişkili şekilde, sürecinin temel değişkenlerinden olan doğrudan yabancı yatırımlar ile KV oranı ilişkisinin tespitidir. Literatür incelemesi, KV oranının belirleyicilerinin araştırıldığı modellerde, DYY değişkeninin kullanılmadığını ortaya koymaktadır. Ancak vergi rekabeti açısından önemli bir değişken olan DYY'nin modele dahil edilmesi, sonuçların, vergi rekabetine ilişkin ortaya koyacağı bulgular açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle DYY'lar hem GSYİH'ya oran olarak hem de miktar olarak modele dahil edilmiştir. Bununla birlikte, literatüre uygun şekilde küreselleşmeye ilişkin çok önemli olan diğer değişken olan açıklık, model için önem arz eden değişkenlerin başında gelmektedir. Açıklık ile KV oranı arasındaki negatif ilişki

⁷⁰⁶ Geoffrey Garrett, "Capital Mobility, Exchange Rates and Fiscal Policy in the Global Economy", *Review of International Political Economy*, Vol. 7, No. 1, 1995, p. 169. Dennis Quinn, "The Correlates of Change in International Financial Regulation", *American Political Science Review*, Vol. 91, No. 3, 1997, p. 532. Duane Swank, "Funding the Welfare State: Globalization and the Taxation of Business in Advanced Market Economies", *Political Studies*, Vol. 46, Issue. 4, 1998, p. 671.

⁷⁰⁷ Dani Rodrik, "Trade, Social Insurance, and the Limits to Globalization", NBER Working paper, No. 5905, NBER, January, 1997, pp. 20-21.

literatürde oldukça güçlü şekilde altı çizilen bir nokta oluşturmaktadır⁷⁰⁸. Çalışmada, gerek açıklık gerekse de DYY ile ilgili negatif yönlü ilişkinin tespitinin, vergi rekabeti sürecine ilişkin önemli kanıtlar sunacağı düşünülmektedir.

Teorinin üzerinde durduğu diğer konu olan kamu maliyesi dinamikleri açısından; kamu borç stoku ve bütçe açığı önem arz etmektedir. Her iki değişkenin de, finansman ihtiyacına bağlı olarak KV oranının daha yüksek uygulanmasına neden olacağı ileri sürülmektedir. Yine finansman ihtiyacına bağlı olarak vergi hasılatı ile KV oranı arasındaki beklenti pozitif yönlü olmaktadır. Söz konusu üç değişken, kamu maliyesinin, vergi rekabeti açısından ortaya çıkaracağı sonuçlar itibariyle modelin bağımlı değişkenleri olarak tercih edilmiştir. Kamu maliyesine ile ilgili değişkenler ile, vergi rekabeti sürecinin, kamu maliyesi dinamikleri üzerinde ortaya çıkardığı etkiler araştırılmak istenmiş, aynı zamanda kamu maliyesi dinamiklerinin KV oranı ile ilişkisi test edilerek, ülkelerin mali dinamiklerinin, rekabetçi güçlerine etkileri araştırılmak istenmiştir.

Kamu maliyesiyle ilgili vergi özelinde ele alınabilecek diğer konu vergi yüklerinin gelişimi olmaktadır Vergi rekabeti sürecinde emek-sermaye vergilemesi açısından, emek vergilemesi aleyhinde bir durumun ortaya çıktığının altı çizilmektedir⁷⁰⁹. KV oranlarındaki düşüşün, vergi yükleri açısından ortaya çıkardığı sonuçları tespit etmek için modele mal&hizmet vergileri ile kişisel gelir vergisi dahil edilerek, söz konusu iddia araştırılmak istenmiştir. Burada çalışmanın beklentisi, KV oranlarındaki düşüşle birlikte vergi yükünün; kişisel gelir ve mal&hizmetler üzerine kayması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Son olarak vergi rekabeti literatüründe, KV oranının belirleyicileri olarak ele alınan: kişi başı GSYİH, yatırımlar, enflasyon, işgücüne katılım oranı ve döviz kuru bağımsız değişken olarak modele dahil edilmiş ancak söz konusu değişkenlerin KV oranı üzerindeki etkilerine ilişkin net bir ön kabul söz konusu olmamıştır.

⁷⁰⁸ Signe Krogstrup, 2004, pp. 19-20. Marcel Gerard and Fernande M. M. Ruiz, 2009, p. 32.

⁷⁰⁹ Lucas Bretschger and Frank Hettich, 2002. p. 714. Dani Rodrik, 1997, pp. 20-21.

Tablo 37**Modelde Kullanılan Değişkenler**

Kamu Maliyesine ve Finansmanına İlişkin Faktörler	Küreselleşmeyle İlgili Faktörler	Diğer Faktörler
Bütçe açığı (BDF)	Doğrudan yabancı yatırımlar (FDI)	Kişi başı GSYİH (GDPP)
Gelir vergisi (PITX)	Doğrudan yabancı yatırımlar (FDIML)	Yatırımlar (INV)
Mal ve hizmet vergileri (GST)	Açıklık (OPN)	Enflasyon (INF)
Kamu borç stoku (PDB)		İşgücüne katılım oranı (PART)
Kamu harcamaları (PEXP)		Döviz kuru (EXCH)
Vergi Hasılatı (REV)		

* FDI: Doğrudan yabancı yatırımlar, GSYİH'ya oran

** FDI ML : Doğrudan yabancı yatırımlar, milyon dolar

Tablo 37, modelde kullanılan değişkenleri farklı gruplar itibariyle ortaya koymaktadır. Çalışmanın hedefleri doğrultusunda politik faktörler modele dahil edilmemiş, ekonomik faktörler çerçevesinde KV oranları analiz edilmeye çalışılmıştır. Ekonomik faktörlerde kendi içinde: ölçeğe ilişkim faktörler, kamu maliyesine ilişkin faktörler, küreselleşmeye ilişkin faktörler, konjonktürel hareketlere ilişkin faktörler ve tamamlayıcı faktörler olarak sınıflandırılmıştır. Çalışmada, vergi rekabeti süreci özellikle kamu maliyesi ve küresel sisteme entegrasyon çerçevesinde ele alınmak istendiği için öncelikli olarak kamu maliyesine ve küreselleşmeye ilişkin faktörler modele dahil edilmiştir.

Kamu maliyesine ile ilgili değişkenler ile, vergi rekabeti sürecinin, kamu maliyesi dinamikleri üzerinde ortaya çıkardığı etkiler araştırılmak istenmiş, aynı zamanda kamu maliyesi dinamiklerinin KV oranı ile ilişkisi test edilerek, ülkelerin mali dinamiklerinin, rekabetçi güçlerine etkileri araştırılmak istenmiştir. Modelin bir diğer odaklandığı nokta ise küreselleşme sürecinin, vergi rekabeti açısından incelenmesidir. Bu çerçevede küreselleşme sürecinin temel değişkenlerinden olan doğrudan yabancı yatırımlar ile KV oranı ilişkisinin tespiti, modelin temel hedeflerinden birisini oluşturmaktadır. Ayrıca teorideki genel kabulden hareketle, ülkelerin açıklık düzeyinin artmasının KV oranını düşüreceği yönündeki kabul, çalışmada incelenmek istenmiştir.

2.2.2. Modelde Kullanılan Ülkeler

Çalışmada, KV oranının belirleyicileri, OECD üyesi ülkeler çerçevesinde incelenmiştir. Oldukça kapsamlı bir veri seti ile çalışıldığı için, bütün OECD ülkelerinin verilerine ulaşmakta güçlükler yaşanmıştır. Bu doğrultuda Çin, Meksika, Estonya, Slovakya, Belçika, İsrail, Şili modele dahil edilmemiştir. Modelin ilk aşamasında 28 OECD üyesinde, KV oranı, belirlenen 14 bağımsız değişken ile test edilmiştir. Panel veri analizlerinde, kullanılan ülke gruplarının homojen nitelik arz etmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Söz konusu analiz, verilerin havuzlanarak test edilmesine dayandığı için, verilerin ve ülkelerin homojenliğinin sağlanamaması, sonuçların anlamlılık düzeyini etkileyebilmektedir. Bundan dolayı, 28 ülkeyi kapsayan ilk analiz, çalışma açısından anlamlı sonuçlar ortaya koymamıştır. İktisat literatürü ile örtüşmeyen sonuçlar ve pek çok değişken için anlamsız çıktılarına ulaşılması, modelin daha sınırlı ve benzer nitelik taşıyan ülkeler ile sınırlandırılması gereğini ortaya çıkarmıştır.

Tablo 38
Modelde Kullanılan Ülkeler

Danimarka	Yunanistan
Finlandiya	Çek Cumhuriyeti
Norveç	Macaristan
İspanya	Polonya
Portekiz	Slovenya
İtalya	Türkiye
İrlanda	İzlanda

Ülkelerin seçiminde gelişmiş olan ülkelerde vergi rekabeti daha sınırlı düzeyde gerçekleştiği için, Almanya, Fransa gibi G8 ülkeleri model dahil edilmemiştir. Kalkınmış ülke kategorisinde yer almasına rağmen Finlandiya, Norveç İrlanda, İzlanda, Danimarka gibi ülkelerin analize dahil edilmesinin nedeni, söz konusu ülkelerin ikili gelir vergisi uygulamaları deneyimleri ve rekabetçi vergi politikaları izlemeleri olmuştur. Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ise geçiş ülkeleri olmaları açısından önem arz etmekte ve doğrudan yabancı yatırımları çekmek için cazip politikalar izleyen ülkeler olarak dikkat çekmektedirler. Yunanistan, Portekiz, İtalya,

İspanya ve Portekiz ise gelir seviyesi açısından Türkiye ile rekabet içinde olabilecek ülkeler olarak düşünülebilecek rakipler olmakta ve çalışmanın sonuçları açısından homojenlik kısıtını ihlal etmemektedirler. Nihai olarak panel veri analizi için belirlenen 14 ülkede KV oranı bağımlı değişken olarak ele alınarak, 14 bağımsız değişken çerçevesinde, KV oranının belirleyicileri araştırılmıştır.

2.2.3. Model Sonuçlarına İlişkin Beklentiler

Modelin sonuçlarına ilişkin beklentiler kamu maliyesi dinamikleri ve küreselleşme ile ilgili faktörler olmak üzere iki farklı kategoride değerlendirilmektedir. Vergi rekabeti sürecinde KV oranında yaşanan aşağı yöndeki eğilim, gerek vergi hasılatı gerekse de bütçe kısıtları açısından sonuçlar ortaya çıkarmakta öte yandan söz konusu değişkenler de ülkelerin rekabet gücünü etkileyerek, KV oranlarını hangi ölçüde indirebilecekleri noktasında belirleyici olmaktadır.

Tablo 39
Model Sonuçlarına İlişkin Beklentiler

Kamu Maliyesine ve Finansmanına İlişkin Faktörler		Küreselleşmeyle İlgili Faktörler		Diğer Faktörler	
Bütçe açığı (BDF)	(+)	Doğrudan yabancı yatırımlar (FDI)	(-)	Kişi başı GSYİH (GDPP)	(+)
Kişisel gelir vergisi (PITX)	(-)	Doğrudan yabancı yatırımlar (FDIML)	(-)	Yatırımlar (INV)	(-)
Mal ve hizmet vergileri (GST)	(-)	Açıklık (OPN)	(-)	Enflasyon (INF)	(....)
Kamu borç stoku (PDB)	(+)			İşgücüne katılım oranı (PART)	(+)
Kamu harcamaları (PEXP)	(+)			Döviz kuru (EXCH)	(....)
Vergi Hasılatı (REV)	(+)				

Açıklık: ithalat ve ihracat hacmi toplamının GSYİH'ya oranı

Kamu maliyesine ilişkin; bütçe açığı, kamu borç stoku, kamu harcamaları ve vergi gelirleri ile ilgili beklenti, KV oranı ile pozitif yönde olmaktadır. Kamu borç stoku, bütçe açığı ve kamu harcamalarındaki artış, daha yüksek finansman ihtiyacını beraberinde getirecek ve bu da daha yüksek KV oranları uygulanması zorunluluğunu ortaya çıkaracaktır. Vergi gelirleri açısından ise, KV oranı artışlarının vergi hasılatını artıracığı kabul edilmekte ve dolayısıyla vergi hasılatı ile KV oranı arasında pozitif ilişki beklenmektedir. Kişisel gelir vergisi ve mal&hizmetler üzerinden alınan vergi hasılatının artmasının ise KV oranını indirmek için hükümetlerin elini güçlendireceği düşünülmekte ve söz konusu değişkenlerle, KV oranı arasında negatif ilişki öngörülmektedir.

Küreselleşmeyle ilgili faktörler ise, vergi rekabeti açısından güçlü göstergeler olmaktadır. DYY ve açıklık düzeyindeki artışlar ile KV oranı arasında literatüre uygun şekilde negatif bir ilişki beklenmektedir. Modelde, DYY için: GSYİH'ya oran ve milyon dolar olarak iki farklı ölçü ele alınmıştır. DYY'ların GSYİH'ya oranı, milli gelir dalgalanmalarına bağlı olarak sağlıklı sonuçlar veremeyebilmektedir. Bu doğrultuda DYY'lerin etkisinin tam olarak ortaya konması için bu değişkene ek olarak DYY'ler milyon dolar olarak da modele dahil edilmiştir.

Modelde, kişi başı gelir, enflasyon, işgücüne katılım oranı ve döviz kuru değişkenleri de kullanılmakla birlikte kişi başı gelir düzeyi dışındaki değişkenlere ilişkin net bir beklenti söz konusu olmamaktadır. Milli gelir düzeyi yüksek olan ülkelerde daha yüksek vergi oranları uygulanmasından hareketle, gelir düzeyi arttıkça KV oranının artması beklenmektedir. İşgücüne katılım oranı da kamu harcama baskısını artıracak ve dolayısıyla finansman ihtiyacı daha yüksek vergi oranlarını beraberinde getirebilecektir. Enflasyon ve döviz kuruna ilişkin literatürde elde edilen bulgular söz konusu olsa da söz konusu iki değişken için modelde, pozitif veya negatif yönlü bir beklenti söz konusu olmamaktadır.

2.2.4. Modelin Teorik Formülasyonu

Çalışmada, yukarıda ayrıntıları ortaya konmuş olan rassal etkiler modeli kullanılmıştır. Genel itibariyle teorik açıdan model şu şekilde ifade edilmektedir:

$$y_{ijt} = \alpha_{ij} + \beta x_{ijt} + \varepsilon_{ijt}$$

$$\alpha_{ij} = \alpha + u_{ij}$$

$$i, j = 1, \dots, N \text{ ve } t = 1, \dots, T$$

Söz konusu model, araştırmaya uyarlanmış ve panel veri analizi modeli şu şekilde ifade edilmiştir:

$$\begin{aligned} (\text{CORP})_{ijt} = & \beta_1 + \beta_2 (\text{BDF})_{ijt} + \beta_3 (\text{PITX})_{ijt} + \beta_4 (\text{GST})_{ijt} + \beta_5 \\ & (\text{PEXP})_{ijt} + \beta_6 (\text{REV})_{ijt} + \beta_7 (\text{FDI})_{ijt} + \beta_8 (\text{FDIML})_{ijt} + \beta_9 (\text{OPN})_{ijt} + \beta_{10} \\ & (\text{GDPP})_{ijt} + \beta_{11} (\text{INV})_{ijt} + \beta_{12} (\text{INF})_{ijt} + \beta_{13} (\text{PART})_{ijt} + \beta_{14} (\text{EXCH})_{ijt} + \beta_{15} (\text{PDB})_{ijt} + \varepsilon_{ijt} \end{aligned}$$

Tablo 40
Değişkenlere İlişkin Ölçütler

	Mean	Std. Err.	[95 % Conf. Interval]	
CORP	28.76667	0.5361731	2.770967	29.82367
BDF	-1.693714	0.377721	-2.438346	-0.9490829
GST	12.76619	0.1493028	12.47186	13.06052
PITX	8.986524	0.3835693	8.230363	9.742685
GDPP	23504	687.7275	22148.23	24859.77
FDI	3.847619	0.451741	2.957066	4.738172
OPN	84.29	2.455067	79.45013	89.12987
EXCH	24.1959	3.907184	16.49336	31.89845
PDB	50.43262	1.932524	46.62288	54.24236
PEXP	45.05824	0.4389361	44.19293	45.92355
REV	36.75786	0.4494096	35.8719	37.64381
INF	6.905333	0.9431014	5.046123	8.764544
INV	22.92495	0.2571384	22.41804	23.43187
PART	0.6923333	0.006331	0.6798526	0.7048141
FDIML	7059.6586	765.6586	5550.026	8568.833

Tablo 40, modeldeki değişkenlere ilişkin ölçütleri ortaya koymaktadır. KV ortalamasının söz konusu ülke grubu için % 28 olduğu görülmektedir. Bütçe açığı ortalaması ise negatif olarak ortaya çıkmaktadır. Kamu borç stokunun % 50 üzerinde olduğu görülmektedir. Söz konusu veriler, ülkeler için kısmi de olsa finansman sorunlarının varlığını ortaya koymaktadır. Tablo 40'a göre önemli bir değişken olan açıklık ölçütü oldukça yüksek görünmekte ve örnek ülkelerin, büyük ölçüde küresel sisteme entegre ülkeler oldukları dikkat çekmektedir.

Teorik formülasyon ve değişkenlere ilişkin değerlendirmeler ışığında KV'nin belirleyicileri üzerine oluşturulan model, üç temel hipotezi araştırmaktadır:

** Ülkelerin, küresel ekonomiye entegrasyon süreci arttıkça, ülkelerin rekabetçi gücü artmakta ve kurumlar vergisi oranları izole ülkelere göre daha düşük olmaktadır. Bu çerçevede, DYY ve açıklık değişkeni ile kurumlar vergisi oranı arasında negatif ilişki beklenmektedir.*

** Ülkelerin, finansman ihtiyacı arttıkça, vergi rekabeti açısından güçleri zayıflamakta ve rekabetçi süreçte, dezavantajlı hale gelmektedirler. Bu çerçevede, kurumlar vergisi oranı ile kamu borç stoku, bütçe açığı, kamu harcamaları ve vergi hasılatı arasında pozitif ilişki beklenmektedir.*

** Küresel vergi rekabeti çerçevesinde, kurumlar vergisi oranlarındaki indirimler, vergi yükünün diğer faktörler üzerine kaymasına neden olmaktadır. Bu çerçevede, mal ve hizmet vergileri ve kişisel gelir vergisi ile kurumlar vergisi oranı arasında negatif ilişki beklenmektedir.*

2.2.5. Modelin Sonuçlarına İlişkin Değerlendirmeler

KV'nin belirleyicilerine yönelik olarak modelde 1995-2009 dönemine ilişkin 15 yıllık veri seti ile, 14 değişken kullanılmıştır. Model, % 95 güven seviyesinde değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmeye çalışmaktadır. Yapılan incelemeler neticesinde bağımlı değişken olan KV oranı ile 10 bağımsız değişken arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu noktada KV'nin belirleyicisi olarak anlamlı bulunan 10 değişken, aynı zamanda, vergi rekabeti çerçevesinde, ülkelerin rekabetçi gücünü etkileyen faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Modelimizde yer alan bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkendeki değişikliği açıklama oranını ifade eden R-kare: 0,6370 olmuştur. R-kare 0,6370 ile, panel veri analizleri için kabul edilebilir bir düzeyi ifade etmektedir.

Panel veri modeli uygulamasında: döviz kuru(EXCH), bütçe açığı(BDF), mal ve hizmet vergileri(GST), kişisel gelir vergisi(PITX), kişi başı GSYİH(GDPP), açıklık(OPN), kamu borç stoku(PDB), yatırımlar(INV), işgücüne katılım oranı(PART) ve doğrudan yabancı yatırımlar(milyon dolar olarak, FDI) ile KV oranı arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Buna karşın: vergi hasılatı(REVTX), doğrudan yabancı yatırımlar(% olarak FDI) ve enflasyon(INF)'a, ilişkin sonuçlar modelde anlamsız çıkmıştır.

Tablo 41
Modelin Sonuçları

CORP	Coef	Std. Err.	z	P> z	[95 % Conf. Interval]	
EXCH	-0.0261769	0.0108612	-2.41	0.016	-0.0474645	-0.0048893
BDF	0.5121164	0.1007913	5.08	0	0.3145691	0.7096637
GST	-2.109527	0.2855124	-7.39	0	-2.669121	-1.549933
PITX	0.5849124	0.1348162	4.34	0	0.3206774	0.8491474
GDPP	-0.0006696	0.0000626	-10.69	0	-0.0007923	-0.0005469
OPN	-0.043694	0.0180437	-2.42	0.015	-0.0790591	-0.008329
PDB	0.1101766	0.0237416	4.64	0	0.0636439	0.1567092
INV	0.3387702	0.1200565	2.82	0.005	0.1034637	0.5740767
PART	0,3054705	8.222703	3.71	0	1.443085	4.666325
FDIML	-0.0000731	0.0000329	-2.22	0.026	-0.0001377	-8.55E-06
CONS	3.740786	6.940819	5.39	0	2.380411	5.101162

Modelin sonuçlarına göre formülümüz, katsayılar ile şu şekilde sonuçlanmaktadır:

$$\begin{aligned}
 (\text{CORP})_{ijt} = & 3.740 + 0.5121164 (\text{BDF})_{ijt} + 0.5849124 (\text{PITX})_{ijt} - 2.109 (\text{GST})_{ijt} \\
 & + 0.1101766 (\text{PDB})_{ijt} - 0.0000731 (\text{FDIML})_{ijt} - 0.0261769 (\text{EXCH})_{ijt} - 0.043694 \\
 & (\text{OPN})_{ijt} - 0.0006696 (\text{GDPP})_{ijt} + 0.3387702 (\text{INV})_{ijt} + 0,3054 (\text{PART})_{ijt}
 \end{aligned}$$

Modelde KV oranının belirleyicisi olarak anlamlı sonuç elde edilen 10 değişkene ait katsayılar şu şekilde yorumlanmaktadır:

* Döviz kurundaki 1 birimlik artış, kurumlar vergisi oranını -0,02 birim azaltmaktadır

* Bütçe açığındaki 1 birimlik artış, kurumlar vergisi oranını 0,51 birim artırmaktadır.

* Mal ve hizmet vergilerinden elde edilen gelirlerdeki 1 birimlik artış, kurumlar vergisi oranını -2 birim azaltmaktadır.

* Kişisel gelir vergisi hasılatındaki 1 birimlik artış, kurumlar vergisi oranını 0,58 birim artırmaktadır.

* Kişi başı GSYİH'daki 1 birimlik artış, kurumlar vergisi oranını -0,0006 birim azaltmaktadır.

* Açıklık oranındaki 1 birimlik artış, kurumlar vergisi oranını -0,043 birim azaltmaktadır.

* Kamu borç stokundaki 1 birimlik artış, kurumlar vergisi oranını 0,110 birim artırmaktadır.

* İşgücüne katılım oranındaki 1 birimlik artış, kurumlar vergisi oranını 0,3054 birim artırmaktadır.

* Doğrudan yabancı yatırımlardaki 1 birimlik artış, kurumlar vergisi oranını - 0,000073 birim azaltmaktadır.

* Yatırımlardaki 1 birimlik artış, kurumlar vergisi oranını 0,338 birim artırmaktadır.

Tablo 42
Model Sonuçları ile Beklentilerin Karşılaştırılması

	Değişkenler	Beklenti	Modelin Sonuçları
EXCH	Döviz kuru		(-)
BDF	Bütçe açığı	(+)	(+)
GST	Mal&hizmet vergileri	(-)	(-)
PITX	Kişisel gelir vergisi	(-)	(+)
GDPP	Kişi başı GSYİH	(+)	(-)
OPN	Açıklık	(-)	(-)
PDB	Kamu borç stoku	(+)	(+)
INV	Yatırımlar	(-)	(+)
PART	İşgücüne katılım oranı	(+)	(+)
FDIML	Doğrudan yabancı yat.	(-)	(-)

Kamu finansman ihtiyacının temel göstergelerinden olan bütçe açığı ve kamu borç stoku ile, KV oranı arasında pozitif ilişkinin varlığı, literatüre ve çalışmanın hipotezlerine uygun şekilde kamunun, gelir ihtiyacının artmasının, KV'nin artırılması ihtiyacını ortaya çıkaracağını doğrulamaktadır. Bu çerçevede bütçe açığı sorunu ile mücadele eden ülkeler için, daha yüksek KV uygulama zorunluluğu doğmakta ve bu durum da ülkenin, vergi rekabeti sürecinde politika esnekliğini zayıflatmaktadır. Aynı şekilde yüksek borç stoku, vergi geliri ihtiyacını ortaya çıkarmakta ve yüksek borç stokuna sahip ülkelerde, daha yüksek KV'nin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Küreselleşme ile ilgili olarak kullanılan açıklık ve doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin sonuçlar yine beklentilerle aynı doğrultuda ortaya çıkmıştır. Söz konusu iki değişken, vergi rekabetinin açıklayıcıları olmaları açısından en önemli değişkenler durumundadır. Her iki değişken için KV oranı arasında negatif ilişki model ile doğrulanmaktadır. Ülke ekonomileri daha açık hale geldikçe, KV oranı düşmekte benzer şekilde doğrudan yabancı yatırım girişlerindeki artışlar, KV oranının düşmesi ile sonuçlanmaktadır.

3. MODEL SONUÇLARININ HİPOTEZLER ÇERÇEVESİNDE ÜLKELER İTİBARIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın dördüncü bölümünün, üçüncü kısmında, panel veri analizi çerçevesinde elde edilen sonuçlar ışığında, modelde kullanılan ülkelere ilişkin değerlendirmelere yer verilecektir. Öncelikli olarak ülkelerde KV oranının trendi incelenecek ve ardından modelin hipotezleri ışığında seçilen değişkenler ile KV'nin trendi, ülkeler itibarıyla değerlendirmelere tabi tutulacaktır. Bu çerçevede yapılacak değerlendirmelerde: açıklık değişkeni(OPN), bütçe açığı değişkeni(BDF), kamu borç stoku değişkeni(PDB), mal ve hizmet vergileri değişkenleri(GST) kullanılacaktır.

3.1. Seçilmiş Ülkelerde Kurumlar Vergisi Oranlarının Trendi

Model 14 OECD ülkesini kapsayan ve 15 yıllık dönemi inceleyen bir panel veri analizinden oluşmaktadır. Modelde kullanılan 14 ülkede 1995-2009 dönemi, KV oranları Tablo 42'de sunulmaktadır. Tablo incelendiğinde 1995-2009 döneminde 11 ülkede KV oranının düştüğü görülmektedir. Finlandiya ve Macaristan'da oran artışı yaşanırken, Norveç'te KV oranı değişmemiştir. Finlandiya ve Macaristan'da oran artışları sırasıyla; % 1 ve % 2 olmuştur.

Tablo 43**Seçilmiş Ülkelerde Kurumlar Vergisi Oranlarının Trendi**

	Ülke Kodu	1995	2009	2009-1995
Danimarka	DEN	34	25	-9
Finlandiya	FIN	25	26	1
Norveç	NOR	28	28	0
İspanya	ESP	35	30	-5
Portekiz	PRT	40	27	-13.1
İtalya	ITA	53	28	-25.7
İrlanda	IRL	38	13	-25.5
İzlanda	ISL	33	15	-18
Yunanistan	GRC	35	25	-10
Çek Cumhuriyeti	CZ	41	20	-21
Macaristan	HU	18	20	2
Polonya	PL	40	19	-21
Slovenya	SI	30	21	-9
Türkiye	TUR	44	20	-24

Kaynak: Panel veri analizinde kullanılan veri setinden hazırlanmıştır.

1995-2009 döneminde kurumlar vergisi en çok düşen ülkeler sırasıyla % 25,7 ile İtalya, % 25,5 ile İrlanda olmuştur. Bunlara ek olarak Türkiye’de % 24, Polonya’da % 21, Çek Cumhuriyeti’nde de % 21’lik düşüş yaşanmıştır. Özetle 5 ülkede, oranlardaki düşüş % 20’nin üzerinde gerçekleşmiştir. İspanya, Danimarka ve Slovenya’da ise orandaki düşüş % 10’un altında kalmıştır. Portekiz, İzlanda, Yunanistan’da ise % 10’un üzerinde düşüşler yaşanmış, oranlardaki gerileme sırasıyla: % 13,1, % 18 ve % 10 olmuştur. Bu veriler ışığında İtalya, Portekiz, Türkiye, Polonya, Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerin KV açısından daha agresif politikalar izledikleri söylenebilmektedir. Norveç, Finlandiya ve Macaristan’ın ise KV oranı açısından daha sınırlı şekilde inşa etkileri ifade edilebilmektedir.

3.2. Küreselleşme ve Vergi Rekabeti

Literatürde, küreselleşme ve ekonomik entegrasyonun artması ile birlikte vergi politikalarının etkilendiği ve vergi rekabeti baskısının arttığına ilişkin çalışmalara rastlamak mümkün olmaktadır⁷¹⁰. Söz konusu iddianın araştırılması için çalışmada küresel sisteme entegrasyon ve vergi rekabeti çerçevesinde açıklık ve DYY değişkenleri kullanılmıştır. DYY, hem milyon dolar olarak hem de milli gelire oran olarak ele alınmış, milli gelire oran olarak anlamsız çıkan değişken, milyon dolar olarak anlamlı çıkmış olsa da, KV'nin belirleyicisi olarak katsayısı oldukça düşük tespit edilmiştir. Ancak açıklık değişkeninin, KV'nin belirleyicisi olarak test edilmesi hem anlamlı sonuçlar vermiş hem de katsayısı -0,04 olarak tespit edilmiştir. Buna göre panel veri analizinin sonuçları: Açıklık oranındaki % 1'lik artışın, KV oranını % -0,043 azaltacağı şeklinde ortaya çıkmıştır.

⁷¹⁰ Philipp Genschel, "Globalization, Tax Competition, and the Fiscal Viability of the Welfare State", MPIfG Working Paper, No. 01/1, Max-Planck-Institut Für Gesellschaftsforschung, May 2001, <http://www.mpi-fg-koeln.mpg.de/pu/workpap/wp01-1/wp01-1.html>, (15 Haziran 2011), p. 1. Simon James and Lynne Oats, "Tax Harmonization and the Case of Corporate Taxation", Revenue Law Journal, Vol. 8, Issue 1, 1998, p. 44, pp. 36-61. Dennis Quinn, "The Correlates of Change in International Financial Regulation", American Political Science Review, Vol. 91, No. 3, 1997, p. 532.

Tablo 44

Açıklık Ölçütü ve Kurumlar Vergisi Oranlarının Karşılaştırması

	DEN		FIN		NOR		ESP		PRT		ITA		IRL	
	COR	OPN	COR	OPN	COR	OPN	COR	OPN	COR	OPN	COR	OPN	COR	OPN
1995	34	71.1	25	65.5	28	69.8	35	44.8	40	61.1	53	47.7	38	140.9
1996	34	70.9	28	67.5	28	72.6	35	46.7	40	61.7	53	44.8	36	143.0
1997	34	73.9	28	70.2	28	74.5	35	51.7	37	63.8	53	46.6	36	146.2
1998	34	74.3	28	69.1	28	73.5	35	53.6	37	65.3	37	47.3	32	162.3
1999	32	76.4	28	68.6	28	71.4	35	55.2	37	64.7	37	47.1	28	164.8
2000	32	87.1	29	78.1	28	76.0	35	61.2	35	69.0	37	53.2	24	183.1
2001	30	87.8	29	73.7	28	74.6	35	59.6	35	66.6	36	52.8	20	184.7
2002	30	88.6	29	71.9	28	68.9	35	56.8	33	63.7	36	50.5	16	171.0
2003	30	84.4	29	70.6	28	67.6	35	55.0	33	62.2	34	48.6	13	151.6
2004	30	85.8	29	73.3	28	70.5	35	55.9	28	64.6	33	50.0	13	153.0
2005	28	93.1	26	79.5	28	72.8	35	56.6	28	65.0	33	52.0	13	151.8
2006	28	101.0	26	86.3	28	74.8	35	59.0	28	70.8	33	56.3	13	149.7
2007	25	102.4	26	86.6	28	76.2	33	60.6	27	72.6	33	58.2	13	151.6
2008	25	107.3	26	89.9	28	77.0	30	59.0	27	75.1	28	58.3	13	156.7
2009	25	91.1	26	72.3	28	69.4	30	49.4	27	63.6	28	48.3	13	164.3
	ISL		GRC		CZ		HU		PL		SI		TUR	
	COR	OPN	COR	OPN	COR	OPN	COR	OPN	COR	OPN	COR	OPN	COR	OPN
1995	33	67.4	35	43.6	41	105.8	18	89.6	40	44.2	30	101.7	44	35.0
1996	33	72.0	35	44.2	39	103.7	18	95.8	40	46.0	25	101.5	44	39.0
1997	33	71.9	35	47.9	39	109.4	18	107.9	38	50.7	25	104.2	44	43.5
1998	33	73.9	40	49.3	35	109.5	18	122.7	36	56.8	25	104.4	44	41.5
1999	30	71.9	40	54.7	35	112.1	18	129.4	34	54.3	25	99.3	33	38.7
2000	30	74.4	40	63.2	31	129.8	18	149.8	30	60.7	25	111.4	33	43.2
2001	30	78.7	38	61.2	31	133.2	18	143.2	28	57.8	25	111.8	33	50.8
2002	18	73.3	35	55.7	31	122.5	18	127.6	28	60.7	25	109.3	33	48.8
2003	18	71.7	35	52.3	31	125.8	18	126.1	27	69.3	35	108.2	30	47.0
2004	18	73.9	35	54.4	28	140.2	16	129.1	19	77.3	25	117.3	33	49.7
2005	18	75.7	32	53.9	26	141.2	16	133.8	19	74.9	25	124.6	30	47.2
2006	18	82.3	29	55.8	24	149.4	17	155.0	19	82.5	25	133.6	20	50.3
2007	18	80.0	25	56.5	24	155.1	20	159.3	19	84.4	23	140.8	20	49.8
2008	15	91.9	25	56.7	21	149.6	20	163.3	19	83.9	22	138.4	20	52.2
2009	15	96.5	25	47.4	20	132.6	20	148.7	19	77.7	21	116.3	20	47.5

Kaynak: Panel veri analizinde kullanılan veri setinden hazırlanmıştır.

Açıklık verisinin, literatür ile aynı yönde sonuçlar ortaya koyduğu görülmekte, açıklık düzeyinin artmasının KV oranının düşmesinde rol oynadığı görülmektedir⁷¹¹. Modelde kullanılan 14 ülkenin 11’inde KV oranı düşerken, Norveç’te oran sabit kalmış sadece Macaristan ve Finlandiya’da vergi oranı artmıştır. Ülke örneklerinden sadece Norveç’te açıklık oranının 1995-2009 döneminde artmadığı görülmekte ancak 2009 yılı

⁷¹¹ Lucas Bretschger and Frank Hettich, “Globalisation, Capital Mobility and Tax Competition: Theory and Evidence for OECD Countries”, European Journal of Political Economy”, Vol. 18, 2002, p. 710.

dışarıda bırakıldığında söz konusu ülkede de genel olarak oranın arttığı görülmektedir. Bu üç ülke dışındaki bütün ülkelerde KV oranında önemli indirimlerin hayata geçirildiği görülmektedir. Vergi oranının en çok düştüğü İtalya, İrlanda, İzlanda, Türkiye, Çek Cumhuriyeti, Polonya gibi ülkelerde, oran indirimleriyle tutarlı şekilde açıklık oranlarında önemli artışlar yaşandığı görülmektedir. Bu çerçevede söz konusu veriler, araştırmanın ve literatürün bulgularını doğrular şekilde açıklık ölçütü ile KV oranı arasındaki negatif ilişkiyi doğrulamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın: “Ülkelerin, küresel ekonomiye entegrasyon süreci arttıkça, ülkelerin rekabetçi gücü artmakta ve KV oranları izole ülkelere göre daha düşük olmaktadır. Bu çerçevede, DYY ve açıklık değişkeni ile KV oranı arasında negatif ilişki beklenmektedir.” şeklinde ifade edilen hipotezi açıklık ölçütü ile doğrulanmış olmaktadır⁷¹².

3.3. Bütçe Açıkları ve Vergi Rekabeti

Bütçe açığı, normal finansman kaynağı olan vergi gelirleri ile finanse edilemeyen kamu gelir ihtiyacını ifade etmektedir. Bir ülkede bütçe açıklarının yüksek olması, vergi geliri ihtiyacının arttığını dolayısıyla, olası gelir kaybı yaratacak politikaların uygulanmasını engelleyebilmektedir. Vergi rekabeti literatürü, KV oranı ile bütçe açıkları arasında pozitif yönlü bir ilişki öngörmektedir. Bütçe açıkları arttıkça söz konusu ülkede daha yüksek KV öngörülmektedir. Tablo 45, seçilmiş ülkelerde bütçe açıkları ile KV oranlarının gelişimini eşanlı ortaya koymaktadır.

⁷¹² Küresel ekonomiye entegrasyon süreci ile ilgili hipotez, DYY değişkeni tarafından da çalışmanın beklentilerine uygun sonuçlar ortaya koymuştur. Ancak söz konusu değişkenin katsayısının çok düşük olmasından dolayı, DYY ile ilgili bir tespitle bulunmanın doğru olmadığı düşünülmektedir.

Tablo 45

Bütçe Açığı Ölçütü ve Kurumlar Vergisi Oranlarının Karşılaştırması

	DEN		FIN		NOR		ESP		PRT		ITA		IRL	
	COR	BDF	COR	BDF	COR	BDF	COR	BDF	COR	BDF	COR	BDF	COR	BDF
1995	34	-3.2	25	-6.2	28	3.2	35	-6.5	40	-3.4	53	-7.4	38	-2.1
1996	34	-2.4	28	-3.5	28	6.3	35	-4.9	40	-2.9	53	-7.0	36	-0.1
1997	34	-1.1	28	-1.4	28	7.6	35	-3.4	37	-1.7	53	-2.7	36	1.4
1998	34	-0.6	28	1.5	28	3.3	35	-3.2	37	-1.8	37	-3.1	32	2.3
1999	32	0.8	28	1.6	28	6.0	35	-1.4	37	-0.9	37	-1.8	28	2.4
2000	32	1.8	29	6.8	28	15.4	35	-1.0	35	-1.1	37	-0.9	24	4.8
2001	30	0.8	29	5.0	28	13.3	35	-0.7	35	-2.4	36	-3.1	20	0.9
2002	30	0.0	29	4.0	28	9.2	35	-0.5	33	-1.0	36	-3.0	16	-0.3
2003	30	-0.3	29	2.2	28	7.3	35	-0.2	33	0.0	34	-3.5	13	0.4
2004	30	1.6	29	2.1	28	11.1	35	-0.4	28	-0.2	33	-3.6	13	1.4
2005	28	4.8	26	2.6	28	15.1	35	1.0	28	-2.5	33	-4.4	13	1.6
2006	28	4.9	26	4.0	28	18.5	35	2.0	28	-0.4	33	-3.3	13	2.9
2007	25	4.6	26	5.2	28	17.7	33	1.9	27	-2.8	33	-1.5	13	0.1
2008	25	3.4	26	4.2	28	19.3	30	-4.1	27	-2.8	28	-2.7	13	-7.3
2009	25	-2.8	26	-2.4	28	9.9	30	-11.2	27	-9.3	28	-5.2	13	-14.6
	ISL		GRC		CZ		HU		PL		SI		TUR	
	COR	BDF	COR	BDF	COR	BDF	COR	BDF	COR	BDF	COR	BDF	COR	BDF
1995	33	-3.0	35	-7.0	41	-13.4	18	-5.0	40	-4.4	30	0.0	44	-5.0
1996	33	-1.6	35	-6.8	39	-3.3	18	-2.0	40	-4.9	25	0.3	44	-8.6
1997	33	0.0	35	-6.0	39	-3.8	18	-3.6	38	-4.6	25	-1.1	44	-7.7
1998	33	-0.4	40	-3.9	35	-5.0	18	-3.6	36	-4.3	25	-0.7	44	-9.4
1999	30	1.1	40	-3.1	35	-3.7	18	-2.6	34	-2.3	25	-0.6	33	-15.6
2000	30	1.7	40	-3.7	31	-3.7	18	-4.3	30	-3.0	25	-1.2	33	-11.8
2001	30	-0.7	38	-4.4	31	-5.6	18	-3.9	28	-5.3	25	-1.3	33	-16.4
2002	18	-2.6	35	-4.7	31	-6.8	18	-8.8	28	-5.0	25	-1.5	33	-13.9
2003	18	-2.8	35	-5.6	31	-6.6	18	-7.2	27	-6.2	35	-1.3	30	-10.0
2004	18	0.0	35	-7.5	28	-2.9	16	-6.4	19	-5.4	25	-1.3	33	-3.9
2005	18	4.9	32	-5.1	26	-3.6	16	-7.9	19	-4.1	25	-1.0	30	0.0
2006	18	6.3	29	-3.1	24	-2.6	17	-9.4	19	-3.6	25	-0.8	20	0.1
2007	18	5.4	25	-3.7	24	-0.7	20	-5.0	19	-1.9	23	0.3	20	-1.7
2008	15	-0.5	25	-7.7	21	-2.7	20	-3.7	19	-3.7	22	-0.3	20	-2.4
2009	15	-12.6	25	-13.6	20	-5.9	20	-4.1	19	-7.1	21	-5.6	20	-5.6

Kaynak: Panel veri analizinde kullanılan veri setinden hazırlanmıştır.

Tablo 45'e göre vergi rekabetine KV açısından daha sınırlı düzeyde dahil olan Norveç ve Finlandiya'da bütçe açıklarının sınırlı düzeyde kaldığı görülmektedir. KV'nin arttığı Macaristan'da ise 1995-2009 döneminde bütçe açıklarının süreklilik arz ettiği görülmektedir. Norveç ve Finlandiya açısından modelimizin varsayımları ile çelişkili bir durum söz konusu değil iken, Macaristan'ın verileri modelin bulguları ile çelişir nitelik arz etmektedir. Rekabetçi politikalar izleyen İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan, İrlanda, Türkiye gibi ülkelerde bütçe açıklarının bir sorun teşkil ettiği

görülmektedir. Ancak dikkat edilmesi gereken noktalardan biri hemen hemen bütün ülkelerde 2008 ve 2009 yıllarında, küresel krizin etkisiyle bütçe açıklarının artmış olmasıdır. Dolayısıyla söz konusu yıllardaki veriler, vergi rekabeti analiziyle açıklanması yetersiz kalabilmektedir. Bütçe açıklarıyla ilgili dikkat çekici bir diğer nokta ise, açıkların arttığı yılların doğrudan KV indirimlerinin hayata geçirildiği yıllarla örtüşmüyor olmasıdır. Modelin, bütçe açığına ilişkin sonuçları, literatüre ve çalışmanın beklentisine uygun olsa da veriler ışığında bütçe açıkları ile KV oranının doğrudan bir ilişki içinde olduğunu söylemek bilimsel açıdan iddialı bir yaklaşım olabilecektir. Bütçe açıkları ile ilgili daha sağlıklı bir yargıda bulunmak için, söz konusu değişkenin, farklı değişkenler çerçevesinde ayrı model ile tahmin edilmesinin daha doğru olacağı düşünülmekte ve çalışmamızda bütçe açığı ve KV arasındaki ilişkiye dair kesin bir yargıdan kaçınılmaktadır⁷¹³.

Bütçe açığı değişkeni modele: *“Ülkelerin, finansman ihtiyacı arttıkça, vergi rekabeti açısından güçleri zayıflamakta ve rekabetçi süreçte, dezavantajlı hale gelmektedirler. Bu çerçevede, KV oranı ile kamu borç stoku, bütçe açığı, kamu harcamaları ve vergi hasılatı arasında pozitif ilişki beklenmektedir”*, şeklinde ifade edilen hipotezin test edilmesi için dahil edilen bir değişkendir. Bu durumda, hipotez ile ilgili bütçe açığından hareketle her hangi bir yargıda bulunmanın yanlış olacağı düşünülmektedir.

3.4. Kamu Borç Stoku ve Vergi Rekabeti

Kamu borç stoku, bütçe açığı ile benzer şekilde ülkelerin finansman ihtiyacını artıran bir gösterge niteliği taşımaktadır. Kamu borç stoku değişkeni modele: *“Ülkelerin, finansman ihtiyacı arttıkça, vergi rekabeti açısından güçleri zayıflamakta ve rekabetçi süreçte, dezavantajlı hale gelmektedirler. Bu çerçevede, KV oranı ile kamu borç stoku, bütçe açığı, kamu harcamaları ve vergi hasılatı arasında pozitif ilişki beklenmektedir”*, hipotezinin test edilmesi için dahil edilmiştir. Literatür, kamu borç

⁷¹³ Bütçe açığına etki edecek faktörler literatürde oldukça kapsamlı şekilde ortaya konmaktadır. Ulusal tasarruflar, reel faizler, kamu harcamaları, vergi oranları gibi pek çok faktör, bütçe açığına etki edebilmektedir. Rafael Domenech, David Taguas and Juan Varela, “The Effects of Budget Deficits on National Saving in the OECD”, Paper presented at the CMTEA (1996), at the V Jornadas Economía Internacional and at the EEA'97 (Toulouse).October 1997, <http://iei.uv.es/rdomenec/saving.pdf>, (15 Haziran 2011), p. 1.

stoku artışlarının, KV oranını artıracağını ortaya koymaktadır⁷¹⁴. Tablo 46, seçilmiş ülkelerde, kamu borç stoku ve KV oranlarını eşanlı olarak ortaya koymaktadır.

Tablo 46
Kamu Borç Stoku Ölçütü ve Kurumlar Vergisi Oranlarının Karşılaştırması

	DEN		FIN		NOR		ESP		PRT		ITA		IRL	
	COR	PDB	COR	PDB	COR	PDB	COR	PDB	COR	PDB	COR	PDB	COR	PDB
1995	34	74.9	25	62.6	28	30.8	35	52.4	40	61.9	53	113.1	38	72.2
1996	34	72.9	28	66.7	28	27.6	35	56.1	40	61.3	53	113.6	36	64.7
1997	34	69.1	28	65.0	28	24.7	35	55.3	37	58.0	53	111.0	36	57.4
1998	34	64.0	28	59.9	28	22.2	35	53.6	37	54.8	37	108.7	32	47.8
1999	32	60.9	28	55.7	28	20.9	35	52.3	37	55.1	37	106.7	28	44.1
2000	32	54.8	29	48.0	28	19.3	35	49.9	35	54.1	37	103.6	24	34.8
2001	30	52.0	29	44.4	28	18.1	35	46.3	35	56.0	36	102.7	20	30.9
2002	30	51.6	29	41.3	28	19.0	35	43.9	33	58.7	36	99.5	16	27.9
2003	30	49.6	29	43.5	28	21.3	35	40.7	33	60.2	34	96.8	13	26.9
2004	30	47.0	29	41.9	28	18.4	35	39.3	28	63.0	33	96.2	13	25.4
2005	28	39.3	26	38.2	28	17.2	35	36.4	28	68.2	33	97.5	13	23.6
2006	28	32.7	26	35.6	28	12.5	35	33.0	28	69.8	33	96.7	13	20.3
2007	25	27.8	26	31.2	28	11.7	33	30.0	27	69.2	33	95.2	13	19.8
2008	25	32.4	26	29.5	28	13.8	30	33.7	27	71.2	28	98.0	13	27.7
2009	25	37.8	26	37.6	28	26.1	30	46.1	27	81.1	28	106.6	13	46.0
	ISL		GRC		CZ		HU		PL		SI		TUR	
	COR	PDB	COR	PDB	COR	PDB	COR	PDB	COR	PDB	COR	PDB	COR	PDB
1995	33	52.3	35	104.8	41	10.5	18	82.2	40	49.6	30	16.9	44	13.0
1996	33	49.7	35	108.1	39	9.2	18	69.3	40	43.9	25	20.4	44	33.4
1997	33	46.2	35	105.2	39	9.6	18	60.9	38	43.0	25	21.1	44	32.9
1998	33	40.7	40	103.7	35	9.8	18	59.0	36	39.5	25	21.6	44	31.0
1999	30	35.3	40	103.6	35	11.0	18	59.1	34	39.7	25	22.2	33	39.8
2000	30	33.8	40	108.9	31	13.2	18	54.1	30	35.8	25	26.7	33	38.2
2001	30	39.2	38	109.7	31	14.7	18	50.5	28	36.4	25	26.8	33	74.1
2002	18	35.3	35	109.2	31	16.1	18	53.6	28	40.6	25	28.0	33	69.2
2003	18	33.3	35	105.8	31	19.1	18	56.3	27	44.9	35	26.9	30	62.2
2004	18	28.2	35	108.3	28	21.1	16	55.7	19	43.6	25	27.1	33	56.6
2005	18	19.4	32	110.3	26	23.2	16	58.1	19	44.8	25	26.9	30	51.1
2006	18	24.8	29	107.5	24	24.9	17	61.9	19	45.1	25	25.8	20	45.5
2007	18	23.2	25	105.8	24	25.2	20	61.3	19	42.6	23	23.2	20	39.6
2008	15	44.3	25	109.6	21	27.1	20	68.2	19	44.8	22	21.3	20	40.0
2009	15	87.2	25	125.7	20	32.5	20	72.7	19	47.1	21	34.1	20	46.3

Kaynak: Panel veri analizinde kullanılan veri setinden hazırlanmıştır.

⁷¹⁴ Halkos and Kyriazis, pp.163-164.

Kamu borç stokunun, KV oranının istikrarlı seyrettiği Norveç ve Finlandiya’da önemli ölçüde düştüğü görülmektedir. Vergi oranının % 2 arttığı Macaristan’da ise kamu borç stoku yaklaşık % 10 azalmıştır. Söz konusu üç ülkede KV oranını düşürmeyen veya artıran ülkeler olarak, kamu borç stokunu azaltan ülkeler olmuşlardır. Bu üç ülkenin verileri,, çalışmanın varsayımlarına uygun sonuçlar ortaya koymaktadır. Daha rekabetçi politikalar izleyen, Türkiye, Yunanistan, İtalya, Portekiz gibi ülkelerde ise kamu borç stoku sorunları yaşandığı görülmektedir. Bu bulgular, kamu borç stoku yüksek ülkelerin daha yüksek KV oranı uygulayacakları şeklindeki iddia ile örtüşmemektedir. Ancak KV oranlarındaki düşüşün kamu gelirlerini azaltarak, kamu borç stokunda artışa neden olduğu şeklindeki bir iddiayı kanıtlar niteliktedir. Bu çerçevede çalışmanın hipotezi ile uyumlu model bulguları ortaya çıkmış olsa da veriler üzerinden yapılan analiz bu ilişkiyi zıt yönlü olarak kanıtlar niteliktedir. Yani KV oranı düştükçe söz konusu ülkede kamu borç stoku artmaktadır. Ancak yine de söz konusu iddianın kamu borç stokunun belirleyicileri çerçevesinde analiz edilmesinin daha sağlıklı sonuçlar vereceği düşünülmektedir⁷¹⁵. Bu değerlendirmeler ışığında modelin: “Ülkelerin, finansman ihtiyacı arttıkça, vergi rekabeti açısından güçleri zayıflamakta ve rekabetçi süreçte, dezavantajlı hale gelmektedirler. Bu çerçevede, KV oranı ile kamu borç stoku, bütçe açığı, kamu harcamaları ve vergi hasılatı arasında pozitif ilişki beklenmektedir” şeklinde ifade edilen hipotezi, panel veri analizinde doğrulanmış olsa da istatistiki analiz çerçevesinde hipotezin, kamu borç stoku açısından kesin bir sonuç ortaya koyduğu düşünülmemektedir.

3.5. Mal ve Hizmet Vergileri ve Vergi Rekabeti

Mal ve hizmet vergileri değişkeni, vergi yüklerinin, vergi rekabeti çerçevesinde ne şekilde bir seyir izlediğini araştırmak için modele dahil edilmiştir. Literatürdeki genel kanı, vergi rekabeti neticesinde, vergi yükünün, hareketli faktörlerden, hareketsiz faktörlere doğru kaydığı şeklindedir⁷¹⁶. Bu çerçevede dolaylı vergilerin payı artarken,

⁷¹⁵ Kamu borç stokunun belirleyicileri olarak: kamu harcamaları, seçim dönemlerinde siyasilerin tutumları, reel faizler gibi değişkenler vb. ifade edilmektedir. Bernd Süßmuth and Robert K. Von Weizsäcker, “Institutional Determinants of Public Debt: A Political Economy Perspective”, Published in J.C. Tremmel(ed.), Handbook of Intergenerational Justice, Cheltenham: Edward Elgar, 2006, <http://www.vwl.wi-tum.de/forschung/institutionaldeterminantsofpublicdebt.pdf> (15 Haziran 2011), p. 174.

⁷¹⁶ Enrique G. Mendoza and Linda L. Tesar, “Why hasn’t Tax Competition Triggered a Race to the Bottom? Some Quantitative Lessons from the EU”, 2005, p. 202.

dolaysız vergilerin azaltılması şeklinde bir eğilim ortaya çıkabilmektedir. Mal ve hizmet vergilerinin, rekabetçi politikalar izleyen ülkelerde artmış olması : *“Küresel vergi rekabeti çerçevesinde, KV oranlarındaki indirimler, vergi yükünün diğer faktörler üzerine kaymasına neden olmaktadır. Bu çerçevede, mal ve hizmet vergileri ve kişisel gelir vergisi ile KV oranı arasında negatif ilişki beklenmektedir.”* şeklinde ifade edilen hipotezin doğruluğunu kanıtlayacaktır. Tablo 46, seçilmiş ülkelerde, mal ve hizmet vergileri ile KV oranlarının seyrini, eşanlı olarak göstermektedir.

Tablo 47

Mal ve Hizmet Vergileri Ölçütü ve Kurumlar Vergisi Oranlarının Karşılaştırması

	DEN		FIN		NOR		ESP		PRT		ITA		IRL	
	COR	GST	COR	GST	COR	GST	COR	GST	COR	GST	COR	GST	COR	GST
1995	34	15.68	25	13.98	28	15.77	35	9.20	40	12.63	53	10.95	38	13.24
1996	34	16.08	28	14.10	28	15.50	35	9.25	40	12.83	53	10.79	36	13.03
1997	34	16.14	28	14.67	28	15.36	35	9.50	37	12.50	53	11.20	36	12.63
1998	34	16.44	28	14.17	28	15.85	35	9.83	37	12.61	37	11.46	32	12.25
1999	32	16.53	28	14.24	28	15.62	35	10.24	37	12.69	37	11.71	28	12.15
2000	32	15.85	29	13.68	28	13.55	35	10.14	35	12.19	37	11.78	24	11.75
2001	30	15.88	29	13.26	28	13.29	35	9.72	35	12.30	36	11.25	20	10.60
2002	30	16.00	29	13.51	28	13.35	35	9.65	33	12.64	36	11.15	16	10.78
2003	30	15.80	29	14.10	28	12.92	35	9.71	33	12.79	34	10.74	13	10.66
2004	30	15.99	29	13.81	28	12.67	35	9.77	28	12.73	33	10.83	13	11.18
2005	28	16.27	26	13.77	28	12.08	35	9.90	28	13.38	33	10.78	13	11.37
2006	28	16.41	26	13.65	28	12.01	35	9.86	28	13.66	33	11.09	13	11.41
2007	25	16.32	26	12.93	28	12.43	33	9.51	27	13.21	33	10.96	13	11.17
2008	25	15.63	26	12.95	28	10.90	30	8.34	27	12.92	28	10.61	13	10.67
2009	25	15.34	26	13.55	28	11.59	30	7.15	27	14.70	28	10.61	13	9.72
	ISL		GRC		CZ		HU		PL		SI		TUR	
	COR	GST	COR	GST	COR	GST	COR	GST	COR	GST	COR	GST	COR	GST
1995	33	15.18	35	11.92	41	12.07	18	16.80	40	12.75	30	15.17	44	6.31
1996	33	15.57	35	12.18	39	11.84	18	16.06	40	13.67	25	14.89	44	7.24
1997	33	15.25	35	12.35	39	11.28	18	14.87	38	13.09	25	13.89	44	7.70
1998	33	15.88	40	11.97	35	10.81	18	14.59	36	12.29	25	14.50	44	7.61
1999	30	17.02	40	12.22	35	11.47	18	15.42	34	12.79	25	15.02	33	8.30
2000	30	16.42	40	12.01	31	11.17	18	15.59	30	11.81	25	14.08	33	10.14
2001	30	14.28	38	12.46	31	10.84	18	14.69	28	11.41	25	13.67	33	10.47
2002	18	14.40	35	12.28	31	10.79	18	14.19	28	12.13	25	13.92	33	11.55
2003	18	15.11	35	11.37	31	11.06	18	14.87	27	12.17	35	14.02	30	12.82
2004	18	16.02	35	11.02	28	11.77	16	15.27	19	11.89	25	13.76	33	11.49
2005	18	17.06	32	11.04	26	11.76	16	14.82	19	12.71	25	13.62	30	11.96
2006	18	17.56	29	11.49	24	11.17	17	14.27	19	13.28	25	13.34	20	11.94
2007	18	16.43	25	11.53	24	11.12	20	14.96	19	13.05	23	13.24	20	11.48
2008	15	13.59	25	11.36	21	11.49	20	14.92	19	13.03	22	13.24	20	11.01
2009	15	11.93	25	10.57	20	11.61	20	15.41	19	15.00	21	14.08	20	11.23

Kaynak: Panel veri analizinde kullanılan veri setinden hazırlanmıştır.

Tablo 47 incelendiğinde, mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerin payının, rekabetçi vergi politikaları izleyen Türkiye, Portekiz ve Polonya’da arttığı görülmektedir. KV oranı değişmeyen Norveç’te mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerin payı, 1995 yılında % 15,77 iken, 2009 yılında % 11,59’a düşmüştür. Vergi oranı artan Macaristan’da oran 1999’da 16,80 iken, 2009’da 15,41’e düşmüştür. Benzer şekilde Finlandiya’da ise 1995’de % 13,98 olan pay, 2009’a gelindiğinde % 13,55’e düşmüştür. Bu üç ülkede, KV oranının istikrarlı seyrettiği ve görece daha az rekabetçi

vergileme uygulayan ülkeler olarak ön plana çıkmakta ve söz konusu üç ülkede de mal ve hizmet vergilerinin payının düştüğü görülmektedir. Bu veriler, hipotezimiz ile aynı yönde hareket etmektedir. Diğer ülkeler için mal ve hizmet vergilerinin payının kısmi olarak dalgalı olsa da istikrarlı seyrettiği görülmektedir. Bu değerlendirmeler ışığında KV'nin açıklayıcısı olarak kullanılan mal ve hizmet vergileri gerek modelde anlamlı çıkmış gerekse de istatistiki analiz çerçevesinde anlamlı görünmektedir. Söz konusu analiz modelin: *“Küresel vergi rekabeti çerçevesinde, KV oranlarındaki indirimler, vergi yükünün diğer faktörler üzerine kaymasına neden olmaktadır. Bu çerçevede, mal ve hizmet vergileri ve kişisel gelir vergisi ile KV oranı arasında negatif ilişki beklenmektedir.”* şeklinde ifade edilen hipotezin kısmi de olsa doğrulandığını göstermektedir.

SONUÇ

Çalışma, “küresel vergi rekabeti: kurumlar vergisi üzerine karşılaştırmalı bir analiz” adını taşımakta ve vergi rekabeti sürecinin kurumlar vergisi özelinde incelenmesini amaçlamaktadır. Kurumlar vergisi: gerek doğrudan yabancı yatırımlar, gerekse de üretim faktörü olarak sermaye üzerinde oluşturduğu yük açısından önemli bir politika aracıdır. Bu çerçevede çalışma, en başta kurumlar vergisini ele almayı amaçlamıştır. Çalışmanın: küresel vergi rekabetinin genel esasları ile incelenmesi ile birlikte vergi rekabetinin kurumlar vergisi özelinde detaylı şekilde ele alınmasına odaklanmıştır. Çalışma bu amaçlar çerçevesinde özellikle üç nokta üzerine odaklanmaktadır. Bunlar: kurumlar vergisi çerçevesinde doğrudan yabancı yatırımların analiz edilmesi, kurumlar vergisi rekabetinin vergi yükleri itibariyle ortaya çıkardığı sonuçlar ve ülkelerin vergi rekabeti sürecine dahil olmalarına etki eden temel faktörler olarak kurumlar vergisi oranının belirleyicileridir.

Küresel vergi rekabetinin ortaya çıkmasında etkili olan temel faktör, küreselleşme ile birlikte ekonomik aktivitelerin ve aktörlerin değişmesi olmuştur. Bu doğrultuda başta DYY’lar olmak üzere, nitelikli işgücü, finansal sermaye gibi hareketli üretim faktörlerinin önemi artmış ve ülkeler söz konusu faktörleri çekebilmek için vergi sistemlerinde teşvik edici düzenlemelere yer vermişlerdir. Ülkelerin arasında giriştikleri bu yarış, küresel vergi rekabetini gündeme getirmiştir. Küresel vergi rekabeti, literatürde olumlu ve olumsuz yönleri ile kapsamlı şekilde ele alınan bir konu olagelmektedir.

Vergi rekabeti, vergi yüklerinin azaltılması şeklinde ortaya çıktığı için öncelikle üretim faktörlerinin, söz konusu ülkelere hareket etmesini sağlayabilmektedir. Bu şekilde ekonomide üretken kaynakları artan ülkeler, daha yüksek büyüme rakamları yakalama olanağına kavuşmaktadırlar. DYY’ların düşük vergili ülkeleri tercih etmesi aynı zamanda ilgili ülkede yeni istihdam olanakları sağlayabilmekte ve bu şekilde işsizliğin azalmasına olanak sağlayabilmektedir. Buna ek olarak DYY’lar söz konusu ülkede teknolojinin gelişmesine de olanak sağlamakta, dışa dönük üretim gerçekleştiren işletmeler, ihracat rakamlarına olumlu yansıyabilmektedir.

Vergi rekabeti neticesinde ortaya çıkan kazanımların bir kısmı ise doğrudan kamu maliyesi ile ilgili olmaktadır. Vergi rekabeti, hükümetleri daha etkin politikalar izlemeye zorlayarak gerek kamu harcamalarında verimlilik, gerekse de aşırı vergi yükünün ortadan kalkması gibi katkılar sağlayabilmektedir. Buna ek olarak düşük vergi oranları, vergileme neticesinde ortaya çıkabilecek saptırıcı etkilerin minimize edilmesinde olanak sağlayabilmektedir. Bu şekilde daha etkin bir kamu yönetimi aynı zamanda kamusal seçim süreçlerinin daha rasyonel işlemesine olanak sağlayabilmektedir. Vergi rekabetine ilişkin olumlu yöndeki bir diğer bakış ise vergi gelirleri noktasında ortaya çıkmaktadır. Arz yanlı vergileme yaklaşımından hareketle düşük vergilerin, vergi hasılatını olumlu etkileyeceği düşüncesi, vergi rekabetinin, ülkelerin vergi hasılatına katkı sağlayacağı düşüncesini güçlendirmekte ve rekabetçi vergileme neticesinde ülkelerin vergi hasılatının artacağını ortaya koymaktadır. Çalışmada, 1980’li yıllardan günümüze kurumlar vergisi hasılatları ülke grupları itibarıyla incelendiğinde, söz konusu oran indirimlerine karşın, kurumlar vergisi hasılatının arttığı tespit edilmiştir. Bu durum, arz yanlı iktisat yaklaşımının, düşük vergilere ilişkin görüşlerini, kurumlar vergisi özelinde kanıtlar bir nitelik arz etmektedir.

Söz konusu olumlu etkilerine karşın vergi rekabeti, literatürde daha çok zararlı olarak ele alınan bir süreç olmaktadır. Başta OECD olmak üzere uluslararası kuruluşlar, vergi rekabetini engellemeye yönelik çalışmalar hayata geçirmektedirler. OECD, 1998’den bu yana, konuyla ilgili pek çok rapor yayınlamış ve çeşitli önlemler ile vergi rekabetiyle mücadelesini sürdürmüştür. OECD’nin konuya yaklaşımı, vergi cennetleri ve tercihli vergi rejimleri çerçevesinde şekillenmekte ve girişimler büyük ölçüde vergi cennetlerini önlemeye yönelik olmaktadır. AB’de ise, konu daha çok vergi uyumlaştırması çerçevesinde ele alınmaktadır.

Vergi rekabetine muhalif görüş: yatırım kararları üzerindeki saptırıcı etkiler, kamu gelirlerinin azalması, kamu borçlanması daha çok başvurulmuş bir finansman aracı haline gelmesi, kamu gelirlerindeki azalmaya bağlı olarak kamu harcaması düzeyinin azalması, kamu hizmet kalitesinin düşmesi, vergi yükünün hareketsiz üretim faktörleri üzerine kayarak adaletsiz bir vergileme ortaya çıkması gibi konuları ön plana çıkarmaktadır. Ancak en başta ele alınan sorunlar: kamu gelirlerindeki azalma ile

hükümetlerin acze düşme tehlikesi ve adaletle ilgili kaygılar olmaktadır. Vergi rekabetine karşı duran yaklaşım, sermaye üzerindeki vergi yükünün düşmesi ile vergilemenin sıfıra doğru bir yarış halini alacağını altını çizmekte, bunun da gerek finansman gerekse de adalet açısından tehlikeli bir durumu arz ettiği ortaya konmaktadır.

Literatürde yapılan incelemeler, vergi rekabetinin en yoğun yaşandığı araç olarak kurumlar vergisinin ön plana çıktığını ortaya koymaktadır. Dünya genelinde 1980'lerden günümüze kurumlar vergisi oranlarında aşağı yönde bir eğilimin ortaya çıktığı görülmektedir. Burada temel amaç sermaye faktörünün, her ülke için cazip bir faktör olması ve ülkelerin bu faktörü ülkelerine çekmeye çalışması olmaktadır. İstatistiki ve ekonometrik çalışmamız, DYY'lar ile kurumlar vergisi oranı arasında bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Buna göre kurumlar vergisi indirimleri, DYY'ları söz konusu ülkeye çekebilmektedir. Ancak tek başına kurumlar vergisinin, DYY'ları çekmek için yeterli bir araç olmadığı düşünülmekte ve ülkedeki milli gelir düzeyi, Pazar olanakları, yolsuzluk gibi pek çok faktörün DYY hareketlerini etkilediği görülmektedir.

Vergi rekabetinin vergi yükleri açısından ise ortaya çıkardığı sonuç, sermaye üzerindeki vergi yükünün azalması olmaktadır. Burada sermaye üzerindeki vergi yükünün büyük ölçüde mal ve hizmetler üzerindeki vergilere kaydırıldığı görülmektedir. Literatürde, emek vergilerinin ve emeğin vergi yükünün de arttığına ilişkin iddialar söz konusu olsa da çalışmamızda emeğin vergi yükünde dikkate değer bir artış tespit edilmemiştir. Çalışmamızdaki ekonometrik modelde de kişisel gelir vergisi ile kurumlar vergisi oranı arasında negatif bir ilişki gözlenmemiştir. Buna karşılık gerek istatistiki analiz gerekse de ekonometrik model, kurumlar vergisi oranlarındaki indirimlere paralel olarak mal ve hizmet vergilerinin arttığını ortaya koymuştur.

Çalışmamızda ele alınan bir diğer nokta ise kurumlar vergisinin belirleyicileri üzerine yapılan analiz olmuştur. Burada 14 OECD ülkesinde 14 bağımlı değişkenin, kurumlar vergisi oranına etkisi 1995-2009 dönemini kapsayan bir süreçte araştırılmıştır. Model üç hipotezi araştırmaktadır:

* Ülkelerin, küresel ekonomiye entegrasyon süreci arttıkça, ülkelerin rekabetçi gücü artmakta ve kurumlar vergisi oranları izole ülkelere göre daha düşük olmaktadır. Bu çerçevede, DYY ve açıklık değişkeni ile kurumlar vergisi oranı arasında negatif ilişki beklenmektedir.

* Ülkelerin, finansman ihtiyacı arttıkça, vergi rekabeti açısından güçleri zayıflamakta ve rekabetçi süreçte, dezavantajlı hale gelmektedirler. Bu çerçevede, kurumlar vergisi oranı ile kamu borç stoku, bütçe açığı, kamu harcamaları ve vergi hasılatı arasında pozitif ilişki beklenmektedir.

* Küresel vergi rekabeti çerçevesinde, kurumlar vergisi oranlarındaki indirimler, vergi yükünün diğer faktörler üzerine kaymasına neden olmaktadır. Bu çerçevede, mal ve hizmet vergileri ve kişisel gelir vergisi ile kurumlar vergisi oranı arasında negatif ilişki beklenmektedir.

Birinci hipotez: açıklık ve DYY değişkenleri ile araştırılmış ve her iki değişken ile ilgili beklentilere uygun şekilde kurumlar vergisi oranı ile negatif ilişki tespit edilmiştir. Buna göre ülkeler, küresel sisteme entegre oldukça, kurumlar vergisi oranları azalmaktadır. Açıklık ve DYY ölçütleri arttıkça söz konusu ülkede daha düşük vergi oranları ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, küresel sisteme entegre olmuş ülkelerin, vergi rekabeti gücü artmaktadır.

İkinci hipotez: dört değişken çerçevesinde araştırılmış, kamu borç stoku ve bütçe açığı değişkenleri ile beklentilere uygun şekilde, kurumlar vergisi oranı ile pozitif ilişki tespit edilmiştir. Buna göre kamu borç stoku ve bütçe açıklarındaki artışlar, daha yüksek kurumlar vergisini beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda söz konusu iki değişken ile ilgili sorun yaşayan ülkelerin ,vergi rekabeti güçleri zayıflamaktadır. Ancak model sonuçlarının, istatistiki analizi bütçe açığının, kurumlar vergisini açıklamada yetersiz kaldığını ortaya koymuştur. Kamu borç stoku değişkeni ise gerek istatistiki analiz gerekse de model sonuçları açısından daha güçlü bir değişken olarak ön plana çıkmaktadır.

Üçüncü hipotez: kişisel gelir vergisi ve mal&hizmet vergileri değişkenleri kullanılarak, vergi rekabeti sürecinde, vergi yüklerinin gelişimini araştırmaktadır.

Beklenti, vergi rekabeti sürecinde, her iki vergi açısından yükün arttığı yönünde kabul edilmektedir. Ancak model sonuçları, kişisel gelir vergisi açısından beklentilere aykırı şekilde çıkmış, kurumlar vergisi oranı ile gelir vergisi arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Mal ve hizmet vergilerine ilişkin sonuçlar ise beklentilere uygun şekilde negatif olarak tespit edilmiştir. Yapılan istatistiki incelmeler de, kurumlar vergisi oranı düştükçe, mal ve hizmet vergilerinin yükünün arttığını göstermektedir. Dolayısıyla vergi yükünün, rekabetçi süreçte büyük ölçüde tüketim üzerine kaydırıldığı düşünülmektedir. Literatürde, kişisel gelir vergisi açısından yükün arttığına ilişkin iddia ise ekonometrik model çerçevesinde doğrulanmamaktadır.

Nihai olarak bakıldığında, çalışmada kullanılan modelin tespitleri şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

- * Küresel sisteme entegre olmuş ülkeler, daha rekabetçi politikalar izlemekte ve daha düşük kurumlar vergisi oranına sahip olmaktadır

- * Kamu finansmanı sorunu olan ülkelerin vergi rekabeti açısından güçleri zayıflamakta ve daha yüksek kurumlar vergisi oranına sahip olmaktadır.

- * Vergi rekabeti sürecinde, sermayenin vergi yükü azalırken, vergi yükü, büyük ölçüde, mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilere kaydırılmaktadır.

EKLER

EK 1. Dünya Genelindeki Ülkeler İtibariyle 2010 Yılı Kurumlar Vergisi Oranları (196 Ülke) *

Afganistan	20	Şili	17
Arnavutluk	10	Çin	25
Cezayir	19	Colombia	33
Amerikan Samoa	10.5	Comoros	50
İsveç	26.3	Kongo	40
Angola	35	Cook Islands	20
Anguilla	0	Kostarika	30
Antigua and Barbuda	25	Zimbabwe	25.75
Arjantin	35	Hırvatistan	20
Ermenistan	20	Küba	30
İspanya	30	Kıbrıs	10
Avustralya	30	Çek Cumhuriyeti	19
Avusturya	25	Demokratik Kongo Cumhuriyeti	36
Azerbaycan	20	Danimarka	25
Bahamalar	0	Djibouti	25
Bahreyn	0	Dominik	30
Bangladeş	27.5	Dominik Cumhuriyeti	25
Barbados	25	Ekvator	25
Belarus	24	Mısır	20
Belçika	33.99	El Salvador	25
Belize	25	Ekvator Ginesi	35
Benin	30	Eritrea	30
Bermuda	0	Estonya	21
Bhutan	30	Etyopya	35
Bolivya	25	Faeroe Adaları	18
Bosna Hersek	10	Sri Lanka	35
Botswana	25	Fiji	28
Brezilya	34	Finlandiya	26
İsviçre	21.17	Fransa	33.3
Brunei	23.5//55	Uruguay	25
Bulgaristan	10	Gabon	35
Burkina Faso	30	Gambia	33
Burundi	35	Gürcistan	15
Kamboçya	20	Almanya	29.41
Kamerun	38.5	Ghana	25
Kanada	31	Solomon Adaları	30
Cape Verde	25	Yunanistan	24
Cayman Adaları	0	Greenland	30
Orta Afrika Cumhuriyeti	30	Grenada	30
Çad	40	Özbekistan	9
Guatemala	31	Madagaskar	23
Gine	35	Malawi	30
Guinea-Bissau Cumh.	25	Malezya	25
Guyana	45	Maldives	0

Suriye	28	Mali	35
Haiti	30	Malta	35
Vatikan	30	Marshall Islands	0
Honduras	25	Moritanya	25
Hong Kong	16.5	Mauritius	15
Macaristan	19	Meksika	30
İzlanda	18	Mikronezya	3
Hindistan	33.99	Moğolistan	25
Indonesia	25	Karadağ	9
Iran (Islamic Republic of)	25	Fas	30
Irak	14.9	Mozambik	32
İrlanda	12.5	Myanmar	30
Güney Afrika	34.55	Namibya	35
İsrail	25	Nauru	0
İtalya	31.4	Nepal	25
Jameika	33.33	Hollanda	25.5
Japonya	40.69	Vietnam	25
Saint Vincent and the Grenadines	32.5	Venezuela (Bolivarian Republic of)	34
Ürdün	14	Yeni Zelanda	30
Kazakistan	20	Nikaragua	30
Kenya	30	Nijer	30
Kiribati	35	Nijerya	30
Kuzey Kore	40	Zambia	35
Güney Kore	24.2	Yemen	35
Kuveyt	15	Norveç	28
Kırgızistan	10	Umman	12
Lao People's dem. Rep.	35	Pakistan	35
Letonya	15	Panama	27.5
Swaziland	30	Papua Yeni Gine	30
Surinam	36	Paraguay	10
Liberia	25	Peru	30
Libya	40	Filipinler	30
Litvanya	15	Polonya	19
Lüksemburg	28.59	Portekiz	25
Çin Makau	12	Katar	10
Makedonya	10	Moldova	0
Romanya	16	Tacikistan	25
Rusya	20	Tayvan	17
Rwanda	30	Tanzanya	30
Saint Helena	33.3	Tayland	30
Saint Kitts and Nevis	38	Timor-Leste	10
Saint Lucia	30	Togo	30
Jersey	0	Tonga	25
Samoa	27	Trinidad and Tobago	25
San Marino	19	Tunus	30
Sao Tome and Principe	25	Türkiye	20
Suudi Arabistan	20	Türkmenistan	8
Senegal	25	Turks and Caicos Islands	0

Sırbistan	10	Tuvalu	30
Seychelles	33	Uganda	30
Sierra Leone	30	Ukrayna	25
Singapur	17	Birleşik Arap Emirlikleri	55
Slovakya	19	Birleşik Krallık	28
Slovenya	20	ABD	40

Kaynakça: KPMG, www.doingbusiness.org, www.deloitte.com, www.economywatch.com, www.wikipedia.org, <http://flattaxes.blogspot.com/2010/08/four-more-flat-tax-jurisdictions.html>, http://www.visitslu.com/doing_business/biz_environ/taxation.html, <http://www.heritage.org/index/country/Haiti>, <http://www.stkittsnevis.org/trade.html> verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

* Bazı vergi otoritelerine ilişkin oranlara, söz konusu otoriteler, ülke özelliği taşımadığı için yer verilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Abeele, Michel Vaden. "Tax Competition Within Europe", Speech by Michel Vaden Abeele, Dublin, Ireland, 01.10.1999, Annual Conference of the Foundation for Fiscal Studies, 1999, pp. 1-6.
- Adalı, Coşkun. **Günümüz Kapitalizmi ve Devleti Üzerine**, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1997.
- Adams, Samuel. "Globalization and Income Inequality: Implications for Intellectual Property Rights", Journal of Policy Modelling, Vol. 30, Issue. 5, 2008, pp. 725-735.
- Afonso, Antonio. and Davide Furceri, "Composition Size, Composition, Volatility and Economic Growth", European Central Bank, Working Paper Series, No: 849, January 2008, pp. 1-43.
- Agostini, Claudio. and Soraphol Tulayasathie, "Tax effects on Investment Location: Evidence from Foreign Direct Investment in the U.S. States", Office of Tax Policy Research, University of Michigan Business School, 2001, pp. 1-34.
- Akar, Serdar. "Serbest Bölgeler", Türk Dış Ticaret Vakfı, p. 1, http://www.zucder.org.tr/docs/serbest_bolgeler.pdf.
- Aktan, Coşkun Can. "Ekonomik, Siyasal ve Sosyo-Kültürel Globalleşme", <http://www.canaktan.org/yeni-trendler/globallesme/ekonomik-global.htm>, (03.05.2008).
- Aktan, Coşkun Can ve İstiklal Y. Vural, "Vergi Rekabeti", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı. 22, Ocak-Haziran 2004, ss. 1-18.
- Aktel, Mehmet. **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, Asil Yayın Dağıtım, Feryal Matbaacılık, 2003.
- Akyüz, Yılmaz. "Finansal İstikrarsızlığın ve Şokların Yönetimi", İktisat, İşletme ve Finans, 2004, Cilt. 19, Sayı 219, 20004, ss. 5-17.
- Alganer, Yalçın. ve Güneş Yılmaz, "Avrupa Birliği Müktesebatı Bağlamında Katma Değer Vergisi'nde Yakınlaştırma ve Uyumlaştırma Çalışmaları", Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F., Dergisi, Cilt XXVIII, Sayı 1, 2010, ss. 135-160.
- Altay, Asuman. "Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikrofinansman Yaklaşımı", Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, Cilt. 44, Sayı. 510, 2007, ss.57-67.
- AGN International, "2010 Corporate Tax Survey", AGN International- Europe, <http://www.agn->

europe.org/htm/firm/news/ttf/2010/Corporate%20Tax%20Article%202010.pdf,
(19 Mayıs 2011), pp. 1-2.

Alstadsaeter, Annette. "The Achilles Heel of the Dual Income Tax: The Norwegian Case", Finnish Economic Papers, Vol. 20, No. 1, Spring 2007, pp. 5-22.

Altunay, Ezel. "Avrupa birliği Vergi Politikası ve Türkiye'nin Uyum sürecinin Değerlendirilmesi", Bütçe Dünyası Dergisi, Sayı. 34, 2010/2, 2010, ss. 93-110.

Angelov, Georgi. "Tax Harmonization or Tax Competition?", Balkan Parliament International Conference, AUBG, 14 October 2005, http://georgiangelov.com/wp-content/uploads/tax_harmonization.pdf, (12 Aralık 2008), pp. 1-30.

Ansell, Ben. "Human Capital and Globalization: The Missing Factor?", Prepared for delivery at the 2003 Annual Meeting of the American Political Science Association, August 28 - August 31, 2003., pp. 1-50, Erişim: <http://www.polisci.umn.edu/~ansell/papers/Human%20Capital%20and%20Globalization.pdf>, (08.06.2008).

Arıkan, Zeynep. ve H. Ahmet Akdeniz, "Küreselleşen Dünyada Vergi Cennetlerinin Ekonomik Analizi", Review of Social, Economic & Business Studies, Vol.5, No.6, Fall: 2004/2005, pp. 285 – 338.

Arnt, Sven. "Global Production Networks and Regional Integration", Claremont McKenna College Working Paper, No. WP 2003/12, <http://www.claremontmckenna.edu/econ/papers/2003-12.pdf>, (19 Haziran 2008), pp. 1-26.

Arye L. Hillman, **Public Finance and Public Policy: Responsibilities and Limititions of Government**, Cambridge University Pres, United Kingdom, 2003.

Asher, Mukul G. and Ramkishen S. Rajan, "Globalization and Tax Systems: Implications for Developing Countries with Particular Reference to Southeast Asia", CIES Discussion Paper, No: 99/23, October 1999, pp. 1-37.

Ateş, Davut. "Küreselleşme: Ne Kadar Tek Boyutlu?", Doğuş Üniversitesi Dergisi, Sayı. 7, No. 1, 2006, ss. 25-38.

Atkins, Chris. and Scott A. Hodge, "U.S. Lagging Behind OECD Corporate Tax Trends", Fiscal Fact, No. 55, Tax Foundation, May 2006, <http://www.taxfoundation.org/files/ff55.pdf>, (25 Mart 2011), pp. 1-4.

Auerbach, Alen. and James R. Jr. Hines, "Perfect Taxation with Imperfect Competition", NBER, Nber Working Paper, No. 8138, National Bureau of Economic Research, February 2001, pp. 1-38.

- Auerbach, Alan J. and James M. Poterba, “Why have Corporate Tax Revenues Declined?”, NBER Working Paper, No: 2118, Cambridge, USA, 1987, pp. 1-46.
- Auerbach, Alen J. “Why Have Corporate Tax Revenues Declined? Another Look”, CESifo working Paper, No: 1785, August 2006, pp. 1-22.
- Australian Chamber of Commerce and Industry, “Harmful Taxation Competition”, November 2000, <http://www.flattax-europe.eu/yliko/pdf/documents/doc3.pdf> , (29 Kasım 2009), pp. 1-4.
- Ay, Ahmet. ve Fatih Mangır, “Uluslararası Finansal Entegrasyon Bağlamında Sermayenin Vergilendirilmesi: Tobin Vergisi”, Maliye Dergisi , Sayı. 153, Temmuz-Aralık 2007, ss. 123-141.
- Azemar, Celine. and Andrew Delios, “Tax Competition and FDI, the Special Case of Developing Countries”, Maison des Sciences Economiques Universite Paris, 2008, http://isd.univ-tln.fr/PDF/isd23/isd23_Azemar.pdf, (01 Mayıs 2010), pp. 1-13.
- Bacchetta, Philippe. and Maria Paz Espinosa, “Information Sharing and Tax competition Among Governments”, Journal of International Economics, Vol. 39, Issues. 1-2, August 1995, pp. 103-121.
- Bağçe, H. Emre. “Küreselleşme, Devlet ve Demokrasi,” Amme İdaresi Dergisi, Cilt. 32, Sayı. 4, 1999, ss. 3-14.
- Bangemann, Martin. “Bangemann says ‘nein’ to Bit Tax”, Issue 12, “Learning in a Global Information Society”, 1997, <http://www.pjb.co.uk/12/tax.htm>, (07 Aralık 2008). pp. 1.
- Baldacci, Emanuele. Benedict Clements, Sanjeev Gupta and Qiang Cui, “Social Spending, Human Capital, and Growth in Developing Countries: Implications for Achieving the MDGs”, IMF Working Paper, No. WP/04/217, IMF, November 2004, pp. 1-39.
- Ballard, Charles. John B. Shoven and John Whalley, “General Equilibrium Computations of the Marginal Welfare Costs of Taxes in the United States”, American Economic Review, Vol. 75, No. 1, March 1985, pp. 128–138.
- Barker, William B. “Optimal International Taxation and Tax Competition: Overcoming the Contradictions”, Northwestern Journal of International Law & Business, Vol 22, No. 2, Winter 2002.

- Barysch, Katinka. “Is Tax Competition Bad?”, CER Bulletin, Issue. 37, August/September 2004, http://www.cer.org.uk/articles/37_barysch.html, (10 Temmuz 2011).
- Başıoğlu, Ufuk. “Finansal Serbestleşme ve Uluslararası Portföy Yatırımları”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, Sayı 4, 2000, ss. 88-99.
- Batirel, Ömer Faruk. “Katma Değer Vergisinde Global Eğilim ve Sorunlar”, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1999, ss. 55-88.
- Batirel, Ömer Faruk. “Türk Maliye Politikası 2005”, İstanbul Mali Müşavirler ve Muhasebeciler Derneği Türk Maliyes Politikası Konulu konferansta sunulan tebliğ, , 24 Eylül 2005, İstanbul, s. 11, ss. 1-52.
- Batirel. Ömer Faruk, “Gelir Vergisi Tarifesi Uygulaması Üzerine Düşünceler”, Yaklaşım, Sayı. 214, Ekim 2010.
- Batuhan L. Bozkurt. “AB ve Türkiye KDV Mevzuatlarının Karşılaştırılması ve Uyumlaştırma Sorunu”, E-Yaklaşım, Sayı. 27, Ekim 2005.
- Baysan, Sultan. “Siber Mekanının Vergilendirilmesinin Gerekli Olup-Olmadığı Üzerine Bir Deneme”, Balıkesir Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt. 2, Sayı. 3, 1999, pp. 1-15.
- Becker, Johannes. and Clemens Fuest, “Internationalization and Business Tax Revenue-Evidence from Germany”, Paper prepared for the ETPF Meeting in London, April 2007, <http://www.etpf.org/papers/24international.pdf>, (19 Mayıs 2011), p. 1, pp. 1-29.
- Becker, Johannes. Clemens Fuest and Nadine Riedel, “Corporate Tax Effects on the Quality and Quantity of FDI”, Center for Business Taxation, University of Oxford, May, 2009, http://www.elsevier.com/authoried_subject_sections/S04/misc/Nadine_Riedel2.pdf, (08 Mayıs 2010), pp. 1-28.
- Bellak, Christian. Markus Leibrecht and Roman Römish, “On the Appropriate Measure of Tax Burden on Foreign Direct Investment to the CEECs”, Applied Economics Letters, No: 14, 2007, Publisher: Routledge Taylor&Francis Group, Editor: Mark Taylor, pp. 603-606.
- Bellak, Christian. Markus Leibrecht and Aleksandra Riedl, “Labour Costs and FDI Flows into Central and East European Countries: A Survey of the Literature and Empirical Evidence”, Structural Change and Economic Dynamics, Volume 19, Issue 1, March 2008, pp. 17-37.
- Bellak, Christian. and Markus Leibrecht, “Do Low Corporate Income Tax Rates Attract FDI?-Evidence from Central and East European Countries”, Applied

Economics, April 2009, Publisher: Routledge Taylor&Francis Group, Editor: Mark Taylor, pp. 2691-2703.

Benassy-Quere, Agnes. Lionel Fontagne and Amina Lahreche-Revil, “Tax Competition and Foreign Direct Investment”, CEPII, CEPII Working Paper No: 2003-17, December 2003, pp. 1-40.

Benassy-Quere, Agnes. and Amina Lahrecge-Revil, “Corporate Taxation and FDI within the EU25”, 2005, http://www.euroframe.org/fileadmin/user_upload/euroframe/docs/2005/session7/eurof05_lahreche.pdf, (10 Mart 2010), pp. 1-21.

Berksoy, Taner. ve Burak Saltoğlu, **Türkiye Ekonomisinde Sermaye Hareketleri**, İstanbul Ticaret Odası Yayın No. 1998-58, İstanbul, 1998.

Berksoy, Turgay. ve Abdülkadir Işık, “Avrupa Birliği Süreci: Sağlık Hizmetleri Piyasasında Devletin Rolü ve Bazı Değerlendirmeler”, s. 89, Turgay Berksoy ve Abdülkadir Işık(Ed.), İçinde: Avrupa Birliği Üzerine Yazılar, ss. 89-100. SPK Yayın No. 177, 2. Baskı, İstanbul, Şubat 2006.

Berksoy, Turgay. ve İbrahim Demir, “Vergileme Üzerine Politik Etkiler”, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu’nda sunulan tebliğ, 10-14 Mayıs 2004, Antalya, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu Kitabı(İçinde), ss. 513-532.

Bernd, Süßmuth. and Robert K. Von Weizsacker, “Institutional Determinants of Public Debt: A Political Economy Perspective”, Published in J.C. Tremmel(ed.), Handbook of Intergenerational Justice, Cheltenham: Edward Elgar, 2006, <http://www.vwl.wi.tum.de/forschung/institutionaldeterminantsofpublicdebt.pdf>, (15 Haziran 2011), pp. 170-184.

Bernard Dafflon” Local Business Taxation in Switzerland: Assessment, Strategies and Conflicts”, in Giancarlo Pola (ed.), Local Business Taxation: An International Overview. Milan: Vita e Pensiero, 1991, pp. 41–66.

Bartelsman, Eric J. and Roel M. W. J. Beetsma, “Why Pay More? Corporate Tax Avoidance Through Transfer Pricing in OECD Countries”, Tinbergen Institute Discussion Paper, 2000, No: 054/2, pp. 1-23.

Bhattacharjee, Ritwik. “Welfare State: Dead and Buried?”, Centro Argentino de Estudios Internacionales, Working Paper, WP 07/2006, <http://www.caei.com.ar/es/programas/economia/07.pdf>, (17 Aralık 2008), pp. 1-8.

Bıyık, Recep. ve Aydın Kıratlı, **Vergi Teşvikleri ve Korumaları**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Yıldız Ofset, İstanbul, 2001.

- Bilici, Nurettin. “Vergi Cennetleri ile Mücadele”, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, 10-14 Mayıs, Antalya.
- Bilici, Nurettin. “Türk Vergi Sisteminin AB ile Uyumu”, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, İşveren Dergisi, Eylül 2007, http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=1862&id=91, (10 Haziran 2010).
- Bjorvatn, Kjetil. and Alexander Cappelen, “Income Distribution and Tax Competition”, Center for International Economics and Shipping, Working Paper No: 41/01, Norway, December 2001, pp. 1-17.
- Blankart, Charles B. “A Public Choice View of Tax Competition”, Public Finance Review, Vol. 30, No. 5, September 2002, pp. 366-376.
- Blecker, Robert A. “International Capital Mobility, Macroeconomic Imbalances and the Risk of Global Contraction”, CEPA Working Paper Series, No. 5, June 1998, <http://ideas.repec.org/p/epa/cepawp/1998-10.html>, (25 Haziran 2008), pp. 1-75.
- Borck, Rainald. “Tax Competition and the Choice of Tax Structure in a Majority Voting Model”, Journal of Urban Economics, Vol. 54, Issue. 1, July 2003, pp. 173-180.
- Bretschger, Lucas. and Frank Hettich, “Globalisation, Capital Mobility and Tax Competition: Theory and Evidence for OECD Countries”, Germany, Received 1 September 2000; received in revised form 1 August 2001; accepted 1 September 2001, p. 7, pp. 1-29. Published in: European Journal of Political Economic, Volume 18, Issue 4, November 2002, pp. 695-716
- Bretschger, Lucas. and Frank Hettich, “Globalisation, Capital Mobility and Tax Competition: Theory and Evidence for OECD Countries”, European Journal of Political Economy”, Vol. 18, 2002, pp. 695-716.
- Bretton Woods Project, **The World Bank and the State**, Chapter One: The Neoliberal State, 2000, <http://www.rrojasdatabank.info/neolibstate/neolibstate1.pdf>, (09 Haziran 2008).
- Brys, Bert. and Christopher Heady, “Fundamental Reform of Corporate Income Tax in OECD Countries”, İçinde: Fundamental Reform of Corporate Income Tax, Centre for Tax Policy and Administration, OECD Tax Policy Studies, OECD, 2007. This paper draws heavily on an internal OECD document that was prepared by the authors, and which was partly based on an internal OECD document written by Michael Devereux and Peter Birch Sørensen. https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=IIPF63&paper_id=87, (20 Mart 2011), pp. 1-30.

- Bruchez, Pierre.A. and Christoph A. Schaltegger, "International Tax Competition and Trends in Tax Policy: Some Implications for Switzerland", Working Paper, No. 8, Swiss Federal Finance Administration, October 2005, pp. 1-62.
- Buchanan, James. "The Economic Consequences of Deficit", Journal of Public Finance and Public Choice, No. 3, 1986, pp. 149-156.
- Buchanan, James and Richard A. Musgrave, **Public Finance and Public Choice: Two Contrasting Visions of the State**, Cambridge: The MIT Pres, USA, 1999.
- Bucovetsky, Sam. "Asymmetric Tax Competition, pp. 176-177. Sam Bucovetsky and John D. Wilson, "Tax Competition with Two Tax Instruments," pp. 345-346.
- Bucovetsky, Sam. "Asymmetric Tax Competition", Journal of Urban Economics, Vol. 30, No. 2, 1991, pp. 167-181.
- Bucovetsky, Sam. "Asymmetric Tax Competition," Journal of Urban Economics, Volume 30, Issue. 2, 1991, pp. 167-181.
- Bucovetsky, Sam and John D. Wilson, "Tax Competition with Two Tax Instruments," Regional Science and Urban Economics, Volume 21, Issue. 3, 1991, pp. 333-350.
- Bucovetsky, Sam. "A Concentration Index for Capital Tax Competition", Toronto, May 2007. This paper is a (substantial) revision of the _rst half of "Tax Bloc Formation among Leviathans", generalizing the assumption in that earlier paper that policy makers care only about tax revenue. The author thanks seminar participants at the University of Warwick, the University of Illinois, Queen's University, and the CEP/II/CERGE workshop on "Tax Harmonization in the EU" for their helpful suggestions, pp. 1-32
- Buettner, Thiess. and Martin Ruf, "Tax Incentives and the Location of FDI: evidence from a panel of German multinationals, International Tax and Public Finance, 14(2):, 2007, pp.151-164.
- Bulut, Mustafa. **Yatırım İkliminin İyileştirilmesinde Vergi Politikalarının Rolü: Türkiye Örneği**, T.C. Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2009/388, 2009.
- Campos, Nauro F. and Francesco Giovannoni. "Lobbying, Corruption and Other Banes", The Institute for the Study of Labor , IZA Discussion Paper Series, No: 3693, September 2008, pp. 1-44.
- Canpolat, Önder. "E-Ticaret ve Türkiye'deki Gelişmeler", T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Yayın No. 89, Ankara, Mart 2001.

- Caragata, Patrick J. "From Welfare State to Optimal Size of Government: A Paradigm Shift for Public Policy", *Agenda*, Vol. 5, No.3, 1998, pp. 277-287.
- Carone, Giuseppe. Jan H. Schmidt and Gaeten Nicodeme, "Tax Revenues in the European Union: Recent Trends and Challenges Ahead", Munich Personal Repec Archive, MPRA Paper No. 3996, July 2007, pp. 1-27.
- Carter, Alan. "Corporate Tax Reform and Investment: Experience in UK&OECD Countries", 3rd Meeting of Working Group 3 of the MENA-OECD Investment Programme on Tax Policy for Investment, OECD, Cairo, 19-20 June 2007, <http://www.oecd.org/dataoecd/13/41/38880900.pdf>, (12 Haziran 2011), pp. 1-51.
- Charlot, Sylvie. Sonia Paty and Virginie Piguet, "Does Fiscal Cooperation Increase Local Tax Rates?", INRA UMR CESAER Working Paper, No: 2010/1, INRA, 2010, pp. 1-25.
- Chen, Duanjie. and Jack Mintz, "U.S. Effective Corporate Tax Rate on New Investments: Highest in the OECD", Cato Institute, Tax and Budget Bulletin, No. 62, May 2010, pp. 1-3.
- Christians, Allison. "Global Trends and Constraints on Tax Policy in the Least Developed Countries", <http://www.law.ubc.ca/files/pdf/ncbl/papers/Christians.pdf>, (14 Şubat 2010). pp. 1-20.
- Chudnovsky, Daniel. and Andres Lopez, "Globalization and Developing Countries: Foreign Direct Investment and Growth and Sustainable Human Development", Paper prepared for the UNCTAD/UNDP Global Programme on "Globalization, Liberalization and Sustainable Development, March, 1999, pp. 1-35.
- CIAT-The Inter-American Center of Tax Administration , "CIAT Model Agreement Tax Information Exchange", CIAT, 1999. ve Nordic Mutual Assistance Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters, 7 December 1989
- Clark, W. Steven. "Corporate Tax Incentives for Foreign Direct Investment", OECD, Attracting Foreign Direct Investment for Development, Global Forum on International Investment, Shangai, 5-6 December, 2002, pp. 1-6.
- Clausing, Kimberly A. "Corporate Tax Revenues in OECD Countries", *International Tax Public Finance*, 2007, 14, p. 115-133.
- Colander, David. "New Keynesyen Economics in Perspective", *Eastern Economic Journal*, Vol. 18, No. 4, 1992, <http://community.middlebury.edu/~colander/articles/New%20Keynesian%20Ec%20in%20Persp.pdf>, (29 Mayıs 2008). pp. 437-448.

- Congressional Budget Office, “The Effect of Tax Changes on Labor Supply in CBO’s Microsimulation Tax Model”, Background Paper, Congressional Budget Office, USA, April 2007, pp. 1-18.
- Cordell, Arthur J. “New Taxes for a New Economy”, Government Information in Canada/Information Gouvernementale au Canada, Vol. 2, No. 4, 1996, <http://library2.usask.ca/gic/v2n4/cordell/cordell.html>, (07 Aralık 2008).
- Cordella, Tito. and Isabel Grilo, “Social Dumping and Relocation: IS There a Case for Imposing a Social Clause?”, Regional Science and Urban Economics, Vol. 31, Issue. 6, November 2001, pp. 643-668.
- Corden, W. Max. and Neil Vousden, “Paved With Good Intentions: Social Dumping And Raising Labour Standards In Developing Countries”, In Zdenek Drabek (ed.) Globalisation Under Threat. Cheltenham: Edward Elgar, 2001, <http://www.economics.unimelb.edu.au/SITE/mcorden/pavedwithgoodintention s.pdf>, (8 Aralık 2009).
- Cordes, Joseph J. Robert D. Ebel and Jane Gravelle, **Encyclopedia of Taxation and Tax Policy**, Urban Institute, Washington, USA, 2005.
- Çağan, Nami. “Demokratik Sosyal Hukuk Devletinde Vergilendirme”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 37, Sayı. 1-4, 1980, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/305/2873.pdf>, (21 Şubat 2009), pp. 129-152.
- Çak, Murat. **Uluslararası Vergi Rekabeti Transfer Fiyatlaması ve Vergilendirme**, T.C. Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2008/385, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara, 2008.
- Çalıcioğlu, Esra E. **Küreselleşme ve Vergilendirmede Yeni Eğilimler**, Kazancı Yayınları, İstanbul, 2003.
- Çelik, Aziz. “Avrupa Sendikalarının Yükselişi ve Düşüşü Üzerine”, Birikim Dergisi, Sayı. 200, Aralık 2005, http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/Avrupa%20sendikalarinin%20yükselisi%20ve%20dususu.pdf, (5 Aralık 2008), ss. 1-11.
- Çelikkaya, Ali. “İkili Gelir Vergilemesi Modeli ve İskandinav Ülkelerindeki Uygulaması”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF Dergisi, Ekim, 2010, ss. 101-128.
- Daly, E. Herman. “Population, Migration, and Globalization”, Ecological Economies, Vol. 59, Issue. 2, 2006, pp. 187-190.

- Davies, Ronald B. and Johannes Voget, "Tax Competition in an Expanding European Union", Oxford University Centre for Business Taxation, Working Paper, No. WP08/30, United Kingdom, November, 2008, pp. 1-35.
- Davies, Ronald B. and Johannes Voget, "Tax Competition in an Expanding European Union", The Institute for International Integration Studies Discussion Paper Series, No. 276, January 2009, p. 1-39.
- De Borger, Bruno. and Stef Proost, "Vertical and Horizontal Tax Competition in Transport Sector", Center for Economic Studied Energy, Transport and Environment, Working Paper, No. 2004-12, Katholieke Universiteit, Nederlands, 2004, pp. 1-27.
- De Mooij, Ruud A. and Sjef Ederveen, "Taxation and Foreign Direct Investment: A Synthesis of Empirical Research", International Tax and Public Finance, Volume 10, Number 6, November 2003, pp. 673-693.
- De Mooij, Ruud A. and Gaeten Nicodeme, "Corporate Tax Policy, Entrepreneurship and Incorporation in the EU", Tinbergen Institute Discussion Paper, No. TI2007-030/3, 2007, pp. 1-51.
- De Mooij, Ruud and Gaetan Nicodeme, "How Corporate Tax Competition Reduces Personal Tax Revenue", Ifo Institute for Economic Research at the University of Munich, Vol. 6, Issue. 1, 2008, pp. 27-31
- De Mooij, Ruud A. "Will Corporate Income Taxation Survive?", De Economist, 2005, Vol. 153, No. 3, pp. 277-301.
- De Mooij, Ruud A. and Sjef Ederveen, "How Does Foreign Direct Investment Respond to Taxes? A Meta Analysis", Paper presented at the Conference on FDI and Taxation, GEP Nottingham, October, 2005, pp. 1-32.
- Demir, Murat. "Gümrük Kıymetine İlave Edilecek Royalty Bedelleri ile Bu Bedeller Üzerinden Ödenen Mükerrer KDV", Vergide Gündem Dergisi, Mart 2011, www.vergidegundem.com, (20 Mayıs 2011), pp. 5-9.
- De Rugy, Veronique. "International Tax Competition", Chapter 62, Policy Recommendations for the 108th Congress, Cato Handbook for Congress, CATO Institute, Washington, USA, February 2003, pp. 622-630.
- Devereux, Michael. "The Ruding Committee Report: An Economic Assessment", Fiscal Studies, Vol. 13, Issue. 2, May 1992, pp. 96-107.
- Devereux, Michael, P. Rachel Griffith and Alexander Klemm, "Why has the UK corporation Tax Raised so much Revenue?", The Institute for fiscal Studies, WP04/04, February 2004, pp. 1-27.

- Devereux, Michael. Ben Lockwood, and Michela Redoano, "Do Countries Compete over Corporate Tax Rates?" CEPR Discussion Paper, 3400, 2004, <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/academic/lockwood/dlrrev.pdf> (6 Temmuz 2011), pp. 1-48
- Devereux, Michael. and Rachel Griffith", Taxes and the Location of Production: Evidence from A Panel of US Multinationals", Journal of Public Economics, 1998- 68, pp. 335-367.
- Diesch, Peter. "Tax Competition and its Effects on Domestic and Global Justice", Draft Paper, University of Montréal, July 2007.
- Dietsch, Peter. and Thomas Rixen, "Justice and International Tax Competition", European Consortium for Political Research, Panel 3053, http://eis.bris.ac.uk/~plcdib/territory/papers/dietsch_justiceandtax.pdf , (10 Mayıs 2011), pp. 1-36
- Domenech, Rafael. David Taguas and Juan Varela, "The Effects of Budget Deficits on National Saving in the OECD", Paper presented at the CMTEA (1996), at the V Jornadas Economía Internacional and at the EEA'97 (Toulouse).October 1997, <http://iei.uv.es/rdomenec/saving.pdf>, (15 Haziran 2011), pp. 1-19.
- Donohue, Jennifer. Adam Blakemore, Rajiv Punja and Oliver Iliffe, "Sleeping Giants: Insurance Alchemy and Insurance Special Purpose Vehicles", Butterworths Journal of International Banking and Financial Law, March 2011, p. 145-148.
- Dooley, Michale P. and Menzin D. Chinn, "Financial Repression and Capital Mobility: Why Capital Flows and Covered Interest Rate Differentials Fail to Measure Capital Market Integration", Bank of Japan Monetary and Economic Studies, No. 15, 1997, pp. 81-103.
- Dornbusch, Rudiger. and Stanley Fischer, **Makroekonomi**, Çevirenler: Salih Ak, Mahir Fisunoğlu, Erhan Yıldırım, Refia Yıldırım, McGraw-Hill-Akademi, İstanbul 1998.
- Douglas, Alan V. "Changes in Corporate Tax Revenue", Canadian Tax Journal, 38, 1, January/February, pp. 66-81.
- Drezner, Daniel W. "The Race to the Bottom Hypothesis: An Empirical and Theoretical Review", December 2006, <http://www.danieldrezner.com/policy/RTBreview.doc>, (22 Kasım 2009), pp. 1-20.
- Dritsaki, Chaido. "Tax Revenues and Economic Growth: An Empirical Investigation for Greece Using Causality Analysis", Journal of Social Sciences, Vol. 1, Issue. 2, April 2005, pp. 99-104.

- Duran, Metin. “Transfer Fiyatlandırması”, KPMG, Global Transfer Pricing Service, KPMG Transfer Fiyatlandırması Semineri, Gaziantep, Türkiye, 11.04.2008, ss. 1-82.
- Duran, Mustafa. **Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları**, Hazine Müsteşarlığı, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Araştırma ve İncele Dizisi, No: 33, 2003.
- Dwyer, Terry. “Harmful Tax Competition and the Future of Offshore Financial Centres Such as Vanuatu”, Pacific Economic Bulletin, pp. 48-60.
- Dwyer, Terry. “The New Fiscal Imperialism”, Policy, Volume 18, No. 4, Summer 2002, pp. 12-16.
- Eddy, Lee. “Globalization and Labour Standards”: A Review of Issues”, International Labour Review, Vol. 136, No. 2, 1997, pp. 173-189.
- Edizdoğan, Nihat. “Vergi Cennetleri (OECD’deki Gelişmeler ve Türkiye’deki Durum)”, Buttım Gazete, Sayı. 6, Yıl. 1, Mayıs-Haziran 2011, pp. 1-12.
- Edwards, Chris. “Dividend Taxation: Nearly All Major Nations Relieve Double Taxation”, Statement of Chris Edwards Before the Senate Democratic Policy Committee, Cato Institute, January 2003.
- Edwards, Chris. and Veronique de Rugy, “International Tax Competition”, Economic Freedom of the World: 2002, Annual Report, Inter-American Development Bank, 2002, pp. 43-58.
- Edwards, Chris. and Veronique de Rugy, “International Tax Competition: A 21st-Century Restraints on Government”, Policy Analysis, No: 431, April 12, 2002, pp. 1-43.
- Edwards, Chris. “Corporate Tax Laffer Curve”, Tax&Budget Bulletin, Cato Institute, No. 49, November, 2007, pp. 1-2.
- Eggert, Wolfgang. and Andreas Haufler, “Company Tax Coordination Cum Tax Rate Competition in the European Union”, Munich Discussion Paper, No. 2006-11, Ludwig-Maximilians University, University of Munich, March 2006, <http://epub.ub.uni-muenchen.de/902/1/company.pdf>, (14 Mayıs 2011), pp. 1-25.
- Eker, Aytaç. “Küreselleşme Sürecinde Kamu Maliyesinde Yaşanan Dönüşüm”, Aytaç Eker ve Hayal Ayça Şimşek(Ed.), **Küreselleşme ve Kamu Maliyesinde Yaşanan Dönüşüm**, (İçinde ss. 1-24), Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2009/392, Ankara, 2009.

- Ekin, Nusret. **Bilgi Ekonomisinde Eelektronik Ticaret**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası., 1998.
- Ekmekçi, Esra. **Küreselleşme ve Vergilemede Yeni Eğilimler**, Kazancı Kitabevi, İstanbul, 2003.
- Ener, Meliha. ve Esra Demircan, “Küreselleşme Sürecinde Değişen Devlet Anlayışından Kamu Hizmetlerinin Dönüşümüne: Sağlık Hizmetlerinde Piyasa Mekanizmaları”, Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt. 13, Sayı. 1, 2008, ss. 57-82
- Engin, İsmail. “Vergi Rekabeti: Avrupa Birliği ve Türkiye”, Avrupa Birliğine Geçiş Süreci ve Türk Kamu Maliyesinin Uyum (17. Türkiye Maliye Sempozyumu, TÜRMÖB Yayınları – 185, Ankara).
- Erçel, Gazi. "Türkiye'de İç ve Dış Faiz İlişkilerindeki Gelişmeler". Maliye Yazıları, Sayı. 22, Ocak-Şubat 1990.
- Erkan, Fikret. **Avrupa Birliği'nde Dolaysız Vergilerin Uyumlaştırılması Ve Avrupa Birliği Mahkemesi'nin Bu Konudaki Rolü**, Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Yayın No. 2009/399, Ankara, 2009.
- Erol, Ahmet. ve Mehmet Fındıkçı, “Off-Shore Bankacılığı ve Türkiye Uyuglaması” Mükellefin Dergisi, Sayı. 106, Ekim 2001, ss. 205-221.
- Eroğul, Cem. “Ulus-Devlet ve Küreselleşme”, Işık Kansu(Der.), **Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme**, (İçinde pp. 46-60,), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996. p. 48.
- European Union, Eurostat Database 2011.
- Eşgin , Ali. “Ulus-Devlet ve Küreselleşmeye İlişkin Bazı Tartışmalar”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 25, No. 2, Aralık 2001, pp. 185-192.
- Eş, Mecit. **Kamu Maliyesi**, Ekspres Matbaası, Kütahya, 2002.
- Exbrayat, Nelly. “Does trade Liberalization Trigger Tax Competition? Theory and Evidence from OECD Countries”, March 2011, <http://www.cerdi.org/uploads/pagePerso/34/Tax-Interactions.pdf>, (14 Mayıs 2011), pp. 1-25.
- European Union Glossary, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Implicit_tax_rate_%28ITR%29, (25 Mart 2011), p. 1.
- European Commission, “Tax Policy in the European Union”, EU, 2000, pp. 1-27.

European Commission, "Taxation Trends in the European Union, Eurostat, European Commission, 2010 Edition, pp. 1-36.

European Commission, "Report of the Committee of Independent Experts on Company Taxation (Ruding Committee)", Official Publications of the European Communities, March 1992, Luxembourg, http://aei.pitt.edu/8702/01/31735055264083_1.pdf, (19 Mart 2010), pp. 1-18.

European Council, Council Directive, 2003/48, 3 June 2003.

European Commission, "Electronic Commerce: Commission Presents Framework for Future Action" E-Commerce Directive, April, 1997, Brussels, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/97/313&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>, (21 Ekim 2010).

E.U. Monti, Mario. "The Single Market and Beyond: Challenges for Tax Policy in the European Union", EC Tax Review, 1997, pp. 2-3.

EU. Council of European Union, "Code of Conduct: Business Taxation", Brussels, 23 November 1999, http://www.ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/primarolo_en.pdf, (20 Mayıs 2010), pp. 1-316.

Eurostat, Taxation Trends in European Union 2010, European Commission.

European Union, EC Mutual Assistance Directive, 1997.

Eyüpgiller, Saygın. "Vergi Cennetleri ve Tercihli Vergi Sistemleri: Uygun Olmayan Vergi Rekabetinin 1998 OECD Vergi Komitesi Raporu Işığında Değerlendirilmesi", Vergi Dünyası, Şubat 2000.

Eyüpgiller, Saygın. **Uluslararası Zarar Verici Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002.

Ferhatoğlu, Emrah. "Uluslararası Vergi Rekabeti ve Sürükleyici Güçleri", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 7, Sayı. 1, Haziran 2006, ss. 79-96.

Ferhatoğlu, Emrah. "Uluslararası Vergi Uyuşmazlıklarının Giderilmesi: Avrupa Birliği Tahkim Anlaşması", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 57, Sayı. 4, pp. 191-218

Ferhatoğlu, Emrah. "2004 Genişleme Sonrasında Avrupa Birliği'nde Vergi Rekabeti ve Sonuçları", E-Akademi, Sayı. 51, Mayıs 2006, www.e-akademi.org, (19 Nisan 2010), ss. 1-18.

- Field, Thomas F. "Tax Competition in Europe and America", *Tax Notes*, Vol: 98, No: 14, March 31, 2003, pp. 2045-2051.
- Fischel, William A. "Fiscal and Environmental Considerations in the Location of Firms in Suburban Communities." Published in E. Mills and W. Oates (eds.) *Fiscal Zoning and Land Use Controls*, D.C. Heath, 1975, Lexington, MA.
- Fourcans, Andre and Thierry Warin, "Can Tax Competition Lead to a Race to the Bottom in Europe? A Skeptical View", *Middlebury College Economics Discussion Paper*, No. 06-04, March 2006, pp. 1-24.
- Friedman, Milton. *Capitalism and Freedom*, Fortieth anniversary Edition, 2002, University of Chicago Press, Google E-Books.
- Fullerton, Don. and Yolanda K. Henderson, "The Marginal Excess Burden of Different Capital Tax Instruments", *NBER Working Paper*, No. 2353, pp. 1-38.
- Fuest, Clemens. "The Political Economy of Tax Coordination as a Bargaining Game Between Bureaucrats and Politicians", *Public Choice*, Vol. 103, No. 3-4, 2000, pp. 357-382.
- Gaboury, Genevieve. and Francois Vailancourt, "Tax Competition and Tax Mimicking by Sub-national Entities: A Summary of the Literatur", *Institute of Inter-Governmental Relations(IIGR)*, Queen's University, Kingston, Canada, October 2003, ss. 1-23.
- Gandelman, Nestor. and Ruben Hernandez-Murilla, "Tax Competition and Tax Harmonization with Evasion", *The Federal Reserve Bank of St. Louis*", *Workin Paper*, No: 2002-015A, 2002, pp. 1-24.
- Garelli, Stephane. "IMD World Competitiveness Yearbook 2005", Lausanne, Switzerland, 2005, <http://www.imd.ch/about/pressroom/pressreleases/IMD-World-Competitiveness-Yearbook-005.cfm?bhcp=1>, (10Aralık 2008).
- Garello, Jacques. "Tax Competition or Tax Harmonization?", *Institute for Research in Economic and Fiscal Issues*, IREF, September 2010, <http://www.irefeurope.org/en/content/tax-competition-or-tax-harmonization>, (13 Haziran 2011), pp.1-1.
- Garrett, Hardin, "The Tragedy of Commons", *Science*, December 1968, http://www.garretthardinsociety.org/articles/art_tragedy_of_the_commons.html, (14 Aralık 2008), p. 1.
- Garrett, Geoffrey. "Capital Mobility, Exchange Rates and Fiscal Policy in the Global Economy", *Review of Internatonal Political Economy*, Vol. 7, No. 1, pp. 153-170

Gazeteport, 20.11.2010, http://www.gazeteport.com.tr/EKONOMI/NEWS/GP_802765

Gelir İdaresi Başkanlığı, “Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Çerçevesinde Vergilendirme Esasları”, Ankara, Ocak 2007, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Mevzuat_DisIliskiler/AB/Cifte_Vergi_Esaslari/cifte_vergi_esaslari.pdf, (11 Ağustos 2009), ss. 1-11.

Gençler, Ayhan. “Almanya’nın Göçmen Politikalarında Yeni Yönelişler”, Kamu-İş, Cilt. 7, Sayı. 2, 2003, ss. 1-6

Genschel, Philipp. “Globalization, Tax Competition, and the Fiscal Viability of the Welfare State”, MPIfG Working Paper, No. 01/1, Max-Planck-Institut Für Gesellschaftsforschung, May 2001, <http://www.mpi-fg-koeln.mpg.de/pu/workpap/wp01-1/wp01-1.html>, (15 Haziran 2011), pp. 1-41.

Genschel, Philipp. “Globalization, Tax competition and the Welfare State”, Politics&Society, Vol. 30, No. 2, June 2002, <http://www2.ihis.aau.dk/political-economy/Genschel2.pdf>, (18 Mart 2009), pp. 245-275.

Genser, Bernd. “The Dual Income Tax: Implementation and Experience in European Countries”, Georgia State University, Andrew Young School of Policy Studies, Annual Conference on Public Finance Issues, April 2006, Paper presented at the Conference “Alternative Methods of Taxing Individuals”, Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University, Atlanta, GA, 7-9 June 2006, pp. 1-25.

Gerard, Marcel. and Fernande M. M. Ruiz, “Corporate Taxation and the Impact of Governance, Political and Economic Factors”, Belgium, July, 2009, pp. 1-37.

Ghinamo, Mauro. Paolo M. Panteghini and Federico Revelli, “FDI Determination and Corporate Tax Competition in a Volatile World”, CESifo Working Paper, No. 1965, April 2007.

Ghosh, Jayati. “The Economic and Social Effects of Financial Liberalization: A Primer for Developing Countries”, Desa Working Paper, No. 4, October, 2005, pp. 1-18.

Giray, Filiz. “Düz Oranlı Vergi ve Uygulamaları”, E-Yaklaşım, Mayıs 2006, Sayı:34.

Giray, Filiz. “Zararlı Vergi Rekabeti ve Etkileri”, Vergi Dünyası, Yıl. 22, Sayı 260, Nisan 2003, ss. 125-136.

Giray, Filiz. “Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları”, Akdeniz Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt. 5, Sayı. 9, Mayıs 2005, ss. 93-122.

- Golup, Stephan S. "Are International Labor Standarts Needed to Prevent Social Dumping?", Finance and Development, Vol. 34, Num. 7, December 1997, pp. 20-23.
- Goodspeed, Timothy J. Çev. İsa Sağbaş, "Vergi Rekabeti, Fayda Vergileri ve Mali Fedarelizim", Maliye Dergisi, Sayı 139, Ocak-Nisan 2002, http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_derigisi/yayinlar/md/md139/i.%20sa_gbas.pdf, (10 Mart 2010), ss. 1-10.
- Goodspeed, Timothy. "Tax Competition and Tax Structure in Open Federal Economies: Evidence from OECD Countries with Implications for the European Union", European Economic Review, Vol. 46, Issue. 2, 2002, pp. 357-374.
- Goolsbee, Austan. "The Impact and Inefficiency of the Corporate Income Tax: Evidence from State Organizational Form Data", Nber Working Paper, No. 9141, September 2002, pp. 1-27.
- Gomes, Pedro. and Francois Pouget, "Corporate Tax Competition and the Decline of Public Investment", European Central Bank, Working Paper, No. 928, August, 2008, pp. 1-50.
- Gökbunar, Ramazan. "Siber Uzayda Bit Vergisi Üzerine", Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt XXII, Sayı 2, 2003, s. 35-49.
- Grabel, Ilene. "Currency Transactions Taxes: A Brief Assessment of Opportunities and Limitations", James Weaver, Randall Dodd and Jamie Baker(Ed.), **Debating The Tobin Tax** içinde (93-100), New Rules for Global Finance Published, Washington, November 2003.
- Gramlich, Edward M. and Daniel L. Rubinfeld, "Microestimates of Public Spending Demand Functions and Test of the Tiebout and Median- Voter Hypothesis", Journal of Political Economy, Vol. 90, No: 3, June 1982, pp. 536-60.
- Gravelle, Jennifer C. "Corporate Tax Incidence: Review of General Equilibrium Estimates and Analysis", Congressional Budget Office, Working Paper Series, Washington D.C., No. 2010-03, May, 2010, pp. 1-44
- Greenspan, Alan. "Competition is Essential to Rising Living Standards", From remarks by the Chairman of the US Federal Reserve Board, made at a symposium in Jackson Hole, Wyoming. The Independent Newspaper Webi 1 September 2005.
- Grecu, Andrei. "Flat Tax-The British Case", Adam Smith Institute, London: Adam Smith Research Trust, 2004, <http://www.itpa.org/open/archive/grecuflattax.pdf>, (17 Aralık 2010), pp. 1-23

- Griffith, Rachel. and Alexander Klemm, “What has been the Tax Competition Experience of the Last 20 Years”, Institute for Financial Studies, WP04/05, 2004, London, England, pp. 1-34.
- Gropp, Reint. and Kristina Kostial, “The disappearing Tax Base: Is Foreign Direct Investment Eroding Corporate Income Taxes?”, IMF Working Paper, No: 00/173, IMF, 2000, pp. 1-38.
- Gropp, Reint. and Kristina Kostial, “FDI and Corporate Tax Revenue: Tax Harmonization or Competition”, IMF, Finance and Development, Volume 38, Number 2, June 2001, p. 1
- Gurtner, Bruno. and Joseph Christensen, “The Race to the Bottom: Invcntives for New Insetnment?”, Tax Justice Network, October 2008, http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Bruno-John_0810_Tax_Comp.pdf , (19 Ocak 2009), pp. 1-20.
- Günaydın, İhsan. ve Serkan Benk, “Globalleşmenin Vergi Sistemlerinde Ortaya Çıkardığı Sorunlar ve Çözüm Yolları-I”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 179.
- Gündüz, Zeki.“Transfer Fiyatlamasına Yöntemsel Bakış ve Türkiye’de Beklenen Düzenlemeler”, Sunum, Price Waterhouse Coopers, İstanbul, 27 Haziran 2006, <http://www.vergiportali.com/doc/TF/TFSUNUM1.pdf>, (25 Ocak 2009), pp. 1-22.
- Gündüz, Zeki. “Transfer Fiyatlandırması, GVK Düzenlemeleri, Vergi Cennetleri, Masraf Dağılımı”, Sunum, Price Waterhouse Coopers, 15.06.2006, İstanbul, <http://www.vergiportali.com/doc/bulten/ZGunduzSunum.pdf>, (25 Ocak 2009), ss. 1-33.
- Güngör, Kamil. “Avrupa Birliği Ortak Vergi Politikasının Çerçevesi”, www2.aku.edu.tr/~kgungor/AB.doc, (15 Aralık 2010), ss. 1-35.
- Gwartney, James, Randall Holcombe and Robert LAwson, “The Scope of Government and the Wealth of Nations”, Cato Journal, Vol. 18, No. 2, Fall, 1998, pp. 163-190.
- Gyngell, Allan. Davi Skilling and Mark Thirlwell, “Australia and New Zealanda in a Globalising World”, Lowy Institute for International Policy, The New Zealand Institute, May 2007, http://www.nzinstitute.org/Images/uploads/Gyngell_et_al_Australia_and_New_Zealand.pdf, (10 Tammuz 2011), p. 1-26.
- Habermas, Jorgen. **Küresellesme ve Milli Devletin Akıbeti**, Çeviren:Medeni Beyaztas, Bakış Yayınları, İstanbul, 2002.

- Hall, Robert E. and Alvin Rabushka, "The Route to a Progressive Flat Tax", *Cato Journal*, Vol. 5, No. 2, 1985, pp. 465-480.
- Hamaekers, Hubert. "Tackling Harmful Tax Competition - A Round Table on the Code of Conduct", *European Taxation*, Vol. 40, Issue. 9, Sep 2000, pp. 398-401.
- Hansen, Nico S. and Anke S. Kessler, "The Political Geography of Tax Heavens and Tax Hells", *American Economic Review*, Vol. 91, No. 4, pp. 1103-1115.
- Harberger, Arnold C. "Corporate Tax Incidence: Reflections on What is Known, Unknown and Unknowable", In *Fundamental Tax Reform: Issues, Choices and Implications*, edited by John W. Diamond and George R. Zodrow. Cambridge MA: MIT Press, 2008. Aktaran: George R. Zodrow, "Capital Mobility and Capital Tax Competition", James A. Baker III Institute for Public Policy, Rice University, July, 2009, pp. 1-50.
- Hasanoğlu, Mürteza. "Küreselleşmenin Devlet Yönetimine Etkileri", *Sayıştay Dergisi*, Sayı 43, ss. 68-82.
- Halkos, George and Nickolas Kyriazis, "Is Tax Competition Harmful and is the EU an Optimal Tax Area?", *European Journal of Law and Economics*, Volume 21, April 2006, pp.163-177.
- Haufler, Andreas. and Ian Wooton, "Country Size and Tax Competition for Foreign Direct Investment", *Journal of Public Economics*, Volume 71, Issue 1, January 1999, pp. 121-139.
- Haufler, Andreas. Guttorm Schjeldrup and Frank Stahler, "Commodity Taxation and International Trade in Imperfect Markets", University of Konstanz, Center of Finance and Econometrics, CoFE Discussion Paper, No. 00-32, October 2000, pp. 1-31. Paper presented at the 56th Congress of the International Institute of Public Finance (IIPF) in Seville, at the Annual Congress of the German Economic Association in Berlin, and at seminars in Freiburg and Kiel.
- Haynes, Stephen E. "Identification of Interest Rates and International Capital Flows", *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 70, No. 1, February 1988, pp. 103-111.
- Heinemann, Friedrich, Michael Overesch and Johannes Rincke, "Rate Cutting Tax Reforms and Corporate Tax Competition in Europe", Discussion Paper No: 08-028, ZEW, Centre for European Economic Research, April 2008, pp. 1-25.
- Hicks, Alexander M. and Duane H. Swank "Politics, Institutions, and Welfare Spending in Industrialized Democracies, 1960-82." *American Political Science Review*, Vol. 86, No. 3, September 1992, pp. 658-674.

- Hines, James. “Lessons from Behavioral Responses to International Taxation”, National Tax Journal, Volume. 52, No. 2, June, 1999, pp. 305-327.
- Hirano, Keisuke. “Essays on the Econometric Analysis of Panel Data”, Harvard University, Cambridge, USA, July 1998, pp. 1-11.
- Hirst, Paul. and Grahame Thompson, “The Problem of Globalization: International Economic Relations, National Economic Management and the Formation of Trading Blocks”, Economy and Society, Vol. 21, No. 4, 1992.
- Hinneken, Luc. “The Monti Report: The Uphill Task of Harmonizing Direct Tax Systems of nEC Member States”, EC Tax Review, No. 1, 1997, pp. 31-49.
- Hodge, Scott A., “ Ten Benefits of Cutting the U.S. Corporate Tax Rate”, Special Report, No. 192, Tax Foundation, May 2011, <http://www.taxfoundation.org/files/sr192.pdf>, (16 Mart 2011), pp. 1-12.
- Horner, Frances M. “The OECD, Tax Competition and The Future of Tax Reform”, Head of Tax Competition Unit, Fiscal Affairs, OECD, January 2000, p. 6, Çev.Ersan Öz, Maliye Dergisi, Sayı. 145, 2004.
- Horngren, Charles T. Gary L. Sundem and William O. Stratton, Introduction to Management Accounting, 14th Edition, Pearson PRentice Hall, USA.
- Hoşyumruk, Şennur. Vergi Cennetleri, Tercihli Vergi Rejimleri ve Zarar verici Vergi Rekabetinin OECD Ülkeleri ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1459, Açıköğretim Fak. Yayın No:775, Eskişehir, 2003.
- Howison, Phil. “The Decline of the Nation-State”, 2006, <http://pacificempire.org.nz/wp-content/uploads/TheDeclineOfTheNationState.pdf>, (25 Haziran 2008), pp. 1-12.
- Hufbauer, Gary Clyde. “US Taxation of Foreign Income”, International Tax Policy Forum, Peterson Institute for International Economics, February 2008, <http://www.ibm.com/ibm/governmentalprograms/hufbauer-on-us-international-tax-peterson-institute.pdf>, (24 Mayıs 2011), pp. 1-8.
- International Labour Office, “Global Employment Trends for Women 2004”, International Labour Office, March 2004, p. 1, pp. 1-16
- Işık, Hüseyin. **Çok Uluslu Şirketlerde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye**, T.C. Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Yayın No. 2005/370, Ankara, 2005.

- Işık, Nihat. “Finansal Krizlerin Ortaya Çıkmasında Sermaye Hareketlerinin Rolü: Rusya, Türkiye ve Arjantin Krizleri”, Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt.5, Sayı. 2, Aralık 2005, ss. 83-97.
- İktisadi Kalkınma Vakfı, “Avrupa Birliği’nin Vergi Politikası”, <http://www.ikv.org.tr/pdfs/961fd1e2.pdf>, (19 Kasım 2010), ss. 1-27.
- İnandım, Şeyda. “Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri ile Reel Döviz Kuru Etkileşimi: Türkiye Örneği”, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, Kasım 2005.
- İnanç, Hüsamettin. ve Muhittin Demiray, " Siyasal Bir İdeoloji Olarak Neo-Liberalizm ", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı. 11, 2004, ss. 163-184.
- İstanbul Vergi Dairesi, “Transfer Fiyatlandırması, Kontrol Edilen Yabancı Kurum ve Örtülü Sermayeye İlişkin Formun Doldurulması ve Yıllık Transfer Fiyatlandırılması Raporu Hakkında Soru ve Cevaplar”, http://www.ivdb.gov.tr/guncel/ortulusermaye_sss.pdf , (10 Mayıs 2010), ss. 1-5.
- İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, “Çok Uluslu İşletmeler Ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlaması Rehberi I”, Rapor, 07/1-2-3-4-5, İYMMO, 15 Ocak 2007, ss. 1-108.
- Janeba, Eckhard and Guttorm Schjelderup, “ Why Europe Should Love Tax Competition and the U.S. Even More So”, NBER Working Paper 9334, National Bureau of Economic Research, 2002, pp. 1-39.
- Janeba, Eckhard. and Guttorm Schjelderup, “The Welfare Effects of Tax Competition Reconsidered: Politicians and Political Institutions”, The Economic Journal, Vol. 119, Issue. 539, June 2009, pp. 1143-1161.
- Jakubiak, Malgorzata. and Malgorzata Markiewicz, “Capital Mobility and Tax Competition in the EU After Enargement” CASE, Center for Economic and Social Research, Second Euroframe Conference on Economic Policy Issues in the European Union, June 2005, Austria, http://www.euroframe.org/fileadmin/user_upload/euroframe/docs/2005/session5/eurof05_markiewicz.pdf, (11 Aralık 2009), pp. 1-21.
- James, Simon. **A Dictionary of Taxation**, Cheltenham: Edward Elger Publishing., 1998.
- James, Simon. and Lynne Oats, “Tax Harmonization and the Case of Corporate Taxation”, Revenue Law Journal, Vol. 8, Issue 1, 1998, p. 44, pp. 36-61. Dennis Quinn, “The Correlates of Change in International Financial Regulation”, American Political Science Review, Vol. 91, No. 3, pp. 531-551.

- James, Simon. and Adrian Sawyer, “International Trends in Taxation and the Taxation of Investment”, University of Exeter, Discussion Papers in Management, No. 04/05, 2005, pp. 1-28.
- Jetin, Bruno. “How Can a Currency Transaction Tax Stabilize Foreign Exchange Markets?”, James Weaver, Randall Dodd and Jamie Baker(Ed.), **Debating The Tobin Tax** içinde (51-76), New Rules for Global Finance, Washington, November 2003.
- Jetin, Bruno. “How Can a Currency Transaction Tax Stabilize Foreign Exchange Markets?”, James Weaver, Randall Dodd and Jamie Baker(Ed.), **Debating The Tobin Tax** içinde (51-76), New Rules for Global Finance, Washington, November 2003.
- Jinji, Naoto. “Social Dumping and International Trade”, Presented in Asian Pacific Trade Seminar (APTS) 2005, Hitotsubashi University, <http://www.etsg.org/ETSG2005/papers/jinji.pdf>, (17 Ocak 2009), pp. 1-26.
- Judd, Kenneth L. “The Welfare Cost of Factor Taxation in a Perfect Foresight Model”, Journal of Political Economy, Vol. 95, No. 4, August 1987, pp. 675–709.
- Jun, Joosung. “How Taxation Affects Foreign Direct Investment”, Worldbank Policy Research Working Paper, No. 1307, World Bank, pp. 1-37.
- Kaçmazoğlu, H. Bayram. "Doğu-Batı Çatışması Açısından Globalleşme", Eğitim Araştırmaları Dergisi, Sayı: 6, Ocak 2002, ss. 44-55.
- Kapusuzoğlu, Tuncay. **Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması**, Oluş Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Kargı, Veli. ve H. Yasemin Özüğürlü, “Türkiye’de Küreselleşmenin Vergi Politikaları Üzerine Etkileri: 1980-2005 Dönemi”, Celal Bayar Üniversitesi, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt. 14, Sayı. 1, 2007, ss. 275-289.
- Kaufmann, Daniel. Aart Kraay and Pablo Zoido-Lobaton, “Governance Matters II: Governance Indicators for 2000-01” Policy Research Working Paper, No. 2772, The World Bank Development Research Group and World Bank Institute, The World Bank, February 2002, pp 1-53
- Kaufmann, Daniel. Aart Kraay and Pablo Zoido-Lobaton., “Governance Matters”, The World Bank, Policy Research Working Paper, 2196, Development Research Group Macroeconomics and Growth And World Bank Institute Governance, Regulation and Finance, October 1999, pp. 1-60.
- Kaufmann,, Daniel. Aart Kraay and Pablo Zoido-Lobaton., “Aggregating Governance Indicators”, The World Bank, Policy Research Working Paper, 2195,

Development Research Group Macroeconomics and Growth And World Bank Institute Governance, Regulation and Finance, October 1999, pp. 1-39.

Kayı, Ekrem. “Vergi Cennetleri”, Denge YMM, <http://www.dengeymm.com.tr/userfiles/file/cennet.pdf>, (19 Aralık 2009), ss. 1-2.

Kacowicz, Arie M. “Regionalization, Globalization, and Nationalism: Convergent, Divergent, or Overlapping?”, The Helen Kellogg Institute for International Studies, University of Notre Dame, Working Paper 262, December 1998, <http://kellogg.nd.edu/publications/workingpapers/WPS/262.pdf>, (08 Haziran 2006), pp. 1-47.

Karagöz, Kadir. “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırım Girişimlerini Belirleyen Faktörler: 1970-2005”, Journal of Yaşar University, Vol. 2, No. 8, pp. 927-948.

Keen, Michael. “Vertical Tax Externalities in the Theory of Fiscal Federalism”, IMF Staff Papers, Vol. 45, No. 3, IMF, September 1998, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/staffp/1998/09-98/pdf/keen.pdf>, (09 Kasım 2008), pp. 454-485.

Keen, Michael. and Alejandro Simone, “Tax Policy in Developing Countries: Some Lessons from the 1990s and Some Challenges Ahead”, İçinde: Sanjeev Gupta, Benedict J. Clemens and Gabriela Inchauste, **Helping Countries Developed: the Role of Fiscal Policy**, International Monetary Funds, 2004, pp. 302-352.

Keen, Michael. and Jenny E. Ligthart, “Information Sharing and International Taxation”, Tilburg University, Discussion Paper, No. 2004-117, November. 2004, pp. 1-38.

Keskin, Nagehan. “Sermaye Kontrolleri: Nedenleri, Türleri ve Ülke Deneyimleri”, Sosyoekonomi, No. 2009-1, Ocak-Haziran 2009-1, ss. 145-166.

Kesner, Marina -Skreb MSc, “Double Taxation”, Financijska T teorija i Praksa, Vol. 2, No.4, 2005, <http://www.ijf.hr/eng/FTP/2005/4/skreb.pdf> , (11 Ağustos 2009), pp. 443-444.

Kılıç, Ramazan. “Vergi Cennetleri ile Mücadelede Bilgi Değişimi Anlaşmaları”, 25. Türkiye Maliye Sempozyumunda Sunulan Tebliğ, Antalya, 2010, 25. Türkiye Maliye Sempozyumu Kitabı, Gazi Üniversitesi, 2011, ss. 387-406.

Kirmanoğlu, Hülya. Kamu Ekonomisi Analizi, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2007, s. 232.

Kirmanoğlu, Hülya., Binhan E. Yılmaz ve Nazan Susam, “Maliye Teorisi’nin Çıkmazı: Küresel Kamusal Mallar (Kalkınma Yardımları İçinde Küresel Kamusal Malların Finansmanı)”, 21. Türkiye Maliye Sempozyumu’nda sunulan tebliğ,

10-14 Mayıs 2006, Antalya, 21. Türkiye Maliye Sempozyumu Kitabı(İçinde), ss. 169-193.

Kiss, Aron. “Minimum Tax and Repeated Tax Competition”, IEHAS Discussion Paper, No. 1116, Institute of Economics, Hungarian Academy of Science, October 2009, http://media.coauthors.net/konferencia/conferences/1/aron_kiss_mke.pdf , (16 Ekim 2010), pp. 1-11.

Kocaman, Çiğdem B. “Serbest Bölgelerin Makroekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 56, Sayı. 3, 2007, pp. 99-135.

Kongar, Emre. “Küreselleşme Bağlamında Türkiye”, Panel Sunumu, Ege Üniversitesi, İzmir, 26 Nisan 2001, http://www.kongar.org/makaleler/Izmir_konusmasi.php, (14 Ağustos 2008).

Kose, M. Ayhan. Eswar Prasad, Kenneth Rogoff, and Shang-Jin Wei, “Financial Globalization: A Reappraisal”, IMF Working Paper, No. WP/06/189, August 2006, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06189.pdf> , (21 Haziran 2008), pp. 1-92.

Koethenbuerger, Mark and Ben Lockwood, “Does Tax Competition Really Promote Growth”, CEISFO Conference Centre, Munich, 26-27 April 2008, pp. 1-26.

Kök, Recep. ve Nevzat Şimşek, “Panel Veri Analizi”, <http://www.deu.edu.tr/userweb/recep.kok/dosyalar/panel2.pdf>, (14 Mayıs 2011), ss. 1-28.

KPMG, “KPMG’s Corporate and Indirect Tax Survey 2009”, 2009.

KPMG, “KPMG Corporate and Indirect Tax Survey 2010”, 2010.

Krogstrup, Signe. “A Synthesis of Recent Development in the Theory of Capital Tax Competition”, EPRU Working Paper, No. 2004-2, University of Copenhagen, Denmark, 2004, pp. 1-49.

Krogstrup, Signe. “Are Corporate Taxes Racing to the Bottom in the European Union?”, Switzerland, The Graduate Institute of International Studies, September, 2004, pp. 1-34.

Kule, Dhori. and H. Dieter Wenzel, “The Size of the Public Sector”, The Albanian Economy: Performance and Policy Challenges, 4th Conference of the Bank of Albania, 11-12 September, 2003, http://www.bankofalbania.org/web/pub/kule_wenzel_244_1.pdf, (19 Aralık 2010), pp. 1-15.

- Kutal, Metin. “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Sosyal Boyutu”, Prof. Dr. Nusret Ekin’e Armağan, Türk Ağır Sanayi ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası, Ankara, 2000, <http://www.tuhis.org.tr/yayinlar/nekinarmagan.pdf>, (8 Kasım 2008), ss. 55-70.
- Kyaw, Sandy. Foreign Direct Investment to Developing Countries in the Globalised World”, Paper presented at the DSA Conference 2003, University of Strathclyde, Glasgow, 10-12 September 2003, pp. 1-20.
- Leach, Graeme. “Corporate Taxation and Its Impact on Foreign Direct Investment”, QFinance, <http://www.qfinance.com/business-strategy-viewpoints/corporate-taxation-and-its-impact-on-foreign-direct-investment?full>, (10 Mart 2011), p. 2.
- Lee, Robert. “Indirect Taxes Paying for Global corporate Tax Competition”, Article in Tax-News.com, June 2007, http://www.tax-news.com/news/Indirect_Taxes_Paying_For_Global_Corporate_Tax_Competition____27728.html, (8 Mayıs 2011).
- Lee, Young. and Roger H. Gordon “Tax structure and economic growth”, Journal of Public Economics, Vol. 89, 2005, www.oecd.org/dataoecd/43/56/39494151.pdf, (10 Aralık 2008), pp. 1027-1043.
- Loretz, Simon. “The Condition of Corporate Taxation in the OECD in a Wider Context”, Oxford Review of Economic Policy, Vol. 24, No. 4, 2008, pp. 639-660.
- Luthi, Eva. “The Cost of Tax Competition. Insights from a Dynamic Two-Country Model”, February 2009, http://www.sgvs.ch/congress09/upload/p_198.pdf, (15 Aralık 2009), pp. 1-22.
- “Macroeconomic Effects Of A Shift From Direct To Indirect Taxation: A Simulation For 15 EU Member States”, Note presented by the European Commission services (DG TAXUD) at the 72nd meeting of the OECD Working Party No. 2 on Tax Policy Analysis and Tax Statistics, Paris, 14-16 November 2006. <http://www.oecd.org/dataoecd/43/56/39494151.pdf>, (19 Aralık 2009), pp. 1-29.
- Marın, Mehmet C. ve Hakan Altıntaş, “Konut Yeri Seçimi-Ulaşım Etkileşim Teorileri: Kritik Bir Literatür İncelemesi”, Gazi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 19, No: 1, 2004, ss. 73-88.
- Mavral, Ülker. **Kara Para-Kayıtdışı Ekonomi ve Türkiye Yansımaları**, 2. Baskı, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara.
- Mendoza, Enrique G. and Linda L. Tesar, “A Quantitative Analysis of Tax Competition v. Tax Coordination Under Perfect Capital Mobility”, NBER Working Paper, No. 9746, NBER, 2003.

- Mendoza, Enrique G. and Linda L. Tesar, "Why hasn't Tax Competition Triggered a Race to the Bottom? Some Quantitative Lessons from the EU", *Journal of Monetary Economics*, Vol. 52, 2005, pp. 163–204
- Miotti, Luis. and Frederique Sachwald, "The Old Economy in the New Globalization Phase", Institut Français des Relations Internationales, IFRÎ Reports, France, 2006, pp. 1-44.
- Mishkin, Frederic S. "Is Financial Globalization Beneficial?", JMCB-FDIC Lecture presented at the FDIC, Washington, D.C. on September 22, 2005, www.fdic.gov/bank/analytical/cfr/2005/sept/CFRfall_2005_FMishkin.pdf, (25 Haziran 2008), p. 2. This lecture draws heavily on material in chapters 1-7 of my forthcoming book, **The Next Great Globalization: How Disadvantaged Nations Can Harness Their Financial Systems to Get Rich**.
- Mishkin, Frederic S. "Monetary Policy Strategy: Lessons from the crisis", NBER Working Paper, No. 16755, National Bureau of Economic Research, February 2011, <http://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2011/res2/pdf/fm.pdf>, (19 Haziran 2011), p. 21-22, pp. 1-62
- Mill, John Stuart. **Consideration of Representative Government**, Chapter 16: Considerations on Representative Government, 1861, http://ebooks.adelaide.edu.au/m/mill/john_stuart/m645r/chapter16.htmlChapter 16, (28 Haziran 2008).
- Mincer, Jacob. "Human Capital, Tehcnoligy, and the Wage Structure: What do Time Series Show?", NBER, Working Paper, No: 3581, NBER, pp. 1-30.
- Mitchell, Daniel J. "An OECD Proposal to Eliminate Tax Competition Would Mean Higher Taxes and Less Privacy", Backgrounder on Taxes, No 1395, The Heritage Foundation, , September 2000, pp. 1-33.
- Mitchell, Daniel J. and Brian Garst, "Monitoring the OECD's Campaign Against Tax Competition, Fiscal Sovereignty, and Financial Privacy: Strategies for Low-Tax Jurisdictions", *Prosperitas*, Vol. XI, Issue. I, May 2011, p. 1-13.
- Mody, Ashoka. "Is FDI Integrating the World Economy?", Research Department, International Monetary Fund, Washington D.C. This paper was presented at the XIII World Congress of the International Economic Association in Lisbon, Portugal, in September 2002. January, 2004, pp. 1-43.
- Monti, Mario. "Monti Memorandum on Fiscalilty", Europe Documents, No. 1981, 1996.
- Moreno, Ramon. "What Explain Capital Flows", Federal Reserve Bank of San Fransisco, FRBSF Economic Letter, July 2000. Guy Debelle and Gabriele Galati, "Curent Account Adjustment and Capital Flows", Bank for International Settlements, Working Paper No: 169, February, 2005.

- Morinobu, Shigeki. "Capital Income Taxation and The Dual Income Tax", The Issue and Problem of The Dual Income Tax içinde, Ed. Japan Research Institute, June 2004.
- Mutlu, Ayşegül. "Küresel Kamusal Mallar Bağlamında Sağlık Hizmetleri ve Çevre Kirlenmesi: Üretim, Finansman ve Yönetim Sorunları", 21. Türkiye Maliye Sempozyumu'nda sunulan tebliğ, 10-14 Mayıs 2006, Antalya, 21. Türkiye Maliye Sempozyumu Kitabı(İçinde), ss. 195-216.
- Myles, Gareth D. **Public Economics**, October 2001, <http://people.exeter.ac.uk/gdmyles/papers/pdfs/pubec.pdf> , (17 Haziran 2011).
- Nassar, Koffie. "Corporate Income Tax Competition in the Caribbean", IMF Working Paper, WP/08/77, March 2008.
- Nerlove, Marc. "Comments on: Panel Data Analysis- Advantages and Challenges", Test, Vol. 16, Issue. 1, 2007, <http://faculty.arec.umd.edu/mnerlove/TEST%20Comments%20on%20Hsiao.pdf>, (21 Mayıs 2011), pp. 42-46.
- Nicodeme, Gaeten. "Corporate Income Tax and Economic Distortions", European Commission, Taxation Papers, April 2009, pp. 1-19.
- Nicoletti, Giuseppe. "Taxation, Business Environment and FDI in OECD Countries", OECD Workshop on Effective Corporate Taxation, July, 2006, pp. 1-13.
- Noord, Paul V. D. "The Tax System in Norway: Past Reforms and Future Challenges", OECD Economic Department Working Papers, No. 244, OECD2000-17, 2000, pp. 1-44.
- Oates, Wallace E. "Fiscal Competition or Harmonization? Some Reflections", National Tax Journal, Vol. 54, No. 3, September 2001, pp. 507-512.
- Oates, Wallace E. "The Effects of Property Taxes and Local Public Spending on Property Values: An Empirical Study of Tax Capitalization and the Tiebout Hypothesis", Journal of Political Economy, Vol. 77, No. 6, December 1969, pp. 957-971.
- Oates, Wallace E. "An Essay on Fiscal Federalism", Journal of Economic Literature, Vol. 37, No. 3, September 1999, p. 1124, pp. 1120-1149.
- OECD, "Measuring the Information Economy 2002" **Annex 4. The Oecd Definitions Of Internet And E-Commerce Transactions**, pp. 89-90.
- OECD, "**Model Tax Convention on Income and on Capital**", Volume : I-II, OECD, Paris, 2000.

- OECD, “Towards Global Tax Co-operation”, 2000, p. 1-31.
- OECD, CMA-Convention on Mutual Administrative Assistance, 1995.
- OECD, “Improving Access to Bank Information for Tax Purposes: The 2003 Progress Report”, OECD, Paris, 2003, pp. 1-24.
- OECD, “Policy Brief”, Organization for Economic Co-operation and Development, July 2008, <http://www.oecd.org/dataoecd/30/16/41069272.pdf>, (15 Mart 2011), pp. 1-8.
- OECD, “Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue” OECD Report, 1998, <http://www.oecd.org/dataoecd/25/26/44430243.pdf>, (2 Ocak 2009), pp. 1-80.
- OECD, “The OECD.s Project on Harmful Tax Practices: The 2001 Progress Report”, Paris: OECD, November 2001.
- OECD, “The OECD’s Project on Harmful Tax Practises: The 2001 Progress Report”, OECD, 2001.
- OECD, A Progress Report on the Jurisdictions Surveyed by the OECD Global Forum in Implementing the Internationally Agreed Tax Standard, 2 April 2009.
- Olsen, Trond E. and Peter Osmundsen, “Strategic Tax Competition; Implications of National Ownership”, Journal of Public Economics, Vol. 81, Issue. 2, 2000, pp. 253-277.
- Oman, Charles. **Policy Competition for Foreign Direct Investment**, OECD Development Center, 2000, pp. 1-132.
- Onyejekwe, J. Chineze. “Economic Globalization and the Free Market Ethos: A Gender Perspective”, Nebula, No. 1, June 2004, pp. 26-31, <http://www.nobleworld.biz/images/ARTL2.pdf>, (09 Haziran 20087).
- Overesch, Michael. and Georg Wamser, “The Effects of Company Taxation in EU Accession Countries on German Multinationals”, June 2008. pp. 1-25. Version of Workshop Presentation in European Tax Policy Forum (ETPF) Meeting, October 2007, Madrid.
- Önder, İzzettin. “Kamu Kesiminin Anlaşılmasında Alternatif Yöntem”, 5. Karaburun Bilim Kongresi, 2-5 Eylül 2010, İzmir, http://www.kongrekaraburun.org/eski/tam_metinler_2010/a_8/01_Izzettin_On der.pdf, (25 Haziran 2008), ss. 1-19.
- Öz, Ersan. ve Sevinç Yaraşır, “Global Bir Kavram: Vergi Rekabeti”, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, Prof.

- Dr. Şerafettin Aksoy'a Armağan, 52. Seri, Yıl. 2009, <http://iudergi.com/index.php/iktisatmaliye/article/viewFile/177/284>, (14 Mart 2010), ss. 1-40.
- Özdemir, Biltekin. “Vergi Sistemlerinde Dolaysız Vergilerden Dolaylı Vergilere Kayış ya da Tüketim Vergilerinin Artan Ağırlığı”, Maliye Dergisi, Sayı. 157, Temmuz-Aralık 2009, ss. 1-32.
- Özer, Levent. **Vergilemede Global Eğilimler**, KPMG, Scala Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- Özer, Mustafa. ve Kemal Biçerli, “Türkiye’de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi”, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 3, Sayı. 1, 2003-2004, ss. 55-86.
- Özpınar, Ömer. ve Ergün Şimşek, “Küreselleşmenin Getirdiği Sorunlar ve Bu Sorunlara Çözüm Önerileri”, Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt XXII, Sayı 2, 2003, s. 1-11.
- Palley, Thomas I. “Milton Friedman and the Monetarist Counter-Revolution: A Re-Appraisal”, Eastern Economic Journal, Vol. 19, No. 1, 1993, pp. 71-81.
- Palley, Thomas I. “The Economic Case for the Tobin Tax”, James Weaver, Randall Dodd and Jamie Baker(Ed.), **Debating The Tobin Tax** içinde (5-26), New Rules for Global Finance Published, Washington, November 2003.
- Parry, Robert T. “Financial Globalization and International Financial Institutions: Principles and Parallels”, European Banking and Financial Forum, “Our Europe, or Their Europe, or Whose Europe?”, Prag, March 2000, <http://www.frbsf.org/news/speeches/2000/000329.pdf>, (21 Haziran 2008), pp. 1-6.
- Peter,Klara .S. Steve Buttrick and Denvil Duncan, “ Global Reform of Personal Income Taxation, 1981-2005: Evidence from 189 Countries”, IZA, IZA Discussion Paper Series, No. 4228, Germany, June 2009, <http://econpapers.repec.org/paper/aysispwps/paper0721.htm>, (14 Şubat 2010), pp. 1-52.
- Piffano, Horacio L. P. “Fiacal Decentralization, Tax Competition, and Federal Tax Administration: A Note from the Argentina Experience”, Revista de Economia y Estadística, Vol. XLIII, Issue. 2, 2005, Instituto de Economia y Finanzas, Universidad Nacional de Cordoba, Argentina, pp. 7-28.
- Pinto, Carlo. “(Harmful) Tax Competition within the European Union: Concept and Overview of Certain Tax Regimes in Selected Member States”, Lof Conference Papers, Amsterdam, 2002.

- Piotrowska, Joanna. and Werner Vanborren, "The Corporate Income Tax Rate-Revenue Paradox: Evidence in the EU", European Commission, Taxation Papers, February 2008, pp. 1-41.
- Pirttilä, Jukka. and Hakan Selin, "How Successful is the Dual Income Tax? Evidence from the Finnish Tax Reform of 1993", Uppsala Universitet, Department of Economics Working Paper, No. 2006:26, 2006, pp. 1-40.
- Plümper, Thomas. Vera E. Troeger and Hannes Winner, "Why is there no Race to the Bottom in Capital Taxation? Tax Competition among Countries of Unequal Size, Different Rigidities and Heterogeneous Fairness Norms", *International Studies Quarterly*, Volume 53, Issue 3, September, 2009, pp. 761-786.
- Plümper, Thomas. Vera E. Troeger and Hannes Winner, "Why is there no Race to the Bottom in Capital Taxation? Tax Competition among Countries of Unequal Size, Different Rigidities and Heterogeneous Fairness Norms", (<http://privatewww.essex.ac.uk/~vtroe/pdf/ISQ2008.pdf>), (10 May 2010), pp. 1-51.
- Plümper, Thomas. and Vera E. Troeger, "Tax Competition, Fiscal Policies, and Income Redistribution, A Simultaneous Equation Model Approach", University of Essex, Colchester, United Kingdom, 2009, <http://tim.hicks.me.uk/conference2009/papers/pdfs/PluemperTroeger2009.pdf>, (10 May 2010), pp. 1-42.
- Price, Victoria Curzon. "Fiscal Competition and the Optimisation of Tax Revenues for Higher Growth", Legatum Institute, Presented at Legatum Prosperity Symposium, 20-21 June 2008, Broomfield Hall, United Kingdom, <http://www.li.com/downloads/Curzon%20Price%20-%20Fiscal%20Competition.pdf>, (12 Aralık 2008).
- Quinn, Dennis. and Robert Y. Shapiro, "Economic Growth Strategies: The Effects of Ideological Partisanship on Interest Rates and Business Taxation in the United States", *American Journal of Political Science*, Vol. 35, No: 3, 1991, pp. 656-85,
- Ramona, Nandra Eugenia. "Tax Competition in the European Union: Evidence From Panel Data", Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper No: 21082, 2007, pp. 230-243.
- Radaelli, Claudio. L. "The Code of Conduct against Harmful Tax Competition: Open Method of Coordination in Disguise", *Public Administration*, Vol. 81, No. 3, September 2003, pp. 513-531.
- Radulescu, Doina Maria. **CGE Models and Capital Income Tax Reforms: The Case of a Dual Income Tax for Germany**, Springer-Verlag, Berlin, Germany, 2007, (google e-book).

- Raffer, Kunibet. "The Tobin Tax: Reviving A Discussion", *World Development*, Vol.26, No.3, March 1998, pp. 529-538.
- Rahn, Richard W. and Veronique de Rugy, "Threats to Financial Privacy and Tax Competition", *Policy Analysis*, No. 491, October, 2003, pp. 1-14.
- Razin, Assaf. and Efraim Sadka, "FDI, Tax Competition and Gains from Tax Harmonization", CESifo Area Conference, Public Sector Economics, Munich, 20-22 April 2007, pp. 1-21.
- Razin, Assaf. and Efraim Sadka, "Tax Competition and Foreign Direct Investment: Is There a Race to the Bottom?", The Pinhas Sapir Center for Development Tel Aviv University, Discussion Paper No. 6-2008, 2008, pp. 1-20.
- Richter, Wolfram F. and Dietmar Wellisch, "The Provision of Local Public Goods and Factors in the Presence of Firm and Household", *Journal of Public Economics*, Volume 60, Issue 1, April, 1996, pp. 73-93.
- Rodrick, Dani. and Andres Velasco, "Short-Term Capital Flows", NBER Working Paper, No. 7364, September, 1999, pp. 1-44.
- Rodrik, Dani. "Who Needs Capital-Account Convertibility", This is a contribution to a symposium edited by Peter Kenen, to be published as part of a Princeton Essay in International Finance.1998, <http://people.umass.edu/econ721/rodrik.98.princetonessay.PDF>, (25 Haziran 2008), pp. 1-16.
- Rodrik, Dani. "Trade, Social Insurance, and the Limits to Globalization", NBER Working paper, No. 5905, NBER, January, 1997, pp. 1-36.
- Rossi, Sergio. and Bernard Dafflon, "Tax Competition Between Subnational Govenmnets: Theoretical and Regional Policy Issues with Reference to Switzerland", published in Hein E., Heise A. and Truger A., *Finanzpolitik in der Kontroverse*, Metropolis-Verlag, Marburg, 2004, pp. 227-250.
- Salin, Pascal. "The Case Against Tax Harmonization: The OECD and Tax Initiatives, Liberales Institut, LI-Paper, 2007, p. 1-17.
- Salmon, Pierre. "Decentralization and Supranationality: The Case of the European Union", International Monetary Fund, November 2000, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/2000/fiscal/salmon.pdf>, (09 Aralık 2008), pp. 1-40.
- Saraç, Özgür. **Küresel Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Politikaları**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, Ağustos 2006, s. 110.

- Saraçoğlu, Fatih. “Kurumlar Vergisi Hasılatı Üzerine Bir Değerlendirme”, Mali Pusula Dergisi, Sayı. 4, Nisan 2005, ss. 45-52.
- Saraçoğlu, Fatih. “Vergilendirme Yetkisi ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri”, Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt. 5, Sayı. 3, 2003, pp. 175-189
- Saraçoğlu, Metin. ve Erol Bulut, “Uluslararası Ticaret ve Sosyal Damping”, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Mecmuası, Toker Dereli’ye Armağan, Cilt. 51, Sayı. 1, İstanbul, 2000, ss. 297-324.
- Saxton, Jim. “Tax Expenditures: A Review and Analysis”, Joint economic Committee, United States Congress, USA, August, 1999, pp. 1-13.
- Schoeman, N. J., Z. Clausen Robinson and T. J. De Wet, “ Foreign Direct Investment Flows and Fiscal Discipline in South Africa”, SAJEMS NS, Volume 3, No: 2, 2000, pp. 235-244.
- Schratzstaller, Martin. “Company Taxation Competition in an Enlarged EU”, Fiscal Policies in European Union, First Euroframe conference on Economic Policy Issues in the European Union, Universite Paris Dauphine, Paris, June 2004, pp. 1-37.
- Schuknecht, Ludger. “A Simple Trade Policy Perspective on Capital Controls”, ERAD Staff Working Paper, No. 98-11, World Trade Organization, October, 1998, pp. 1-10.
- Serna, Gabriel Ramon. “State Corporate Tax Policy: Is Tax Competition the Main Determinant?”, Capstone Project, 2008, http://www.martin.uky.edu/Capstones_2008/Serna.pdf , (17 Nisan 2011), pp. 1-24.
- Shehzad, Choudhry T. and Jakob De Haan, “Financial Liberalization and Banking Crises”, CESifo, September 2008, <http://www.finance-innovation.org/risk09/work/6450490.pdf>, (16 Aralık 2008), pp. 1-21.
- Sinn, Hans W. “Social Dumping in the Transformation Process?”, NBER Working Paper Series, No: 8346, 2001, pp. 1-36.
- Snowdon, Brian. and Howard R. Vane, **An Encyclopedia of Macroeconomics**, Edward Elgar Publishing, 2002, United Kingdom.
- Sorensen, Peter Birch. “Can Capital Income Taxes Survive? And Should They?”, EPRU Working Paper Series, August 2006, Revised version of keynote lecture presented at the CESifo Venice Summer Institute workshop on The Future of Capital Income Taxation at Venice International University, 17-18 July 2006. pp. 1-50.

- Sorensen, Peter B. "Dual Income Taxes: A Nordic Tax System", Presented at Conference on New Zeland Tax Reform-Where to Next?, at the Victoria University of Wellington, 11-13 February, 2009, Tax Policy Conference, March 2009, <http://www.econ.ku.dk/pbs/diversefiler/dual%20income%20taxes%20oucibt.pdf>, (22 Ocak 2011), pp. 1-34.
- Soyak, Alkan. "Çokuluslu Şirketler Melek mi, Şeytan mı? "İktisat Ekolleri ve Türkiye Gerçekleri"", "Bilim ve Ütopya Dergisi, Ağustos 2007.
- Spahn, Paul B. "International Financial Flows and Transaction Taxes: Survey and Options", IMF Working Paper, No. 95/60, IMF, 1995, pp. 1-58.
- Stewart, Kenneth G. and Michael C. Webb, "Capital Taxation, Globalization, and International Tax Competition", University of Canada, Department of Economics Working Paper, No. EWP0301, 2003, pp. 1-46.
- Stiglitz, Joseph E. **Kamu Kesimi Ekonomisi**, Çev: Ömer Faruk Batirel, Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Yayınları, No: 549-396, İstanbul, 1994.
- Stinespring, John. "Are state corporate Income Tax rates Too High? A Panel Study of Statewide Laffer Curves", pp. 1-23.
- Straubhaar, Thomas. "New Migration Needs a NEMP(A New European Migration Policy) and not (Only) a German Einwanderungsgesetz", HWWA-Hamburg Institute of International Economics, Europa Kolleg, Hamburg, CEPR London, 2001, <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/19456/1/95.pdf>, (10 Ocak 2009), pp. 1-32.
- Stulz, Rene M. "The Limits of Financial Globalization", The Journal of Finance, Vol. LX, No. 4, August 2005, http://www.cob.ohio-state.edu/fin/faculty/stulz/publishedpapers/jofi_775_limits.pdf, (22 Haziran 2008), pp. 1595-1638.
- Summers, Lawrence H. "International Financial Crises: Causes, Prevention, and Cures", The american Economic Review, Vol. 90, No. 2, May 2000, http://www.sfu.ca/~kkasa/summers_AER00.pdf, (25 Haziran 2008), pp. 1-16.
- Swank, Duane. "Funding the Welfare State: Globalization and the Taxation of Business in Advanced Market Economies", Political Studies, Vol. 46, Issue. 4, 1998, pp. 671-692
- Şeker, Sakıp. "Örtülü Sermaye Kullanımı ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Üzerine Bir Değerlendirme", Yaklaşım, No. 2008-4, 2008, ss. 1-7.

- Şenkal, Abdulkadir. “Sosyal Politika ve Uluslararası Sosyal Standartlar: Sosyal Politika Açısından Eleştirel Bir Yaklaşım”, Kamu-İş Dergisi, Kamil Turan’a Armağan Özel Sayısı, Cilt. 7, Sayı. 2, Yıl: 2003, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/7228.pdf>, (10 Ocak 2009), ss. 1-33.
- Tan, Mustafa. “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Örtülü Sermaye Müesseselerinde Karşı Kurum Düzeltmesi ve Olası Bazı Sorunlar”, Vergi Sorunları Dergisi, Yıl. 31, Sayı. 232, Ocak 2008, ss. 167-177.
- Tanzi, Vito. “Globalization, Tax System, and the Architecture of the Global Economic System”, Chapter 13 of **Taxation and Latin American Integration**, Edited by Vito Tanzi, Alberto Barreix and Luiz Villela, <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=724426>, (14 Şubat 2010), pp. 1-23.
- Tanzi, Vito. “Globalization, Technological Developments, and the Work of Fiscal Terminals”, IMF Working Papers, No. WP/00/181, IMF, November 2000, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp00181.pdf>, (24 Ekim 2008), pp. 1-22.
- Tanzi, Vito. “Chapter 1: Governance, Corruption, and Public Finance: An Overview”, **Governance, Corruption and Public Financial Management**, İçinde: Edited by: Salvatore Schiavo-Campo, Asian Development Bank Press, 1999, http://www.adb.org/Documents/Conference/Governance_Corruption_PFM/default.asp, (04.Mayıs 2011), pp. 1-17.
- Tataroğlu, Muhittin. ve Bayram Coşkun, “Bilgi İletişim Teknolojileri ve E-Devletin Etik Açısından İrdelenmesi”, www.etikturkiye.com/etik/kyonetim/Tataroglu.pdf, (10 Ocak 2010), ss. 165-182.
- Tax Justice Network, “Tax Information Exchange Arrangements”, Tax Justice Briefing, Tax Justice Network, May 2009, pp. 1-6.
- T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, “Türkiye Serbest Bölgeleri”, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/SB/ABIliskilerDb/Haziran_2008.pdf, (7 Aralık 2008).
- T.C. DPT, “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları-Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, İçinde: VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Mayıs 2000, Ankara, s. 1-37.
- T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı, “Üye Ülkeler Arasında Ticaretin Vergilendirilmesi İçin Geçiş Düzenlemeleri”, www.gib.gov.tr/fileadmin/kitaplar/AB_kdv_mevzuat/uye_ulkeler.doc
- T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı, “Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Çerçevesinde Vergilendirme Esasları”, 2007,

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/CifteVergilendirme/cifte_vergilendirme.htm,
(10 Haziran 2011), s. 1.

T.C. Gümrük Kanunu, Kanun No: 4458, Madde 152, Kabul Tarihi: 27.10.1999

T.C. Kurumlar Vergisi Kanunu, Kanun No: 5520, Madde 12, Kabul Tarihi : 13/6/2006

T.C. Maliye Bakanlığı, “Düz Oranlı Vergi Mali Gündemin Odağında”, T.C. Maliye Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Rapor No. 6, 9 Mayıs 2005, ss. 1-8.

T.C. Maliye Bakanlığı, “Avrupa Birliği’nde Vergilendirme”, T.C. Maliye Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, <http://www.abmaliye.gov.tr/?q=node/24>, (23 Kasım 2010).

T.C. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı, “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Rehber”, Gelir İdaresi Başkanlığı, Yayın No. 114, Kasım 2010, pp. 1-28.

T.C. Serbest Bölgeler Kanunu, Kanun No: 3218, Kabul Tarihi: 06.06.1985.

T.C. Türk Medeni Kanunu, Kanun No: 4721, Kabul Tarihi:21.11.2001.

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, “Genişlemiş Bir Avrupa Birliği’nde Sosyal Politikaların Geleceği”, AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Bülteni, Sayı. 3, Aralık 2005.

Tekin, Ahmet. “Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı. 16, Aralık 2006, ss. 301-316.

Tekin, Cem. ve Emre Kartaloğlu, **Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Dönem Sonu İşlemleri**, İstanbul SMMMO Yayını, Yayın No:96, Aralık 2007, İstanbul.

Terra, Ben J.M. and Peter J. Wattel, **European Tax Law**, Google E-Books, Fifth Edition, Kluwer Law International, London, United Kingdom, 2005.

The Free Dictionary, Erişim: <http://financial-dictionary.thefreedictionary.com/Statutory+tax+rate>, (14 Mayıs 2011).

Thorndike, Joseph J. “The Flat Tax: Fiscal Revolution or Policy Diffusion?”, (H.Nehring ve F. Schui-Ed. (2007), Global Debates about Taxation, Houndmills: Palgrave Macmillan içinde), pp. 201-218.

Tiebout, Charles M. “A Pure Theory of Local Expenditures”, The Journal of Political Economy, Vol. 64, No. 5, October 1956, pp. 416-424.

- Timmons, Jeffrey F. “Left, Right and Center: Partisanship, Taxes and the Welfare State”, Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association, Marriott Wardman Park, Omni Shoreham, Washington Hilton, Washington, DC, Sep 01, 2005, pp. 1-49.
- TİSK, Rekabet Dizisi: 1, Yeni Ekonomi ve Rekabet”, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, TİSK Yayınları, s. 1, Erişim: <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=2429>, Erişim Tarihi: 16.10.2010
- Tobin, James. “Financial Globalization”, World Development, Vol. 28, Issue 6, June 2000, pp. 1101-1104.
- Trachtman, Joel P. “International Regulatory Competition, Externalization, and Jurisdiction”, Harvard International Law Journal, Winter 1993, <http://www.worldtradelaw.net/articles/trachtmanregulatory.pdf>, (12 Şubat 2009), pp. 1-54.
- Trivellato, Ugo. “Issues in the Design and Analysis of Panel Studies: A Cursory Review”, Quality&Quantity, Vol. 33, No. 3, pp. 339-351.
- TSPAKB Vergi Konseyi, “Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi (Öneriler)”, Vergi Konseyi Finansal İş ve İşlemlerin Vergilendirilmesi Alt Çalışma Komitesi, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, İstanbul, 2004, ss. 1-25.
- Turner, Robert. “Study on Transfer Pricing”, Technical Committee on Business Taxation Working Paper, No. 96-10, Department of Finance, Ottawa, 1996, pp. 1-26.
- Tüfekçi, Tolga. “E-Ticaret İçin Yeniden Bir Değerlendirme” Tübitak Bilgi Teknolojileri ve Elektronik Araştırma Enstitüsü, http://www.uzay.tubitak.gov.tr/tubitakUzay/yayinlar/ict_euasias_2003_bld_T_Tufekci.pdf, (21 Ekim 2008), pp. 1-10.
- Türe, İlknur. “Küreselleşme, Kapitalizm ve Ulus-Devlet”, Finans Politik&Ekonomik Yorumlar, Cilt. 46, Sayı. 530, 2009, ss. 27-41.
- Türkan, Ercan. **Düz Oranlı ve Tüketim Tabanlı Vergi Sistemi: ABD’de Yaşanan Tartışmalar ve Bu Tartışmalardan Çıkarılabilecek Dersler**, DPT, Ankara, 1997.
- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, “Rekabet Dizisi: 1, Yeni Ekonomi ve Rekabet”, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, TİSK Yayınları, <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=2429>, (16 Kasım 2010).
- Türsoy, Turgut. “Sermaye Hesabı Liberalizasyonu: Teorik Bir İnceleme”, Doğuş Üniversitesi Dergisi, Cilt. 9, Sayı. 2, 2008, ss. 217-231.

- Uçkan, Banu. “Küreselleşme ve Uluslararası Çalışma Örgütü”, CEİS Dergisi, Cilt. 6, Sayı. 6, Kasım 2002, ss. 5-17.
- United Nations Industrial Development Organization, “Inserting Local Industries into Global Value Chains and Global Production Networks: Opportunities and Challenges for Upgrading With a Focus on Asia”, UNIDO, 2004, Vienna, http://www.unido.org/fileadmin/media/documents/pdf/Services_Modules/Global_Value_Chains.pdf, (3 Mayıs 2008), pp. 1-74.
- Uluatam, Özhan. **Kamu Maliyesi**, Savaş Yayınları, 4. Baskı, 1991.
- UNCTAD, “Transfer Pricing Unctad Series on Issues in International Investment Agreements”, United Nations, New York and Geneva, 1999, pp. 1-58.
- Unctad, “Incentives and Foreign Direct Investment”, United Nation Conference on Trade and Development, Genova, 2000.
- United Nations, Economic and Social Council, Committee for Trade, Industry and Enterprise Development, Trade/Cefact/1998/25, August 1998, http://www.unece.org/cefact/cf_plenary/plenary98/docs/98cf25.pdf, (19 Ağustos 2009), pp. 1-12
- United Nations, “World Investment Prospect Survey 2009-2011” United Nations Conference on Trade and Development, United Nations, 2009, http://www.unctad.org/en/docs/diaeia20098_en.pdf, (14 Şubat 2011), pp. 1-74.
- Urquidi, Alfredo J. “An Introduction to Transfer Pricing”, New School Economic Review, Vol. 3, No. 1, 2008, pp. 27-45.
- Üzeltürk, Hakan. **Avrupa Birliği Vergi Sisteminde Gelişmeler**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No. 2008-36.
- Ventura, Gustavo. “Flat Tax Reform: A Quantitative Exploration”, Journal of Economic Dynamics and Control, Vol. 23, 1999, pp. 1425-1458.
- Vondra, Klaus. “Between Tax Competition and Harmonisation. A Survey on Tax Coordination”, Vienna University of Economics and Business, Discussion Paper, No. 18, December 2006, <http://epub.wu.ac.at/808/>, (14 Mayıs 2011), pp. 1-32.
- Vural, İstiklal Yaşar. “Uygulamada Düz Oranlı Gelir Vergilerinin Ekonomik Etkileri”, Maliye Dergisi , Sayı 158, Ocak-Haziran 2010, ss. 179-200.
- Wallerstein, Immanuel. “The Modern World System”, From Immanuel Wallerstein, **The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century**, New York: Academic

- Press, 1976,
<http://home.myuw.net/jjcrump/courses/102winter06/WallersteinEtc.pdf>, (09
 Haziran 2008), pp. 229-233.
- Wangari, Gichiru. Jennifer Hassemer, Corina Maxim, Riemsalio Phetchareun and Dong Ah Won, "Sub-Central Tax Competition in Canada, the United States, Japan, and South Korea", Prepared for the Fiscal Federalism Network, Organisation for Economic Co-operation and Development, Workshop in International Public Affairs, OECD, May 2009, pp. 1-53.
- Weiner, Joann M. and Hugh J. Ault, "The OECD's Report on Harmful Tax Competition", National Tax Journal, Vol 51, No. 3, September 1998, pp. 601-608.
- White, Michelle J. "Firm Location in a Zoned Metropolitan Area." Published in E.S. Mills and W.E. Oates (eds.) Fiscal Zoning and Land Use Controls, D.C. Heath, 1975, Lexington, MA.
- Wilson, John D. "Theories of Tax Competition: Bane or Boon", National Tax Journal", Vol. 52, No. 2, June 1999, pp. 269-304.
- Wilson, John D. "Tax Competition in a Federal Setting", Michigan State University, 2005, This paper has been prepared for the conference, "Fiscal Decentralization: Analysis and Perspectives," Bocconi University, USA, July 2003, pp. 1-22.
- Wilson, John D. "Tax Competition in a Federal Setting", Michigan State University, 2005, This paper has been prepared for the conference, "Fiscal Decentralization: Analysis and Perspectives," Bocconi University, USA, July 2003, p. 1, pp. 1-22.
- Wilson, John D. "Theories of Tax Competition: Bane or Boon", National Tax Journal", Vol. 52, No. 2, June 1999, pp. 269-304.
- Winner, Hannes. "Has Tax Competition Emerged in OECD Countries? Evidence from Panel Data", International Tax and Public finance, 12, 2005, pp. 667-687.
- Wooders, Myrna Holtz. "A Tiebout Theorem", IMA Preprint Series, No. 128, University of Minnesota, February, 1985, pp. 1-30
- Wooldridge, Jeffrey M. Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data, Massachusetts Institute of Technology Press, USA, 2002.
- World Bank, "Globalization, Growth, And Poverty", Copublication Of The World Bank And Oxford University Press, 2002,
<http://notendur.hi.is/olafsson/globaligrowtpov.pdf>, (25 Haziran 2008), pp. 1-36.

- World Bank, “Worldwide Governance Indicators”, The World Bank Group, 2010, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/resources.htm>.
- World Trade Organization, International Trade Statistics, 2010
http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its10_world_trade_dev_e.htm
- World Trade Organization, “Work Programme on Electronic Commerce”, WTO, Electronic Commerce Wrok Programme, September, 1998, http://www.wto.org/english/tratop_e/ecom_e/wkprog_e.htm, (20 Ekim 2008), pp. 1.
- Yakar, Soner. ve Elif N. Ünal, “Transfer Fiyatlama ve Çok Uluslu İşletmeler Açısından Bir Değerlendirme”, Vergi Sorunları Dergisi, Yıl. 30, Sayı. 222, Mart 2007, ss. 123-137.
- Yaşar, Süleyman. **Global Ekonomide Makroekonomi Yönetimi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2005.
- Yay, Turan., Gülsün Gürkan Yay ve Ensar Yılmaz, “Finansal Krizler, Finansal Regülasyon ve Türkiye”, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı. 30, Mart 2004, ss. 101-130.
- Yeldan, Erin. “Neoliberal Küreselleşme İdeolojisinin Kalkınma Söylemi Üzerine Değerlendirmeler”, Praksis, 2002, Sayı 7, ss. 1-14. Bu yazının daha önceki versiyonu, II. Dünya Sosyal Forumu, 31 Ocak – 5 Şubat 2002, Port Allegre, Brezilya’da, International Development Economics Associates (IDEAs) tarafından düzenlenen Rethinking Development Economics: Active Growth and Social Policies under Globalization konulu panelde sunulmuştur.
- Yereli, Ahmet B. “Macroeconomic Effects of Tax Competition in Turkey”, Southern-East Europe Review, Vol. 8, No. 1, May 2005, pp. 19-38.
- Yılmaz, Hülya. ve Gressi Benveniste, “Transfer Fiyatlandırması”, Yeni Transfer Fiyatlandırması Kurallarının Değerlendirilmesi, Deloitte Academy, İstanbul, 19 Aralık 2006, ss. 1-73.
- Zagler, Martin. “Foreign Direct Investment and Corporate Income Taxation Under Legal Uncertainty”, 2008, <http://www.etpf.org/papers/52FDI.pdf>, (10 Mart 2011), pp. 1-25.
- Zhan, James. “World Investment Report 2010: Investing in a Low-Carbon Economy” UNCTAD, Division on Investment and Enterprise, Geneva, 22 July 2010, pp. 1-41.

Zodrow, George R. and Peter Mieszkowski, "Pigou, Tiebout, Property Taxation, and the Underprovision of Local Public Goods", *Journal of Urban Economics*, Vol. 19, Issue. 3, 1986, pp. 356-370.

Zodrow, George R. "Capital Mobility and Capital Tax Competition", James A. Baker III Institute for Public Policy, Rice University, July, 2009, pp. 1-50